ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MARDI 1er SEPTEMBRE 1964

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 փր.	Հատը	0.30 Ֆ.

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10097

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.097

...ՈՂՄԵՐՈՒՆ «ԿՈՂՄ»ԵՐԸ

...եմուտք եւ Արեւելք կը պատրաս–
...ին :
...ռաջիկայ Նոյեմբեր – Դեկտեմբերը
...որոշ պիտի ըլլայ :
...յեմբերին Միացեալ Նահանգներու
...ւ պիտի ունենայ նախագահական
...ութիւն, որուն նմանը անցնող քանի
...ամեակներու ընթացքին եղած
...ոչ թէ մեր, այլ ամերիկեան
...եղեակ շրջանակներու, մասնա–
...ներու, մամուլի, քաղաքագէտներու
...ութեամբ :

...կտեմբերին Մոսկուայի մէջ պիտի
...արուի առաջին խորհրդաժողով մը՝
... ու Միակ Համայնավարութեան վե–
...րատումի հնարաւորութիւններն ու
...երը ճշդելու :

...րեք անհաւանական չէ, որ Նոյեմ–
...ի ընտրութեան արդիւնքը զգալապէս
...Դեկտեմբեր 15ի խորհրդային աչ–
...անքներուն եւ ծրագիրներուն վրայ:

...երիկեան առաջնորդներուն մէջ իր –
...չափաւորութեան խորհրդանիշ կը
...կայացուի ներկայ նախագահ Ճոնսըն:
...յնավար աշխարհին մէջ չափաւո–
...թեան ախոյեանն է վարչապետ Խը–
...չեւ :

...րկու աշխարհներն ալ խռովքի մէջ,
...ակայն: Եւ միեւնոյն պատճառով:
...րքի պարագային ալ անդորրն ու նը–
...րծուած կարգը խանգարուած են
...յրայեղ »ներու կողմէ:

...ացեալ Ազգերու ամերիկեան լիա –
... Ատլայ Սթիվընսըն վերջերս ճառ
...սանեց, որուն մէջ ըսաւ մօտա–
...ս հետեւեալը.

– Եւ այժմ, կը լսուի ձայն մը, որ կը
...է ծայրայեղ միջոցներ, ծայրա –
...րագնութիւն, ծայրայեղ կիրառում
...կան սկզբունքներու : Այս ձայնը
...ոտ խանդով կը կրկնէ, որ ոտ –
...ագրաւելու համար անհրաժեշտ է
...րձակողական, անզիջող, գերա –
...կն հզօր: Ըստ այս ձայնի՝ դաւա–
...թեան համազօր են բոլոր սկզ –
...յին շեղումները :

...ամէնը ըսելէն ետք, Սթիվընսըն
...կիրները «լուսաբանելու» համար
...ցնէր .

– Չես սխալ չհասկնաք. խօսքս փեքի–
...ի համայնավար Չինացիներու
... մասին է :

...թիվընսըն միշտ յաջողած է իր ճա –
...ն մէջ որոշ սրամտութիւն դնել: Եւ
...ափելի է ժպիտը, երբ բոլոր ման–
...րամասնութիւններով Կոլտուաթըրի հա –
...ոփուած – ձեւուած «տարազ»ը ճա–
...ր յանկարծ Չինացիներուն կը հագ–
...ցնէ :

...այն, ժպիտէն անդին կայ ակնար–
...իմաստը: Ճոնսընի չափաւորու –
...պաշտպան Սթիվընսըն ըսել կ'ու –
...եթէ ոչ նմանութեան, բոլոր պայ–
...ու տակ համեմատութեան ակըն –
...երեր կան «ծայրայեղ » Կոլտուա–
...ու «ծայրայեղ» Չինացիներուն մի–

...յն նման տրամաբանութեան վրայ
...ուած առաջադրութենէն կը հե –
...երկրորդ համեմատութիւն մը :
...միեւնոյն «տարազ»ը կը յարմարի
...կեան ու համայնավար աշխարհ –
...ծայրայեղ»ներուն, ապա նմանօ–
...հետեւողութեամբ միեւնոյն «տա–
...կը պատշաճի ամերիկեան եւ հա –
...ր աշխարհներու «չափաւոր»նե–

...ետեւաբար, կարելի է Սթիվընսը –
...ութեամբ ճանել Ճոնսընը ըը–

նութագրող ու ներկայացնող բանաձեւեր շարելով, եւ ապա յայտարարել, որ խօսքը ոչ թէ ամերիկեան նախագահին, այլ խորհրդային վարչապետին կը վերաբերի:

Ասկէ, Սթիվընսըն եւ իրեն պէս դատողները կը խուսափին, անշուշտ : Աւելին. նման առաջադրութիւն եթէ ներկայացուէր, անոնք զայն պիտի մերժէին եւ վճռապէս :

Եւ հասկնալի է, թէ ինչու: Ճոնսըն եւ Խրուշչեւ համակարծիք են չափաւորութեան պաշտպանութեան մէջ, սակայն հիմնովին տարբեր նպատակներով :

Այս նպատակները թաղուած չեն արտաքին նախարարութեանց գրասենեակներուն մէջ այլ հրապարակուած են անթիւ անգամներ եւ անտարակուսելի յըստակութեամբ :

Ճոնսըն համամիտ է չափաւորութեան, որովհետեւ կը հաւատայ, թէ այդպիսով կը պահպանուին այնպիսի պայմաններ, ուր համայնավար աշխարհը աստիճանաբար կը տկարանայ, կը նահանջէ, կը քայքայուի :

Խրուշչեւ ախոյեան է չափաւորութեան, որովհետեւ, ըստ իրեն՝ ներկայ պատմաշրջանին այդ է միջազգային յեղափոխութեան յաղթանակին տանող միակ հնարաւոր ճանապարհը :

Ասկէ կը հետեւի, որ «չափաւորութիւնը» առաքինութիւն չէ ինքնին: Պարզապէս, գործելակերպ է եւ ռազմավարութիւն :

Արդ, եթէ պատահի, որ Նոյեմբերի նախագահական ընտրութեանց մէջ շահի «ծայրայեղ» Կոլտուաթըր, ապա Դեկտեմբերին Մոսկուայի խորհրդակցութեանց ատեն բաւական տկարացած պիտի ըլլայ «չափաւոր» ուղղութիւնը պաշտպանողներու դիրքը :

Նման պարագայի, նաեւ համայնավար աշխարհի «ծայրայեղ» Չինացիները ի վիճակի պիտի ըլլան աւելի վճռական դիրքաւորում մը պաշտպանելու :

Նոյնքան անհեթեթ յիմարութիւն է Խրուշչեւը ներկայացնել իբրեւ «պահապան – հրեշտակ»ը դրամատիրական աշխարհի, որքան Ճոնսընը՝ իբրեւ «խաչակիր – պաշտպան»ը մարքսիստ սովետականութեան :

Սակայն պետական իշխանութեան ձըգտող ուժերը շատ յաճախ կը դիմեն նման անհեթեթութեանց՝ հակառակորդ տարրը վարկաբեկելու եւ տապալելու համար :

Ասկէ կը հետեւի, որ Մոսկուայի Դեկտեմբերեան խորհրդակցութեանց, մեծ դեր պիտի կատարէ, այն, թէ Ուաշինկթընի Սպիտակ Տան մէջ ով է նստած նախագահի աթոռին :

Եթէ տակաւին նոյն Ճոնսընն է, անպայման պիտի զօրանայ անոր «համախոհ» Խրուշչեւին դիրքը, որ պիտի ըղէ.

— Կը տեսնէ՞ք, իմ կողմէ պաշտպանուած չափաւորութեան ախոյեանն է, որ կը վայելէ ամերիկեան ժողովուրդին վստահութիւնը :

Իսկ եթէ պատահի, որ Ուաշինկթընի մէջ իշխանութեան ղեկը անցած է Կոլտուաթըրին, այս անգամ Փեքինի համախոհներն են, որ Մոսկուայի մէջ պիտի յայտարարեն .

— Կը տեսնէ՛ք, ամերիկեան ժողովուրդը մերժեց Ճոնսըն – Խրուշչեւ «չափաւորութիւն»ը որով մենք ալ ըստ այնմ պէտք է շարժինք :

Տենդագին ու բախտորոշ պատրաստութեան մէջ են կողմերը: Աւելի ճիշդ. կողմերուն «կողմ»երը :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Թուրքերը վստահ ըլլալով որ կրնան այլեւս անկախ քաղաքականութիւն վարել, դէմ են ոչ միայն Ամերիկայի այլեւ Խորհ. Միութեան: Արդարեւ ցոյցեր եղած են երկու պետութիւններուն ալ դէմ, գլխաւորաբար Իզմիրի միջազգային տօնավաճառին մէջ, ուր Թուրքերը յարձակած են խորհրդային տաղաւարին վրայ : Այս առթիւ Խորհ. Միութիւնը բողոքագիր մը յանձնած է Թուրքիոյ ուր կը շեշտէ .— «Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարը բուռն կերպով կը բողոքէ հակախորհրդային այն ցոյցերուն համար որոնք տեղի ունեցած են Իզմիրի տօնավաճառին մէջ: Խորհ. Միութիւնը թրքական իշխանութիւնները պատասխանատու կը նկատէ այդ միջադէպին »:

Պոլսոյ, Անգարայի եւ Իզմիրի մէջ, խռովութիւնները կը շարունակուին եւ ջղագրգիռ մթնոլորտ մը կը տիրէ : Իզմիրի մէջ մօտ տասը հազար հոգի, գըլխաւորաբար ուսանողներ, բողոքած են Կիպրոսի ամերիկեան քաղաքականութեան դէմ : Տօնավաճառին մէջ եղած ցոյցերը շատ ծանր բնոյթ ունեցած են, քանի մը հազար հոգինոց խումբ մը յարձակած է ամերիկեան տաղաւարին վրայ եւ քանդած է հաստատութիւնները: Խորհրդային տաղաւարէն ետք, ցուցարարները յարձակած են նաեւ Մեծն Բրիտանիոյ Արաբ. Մ. Հանրապետութեան, Պուլկարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ տաղաւարներուն վրայ, որոնք մեծ վնասներ ունեցած են : Ցուցարարները, ապա, առած տարած են այդ երկիրներու դրօշակները, որոնք կը ծածանէին տօնավաճառին վրայ: Ուրիշ խումբ մըն ալ դէպի Յունաստանի դեսպանատունը դացած է եւ յաջողած է կտրել շէնքին ապակիները: Ոստիկանութիւնը զօրքը օգնութեան կանչած է :

Անգարայի մէջ, հազարաւոր մարդիկ ցոյց կատարած են Միացեալ Նահանգներուն դէմ եւ նոր միջադէպ մը պատահած է Յունաստանի դեսպանատան առջեւ, ուր պատուհանները քարկոծուած են եւ թրքական հսկայ դրօշակ մը դրուած է շէնքին վրայ:

Ուրիշ միջադէպեր ալ պատահած են Պոլսոյ մէջ համալսարանին եւ հիւպատոսարաններուն առջեւ: Ցուցատախտակներուն վրայ կարելի է կարդալ .— «Եանքի կօ՛ հոմ» (Ամերիկացի՛ք, տուն գացէք), «Ամերիկայի պէս բարեկամ մը թշնամի կ'արժէ »:

Հակամերիկեան զգացումներու սաստկութիւնը երեւան կ'ելլէ մանաւանդ «Միլլէթ »ի մէկ յօդուածին մէջ զոր ստորագրած է Ինէօնիւի փեսան .— «Ամերիկա մը որ զօրավիգ կը կենայ ենոսիսի պէտք է աչք առնէ Թուրքիան կորսնցնել, այս պարագային մէջ, Թուրքիա պիտի վերաքննէ իր յարաբերութիւնները : Այն հարուածը զոր Ճոնսըն տուաւ ամերիկեան բարեկամութեան եւ վարկին Թուրքիոյ մէջ դժուար թէ դարմանուի »:

Իզմիր Անկլիքան Սէնթ – Ճոն եկեղեցին թալանի տրուած է կիրակի գիշեր Թուրք ցուցարարներուն կողմէ :

Կիպրոսի մէջ ալ կացութիւնը ծանր է : Լուրջ միջադէպեր պատահած են, երբ Թրքական օդանուեր Երկոտասան կըղզիներու վրայ թռիչք կատարած են, ցածէն:

ԽՈՐԷՆ Ա.Ի ԱՅՑԸ ՆԱԽԱԳԱՀ ՀԵԼՈՒԻ

Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանը հետեւեալ հաղորդագրութիւնները հրատարակած է Օգոստոս 18 եւ 25 թուակիր .

Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ Նորին Վսեմութիւն Պ. Շարլ Հելուի բարեբաստիկ ընտրութեան առթիւ Ս. Աթոռոյս Վեհափառ Հայրապետը հետեւեալ շնորհաւորական հեռագիրը յղեց Նորին Վսեմութեան .—

Նորին Վսեմութիւն
Շարլ Պէյ Հելու
Ընտրեալ Նախագահ
Պէյրութ

Նախագահական բարձրագոյն պաշտօնին Ձեր ընտրութեան առթիւ, յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ անձնապէս Մեր կողմէ Ձեզի կը յայտնենք Մեր ջերմագին մաղթանքները՝ արդիւնաւէտ իշխանութեան մը համար, ի սպաս Լիբանանի եւ անոր ամենասիրելի ժողովուրդին :

Թող Ամենաբարձրեալը միշտ լուսաւորէ ձեր ճանապարհը եւ ձեզ առատացնէ այն շնորհներով, որոնցմով օժտեց մեր սիրելի Լիբանանը, իր այժմու նախագահ Զօրավար Ֆուատ Շեհապի փսեմ պաշտօնավարութեան շրջանին :

ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

×

Իսկ Երկուշաբթի, 1964 Օգոստոս 24, երեկոյեան ժամը վեցին, Ն. Ս. Օ. Վեհափառ Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս, ընկերակցութեամբ Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ Գերշ. Տ. Տաճատ Ս. Արքեպիսկոպոսի, պետական երեսփոխան Պ. Մովսէս Տէր – Գալուստեանի եւ դաւաղանակիր Հոգշ. Տ. Եղնիկ Վրդ. Բալյեանի, մասնաւոր ժամադրութեամբ մը ընդունուեցաւ Նորին Վսեմութիւն ընտրեալ նախագահին կողմէ, իր Ալէյի ապարանքին մէջ :

Վեհափառ Հայրապետը, յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ հայ ժողովուրդին, անգամ մը եւս իր լաւագոյն մաղթանքները ներկայացուց Նորին Վսեմութեան: Շուրջ երեսուն վայրկեան տեւող սոյն տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ խիստ ջերմ եւ բարեկամական մթնոլորտի մէջ, որմէ յետոյ Վեհափառ Հայրապետը իր հետեւորդներով հրաժեշտ առաւ Նորին Վսեմութենէն :

ԴԻՒԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻՆ

Նիկոսիոյ մէջ ալ ռումբ մը պայթած է, մէկ մեռեալ եւ երկու վիրաւոր կայ: Ռումբ մըն ալ պայթած է Նիկոսիոյ ամերիկեան ակումբին մօտ, յունական Մաքի տպարանին առջեւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը մերժողական պատասխան տուած է Բրեժնեւի համայնավար վերին ժողովի մը համար : Կ'ըսուի թէ կ. կոմիտէն տասացի կերպով հետեւած է յուշագրի մը զոր Թոլիաթթի գրած էր մահէն քիչ առաջ եւ ուր դէմ կ'արտայայտուէր Չինացիներու բանադրութեան : Խորհրդային Սթաւրոփոլ քաղաքը ասկէ ետք Թոլիաթթի պիտի կոչուի :

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ա.

Դրամատիրուքիւնը, անհատական ըլլայ ան թէ հաւաքական կամ պետական, տրամաբանօրէն չի կրնար անտեսել ու ժխտել դրամատուներու գոյութեան անհրաժեշտութիւնը։ Երեւակայել անկարելի է որեւէ անտեսական դրութիւն՝ առանց դրամատուներու անմիջական եւ ուղղակի գործակցութեան։ Դրամատունը կենսական ուժն է, շարժիչ ջիղը, ամէն տնտեսական դրութեան, ինչ ձեւ ու գոյն ալ ունենայ ան։

Ինչպէս ամէն երկիր, Խորհրդային Միութիւնն ալ, որուն դրամատիրութիւնը պետական ըլլալով հանդերձ իրական դրամատիրութիւն է վերջապէս, չէր կրնար խուսափիլ այս ընդհանուր օրէնքէն։

Լենին լիովին կ'ըմբռնէր այս անխուսափելի օրէնքին պարտադրանքը երբ տակաւին 1917ին կը գրէր.

«Մեծ դրամատուները կը կազմեն պետական գործիքը որ անհրաժեշտ է մեզի մեր ընկերվարական կարգը իրականացնելու համար եւ որ կազմ ու պատրաստ դռնելով կ'առնենք դրամատիրութենէն։ Մեր պարտականութիւնն է միայն անկէ արմատախիլ դուրս վանել ինչ որ դրամատիրական չրջանակին մէջ կ'աղտոտէ, կ'այլանդակէ այս հրաչալի գործիքը, դարձնել աւելի ուժեղ, աւելի ժողովրդական, աւելի հանրային դարձնելու համար։ Պետական միակ դրամատուն մը, բոլորէն աւելի մեծ ու գօրաւոր, ամէն չրջանի մէջ եւ ամէն ճարտարարուեստական կեդրոնի մօտ իր մասնաճիւղերով՝ արդէն ընկերվարական կազմին ինը տասներորդը կը ներկայացնէ։ Պետական դրամատուն մը պետութեան ընդհանուր տնտեսակալութիւնը, արտադրութեան եւ բաշխումին հաչուապահութիւնը ըսել է, այսինքն ընկերվարական կարգին կմախքը»։

Խորհրդային Միութեան մէջ, ուր ան հատական դրամատիրութիւնն ու ձեռնարկը ջնջուած են եւ ուր բոլոր արտադրութեան միջոցները, ուր բոլոր հարստութիւնները, ճարտարարուեստական, առեւտրական եւ դիւղատնտեսական, պետութեան վերապահուած են, պարզ է որ դրամատնային կազմակերպութիւնն ալ մասամբ տարբեր պիտի ըլլար յարմարելով տիրող կարգի պայմաններուն։

Շահեկան է ուրեմն տեսնել թէ ինչպէս կազմակերպուած է այդ դրութիւնը։

Տակաւին 1917էն առաջ, դրամատուներու աղգայնացումը նախատեսուած էր արդէն բոլշեւիկներու ծրագրին մէջ։ Ցեղափոխականները 1917 Նոյեմբերին կը տիրանային ռուսական կայսերական դրամատան՝ նաւաստիներու չոկատով մը դրաւելով Պետրոկրատի (այժմեան Լենինկրատ) կեդրոնական չէնքը։ Պաչտոնական ծրագիրը կ'ուներ ընդհմութիւնը խորտակելով ժողովրդական կոմիսար մը կը նշանակէին որպէս տնօրէն։

Քիչ վերջ կ'աղգայնացուէին նաեւ բոլոր առեւտրական դրամատունները, իւ մասնաւորի Ազով – Տոն դրամատունը, ռուս – ասիական դրամատունը, Սիպէ – րիոյ առեւտրական դրամատունը, Պետրոկրատի միջազգային դրամատունը ու րոնց դրամագլուխը մեծաւ մասամբ օտարական էր։

1917 Դեկտեմբեր 27ին արդէն դրամատնային գործունէութիւնը պետական մենաչնորհ կը հռչակուէր եւ բոլոր անհատական դրամատունները պետական դրամատան կը կապուէին, դառնալով անոր մասնաճիւղերը։ Այսպէսով ամբողջ դրամատնային գործունէութիւնը կը կեդրոնանար խորհրդային պետական դրամատան ձեռքը՝ որ կրճատուած ձեւով ծանօթ է «Կոսպանք» անունով։

«Մեր ընկերվարական տնտեսութիւնը կեդրոնացում կը պահանջէ, կ'ըսէր Լենին։ Խորհրդային տեղական կազմակերպութիւններուն լայն ինքնավարութեան կողմնակից եմ, բայց կը կարծեմ որ արդիւնաւոր աշխատանք մը կարենալ տանելու համար անհրաժեշտ է մէկ ու վճռական տնտեսական քաղաքականութիւն մը ունենալ, որուն հրահանգները պարտադրէն գործադրելի ըլլան ամէնուն համար վերէն մինչեւ վար»։

Հակառակ ատոր, հարկ եղաւ սակայն սկզբնական չրջանին կեդրոնական դրամատան կողքին կազմակերպել նաեւ ճարտարարուեստի եւ դիւղատնտեսութեան գործունէութիւններուն միայն յատկացուած դրամատուներ. այսպէս՝ «Սելխոզպանք» (երկրագործական դրամատունն) եւ «Բռոմպանք» (ճարտարարուեստի դրամատուն)։

Միութեան գերագոյն խորհուրդը 1959 Ապրիլ 7ի հրամանագրով կրկին կը վերակազմէր դրամատուներու կազմակերպութիւնը։ «Սելխոզպանք» երկրագործական դրամատունը կը միացուէր պետական դրամատան, «Բռոմպանք» ճարտարարուեստի դրամատունը կը դառնար «Սթրոյպանք» յատկացումներու (էնվեսթիսման) դրամատուն եւ կը կազմակերպուէր «Վնիէչթորկպանք» արտաքին առեւտուրի դրամատունը։

Ներկայիս ուրեմն երեք են խորհրդային դրամատունները։ «Կոսպանք» պետական կեդրոնական դրամատունը, «Սթրոյպանք» յատկացումներու դրամատունը եւ «Վնիէչթորկպանք» արտաքին առեւտուրի դրամատունը, իւրաքանչիւրը իր մասնագիտութեամբ բայց «Կոսպանք» պետական դրամատան հակակչռին տակ։

Վերլուծենք իւրաքանչիւրին դերն ու դործառնութիւնը։

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

(1 Շար.)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱԻՈՐՆԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ).— Նիւրնպերկի դործաւորական կեդրոնը մէկ միլիոնէ աւելի օտար աշխատաւորներ արձանագրած է իր տոմարներուն մէջ, որոնք այժմ կ'աշխատին արեւմտեան Գերմանիոյ դաշնային քաղաքներուն մէջ։

Առանց բնակարանային եւ ապրուստի հոդածութենէն դատ՝ կարեւոր տեղ մը կը դրաւէ այն պարագան, որ աշխատութենէ եաք, «պատ ժամանակ»ի համար հաճելի ժամանց ունենան այս հիւր – աշխատաւորները։ Եւ դեռ, որոշ չափով բարեխառն հոդեկան կլիմայ մը ստեղծուի երենց չրջանակին մէջ, որովհետեւ սկզբնական առաջին ամիսներէն մինչեւ մէկ – երկու տարի լեզուի եւ այլ դժուարութիւններ ունին, որով չեն կրնար դերման դործաւորներու հետ մտերմանալ։

Յատկապէս ուտիկանութիւնը, հետուէն հետու դոհ, հետաքրքրուած է նորեկ դործաւորներու ընկերային կեանքով։ Հակօրէն դէպքեր պակաս չեն, որոնք ոչ միայն ընկերային անդորրութիւնը կը խանգարեն, այլեւ երբեմն ոճրային հանդամանք կը ստանան։

Նոյնիսկ մէկ ազգութեան պատկանող դործաւորներ, որ միասին կերուխումի կը նստին, յետ խնջոյքի՝ իրարու հետ կը կռուին, դերման եւ կամ ուրիշ ազգի խումբերու վրայ յարձակում կը կատարեն, ոստիկանական եւ դատական անախորժ դէպքեր ստեղծելով։

Քաղաքական տեսակէտով, անշուշտ ոչ հակոդութեան տակ է ընդհ. դործաւորութիւնը, որ դործիք պէտք չէ դառնայ որեւէ արտաքին ազդեցութեան։ Այս նկատումով է, որ Պերլինի արեւմուտքը կը դտնուին ներկայիս ութ հազար օտար աշխատաւորներ՝ թէեւ ասոնց թիւը կրճնար հինգ անգամ աւելի ըլլալ։ Սակայն այս օտարականները ազատ մուտք ունին դէպի արեւելեան քաղաքամասը եւ այս պատճառով ուչադրութեան առարկայ կը դառնան արեւմտեան քաղաքամասին մէջ։

Մէկ միլիոն հիւր դործաւորներուն մէջ կան 70·000 Թուրքիայէն եկածներ, որոնք կը վայելեն ամէն դիւրութիւն, մանաւանդ իրենց երկիրը երթեւեկելու եւ դրամ դրկելու, քանի որ թուրք կառավարութիւնն ալ վերջերս բաւական դիւրութիւններ ստեղծած է քան հազար դործաւոր դրկել Գերմանիա, որովհետեւ այդ երկրի թերաճ ճարտարարուեստը չատ անպործներ ունի, որոնցմէ մէկ միլիոն առանց այլեւայլի կրնայ տրամադրել, ինչպէս որ Անգլիոյ մէջ կ'աշխատին արդէն հարիւր հազար փաքիստանցիներ։

Թուրքիայէն եւ ուրիշ Մերձ. Արեւելքի երկիրներէն Գերմանիա եկած հայ աշխատաւորներու թիւը ցարդ կարելի չէ եղած ճշդել, բայց չատ հաւանական է որ ասոնց թիւը մեր հնթադրած երկու հարիւրէն քիչ մը աւելի է ներկայիս։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՈՒՆԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԻՆ» ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Անդրադառնալով «Ունեւորութեան Տուրքի» վերաբերեալ անցուդարձերուն, Նատիր Նատի կը դրէ Ճուհհուրիյէթի մէջ.

— 1939էն ի վեր, Թուրքիոյ անտեսութիւնը դժնդակ փուլի մը մէջ մտած էր, եւ մեծապէս դժուարացուցած կառավարութեան աշխատանքը։ Հակառակ բանակ մը կը սնուցանէինք, մեր արդիւնաբերութիւնը պակասած էր, իսկ սպառումները աւելցած։ Շատ դժուար էր դուրսէն ապրանք բերել, մաքսային հասոյթները չափազանց ինկած էին։ Կառավարութիւնը ստիպուեցաւ դործադրել Ապրիլեան Պահպանութեան օրէնքը, նպատակ ունենալով առաջքը առնել դինարու բարձրացումին, բայց չկրցաւ արդիլել ոչ չափազանցութիւնը, ոչ ալ սեւ սակարանը։ Էնֆլասիոնը, որ գաղտագողի կը ցամքցնէր մեր եմմատական աղբիւրները, ազդ մը կը դառնար տակաւ, եւ մեր պատկան պիւտճէն որ 1939ին 270 միլիոն էր, 1942ին բարձրացած էր չորս հարիւր միլիոնի։ Իսկ Թրքական դրամին արժէքը չարունակաբար կ'իյնար։

Այս կացութեան մէջ, Սարաճօղլուի կառավարութիւնը ստիպուեցաւ պետական հասոյթին նոր աղբիւրներ փնտռել առանց նոր դրամ տպելու։ Եւ 1942ի վերջերը, «Ունեւորութեան Տուրք» անունին տակ նշանաւոր օրէնքը ելաւ Ազգ. Ժողովէն։ Օրէնքը իր պատմական տարազին մէջ ընկերային արդարութեան վրայ հիմնուած էր եւ ներդաշնակ

(14 Շար.)

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՈԳՈՒ ԶԱՒԱԿԸ

— Ի՞նչ դիտնամ, Հաճի հանըմ, մեր նոր սրբատանը չատ ուսումնական է, հայր սուրբնիս ալ չատ կարդացող է։ Հինները չեն, իրենք ալ չատ կը դրեն, հէյպէտ տէր ինչ դրողներուն ալ չատ պատիւ պիտի ընեն։ «Նման գնմանն իւր սիրէ» կ'ըսէ սուրբ Ագեսարանը։

— Էնճիէ մը կ'առնե՞ս։

— Է –տուր նայիմ։

— Է, մնաս բարով Հաճի հանըմ։

— Երթաս բարով, հայր սուրբ։

— Նորէն կուգամ։

— Հրամեցէք։

«Ղազեթաճի»ին մօրն ալ կը թուէր թէ այդ կինը որ ուչադիր իրեն կը նայէր, սեսած ըլլալու էր, բայց միտքը չէր դար։ Ան օրը չատ մտածեց։

— Քա հա, ան ըլլալու է, մեղայ, ըսաւ ինքնիրենը։ Միտքս չի դար մէյէր, ալ մոնցեր եմ. ցնդեր եմ։ Ի՞նչ ընեմ. քանի տարի կայ էի չեմ տեսեր։

Ու միտքս բերաւ այն լոյի օրերը երբ պինքը վռնատած էին իրենց տունէն։

— Աստուծու գործը նայէ. հիմա ինծի անկէ աւելի պատիւ կ'ընեն. Աստուած ըրաւ էի ես ևկայ։

Ամբողջ տա գիչերը դրաւ վերցուց, թէ ինքզինքը մէյ մը ցոյց տա՞յ թէ ոչ։ Հաստատ որոշում մը չէր տուած, բայց այնքան պատիւ վայելելէ յետոյ անգամ մը անոր աչքին երեւնալու տենչը անդուսպ էր։ Դէմ առ դէմ եկան եկեղեցիէն ելած ժամանակնին։ Մօտեցաւ Հաճի հանըմին որ իրեն կը նայէր.

— –Բարեւ, Հաճի տուտու։

Այդ «տուտու»ն անախորժ եկաւ, չատ անախորժ Հաճի հանըմին. ու ակներեւ սրտնեղութեամբ մը ըսաւ.

— Աստուծու բարին. ափ կ'ընես քեզ չճանչցայ։

— Էյ զիյաճ չունի. ես ալ քեզի մէկէն ի մէկէն միտքս չբերի. չատ տարի է իրար չենք տեսած։ Աստնօք չատ կուդայի կ'երթայի ձեղի։

— Կայնէ նայիմ ...

— Միտքդ չի դար... ըսեմ ... Բուրսուլ կ'ըսուիմ, Գէորգ աղային կնիկն եմ, Խասգեղ ...

— Քա դո՞ւն ես աս չատ փոխուեր ես, ի՞նչ կ'ընես, ալ չե՞ս բանիր։

— Չէ, Աստուած չընէ, դլխուս չատ պահներ էկաւ, ամա հիմա քէֆ բահաթ եմ. ամա տահա կենցցեր ես, ո՞ւր ես հիմա, ուած մէկ օրը հազար ընէ։

տղաս ինծի վարդի պէս կը պահէ. Աստուած երկար էի ես ևկայ։

— Ո՞ր տղադ, սա հոդեպաւակ մը ուներ ան նէիր նէ՞ն ...

— Ի՛նչ հոդեպաւակ, Աստուած ամէնուն ալ անանկ բարի զաւակ տայ։ Մենք հիմա Խասիզիւղ ենք, բէյ աղուոր էիպարի տեղ է. տահա Խասդե՞ղ էք, էրիկդ ո՞ղջ է, տղադ ի՞նչ կ'ընէ, խանումը կ'ըերթա՞յ ... կարգեցի՞ր... փարալը աղջիկ առի՞ր։

Ամէն մէկ հարցում դամի պէս կը մըխէր Հաճի հանըմի սիրտը։

— Մենք հիմա Խասդեղ չենք, ըսաւ դոռոզութեամբ. մեղի ալ չի վայելեր հոն նստիլ։ Էֆէնտիին մեռնելէն ի վեր Պէյօղլու ենք. Պետրոս էֆէնտին չատ մեծ է։ Էրիկդ ի՞նչ կ'ընէ, ո՞ղջ է, խայրխոնը թիւն կ'ընէ՞ տահա։

— Քա մեղա՛յ, մեղա՛յ, ան պաները կլխնուս ի՞նչ էկաւ նէ Օրթագեղ կացինիճ. զավալը մարդը խեղդուեցաւ ... ա՛խ, ա՛խ... ինչ է նէ Աածու կամքն է, Աստուած հիմա անանկ տուաւ ի՞նչ լայրխ չէի։

Այդ միջոցին երկու վարդապետ եկան ու մեր հին ծանօթ Բուրսուլ տուտուին,—

— Խաթուն մարիկ, խաթուն մարիկ, եկուր հրամանքդ պըրացնենք ամէն տեղ, ըսելով հրաւիրեցին։

— Է՛, ափ կ'ընես Հաճի տուտու, մնաս բարով, հայր սուրբները չատ պատիւներ կ'ընեն, նորէն ինշալլահ կը տեսնուինք։

Ու դնաց։ Չէ, ալ նորէն տեսնուելու պէտք չկար։ Քանի տարուան դառնութիւնը այդ օրը դուրս տուած էր։ Չինքը տունէն վռնտող կնոջ աչքին այնքան մեծ երեւցած էր, ու ինք, նախկին հանրիք, այնքան աննչան իր քով։ Այժքանը բաւէր։

ԺԲ.

Արմաչէն վերադարձէն եաքը Լիւիճան մը տեղանին վրայ մայր ու տղայ կը մնակ էին, Հաճի հանըմ ըսաւ.

— Պետրոս էֆէնտի, պիտե՞ս Աբտալ-բու հանդիպեցայ։

— Որո՞ւ։

– Սա ուր է, չիյտեմ միքդ կուդա՞յ, պղտիկ էիր նէ Խասդեղ խայրխոնը կար, հոդեպաւակ մը ունէր, մարն ալ չամաշրթին էր։

— Միտքս չի դար։

— Տէր ողորմեա էի միքդ չի դար. ինը տասը տարու էիր. ճանըմ ո՞ւր է որ մը սա բիճը դրիչը աչքդ նեռից ան չի մնայ պիտի հանէր. լուսահոդի հարդ ալ անխտար քաթըրտը ըրաւ, նչանն ալ բինեռով մնաց. բիճին անունն ալ մէկ-սէս էր. գէմպիլով ժամուն դուռը կեցած էին տէ լուսահոդի հարդ պատեց, տղեցուց,— բարով խերով չընէր — վարժապետիդ ալ պաղատասարն էր. ան ինչ օր էր լալով պռոալով վրանիս կիյնար։

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(14 Շար.)

ԿԵՑՈՏՈ

** ՎԱՑԿ **

ԵՐԵՔՈՅԱՆ ԱԽԱՐ ՏՂԱ ԻՄԱՑԱ ՀԱՂԻ :

Տասը րոպե միայն ժամանակ ունեցա ես Երեքոյանի հետ խոսելու :

— Նայում եմ ձեզ շատ, ուրախ եմ, — ասաց նա ինձ տեսնելով :

Ես սկսեցի պատմել ամբողջ ճանապարհորդությունս, ինչպես ես հանդիպեցի Ալեքսանդրապոլում Ռուբեն Տեր-Մինասյանին, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ղարաքիլիսա, ինչպես ես հանդիպեցի Ղարաքիլիսայում Ռուբենի հորը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ալեքսանդրապոլ, ինչպես ես հանդիպեցի Ալեքսանդրապոլում Ռուբենի մորը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Երևան, ինչպես ես հանդիպեցի Երևանում Ռուբենի քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Էջմիածին, ինչպես ես հանդիպեցի Էջմիածնում Ռուբենի եղբորը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Վաղարշապատ, ինչպես ես հանդիպեցի Վաղարշապատում Ռուբենի հորեղբորը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ալաշկերտ, ինչպես ես հանդիպեցի Ալաշկերտում Ռուբենի հորեղբոր կնոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Կարս, ինչպես ես հանդիպեցի Կարսում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ախալքալաք, ինչպես ես հանդիպեցի Ախալքալաքում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ախալցխա, ինչպես ես հանդիպեցի Ախալցխայում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբորը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Բաթում, ինչպես ես հանդիպեցի Բաթումում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ղարսի ճանապարհով Կարս, ինչպես ես հանդիպեցի Կարսում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ալեքսանդրապոլ, ինչպես ես հանդիպեցի Ալեքսանդրապոլում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբորը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Երևան, ինչպես ես հանդիպեցի Երևանում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Էջմիածին, ինչպես ես հանդիպեցի Էջմիածնում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Վաղարշապատ, ինչպես ես հանդիպեցի Վաղարշապատում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ալաշկերտ, ինչպես ես հանդիպեցի Ալաշկերտում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Կարս, ինչպես ես հանդիպեցի Կարսում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ախալքալաք, ինչպես ես հանդիպեցի Ախալքալաքում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ախալցխա, ինչպես ես հանդիպեցի Ախալցխայում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Բաթում, ինչպես ես հանդիպեցի Բաթումում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ղարսի ճանապարհով Կարս, ինչպես ես հանդիպեցի Կարսում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ալեքսանդրապոլ, ինչպես ես հանդիպեցի Ալեքսանդրապոլում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Երևան, ինչպես ես հանդիպեցի Երևանում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Էջմիածին, ինչպես ես հանդիպեցի Էջմիածնում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Վաղարշապատ, ինչպես ես հանդիպեցի Վաղարշապատում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ալաշկերտ, ինչպես ես հանդիպեցի Ալաշկերտում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Կարս, ինչպես ես հանդիպեցի Կարսում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ախալքալաք, ինչպես ես հանդիպեցի Ախալքալաքում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ախալցխա, ինչպես ես հանդիպեցի Ախալցխայում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Բաթում, ինչպես ես հանդիպեցի Բաթումում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ղարսի ճանապարհով Կարս, ինչպես ես հանդիպեցի Կարսում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ալեքսանդրապոլ, ինչպես ես հանդիպեցի Ալեքսանդրապոլում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Երևան, ինչպես ես հանդիպեցի Երևանում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Էջմիածին, ինչպես ես հանդիպեցի Էջմիածնում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Վաղարշապատ, ինչպես ես հանդիպեցի Վաղարշապատում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ալաշկերտ, ինչպես ես հանդիպեցի Ալաշկերտում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Կարս, ինչպես ես հանդիպեցի Կարսում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ախալքալաք, ինչպես ես հանդիպեցի Ախալքալաքում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ախալցխա, ինչպես ես հանդիպեցի Ախալցխայում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Բաթում, ինչպես ես հանդիպեցի Բաթումում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ղարսի ճանապարհով Կարս, ինչպես ես հանդիպեցի Կարսում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ալեքսանդրապոլ, ինչպես ես հանդիպեցի Ալեքսանդրապոլում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Երևան, ինչպես ես հանդիպեցի Երևանում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Էջմիածին, ինչպես ես հանդիպեցի Էջմիածնում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Վաղարշապատ, ինչպես ես հանդիպեցի Վաղարշապատում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ալաշկերտ, ինչպես ես հանդիպեցի Ալաշկերտում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Կարս, ինչպես ես հանդիպեցի Կարսում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ախալքալաք, ինչպես ես հանդիպեցի Ախալքալաքում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ախալցխա, ինչպես ես հանդիպեցի Ախալցխայում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Բաթում, ինչպես ես հանդիպեցի Բաթումում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ղարսի ճանապարհով Կարս, ինչպես ես հանդիպեցի Կարսում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ալեքսանդրապոլ, ինչպես ես հանդիպեցի Ալեքսանդրապոլում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Երևան, ինչպես ես հանդիպեցի Երևանում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Էջմիածին, ինչպես ես հանդիպեցի Էջմիածնում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Վաղարշապատ, ինչպես ես հանդիպեցի Վաղարշապատում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ալաշկերտ, ինչպես ես հանդիպեցի Ալաշկերտում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Կարս, ինչպես ես հանդիպեցի Կարսում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ախալքալաք, ինչպես ես հանդիպեցի Ախալքալաքում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ախալցխա, ինչպես ես հանդիպեցի Ախալցխայում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Բաթում, ինչպես ես հանդիպեցի Բաթումում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ղարսի ճանապարհով Կարս, ինչպես ես հանդիպեցի Կարսում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ալեքսանդրապոլ, ինչպես ես հանդիպեցի Ալեքսանդրապոլում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Երևան, ինչպես ես հանդիպեցի Երևանում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Էջմիածին, ինչպես ես հանդիպեցի Էջմիածնում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Վաղարշապատ, ինչպես ես հանդիպեցի Վաղարշապատում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ալաշկերտ, ինչպես ես հանդիպեցի Ալաշկերտում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Կարս, ինչպես ես հանդիպեցի Կարսում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ախալքալաք, ինչպես ես հանդիպեցի Ախալքալաքում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ախալցխա, ինչպես ես հանդիպեցի Ախալցխայում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջը, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Բաթում, ինչպես ես հանդիպեցի Բաթումում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնուն, ինչպես նա ինձ ուղարկեց Ղարսի ճանապարհով Կարս, ինչպես ես հանդիպեցի Կարսում Ռուբենի հորեղբոր կնոջ քրոջ աներոջ եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ քրոջ ամուսնու եղբոր կնոջ ք

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
1964 – 1965
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սակաւաթիւ ազատ տեղերը զբաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց դաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյապաղ Վարժարանի Տեսչութեան :

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
SÈVRES (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

ՖՐ· ԿԱՊՈՅՏ ԽԱԶ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Պելֆոնթէյնի կայանի Բ· խումբը փակուիլ կը վերաղառնայ Սեպտեմբեր 3ին, Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 6·29ին կառտը Լիոն :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Հասցէի ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ փոփոխութեան պարագային, բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին, կցել անպայմանի հինը (լաւագոյնը՝ թերթին *պանոը* կցել) եւ երեք փրանք :

Կը խնդրուի մանաւանդ շատ յստակ գրել հասցէները :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1964 – 1965 Տարեշրջանին
(Cours classique)

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուսմնասէր աշակերտներ եօթնէ – տարեկէն մինչեւ երրորդ դասարան : Դիմել՝
Direction du P. Séminaire Arménien
3, Ave. de Grandchamp — LE PECQ
Tél. : 963.01-72

—*—
ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ
— Մխիթարեան Փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՑՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ
Ս· ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ
ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ
— * —

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1964 – 1965 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են : Անոնք որ կը փափաքին դրկել իրենց աղջիկները այժմէն պէտք է դիմեն Հաստատութեան տնօրէնութեան :

1, Bld. du Nord, LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կինը մը, Հայկական հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար, (տնական գործեր) : Դիմել Թերթիս վարչութեան :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝	Շրջանակով
200 Ն· Ֆ·	300 Ն· Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորներն ալ լաթակազմ են, տպուած երեւան

ՐԱՖՖԻ, երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 ֆր·
ԵՂԻՇԷ ԶԱՐԵՆՑ, երկեր, 2 հատոր	15 ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Յուշերի գիրք	7 ֆր·
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, երկեր, Ա· հատոր	10 ֆր·
ՆԱԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 ֆր·
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, երկերի ժողովածու, հատորը	10 ֆր·
Ա· Գ· ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 ֆր·
Մ· Գ· ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 ֆր·
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական հէքեաթներ, 3 հատ, հատորը	15 ֆր·
ԱԼ· ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 ֆր·
Ա· Բ· ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 ֆր·
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 ֆր·
Գ· Խ· ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 ֆր·
Հ· ԴԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 ֆր·
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 ֆր·
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, *մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ*	10 ֆր·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԶԱՑՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՅԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ· —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
166, AV. ARISTIDE BRIAND
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշգնակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
2 SEPTEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՀԱՅ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10098 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.098

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ, ԿԸՐ – ԹԱՆՈՒԻՔԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՆԱ – ՌԱՑԻՑ ՀԱՅ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ, ԴԱՍՏԻԱ – ՐԱԿ ՈՒՍՈՒՑՉԱՑ ԵՒ ՄԱՄԼՈՑ ՍՊԱՍԱ – ԽՈՐԱՑ ԵՒ ՀԱՄՕՐԵՆ ՀԱԻԱՏԱՑԵԱԼ ՀԱՐԱՉԱՏԻՑ ՄԵՐՈՑ ՀԱՑԿԱԶՆԵԱՆ ԱԶ – ԳԻ ՈՐ Ի ՍՓԻՒՌՍ ԱՇԽԱՐՀԻ · ՔՐԻՍ – ՏՈՍԱԻԱՆԴ ՍԻՐՈՑ ԵՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱ – ԿԱՆ ՈՂՋՈՅՆ Ի ՄԷՆՋ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՅԱՋՈՑ ՍՐԲՈՑ ՀՕՐՆ ՄԵՐՈՑ ԳՐԻԳՈՐԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ· ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ՀՕՐ ԱՍՏՈՒԾՈՑ, ՍԷՐ ՈՐԴԻՈՑ ՄԻԱԾՆԻ ԵՒ ՇՆՈՐՀՔ ՀՈԳԻՈՅՆ ՍՐԲՈՑ, ԵԼԻՑԻՆ ԸՆԴ ՁԵԶ ԸՆԴ ԱՄԵՆԵՍԵԱՆԴ, ԱՄԷՆ :

ԱՒԱՆԵԱՆ ԵԼԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ

ԿՈՆԴԱԿ

Ո՛վ իմ սիրելի ժողովուրդ Հայոց ,

Վտամօրմոք եւ կարեվէր սրտի ան – սահելի ճմլումով եւ արդար ցասումի պատգամով է որ Ձեզի կ'ուղղենք հայրական հոգեվից խօսքը Հայրա – պետական այսու Կոնդակաւս , Ձեր բոլո – րին հոգիներուն մէջ, սրտառուչ ոգեկո – չումով վերապրեցնելու համար անմահ ու ննդաձարար յիշատակը Ապրիլեան Ցեղասպանութեան եղեռնի մեր պաշտելի Նահատակնե – րուն, որոնք իրենց սուրբ արիւնով դրե – ցին Հայոց Պատմութեան Տառապանքի եւ Յոյսի անջնջելի նորագոյն գրոյզ էջերը :

Յաջորդիկայ տարին, 1965ը, Ճիւնիսի 24ին է հաւաքական ցեղասպանութեան անմարդկային ոճիրին, որ կատար – ուած Հայ ժողովուրդին հանդէպ Հա – միտարշային Առաջին Պատերազմի ա – ռիթով դառն ու դժխեմ օրերուն :

Ցաղնող յիսուն տարիները, սակայն, պիտի չկրնան մթագնել հորիզոնը Հայ Դիտակ – ութեան, որ այսօր, աւելի քան երբեք, ներքին ճամբուն այս կարեւոր հանգրուա – նին, համապղային խոր ու անհուն տարո – ղութեամբ եւ համահայկական արի նա – խանձանքութեամբ, աշխարհի չորս կողմերուն վրայ անխափ, իր լոյսին մէջ վերակենդանացնէ յաւէտ խնկելի յի – շատակը աւելի քան ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ Հայ նահատակներուն, որոնք Քրիստոնէական Հաւատքի եւ Հայ Ազգութեան պատմութեան բիւրեղ հոգիով իրենց կեանքերը Ազգին նուիրեցին որպէս նոր յոյսերու իրենց Ցեղի յաւերժութեան նորոգող Հայ ընտրանի ու գեղավար դէմքերը հոգեւորական, մտաւորական , զրագէտ, ուսուցիչ, հրապարակագիր , ազգային ժողովական թէ պետական և – բեւեռներ, հարիւրներով դուրս բերուե – ցան իրենց բնակարաններէն եւ տառա – պանքի ու չարչարանքի ամէնէն սոսկմա – կեցուցիչ պայմաններու ներքին աքսոր – ուեցան դէպի ամայի կիրճեր ու անծայ – րածիր կիզիչ անապատներ, եւ վայրագ – օրէն խողխողուեցան անլուր եւ աներե – ւակայելի դաղանութեամբ: Գլխատումի համազօր այս ճիւաղային արարքին ան – միջապէս պիտի հետեւէր, ինչպէս պատ – մութիւնը ցոյց տուաւ արդէն, Հայ ժո – ղովուրդի դանդուածային տեղահանու – թիւնն ու սարսռազդեցիկ անճիտութիւ – ներու :

Ո՛վ չի մտաբերեր ահռելի տեսա – րանը այն մահասարսուռ դիշերուան , երբ խոր մթութեան մէջ խաղաղ ներկող ու վաղուան կեանքին եւ ստեղծագործ – ծութեան է խնդիր իրենց հոգիի ուժերը նորոգող Հայ ընտրանի ու գեղավար դէմքերը հոգեւորական, մտաւորական , զրագէտ, ուսուցիչ, հրապարակագիր , ազգային ժողովական թէ պետական և – բեւեռներ, հարիւրներով դուրս բերուե – ցան իրենց բնակարաններէն եւ տառա – պանքի ու չարչարանքի ամէնէն սոսկմա – կեցուցիչ պայմաններու ներքին աքսոր – ուեցան դէպի ամայի կիրճեր ու անծայ – րածիր կիզիչ անապատներ, եւ վայրագ – օրէն խողխողուեցան անլուր եւ աներե – ւակայելի դաղանութեամբ: Գլխատումի համազօր այս ճիւաղային արարքին ան – միջապէս պիտի հետեւէր, ինչպէս պատ – մութիւնը ցոյց տուաւ արդէն, Հայ ժո – ղովուրդի դանդուածային տեղահանու – թիւնն ու սարսռազդեցիկ անճիտութիւ – ներու :

— Ո՞վ չի դայրանար քանդումի եւ փճացումի այն արշաւին դիմաց, որուն դոհ զացին մեր հայրենի ստեղծադոր – ծութեանց պերճիմաստ եւ յաւերժախօս արժէքները, ճարտարապետական հայա – կերտ կառոյցներէն մինչեւ մատաղաթե – ղեայ նրբերանգ մանրանկարները : Հոգիի նուաճման եւ յաւերժութեան ուժը իրենց մէջ խտացնող եւ մեր ժողովուրդի քաղա – քակրթական փառքը կազմող մշակութա – յին կոթողներու խորտակումով փորձէ – ցին հոգեցած քարն ու մատաղաթը ան – իմաստ ու անկենդան փոչիի վերածել , Հայութեան անունը ի սպառ ջնջել եւ Հայութեամբ չէն ու քաղաքակիրթ Հա – յաստանը վերածել անմարդաբնակ հողի :

— Ո՞վ չի մտաբերեր ահռելի տեսա – րանը այն մահասարսուռ դիշերուան , երբ խոր մթութեան մէջ խաղաղ ներկող ու վաղուան կեանքին եւ ստեղծագործ – ծութեան է խնդիր իրենց հոգիի ուժերը նորոգող Հայ ընտրանի ու գեղավար դէմքերը հոգեւորական, մտաւորական , զրագէտ, ուսուցիչ, հրապարակագիր , ազգային ժողովական թէ պետական և – բեւեռներ, հարիւրներով դուրս բերուե – ցան իրենց բնակարաններէն եւ տառա – պանքի ու չարչարանքի ամէնէն սոսկմա – կեցուցիչ պայմաններու ներքին աքսոր – ուեցան դէպի ամայի կիրճեր ու անծայ – րածիր կիզիչ անապատներ, եւ վայրագ – օրէն խողխողուեցան անլուր եւ աներե – ւակայելի դաղանութեամբ: Գլխատումի համազօր այս ճիւաղային արարքին ան – միջապէս պիտի հետեւէր, ինչպէս պատ – մութիւնը ցոյց տուաւ արդէն, Հայ ժո – ղովուրդի դանդուածային տեղահանու – թիւնն ու սարսռազդեցիկ անճիտութիւ – ներու :

— Ո՞վ չի մտաբերեր ահռելի տեսա – րանը այն մահասարսուռ դիշերուան , երբ խոր մթութեան մէջ խաղաղ ներկող ու վաղուան կեանքին եւ ստեղծագործ – ծութեան է խնդիր իրենց հոգիի ուժերը նորոգող Հայ ընտրանի ու գեղավար դէմքերը հոգեւորական, մտաւորական , զրագէտ, ուսուցիչ, հրապարակագիր , ազգային ժողովական թէ պետական և – բեւեռներ, հարիւրներով դուրս բերուե – ցան իրենց բնակարաններէն եւ տառա – պանքի ու չարչարանքի ամէնէն սոսկմա – կեցուցիչ պայմաններու ներքին աքսոր – ուեցան դէպի ամայի կիրճեր ու անծայ – րածիր կիզիչ անապատներ, եւ վայրագ – օրէն խողխողուեցան անլուր եւ աներե – ւակայելի դաղանութեամբ: Գլխատումի համազօր այս ճիւաղային արարքին ան – միջապէս պիտի հետեւէր, ինչպէս պատ – մութիւնը ցոյց տուաւ արդէն, Հայ ժո – ղովուրդի դանդուածային տեղահանու – թիւնն ու սարսռազդեցիկ անճիտութիւ – ներու :

ԽՈՐԻՆ Ա·

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

(1 Շար·)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆ - ՄՈՍԿՈՒԱ ԽԶՈՒՄԸ

«ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՊԻՏԻ ՄՏՆԷՔ ԴԵԿՏ· 15ԻՆ»

Կ'ԸՍԵՆ ՉԻՆԱՑԻՆԵՐԸ ՌՈՒՄԵՐՈՒՆ

Չինացիք չեն զոհացած մերժողական պատասխան մը տալով խորհրդային հրաւէրին, համաձայնաւոր վերին ժողովի մը համար, այլեւ իրենց նամակին ոճը ցոյց կուտայ թէ վճռած են բոլորովին խզել Մոսկուայի հետ :

Համաձնաւոր Չինացիները բացատրելէ ետք թէ խորհրդային համաձնաւորներու կարդացած հրաւէրին եւ կատարելիք աշխատանքներուն համար տրուած որո – շումները կամայական են եւ քոչը կու – սակցութեանց համաձայնութիւնը չու – նին, կը դրեն .— « Ձեզի համար, քոչը կուսակցութիւնները պարզ խամաճիկներ են, ձեր հրամանին տակ գործելու հա – մար : 1964 Դեկտեմբերի այն օրը երբ պիտի դումարէք ձեր ժողովը պատմու – թեան պիտի անցնի իբրեւ օրը համաձնա – վարական միջազգային Շարժումին մեծ հերձուածին : Կը պնդէք, որ ժողովը իր – րեւ նպատակ չունի միայն անջատում մը ստեղծել, այլ՝ պահպանել եւ ամրապըն – դել միասնականութիւնը : Եթէ այդպէս էր, նախապատրաստական աշխատանք – ները պէտք է որոշուած ըլլային հաստ – ատակ համաձայնութեամբ երկկողմանի եւ բազմակողմանի խորհրդակցութիւն – ներով, հաւասար պետնիվրայ : Կ'ըսէք թէ միջազգային ժողով մը հրաւիրելով հաստատակաց կէտեր կը փնտռէք որոնք կը միացնեն քոչը կուսակցութիւնները : Ա – նամօթ սուտ մըն է : Քոչը կուսակցու – թիւնները իսկապէս հաստատակաց կէտեր ունին .— Անոնք են 1957ի եւ 1960ի յայ – տարարութեանց յեղափոխական սկզբ – բունքները , բայց չատոնց անդին նետած էք այդ հաստատակաց կէտերը : Մենք եր – բեք դոհ չենք երթար ձեր ադուր խօս – քերուն, երբեք չենք ենթարկուիր ձեր սպառնալիքներուն, ձեր անջատողական դործերուն երբեք մեղսակից չենք ըլլար եւ ձեզի հետ երբեք չենք բաժներ միջազ – գային համաձնաւորութիւնը պատակած ըլլալու ծանր պատասխանատուութիւնը : Եթէ մասնակցէինք ձեր հերձուածային ժողովին, ատիկա պիտի նշանակէր օրի – նականացնել ձեր ապօրինի դործունէու – թիւնը, ընդունիլ ձեր իրաւունքը փճա – ցնելու այն սկզբունքները որոնք կ'առաջ – նորդեն քոչը կուսակցութեանց յարաբե – րութիւնները եւ որոնք մէջտեղ դրուած են 1957ի եւ 1960ի յայտարարութեան մէջ եւ ընդունիլ Խորհ· Միութեան համայ – նաւար կուսակցութիւնը իբրեւ նահապե – տական հայր կուսակցութիւն , Անշուշտ երբեք այդպէս չենք վարուիր, որովհե – տեւ սկզբունքներով կապուած ենք եւ Պատմութեան առջեւ պատասխանատու ենք :

« Ըսինք արդէն թէ այն օրը ուր հեր – ձուածական ժողով մը դումարէք, այն օ – րը պիտի ըլլայ ուր ձեր դերեզմանը պի – տի իջնէք : Յուլիս 30ի ձեր նամակը ցոյց կուտայ թէ արհամարհելով բոլոր հետե – ւանքները, նոր եւ մեծ քայլ մը առիք դէպի այդ դերեզմանը դոր դուք իսկ փո – րեցիք : Այս տապնապալի պահուն կը յուսանք որ թեր եւ դէմ պիտի քննէք եւ ընտրէք ձեր անկումին եւ դէպի ապա – հովութիւն յետ քայլին միջեւ »:

× Փրակայի մէջ Խրուչչեւ – Նոկոթնի խօսակցութեանց ղեկաւար նիւթն է փե – քին – Մոսկուա խզումը : Այս առթիւ հր – բատարակուած դեկոյցը կը չեշտէ թէ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ Նիկոսիա վերադարձաւ , երեք օր խօսակցելէ ետք Նասըի հետ : Հրատարակուած դեկոյցին մէջ, կ'ըսուի թէ Արաբ· Մ· Հանրապետութիւնը պիտի օդնէ ղինուորական զեանի վրայ , բայց այդ մասին ըսուածը չատ անորոշ է, կը չեշտուի «կարելիութեան սահմանին մէջ»: Զեկոյցին մէջ կը յիշուի նաեւ թէ երկու կողմերը կը հաստատեն իրենց դիրքը օտար կայաններու նկատմամբ , որոնք սպառնալիք մըն են խաղաղու – թեան համար : Այս պարբերութիւնը կը յայտնէ թէ Նասը չէ մոռցած որ Կիպրոսի կայաններէը օդտագործուեցան Անգլիոյ կողմէ Սուէզի ժամանակ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ վրայ դերմանական յար – ձակման 25ամեակին առթիւ, էրհարտ չեշտած է թէ երբորդ աշխարհամարտ մը պէտք չէ ըլլայ : «Աղէտ մը կ'ըլլար մարդկութեան համար : Նոր Գերմանիան պատրաստ է աշխատելու որպէսզի ան – կարելի դառնայ երբորդ պատերազմ մը»:

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ յայտարարեց թէ քաղաքա – կան հաղար բանտարկեալէ աւելի չկայ Ալժերիոյ մէջ : «Կրնայ ըլլալ որ չարչա – բանքի պարագաներ եղած ըլլան եւ կը դատապարտենք այդ բաները : Բայց հա – կայեղափոխականները ոչ մէկ դութ պէտք է սպասեն մեր վարչակարդէն » :

ՍԱՃԿՈՆԻ խառնակ կացութիւնը կը մը – նայ նոյնը : Ըստ ամերիկացի դեսպանին Զօր· Քան լաւ է , մինչ յայտարարուած էր թէ մտային հիւանդութենէ կը տառա – պի : «Նիւ Եորք Հերըլտ»ն ալ տեսակցու – թիւն մը կը հրատարակէ ուր Վիէթնամի նախկին դեկավարը կ'ըսէ .— «Պատրաստ եմ վերադառնալու , բայց չեմ պիտեր թէ Ամերիկացիներուն ուզածն ինչ է՞ »:

ՔՈՆԿՈՑԷն հասած լուրերու համա – ձայն, Ապրիլիւլի 230 Եւրոպացիները ողջ – առողջ են: Երկու կաթողիկէ քա – հանաներ չարդուած են :

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ թիթօ կը չարունակէ խօսակցութիւնները Ռումանիոյ նախա – գահին հետ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՐԱՀ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Բ.

Գլխաւորն ու կարեւորը, ինչպէս ը – սինք, անշուշտ «Կոսպանք»ն է: Բայց հակառակ խորհրդային դրութեան դէմ անուանօրէն դաշնակցային ըլլալուն, «Կոսպանք»ը մէկ ու միակուռ հիմնար– կութիւն մըն է տարածուած միութեան ամբողջ հանրապետութիւններուն մէջ, միակ կեդրոնական վարչութեամբ մը ա – ռանց դաշնակցային բաժանումներու: Այսպէս, չկան իւրաքանչիւր Հանրապե – տութեան համար կեդրոնական մնօրէ – նութիւններ իրենց հեղինակութիւնը տա– րածելու համար տուեալ Հանրապետու – թեան մէջ գտնուող ու գործող մասնա – ճիւղերուն վրայ: Այլ կայ միակ կեդրո – նական վարչութիւն մը Մոսկուայի մէջ եւ միւս բոլորն ալ ուղղակի իրմէ կա – խում ունեցող՝ իր մասնաճիւղերն են:

Նախապէս «Կոսպանք»ը Միութեան կեդրոնական մնտեսական նախարարու – թեան ենթակայ էր: Բայց 1954ի հրամա– նագրով եւ 1960ին վաւերացուած նոր կանոնագրով բոլորովին անկախ հաստա– տութիւն մը դարձաւ եւ այլեւս կախում չունի մնտեսական նախարարութենէն:

«Կոսպանք»ը նախ թղթադրամներու տպագրութեան եւ բաշխումին մենաշը – նորհն ունի: Ապա ուրեմն Կոսպանքն է որ կը կատարէ պետութեան բոլոր վճա – րումները եւ լայն իրաւասութիւններ ու– նի փոխատուութեան դրութեան մէջ: Այսպէս՝ ան է որ կ'ապահովէ կարճա – տեւ փոխատուութիւններ (Քէշէի ա ճուր թեում) ի բաց առեալ Սթրոյպանքի մաս– նագիտութեան ենթակաները: Կ'ապահո– վէ նոյնպէս կարեւոր եւ մեծածախս նո – րոգութիւններու պահանջը եւ անտեսա – կան ու ճարտարարուեստական բոլոր մարզերուն մէջ նոր մեթոտներու կիրար– կումին պահանջած ծախքերը: Երկարա– տեւ փոխատուութիւններ (Քէշէի ա լոն թեում) կը կատարէ երկրագործութեան եւ սպառումի համագործակցականներուն եւ վերջապէս երկար տեւողութեամբ փո– խատուութիւններ կը ստանձնէ պետա – կան ընկերութիւններու մէջ բնակարաններու շինութեան համար:

Կոսպանքը մօտաւորապէս եօթը հազար մասնաճիւղեր ունի Միութեան ամբողջ տարածութեան մէջ, հարիւր վաթսուն հազարի հասնող պաշտօնէութիւնով մը: Պաշտօնէութեան մէջ կուսակցականնե – րու համեմատութիւնը յարաբերաբար մեծ է, 15 առ հարիւր կուսակցականներ եւ 17 առ հարիւր երիտասարդ համայ – նավարներ (կոմսոմոլ) միայն: Մուտքի մեծամասնութիւնը անկուսակցական է, ինչ որ պէտք չէ չափազանց մեծ նշանակութիւն տալ: Մասնաւորապէս ղե – կավարական պաշտօնէութիւնը անկուսակցական է: Շատեր բարձրագոյն կրթութիւն ու – ցած համալսարանականներ են, իսկ ուրիշ շատեր կ'ամբողջացնեն իրենց պա– շարը եւ կը կատարելագործեն իրենց պի– տութիւնը դիւերային դասընթացքներու հետեւելով: Ըստ Կոսպանքի «Տիեզկի ի Բոէտիք» (դրամ եւ փոխատուութիւն) պաշտօնաթերթի վկայութեան պաշտօնէ– ութիւնէն ուր հազար հոգի «Օպլիչնիկ Կոսպանքա» մասնաւոր զարդանիշը կրե – լու իրաւունքն ստացած են, ինչ որ կա – րելի է թարգմանել «Կոսպանքային օղ – ուաշատ աշխատակից»:

Կոսպանքի օրինական հանգամանքը պաշտօնապէս արձանագրուած է Խոր – հրդային Միութեան սահմանադրութեան մէջ, Միութենական նախարարութեան մը իրաւասութիւններով իր տօրէնութիւնը կը մասնակցի կառավարական կազմին, ճիշդ ինչպէս «Կոսպլան» ըսուած պետա– կան պարբերական ծրագիրներու տնօրէ – նութիւնը: Երկուքն ալ իրական նախա– րարութիւններ են կառավարութեան ան– դամի ընծայած բոլոր իրաւասութիւննե – րով:

Տարիներէ ի վեր Կոսպանքի նախագա– հը է Ալեքսէյ Քոսողուչկին՝ որուն պաշ– տօնը կրկին հաստատուեցաւ Խռուշչեւի վերջին կառավարական կազմի վաւերա – ցումով: Կը վկայեն թէ արտակարգ հըմ– տութեամբ օժտուած անձնաւորութիւն մըն է եւ լայն համակրանք կը վայելէ դրամատնային միջազգային շրջանակնե – րուն մէջ:

Հակառակ բոլոր երկիրներու դրամա – տուներու սովորութեան, որոնք առ նը– ւազն տարեկան տեղեկագիր մը կը հրա– պարակեն, Կոսպանքի գործունէութեան շուրջ որեւէ տեղեկագիր չի հրատարակ – ուիր: Իր տեղեկագիրները, բացարձակ– օրէն գաղտնի, միայն կեդրոնական կա – ռավարութեան վերապահուած են: Մարդ չի գիտեր թէ ի՞նչ է շրջաբերութեան մէջ գտնուող թղթադրամներու քանակը, կամ ո՞րքան է իր ոսկիի եւ տարադրամի պա– հեստը: Այդ ամէնը պետական գաղտնիք են եւ հաւանաբար Միութեան Հանրապե– տութիւններու կառավարութիւններն ան– դամ աղօտ գաղափար մը ունին, առանց լիովին տեղեակ ըլլալու:

Իրրեւ թղթադրամներու հրատարակու– թեան մենաշնորհին տէր, Կոսպանքն է որ կատարած է բոլոր դրամական բարե– փոխութիւնները: Վերջինը կատարուե – ցաւ 1961 Յունուար 1ին՝ երբ «ծանր բուբլի» մը ստեղծուեցաւ նախկինին տեղ, տասը բուբլիի դէմ մէկ ծանր բուբլի համեմատութեամբ: Այս առթիւ կեդրոնական կառավարութեան հրատա – րակած բացատրականը կը յայտարարէր թէ թղթադրամի շրջաբերութիւնը աճած էր ճարտարարուեստի արտադրութեան եւ ժողովուրդի գնդուածին դնելու կա – րողութեան աճումին համեմատութեամբ:

Այս քիչ մը պարզունակ բացատրութի– նը կրնայ սակայն ճշմարտութեան հիմ մը ունենալ եւ դրամի փոփոխութեան չարժառիթը նոյնն ըլլալ ինչ որ էր Ֆը – րանսայի հին եւ նոր ֆրանքի փոփոխու – թեան համար: Պէտք է ընդունիլ որ խո– ռուշչեւեան շրջանէն ի վեր դժալի չափով աճած է ոչ միայն սպառելի նիւթերու արտադրութիւնը այլ եւ ժողովուրդին դնելու կարողութիւնը:

Աւելորդ չըլլայ թերեւս հոս յիշատա – կել որ «ծանր» բուբլիի ներկայի արժէքն է մօտաւորապէս հինգուկէս ֆրանք:

ԲՈՒԲԳԻՆ ԳԱՎԻԶ

(2 Շար.)

ԼԱՒ Է ՈՒՇ ՔԱՆ ԵՐԲԵՔ

——o——

ՄՄԲ.— Ուրախութեամբ կ'արձանա – գրենք որ, լուրջ եւ կարեւոր բայլեր ա– ռնուած են վերջապէս 12 դասարանով ա – մենօրեայ վարժարան մը հիմնելու հա – մար Լոս Անճելըսի մէջ: Լաւ է ուշ քան երբեք, շեշտեցինք վերը, վասնզի Ամե – րիկահայութեան մեծ մեղմն էր ցարդ հայկական դպրոց չունենալը: Արդա – րեւ մեր ամէնէն հին գաղութը, մեր ա– մէնէն հարուստ գաղութը մտածած էր ամէն բանի մասին՝ բացի դպրոցէ: Յա – ճախ կը պատասխանուէր մեր բննադա – տութեանց թէ «ամէն գաղութի կը հաս – նինք, մեզի դրամ չի մնար»: Այս պատ – ճառաբանութիւնը ի զօրու չէ գաղութի մը համար, որ 82 եկեղեցի շինած է եւ կը շինէ··:Նման ընթացքով՝ օր մը իւրա– քանչիւր Ամերիկահայ կրնայ իր եկեղե – ցին ունենալ: Դէմ չենք անշուշտ եկեղե – ցաշինութեան՝ հոծ գաղութներու մէջ, բայց հայ եկեղեցին օգուտ չունի առանց Հայ Դպրոցի: Այսօր, Քալիֆորնիայէն հասած տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ բաւական ճամբայ կտրած է դպրոցա– շինութեան գաղափարը,— հող գնած են (12·000 քառ· մեթր), շինութեան յանձ – նախմբ ընտրած, կարեւոր զումարներ տրամադրուած եւ կը շարունակուի հան– գանակութիւնը:

«Ասպարէզ» հրատարակած է վարժա – րանին շինութեան յատակագիծը,— վարժարանը պիտի կրէ Մեսրոպեան վար– ժարան անունը (այս անունով կը գործէր արդէն դասընթացք մը ամէն Հինգշաբթի երեկոյ եւ Շաբաթ առաւօտ, Լոս Անճե – լըսի Հայ Կեդրոնին մէջ, սկիզբը ունե – նալով 12 աշակերտ, յետոյ 168): Պիտի ունենայ 12 դասարան, ուսուցչանոց, տր– ւոր պաշտօնէութիւնը անկուսակցական է: Շատեր բարձրագոյն կրթութիւն ու – ցած համալսարանականներ են, իսկ ուրիշ շատեր կ'ամբողջացնեն իրենց պա– շարը եւ կը կատարելագործեն իրենց պի– տութիւնը դիւերային դասընթացքներու հետեւելով: Ըստ Կոսպանքի «Տիեզկի ի Բոէտիք» (դրամ եւ փոխատուութիւն) պաշտօնաթերթի վկայութեան պաշտօնէ– ութիւնէն ուր հազար հոգի «Օպլիչնիկ Կոսպանքա» մասնաւոր զարդանիշը կրե – լու իրաւունքն ստացած են, ինչ որ կա – րելի է թարգմանել «Կոսպանքային օղ – ուաշատ աշխատակից»:

Կոսպանքի օրինական հանգամանքը պաշտօնապէս արձանագրուած է Խոր – հրդային Միութեան սահմանադրութեան մէջ, Միութենական նախարարութեան մը իրաւասութիւններով իր տօրէնութիւնը կը մասնակցի կառավարական կազմին, ճիշդ ինչպէս «Կոսպլան» ըսուած պետա– կան պարբերական ծրագիրներու տնօրէ – նութիւնը: Երկուքն ալ իրական նախա– րարութիւններ են կառավարութեան ան– դամի ընծայած բոլոր իրաւասութիւննե – րով:

Տարիներէ ի վեր Կոսպանքի նախագա– հը է Ալեքսէյ Քոսողուչկին՝ որուն պաշ– տօնը կրկին հաստատուեցաւ Խռուշչեւի վերջին կառավարական կազմի վաւերա – ցումով: Կը վկայեն թէ արտակարգ հըմ– տութեամբ օժտուած անձնաւորութիւն մըն է եւ լայն համակրանք կը վայելէ դրամատնային միջազգային շրջանակնե – րուն մէջ:

Հակառակ բոլոր երկիրներու դրամա – տուներու սովորութեան, որոնք առ նը– ւազն տարեկան տեղեկագիր մը կը հրա– պարակեն, Կոսպանքի գործունէութեան շուրջ որեւէ տեղեկագիր չի հրատարակ – ուիր: Իր տեղեկագիրները, բացարձակ– օրէն գաղտնի, միայն կեդրոնական կա – ռավարութեան վերապահուած են: Մարդ չի գիտեր թէ ի՞նչ է շրջաբերութեան մէջ գտնուող թղթադրամներու քանակը, կամ ո՞րքան է իր ոսկիի եւ տարադրամի պա– հեստը: Այդ ամէնը պետական գաղտնիք են եւ հաւանաբար Միութեան Հանրապե– տութիւններու կառավարութիւններն ան– դամ աղօտ գաղափար մը ունին, առանց լիովին տեղեակ ըլլալու:

Իրրեւ թղթադրամներու հրատարակու– թեան մենաշնորհին տէր, Կոսպանքն է որ կատարած է բոլոր դրամական բարե– փոխութիւնները: Վերջինը կատարուե – ցաւ 1961 Յունուար 1ին՝ երբ «ծանր բուբլի» մը ստեղծուեցաւ նախկինին տեղ, տասը բուբլիի դէմ մէկ ծանր բուբլի համեմատութեամբ: Այս առթիւ կեդրոնական կառավարութեան հրատա – րակած բացատրականը կը յայտարարէր թէ թղթադրամի շրջաբերութիւնը աճած էր ճարտարարուեստի արտադրութեան եւ ժողովուրդի գնդուածին դնելու կա – րողութեան աճումին համեմատութեամբ:

Այս քիչ մը պարզունակ բացատրութի– նը կրնայ սակայն ճշմարտութեան հիմ մը ունենալ եւ դրամի փոփոխութեան չարժառիթը նոյնն ըլլալ ինչ որ էր Ֆը – րանսայի հին եւ նոր ֆրանքի փոփոխու – թեան համար: Պէտք է ընդունիլ որ խո– ռուշչեւեան շրջանէն ի վեր դժալի չափով աճած է ոչ միայն սպառելի նիւթերու արտադրութիւնը այլ եւ ժողովուրդին դնելու կարողութիւնը:

Աւելորդ չըլլայ թերեւս հոս յիշատա – կել որ «ծանր» բուբլիի ներկայի արժէքն է մօտաւորապէս հինգուկէս ֆրանք:

ԲՈՒԲԳԻՆ ԳԱՎԻԶ

(2 Շար·)

Ներէնութեան սենեակ, ընթերցասրահ, մանկապարտէզ, խոհանոց, հանդիսասե– րահ հազար աթոռով:

Շինութիւնը կը սկսի շուտով:

Աւելի ծանօթացնելու համար ձեռնար – կը, կուտանք Շինութեանց Յանձնախում– բի նախագահ Յակոբ Քարեանի յօդուա – ծը·—

Տարիներ չարունակ, ամերիկահայ նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան մասին կամ կրթական մտահոգութեամբ՝ հարիւր հազարաւոր Հայ բառեր գործած – ուեցան: Գործէն հասկցողն ալ գրեց, չհասկցողն ալ:

Բոլորն ալ մղուած էին հայրենասիրու– թենէ եւ բաղձանքներ կը ձեւակերպէին միայն:

Յարդ չգտնուեցաւ կազմակերպութիւն– ներ կամ մարդիկ, որոնք գործնական – բէն մօտենային հայ դաստիարակութեան հարցին, կամ՝ աւելի պարզ, հայ մա – նուկն դպրոց մը բանային հայաշատ որեւէ գաղութի մէջ, կամ ուսումնասիրութիւն– ներ կատարէին հետեւեալ ուղղութիւն – ներով եւ առաջադրանքներով.

Ա.— Կազմակերպուիլ, եւ քսակութիւնը ունենալ շինելու գոնէ դպրոց մը՝ բոլոր յար– մարութիւններով:

Բ·— Ամերիկեան դպրոցներու մէջ ու – սուցանող հայազգի ուսուցիչներու մա– նակցութեամբ՝ դումարել ժողով մը եւ խնդրել անոնցմէ, որ ուսումնասիրեն ա – պագային հիմնուելիք հայ դպրոցի խըն– դիրը: Որ կարգերէն պէտք է սկսիլ,— մանկապարտէզ՞ն մինչեւ ութերորդ դասարան, թէ (ոմանց կարծիքով) եօ– ներորդ դասարանէն մինչեւ 12րդ դասա– րան, թէ՞ միայն Հայ Սխուլ մը (8րդէն 12րդ դասարան):

Գ·— Եռանդամ քանի մը յանձնա – խումբերով այցելել առնուազն նոյն հա– յաշատ քաղաքին մէջ 3 – 400 տուներ եւ արձանագրել ապագայ աշակերտներ: Այս ձեւով միայն կարելի է հոս, դառել թէ բացուելիք դպրոցին համար աշակերտներ կարելի՞ է գտնել:

Դ·— Տնօրէնի ընտրութիւնը ընկէ յա – ռոյ, ուսումնասիրել թէ քանի՛ մնայուն եւ քանի մասնակի ժամանակ տուող ու – սուցիչներու կարիք կայ, եւ այդ հիման վրայ նախատեսել դպրոցի տարեկան պիւտճէն:

×

Մօտ չորս տարի առաջ, Մեսրոպեան դպրոցի խնամակալութեան ջանքերով Լոս Անճելըսի արեւելեան շրջանի փիք– Րիվիէրա քաղաքին մէջ գնուեցաւ մօտ երկուքուկէս էյքըր հող՝ ապագայ դպր– րոցի մը շինութեան համար: Հայ կող – րոնը տրամադրեց տասը հազար տոլար: Մնացեալ 38 հազար տոլարի դումարը մեր նորեկներու ժրաջան աշխատանքին շնորհիւ (դուռնէ դուռ հանգանակու – թեամբ ու նաեւ հրապարակային ձեռ – նարկով) դոյացաւ: Այս ձեւով ալ՝ վճ– ռուեցաւ շինել դպրոցը:

Շինութիւնը կը սկսի շուտով:

Աւելի ծանօթացնելու համար ձեռնար – կը, կուտանք Շինութեանց Յանձնախում– բի նախագահ Յակոբ Քարեանի յօդուա – ծը·—

Տարիներ չարունակ, ամերիկահայ նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան մասին կամ կրթական մտահոգութեամբ՝ հարիւր հազարաւոր Հայ բառեր գործած – ուեցան: Գործէն հասկցողն ալ գրեց, չհասկցողն ալ:

Բոլորն ալ մղուած էին հայրենասիրու– թենէ եւ բաղձանքներ կը ձեւակերպէին միայն:

Յարդ չգտնուեցաւ կազմակերպութիւն– ներ կամ մարդիկ, որոնք գործնական – բէն մօտենային հայ դաստիարակութեան հարցին, կամ՝ աւելի պարզ, հայ մա – նուկն դպրոց մը բանային հայաշատ որեւէ գաղութի մէջ, կամ ուսումնասիրութիւն– ներ կատարէին հետեւեալ ուղղութիւն – ներով եւ առաջադրանքներով.

Ա.— Կազմակերպուիլ, եւ քսակութիւնը ունենալ շինելու գոնէ դպրոց մը՝ բոլոր յար– մարութիւններով:

Բ·— Ամերիկեան դպրոցներու մէջ ու – սուցանող հայազգի ուսուցիչներու մա– նակցութեամբ՝ դումարել ժողով մը եւ խնդրել անոնցմէ, որ ուսումնասիրեն ա – պագային հիմնուելիք հայ դպրոցի խըն– դիրը: Որ կարգերէն պէտք է սկսիլ,— մանկապարտէզ՞ն մինչեւ ութերորդ դասարան, թէ (ոմանց կարծիքով) եօ– ներորդ դասարանէն մինչեւ 12րդ դասա– րան, թէ՞ միայն Հայ Սխուլ մը (8րդէն 12րդ դասարան):

Գ·— Եռանդամ քանի մը յանձնա – խումբերով այցելել առնուազն նոյն հա– յաշատ քաղաքին մէջ 3 – 400 տուներ եւ արձանագրել ապագայ աշակերտներ: Այս ձեւով միայն կարելի է հոս, դառել թէ բացուելիք դպրոցին համար աշակերտներ կարելի՞ է գտնել:

Դ·— Տնօրէնի ընտրութիւնը ընկէ յա – ռոյ, ուսումնասիրել թէ քանի՛ մնայուն եւ քանի մասնակի ժամանակ տուող ու – սուցիչներու կարիք կայ, եւ այդ հիման վրայ նախատեսել դպրոցի տարեկան պիւտճէն:

×

Մօտ չորս տարի առաջ, Մեսրոպեան դպրոցի խնամակալութեան ջանքերով Լոս Անճելըսի արեւելեան շրջանի Փիք– Րիվիէրա քաղաքին մէջ գնուեցաւ մօտ երկուքուկէս էյքըր հող՝ ապագայ դպր– րոցի մը շինութեան համար: Հայ կող – րոնը տրամադրեց տասը հազար տոլար: Մնացեալ 38 հազար տոլարի դումարը մեր նորեկներու ժրաջան աշխատանքին շնորհիւ (դուռնէ դուռ հանգանակու – թեամբ ու նաեւ հրապարակային ձեռ – նարկով) դոյացաւ: Այս ձեւով ալ՝ վճ–

ՀՕԳՈՒ ԶԱՒԱԿԸ

——o——

— Էյ ի՞նչ է եղեր:

— Իշտէ ան բիճին մօրը, տահա ողջ է եղեր, Արմաչ հանդիպեցայ, չխպնեցաւ տէ էլաւ քովս եկաւ, քիթէն մէկը իյնայ նէ տասը փարչայ կ'ըլլայ:

— Ինչո՞ւ:

— Ի՞նչ գիտնամ· սրբազանիդ ալ քէֆ էրէս տուաւ· սէպէ ֆի ինձի մարդու տեղ չդրին· պատիւը առանկներուն է:

— Էյ սէպէ՞պը:

— Բիճը դազէբաճի է եղեր, խաթր ունի եղեր:

— Ղազէբաճի՞:

— Հա ճաճըմ:

— Ի՞նչ դազէբաճի:

— Ի՞նչ գիտնամ· Ղատիպեղ կը կենան եղեր· ալ էրկան – բարակ հարցափորձ պիտի չընէի եա: Ամա տեսնելու բան էր· չալըմ մը, թավուր մը ֆի: Իմ չըրածս ինձ ըրաւ: «Խոքէն տեսնող» պիտի չպիտի ըսէի ինդայի պիտի ամա, ան ալ չէ· ի՞նչ է տեսեր ֆի· վէլհասըլ դազէ – բաճիի մը բարչա է տղան:

Մայրը պատմութիւնը վերջացնելէ ի վեր Ապրիլ էֆէնտի արմուկները սեղա – նին կրթնցուցած, ճակատը երկու ափե– րուն մէջ կը մտածէր: Ինչպէս տեսակ մը մտակորոյս, որուն կը ներկայացնեն իր սիրելին, կը չարչրուի դտնելու համար իր յիշողութիւնը, այնպէս ալ Ապրիլ է– ֆէնտի իր յիշողութիւնը կ'ամփոփէր: Մայրը սեղանէն ելած էր ու ինձ նստած սուրճին կը սպասէր: Կարը կարը այդ հին անցեալը կը ջանար քովէ քով բերել: Այն աչքերը որուն հետքերը չորս ամիսէ ի վեր կը փնտռէր, իրեն այնպէս կուզար թէ սկսած էր դտնել: Մտածելով մտա – ծելով վերակազմեց այն օրուան յիչա – տակը: Այո՛, գրիչը չար տղայ մը էրե – սին նետած էր, տուն վազելը, վարժա – պետին միւս օրը այդ տղան դրասեղանին վրայէն քաչկռտելով հանելը, ականջնե – րէն բռնելը, իր ու ընկերներուն անոր «բիճ, բիճ» կանչելը, այդ ամէնը ըս– կըսաւ կամաց կամաց յիչել, տասը տար– ուան տղու մը յիշողութեան բոլոր ու – ժովը: Եւ այդ աչքերուն եւ Հալթի տե – սած աչքերուն մէջ նոյնութիւն մը կը դտնէր: Կը խարուէ՞ր արդեօք: Մ'իա թէ ճիշդ ըլլար:

Միւս օրը կանուխ Ապրիլ էֆէնտիի դրպիրը Գատրգիւղ Երթալով մխիթարին բարեւներ կը տանէր, ու մտերմաբար տեղեկութիւններ կը հարցնէր Նաւարեա– նի մասին: Ղատիպեղցի՞ էր, դրսէ՞ն է – կած էր, ի՞նչ էր· հայրը ո՞վ էր: Մրխ – թարը քթին տակէն կը խնդար, աղջիկ տալու խնդիր կար· բայց գոհացուցիչ պատասխան մը չունէր: Նաւարեան քանի մը տարի է Ղատիպիւղ եկած էր Օրթա – գեղէն· վրան բան մը չէր լսուած· լրա – դիրներուն մէջ անունը ծանօթ է· եւրո – պական ընկերութեան մը մէջ ալ պաշտօն ունէր· դիտցածը այսքան էր:

Գատրգեղէն վերադարձին դրպիրը էֆ– ֆէնտիին հրամանով կառք մը կը նստէր եւ չունէր Օրթագեղ կ'առնէր, չիտակ դպրոցը: Գատ. դպրոցին կառավարիչը որ շատ տարիներէ ի վեր պաշտօն կը վարէր, իրեն ալ ծանօթ էր: Առաւ սըր – ճարան տարաւ, ու հարցուփորձեր ըրաւ թէ արդեօք Ղատրգեղ նստող Նաւարեա – նը, որ լրագիրներուն մէջ կը գրէ, Օր– թագեղ եղա՞ծ է, դպրոց եկա՞ծ է:

— Տէր ողորմեա՛ ֆի Օրթագեղ եկած է– ձեռքս մեծցած է նէ· չիտակը աղէկ ալ տղայ, երախտապարտ· մեզի չի մոռնար: Հատտա եկաւ ևէ Խայրխճեան կը կոչուէր· խեղճին հօրը անուն ալ Գէ– որգ էր, տասնըեօթը տասնըութը տարի առաջ, աղէկ մը չեմ յիշեր, ծովը խեղ – դուեցաւ, ...եանց աղախինը դիմաց ան– ցուցած առեն: Խեղճին մարը ինչէ՞ր քա– շեց· թէմպէլին տակը, տախտակ սրբելով մեծցուց տղան, բայց հիմա ալ շատ աղէկ է, վարձատրուած է: Առաջ Խայրխ – ճեան չէր ըլլար, բռնեցի Նաւարեան ըրի· դաղիացի վարժապետն ալ օր մը լեզուն չէ դարձեր Նաւարեան կարգացէր է անունը, անկէ վերջը մնաց Նաւարեան:

Եւ այս ամէնը կը պատմէր խնդալով, իբր հին բարեկամի մը յիշատակը:

— Կարգելու խնդիր կայ, անանկ չէ՞· Ապրիկ տուողը չիտակը չի խաբուիր,— դէկ տղայ է:

— Ո՞ւր տեղացի են:

— Շիտակը չիյտեմ, Գալաթիէ՞ն է, Ֆէնէրբո՞ն է· Յակոբ տղան պիտնալու է: Տեսակցութիւնը կը կատարուէր Մըխ– թար Յակոբ տղային պինտուսը, ինքն ալ հոն էր: Կառավարիչը Ապրիկ էֆէնտիի դրպրին հետ գնաց քովը, ծանօթացուց:

— Հա սա, Մովսէսը, աղէկ գիտեմ, Խաղեղէն եկած էր խեղճին հարը:

Գրագիրը չնորհակալ ալ ըլլալով ձեռ – նեցաւ:

Դեռ առեն կար· Խաղեղ ալ կրնար ե– թալ: Էֆէնտին գինքը ղրկեց չիտակ տա – ւաղերէցին, որ իրենց ալ տան ախոյեան էր դեռ:

Ծերունի աւագերէցին յիշողութիւնը տեղն էր: Այո՛, ժամուն դռնէն կախուած տղան· ծանուցումը ինքըրած էր· նաւ– վար մը որդեգրած էր, անունը մեծ էր չէր դար:

— Գէո՞րգ:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(15 Շար·)

Հայ կրթական հիմնարկութիւնը, իր ծագումէն ի վեր (1930, Հոկտեմբեր) ժողովներուն մէջ յաճախ զբաղած է նոր սերունդի հայկոյ դաստիարակութեան հարցով : Անդամներէն ոմանք, մասնաւորաբար, անկարելի կը դանեն տարեկան մնայուն զպրոց մը հաստատելու եւ չարունակելու դժուարութիւնը : Ո՛չ կը կարծեն, որ կարելի է : Ցամբե՛ք դիմել, պէտք է փորձ մը ընել :

Նոյն տարի առաջ, երբ Հիմնարկութեան քանի մը անդամները բարերար Տիկին Սոֆիա Յակոբեանի հետ միասին Պոսթընի հայաշատ քաղաքները այցելեցին, մեր ներկայութեան պատճառաւ՝ հանդիսաւոր եւ տեւական զպրոցի հարցը դարձաւ կարեւոր կարգախօսը եղաւ :

1963ի Նոյեմբերի 20ին, Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը, նկատի ունենալով Մեսրոպեան Դպրոցի համար դնուած եւ ընտրուած հողը, եւ անոր Ս. Խաչ եկեղեցւոյ սեփականութիւնը ըլլալը, եկաւ որոշման թէ ժամանակը եկած է առանձին առաջին հայ կրթական հաստատութեան նախաձեռնութիւնը եւ այդ նպատակով քաւէարկեց վաթսուն հազար տոլար մը : Պարտականութիւն ըստանձնեց նաեւ առանձնաբար քառասուն տոլար դոյացնելու իր մէկոգնէ - զպրոցի համար նախատեսուած 12 տարիները « ծախելով » անհատներու ընկերութեանց :

Մեսրոպեան Դպրոցի սեփական չէնքի գործը՝ այլեւս իրականութիւն կը դառնայ հոգին ամբողջ պարագը :

Մեսրոպեան Դպրոցի խնամակալութեան եւ Հայ կեդրոնի վարչութեան հանդիսութեամբ՝ որոշուեցաւ դնուած տարի յանձնել Հայ Առաք. Ս. Խաչ եկեղեցին եւ թէ՛ դպրոցին տէրը դառնայ Ս. Խաչ եկեղեցին : Դժբեր չարունակ՝ ա՛յս երկուքի միացեալ :

Մայիս տարուան (1963) Յունուարին՝ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ անդամական ժողովը ամբողջապէս ընդունեցաւ այս կալուածը : Այս տարուան գարնան, եկեղեցին հոգի երկու կտորներ եւս, նախկին կիզ, եւ վճարեց 12·700 տոլար : Ձեռքի ձեռով՝ այժմ ունինք մօտ երեք եկեղեցւոյ հոգ :

Հոգի գնման հանդանակութեանց եւ եկեղեցւոյ սեփականութիւնը դարձած աշխատանքներուն մէջ՝ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան անդամներէն մեծ բերած էին իրենց մասնակցութիւնը :

1963ի Յունուարին՝ եկեղեցւոյ անդամական ժողովին մէջ ընտրուեցաւ Դպրոցի շինութեան Յանձնախումբ մը, կազմուած 15 հոգիներէ, ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի Մարմին մը՝ ապագայ դպրոցը կառավարելու համար :

×

Շէնքերու չինութեան գործակատար՝ ա-նոնք գործի լծուած տեսնել կ'ուզեն Ուսումնական Մարմինը՝ որպէսզի կարելի ըլլայ անհրաժեշտ բոլոր որոշումները տալ եւ ժամանակին հաղորդել Հայ Մամուլին :

Ես անձնապէս, չեմ սիրեր պարապ յոյսեր ներշնչել եւ ջանալ խանդավառել ուրիշներ ալ : Ինչպէս վերը յիշած եմ, կը փափաքիմ որ մնայուն զպրոցի մը ծրագիրը չատ լուրջ կերպով ուսումնասիրուի եւ ըստ այնմ գործի սկսուի : Պարապ է-րաղներ չեմեննինք : Թող առաջ կատարուին վերոյիշեալ ուսումնասիրական աշխատանքները եւ տեսնենք ի՛նչ արդիւնք կուտան :

Ակադեմական վիճաբանութիւններով եւ հայբեռնասիրական յուզումներով զբաղոցներ չեն շինուիր :

Ես մեծ յոյս ունիմ, որ Մեսրոպեան Դպրոցը կը յաջողի եւ մօտ տեսնենք կը դառնայ իրականութիւն : Ասիկա թող ըլլայ, ինչպէս կ'ըսեն, օրինակ՝ որպէսզի Ամերիկայի հայաշատ միւս զաղութները եւս, բարի նախանձով, հետեւին Լոս Անճելըսի օրինակին :

Երբ սկսինք չէնքերու չինութիւնը՝ պիտի ջանանք Ամերիկահայութիւնը տեղեակ պահել մեր նախաձեռնութեան ասիճանական իրագործումի փուլերուն :

Ց. ՔԱՐԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ).— Նախորդ յօդուածով Դաշնակցային Գերման Հանրապետութեան օտար բանուորութեան վերաբերմամբ ընդհանուր տեղեկութիւն մը փորձեցի տալ, բայց Պերլինի օտար աշխատաւորութեան մասին կրցայ քաղել հետեւեալ մանրամասնութիւնները, որոնք կը լրացնեն ընդհանուր պատկերը Գերմանիոյ օտար բանուորական առանձնայատուկ երեւոյթին : Տուեալ թիւերը Յունիս 30ի վիճակագրութեան մը արդիւնքն են, որ քաղաքային երեսփոխանական ժողովի մէկ անդամին տրուած է քաղաքապետութեան կողմէ :

Պերլինի օտար աշխատաւորներուն ճիշդ թիւն էր Յունիս 30ին 8274 : Առնոյ-նայ մօտ տասնէն : Շէնքին յատակագիծը մօտ օրէն կը տրամադրուի յանձնառու-ներուն, որպէսզի ճշդեն իրենց պիները : Ցոյս ունինք, որ Օգոստոս ամսուան մէջ Մեսրոպեան Դպրոցի հիմը կը դրուի :

×

Շէնքերու չինութեան գործակատար՝ անոնք գործի լծուած տեսնել կ'ուզեն Ուսումնական Մարմինը՝ որպէսզի կարելի ըլլայ անհրաժեշտ բոլոր որոշումները տալ եւ ժամանակին հաղորդել Հայ Մամուլին :

Ես անձնապէս, չեմ սիրեր պարապ յոյսեր ներշնչել եւ ջանալ խանդավառել ուրիշներ ալ : Ինչպէս վերը յիշած եմ, կը փափաքիմ որ մնայուն զպրոցի մը ծրագիրը չատ լուրջ կերպով ուսումնասիրուի եւ ըստ այնմ գործի սկսուի : Պարապ է-րաղներ չեմեննինք : Թող առաջ կատարուին վերոյիշեալ ուսումնասիրական աշխատանքները եւ տեսնենք ի՛նչ արդիւնք կուտան :

Ակադեմական վիճաբանութիւններով եւ հայբեռնասիրական յուզումներով զբաղոցներ չեն շինուիր :

Ես մեծ յոյս ունիմ, որ Մեսրոպեան Դպրոցը կը յաջողի եւ մօտ տեսնենք կը դառնայ իրականութիւն : Ասիկա թող ըլլայ, ինչպէս կ'ըսեն, օրինակ՝ որպէսզի Ամերիկայի հայաշատ միւս զաղութները եւս, բարի նախանձով, հետեւին Լոս Անճելըսի օրինակին :

Երբ սկսինք չէնքերու չինութիւնը՝ պիտի ջանանք Ամերիկահայութիւնը տեղեակ պահել մեր նախաձեռնութեան ասիճանական իրագործումի փուլերուն :

Ց. ՔԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱՎԱՐՁԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄ

Երեւանի բանուորական Ընկերակցութեանց ազգային խորհուրդի նախագահ՝ Սոկրատ Առաքելեանի յայտարարութեան համաձայն, վերջերս չարադրուած եւ մօտերս գործադրելի ընկերային օրէնք-

մէ 2316ը կին, 5958ը այր :

Ազգային խմբաւորումներուն մէջ աչքի կը զարնեն Իտալացիները (1188), Ալբանացիները (959), Ցոյները (936), Սպանացիները (571), Թուրքերը (356) : Ուրիշ զանազան հպատակութեամբ բանուորներու կարգին 509 հոգի ոչ մէկ հըպատակութիւն ունին, կը կոչուին « Եթնաթընոս » բայց որեւէ կերպով ղրկանքի ենթակայ չեն :

Բազմաթիւ օտար աշխատաւորներու կրած դժուարութիւնը կը յառաջանայ անկէ, որ օրինական վիպայի եւ աշխատանքի պայմանագրութեան նախապատրաստութեան մէջ թերացած կ'ըլլան, այլ իրենց « թուռիսթ» կուգան եւ յետոյ կը դժուարանայ իրենց բնակութեան արտօնութիւնը : Ամէնէն դիւրինը Աստանտեան Ուխտի պետութեանց քաղաքացիներու երկրին պարագան է. ասոնք կը վայելեն որոշ առանձնաշնորհներ աշխատանքի ստացման եւ բնակութեան հրամանի համար :

Պերլին քաղաքը հրահանգած է բոլոր աշխատաւորական պաշտօնատուներուն, կարելի եղածին չափ ընդառաջ երթալ նորեկ գործատուներու խնդրանքներուն : Իսկ բարեսիրական եւ խնամատարական կազմակերպութիւնները ստանձնած են որոշ ազգութիւններու հոգատարութիւնը : Այսպէս Ցոյները նախընտրաբար կը հովանաւորեն « Ներքին Միսիոն » կոչուած Աւետարանչական կազմակերպութենէն, Թուրքերը՝ « գործատուրական խնամատարութենէն» (Պերլին քաղաքի), Իտալացիներն ու Սպանացիները «Քարի-թաս» կոչուած կաթոլիկ կազմակերպութենէն : Առնոյմէ զատ աշխատացնող գործարանատէրը պէտք է հոգայ «ընկերային կլիմայի» եւ բնակարանի մասին :

Այս ամէնուն հետ մէկտեղ կան անշուշտ որոշ սեզմումներ առաջին ամիսներուն ընթացքին, որոնք գործատիրոջ կողմէ տրուած կ'ըլլան, յատկապէս աշխատանքի տեղը չփոխելու եւ հաւատարիմ աշխատելու օրինական պայմաններու վերաբերմամբ : Ասիկա հասկնալի է եւ կը բացատրուի անով, որ գործատէրը ծախքի եւ յանձնառութիւններու տակ կը մտնէ մինչեւ որ օտար աշխատաւոր մը առնէ եւ վարժեցնէ, որով չուզեր դայն ազատ ձգել որ ըստ կամս տեղ փոխէ :

Պ. ՓՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ԱՃՈՒՄ

Վերջին տասը տարիներու ընթացքին, Հայաստանի բնակչութիւնը 40 առ հարիւր աճած է :

Օգոստոս 1ին՝ Հայաստանի բնակչութեան թիւը եղած է 2·069·000 հոգի, մինչ 1954ի մարզահամարը 1·500·000 կ'արձանագրէր :

ԵԼԵԿՏՐՈՒԺԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի Ջերմածին էլեկտրուժ արտադրող կեդրոնական կայանին մէջ նոր միաւոր մը բանիլ սկսած է, որու առօրեայ արտադրութիւնը հաւասար է ամբողջ Հայաստանի մէջ ջրամուղ կայաններու միացեալ արտադրութեան : Կեդրոնական կայանին արտադրութիւնը բազմապատկելու համար նախատեսուած ծրագրին երկրորդ հանդրուանին ձեռնարկուած է :

Ջերմածին էլեկտրուժի կայաններու չինութեան աշխատանքները հաւասարապէս յառաջացած են կիրովական եւ Հրազդան, լրիւ հայթայթելու համար անհրաժեշտ էլեկտրուժը՝ հանքային, քիմիական եւ այլազան ճարտարարուեստ-ներու այդ երկու կենսական շրջաններուն :

ԴԱՇՆԱԿԻ ՁԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ

Երեւանի դաշնակի գործատունը հրապարակ հանած է, իր չարքաշէն (փապրիֆասիոն տը սերի) երաժշտական գործիքներուն առաջին արտադրութիւնը : Երեւելի նուագահարներ եւ երգահաններ մեծապէս գնահատած են գործատան անդրանիկ արտադրութիւնը կազմող եւ « Երեւան » չինանիշով հրապարակ հանուած երեք հարիւր դաշնակները :

Հայկական դաշնակները հետզհետէ ա՛լ աւելի համբաւ եւ գնահատութիւն կը դանեն Մոսկուայ Միւզիքի մէջ : Ի տես Միւզիքի դանազան քաղաքներէն հասնող ապսպրանքներուն, կը նախատեսուի գործատան ընդլայնումը, որպէսզի երկու տարիէն տասը հազար գործիք արտադրէ :

Բացի դաշնակէ, ուրիշ յատկանշական եւ ազգային երաժշտական գործիքներու արտադրութիւնը զգալի զարգացումի մէջ է եւ քանի մասնագիտական գործատուներ անոնց չինութեամբ կը զբաղին :

(Քաղուած Թաս գործակալութեան հեռագիրներէն) :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՀԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Ը.

Մարթամուտի առաւօտները Տոպօ իր հարդերով վերադարձաւ : Բազմաթիւ սայլակներ, ղրահներ, ու ամէն տեսակ գինքեր բերին հետերնին : Ու կարաւոր մըն ալ . Լատխալաւ Մօրէն :

— Այս գայլին համար ադուռոր որջ մը· — ըսաւ Տոպօ ձիէն վար ցատկելով : Գնդին գրեթէ կը պարէր ուրախութենէն :

— Ի՞նչպէս բոնեցիք :

— Մեղի համար աֆիճիները բոներ են: Ինչքան խելք ունեցեր էին որ երբ առաջդ ձի չէին տեսած, ուսաի չուտով հասնէն հասեր են : Մինչ անոնք կատարար կը կապկպէին գայն, մենք ալ առնենք գործը տեսանք :

— Ամէնքը լարդեցի՞ք :

— Որքան որ կարելի եղաւ :

— Շուտով իմ ամէնէն գեղեցիկ երին – ըսս, — գոչեց Զեճէի զուարթացած, իր ծառաներուն : — Շամբուրի անցուցէք : Բայց նախ գինի բերէք : Այդ ամէնէն եւ տեւի տակառը վեր գլորեցէք :

— Դեռ չէ,— ըսաւ Տոպօ, գետնափոր առաջնորդուող Մօրէի հետէն նայելով·

— Ո՞ւր է Գրիգորը :

— Ի՞նչ կ'ուզես անկէ : Հոն պատըչ – դամին վրայ աղջկանս հետ կը խաղայ : Հիմա կ'ուզեն իմացնել իրեն թէ մայրը սպաննուած է :

— Սպաննուա՞ծ է :

— Այո : Այդ անօրէններէն մէկը անոր հանդիպած ըլլալու է հրդեհ ձգած տեղը ու սպաններ է զայն : Տղեկը դեռ չի պիտեր :

— Ու ոսկինե՞րը :

— Կինը սենեակի մը անկիւնը պահած դտան, դէմքը գետին : Կ'երեւի հոն կը թաղէր ոսկիները :

Տոպօ խռոված կը հաղար· ապա տը – դուն դառնալով ըսաւ ·

— Գրիգոր, Գրիգոր Պառնեմխոսա . ե – կուր փոքրիկ քաջ : Շուտով մը հեծիր քու ադուռոր երիվարիդ վրայ, հոդիս :

— Ո՞ւր պիտի երթաք ·— հարցուց Զեճէի :

— Գերիներուն, եղբայր, որոնց մասին այս մանչուկը խօսեցաւ :

— Գէթ ումպ մը խմեցէք : Անմիջապէս հոս բերէք պինին . — դոչեց սպասաւոր – ներուն : — Գիտե՞ս թէ քու թուրքդ ողջ է· գետնափորին մէջն է :

— Եումուրճա՞քը :

— Կրողը դիտէ թէ ի՞նչ է անունը · այն դոր գարկիր :

— Այո, ան է : Զմեռա՞ւ դեռ :

— Ոչ , միայն մարած էր : Միւսն ալ ներս բերինք փոսէն : Վախնամ որ ան ողջ չմնայ :

— Կը վախնա՞ք : Ձեզ քաչեցէք այդ անիրաւը :

— Հոհո՛· անիկա իմ գերիս է :

— Այն առեն ուղածնիդ ըրէք : Բայց Եումուրճաքը դուրս բերէք ու ձի մը տուէք անոր ալ :

Չինուորները գինիէն լաւ մը խմեցին : Մինչ այն Եումուրճաքն ալ բերին :

— Ահա Եումուրճաք, — ըսաւ Տոպօ , — ասոր կը սպասէի՞ր :

— Այսօր ինձի, վաղը քեզի, — պատասխանեց Թուրքը մռայլօրէն :

Սակայն երբ տեսաւ իր ձին՝ ու անոր վրայ նստող Գրիգորը, ապշութենէն բերանն անդամ բաց մնաց :

Տոպօ քովը կանչեց տղեկը ու դանդն դուրս արշաւեցին . իրենց ետեւէն Թուրքը՝ գինուորներէ չրջապատուած :

— Գրիգոր, գիտե՞ս թէ ուր կ'երթանք ·— հարցուց Տոպօ :

— Ձեմ գիտեր , — պատասխանեց տըղան :

— Հիմա սուր դանելու կ'երթանք :

— Թուրքերո՞ւն քով պիտի երթանք :

— Անոնց քով :

– Ինձի՞ համար :

— Այո, քեղի համար : Կը վախնա՞ս :

— Ոչ :

— Գլխաւոր բանը այն է, տղաս , որ կարիճը չվախնայ : Միւս բաները իրենք իրենցմէ կուգան :

Եւ ալ չխօսեցան :

Ձիերուն սմբակները փոշիի ամպ մը կը բարձրացնէին Մեչէքի ճամբուն վրայ , ու ձիաւորներուն արշաւը աւելի ուժով կը լսուէր քարուտ լեռնակողին վրայ :

Գրիգորի ականջին մէջ գանդակի ղօղանջին նման կը կրկնուէր .

— Գլխաւոր բանը այն է՝ որ կարիճը չվախնայ :

Թ.

Գերիները անտառին մէջ գտան : Վեց ասպպներ միայն կը պահպանէին զանոնք :

Երբ հունդար զինուորները երեւցան ծառերու մէջէն՝ գերիները վեր ցատկեցին եւ ուրախութեան աղաղակներով կը կոտրտէին կը քաչքչէին իրենց չղթաները :

ԿԵՋԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Օրեր եւ Ժամեր

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեան պարագային, բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին, կցել անցեալ-ման հինը (լաւագոյնը՝ թերթին պատը կցել) եւ երեք փրաճ :

Կը խնդրուի մանաւանդ շատ յստակ գրել հասցէները :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Պլէֆոնթէյնի կայանի Բ. խումբը փա-րիզ կը վերադառնայ Սեպտեմբեր 3ին, Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 6·29ին կառ-նը Լիոն :

Լիոն՝ կառ – փերաչ Սեպտեմբեր 4, ժամը 8·53 :

Մարսէյլ՝ Սէն– Շարլ, Սեպտեմբեր 4, ժամը 14·30 :

Կրընոպլը՝ Սեպտ· 4, ժամը 11·58:

Հ. Յ. Դ.

Լիոն·— Հ· Յ· Դ· Վարանդեան կոմի-տէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովո-րական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրա-կարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պար-տաւորիչ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քեչենէկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Քե-չենէկեան եւ զաւակները կը ծանուցա-նեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Վալան-սի Ս· Գ· Լուսաւորիչ եկեղեցին, իրենց սիրելի մօր եւ մեծ մօր՝

ՄԱՐԳՐԻՏ ՔԵՉԵՆԷԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէի, Սեպտեմբեր 11 եւ 12, ժամը 20·30ին (Ուրբաթ եւ Շաբաթ): Կը հրա-ւիրուին Ռոմանի ընկերները եւ Նոր Սե-րունդը :

Կը դասախօսէ՝

ԸՆԿ· ՀՐԱՉ ՏԱՄԱՆԱՊԵՏԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՀԱՅ ԲՈՅԺ

ԺՈՂ· ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—o—

Վարչութիւնը կը հաղորդէ թէ ղրկուած են ՀԱՅ – ԲՈՅԺԻ 1964 տարուան առաջին վեցամսեայ թիւերը մէկ հատորով, բո-լոր բաժանորդներուն անխտիր : Աչնան եւս կը ղրկուի երկրորդ հատորը: Այս ձեւով կը զարմանուի հրատարակութեան յապաղումը, որ յառաջ եկած էր խմբա-գրին երկար ճամբորդութեան պատճա-ռով :

Վարչութիւնը ժամանակ չունեցաւ դա-տելու հաւատարիմ բաժանորդը եւ ան-պարտաճանաչ բաժանորդը, եւ ՀԱՅ – ԲՈՅԺԸ ղրկեց անխտիր բոլորին :

Կը խնդրուի կանոնաւորել վճարումնե-րը, փութով ղրկել յապաղած բաժնեգին-ները: Մի ծանրացնէք մեր գործը, օ-ժանդակեցէք խմբագրին, որպէսզի փո-խանակ աւելորդ նամակագրութիւններով զբաղելու՝ կարենայ չարունակել իր գրա-կան աշխատանքները:

Խնայողութեան համար դադրեցուցինք ՀԱՅ – ԲՈՅԺ ղրկել անոնց, որ կը ստա-նային մինչեւ հիմա խմբագրութեան կողմէ նուէր: Նոյնպէս պիտի դադրե-ցնենք ղրկել այն թերթերուն, որոնք ՀԱՅ – ԲՈՅԺի ծանուցումը չեն դներ :

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտա-սահման 5 տոլար :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան Փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ
Ս· ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ
ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

— * —

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1964 – 1965

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սա – կաթիւ ազատ տեղերը զբաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյա – պաղ Վարժարանի Տնօրէնութեան :

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
Sèvres (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1964 – 1965 տարեշրջանի արձանա – գրութիւնները սկսած են: Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց աղջիկ – ները այժմէն պէտք է դիմեն Հաս – տատութեան տնօրէնութեան :

1, Bld. du Nord, LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մէջին տարիքի հայ կինը մը, Հայկական հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար, (տնական գործեր): Դիմել Թերթիս վարչութեան :

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միջոցներ 1/4 սիւնեակ
ՀՈԴԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միջոցներ 1/8 սիւնեակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ցուցակուած ծառայով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորներն ալ լաթակազմ են, տպուած երեւան

ՐԱՖՖԻ, երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 ֆր·
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, երկեր, 2 հատոր	15 ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ՉՕՐԵԱՆ, Ցուշերի գիրք	7 ֆր·
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, երկեր, Ա· հատոր	10 ֆր·
ՆԱԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 ֆր·
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, երկերի ժողովածու, հատորը	10 ֆր·
Ա· Գ· ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 ֆր·
Մ· Գ· ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 ֆր·
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական էէֆեաթներ, 3 հատ, հատորը	15 ֆր·
Ալ· ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 ֆր·
Ա· Բ· ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 ֆր·
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 ֆր·
Գ· Խ· ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 ֆր·
Հ· ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 ֆր·
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 ֆր·
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծագիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 ֆր·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵԼԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈՒ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

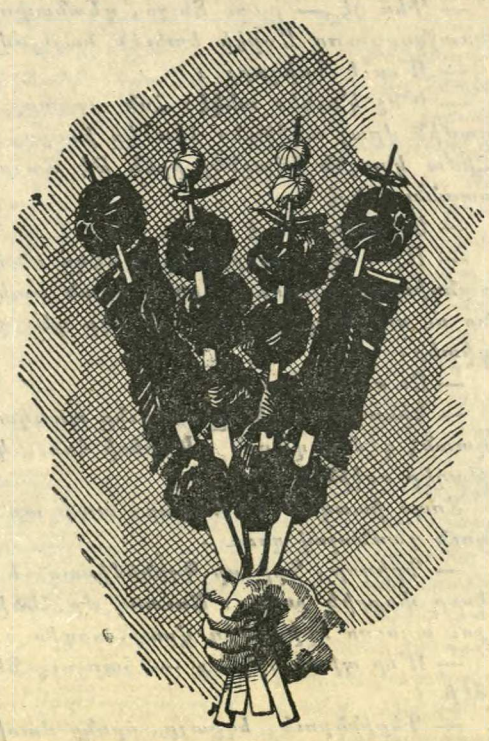

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 ֆր.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 3 SEPTEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԼԷ ՏԱՐԻ — Թիւ 10099

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.099

ՀԱՅՈՑ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ԿՈՆԴԱԿ

Բ.

…ժողովո՛ւրդ Աստուծոյ ,

…չարունակել այլեւս անվերջա-… անվերապահելի կորուստնե – …եւ վերակոչումը սրտաճմլիկ այն …ներուն, որոնց Թուումն անգամ …նոր մը նման կը ծակէ մեր սիրտը՝ …խանելով արցունքին եւ ար – …՝ մեկանին : Մարդկային երեւա – …թիւնը անզօր կը մնայ ընդգրկելու …կորուստին ահաւոր տարողու – … : Մարդկային լեզուն միշտ անա – …կը մնայ արտայայտելու համար …տառապանքին ու խաչելութեան …թիւնը մէկ կողմէն , եւ ոճիրին …ու գժոխային գործ նկարագի- …կողմէն : Ազգ մը ամբողջ բնա– … ի՛նչ դիւային ծրագիր : Քաղա- …թիւն մը ամբողջ աւերակոյտի … ի՛նչ ամբարիշտ մտածում : …րդի մը դարաւոր կեանքը ան – …գերեզմանե՛լ . ի՛նչ սեւ յանդգնու- … :

…, ժողովո՛ւրդ Հայոց պաշտելի , …ահափիտ փորձին դէմ , Հայ Ժո- …րդը ծառացաւ իր գոյատեւման ա- …որ բնազդովը եւ իր հոգեկան ան – …րելի քաջութեամբը : Եւ Պատ – … լուսեղէն էջը կը վկայէ , թէ …էր յաղթողը . թէ թշնամին բզբ – …էր Հայուն մարմինը միայն , բայց …ոցած իր արիւնոտ թաթը երկարել …հոգիին , Հայո՛ւ հոգիին , որ ան – …լի է եւ անկործնելի :

…թէ ինչու, Յիսնամեակի այս հան- …ին , նոր կեցուածք պէտք է որ- …Հայ Ժողովուրդը : Ապրիլ 24ը , …եւ արցունքի Թուական չէ այլեւս : …ներ առաջ, սուգն ու արցունքը բը- …բխումն էին Եղեռնի դրուագին ո- …ման : Լացով ու արցունքով Ազգ մը …համար ապրիլ ու գոյատեւել : Այսօր , …ամբողջ դատաստանով , խոր ու յըս- …յեցողութեամբ պէտք է վերլու – … ըմբռնել Ապրիլ 24ի դէպքն ու ա- …մաստը : Պատմաբաններուն պարտ- …կը նկատենք գիտական մանրակրկիտ …սաչաւ պրպտումներով ամբողջա – …րքէն լուսարձակի տակ բերել Ապրիլ- …եղեռնի դրդապատճառներն ու կա – …ուած ցեղասպանութեան մանրամաս- …թիւնները, որոնք մինչեւ այսօր վէր- …նման կ'արիւնեն մեր ժողովուրդին …ինը :

…ժողովուրդի յաղթանակի գաղտ – …Մենք կը գտնենք Քրիստոսի ոսկ – …այն խօսքին մէջ, որ ինքնին մեր …պատմութեան հասկացողութեան …ն է, որովհետեւ, անոր մէջն է …գաղափարական այն ուժը, որ …կի մը նման շարժած է մեր ժո – …րդին կեանքը դարերու ընթացքին , …հաստանք, որ շարժեց նաեւ ա – …մքը , սիրտն ու կամքը 1915ի …ու մռայլ օրերուն : Երկնային Վար- …պարզ բայց ուժեղ բառերով …մեց իր Առաքեալներուն .— «ՄԻ …ՎԱՑԵԱՆՔ ՈՐ ՍՊԱՆԱՆԵՆ …ՄԻՆ ԵՒ ԶՈԳԻ ՈՉ ԿԱՐԵՆ ՍՊԱ – …» (Մատթ. Ժ. 28) :

…ժողովուրդը ոչ միայն պարզա – …ստատեց այս ճշմարտութեան, այլ …կան ինքնընծայումով փարեցաւ …գաղափարականին եւ դայն ըրաւ …ցի նշանաբան, որով գտած եղաւ …ղանիքը իր տեւական յաղթա –

նակին եւ անմահութեան : Իր կեանքի ծանրութեան կեդրոնը հաստատեց հոգեկան արժէքներու վրայ , որոնք անկործնելի են իրենց էութեամբն իսկ եւ իրենց հետ կ'ապրեցնեն ոչ միայն անհատներ , այլեւ ժողովուրդներ : Նիւթը, մարմինը կը պատկանին անցաւոր իրականութեան : Զանոնք փճացնելը կարելի է . բայց ան – մահութեան ձգտումը որպէս բնական մըղում գգացող ժողովուրդի մը համար չկայ մահ այնքան ատեն որքան ան իր կեանքը կ'ապրի որպէս ստեղծագործու – թեան անընդմէջ ընթացք մը եւ ոգեկան արժէքներու հանդիսարան մը :

Ապրիլ 24ի Մեծ Եղեռնը պէտք է դաս – ուի շարքին այն մահավտանգ հարուած – ներուն, որոնք պատմութեան ընթացքին յաճախակի փոթորկումներու ալիքներով բախեցան Հայուն ապրելու, տեւելու եւ ստեղծագործելու ժայռանման կամքին եւ խորտակուեցան՝ փրփուրի մէջ գըտ– նելով իրենց մահը : 1915ի հարուածը պէտք է ըմբռնել ամբողջ Հայ Պատմու – թեան խորքին վրայ եւ ոչ սոսկ առանձին դէպք մը ինքնիրմով բացատրելի : Այն- տալի դէպքերու շղթայի վերջին սեւ օ – ղակն է ան , որով անգամ մը եւս ճշմար- տուեցաւ Հայուն անխախտ համոզումը , թէ նիւթէն , պարզ կեանքէն — ծնելու , ապրելու եւ մեռնելու ընթացքէն — աւելի կ'արժեն ոգեկան արժէքները :

Հաւատացեալ Ժողովո՛ւրդ Աստուծոյ ,

Գերագանցօրէն Թանկագին է մարդկա- յին կեանքը : Ոչ ոք կ'ուզէ զրկուիլ ան – կէ : Եւ սակայն , կան հոգեկան ու բարո- յական այնպիսի բարձր ու նուիրական պրժէքներ, որոնք դարերու ընթացքին Հայ Ժողովուրդին կողմէ աւելի կենսա- կան եւ աւելի վսեմ նկատուած են քան սոսկ կեանքը : ՀԱՒԱՏՔԻ, ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ, ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ, ՊԱՏՈՒԻ ԵՒ ԻՐԱՒՈՒՆ- ՔԻ գաղափարներն ու ապրումներն են այդ արժէքները, որոնք Հայ մարդուն հոգեկան կառոյցին մէջ շաղախուած են ոգեկանութեան այնպիսի շունչով մը եւ արմատացած այնպիսի հաստատուն եւ խոր հիմքերով, որ անխորտակելի մե – ծութեան են հասցուցած մեր Ժողովուր – դը մարդկային պատմութեան մէջ : Ահա թէ ինչու դարերու ընթացքին Հայ Ժո – ղովուրդը այս արժէքները մշակած , պահած ու պահպանած է սրբութեանց եւ նուիրականութեանց միայն յատուկ ջեր- մեռանդ պաշտամունքով եւ պաշտպանած է զանոնք իր արեան եւ կեանքին գնով : Ապրիլ 24ի մեր բիւրաւոր Նահատակնե – րուն զոհաբերութիւնը, այս գաղափարա- կանով կատարուած , գերարժէք տուրք մըն է մեր պատմութեան յաւերժութեան, եւ այս իմաստով է եւ կը մնայ ան յաղ- թանակի դրուագ մը մեր նորագոյն պատ- մութեան մէջ :

Ի սէր այս ճշմարտութեան եւ ի սէր մեր պանծալի Նահատակներուն, Յիս – նամեակի այս առիթով, Ապրիլ 24ը կը հռչակենք ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՕՐ , ի սպառ վանելով մեր Ժողովուրդի միտքէն ու սիրտէն պարտութեան ու սուգի գաղա – փարն ու զգացումը, որոնք բնական բայց ժամանակաւոր ապրումներ էին Եղեռնի հետեւող սկզբնական տարիներուն , ա – հաւոր հարուածին ցնցումին ներքեւ : Անչափելի եւ անհաշուելի կորուստներու դիմաց, մեր Նահատակները կենդանի եւ առողջ պահեցին Հայուն յաւերժական

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՑՈՅՑԵՐ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ ԶԻ ԼՈՒԾՈՒԻՐ

Թրքական դրօշակներով եւ հակախոր – հըրդային եւ հակամերիկեան ցուցատախ- տակներով, 15 հազար երիտասարդներ տողանցած են Անգարայի փողոցները : Ցոյցը պաշտօնապէս արտօնուած էր : Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին դեսպանատանց շրջա- նակները եւ երթեւեկը արգիլուած էր այդ շրջանը : Զօրքը կազմ ու պատրաստ եղած է շրջակայ փողոցներուն մէջ : Նա- խարարաց խորհուրդէն ետք լոյս տեսած զեկոյցը խիստ կերպով կը դատապարտէ Իզմիրի , Անգարայի, Պոլսոյ եւ Ատա – նայի ցոյցերը որոնք «պատասխանա – տուութեան զգացում չունեցող սահմա – նափակ խմբակի մը գործն է » : Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ Արտաքին Նախարարու – թիւնը ցաւ յայտնած է խնդրոյ առարկայ պետութեանց ներկայացուցիչներուն :

Նիւ Եորք մեկնելէ առաջ, Ժընեւի մէջ, Ու Թան յայտարարած է թէ անմիջական համաձայնութիւն մը կարելի չէ նախա – տեսել բայց ՄԱԿի ուժերուն Կիպրոս մնալը պէտք է երեք ամիս երկարաձըգ – ուի :

ՄԱԿի քարտուղարը մեծ դժուարու – թեանց մէջ է նաեւ յաջորդ մը գտնելու համար Թուումիոճայի որ միշտ հիւան – դանոցն է , ծանր վիճակի մէջ : Կողմերը կարելի չէ եղած համաձայնեցնել անձի մը շուրջ : Ուրիշ հարց մըն է նաեւ ՄԱԿի ուժերուն հոն պահուիլը : Երկու միլիոն

հոգին, որ իրենց զոհաբերութեան գնով մնաց անպարտելի եւ անկողոպտելի մեր տառապանքի ամէնէն անգոհալից եւ ա – մէնէն դժնդակ օրերուն : Ահա հոս է մեր յաղթանակին խակական գաղտնիքը : Մենք հաւատացինք որ «ՈԳԻ ԱՌԱՒԵԼ Է ՔԱՆ ԶԿԵՐԱԿՈՒՐ ԵՒ ՄԱՐՄԻՆ ՔԱՆ ԶՀԱՆ – ԴԵՐՁ» (Մատթ. Զ. 25), եւ ապրեցանք այդ հաւատքին ուժովը :

Պատմութեան ընթացքին, մեր աչքերը միշտ յառած պահեցինք ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ գաղափարին : Եւ 1915ի մահատարած օ – րերուն, յաւիտեանս յաւիտենից ապրելու եւ գոյատեւելու անտեղիտալի կամքով զրահուած , մեր Նահատակները, իրենց իմացեալ մահովը, խորտակեցին մահը մեր Ժողովուրդին եւ փշրեցին Հայու – թեան յաւերժութեան եւ ազատութեան ճանապարհը խափանելու համար մեր թշնամիէն պատրաստուած դամբանաքա- րը : Անապատներու աւազներէն, հայրե – նական աւերակներէն, անդնդախոր ձո – րերէն, գետերու ընդերքներէն եւ գե – րեզմաններու ամէնէն դժոխայիններէն հրաշալիօրէն յարութիւն առաւ Հայ Ժո – ղովուրդը : Մեր Նահատակներուն չոր – ցած ու ցամքած ոսկորները ջիղ, միս , մորթ զգեցան եւ կենդանի շունչ ստա – ցան Եզեկիէլեան մարգարէաշունչ տեսիլ- քին կերպարանքով, եւ յարուցեալ Հայ Ժողովուրդը, իր արիական խիզախում – ներով վերստին տէր կանգնեցաւ իր հայ- րենական իրաւունքներուն, եւ ազատ ապ- րելու ու ազատօրէն ստեղծագործելու իր աննկուն կամքով փաստեց համայն աշ – խարհին իր մեծութիւնն ու անկործնելի – լիութիւնը :

ԽՈՐԷՆ Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

(2 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՐ. ԱՃԱՌԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադե- միայի լեզուի հիմնարկութիւնը , պատ – կան մարմիններու որոշումով , այսուհե- տեւ պիտի կրէ Հրաչեայ Աճառեանի ա – նունը :

Այս որոշումը տրուած է, նկատի առ – նելով հայ լեզուաբանին մատուցած ե – զակի ծառայութիւնը ընդհանրապէս լեզ- ուագիտութեան եւ յատկապէս հայերէն լեզուին :

տալար կը պակսի գօցելու համար մինչեւ Սեպտեմբեր 26ի ծախքերը :

Տին Էչիսըն ալ Ուաշինկթըն կը վերա – դառնայ , ապարդիւն ճիգերէ ետք : «Կա- րելի չեղաւ երկու կողմերուն ալ ընդու – նելի լուծում մը գտնել » յայտարարեց ամերիկացի դիւանագէտը : Իրաց այս կացութեան մէջ, Ամերիկա տրամադրու- թիւն յայտնած է ՄԱԿին, ստանձնելու անոր ծախքերը Կիպրոսի մէջ : Էչիսըն Ժընեւ հասած էր Յուլիս 4ին իբրեւ ան – հատական խորհրդատու բանակցողնե – րուն : Իր անունը կրող ծրագիրը չէ ըն – դունուած ոչ Թուրքիոյ ոչ ալ Մակարիո- սի կողմէ : Կը նախատեսէր Էնոսիսը , հողային կարգ մը հատուցումներով Թուրքիոյ եւ Ատլանտեան զինուորական կայան մը՝ Կիպրոս : Մակարիոս Արք. կը մեղադրէր ամերիկացի դիւանագէտը եւ ամբողջ ամերիկեան քաղաքականութիւնը որոնք կ'ուզեն կարգադրութիւն մը պար- տադրել կիպրական կառավարութեան : Ամերիկացիք կ'ըսեն «Նախապատրաստ – ուած ծրագիր չունինք, կ'ընդունինք որեւէ ծրագիր զոր Յոյներն , Թուրքերն ու Կիպրացիք ի վիճակի են գործադրելու :

× Աթէնքէն կը հաղորդեն որ Յունաս- տան կրնայ խզել իր յարաբերութիւնները Թուրքիոյ հետ եթէ հակայոյն ցոյցերը շարունակուին : Ցոյցեր եղած են նաեւ Աթէնքի մէջ, ի նպաստ Էնոսիսի : Իսկ Մակարիոս Արք. Նիկոսիա վերադարձին յայտարարած է թէ ի շահ համաշխարհա- յին խաղաղութեան, կղզին պէտք է դադ- րի ռազմական որեւէ բնոյթ ունենալէ այլեւս :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ հանդարտութիւն կը տի- րէ թէեւ որոշ դժգոհութիւն կայ ի տես ամերիկեան ջանքերուն Քանը իշխանու – թեան գլուխ բերելու համար կրկին :

ԱԹԷՆՔԻ Ուղղափառ Եկեղեցիներ դըժ- գոհութիւնը յայտնած է Թագաւորին մերձաւոր ամուսնութեան առթիւ, որ կը կատարուի «արհամարհելով Յոյնադա – ւան եկեղեցւոյ եւ աւանդութեանց հիմ – նական սկզբունքները » : Արդարեւ ա – մուսնութեան առթիւ ընդունելութիւններ նախատեսուած են Սեպտեմբեր 14ի եւ 16ի համար որոնք Պահքի օրեր են : Յոյն Ուղղափառ Միութեան նախագահը դէմ է նաեւ Սեպտեմբեր 18ի Թուականին — որ ամուսնութեան օրն է — որ սուգի օր է եւ ամուսնութիւնները արգիլուած են :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Պերլինէն հասած «յայտ- նութիւններուն » համաձայն Ատենաուըր չփման մէջ մտած էր Փանքովի իշխանու- թեանց հետ 1962ին ,բանակցելու համար երկու Գերմանիաներու միջեւ : Պոնի կա- ռավարութեան համար կարելի չէ մտա – ծել նման բանի մը մասին :

ՍԷՆ – ԼԱԶԱՐԻ կայարանին դիմացը հագուստ մաքրելու խանութ մը կրակ ա – ռած է եւ մէկ ժամուան մէջ մոխիրի վե – րածուած : Գործաւոր մը մեռած է :

ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ Փարիզցի իրենց աշխա- տանքը վերսկսան ամիս մը արձակուրդէ ետք :

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Գ.

Երկրորդ դրամատունը, «Սթրոյպանք» յատկացումներու դրամատունը, որուն մասնաճիւղերու ցանցը չատ աւելի ցանցառ է, առաւելապէս կը զբաղի յատկացումներ տալով մասնաւորապէս ճարտարարուեստական հիմնարկութիւններու, փոխադրութեանց ձեռնարկներուն եւ հեռահաղորդակցութեանց (թելեֆոմիւնի – ֆասիոն) կազմակերպութիւններուն: Կարճատեւ կամ երկարատեւ փոխատուութիւններ կ'ընէ նաեւ շինարարական ձեռնարկներուն եւ քաղաքային շրջաններու մէջ բնակարաններու շինութեան:

Կոսպանքին պէս, «Սթրոյպանք»ն ալ խիստ հակակշիռ մը կը բանեցնէ իր յատկացումներուն եւ փոխատուութիւններուն վրայ: 1961ին որոշուած պետական հրամանագրին համաձայն, բնակարաններու շինութեան մէջ նախապատուութիւն կը տրուի լայնանիստ հասարակական շէնքերու (տեսակ մը մեր «Աշելէմ»ներ) քան թէ անհատական բնակարաններու շինութեան: Պետական հրամանագրին համաձայն, ծախքերուն վճռուն առ հարիւրը կարելի է փոխանցել Սթրոյպանքէն, տասնէն տասնեւհինգ տարիներու ընթացքին հասարակ կոտորակներով փոխարինելու պայմաններ: Այսպէս երբ համադործակցական մը հասարակական բնակարանային շէնքի մը շինութեան որոշում տայ, պէտք է ծախքերու նախահաշիւին (տըվի) քառասուն առ հարիւրը պատրաստ ունենայ: Սթրոյպանքը կ'ամբողջացնէ եւ շինութիւնը կը սկսի:

Ճարտարարուեստական շինարարութեան համար հարցը աւելի կնճռոտ է եւ հակակշիռը չատ աւելի խիստ, որովհետեւ կարգ մը չահատակութիւններ միշտ ալ կը դործածուին: Այսպէս, Սթրոյպանքի կատարած քննութենէ մը երեւան ելեր է որ Սիլվերիոյ մէջ կեմենովայի ճարտարարուեստական կեդրոնին եղած յատկացումները իրենց շինարարական նպատակին չեն ծառայած եւ ծայրայեղ մրսխումներ կատարուած են: Ճարտարարուեստական շինութիւններու մէջ աչխատող մասնագէտներուն եւ բանուորներուն մեծ մասը, տիրող ընդհանուր դժգոհութենէն մղուած, փախուստ տուած են դործէն: 1962ի առաջին վեցամսեայն՝ 47 հազար հոգի փախած են կեմենոյի կեդրոնէն, որովհետեւ աչխատավարձերը չատ տակար են եղեր, աչխատանքի պայմանները վատթար եւ անունդը ան-բաւարար: Նախորոշուած ծրագրին եր-կու երրորդը միայն կարելի է եղեր իրականացնել: Երբեմն այս կարգի խոտովանութիւններ կ'երեւին խորհրդային մամուլին մէջ:

Երրորդ դրամատունը, «Վնիէշթորկպանք» արտաքին առեւտուրի դրամատունը, ինչպէս իր անունն ալ կը ստորագրէ, պաշտօն ունի օտար երկիրներու հետ կատարուած առեւտուրին վճարումներն ու դանձումները կատարելու: Կեդրոպով մը Կոսպանքի արտասահմանեան բաժնի դերը կը կատարէ:

«Վնիէշթորկպանք»ը ութսուն երկիր-ներու մէջ կապ հաստատած է հազարի մօտ տեղական հաստատութիւններու հետ, որոնց միջոցով կը վճարէ կամ կը դանձէ ու կը փոխէ տարադրամները:

Ցիշենք որ Խորհրդային Միութիւնը 55 երկիրներու հետ առեւտրական համաձայնագիրներ կնքած է եւ միւս կողմէ նպատակ կուտայ երեսուն ընկերվարական կամ ոչ – յանձնառու (ճոճ – անկաժէ) երկիրներու:

Խորհրդային Միութիւնը իր վճարումները երբեք րուբլիով չի կատարեր եւ սակայն ճիշդ որոշեալ թուականին անոնց այլեւայլի կը յարդէ իր յանձնառութիւնները եւ տարադրամով կը կատարէ իր վճարումները:

Այս իրախուսիչ կացութեան ի տես, օտար ղրամատնային շրջանակներ հարցուցեր են եղեր թէ ինչո՞ւ չեն ուղեր րուբլին եւս միջազդային վճարումներու մէջ ընդունուած տարադրամներու կարդին դասել տալ եւ րուբլիով կատարել իրենց վճարումները:

«Ներկայիս նման ծրագիր մը չունինք» դիւանագիտական պատասխանը տուած են խորհրդային ինտեսութեան վարիչները: Րուբլիին պէս ամուր ղրամ մը միջազդային հրապարակին վրայ չդրուիլը պետական դաղտնիք կը մնայ առ այժմ:

Ընդհանուր դիծերու մէջ այս է ու-րեմն խորհրդային դրամատուներու կազմակերպութիւնը, որոնց դործունէութիւնը առաւելապէս, հիմնուած է փոխատուութեան դրութեան վրայ, ինչ որ նպաստաւոր պայմաններու մէջ կը դնէ դիրենք մօտէն հսկելու համար ամբողջ խորհրդային ինտեսութեան վրայ:

Փոխատուութիւնները կը կատարուին անչուշտ տոկոսի մը վճարումով, որուն սակը ընդհանրապէս չատ մեղմ, կը սահմանուի պետական ծրագիրներու որոշման առեն: Ներկայիս կարճատեւ փոխատուութիւններու տոկոսը մէկէն երկու առ հարիւր է միայն, որ կրնայ երեքի բարձրանալ իբր պատիժ, եթէ փոխարկնութեան կոտորակ մը իր թուականին անվճար մնայ: Երկարատեւ փոխատուութիւններու տոկոսը նոյնպէս մէկէն երկու առ հարիւր ըլլալով հանդերձ, կրնայ մէկէն պակասի իջնել որոշ ձեռնարկներու համար որոշ պայմաններու

ՅՈՒՇԱԽԱՌՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

Երկնքի եւ ծովի երկու կապոյտներու միջեւ կախուած՝ կախարդական դեղեց-կութիւն մը ունի Պոլիսը երբ առաջին անդամ այս չնաչխարհիկ քաղաքը՝ կը տեսնես նաւէն:

Քանի կը մօտենայ՝ աւելի կը չեչտուէր Պոլսոյ հեռապատկերը եւ ձեւ կ'առնէին մդկիթներու ներդաչնակ դիծերը ի-րենց երկնասլաց մինարէներով:

Վաղուց փափաք ունէի այցելելու Պո-լիս, եւ բնաւ յուսախաբ չեղայ երբ առա-ջին անդամ, դրեթէ երկու տասնեակ տա-րիներ առաջ, տեսայ քաղաքներու այս թագուհին՝ որ իր թագը կը պարտի բնու-թեան:

Քաղաքին ամէն կողմէն կը տեսնուէր ծովը եւ, աչքդ կտրածին չափ, առջեւդ կը բացուէր զմայլելի տեսարան մը:

Տարբեր մշակոյթներու, կրօնքներու եւ պետութիւններու քառուղին եղած էր, եւ ամէն արշաւանք թողուցած էր իր հետ-քը... Ցոյները, Հռոմայեցիները, Բիւ-զանդացիները, Թաչկիրները, Ճենովա-ցիները, Օսմանցիները:

Վեց ամիս մնացի եւ դրեթէ ամէն կողմ պտըտեցայ... Ճիհանկիրէն՝ Կալա-թա, էմինէօնիւի կամուրջէն մինչեւ Կըղ-ղիները, դոց չուկան, էյուպը, Վոսփորը, Ջամլըճա, Երլտրըմ, եւ բազմաթիւ կոր-ուսած թաղամասեր: Պատուհանէս կը տեսնէի Քըզ Քուլէսին (Լեանդրի աչտա-րակը) որ հսկայ դլուխ մը չաքարի նը-ման կը բարձրանար Ֆիրուզ ծովէն: Եւ եթէ միւս կողմը դիտէի, քանի մը մեթր հեռու՝ կը տեսնէի Թրքական հին զերեզ-մանատուն մը: Փլփլած՝ ծուռ ու մուռ եւ իրարու վրայ թնկած տապանաքարեր-կարծես դինով ըլլային — եւ իրաքան-չիւրին վրայ՝ քարակերտ փաթթոց մը որ քանի դար եաքը կը յայտնէր ան-մայրիներուն չուքին ննջողներուն պատ-ուանը եւ դիրքը:

Խանդավառանքով այցելեցի Հայոց հին թաղերը, եկեղեցիները եւ դերեզմանատ-րը: Տեսայ Դուբեանին եւ Պէչիկթաչլեա-նին չիրիմը: Ցիշեցի Պարոնեանը եւ Օ-տեանը: Կրնայի երեւակայել Պոլսոյ հայ-կական դաղութը իր անցեալ փառաւոր օ-րերուն... Ադամեանը, Պէրպէրեանը, Պալեաննները, Զուխաճեանը, Զոհրապ:

Գրեթէ ամէն քայլափոխիս կարծես կը վերապրէի այդ անցեալ չրջանը երբ այդ հայաչատ ոստանը հասած էր իր մչակու-թային դագաթնակէտին: Երեւակայու-թեամբ կը տեսնէի Զրաղանի պալատը, ամիրաները եւ, անոնց կողքին, Սա-մանթիայի պալրխճիները եւ խաներու ան-կիւնները՝ Հրանդին նկարագրած հայ դաւառացիները:

Շարժապատկերի նման մտքիս տրադ-օրէն կ'անցնէին Վարուժանին եւ Մեծա-րենցին բանաստեղծութիւնները որոնք սորված էի պատանեկութեանս: Եւ ա-նոնց հետ, միաժամանակ, չեմ դիտեր ինչու՝ մտքիս ներս կը սպրդէր Օգոստին Նամակը, Պաղտասար Աղբարը եւ Ար-փիարեանին Թաղականները:

Եւ այդ հանճարի տպրումներուն հետ՝ կերակրական կրթութիւնս ալ զարդա-ցաւ:

Զատկէն քիչ մը առաջ հասած էի եւ խալխանը — կամ եթէ հայերէնը կը նախ-ընտրէք՝ վահանաձուկը — նոր ելած էր: Գրեթէ ամէն օր, կանոնաւոր կերպով, կերածս՝ ձուկ, կանկար եւ փասոլիա փըլաֆի էր: Սորված էի թէ ո՛ր եղանակին ինչ ձուկ կ'ելլէ եւ ո՛ր չրջանը ինչ կանանչեղէն եւ պտուղ կ'արտադրէ: Լա-ճաչարանները ջուրի ճամբայ բրած էի... Ապտուլլահ, Փաւուէլին, Լիման Լոճա-թասը: Երբեմն ալ կ'այցելէի կալաթասա-րայի պողոչաճիին ինչպէս նաեւ Շիրաճ փողոցին Արնաուտ փաչաճիները եւ մա-հալլէպիճիները:

Միչտ կը խօսէի ուտելիքի մասին... Եսի Քուլէի մառուղը (որպէսզի հայա-դէտներուն ականջը չվիրաւորուի, յիչ-տակենք նաեւ մառուղին հայերէնը՝ հա-զար), Արնաւուտ Գիւղի ելակը, Սիլիվ-րիի մածունը, Վըլանդալի վարունդը, եւայլն: Բայց Հիւթեար ջուրէն՝ ուրիչ ջուր չէի խմեր եւ, խօսակցութեան մէջ, յաճախ կ'անդրադառնայի Լուտոս եւ Պե-րէաս քամիներուն մասին: Մէկ խօսքով, դրեթէ Պոլսեցի եղած էի:

Բայց այս փոփոխութիւնը՝ Պոլիս հասնելէս քանի մը ամիս եաքը եղաւ:

Իսկ եկած առաջին օրս՝ պիս ուղղուե-ցայ Փարք Հօթել առաջնորդարանը՝ եւ հանդիպեցայ անակնկալ մը եղաւ երբ հիւրանոցին ա-րերը եկան պիս դտան եւ յայտնեցին թէ Հայ են: Առաջին մէկ օրէն ետքս պէտք դտայ որովհետեւ պաչտօնէութեան մաս-մասը Հայ էր:

Երկրորդ օրը՝ փափաք յայտնեցի այ-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՈԳՈՒ ԶԱՒԱԿԸ

— Առանկ ըլլալու է: Տղուն անունն ալ Մովսէս դրի, Մովսէս փարաւոնի ազ-ջկան ձեռքով Նեղոսի ջրերէն ազատ-ուած ըլլալուն ի յիչատակ: Քիւթիւկին մէջն ալ ըստ օրինի արձանագրեցինք «Որդի եկեղեցւոյ»: Ի՞նչ ընենք, դանը-ւած տղայ է: ուրիչ կերպ չըլլար: Ետքը ելան դացին: ո՞ւր դացին չիյտեմ: — Էյ էֆէնտին նայինք ի՞նչպէս է, ազէկ է: Չաճի հանըմը՞ս: Ես Զաակի, Մինունդի երբեք չեմ մոռնար, բայց իրենք օր մը թէնէզգիւր չեն ըներ իրենց դեղը դալու: Ինչ է նէ: Թող ողջութիւն ըլլայ տէ: — Ցաուկ ողջոյններ կ'ընեմ:

Ապրիպ էֆէնտի անձկութեամբ կը սպասէր: Ժամը տասներկուքն էր երբ դրպիրը եկաւ: Խասդեղ լսածներն ալ պատմեց:

Չէ, որ տարակոյս չի կար: Նաւար-եան ու Խասդեղի եկեղեցիին դուռը կախ-ուած բիճը միեւնոյնն էին:

— Չեռքէս ապատելիք չունիս, անբա-րոյական չուն, ըսաւ ինքնիրեն, ու դոհ ուրախ սրտով տուն դնաց:

Երբ Ապրիպ էֆէնտի կատարելապէս համոզուեցաւ Նաւարեանի ծագման մա-սին ստացած տեղեկութեանց ստուգու-թեանը, իր քովը հրաւիրեց խմբապիր մը, որուն Նաւարեանի եւ անոր զաղա-փարակից դրողներու խմբին դէմ ունե-ցած ատելութեան չափը քալածանօք էր իրեն: Ամէն բան պատմեց խնդրելով մի-այն որ յօդուածը հրատարակէ այն օրը երբ ինք իմաց տայ, էֆէն աւելի ազդու ընելու համար:

Այդ յօդուածը չենք արտատպեր. կարճ դաղափար մը տանք: Յօդուածագիրը դեռնէ դեռին կը զարնէր «նորելուկ ըս-կեպտեան դրիչները որոնց մասին մինչեւ հիմա ամենայն միամտութեամբ կը կար-ծուէր թէ միայն թեթեւամիտ զօլայա-կաններ են, սակայն անժխտելի ապա-ցոյցներ այժմս կը հաստատեն թէ յան-դուգն չահախնդիրներ են որք մեր տոհ-մային աւանդական պարկեչտութեան եւ ընտանեկան սրբութեանց ձեռնամուխ լի-նել կը ժպրհին, որպէսզի իւրեանց արա-տաւոր կեանքը վաւերացնելու յաչողին, վասնզի ամենայն իրաւամբ եւ արդարու-թեամբ պարտին ցմիչտ դրկեալ մնալ մարդկային պարկեչտ ընկերութեան մէջ երեւելու իրաւունքէն»: Ցետոյ կը հար-ցընէր թէ ուսկի՞ց կուդան այդ ինքնա-կոչ մարդասէրները. հա՞յ են, յո՞ն թէ հրեա՞յ: Հանելուկը ոչ ոք կրնայ լուծել եւ ոչ ևսկ իրենք: Ու քիչ մը քօղարկեալ բայց բաւական թափանցիկ բացատրու-թիւններով կը ներկայացնէր Նաւարեանի կենսագրութիւնը, սեւ դոյներով, հե-տամուտ ըլլալով անոր Խասդեղ եկեղեցիի դռնէն մինչեւ Գատըգիւղ: Ցօդուածը կը վերջանար բացագանչութեամբ. «Եթէ այդ լրբենիները խառնեն իրենց յիշողու-թիւնը, հոն պիտի դտնեն անջնջելի տը-պաւորութիւն մը: Օր մը Ներսէսեան վարժարանի մէջ ազնուականութեան չա-ռաւիղ մը որ ի տղայ տիոց անտի պատ-ուոյ «սուրբ դպացմամբ վառուած էր, կը վռնտէր դիրենք ընկերակցութենէն «կո-րիր ապօրէն» գոչելով. հիմա ամբողջ աղդը պիտի գոչէ կորէք, կորէք ու ձեր անպատիւ կանքը մի պարզէք մեր գոյ-րերուն եւ աղջիկներուն անարատ աչքե-րուն առջեւ իբր քաջալերիչ օրինակ՞»:

ԺԳ.

Հոկտեմբերի մէջ Սարաֆեաններբ վե-րադարձած էին Բեյրութ: Հոն, Նաւարեան ալ վարձած էր սենեակ մը «ծովը դէչ ե-ղած օրերը» Գատըգիւղ չկրնալ երթա-լուն պատահականութեանց համար: Բե-յրութի ընկերութիւնը սկսած էր իր սովո-րական կեանքը.— Սրբուհի հանրմ ըն-դունելութեան օր որոշած էր առջի տա-րիներուն պէս երկուչաբթին: Նաւարեան

հրաւիրուեցաւ Տիրան էֆէնտիէն ամէն երկուչաբթի դիչեր այցելել:

Կղզիէն իջնալէն ի վեր երկու սիրա-հարները իրար չէին տեսած: Ասիկա հանդիպումնին Հոկտեմբերի ընդունելու-թեան առաջին դիչերը տեղի պիտի ունե-նար: Ամբողջ այդ օրը Նաւարեան ան-դատ էր, արտակարգ սրտնեղութենէ կը սպասէր դիչերուան որ չէր հասնիր: Տաղնապալից վիճակին մէջ չորս-հինգ անդամ տաքի երթալ-դալ ըրած էր, ելաւ, քիչ մը ճաչեց, արդուարդն ըրաւ, եւ պնաց Սարաֆեաններու տունը որ-ուն անդամ տաքի պիտի ուղեկցէր ներկայանալու համար հայ – լայֆին, որպէսզի հեղնութեանցն ու մարակումներուն դէմ խաւոր թիրախներն էին:

Երբ ընդունելութեան սրահը պիտի մտնէր, դրան առջեւ հանդիպեցաւ Ա-րուսեակի, որ դունատ, ղայրոյքի դո-նատութեամբ, դողդողացող ձեռքով մէկ Նաւարեանի ձեռքը: Երիտասարդը ոդ քիչ մը աւելի խանդի կը սպասէր երես-բաւեւ բացակայութենէ մը յետոյ, ինչ-արդուց տրդուած մնաց:

— Անհանդի՞ստ էք, ձայնով:

— Ոչինչ բան:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ԿԱՐՏՈՂ

** ԱՍՏՂԱԿ **

— Ի՞նչ, իմ ասածները ուղղակի ապուշություն էին, չէ՞, ախմախություն։

— Ներողություն եմ խնդրում, ես այդպես չեմ ասել։ Ես միայն ուզում էի իմանալ, թե ինչպես կարելի է այդ խոսքերը հասկանալ։

— Ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչպես կարելի է հասկանալ։ Ես միայն գիտեմ, որ ես ուզում եմ ասել այն, որ ես ուզում եմ ասել։

— Ներողություն եմ խնդրում, որ նորից եմ ձեզ անհանգստացնում։

— Ոչինչ, ոչինչ, խնդրեմ։

— Ես ուզում էի հարցնել, թե ինչ եղավ այն մարդուն, որ ասում էր, թե ինքը ոչ մի բանից չի վախենում։

— Ինչ եղավ, ինչ եղավ, ոչինչ չեղավ։ Ինչ որ պետք էր, եղավ

ՖՐ· ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶ

ՕԴԱՓՈԽՈՐՏԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Պելֆոնթէյնի կայանի Բ· խումբը փա – րիզ կը վերադառնայ Սեպտեմբեր 3ին , Հինդշաբթի առաւօտ ժամը 6·29ին կառ տը Լիոն :

ԼԻՈՆ՝ կառ – փերաչ Սեպտեմբեր 4, ժամը 8·53 :

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Սէն– Շարլ, Սեպտեմբեր 4, ժամը 14·30 :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Սեպտ· 4, ժամը 11·58:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տինկճեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տինկճեան, Յակիկ եւ Ժոժօ Տինկճեան (Փոն տը Շէրի), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պետրոսեան եւ զա – ւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Պետրոս – եան եւ զաւակները (Լիոն) կը ծանուցա – նեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ (Սեպտ· 6) Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցին , իրենց մօր, քրոջ եւ տատիկնին՝ Տիկին ՓԼՕ – ՐԻԱ ՏԻՆԿՃԵԱՆԻ (ծնեալ Պետրոսեան) , մահուան քառասունքին առթիւ :

կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա – կը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քեփենէկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Քե– փենէկեան եւ զաւակները կը ծանուցա – նեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Վանա– սի Ս· Գ· Լուսաւորիչ եկեղեցին, իրենց սիրելի մօր եւ մեծ մօր՝

ՄԱՐԳՐԻՏ ՔԵՓԵՆԷԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէի , Սեպտեմբեր 11 եւ 12, ժամը 20·30ին (Ուրբաթ եւ Շաբաթ): Կը հրա– ւիրուին Ռոմանի ընկերները եւ Նոր Սե– րունդը :

Կը դասախօսէ՝

ԸՆԿ· ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԱՂՔԱՏԱՀՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ժորժ Ե·ի շքեղ սրահներուն մէջ
Հոկտեմբեր 25ին , ժամը 16էն 24 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մէջէն տարիքի հայ կինը մը , Հայկական հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար, (տնական գործեր): Դիմել Թերթիս վարչութեան :

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – Սենեակներ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգիոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգիոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԻՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԻՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեան պարագային, բաժանորդներէն կը խընդ– րուի իրենց նոր հասցէին, կցել անպայ – ման հինը (լաւագոյնը՝ թերթին պանակը կցել) եւ երեք ֆրանք :

Կը խնդրուի մանաւանդ շատ յստակ գրել հասցէները :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ·— Հ· Յ· Դ· Վաթանդեան կոմի– տէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովո– րական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրա – կարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պար– տաւորիչ :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ· ՍԻՄԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան Փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ , ՎԵՆԵՏԻԿ Ս· ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ , ՍԵՒՐ ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

— * —

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
1964 – 1965
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սա – կաթիւ աղատ տեղերը զբաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյա – պաղ Վարժարանի Տեսչութեան :

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
SÈVRES (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1964 – 1965 տարեշրջանի արձանա – գրութիւնները սկսած են: Անոնք որ կը փափաքին գրկել իրենց աղջիկ – ները այժմէն պէտք է դիմեն Հաս – տատութեան տնօրէնութեան :

1, Bld. du Nord, LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՃԱԴ	40 Ֆ·	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՈՒՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշգրտուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորներն ալ լաթակազմ են, տպուած երեւան

ՐԱՖՖԻ, երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 ֆր·
ԵՂԻՇԷ ԶԱՐԵՆՑ, երկեր, 2 հատոր	15 ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Ցուշերի գիրք	7 ֆր·
ՌԱՖԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, երկեր, Ա· հատոր	10 ֆր·
ՆԱԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 ֆր·
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, երկերի ժողովածու, հատորը	10 ֆր·
Ա· Գ· ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 ֆր·
Մ· Գ· ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 ֆր·
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական Էէֆեաթներ,3 հատ,· հատորը	15 ֆր·
Ալ· ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 ֆր·
Ա· Բ· ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 ֆր·
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 ֆր·
Գ· Խ· ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 ֆր·
Հ· ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 ֆր·
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ , երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր·
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 Ֆր·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷՔ···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷՔ
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
166, AV. ARISTIDE BRIAND
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY – SOUS – BOIS (Seine)
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 4 SEPTEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՏԱՐԻ — Թիւ 10100 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — No 10.100

ԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ԿՈՆԴԱԿ

Գ.

ացեալ ժողովո՛ւրդ Հայոց ,

բաւեր յիշել անցեալը : Զի՛ բաւեր անցեալին իմաստը : Զի՛ բա- պարտանալ անցեալ յաղթանակնե- Մենք ունինք առաքելութիւն մը որ դէպի լուսաւոր ապագայ :

ազգային պատմութեան մեծ դէպ- Քրիստոսի Խաչելութեան եւ Յա- գրուագներուն զուգահեռ կ'ըն- ընդհանրապէս : Ապրիլեան Նա- ները խաչուեցան, եւ մենք յարու- առինք : Անոնք իրենց խաչելու- փչեպակը վերածեցին փառքի անանց պսակի : Իսկ մենք պէտք է յարուցեալ կեանքին : Ա- չահուած յաղթանակը պէտք է կան կեանքի եւ ստեղծագործա- ընթացքի վերածենք :

ժողովուրդը, ամէն բանէ առաջ , գաւանական ու գաղափարական թեան, ամենուրեք , աշխարհի ծագերուն վրայ, որպէս մէկ Ա.Ջ.Գ. է միահամուռ եւ ամրակամ հա- վկայ գիտակցի, թէ ինք իրաւունք- , որոնք այլազան պատճառնե- աշխարհի տէրութիւն- կողմէ : Մենք բռնութեամբ տե- եցանք մեր հայրենական հողե- որոնց վրայ , դարեր ու դարեր չա- մեր օրհնեալ պապերը ապրած ստեղծագործած եւ Աստուծոյ ու թեան ծառայած : Մեր սատաց- ու հարստութիւնները, մեր թէ մշակութային գանձերը ձեռքերէն խլուեցան բռնադատու- հալածանքի եւ ջարդի սարսափ- միջոցներով : Կանխամտածուած մանրամասնութիւններուն մէջ ծրագրուած ցեղասպանութեան ան- մը գործուեցաւ մեզի դէմ , ո- գացին ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ եւ աւելի հայրերն ու մայրերը , քոյրերը եւ սիրասուն ու մանուկները :

մնանք մենք այս բարձրա- անարդարութեան դիմաց, մեր աշխարհի աւերակեալ քարերը ալ եւ ի լուր աշխարհին մեր բողոքը, որ արդար արդարութեան ամէնէն խիստ չափա- չափուած : Եթէ մեր ձայները յունկնդրութիւն աշխար- գիտակից ազգութեան մը ա- նկարագրէն պար- պիտի նկատուինք պատմութեան : Ո՛վ պիտի պահանջէ մեր իրա- անիրաւէն, մեր երկիրը աւերակի եւ մինչեւ այսօր աւերակի մէջ անխիղճ ու անզիղջ անօրէնէն : մեր իրաւացի պահանջքին եւ ու արդար դատին տէր համահայկական միասնական ու վճռակամութեամբ եւ գի- ու պատասխանատու կեց- , կը նշանակէ որ այլեւս ազա- ու անկախութեան սուրբ ու արժէքներուն հաւատացող անունը կրելու իրաւունքը չու- Մինչդեռ , մեր հերոսական պատ- կը վկայէ , որ ՀԱՅ անունը է այդ արժէքներուն : Անոնց մեր անտարբեր մնալը մեր եւ մեր սրբազան նախնիք- դէմ դաւաճանութեան համազօր է :

Հաւատացեալ ժողովո՛ւրդ Աստուծոյ ,

Ընդհանուր խօսքերէն եւ բաղձանքներէն անդին պէտք է անցնիլ այս Յիսնամեակին առթիւ :

Պէտք է նախ կազմակերպուած, ծրագրուած ձեւով եւ միասնական ու ներդաշնակ ճիգերով համայն մարդկութեան, եւ մանաւանդ Ազգերու ու Պետութիւններու ղեկավարներուն ծանօթացնել Հայութեան դէմ գործուած անիրաւութեան ահաւորութիւնը եւ արդարութիւն պահանջել յանուն այն սկզբունքներուն , որոնք քրիստոնէական եւ մարդկային բարոյական հասկացողութեան բարձրագոյն եւ գեղեցկագոյն ըմբռնումներն են , եւ որոնք այսօր կը կազմեն հիմքը Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան : Ազատութեան եւ Անկախութեան այն սկզբունքները, որոնք ներկայիս նոր շեշտ են ստացած ազգերու եւ ժողովուրդներու կեանքին մէջ, անհրաժեշտ է որ գործնականօրէն արդար եւ ազատ արտայայտութիւն գտնեն նաեւ ու մանաւա՛նդ Հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ. ժողովուրդ մը, որուն բազմադարեան կեանքն ամբողջ, եղած է մարտիրոսութիւն մը յանուն եւ ի պաշտպանութիւն ԽԻՂՃԻ եւ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ազատութեան :

ԽՈՐԷՆ Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՓՐԱՒՏԱ» երկար խմբագրականով մը կը դատապարտէ Չինաստանի հողային պահանջները որոնք կը տարածուին Կուրիլ կղզիներէն մինչեւ Մոնղոլիա : Փեքինի վերջին պատասխանին ոճը պատճառ դարձած է որ Մոսկուա բանայ Թղթածրարը եւ իր կարգին չխնայէ «գաղափարակից» ընկեր պետութեան : «Ի՞նչ կը պատահի կ'ըսէ Փրաւտա, եթէ ամէն երկիր հետեւէր Չինաստանի օրինակի եւ սահմաններու վերաքննութիւն ուզէր Եւրոպայի թէ Ասիոյ մէջ : Անոնք որ կը յանդգնին խնդրոյ առարկայ դարձնել Խորհ. Միութեան իրաւունքները այն հողամասին վրայ զոր կը գրաւէ , պէտք է իրենք իրենց հարց տան նախ թէ ի՞նչ կ'ըլլայ խորհրդային ժողովուրդին հակազդեցութիւնը, որուն բազմաթիւ սերունդները արժեւորած են այն հողամասը զոր իրենց եւ իրենց նախնեաց հարազատ հօրենական ժառանգութիւնը կը նկատեն » :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ խօսած է Բեկվարիի մէջ (Չեխոսլովաքիա) եւ գոված «դրամատէր ազատակապանին» աշխատելու ձեւը : Յիշած է գլխաւորաբար իր անձնական բարեկամը՝ ամերիկացի Կառսթ ի թելադրած որ անոր օրինակին հետեւին :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը Շրէօտէր խօսելով Ֆրանքօ-գերմանական յարաբերութեանց մասին, յայտնած է թէ պէտք է փարատել բարեկամներու միջեւ եղած տարակարծութիւնները : « Քաղաքական իմաստութիւնը սակայն, արգելք կը հանդիսանայ մեզի որ ֆրանքօ-գերմանական խորհրդակցութիւնները այն աստիճանի պայթուցիկ դարձնենք որ խրտչեցնենք եւրոպացի մեր միւս ընկերները եւ այդ ձեւով վնասենք եւրոպական դատին » :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ սահմանային Թուրքեւյունական միջադէպ մը ծագած է Փեփլոս, Մարիցա գետակին քովը : Թուրքերը կրակ բացած են Յոյներուն վրայ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏ, ՊԱԿԱՍ ԹՈՒՐՔԻԱ, ՀԱՒԱՍԱՐ Օ,, Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ...

Պարզ է որ երբ երկիր մը Թուրքիոյ բախտն ունենայ , միայն կրնայ երես առնել եւ ամէն բան ըսել ու հաւատալ բաժին, առանց վարանելու : Ծանօթ են Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Անգարայի ցոյցերը : Յիշած էինք այս առթիւ կարգ մը ցուցապաստակներ զորս ցուցարարները կը պտըտցնէին : Անոնց կարգին առանձին յիշատակութեան արժանի է սա վերտառութիւնը կրող ցուցապաստակը .— «ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏ - ԹՈՒՐՔԻԱ =0» :

Աւելցնենք որ Ֆրանսական պատկերասփիւռը արձագանգ հանդիսացած է այս դէպքին Զորեքշաբթի իրիկուն առանց նոյնիսկ սրամտութիւն փորձելու ... :

Տանք նաեւ Իզմիրի ցոյցերուն մանրամասնութիւնները այնպէս ինչպէս կը գրեն Պոլսոյ թերթերը .—

Իզմիրէն կը հաղորդուի .—

Իզմիրի մէջ ալ ժողովրդային մեծ ցոյցեր տեղի ունեցան Կիպրոսի դէպքերուն առթիւ, եւ վաթսուն հազար հոգի , ծեր, այր , կին , երիտասարդ եւ մասնաւորաբար բարձրագոյն վարժարաններու ուսանողներ յարձակեցան Իզմիրի Տօնավաճառին վրայ , ուր քարուքանդ ըրին ամերիկեան , ռուսական , անգլիական , եգիպտական տաղաւարները , յետոյ գացին քարկոծելու Իզմիրի Հելլէն հիւպատոսարանը, որ ամբողջովին քարուքանդ եղաւ : Ցոյցերու ընթացքին պատռուեցան ռուսական եւ ամերիկեան դրօշները , ծանր նախատինքներ ուղղուեցան Ամերիկայի հասցէին : Ցուցարարները բուռն ցոյցեր ըրին նաեւ չեխոսլովաք եւ պուլկար տաղաւարներուն առջեւ , եւ կարելի չեղաւ կասեցնել Թուրք ժողովուրդին այս ցասումը : Ցուցարարները համակրական ցոյցեր ըրին գերմանական եւ Փաքիստանեան տաղաւարներուն առջեւ : Տեղ տեղ բախումներ պատահեցան ոստիկանութեան եւ ցուցարար բազմութեան միջեւ, վեց հոգի վիրաւորուեցան , հարիւր հոգի հսկողութեան տակ առնուեցան :

Ցոյցը սկսաւ ժամը 20ին, երբ բարձրագոյն վարժարաններու ուսանողներ ցրուեցին տպեալ յայտարարութիւններ , ուր գրուածէր .— Հայրենակից, պօյքօթ- հոչակէ ամերիկեան տաղաւարին դէմ , մի այցելեր այդ տաղաւարը :

Ամերիկեան տաղաւարին առջեւ, ձողերուն եւ ծառերուն վրայ վերտառութիւններ դրուեցան, ուր գրուած էր .— Կեղծաւոր բարեկամ Ճոնսըն, Ճոնսըն , դուն քանի՞ երես ունիս , մարդկային իրաւունքնե՞րը կը պաշտպանե՞ս , թէ ոչ քու՛ էշ որսալու ելեր ես, Ամերիկացիներ , կորսուեցէք մեր երկրէն ,հէ՛յ խաբեբայ բարեկամներ, Օթան Ֆիյասքօ , եւն. :

Ոստիկանութիւնը եւ ոստիկան զօրքը փորձեցին միջամտել բայց ժողովրդային բարկութիւնը անզսպելի էր, որով ցուցարարները պաշարեցին Իզմիրի տօնավաճառը, եւ ազգային քայլերգներ երգելով, ներս մտան եւ նախ յարձակեցան խորհրդային տաղաւարին վրայ .— Եուհա՛, եո՛ւհ, կը պոռային եւ սկսան քարուքանդ ընել ռուսական տաղաւարը , պատռել, խորտակել ինչ որ գտան , միայն Աթաթիւրքի մէկ նկարը անվթար մնաց :

Ցուցարարները յետոյ խմբուեցան ամերիկեան տաղաւարին առջեւ, որուն ցուցափեղկը եւ ապակիները ջարդ ու փշուր ըրին , ցուցադրուած ապրանքները բզիկ բզիկ եղան , եւ յաջորդաբար քարկոծուեցան ու խորտակուեցան եգիպտական , անգլիական տաղաւարները եո՛ւհ , Ֆաhպէլէր, աղաղակներով, մասամբ քանդուեցան պուլկարական եւ չեխոսլովաք տաղաւարները :

Դուրսը, Իզմիրի պողոտաներուն մէջ , բազմութիւնը ստուերացած էր չափազանց, ճամբաները անանցանելի դարձած էին եւ վաթսուն հազար հոգի հաւաքուած էին եւկը մասնակցէին ցոյցերուն :

Կէս գիշերին մօտ, նոր բազմութիւն մը խուժեց դէպի տօնավաճառ, եւ ցուցարարները խոշոր քարեր հաւաքած , սկսան ցրեխ ցրեխ ընել ամերիկեան տաղաւարին մնացեալ մասը , ուր հողագործական մեքենաներ ցուցադրուած էին : Ամէն ինչ քարուքանդ եղաւ , բայց ժողովուրդին բարկութիւնը դոհացում չէր գտած , եւ դեռ քարեր կը նետէին աջ ու ձախ , Եուհա՛ներով, Ֆալլէշլէր պոռալով :

Ուրիշ բազմութիւն մըն ալ յառաջացաւ դէպի Քորտօն, ուր կը գտնուի Հելլէն հիւպատոսարանը, զայն քարկոծեց եւ ապակիները ջարդուփշուր ըրաւ : Կէս գիշերէն ետք, երբ ցոյցը կը պահէր տակաւին իր թափը, կուսակալ Նիյազի Էօլքայ եւ ոստիկանութեան տնօրէնը դէպքին վայրը եկան եւ ցուցարարներուն ազդարարեցին որ դուրս ելլեն :

Ցոյցերուն մասնակցեցան նաեւ տօնավաճառը այցելող անձերէն շատեր : Ամերիկեան տաղաւարին քանդումէն ետք, երբ տեսան որ հարիւրաւոր հոգի խռոնուած են խորհրդային տաղաւարին առջեւ, իրենք ալ մասնակցեցան ցոյցին եւ հազարաւոր հոգի սկսան Եուհա՛ պոռալ Ռուսիոյ հասցէին, եւ մէկ վայրկեանի մէջ խորհրդային տաղաւարը քարերու տարափի մը տակ մնաց, Խրուշչեւի մեծադիր պատկերը, որ կախուած էր խորհրդային տաղաւարին ճակատակէն, պատռեցաւ արձակուած քարերէն : Ուշացաւ էր որ կիներ ալ մասնակցեցան ցոյցին, եւ քարեր նետեցին ռուսական տաղաւարին :

Ժողովուրդը չէր յագեցած, եւ խորհրդային տաղաւարէն ետք անգամ մըն ալ հաւաքուեցաւ ամերիկեան տաղաւարին առջեւ, ուրկէ կախուած ամերիկեան մեծ դրօշը փրցուց, պատռեց զայն , ոտքերու տակ կոխկռտելէ ետք , այրեց ամերիկեան դրօշը : Ժողովուրդը այս տեսարանին առջեւ սկսաւ ուրախութենէն ծափ զարնել, աւելի խանդավառուած ու ոգեւորուած էր, մտաւ ներս եւ ցուցադրուած վերջին ապրանքները եւ առարկաները կտոր կտոր ըրաւ ,հոն տեսաւ ամերիկացի երիտասարդուհիներ , որոնք կըպաշտօնավարէին ամերիկեան տաղաւարին մէջ, անոնց երեսին պոռաց .— Գացէք , կորսուեցէք , անգամ մըն ալ չէք կրնար աշխատիլ այստեղ : Ամերիկացի երիտասարդուհիները լեղապատառ փախուստ տուին : Բազմութիւնը նոյն խանդավառութեան մէջ պատռեց ռուսական դրօշն ալ, եւ ամբողջովին քարուքանդ ըրաւ անգլիական եւ եգիպտական տաղաւարներն ալ :

Այդ վայրկեանին , այլեւս անկարելի էր հակակշռել կացութիւնը, բազմութիւնը վաթսուն հազարի մօտեցած էր , ոստիկանութիւնը հանդիսատես կը մնար :

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Փոխատուութեան այս ընդհանուր եւ լայն դրութենէն դուրս, Կոսպանք պետական դրամատունը 1959էն ի վեր սկսած է նաեւ անհատական փոխատուութիւններ կատարել, մասնաւորապէս կարգ մը ըսպառողական իրեր եւ առարկաներ մաս – նավճարով կարենալ գնելու համար, ինչպէս ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի դրամիքները, հեծելանիւ եւ ինքնաշարժ հեծելանիւ, ժամացոյց, լուսանկարի դործիք, լուացարար մեքենաներ, զովապահ պահարաններ, հագուստեղէն եւն.: Ինքնաշարժ կառքերը դուրս կը մնան մասնավճարով գնելու դրութենէն, որովհետեւ անոնց պահանջը շատ աւելի մեծ է քան առհմանափակ արտադրութիւնը :

Փոխատուութեան տեւողութիւնը, համաձայն գնումին կարեւորութեան, կըսնայ վեց, ինը կամ տասներկու ամիս ըլլալ, համապատասխան մէկ, մէկուկէս կամ երկու առ հարիւր տոկոսով մը : Գնորդը պարտաւոր է արժէքին քանի առ հարիւրը կանխիկ վճարել, Կոսպանքը կ'ամբողջացնէ մնացեալը, երեք առ հարիւր թղթածրարի ծախք մըն ալ դանձելով : Վաճառող հաստատութիւնը ամբողովին կանխիկ դանձած կ'ըլլայ, իսկ գնորդը, նկատի ունենալով տոկոսն ու թղթածրարի ծախսը, հինգ առ հարիւրի չափ աւելցեալ դումար մը միայն կը վճարէ :

Բայց ըստ երեւոյթին մասնավճարի այս դրութիւնը չատ ընդունելութիւն չէ դըտած սպառողներուն մօտ, որովհետեւ կը վկայուի որ սպառողական մեծ խանութներու գործառնութեան մէջ այս փոխառութեան դրութեամբ կատարուած գնումներու դումարը երեք առ հարիւրը չանցնիր, ինչ որ կը նշանակէ թէ ժողովուրդի զանգուածին պակասը գնելու կարողութիւնը չէ այլ ճոխութեան պատասը իր գնելիքն ընտրելու համար :

Շահեկան է տեսնել նաեւ թէ ի՞նչ ձեւով կը կատարուին վճարումները : Ընդհանուր առմամբ հաստատութենէ հաստատութիւն վճարումները կը կատարուին Կոսպանքի մէջ իրենց ունեցած հաշիւներուն մէջ պարզ փոխանցումով մը (վիրմանի) մէկ հաշիւէն անցընելով միւսին: Չէքերու գործածութիւնը, որ կարգ մը կանոններու կը հպատակի, ընդհանրացած չէ եւ առաւելապէս կը գործածուի սպասարկութեան մէջ փոխադրական կամ մեծաքանակ թղթատարական ծախքերու վճարման համար: Օրէնքով արդիւած է 250 րուբլիէն վեր դումարներ դրամով վճարել եւ պէտք է հաշուէ հաշիւ փոխանցումով կամ չէքով հատուցանել այդ վճարումները :

Չէքերը երկու տեսակ են: Մին՝ առանց դումարի սահմանափակումի, վերապահուած է մեծ ձեռնարկներուն եւ պետական դիմաւոր հիմնարկութիւններուն : Միւսը, որուն արժէքը չի կրնար սահմանուած դումարէ մը անդին անցնիլ, վերապահուած է տեղական ձեռնարկներու ընթացիկ վճարումներուն: Անհատները իրաւունք չունին չէքի գործածութեան : վճարումի ուրիշ ձեւ մըն է նաեւ «Աfսեպտ» ըսուածը, մեր դիտցած աfսեփթէ, ընդունիլ, յանձնառու ըլլալ բայէն, բայց որ պէտք չէ չփոթել մեր «յանձնառեալ մուրհակ»ին (թռէք աfսեփթէ) հետ :

Հայթայթիչ հաստատութիւնը իր ղբրկած ապրանքին հաշուեցոյցը կը պատրաստէ որուն կը կցէ համապատասխան դումարով մուրհակ մը եւ թղթածրարը կը յանձնէ կոսպանքի տեղական մասնաճիւղին առ ի դանձում: Կոսպանքի մասնաճիւղը իր կարգին թղթածրարը կը յղէ գնորդին տեղւոյն մասնաճիւղին որպէսզի ներկայացուի գնորդ հաստատութեան եւ անկէ վճարման հաւանութիւն առնուի: Անկէ վերջ փոխանցումի դրութեան մէկուն հաշուէն կ'անցուի միւսին հաշուէն: Կերպով մը մեր ի ներկայացման վճարելի մուրհակն է (թռէք ա վիւ) : Սովորաբար բոլոր գնումները կանխիկ կը վճարուին եւ ապառիկը չատ հազուագիպ է :

Անհատներն ալ իրաւունք ունին անձնական հաշիւ մը բանալ տալու Կոսպանքի մէջ, բայց առոր համար նուազագոյն երեք հարիւր ծանր րուբլիի պահեստ մը կը պահանջուի (165 հազար հին ֆրանք): Հետեւաբար ժողովուրդը կը նախընտրէ խնայողական անուանկներու կազմակերպութիւնը որ ամենուրեք տարածուած է: Կառավարութիւնը ջերմօրէն կը քաջալերէ անհատական խնայողութիւնը եւ այդ ուղղութեամբ ազդեր, երբեմն նոյնիսկ լուսաւոր ռէքլամներ կ'ներեւին քիչ մը ամէն կողմ :

Խնայողական անուանկներու մէջ դրբուած պահեստները երկու տեսակ են : Նախ՝ անմիջապէս ետ քաշուելիք պահեստները (տէփօ ա վիւ) որոնք տարեկան երկու առ հարիւր տոկոս կը բերեն եւ երկրորդ՝ պայմանաժամեալ պահեստները (տէփօ ա թեռմ) որոնք մինչեւ նախորոշեալ թուական մը անձեռնմխելի կը մնան, բայց որ տարեկան երեք առ հարիւր տոկոս կը բերեն :

Ժողովրդային գանդուածին կողմէ չատ լայն ընդունելութիւն գտած են խնայողական անուանկները, որոնք մեծապէս կը դիւրացնեն աշխատաւորին խնայելու արդար ցանկութիւնը եւ հնարաւորութիւնը: Վաղուան մասին եւս խորհելու կարիքն ու փափաքը բնածին են մարդուն մէջ, համայնավար վարչաձեւի տակ ապրի ան թէ աղատական :

1964 Յուլիս 1ին տեղեկագիրը մը 228 միլիոն ցոյց կուտայ Խորհրդային Միութեան բնակչութիւնը՝ որուն 71 միլիոն չորս հարիւր հազարը աշխատաւորներ եւ պետական պաշտօնատարներ են: 53 միլիոն հոգի պահեստ ունին խնայողական անուանկներուն մէջ, այսինքն արտադրող գանդուածին ստուար մեծամասնութիւնը եւ միջին հաշուով ընդհանուր բնակչութեան վրայ չորս անհատէն մէկը : Դրժուար թէ ուրիշ երկիր մը կարենայ կատրել այս մրցանիշը :

Միւս կողմէ պահեստի դրուած դումարները տարուէ տարի կ'աճին : Այսպէս, 1956ին 63 միլիառ հին րուբլի պահ դրուած էր խնայողական անուանկներուն մէջ, 1958ին՝ 87 միլիառ, 1959ին՝ հարիւր միլիառը կ'անցնէր, 1961ի Յունուարին, դրամի փոխոխութեան առեն պահեստը կը հասնէր 117 միլիառ հին րուբլիի, այսինքն 11 միլիառ 700 միլիոն նոր ու ծանր րուբլի: Դարձեալ 1964 Յուլիս մէկին տեղեկագիրը 14 միլիառ 700 միլիոն ծանր րուբլի, այսինքն 147 միլիառ հին րուբլի ցոյց կուտայ անհատական պահեստներու ընդհանուր դումարը այդ թուականին :

Ուրեմն 1956էն 1964, ութ տարուան մէջ, 150 առ հարիւր աճած է անհատական խնայողութիւնը :

Այս արդէն անժխտելի ապացոյց է որ խրուշչեւեան չրջանէն ի վեր անհամեմատ բարելաւուած է Խորհրդային Միութեան ժողովուրդներուն անտեսական կացութիւնը, անձնական բարօրութիւնն ու գնելու կարողութիւնը : Ատոր հետ մընթաց, պաշտօնական բերաններ պարբերաբար կը յիշեցնեն ու կը խոստանան աճեցնել նաեւ սպառողական իրերու եւ առարկաներու արտադրութիւնը որ անբաւարար կը մնայ տակաւին :

Գաղափարական դետնի վրայ սակայն այս նոր կացութիւնը այնքան ալ նպատակաուոր չէ համայնավար վարդապետութեան տարածման : Այդ ուղղութեամբ եւս Չինացիներու կատարած մեղադրանքը չատ ալ անհիմն չէ : Կուչոփորով համայնավարութիւն չըլլար: Բարօրութիւնը պէտք է հետեւի համաչխարհային յեղափոխութեան յաղթանակին, եթէ երբեք եւ իցէ տեղի պիտի ունենայ, եւ ոչ թէ կանխէ գայն : Այդ իմաստով Խրուշչեւ հերձուածող մըն է անկասկած :

Խորհրդային վարչաձեւը չատ աւելի դպալի եւ տարածուն նուաճումներ արձանագրած պիտի ըլլար, եթէ չըլլար իր դիւղատնտեսական հարցը, իր աքիլլեսեան գարշապարը : Ամէն տարի գիւղատնտեսական արտադրութեան մէջ ցնցումներ կը պատահին, որոնք կը խանգարեն ամբողջ տնտեսական կեանքի ընթացքը : Ամէն տարի ձմրան ցուրտերը կը սպանեն անասուններուն մեծ մասը, որովհետեւ անոնց համար բաւարար կերակուր չկայ : Ամէն տարի գարնան ուշացումը կը խանգարէ ցանքերը : Ամէն տարի ամառը չորութիւնը կը վնասէ բերքերը : Ամէն տարի աշնան անձրեւները կը խանգարեն հունձքերը : Ամէն տարի ցորենի, եգիպտացորենի, շաքարի ճակնդեղի, բամբակի, կտաւատի, արեւածաղկի, ծխախոտի, բանջարեղէնի, միրգերու, խաղողի, ձիթենիի, ձիթապտուղի, բրնձի, թէյի, կակաւի, ռետինի, կաուչուկի, կակաւի, ռետինի, կաուչուկի, կակաւի, ռետինի, կաուչուկ

ԿԱՐՈՏ

Ես էր ասող Լիսյ ամբողջ ընթացքում, որ Տանիելյանները ոչ մի անգամ իսկապես տասը ոչնչացնելու մասին չեն մտածել։ Ո՞վ է ասել, որ նրանք ամեն ինչ ծրագրել են։ Ամենակատարելագործված ծրագրերն անգամ ենթակա են փոփոխության։ Ամեն ինչ կարող է պատահել։ Ամեն ինչ կարող է ենթարկվել ոչնչացման։ Ամեն ինչ կարող է ոչնչանալ։

Ես ուզում եմ ասել, որ ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ կլինի վաղը։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ կլինի հետո։ Ոչ ոք չի կարող ասել, թե ինչ կլինի ամենից հետո։

— Ես ուզում եմ ասել, որ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Երանուհի Նալպանտեան եւ զաւակները իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք իրենց սիրեցեալ քրոջ, մօրաքրոջ

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆԻ

(Տիգրանուհի)

ղառն մահուան առթիւ մասնակից եղան իրենց սուգին, անձամբ, գրաւոր, ցաւակցական այցելութիւններով : Այս առթիւ կը նուիրեն քսան ֆրանք Վիէնի Կապոյտ Խաչին, քսան ֆրանք Մշակոյթի Տան, քսան ֆրանք «Յառաջ»ի :

(Մշակոյթի Տան գումարը ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հարիւր ֆրանք Պ. Պալեանէ իր նորոգ հանգուցեալ մօր յիշատակին :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, Սեպտեմբեր 11 եւ 12, ժամը 20.30ին (Ուրբաթ եւ Շաբաթ) : Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները եւ Նոր Սերունդը :

Կը դասախօսէ՝

ԸՆԿ. ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	ֆր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանն՛ր, բանն՛ր, ի՞նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Զրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին նառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ : Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Հ.Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հըրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները Աշարոնեան Ակումբը :

Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդն. Մարմնի օդափոխութեան կայանը կը փակուի այս կիրակի 46 Սեպտեմբեր)ին : Բ. խումբը Փարիզ, Փորթ Մայո Որնօ օթոքարերու կայանը կը հասնի, նոյն օրը ժամը 11ուկէսին :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ

Հոկտեմբեր 25ին, ժամը 16էն 24 :

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10.45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՍ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ
Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

—*—

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1964 – 1965

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սակաւթիւ ազատ տեղերը գրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյապաղ Վարժարանի Տեսչութեան :

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
SÈVRES (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	միենչեւ 1/4 սիւնակ	
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	միենչեւ 1/8 սիւնակ	
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորները ալ լաթակազմ են, տպուած Երեւան

ՐԱՖՖԻ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, Երկեր, 2 հատոր	15 ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Յուշերի գիրք	7 ֆր.
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, Երկեր, Ա. հատոր	10 ֆր.
ՆԱԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 ֆր.
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, հատորը	10 ֆր.
Ա. Գ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 ֆր.
Մ. Գ. ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 ֆր.
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական հէքեաթներ, 3 հատ, . հատորը	15 ֆր.
ԱԼ. ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 ֆր.
Ա. Բ. ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 ֆր.
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 ֆր.
Գ. Խ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 ֆր.
Հ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 *հատոր լաթակազմ*	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, *մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ*	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Երբ ներսն ու դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՁԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — *ծածկոցներ.* —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ
5
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
5 SEPTEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՀԱՅՐԱԼՔԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10101 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — Nº 10.101

ՊՈՒԼԻԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ

ԿՈՆԴԱԿ

(Դ· եւ վերջին մաս)

Իր սրբազան նախանձախնդրութեամբ կը ապրիլ եւ գործել 1965ի ընթացքին։ Հայաոիկ տարի մը պէտք է ըլլայ Վեհական գեր եւ նշանակալից գործ ընելով մեր ազգային գոյութեան դարերուն եւ ապագայի իրագործում – տեսակէտէն ։ Մեր երիտասարդ ուժերը մասնաւորաբար, որ տարիներ – ի ընթացքի մը պէտք է ըլլայ ներքին ճիգ պէտք է ընէ դիտակ – ները հաղորդակից հետու է Ապրիլեան ե – ռանկախ փորձառութիւններ – ուշադրութեամբ հետեւելու համար Նահատակ – ներու ոգիով եւ ճանչնալու դէպքը իր ընդհանուր եւ յաղթական կողմերով – տեսանելիքէն ։

Այս մտածումներէն առաջնորդուած , Հայրապետական այսու Կոնդակաս , Ապրիլեան եղեռնի 50ամեակին առ – ժողովուրդի որպէս անդրանիկ եւ միակական արտայայտութիւն, 1965ի սկիզբը կը հռչակենք ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՏԱՐԻ ։

ՔԱՀԱՆԱՅՐԵՆԻՔ համայն հաւատաց – եալ Հայ ժողովրդեան որ ի սփիւռս աշ – խարհի· նուիրական այդ ամսուան ըն – թացքին դաղրեցնել բոլոր տեսակի խը – նդիրները եւ կամաւորապէս իրենք – ներնին զրկելով հաճոյքներէ՝ իրենց ըղ – ձումներուն ու մտածումներուն սլաքը ուղղած պահել Ապրիլեան Նահատակնե – րուն աւելի օրհնեալ յիշատակին՝ զայն պահելու ու մաքուր պահելու նախանձա – խորութեամբ ։

ՔԱՀԱՆԱՅՐԵՆԻՔ Մեր Գերաչնորհ եւ Սրբազան Թեմակալ Առաջնորդաց , Արքեպիսկոպոսաց եւ Եպիսկոպոսաց , Տէրտէրաց եւ Քահանայից, հանդէս – ներու սուրբ պատարագներով եւ հոգե – շնորհական սրտառուչ աղօթքներով ա – ռաջ Աստուծոյ եւ առաջի ամենայն սրբո – ց ողկոյզել իրենց աղերսը մեր նահատակներուն, եւ յատուկ քարոզներ – ով ճեպնաբանել մեր ժողովուրդին ա – ռ հարաբերութեան խորհուրդն ու ո – գին ։

ՔԱՀԱՆԱՅՐԵՆԻՔ Թեմական Ազգային Ընդհանութեանց եւ Հայ ժողովուրդի բո – լոր կազմակերպութեանց անխիլը , — քաղաքական, մշակութային, բարեսիրա – կան, մարզական, հայրենակցական , — միութիւնների անվերապահ եւ անկեղծ գործակցութեամբ եւ համագործակցութեամբ, պանծացնել մեր Նահատակները, մշա – կութային, դասախօսական եւ գեղար – ուեստական համախումբ հանդիսութիւն – ներով եւ արժանավայել ձեռնարկներով ։

ՔԱՀԱՆԱՅՐԵՆԻՔ մինչ բոլոր վայ – րերուն, գրադէտներուն, պատ – մաբաններուն, մատենագէտներուն եւ ուսուցչապետներուն, գիրի եւ գեղար – ուեստի անհատական ճամբաներով մարդ – կութեան եւ մեր ժողովուրդի հոգւոյ աչ – քերուն եւ խիղճի հայեացքին առջեւ բա – ցուելու եւ Նահատակները մեր Նահատակ – ներուն եւ Նահատակութեան : Բարձե – լագոյն վաստակ եւ բարեհամբաւ անուն ունեցող անոնք մեր պատմութեան էջերուն մէջ, եթէ յղուելին մաքի ճգնութեան լուրջ ուսումնասիրութեան եւ երկնեն կոթողներ ի պատիւ Նահատակներուն ։

ՔԱՀԱՆԱՅՐԵՆԻՔ եւ սրտալից ամենա – ազգասիրական զգացումներով կը թելադրենք մեր – ին Հայ ժողովուրդեան, 1965ը ընել ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵԻ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱ – ՐԻ ։

Ո՛վ հարազատ որդիք Հայոց· Ս· Եկե – ղեցւոյ եւ Հայկազնեան Ցեղի· մեր Նա – հատակներու ոսկորներու ձայնին լսե – ցէք·—

— « Մի է Հայ ժողովուրդը· մի է Հայ Հաւատքը · մի է Հայ Լեզուն, մի է Հայ Մշակոյթը·մի է Հայ Պատմութիւնը · մի է Հայ Հայրենիքը· մի է Հայոց· Եկեղե – ցին· մի է Հայ Ապագան : Ցանուն մեր արեան, ի սէր մեր նահատակութեան , եղէք մի ձեր կեանքով, ինչպէս մենք մի եղանք մեր իտէալի ճամբուն վրայ եւ մեր մահուան մէջ: Մեր անունով հեղ մը եւս ըսմարտեցէք այն խօսքը, թէ Ջօրու – թիւնը Միութեան մէջն է : Միութեամբ է որ պիտի կարենանք յաղթական հան – դիսանալ այս նոր ու առաւել եւս տա – ժանելի պայքարին մէջ որ մեր ժողո – վուրդի գոյութեան պայքարն է Սփիւռքի անձայրածիր ափերուն վրայ: Ձեր խօս – քը յօդս պիտի ցնդի, անլուր եւ անար – ձագանգ պիտի մնայ ան, եթէ չըլլայ միաձայնօրէն ուժեղ եւ ներդաշնակ: Ո՞վ կը լսէ ձեզ, եթէ դուք չլսէք իրարու : Ցանուն մեր սուրբ ու արդար դատին , միացէ՛ք իրարու, սերտացուցէ՛ք ձեր արեան եղբայրութիւնը կեանքով եւ գոր – ծովեւ այն ատեն, վստահ եղէք, աշխար – հի դատաստանին ճժարը, ուշ կամ կու – նուխ, կը շարժի Հայ Անունի ծանրու – թեան տակ աստուածամերձ Արարատի վեհական ուժին զօրութեամբը՝ յուրա – խութիւն մեր ժողովուրդին եւ յօգուտ մեր ապագային : Մենք կամաւորապէս խաչուեցանք հաւատալով որ դուք յա – րութիւն պիտի առնէք նոր կեանքի մը կենսախայտ ոգիովը: Մեզի համար կեանքը փակուեցաւ անապատի աւազնե – րու կրակին եւ փոշիին մէջ: կեանքը ձե – զի բացուեցաւ շէն քաղաքներու հանգըս – տաւէտ պայմաններուն տակ : Բայց ի՞նչ իմաստ ունի ձեր կեանքը եթէ զայն չապ – րիք Հայու տաք ու լեցուն ապրումով , հայրենական մեր երկրի ամբողջական տարածութեան վրայ, ազատութեան շունչով, եւ ամայացեալ ու աւերակեալ երկիրը կ'ընէք վերստին «երկիր դրախ – տավայր »··· :

Հաւատացեալ ժողովո՛ւրդ Հայոց ,

Մենք կը հաւատանք, որ Ցիսնամեակի այս նուիրական հանդրուանին, դուք պի – տի լսէք սրտաճաղրդ այս բառերը, ո – րոնք կրկղանք որ մեր միտքին ծնունդը չեն այնքան որքան մեր յաւերժալոյս Նահատակներու ոգիին ներշնչումը որ կուգայ Մեզի իրենց նշխարացեալ ոս – կորներէն, կաթողիկոսարանիս Ցուշար – ձան – մատրան խորհրդալից վեհավայ – րէն :

Կանգ առէ՛ք պահ մը այս բառերուն առջեւ: Խորհրդածեցէ՛ք անոնց մասին ինքնամփոփումի եւ ինքնահաւեցողու – թեան պերկ ու անկեղծ ճիգով մը: Ա – նոնց հայեւիին մէջ դիտեցէ՛ք ու քննե – ցէ՛ք ձեր խիղճերը: Անոնց հրամայակա – նին առ ականջ դրեցէ՛ք ձեր կեանքը : Եւ այն առեն, ու միայն այն առեն, ապրած կ'ըլլաք Հայ ժողովուրդի Ցարութեան հրաշափառ խորհուրդը՝ անոր խորագոյն հասկացողութեամբը :

Ի խորոց սրտի կ'աղօթենք որ Աստ – ուած հարցն մերոց իր երկնային լոյսե – րուն մէջ հանդչեցնէ եւ պայծառացնէ տառապակոծ հոգիները մեր անկին Նա – հատակներուն եւ փառաւորէ անոնց ան – թառամ յիշատակը, զայն ընծայելով մե – զի որպէս ներշնչումի եւ նուիրումի ան – սպառ աղբիւր մեր ներկային եւ մեր ա – պագային համար :

Թող արարչութեան անսահման լոյսը անդամ մը եւս չողայ Հայ կեանքին վը – րայ :

Փա՛ռք մեր Նահատակներուն .

Փա՛ռք վերածնած Հայ ժողովուրդին ·

Շնորհք, Սէր եւ Խաղաղութիւն եղիցի ընդ Ձեզ ընդ ամենեսեան· Ամէն:

ԽՈՐԻՆ Ա·

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

Տուաւ Կոնդակս ի Կաթողիկոսարանիս
Ար յԱնթիլիաս — Լիբանան
Ի Դուռն Մայր Տաճարիս Ս· Գրիգոր
Լուսաւորչի
Ի 16–ի Օգոստոսի 1964 Նահանջ Թուին
Քրիստոսի եւ
Ի Թուին Հայոց ՌՆԺԳ
Ի Տօնի Վերափոխման Ս· Աստուածածնի

ԿՈՊԵՌՆԻԿ ԹԱՆԵՐՃԵԱՆ

Որ յաւուր կ'իմանանք թէ Սեպտեմբեր 2ին, Տիթրոյթի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Կոպեռնիկ Թանարճեան : Ման – րամասնութիւններ կը պակսին իր մահ – ուան պարագաներուն մասին, բայց պի – տի հնարաւոր ըլլայ ընկերը տարի – ներէ ի վեր սրտի տագնապներ ունեցած էր :

Ծնած էր Սկիւտար , 1890 Յունուար 1ին: Աւարտելէ ետք տեղւոյն Ս· Խաչ նախակրթարանը եւ Պէրպէրեան վարժա – րանը , ուսանած է Հալքալըի երկրագործական համալսարանը, ուրկէ վկայուած է իբրեւ դիւղատնտես, ապա պետական ծախքով ղրկուած է Փարիզ ուր յաճախե – լով Գիւղատնտեսական հիմնարկութիւնը, ստացած է բոյսերու հիւանդութեանց մասնագիտութիւնը: Եւրոպայէն վերա – դարձին, կարճ ժամանակ մը իբրեւ ու – սուցիչ պաշտօնավարած է Պրուսայի Ազգ· վարժարանը, Վրթանէս Փափազ – եանի անօրէնութեան օրով : Ապա երկ – րագործական նախարարութեան կողմէ ղրկուած Հալէպ : Շատ չանցած , կը պայթէը առաջին աշխարհամարտը եւ կը քշուէր Տէր Զօր ու բանտ կը նետուէր : Գերմանացի երկրագործական ընդհ· քննիչ Տոքթ· Պրէտէմանի միջամտու – թեամբ ազատ կ'արձակուի իբրեւ օգտա – կար տարր երկրին դիտական աշխա – տանքներուն :

Զինադադարէն ետք կը պաշտօնավարէ Ամմանի երկրագործական վարժարանը : Երբ կ'որոշուի Հայաստան փոխադրել 200 որբերը, Կ· Թանարճեան կ'ընկերանայ ա – նոնց, ուրիշ արեւմտահայ մասնագէտ ուսուցիչներու հետ եւ վերաաեսուչը կը դառնայ Նոր – Բայազիտի մէջ վերա – բացուած երկրագործական դպրոցին : Վրայ կը հասնի խորհրդայնացումը, զա – նազան դժուարութիւններէ ետք ,ամերիկ – եան Նպաստամատոյցի օգնութեամբ, որ – բերուն հետ Պոլիս կը վերադառնայ 1921 Մայիս 27ին :

Հոն կը լծուի կուսակցական եւ հան – րային գործունէութեան : Կը պաշտօնա – վարէ Պէրպէրեան եւ Պէզազեան վարժա – րանները եւ Տայեան աղջկանց ճեմարա – նը :

Ընտանիքով Ամերիկա կը գաղթէ 1923– ին : Հոն կուսակցական գործիչ եղած է եւ երկար տարիներ ձեռնհասօրէն ծառայած է իր գաղափարականին : Երկար տեն անդամ եղած է Հ· Ց· Դ· Գերագոյն Մարմնին եւ բազմիցս վարած պատաս – խանատու պաշտօնները Ամերիկա, Եւրո – պա եւ Մերձաւոր Արեւելք :

Իր մահով նոր բաց մը կը ստեղծուի Սփիւռքի հանրային եւ կուսակցական կեանքին մէջ :

Հ· Ց· Դ· Գերագոյն Մարմինը կ'ողբայ իր վեթերան ընկերոջ՝
ԿՈՊԵՌՆԻԿ ԹԱՆԵՐՃԵԱՆԻ
մահը , որ տեղի ունեցաւ Տիթրոյթ , Սեպտեմբեր 2ին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՊՈՆ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

ՅՕԴՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԷՐՀԱՐՏԻ ՀԱՄԱՐ

Պոնի խորհրդային դեսպանը յայտնեց թէ Խրուշչեւ տրամադիր է Դաշնակցային Հանրապետութիւնը այցելելու 1965ի ա – ռաջին ամիսներուն : Ծանօթ է որ նման այցելութեան մը մասին խօսուած էր երբ Ամուսէյ Պոն էր, ասկէ քանի մը չաբաթ առաջ: Խորհրդային վարչապետը փոխ – այցելութեան կ'երթայ Ատլանտեանի Մոսկուա այցելութենէն ճիշդ իննը տարի ետք :

Երբ Էրհարտ իշխանութեան գլուխ հա – ստած էր, խորհրդային դեսպանը հարց տուած էր զերման վարչապետին թէ չի՞ սպառ աղբիւր մեր ներկային եւ մեր ա – պագային համար :

Թող արարչութեան անսահման լոյսը անդամ մը եւս չողայ Հայ կեանքին վը – րայ :

Փա՛ռք մեր Նահատակներուն .

Փա՛ռք վերածնած Հայ ժողովուրդին ·

Շնորհք, Սէր եւ Խաղաղութիւն եղիցի ընդ Ձեզ ընդ ամենեսեան· Ամէն:

ԽՈՐԻՆ Ա·

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

Տուաւ Կոնդակս ի Կաթողիկոսարանիս
Ար յԱնթիլիաս — Լիբանան
Ի Դուռն Մայր Տաճարիս Ս· Գրիգոր
Լուսաւորչի
Ի 16–ի Օգոստոսի 1964 Նահանջ Թուին
Քրիստոսի եւ
Ի Թուին Հայոց ՌՆԺԳ
Ի Տօնի Վերափոխման Ս· Աստուածածնի

փոխանակը տեսնուիլ Խրուշչեւի հետ :

« Ըսէք Խրուշչեւին, պատասխանած էր Էրհարտ , որ եթէ կը խորհի թէ օգտակար բան մը ունի ինծի պատմելիք թող լուր տայ : Գոլոշիս մէջը հրաւէր մը ունիմ որ կը սպասէ » : Էրհարտ անշուշտ ապահո – վութիւն ստացաւ պինակիցներէն թէ վեր – ման – խորհրդային հանդիպում մը չի խրտչեցներ զիրենք :

Ամերիկացիք նոյնիսկ քաջալերած են նման տեսակցութիւն մը: Մոսկուայի պիւանադիտական շրջանակներուն հա – մար , Խրուշչեւի Պոն ճամբորդութիւնը այն է զոր պիտի չընէ Փէքին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՊ ՓԻՆԸՏԻ հրաժարեցաւ Արդարու – թեան Նախարարի իր պաշտօնէն :

ՋՕՐ· ՔԱՆ, «ապաքինած իր մտային հիւանդութենէն » կրկին ձեռք առած է վիէթնամի իշխանութիւնը :

ՓԱՓԱՆՏրԻՕ ծանր ապտարաբութիւն մը ըրած է Մակարիոսի եւ չեչառած թէ միակողմանի որոշումներ չեն կրնար տրուիլ կիպրոսի մասին :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ պնդակահարել տուաւ Գնդ· Շտապանին, որ ապստամբական չար – ժումին գլխաւոր «հերոսներէն » էր :

ԻՆԷՕՆԻՒ, Խորհրդարանի բացառիկ նիստին առջեւ, յայտարարեց թէ պատե – բազմը կրնայ ծագիլ Ցոյներու եւ Թուր – քերու միջեւ եթէ Աթէնք չարունակէ զո – րավիգ կենալ Մակարիոսի :

ՓԵՔԻՆ կ'ամբաստանէ Ռուսաստանը որ անդադար միջադէպեր կը ստեղծէ հին – խորհրդային սահմանին վրայ :

ԱՏԼՆԱՒԻՐԸ հերքած է արեւելեան Գերմանիայէն արուած լուրերը թէ ո – րոնց երբ ինք վարչապետ էր բանակցած է Փանքովի իշխանութենէն հետ : Նախ – կին վարչապետը այս յայտարարութիւնն ըրած է Քաաենապոլիսի մէջ, ուր կը հանդստանայ :

ՊԱՆԹԷՈՆ ՀԱՅ ԱՐԺԷՔՆԵՐՈՒ

ԽԱՉԻԿ ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ

(ՃԱՆՉՈՒՈՐ ԴԷՄՔԵՐ)

Ճանչուա՞ր թէ անճանաչ դէմք :

Անունին նայելով, գիտեմ, այս հարցումը պիտի ցցուի ձեր շուրթերուն վրայ: Պիտի ցուցնեմ ձեզի թէ այս դէմքը համբաւով հակառակ անծանօթ մնալուն՝ ի՛նչ թաքուն արժանիքներ կը խտացնէ իր անձին վրայ եւ ո՛րքան հեռու է ամէնուս գիտցածէն, այն կարգ մը անձերէն, որոնք իբրեւ գիտուն ո՛չ այնքան իրաւամբ խօսեցուցած են իրենք իրենց վրայ :

Իր մականունին նայելով՝ բախտաւոր մարդ մը նկատելու էինք զինքը· անանկ չէ եղած: Կէս դար ողջունելու մօտ է հիմա ու տակաւին չէ մտած աշխարհք : Ասիկա կ'ըսեմ, առանց փորձս ընելու որ այդ տարիքի ամուրիները եւ պսակէն ետք սորրջացող մարդերը զուր խօսք պիտի նկատեն խոստովանութիւնս : Պատկերը բաւական աչքառու է : Սովորականէն մեծ գլուխ մը՝ որուն ահագին կ'ըսէք դուք եւ զոր պարփակելու համար դրած ֆէսը տարապայման ճիգ մը ունի : Մազերը ճերմըկած, ամէն դի հաւասար եւ քիչ մօրուք մը, ան ալ մազերուն վիճակակից, զոր տեսնալնուդ՝ պիտի չկարենէիք միտքերնէդ անցընելու .

— « Մէկուկէս շաբաթէ ի վեր չէ ածիլուած աս մարդը» :

Իսկ յօնքերը այս աղեբեկութեանց մէջ այնքան պոռպռան սեւով մը եւ ցախի պէս ծլող անանկ ցիցութեամբ մը, որ կարծես արեւարգել արիչներ ըլլային աչքերուն վերեւ կառուցուած :

Անհոգութեանը եւ աշխարհիկ գործերու լիալիր անտարբերութեանը մասին կրնան ձեզի խօսիլ ակռօչ փորը եւ ծոծրակին պինդ բոլորչին : Նայուածքը ամէն, բայց ամէն պահու գղջական ժպիտ մը պահած ունի՝ որ ցաւագին դրոշմ մը բեւեռած է դիմագիծերուն մէջ : Ասոնցմէ կը մնայ հանդերձանքը, ատ ալ այն ծայրայեղ անխնամութեամբ՝ որ չըջիկ փիլիսոփայի մը կամ ճգնաւորի մը կերպարանքին հետ նոյնանար պիտի, եթէ դրուած չըլլար չոհօծեալ օձիք մը՝ քով փախած կրծնոցին եւ վեր թռած անճանաչ փողպատին հետ :

Պատկերը դնելով մէկդի, անցնինք իր միտքի պատկերին :

Իւթիւճեանի հին, շատ հին « Մասիս»ները եթէ պրպտել ուզուէր, դիւրին պիտի ըլլար գաղափար մը կազմել իր կուռ հմտութեանը վրայօք: Կարգ մը բառերու, արեւ-բարեւ չտեսած բառերու հետազօտութիւնն ըրած է, Գիշերուկներու պէս չէ՛ թէ արդէն կրկնուածները վերտպելով, հապա իր ուղեղէն թխելով: Այդ բառերը թուեմ հոս, իրարու երես նայիք պիտի.— խոլոճջան, աղբըղբուկ, կանեփուկ, ալաժաիր, լռնտորի : *Ասոնց լատին ծագումը ճշդելու համար թղթատած հատորներէն, իր անձնական ուղեւորութիւններէն եւ Եղնիկներէն վկայութիւններ մէջ բերած է եւ վրթկեցուցած՝ այն ատենի բանասիրական աշխարհը : Նորայր,— մեր եզական լեզուագէտը, իր « Բառաքննութիւն» անուն երկով յիշատակութեան պատիւը ըրած է ատոնց, եւ Հայր Քաջունի ատոնցմէ «Կանեփուկ»ը դասած է իր գիտական հօյակապ բառգիրքին մէջ :*

Այնուհետեւ տեսանք զինքը Ճէրիտէի *մէջ,— Ուղուրլեանի մը անունին ո՛րչափ հակոտնեայ այդ* լուրի՛ *թերթին մէջ,— այն տրցակ տրցակ բառերու վերլուծումով՝ որ, իրաւի, տքնութիւն եւ երկարաշունչ ոգի կը ցոլացնէ իր մէջ : Հատ մը՝ այդ բանասիրականներէն : Խօսք կուտա՞ք «էօ՛ֆ» չձայնարկելու :*

« ԾԵՐՊ.— Համեմատելի է ընդ յուն. տրիպա *(ծակ, սոր, բերան), ուստի յառաջ գայ Փրանսերէն* թրեփան *կոչեցեալ վիրաբուժական գործոյն անունն, զոր ըստ այսմ հայերէն պէտք է թարգմանել* ծերպան: *Յոյն Տ եւ հայ Ծ տառերու փոխանակութեան համար համեմատել հայերէն* ծիլ *ընդ յունարէն* տի՛լոս *(աւելի ծայր, յաւելուած) Փրանսերէն եւ ընդ յունարէն* տի՛լէ *(փոքր շիւղք), հայերէն* ծուպ, ծոպ, *ընդ յունարէն* տուփա :

Մարգարիտ մը՝ ծովին ալքերը խեցեմորթի մը մէջ գացած կկզած : Այս նըմանութիւնն ընել սորվեցուցին ինծի ամէն անոնց համար, որոնց իրական արժանիքը ուզած է սքօղուած մնալ միշտ :

Ոճը սակայն շատերու քիմքին չեկող ոճ է : Երբ որ խօսի, չի վարանիր թէեւ մեր գիտցած եւ իմացած լեզուն գործածելու : Վերջերս առիթը ունեցայ լայնօրէն տեսակցելու հետը: Գրաբարով գրելուն պատճառը հարցուցի իրեն, պատասխանը կ'արժէ՛ որ արձանագրեմ հոս :

— « Գրաբարը առաջուց ի վեր գրական ու դասական լեզու մը ըլլալուն համար միշտ ուզած եմ յօդուածներս անով շարադրել. խօսուած լեզու մը այն ատեն կ'ազնուանայ եւ գրական վիճակի մը կը հասնի, երբ ուրիշ գաւառականներ կը դադրին գրուելէ, այսինքն կը խափանուին » :

Ամբողջ հիները իրեն պէս խորհեցան ու նոյն ճամբան բռնեցին, բայց եկաւ ատեն մը՝ ուր իրենք տեսնելով հասարակութեան իրենց գրածներուն մասին ցուրտ վերաբերումը՝ դարձ ըրին, խօսուած լեզուն թաթիկովնին մրոտելու դարձ ըրին :

— Ի՞նչ կարծիք ունիք սա մեր ամէնաւուր լրագրական լեզուին մասին, յարեցի նորէն:

= Մեր մէջ երկու տիպեր-*ներ իրենց ուրոյն գոյութիւնը ունին, Ռուսահայերունը եւ Թրքահայերունը : Ասոնք կը շարունակուին գրուիլ, ու թերեւս չըլլայ պիտի այն օրը՝ ուր իրենք որոշ լեզուական միութեան մը յանգին :*

Հրանդ Ասատուրը հոն պէտք էր, պիտի փոթկուէր «որոշ ուղղութեան մը չյանգելու » այդ կէտին համար: Բայց ես ներքնապէս համոզուած էի որ խօսակցիս ակնարկը վրէպ չունէր բնաւ : Հարցուցի նորէն :

— Ո՞րն է տիպեր, *ո՞րն է* փարթուան: *Եղիան այս վերջինին «Գեղջկաբարբառ» կ'ըսէ, ճի՞շդ է :*

= Մէկը գաւառաբարբառն է, միւսը ալ ... պառաւաբարբառը :

(Փանոսեան եթէ մօտս ըլլար, չըթունք խածնէր պիտի այս նմանաձայն գիւտին):

= ... Պառաւաբարբառին մէջ գանձեր կան, եւ կարեւոր է պրպտել զայն : (Հրճուանքի հոսանք մը կ'անցնի եւ ներսէս այս պահուս՝ Պոլիսի հայէվարս *միտքս իյնալով): Բայց ուրիշ նախատիպ մը ունենալու է, մէկուն գերազանցութիւն տալու է եւ անո՛վ գրելու է :*

— Օրաթերթերէն որո՞նք կը կարդաք :

= Պալաթեցի Գէորգ Դպիրին պարսկահայ բառգիրքը ձեռք անցուցի, ատիկա կարդալ եւ ուսումնասիրել աւելի՛ պիտանի կը գտնեմ անձիս համար, քան ընթեռնուլ օրուան անհամ ու անլի յօդուածները :

Պըռ՛ռ՛... ուրիշ մը իմ տեղս գժգըմնէր եւ հեգնոտ «աֆ կ'ընես» մը փախցընէր պիտի բերնէն: Ընդհակառակն, ես իմ չունեցած առաքինութեանս հանդէպ լուռ հիացումս ցուցուցի՝ անթարթ ժպտելով :

Զգիտեմ ուրկէ ուր միտքս կ'իյնայ ոճ *բառը եւ ստուգաբանութիւնը կը խնդրեմ իրմէ : Վարանոտ ակնարկ մը կը պտըտցնէ յանկարծ, եւ եղունգներուն վրայ սեւեռելով աչքերը՝ պատասխան կուտայ .*

— Ինծի կուգայ որ արաբերէն վէճհ *բառէն ծնունդ առած է: Նորէն թէութեամբ կ'ըսեմ ասիկա, կրնայ ըլլալ որ սխալիմ :*

Ճշմարիտ գիտունի համբուրելի՛ խոնարհութիւն :

Իրմէ իբր ամէնէն հետաքրքրաշարժ նօթ՝ հետեւեալը ունիմ .—

Օր մը Եագաճըգ գացեր էի : Վերադարձիս՝ Գարթալէն երկաթուղի նստելուս՝ վակոնին մէջ իրեն հանդիպեցայ : Բենտիքէն կը դառնար: Քովն ունէր թաշկինակով ծրար մը: Արտաքին կունտութիւններէն դատելով կարծեցի որ պտուղ ըլլար մէջը: Այդ պտուղները քարեր էին:

Ու պատմեց ի՛նծի թէ ինչպէս Չէհաչէֆի Լը Պոսֆոր է Քոնսթանթինոփլ *հատորը վերծանելով թելադրուեր էր երկրաբանական հրջագայութիւն մը սորքելու այդ կիրակին, Բենտիքի ծով երկընցած ցամաքը այցելելով : Ամբողջ օրը անօթի ծարաւ, քըջահաւաքի մը պէս պտըտած էր հոն արեւներուն տակ, կորաքամակ գննելով հողը իր խաւ խաւ շերտերուն հետ, եւ որչափ ուրախ էր այդ ծուռիկ մուռիկ, վայրի շաղանակի բճուճին ձեւով խիճերն ու կոպիճները ձեռք ձգած ըլլալուն համար :*

Ու մարդէ թափուր վակոնին մէջ, պատուհանէն նայուածքս յանձնած երկնամուտի հանդարտ ծովին՝ որուն կուշտէն գիս դրկած կը թուցնէր վիշապ-երկաթուղին, կը խորհէի հիմա ցորեկի փաղլուն ժամանցիս վրայ՝ որ կ'աղօտէր, կը տղեղնար այս գիտունին կատարած մենիկ պտոյտին քով :

Հողի, քարի ու բոյսի այս սէրը իր մէջ Չէհաչէֆ չէ եղած կաթեցնողը : Ինքը անդրանիկ հրջանաւարտներէն է Անատոլու վարժարանին, ու նոյն ուսմունքի պաշտօն ալ վարած է Պրուսայի կուսակալութեան մէջ: 1890ի «Ճէրիտէ»ներուն մէջ իր «Ուղեւորական Տպաւորութիւններ»ը ախորժով կարդացուած են, որովհետեւ Ուղուրլեան տեսարաններու գիւթանքը երգելէ առաջ պատմական մանրագնին տեղեկութիւններով օգտակար ըրած է իր յօդուածները: Հրատարակած է նաեւ Ամէտէ Լըֆոնի ընդարձակ գործը, Փրանսականէն ի հայ ազատ թարգմանութեամբ, գիրք որ իր եզական համգամանքովը սպառած է բոլորովին :

Այդ պաշտօնէն, բանասէրի իր արժանիքէն եւ թարգմանութեանց մէջ իր անժխտելի կարողութենէն վար իջնալ մը չէ՞ր, երբ գնաց ուսուցիչ ըլլալ ֆրանսերէնի : « Վար իջնալ» բայօվս ուսուցչութիւնը անուանարկել չէր միտքս, քաւ բերնիս, հապա ցուցնել թէ այդ ասպարէզին համար ծնած մէկը չէր ինքը, եւ հոն իր մուտքը լոկ ապրուելու համար ըրած է : Իր ուսուցչութեան արդիւնաւոր չըլլալը կրնան հաստատել շատ մը աշակերտներ, որոնց մէջ գիս ալ փնտռեցէք : Նախ դաս աւանդելու մէթոտ չունի: Իր գանկը այն սնտուկն է, որ դարալիր լեցուած է ամենաթանկ առարկաներով, բայց անանկ անխնամ եւ խառնիխուռն եղանակով մը որ, ապարանջանի մը դուրս հանելու համար՝ պէտք կայ դարբնոցի եւ գուրպայի դէզեր տակնուվրայել: Դասէն դուրս երբեմն այն տեսակ բուխսիրտ յորդումներ կ'ընէ, որոնք բնական է որ պիտի չգտնեն աշակերտին, որովհետեւ անոր իմացական մակարդակը դեռ շատ վար է ըսուածներուն թափանցելու համար :

Նկարագիրով ինչ որ ալ եղած ըլլայ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՈԳՈՒ ՋԱՒԱԿԸ

Այնքան պէտք ունէր ինքն իր էութիւնը լաւ ճանչնալու : Կեանքին մէջ դառնապէս վշտացած էր կամ հրճուած միայն եւ միմիայն ինքն իր անձին համար տուած վկայութիւններովը : Համոզուած էր, իբր հրապարակագիր, թէ ուրիշներու ազդեցիկ առաջնորդ կրնայ ըլլալ միայն ան որ խիստ ինքնադատ մըն է եւ իր խղճին վկայութենէն դատ ուրիշ ո՛եւէ ջատագովութեան կամ պարսաւանքի հանդէպ կը մնայ անտարբեր: Հիմա ամէն ատենէ աւելի պէտք կը զգար ինքն իր աչքին առջեւ արդարանալու, եթէ կրնար :

Իր զգացումներուն քննութենէն համոզուեցաւ թէ սէրը մեծ տկարութիւնն է կամքի ու համոզումի տէր երիտասարդին համար երբ սիրուհին իրեն չափ զօրեղ, հաստատամիտ չէ, տոգորուած միեւնոյն գաղափարներով : Արուսեակի սէրն էր որ այդ հոգեկան տագնապի բոպէին զինքը տկարացուցած էր: Երբ դաշնակին առջեւ կը կարդար այդ յօդուածը, բընազդը, արիւնի հետ բերուած զգացումը իրեն կ'ըսէին թէ Արուսեակ իրեն համար ամօթահար էր. հարուածը անդարմանելի էր, ուստի պէտք էր յաղթուիլ: Կըրնա՞ր այնքան լաւատես ըլլալ յուսալու չափ որ այդ անմեղունակ աղջիկը զոհէ իր ընկերային կրօնքը երիտասարդի մը համար, որուն հետ ոչ մէկ անքակտելի կապ մը կը միացնէր զինքը : Այո, գիտէր թէ Արուսեակ կը սիրէր զինքը, վասն զի անոր աչքին գեղեցիկ երեւցած էր ու մեծ, բայց ալ հիմա ճակտին վրայ երեւան եկած արատ մը զինքը պզտիկ ու տգեղ կ'երեւցնէր : Այդ տգեղութիւնը իր յանցանքովը չէր անշուշտ, բայց միթէ յանցաւո՞ր պիտի ըլլար եթէ բնութիւնը զինքը ժառանգական ախտով մը աշխարհ նետած ըլլար : Մարմնական ախտէ մը շատ աւելի զզուելի չէ՞ ընկերային կեղծապատիր աւանդութեանց դէմ մեղանչում մը, իր գոյութիւնը կեղծիքի վրայ հիմնած ընկերութեան մը համար : Իր յանցանքն էր ուրեմն ոչ-գաղափարակից աղջիկ մը սիրած ըլլալը :

Այս մտածութիւնները հետզհետէ կը ներկայանային իր մտքին, երբ կը վերլուծէր բոպէական բնազդը ու անկէ ետքը ունեցած զգացումները: Քաջ կը համոզուէր թէ սէրը զինքը տկարացուցած էր: Անձնատուր եղած էր բնութեան, բայց եւ այնպէս դաւանանքներու դէմ ուրացումը կը մնար միշտ ուրացում : Շատ լաւատես էր կամքի ու մտքի զօրութեան վրայ, եւ ահա բնութիւնը պատժած էր զինքը :

Եւ սակայն այդ պատժին մէջ իսկ կը գտնէր համոզումի եւ կամքի տէր անձի մը գերազանցութեան ապացոյցը : Ո՞չ ապաքէն ալ յուսահատ փախստական մը չէր, այլ կռուելու համար ամէն ժամանակէ աւելի տրամադիր: Նախապաշարման դէմ մղած պատերազմին մէջ կորսնցուցած էր ճակատամարտ մը. պատահար մըն էր զոր պիտի դարմանէր, կորովամտութեամբ առաջ մղելով մարտը, յաղթանակելու հաստատ որոշմամբ:

Բայց եւ այնպէս մտքէն չէր անցներ ետ դառնալ : Մէկ գիշերը աւելի փորձառու ըրած էր զինքը քան թէ ամբողջ կեանքը : Կը զգար թէ խոհեմ ըլլալն ալ քաջութիւն մըն է. շատ անգամ վատութիւնը կը կայանայ անխոհեմ ըլլալու մէջ: Կը կասկածէր իր խեղճ սրտին վրայ որուն բաբախումները մինչեւ այն ատեն մարդասիրական եղած էին միայն. ուր երբ առաջին անգամ տրոփեց կնոջ մը համար ալ, ինքն ալ նմանեցաւ փոթորիկէն բռնուած ու լողալ չգիտցող անճըրկածի մը: Կը վախնար այդ սրտէն, ու իրիկունները երբ մթնշաղին մէջ անմեկնելի տրտմութիւնը կը պատէր հոգին, այդ բոպէներուն կը զգար թէ ժամանակն ու հեռաւորութիւնը պէտք էր մտքին ու համոզումին աջակիցները հանդիսանային սրտամարտին մէջ :

ԺԵ.

Առտու մը Տիրան էֆէնտի ինքն ալ կանուխ ելած էր, գնաց եղեւնիներու անտառը ուր ծառի մը շուքին տակ Արուսեակ ամէն առտու նստած կը կարդար: Ձեռքը կար փոքրիկ սիրուն գիրք մը, զոր ինք երբեք չէր տեսած :

— Ի՞նչ է աս նայիմ, ըսաւ :

Ու նայելէն յետոյ ժպտելով վերադարձուց :

— Հովուերգական բանաստեղծութի՞ւն կ'ընես :

Արուսեակ ինքն ալ թեթեւ մը խնդաց, ինչ որ քիչ անգամ կը պատահէր :

Բայց այդ օրը Տիրան էֆէնտի սկսաւ մտածել թէ ինչո՞ւ այդ մանկունակ գիրքը, Պօղ եւ Վէրգինէ, *զոր պզտիկութեան նորէն կարդացած էր Արուսեակ, հիմա նորէն անոր ձեռքն էր, եւ առտուն կը կարդար անտառին մէջ : Երբոր կարդացուած գիրք մը, բանաստեղծութեան մը կարդ... ոչ ապաքէն հոգեկան տրամադրութիւնն է որ կը փնտռէ ... ըէ զմեզ անոր մէջ փնտռել սրտի մը արձագանգ ... կից մը, վշտերու սփոփիչ բարեկամ մը :*

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(18 Շար.)

ոգին, Ուղուրլիկեան ֆրանսերէն մը տեսնէ որ Լառուսին կը հաւասարի եւ հին Հայերէն մը, որ Նորայրինը կը դէմ։ Ֆրդերիկ մը բառ մը հարցուցէք իրեն, անոնի դժուար, անլուր բառ մը, քառորդ մեկնութիւնը կուտայ անոր, չմոռնալով խղճահար ստուգաբանութիւն մըն ալ ընել եւ առումները թուել երկար բառի։

×

Գեղէք դպրոցի յիշատակով մը փակիմ գրասենեակս։ Յիշատակներու մէջ դըպրոցին անուշը կա՞յ, կ'ըսէք։

Անմարանի սան էի այն ատեն, դեռ պատանի ալ չէ, պատանեակ։ Սա նախադասութիւնը, «կը ծծէին կարմրորակ օդը», ինչպէս կը տեսնէք, հայերէնի չդարձուցած էինք, բայց խմոտուն չէինք կրցած թափանցել։

Ինչ կը հասկնաք լ'էր բուժաքրը բանալով, ապաթարցեց դասատուն։

Ըս, ընկերներուս զաքարիական պեր – նախօսութենէն օգտուելով, վեր առի ձառս եւ սուտ մըն է նետեցի։

– «Ան տեղերուն հողը կարմիր ըլ – լալուն, ևլած փոչին՝ օդը նոյն գոյնին վերածեր է ...»։

Ուղուրլիկեան ծռեցաւ օրագրութեան վրայ եւ անունիս դիմաց ծակ մը փորեց։ «Տաղ վայրկեան»էն տեսայ որ այդ ծակին քով ... ցուպ մըն ալ կը սպասէ ինձ։ Բարձրացոյն թիւը 10 էր, ըսել է ցիրը փակեր էր պատին։ Երանելի մարդ, ցուցը թիւին հետ սանկ «ապրիս» մըն ալ պակաք չէ՞ր որ կոխէիր, ժամու մը անձկութենէս փարատելու համար զիս։

Ամէն բերնի եկած թող տալ՝ միշտ նը – պատուաւոր չէ եղած ենթակային։ Օրի – նակ, (քանի որ դպրոցի յիշատակ է, մէկը միւսը կը քակէ)։ Պէրպէրեան վարժա – րանը ֆրանսերէնի դաս ունէինք, եւ, անօրէն։ Տիւբ վերջաւորութեամբ բառե – րուն եկած էր կարդը։ Դասարանէ յիսուն տղայ մը կայինք եւ այս յիսունն ալ ան – շրջեցան մնայնի fauteuil բառին նշա – նակութեանը մասին։ Նայիս անդիէն ձայն մը վեր կ'ելլայ։ Տնօրէնին ուրա – խութիւնը անբացատրելի է։ Գլուխը կը շարժէ ժպտադին եւ ըսելու հաւանութիւ – նը կուտայ անոր, որ։

– «Գաուիքէօ՛յ ...» կը բացագանչէ ջերմանուր լուսթեան մէջ։ Եւ ընդհա – նուր լուսթեան մէջ նմանը չտեսնուած ջերմ մը կը պայթի բոլորիս հոգիին։

Ա՛ն հեղու իրա՛ւ զերօ բանուած էր օ – րագրութեան մէջ։

ԹԷՈՂԻՔ

ՆԿԱՐԱԳԻՐ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ

Անտարակոյս մարդուն մէջ յարգանքի արժանի առաջին բարեմասնութիւնը իր նկարագրի ազնուութիւնն է։

Ոչ իր ստացած ուսումը, ոչ իր դիպած ոսկիները եւ ոչ ալ իր ունեցած բնածին բացառիկ ձիրքերը կրնան զարձնել զինք հասարակաց յարգանքին արժանի, եթէ մեռած է անոր մէջ նկարագիրը։

Եւ կամ, եթէ կեղծիքն ու քծինքը, ապարդոյ սողոսկումներ ու անհոգիզոն ապերասնութիւններ մաս կը կազմեն իր կենցաղին։

Մարդը, իր նմաններուն յարգանքին արժանի է այն ատեն միայն, երբ բար – ձրադոյն դաղափարական մը կը վարէ զինքը։

Երբ լուսաւոր տեսակէտ մը սկզբունք դարձած է իր ապրելակերպին։

Երբ, վերջապէս, իր կենցաղով կիրթ ու ազնուական յարաբերութիւններով, կը դառնայ օրինակ շրջապատին։

Մեծութիւնները բնորոշող առաքինու – թեանց մէջ, մարդոց մտաւոր պատրաս – տութենէն աւելի նկարագրի ազնուական դիծերն են որ դարձած են ուշադրու – թեան առարկայ։

Կեղծը, խարդախը, սուտը, անհարկի սողոսկումը, բամբասանքն ու նիւթա – խանճ հաշիւները մաս չեն կազմեր նկա – րագրի տէր անձերու ապրումներուն։

Ճշմարտութեան կողմնակից, արդա – րութիւնը պաշտպանող բացառիկ անհա – տականութիւններ են անոնք, որոնց չրթներով ուղղամտութիւնը կը բարբա – ռի։

Վատութիւնն եւ դեհկութիւնը առող, բարութեան եւ բարոյական սկզբունքնե – րու ախոյեան դէմքերն են անոնք, ուսոի մեծարուած եւ սիրուած։

Մարդկի իրենց յարգանքի տուրքը կու տան անոր, որ մասնագիտութեամբ մը, դեր մը կը կատարէ ընկերութեան մէջ։

Այդ յարգանքը կը փոխուի յանկարծ պաշտամունքի, երբ կը տեսնեն անշահա – խնդիր եւ նուիրեալ անձը, որ դիտութիւ – նը կ'ուղղէ բարիքի աղբիւր դարձնել նը – մաններուն համար։

Սովորական դիտուն մը կամ բժիշկ մը ըլլալէ դադրած, ան կը դառնայ յան – կարծ, կոպեռնիկ մը, Լուի Փասթէօր մը, Ռիքարտօ Կուինիդոս մը, Ալպէր Շվայ – ցեր մը ու պատուոյ իր գահը կ'ունենայ գանդուածներու հոգւոյն մէջ։

Նկարագիրը մտաւոր պատրաստութեան հետ կապուած հարց մը չէ։

Կան ուսման տէր աննկարագիր անձեր, փոխադարձ՝ շատ համեստ ուրիշներ, բարձր նկարագրի տէր։

Ընտանեկան եւ դպրոցական տիպար դաստիարակութիւն մը պայման է առողջ նկարագրի կազմութեան համար։

Գիտութիւն եւ ուսում իրենց հերթին կրնան ու պէտք է աշխատին նորերու մէջ բարոյական սկզբունքները խորացնել։

Վաստակի մարդը առանց բարոյականի, կը դառնայ արհամարանքի նշանակ։

Մեծ անհատականութիւնները նկարա – գրի տէր եւ գոհաբերութեան ընդունակ անձեր եղած են։

Եթէ ժամանակը չէ ճանչցած արժէքը անոնց կեցուածքին, իրենց արարքնե – րուն արձագանգով անոնք գարձած են յարգանքի արժանի յաջորդող սերունդ – րուն։

Համայնք մը, ընկերութիւն մը, անգամ դարաշրջան մը մերթ կրնան ուրանալ կամ անգիտանալ նկարագրի տէր մեծու – թեանց իրական արժէքը, պատմութիւնը ունեցած է ու պիտի ունենայ սակայն յարգանքի իր խօսքը անոնց մասին։

Իր ժամանակաշրջանի որոշ ջղերու բարքերուն՝ տղեղ կողմերը կը ձագկէր Պարոնեան, երբ կուտար իր գլուխ գոր – ծոցը, — Ազգային Ջղերը,— ։ Այդ օրերուն, որքան տգի – լեղի բառեր ու խօսքեր պէտք է տեղացուած ըլլան եր – գիծանքի այս մեծ վարպետին հասցէին։

Այսօր, կիսաքաղց ապրող Պարոնեան, դարձած է մեր գրականութեան կուռքե – րէն մին սակայն։

Աւելի թշնամի քան բարեկամ ունէր Գամառ Քաթիպա, երբ կը գրէր իր կարգ մը խարանող ոտանաւորները, 1860ական թուականներուն, կասկածելի նկարագրով վաճառականներու, ուսումնականներու, դործիչներու մասին.

Դուն խելօք, հաշուով վաճառական ես,
Միւլք, փող ու ապրանք, կ'ասեն շատ ունես,
Բայց թէ փողիդ շահ չունի Հայաստան,
Թէել եմ ֆու ալ, փողիդ ալ վրան։

Քաջ ես, լսել եմ, ինձի մեծաւոր,
Անուն յաղթողի ունես փառաւոր,
Բայց թէ քրէդ շահ չունի Հայաստան,
Թէել եմ ֆու ալ, քրիդ ալ վրան ...

Մեծ ուսում առիր, եղար գիտնական
Գովհովդ լցուած է մարդոց բերան.
Թէ ուսումդդ շահ չունի Հայաստան,
Թէել եմ ֆու ալ, ուսմանդ ալ վրան։
Եւայլն։

Ու Պարոնեաններու, Գամառ – Քաթի – պաներու եւ նմաններու յանդգնութեան եւ անաչառ դրչին կը պարտինք մեր գրա – կանութեան մէջ նկարագիր կերտող չարք մը սկզբունքներ, որոնք այսօր ալ կը մը – նան պահանջ ազնուական հոգիներու դաբրնումին։

Այսօր, ինչպէս երէկ, դարձեալ կարիք ունինք բարձր անհատականութեան տէր դէմքերու, դրողներու, մտաւորականնե – րու եւ դործիչներու, տղմախրումէ հե – ռու մնալու համար։

Անոնք պիտի ըլլան առաջնորդները եւ դեկավարները մեր կեանքին, ու դաղա – փարական իրենց ապրումներով պիտի ցոյց տան նորերու՝ ուղին լուսաւոր բար – ձունքներու։

« ԱՐՄԵՆԻԱ »

« ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ ՏՊԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ » ԱՌԹԻԻ

« Յառաջ »ի մէջ լոյս տեսած «Զմիւռ – նիոյ տպարանները» յօդուածագլուխին առթիւ, Պ. Քրիսթիան Տէտէեան կը զրէ մեզի հետեւեալը.— « Հոն դտայ Թանկա – դին ընտանեկան տեղեկութիւններ, մա – նաւանդ Մահտեսի Մարկոսի վրայ, որ տպարան մը հիմնեց 1759ին, Զմիւռնիա։

« Կը նշեմ սակայն փոքր սխալ մը զոր հեղինակը զործած է ինչ կը վերաբերի Յարութիւն Տէտէյեանի (Գ. յօդուած)։ Մեռած է ոչ թէ 1880ին, այլ՝ 1869 Դեկ – տեմբեր 25ին եւ հրատարակչական տու – նը չարունակուած է Տիրհիւ Սահեփան Տէտէյեանի մինչեւ 1890»։

ԹՈՆԿԱ ԿՂԶԵՒՈՒՄԲԸ

Ժէ. դարը հետաքրքրական զարձաւ, ի մէջի այլոց, աշխարհագրական նոր յայտնաբերումներով։ Այս ժամանակա – շրջանին զարգացաւ Հոլանտայի ծովային ուժը եւ Հոլանտացի վաճառականները նոր հողամասեր ձեռք ձգելու անզուսպ ոեւեռով՝ 1605ին սկսեալ դրաւեցին Ասբա – տրալիոյ արեւելեան ափերուն մօտ դըտ – նուող կղզիները։ Այդ շրջանի անուանի նաւապետներէն կարելի է թուել Ապել Թասմանը, որ 1642ին պաթաւիայի կա – ռավարիչ Վան Տիէմենի կողմէ հրահանգ ստացաւ փնտռելու դէպի Հարաւային Ամերիկա՝ Չիլի տանող ճամբան։ 1643 – ին յանդուգն նաւապետը կը հասնի Թոն – կա կղզեխումբը, որ յայտնի է այսօր Բարեկամութեան կղզիներ անունով։ Նոյն անունը տուած է այս կղզիներուն նաեւ անգլիացի անուանի նաւապետ Ճէյմս Քուք, ազդուած այս կղզիներու բնիկներուն բարեկամական եւ հեզ բնա – ւորութենէն։ Թոնկա կղզեխումբէն զատ, հոլանտացի Թասման իր ծովային դեգե – րումներու ընթացքին յայտնաբերեց նա – եւ Նոր Զելանտան, Ֆիճի, Սամօա կղզե – խումբերը, իսկ 1643ին վերադառնալով պաթաւիա, պատրաստուեցաւ հետազո – տել Նոր Հոլանտան, այժմեան Աբստրա – լիան։ Այսպիսով է որ Թոնկա կղզեխում – բը ծանօթ դարձաւ Եւրոպացիներուն։

Այս կղզեխումբը կը գտնուի Խաղա – ղական Ովկիանոսին մէջ, Նոր Զելանտա – յէն մօտաւորապէս 2200 քիլոմէթր հե – ռու։ Ան կազմուած է 150 հրաբխային ծագում ունեցող կղզիներէ, որոնց ընդ – հանուր տարածութիւնն է 697 քառ. քմ.։ Թոնկա կղզեխումբին ամէնէն կա – րեւոր կղզիները են Թոնկա Թապու, որ ունի 430 քառ. քմ. տարածութիւն, Վաւու՝ 190 քառ. քմ. եւայլն։ Կղզե – խումբի բնակչութեան թիւը կը հասնի 62 հազարի։ Միայն վարչական կեդրո – նը՝ Նո – Քո – Ալոֆան, որ կը գտնուի Թոնկա Թապու կղզիին մէջ, ունի 7000 բնակիչ։ Բնակչութեան մեծամասնութի – նը Փոլինեզիացիներ են, մնացածը եւ – րոպացիներ, եւ գլխաւորապէս Անգլիա – ցիներ։ Ժ. դարուն սկիզբը հոս ուած դրին անգլիացի միսիոնարներ, իսկ յե – տոյ անգլիացի վաճառականներ, որոնք 1845ին կը յաջողին քրիստոնեայ դարձը – նել տեղացի դեկավարներէն Թաուֆա Սուան, որ կ'ըլլայ երկրին Թագաւորը եւ կ'ընդունի Ճորճ Թուփու Ա. անունը։

Կղզեխումբը, մինչեւ 1899 կը մնայ կիսանկախ վիճակի մէջ։ Անկէ ետք կը մտնէ անգլիական հովանաւորութեան ներքեւ։

Դարերու ընթացքին Թոնկա եղած է հում նիւթերու չեմարան մը, այնուա – մենայնիւ, երկրին տնտեսութիւնը մնա – ցած է Թոյլ վիճակի մը մէջ։ Բնակչու – թիւնը կը զրաղի առաւելապէս դիւղա – տնտեսութեամբ, մշակելով պանան, ա – նանաս, սանտալի իւղ, դինի, սունկ եւայլն։ Արտադրութեանց մեծ մասը կ'ուղարկուի Նոր Զելանտա, Աւստրալիա եւ Անգլիա։ Բնակչութեան երկրորդ կա – րեւոր զբաղումներն են անասնապահու – թիւնը եւ ձկնորսութիւնը։

Թոնկա սահմանադրական Թագաւորու – թիւն մըն է, կառավարութիւնը կը նը – շանակուի երկրին գահակալին կողմէ։

ԱՂՊԱՆՅԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Անհմատ բաներ, — ըսաւ քահա – նան ալ ձեռքը չարժելով օդին մէջ։ Գիշերուին այն ատեն արդէն Գրիգորին ձեռքը բռնած էր։ Դէմքը ծուխին վրայ բռնած լուռ կեցած էր, ապա նորէն եր – կինքը նայեցաւ։

— Աղաւնի մը կ'ընկերէ քեզի կեան – քին մէջ ... սպիտակ աղաւնի մը, միայն թեները վարդագոյն են։ Բայց կրակ ու գիշերն անիւներ կը մեկնին ... Ապա ա – ղաւնին մինակ կը մնայ ու տխրութեամբ իր փնտռէ քեղ մինչեւ մահ։

Վարդկան մը լռեց։ Դէմքը զարհու – րանքի օձապտոյտներով զալարեցաւ։ Թռչուց մանչուկին ձեռքը, ու ափերը դէպի երկինք բարձրացուցած ըսաւ դող – ղոջուն ձայնով.

— Երկու աստղեր կը բարձրանան դէ – պի երկինք։ Մէկը բանտէն՝ իսկ միւսը ծովափէն ... կը փայլին յաւիտեան ...

Ու զարհուրած ծածկեց դէմքը իր ա – փերով։

— Ցիմարութիւն.— չարժեց Տոպօ ձեռ – քերը օդին մէջ.— Ջուր սրսկեցէք սա կը – նոջ վրայ։

— Ջուր յիմարին վրայ.— կը ճչար գնչուն.— աշխիւի յիմարութիւննե՞ր կը դուշակէք դու քու բարեբարներուդ։

Ու դոյլ մը առնելով ջուրը կնոջ դըլ – խուն թափեց։

Գերիները կը խնդային։ Տոպօ Գրի – գորի ձեռքէն բռնեց ու գերիներուն բա – րեւ տուաւ։

— Մեծարգոյ, մեծապատիւ Տէր իմ, չա մարդապետն աւազակին ի՞նչ ընենք։ — պոռաց գնչուն Տոպոյին, մատով յու – ցընելով Թուրքը։

— Կախէ — պատասխանեց Տոպօ ան – հոգութեամբ։

Գրիգորը Թամբին վրայ դրաւ ու ինքն ալ ձիուն վրայ ցատկեց։

Ժ.

— Վայ չուն չան որդի Թուրք,— հընչեց Գասպար Քոչիճի ձայնը,— հիմա կարդը քեզի է։

— Ջուան բերէք։ — գոչեց Անդրէաս կառապանը, — հոն պարանի կտոր մը կայ։

— Պիտի չատկիչ, — կ'ուռնար գնչուն ալ, աչքերը կատաղաբար դարձնելով։

— Ոտքերս չղթաներով պատատուռե – ցիր, — կը կրճատէր ահռոնները Գասպար։

— Հայրս սպաննեցիր.— կը ճչար կին մը։

— Կովերս յափշտակեցիր, տուներնիս քանդեցիր։

Ու բարկացած դէմքեր ու բռունցքներ չրջապատեցին Թուրքը։ Կատաղի ամա – պարանքով կը մղէին զայն ծեր փեկոնի մը տակ։

Գերութիւն կրած մեծ դլխով դիւղա – ցին անոնց առջեւ կեցաւ իր սուրով։

— Հարկաւ, որպէս զի անմիջապէս մեռնի. նախ կրակ ոտքերուն տակ։

— Կրակ, կրակ.— գոչեցին ամէնքը, — ողջ ողջ այրենք այս անիծեալը։

Կիները արդէն կը կատրաէին չոր ոս – տերը ու կրակ բռնկեցուցին ծառի մը տակ։

— Մարդիկ, — ըսաւ այն ատեն քա – հանան, — եթէ դուք հոս կախելով զը – ւարճանաք՝ կրնայ Թափառական Թուրք խումբ մը դարձեալ հասնիլ ու ամէնքս ալ կրնանք դարձեալ դերի իյնալ։

Կատաղածները մեղմացած նայեցան չուրջերնին։

ԿԵԶԱՆ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Մ. Թապաքեանէ քսան ֆրանք, իր զաւկին զինուորութենէ վերադարձի առթիւ, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Մ. Պառաւեանէ քսան ֆրանք, իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը Խարեան մեծ մայրիկի մահուան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— ընկերուհիներ՝ Աղաւնի Երկանեան, Սիրուն Յակոբեան, Արմաւենի Հապէշեան, Հայկուհի Նագաշեան, Եւա Քէշիշեան, Աղաւնի Գավալճեան, Եպրաքսէ Մկրտիչեան, Արսինէ Պառաւեան տասնական ֆրանք: Այս առթիւ մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Վարդանոյշ Խարեանի եւ Խարեան ընտանիքին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, Սեպտեմբեր 11 եւ 12, ժամը 20·30ին (Ուրբաթ եւ Շաբաթ): Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները եւ Նոր Սեբուսդը:

Կը դասախօսէ՝

ԸՆԿ. ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ժորժ Ե·ի շէնք սրահներուն մէջ Հոկտեմբեր 25ին, ժամը 16էն 24:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ընտանիք մը հայ կամ օտար ընտանիքի մը մօտ, համեստ կահաւորումով կամ առանց կահաւորումի, Փարիզ կամ արուարձան:

Հեռաձայնել՝

SUF. 03-76

Մինչեւ ժամը 19:

« Au Pavillon Bleu »
(Bord de Seine)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT
— Spécialités Orientales —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու խմիչքով կամ ոչ:

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ
Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր, ժամը 9–12 եւ 14–18 բացի շաբաթէն,

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աղաւնի Խաչերեան,
Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Խաչերեան,
Տէր եւ Տիկին Սավտալեան եղբայրներ,
Տէր եւ Տիկին Դուիթեան եւ զաւակները, խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով ու ծաղկեպսակով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ԽԱՉԵՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Այրի Տիկին Ժեռմէն Տէր–Կոմսեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Տէր–Կոմսեան եւ զաւակները՝ Սիրան եւ Մարի, Տէր եւ Տիկին Աշոտ Ալէքեան եւ զաւակները Վալանթին, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ալէքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Ալէքեան եւ զաւակները, նաեւ Ծիտէճեան, Ֆիրզաթեան, Ռուվիէռ, Վալի, Լուպաթիէ, եւ Շալէն ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր որդւոյն, ազգականին եւ բարեկամին՝

ԲԱԲԳԷՆ ՏԷՐ-ԿՈՒՄՍԵԱՆԻ

(ատամնաբոյժ) մահուան առթիւ:

Փոխան ծաղկեպսակի Կրընոպլէն Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տէր–Կոմսեան եւ զաւակները՝ Սիրան եւ Մարի կը նուիրեն տասը ֆրանք «Յառաջի բարգաւաճման, տասը ֆր. «Հայ–Բոյժ»ի, տասը ֆրանք Փարիզի Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեանի սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Հասցէի ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ փոփոխութեան պարագային, բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին, կցել անպայման հինը (լաւագոյնը՝ թերթին *պանտը* կցել) եւ երեք ֆրանք:

Կը խնդրուի մանաւանդ շատ յստակ գրել հասցէները:

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, Հայկական հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար, (տնական գործեր): Դիմել Թերթիս վարչութեան:

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
Téléphone : 626031
Cables : 206 Tehran

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգինոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)
Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Հ.Յ.Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները Ահարոնեան Ակումբը:

Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի օդափոխութեան կայանը կը փակուի այս Կիրակի 46 Սեպտեմբեր)ին: Բ. խումբը Փարիզ, Փորթ Մայօ Ուընօ օթոքարներու կայանը կը հասնի, նոյն օրը ժամը 11ուկէսին:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

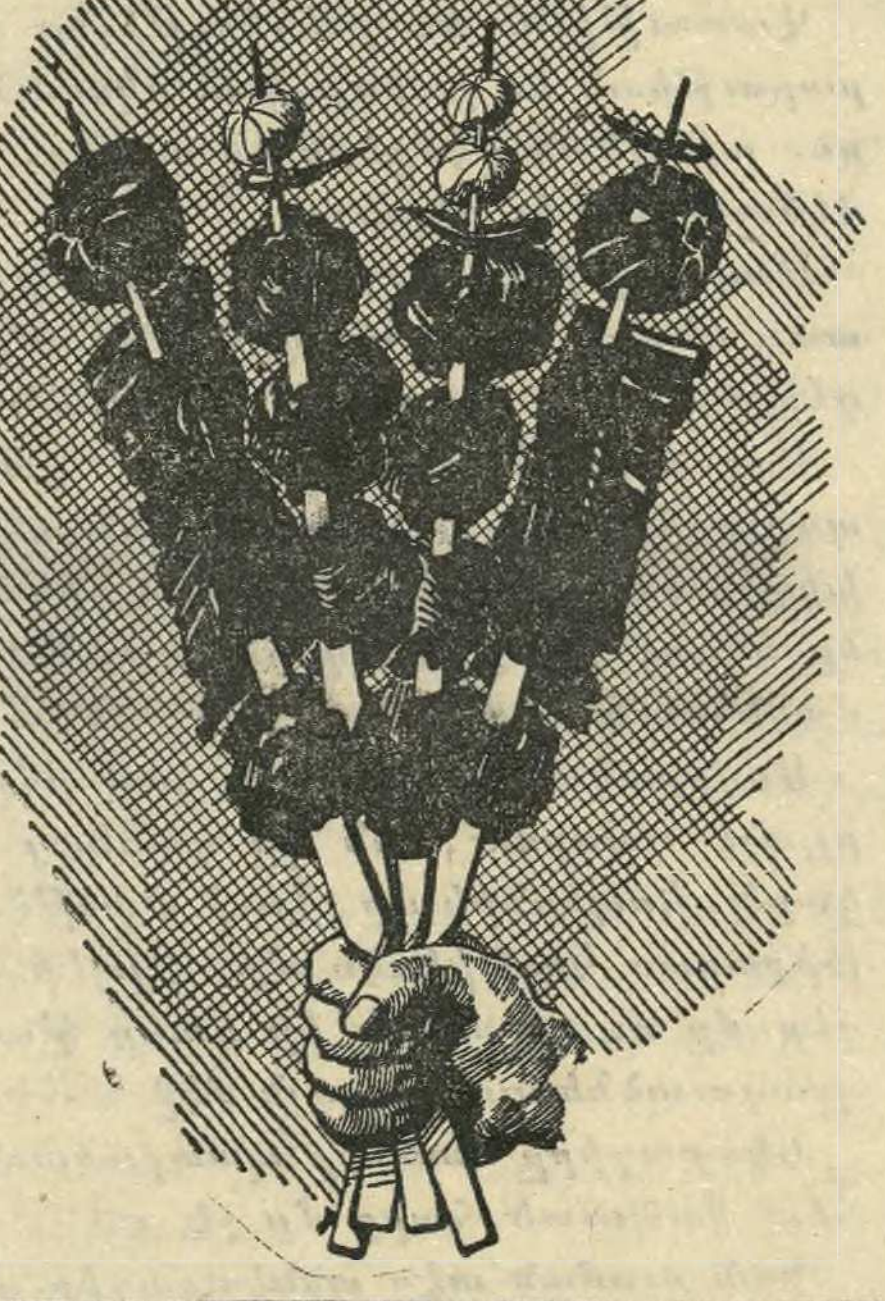

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՀԱՅԱՍՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ
6
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
6 SEPTEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40e ANNÉE — Nº 10.102 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10102

ՄԻԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Նոր տարի առաջ, 1955 Սեպտեմբեր 6ի գիշերը, ջանի մը ժամուան ընթացքին նորք վայրենաբարոյ խուժանը քարու – ծաղր ըրաւ Պոլսոյ եւ արուարձաններուն մէջ Յոյներու եւ Հայերու պատկանող տարբեր վաճառատուները , կողոպ – տեալ եւ ապա հրկիզեց նոյնիսկ քանի մը եկեղեցիներ, որոնցմէ ոմանք վերածուեցան պատճառելով : «Ժամկրատ » Մէնտերէսի կառավա – րութեան կողմէ մուծին մէջ կազմակեր – պած այս ալան – թալանին կը մաս – նակցին Ինասոլուէն մասնաւորաբար ղրկուած արիւնարբու ամբոխներ, բան – ուած ապառաժ սրիկաներ, ու անոնց մէջէն նաեւ՝ համալսարանական փող – ոցներու ուսանողներ եւ նաղելաչուք առնդուհիներ : Այսինքն ամբողջ քաղաքը, մասնաւորականէն մինչեւ տարեկան ոճրագործը :

Քրիստոնեաներու դէմ ամբոխային այդ մեկ մեկուսում կրած է քառասուն տարիէ ի վեր, այսինքն այն օրէն ատ – կին, երբ Մուսթաֆա Քեմալ ընկերներ խա – փանութիւնը, վերջ տուաւ սուլթանա – կան վարչաձեւին, Հանրապետութիւն հռչակեց՝ աշխարհական եւ ժողովրդա – կան սկզբունքներով, կրօնքը զա – տից պետութենէն եւ Այա Սոֆիայի մզկի – թին թանգարանի վերածեց :

Իսլամական մոլեռանդութիւնը խոր ատելութեամբ է թուրքերու հոգիին մէջ, ինչ դասակարգի ու մակարդակի ալ պատկանին: Թրքական իսլամութիւնը կը տարբերի բուն մահմետական կրօնքէն , որուն բարձր սկզբունքները բոլորովին ոչնչացուած են եւ չարափոխուած դա – րերէ ի վեր օսմանեան կայսրութեան ծաղկեալ տարիներն կողմէ :

1955 Սեպտեմբեր վկայ ամբողջ քաղա – քակիրթ աշխարհին ցոյց տուաւ անդամ մը եւս, որ բան չէ փոխուած «Հանրա – պետական » Թուրքիոյ մէջ եւ Սուլթան Ապտիւլ Համիտի քաղաքակրնութիւնը կը շարունակուի :

Մենթերէս այդ նախճիրը կազմակեր – պած էր կեր տալու համար ամբոխին , որ սկսած էր դժգոհութեան նշաններ ցոյց տալ կառավարութեան դէմ : Դե – հրամանները իրենց յիմար քաղաքակա – նութեամբ անանկութեան եղրը հասցու – ցին էին երկիրը : Ժողովուրդը թշուա – ռութեան մէջ կը լողար : Պետական դան – ձին դրամները կը մսխուէին անհարկի : Հին հարիւր նոր մզկիթներ չինել տուեր էր՝ վերարծարծելով կրօնական մոլե – ռանդութիւնը : Մինչ դիւղացին ուտելիք չունէր :

Կիպրոսի խնդիրը երկինքէն ինկած դժբաղդութիւն մը եղաւ Մենթերէսի հա – մար, որ լայնօրէն չհամադործեց դայն : Հրապարակ նետեց կիպրոս թուրք է նը – ահարանը, որուն կառչեցան իր յա – ջորդները :

Ցասը տարիէ ի վեր «Կիպրոս» կը խար – խնէն Անգարայի մէջ իշխանաւորութիւնները, օրէ օր աստիճան իր ուժի հրահրելով ժողովուրդին հայ – ոնասիրական, Թրքամոլական զգացում – ները :

Ամէն օր նոյն յանկերգը կրկնելով , տանջած են այնպիսի մթնոլորտ մը, որ կիպրոսի հարցը դարձած է արժանա – պատուութեան, նոյնիսկ կենաց – մա – հու խնդիր :

Ամբոխները խելագարած են : Ամբոխին, մանաւանդ բանակին ան – անձնական ճնշումները ի վերջոյ յանգե – ցան անցեալ Օգոստոս 8 – 10ի ամբաւո – ջումներուն կիպրոսի վրայ, Ատլանտեան Ուխտի արդիական օդանաւերով : Հա – րիւրաւոր յոյն խաղաղ մարդիկ, կիներ ու երախաներ դոհ դացին Թրքական այդ վայրագ յարձակումներուն :

Ատլանտեան Ուխտի անդամներէն ո՛չ մէկը բողոքի ձայն բարձրացուց այս ան – լուր ոճիրին առթիւ :

Հետեւա՞նքը այս լռութեան, չքսելու համար մեղսակցութեան :

Իմիերի միջազգային ժողովաճառին անցած չաբթուան ալա թուրքա ալան – թալանը :

Շփացած Թուրքերը լաւ դաս մը տը – ւին Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգնե – րուն, որոնք ձեռքի տակէ կը քաջալերէին եւ կը պաշտպանէին Ատլանտեան Ուխտի իրենց «մեծ դաշնակիցը»: Դաս մը տուին նաեւ Խորհրդային Միութեան, որ վեր – ջերս սկսած էր սիրաբանել Իսմէթի կա – ռավարութեան հետ :

Այս «դաս»էն պիտի օգտուի՞ն աչխար – հի մեծերը, թէ պիտի չարունակեն դար – պասել «Եւրոպայի հիւանդ մարդ»ուն , զոր ձեռք ձեռքի տուած ողջնոյուցեր էին քառասունըչորս տարի առաջ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԵՆ ՉԻՆԱՑԻՆԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՆՈՐ ՃԱՒԸ

Փրակայի մէջ, Խրուչչեւ վերջին ճառ մը խօսեցաւ , անդամ մը եւս անդրա – դառնալով Չինացիներուն «յաւակնու – թեանց » : Խորհրդային վարչապետին համար, Չինացիք հերձուածի չանթաժ կ'ընեն «մէկ բան կը պակսի որ խորհըր – դային հոդամասին անջատումը առաջար – կեն: Չինական քաղաքականութիւնը նը – պատակ է ամերիկացի ռազմապաշտ – ներու ամէնէն յեսադիմական խմբակին եւ դաշնակցային Գերմանիոյ ռազմա – պաշտ դինուորականներուն համար : Յատկանշական է դիտել թէ պաշնակցա – յին Գերմանիոյ մէջ է որ ամէնէն նպաս – տաւոր պայմանները կան փեքինի դրա – կանութեան տարածումին համար : Հա – մայնավար կուսակցութիւնը արդիւնած է հոն, բայց առիկա արդելք չէ որ Չինա – յինները զրպարտութիւնները հրատա – րակուին եւ փութկոտութեամբ ցրը – ուին : Տակաւին վերջերս , չին դեկա – վարները համայնավար կուսակցութեանց ժողով կ'ուղղին, չեչտելով անոր օգտա – կարութիւնը : Սակայն երբ դրական ա – ոջարկներ եղան այդ մասին, սկսան պոռալ որ այդ ճամբան անդունդ կը տա – նի, այդ ձեւով փորձելով մեզի ասպա – րէզ կարդալ »: Խորհրդային վարչապե – տը դէմ է նաեւ կարդ մը քոյր կուսակ – ցութեանց տեսակէտին որոնք կ'ուզեն յե – տաձգել ժողովը :

× Իտալական Ռինաշիթա չաբթա – թերթը եւ համայնավար օրաթերթը՝ Ունիթա հրատարակեցին Թոլիաթթիի դաղափարական կտակը, որ ցարդ դաղնի պահուած յուշագիր մըն է : Այ – լասէս չահեկան իր մանրամասնութեանց մէջ, Թոլիաթթի դէմ է համայնավար միջազգային ժողովի մը խորհրդային ա – ոջարկին, բայց համաձայն է մասնակ – ցելու նախապատրաստական աշխատանք – ներուն :

×

ԿԻՊՐՈՍի մէջ կռիւները կը չարունակ – ուին եւ դինադուլը բռնաբարուած է : Քիւրիանու – Փափանարհու երկար ան – ակնկալութիւն մը տեղի ունեցած է : Կիպ – րացի նախարարը յայտնեց թէ տարա – կարծութիւն չկայ իրենց միջեւ , բայց կիպրոս կրնայ առանձին նախաձեռնու – թիւններ ստանձնել :

---

(1) Խլուած , յափշտակուած : (2) Հոդմայոդ մբրիկ : (3) Անմարդի դա – դան :

Անմեղութեան Յուշարձան

Ո՛վ գուշակ, ասացիր չեն գալու ինձ վրայ՝
Ընդդէմ են բաղցրախօս բնաւիս ,—
Թէ անից չեն գալու, չեն լալու ինձ վրայ՝
Լոկ հողն է սգալու սնարիս :

Թող չգան, թող ինձ էլ չյիշեն ,
Ո՞ւմից եմ ես աւել, էլ ո՞ւմից,
Երբ անհայր թաղուեցին յայտնիներն իմ անէկն ,
Ապշոպուած(1) այն գազանի սամուխից (2)։

Ո՞ւմից եմ ես աւել, երբ քիւրեր թաղուեցին
Երեսունեօթ թուին ահաւոր ,
Երբ մարդկանց փոխարէն ամպերը գոռացին ,
Սգացին պապանձուած սար ու ձոր :

Եւ ամէն գիշեր ահահար ամէն տուն ,
Ամէն սիրտ, ամէն դուռ կը սպասէր ,
Թէ հիմա կը մտնեն, կը տանեն իր որդուն ,
Իր հօրը, կամ իրեն կը տանեն ···

Կը տանեն, կը հանեն եղունգներն, աչքերը ,
Որ ասի՝ «Իրաւ, թոյլ եմ երկրին»,
Ու մեռան խիղճ ու սէր, ու դառաւ երկիրը
Կասկածի ծով, կծիկ մի մթին :

Ու դարձաւ Սիբիրը գերեզման բիւրերի՝
Այն իրաւ փոբրամարդ մեծ դարուն ,
Երբ դարը նմանուեց աչբաթաց կոյսերի՝
Զրպարտման սարսափը աչքերում :

Եւ հիմա էլ ոչ մի գանգրահեր պատանի
Չի գտնի գերեզման այն կորած ,
Ուր պոետն է մեռեալ՝ մռնչում կենդանի՝
Նոցա հետ որ ընկան վախտրուած :

Ու կորան զրպարտուած , ինչպէս որ զրպատուեն
Ծաղկունքը՝ թէ աչքեր են օձի ,
Թէ ձկներն իրենց մայր ծովին էլ կը դաւեն ,—
Թէ պարիսպն ընդդէմ է ամրոցի···

Թէ՝ «Արագ երազող ընդդէմ է վոլգային »,
Թէ՝ «Մասիս հառաչող է ··· Հակա »,
«Ահազանգ է գազանի երազանքն ազգային »,
Էլ ինչ հայ , Վանայ ծով , Սեւան կայ :

Ո՞ւմ բոյնը չհանդեց գաղտնիքը զրպարտման,
Անհատի կոյր կամքը խելայեղ ,
Գաղտնիքի գաղտնիքն էլ այժմ բաց ,
ո՛վ համա(3),
Մեղաւորը մէ՞կն էր, թէ՛ սադրանքն ահեղ :

Քանզի դեռ որ սարում որ բարն էլ վերցնես՝
Շատ գանկեր դուրս կը գան իր տակից ,
Բոլորն էլ մաբրախիղճ՝ Մասիսի ձիւնի պէս ,
Բայց ողջն էլ զրպարտուած մի գանկից :

Ու մեր բիւր մայրերի աչքերը թաց են դեռ ,
Բաց են բիւր աչքերը բոյրերի ,
Բարձրացի՛ր , յուշարձան զոհերի մեր անմեռ ,
Բաց աչքերն աչքաբաց կոյրերի :

Օ՛, խօսիր , որպէս լուռ Արարատն իմ գերի ,
Երեսունեօթ թուի յուշարձան ,
Թող յաւերն ահատակ հազարներն ազգերի՝
Ծով էին՝ կաթիլին զոհ դարձան :

Բայց ի՞նչ էր կաթիլը՝ թէ ծովը մռնչար,
Թէ եղբայր լինէր մարդը մարդուն ,
Թէ մարդը վեր մնար աթոռից ու մթար
Զմորթէր իր խղճի Աստծուն ···

Յաւիտեան յուշերով սպանդը մթագին,
Անիծիր պաշտամունքն յաւիտեան ,
Անէծք իմ, ծովացիր դարերի շրթունքին,
Որ մարդիկ գէթ մի օր մարդ մնան :

Որ ծաղկի աչքի մէջ օձի աչք չփնտռեն,
Աստղի մէջ չփնտռեն աչքն օձի
Ի սէր փուչ աթոռի՝ խղճի տեղ բար չընտրեն ,
Տուն բերեն սարերն էլ դիմացի ···

Գոռա՛, որ սասանուեն գահերը դեռ գալիք ,
Զբանան զրպարտման ոչ մի ճեղք ,
Մռնչա՛, յուշարձա՛ն, մարդը չի խաղալիք՝
Գաղտնիք չի մնալու ոչ մի մեղք ···

Մարդացի՛ր յուշարձան, մռնչա՛ , տես՝ գալիս
Սերունդներն ապշում են վշտահար ,
Թէ ինչո՞ւ զոհուեցին բիւրերը պապերիս,
Հայրերիս բիւրերը՝ ո՞ւմ համար :

Մռնչա՛, որ չտան սփիւռքի պատասխան,
Բա՛ց աչքերն աչքաբաց կոյրերի ,
Խորտակի պաշտամունքն անհատի ինքնիշխան,
Ծով եղիր գթութեան բոյրերի :

Եւ թող սուրբ ամպերն էլ թնդանօթ արձակեն՝
Մի սրտում հազար խիղճ արթնանայ
Աչքի տեսն ասողի բերանը չփակեն
Մարդը միշտ, վեր թէ վար՝ մարդ մնայ :

Որ ամէն գիշեր ահահար ամէն տուն ,
Ամէն սիրտ ամէն դուռ չսպասեն ,
Թէ հիմա կը մտնեն, կը տանեն իր որդուն ,
Իր հօրը, կամ իրեն կը տանեն ···

Մռնչա՛ երէկուայ լեզուաբանդ՝ լռութիւն
Երեսունեօթ թուի յուշարձան .
Կեանքի ծով, չտեսնես մի կաթիլ բռնութիւն ,
Որ մարդիկ անխաթար մարդ մնան :

Որ գիշերն, այսուհետ, ամէն սիրտ , ամէն տուն ,
Առանց չար երազի բնեն միշտ ,
Յաւիտեան մռնչա՛, ո՛վ խղճի մաբրութիւն ,
Որ թաղուի զրպարտիչն ամբարիշտ :

Որ գոռան՝ պիտի չկրկնուի երբեւէ
Աւսորաձիճն անհամար զոհերի ,
Եւ արիւն չի տեսնի մշտարթուն կեանքը վեհ ,
Եւ գալիքն աղէտներ չի բերի :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց Հ. Նի – կողոս Վ. Քէհեայեան, նախկին տեսուչ Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վար – ժարանին եւ նոր տեսուչ Սեւրի Սահակ – Մուրատ վարժարանին :

ՀԻՆ ՎԷՃ ՆՈՐ ԷՋԻ ՎՐԱՅ

ԱՐՈՒԵՍՏ ԿԱՏՈՒ ԾԵԾԵԼՈՒ

Բ.

« Աստուծով հաստատեցաւ տպագրատունս նոր ի նորոյ ի սուրբ աթոռս էջմիածին ամենայն պարագայիւքն, հոգաբարձութեամբ տեառն Սիմէոնի սրբազան կաթուղիկոսին Երեւանցւոյ, արդեամբ Ջուղայեցի եւ Հինդ բնակեալ բարեպաշտօն Գրիգոր աղային Չաքիկենց ...»:

Տպագրատան անունը, « Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ », քանդակուած՝ չէնքին ճակատը: Թուական՝ 1771 :

Այսպէս եւ վերջապէս կը կատարուէր Սիմէոնի խնդրանքը կամ երազը :

Լուսաւորիչին անունը եւ բարերարին անունը, երկուքը նոյնը, շնորհիւ Խընդ-բակատարին (1), իրար կը գրկէին բարձրաշնորհ ներշնչումով մը, իբրեւ արթուն (2) ու լուսաբաշխ աչք, ինչպէս առաւօտեան աստղ, Հայաստան աշխարհին վրայ բացուած :

Նոյն տարուան ընթացքին՝ անդին, հեռո՜ւն հեռո՜ւն, Մադրասի մէջ կը բացուէր հայ տպարան մը եւս՝ «արդեամբ» Ջուղայեցի մեծահարուստ առեւտրականին, Շահամիր Շահամիրեանի, անուամբ իր տղուն՝ Յակոբ Շահամիրեանի, « ազատութեան լոյսը » տարածելու համար Հայաստանի մէջ :

Ուրի՞շ էին մեր առեւտրականները, մեր ունեւորները, ժամանակին :

Էջմիածին գիրք չտուաւ տպագրութեան հիմնարկութեան տարին: Ի՞նչ ճիգեր էր թափեր Սիմէոն, — դիմեր էր Ամրսթերտամ, դիմեր էր Զմիւռնիա, եւ հիմա՝ երբ պատրաստ էին տառերը, պատրաստ էր տպագրական մեքենան եւ կանգնած էր տպագրատունը, այս անգամ կը պակսէր թուղթը: Աջ ու ձախ ինկաւ դարձեալ՝ թղթաշինութեան վարպետներ բերելու համար արտասահմանէն : Ի վերջոյ գտաւ երկու Փրանսացի վարպետներ, որոնք կը հասնին Էջմիածին: Ժողովուրդը նախ կը կարծէ թէ ... բժիշկ են(3), որովհետեւ կուգային Ֆրանսայէն: Իրականին մէջ, գինեմոլ, ործրամոլ, ծոյլ մարդիկ էին, թէեւ վարպետ: « Իրենց լաւ են զգում Արարատեան դաշտի ընտիր խաղողների եւ վանքի գինիների համն առնելով եւ միաբանական սեղանատանը ձրի ճաշելով », բայց առանց լուրջ աշխատանք կատարելու՝ մօտ երկու տարի, մինչ պատրուակ մը յերիւրելով : Ի վերջոյ կաթողիկոսը կը սպառնայ «Փալախայով» եւ սառնատուն պակեցնելու պատիժով: Եւ ահա վեց ամիս անց՝ պատրաստ է հայկական թուղթը : պատրաստուած նաեւ հայ բանուորներ՝ շարունակելու համար թղթաշինութեան գործը :

Սիմէոն կաթողիկոս կը կատարէ առաջին փորձերը տրամադրելի թուղթերով : Նախ Սաղմոս մը, որ կ'անցնի անյաջող: Էջմիածնական առաջին հրատարակութիւնը կը համարուի « Զբօսարան հոգեւոր » կամ « Փոքրիկ տաղարան » տպօթաղիրքը (ըստ Գ. Լեւոնեանի՝ մէկ գիրք, ըստ Զարբհանալեանի՝ երկու տարբեր գիրքեր), նոյնպէս անյաջող, այնպէս որ քանի մը տասնեակ օրինակ ձրի կը բաշխուի եւ մնացածը կ'ոչնչացուի :

Բոլոր այս դժուարութեանց եւ փորձերուն մասին՝ կաթողիկոսը, ժամանակ առ ժամանակ, տեղեկութիւն կուտայ բարերարին, որ 1773 Հոկտեմբեր 17ին եւ 29ին՝ երկու նամակ կը գրէ Էջմիածին, «երկուքն մի օրինակ», մէկը Յովհաննէս վարդապետին, միւսը հասարակ մարդու մը ձեռամբ(4), հաղորդելով թէ Շահամիր Շահամիրեան տպարան է բացած, Մադրասի մէջ, իր տղուն անունով եւ արդէն լոյս ընծայած՝ « Պատմագիրք» մը: Այս գիրքէն օրինակ մըն ալ Սիմէոնի ղրկելով՝ բարերարը կարծես կ'ուզէր հարցնել.— Երկա՜ր եղաւ, ե՞րբ պիտի տեսնենք քու հրատարակութիւններդ: Նամակները Էջմիածին կը հասնին մէն 1775 Յունուար, միւսը Մարտ ամսուան մէջ :

Կաթողիկոսը կը մատնուի խոր մտահոգութեան : Հնդկահայ մեծահարուստ աղաներն ալ միացած են Շահամիրեանի ձեռնարկին :

1775 Մայիսին կը պատասխանէ Չաքիկեանին թէ չէ ստացած «Պատմագիրքը» : Միաժամանակ կը պատուիրէ «աւել Շամիր աղային՝ գի մի զուգէ միամտօրէն այնպէս գիրք տպիցէ, որ ազգին եւ եկեղեցւոյ մերոյ վնաս լիցի»:

Իր մտահոգութիւնը կը ծածկէ վերապահութիւն յայտնելով եւ զգուշացնելով : Դեռ «Պատմագիրքը» չտեսած :

1776ին վերջապէս Էջմիածին կը հասնի այդ գիրքը, որ մակագրուած է « Նոր տետրակ որ կոչի Յորդորակ», (բայց Սիմէոն կաթողիկոսի Յիշատակարանը զայն կ'անուանէ «Յորդորակ մանկանց Հայկազունեաց»), տպուած 1772ին, « Ի քաղաքըն Մադրաս, ի տպարանի Յակոբայ Շամիրեան կոչեցելոյ »:

Զայրոյթը կը պայթի Էջմիածնի մէջ : Կաթողիկոսը կը յայտարարէ. « Գրեալ այն ի դլուխն եկն »: Այսինքն զգուշացուցածը պատահեցաւ, որովհետեւ «յառաջացաւ գիրք մը ի տպարանէ անտի, որ կործանիչ էր ազգիս խղճալոյ » :

Այս վերջին խօսքերը կը նշանակեն ... պատերազմի յայտարարութիւն : Պէտք է կռուիլ Մադրասի դէմ: Անշուշտ խելացութիւն պիտի չըլլար բաց պայքար Շահամիրեանի դէմ, որ ճիշդ Սիմէոնի յատուկ «գիւանագիտութեամբ», մեծարժէք ընծաներով եւ նամակներով, զօրաւոր կապեր հաստատած էր արքունիքներու, զօրավարներու, մելիքներու եւ արքեպիսկոպոսներու հետ : Ահա թէ ինչո՛ւ, կը գրէ Ա. Ծ. Մնացականեան, «տեսական — գաղափարաբանական բոլոր մեղադրանքները բարդում է Մովսէս Բաղրամեանի վրայ, որն ամենայարմար թեկնածու էր, թէ ո՛րպէս մի թափառաշրջիկ եւ ընչազուրկ ուսուցիչ, որին սա վաղուց էր ատում, եւ թէ որպէս «Յորդորակի » հետ կապուած անձնաւորութիւն»: Մանաւանդ այն պատրուակով որ գիրքին կողքին վրայ գրուած էր «աշխատութեամբ Մովսէսի Բաղրամեան »:

Այստեղ Ա. Ծ. Մնացականեան արփինքրութիւնը կը թափէ հաստատելու համար թէ « հնում աշխատութեամբ նշանակում էր ոչ թէ հեղինակութեամբ, այլ առաջին հերթին՝ աշխատանքով, ջանքով, ճիգով, տառապանքով, նեղութեամբ՝ ինչպէս տեսնում ենք Հայկազեան բառագրքում»: Երեւանցի բանասէրը մեզի չի նկարագրեր Մովսէս Բաղրամեանի «տառապանքը», այլ սակայն կ'աւելցնէ. «Եթէ անգամ պարզուի, որ այն ժամանակ նոյն Հնդկահայերը այդ բառը նաեւ հեղինակութիւն իմաստով են գործածել, ապա դարձեալ առեւալ դէպքում այն հեղինակութեան հետ կապ չունի »:

Հայկական առածը կ'ըսէ սանկ պարագաներու համար. «Թո՛ղ էլ՝ կծ է»: Ա. Ծ. Մնացականեան ուխտ բրած է ջրել Սիմէոն կաթողիկոսի վկայութիւնը, որ բանասիրական ապացոյց էր դարձած 1908էն ետքը, ուրանալու համար Մովսէս Բաղրամեանի հեղինակի իրաւունքը « Յորդորակ »ի վրայ :

Կարեւոր չէ: Ա. Ծ. Մնացականեան եւս կ'ընդունի թէ Սիմէոն կաթողիկոս թոռւլ առաջին կարգի յանցապարտները (եթէ իրապէս «կործանիչ» էր գիրքը) եւ յարձակեցաւ երրորդ կարգի յանցապարտի մը վրայ : Այսինքն, ոչ երբեք տպագրողներուն վրայ, այլ անոր վրայ՝ զոր ցոյց կուտար իբրեւ հեղինակ : Անշուշտ բանասիրութիւն ընելու համար չէր որ հեղինակ ցոյց կուտար Մովսէս Բաղրամեանը, «որին վաղուց էր ատում »: Ոչ ալ հերքելու համար ... իր ամբաստանութիւնը՝ երբ նոյն հեղինակը կը համարի « տեղեկացեալ սակաւ մի ուսման », մինչ այսօր կը տեսնենք թէ խմբագրելու համար նման գիրք մը, մատենագրական արժէքով շատ բարձր, պայման է ունենալ ինչ որ Սիմէոն կը մերժէ տալ «դիւցնոր » Մովսէս Բաղրամեանի, անոր-ւտ «Զբօսարան հոգեւոր » մը խմբագրելու կարողութենէն աւելին :

Որոշ է միտքը : Կը խոստովանի, արդէն, ամենայն ... « դիւանագիտութեամբ »: Յիշատակարանը կաղմողը եւս նշմարած է «դիւանագիտական խաղ — ուրիշ յանցապարտ մը գտնել՝ մեղադրելու համար Շահամիր Շահամիրեանը. « Եւ առ ի չահել զայս եւս զբե... եալ »:

Երկար նամակ մըն է այդ գրածը : Ի մէջ այլոց կը բացատրէ թէ տպագրատան հաստատողը.

1.— «Կա՛մ պարտի լինել ազգի գլուխ եւ հասարակաց հովածու, որ գնահատելեաց գրեանս տպիցէ ի լուսաւորութիւն ազգին, որպէս Ջուղայեցի Յակոբն »:

Այսինքն՝ դուն Ջուղայեցի ես, բայց կաթողիկոս չես :

2.— «Կամ պարտի լինել իմաստուն այր՝ անուանի եւ հռչակեալ գիտութեամբ, որ յինքենէ զօղտաւէտ գրեանս շարադրեալ տպեսցէ ի յօգուտ հասարակութեան »:

Այսինքն՝ դուն այնքան իմաստուն չես, որ... Սաղմոս տպես :

3.— «Եւ կամ թէ ե՛ն եւս ոմանք, որք թէպէտ չեն գիտուն եւ ոչ հասարակաց գլուխ, այլ զտպագրատուն հաստատեալ զհասարակաց ընդունելի գրեանս հրամանաւ մեծաւորաց տպեն եւ վաճառեն, ... ի գտանել այդու զապրուստ »:

Այսինքն դուն հոգ չունիս օրապահիկ մը վաստկելու, ինչո՞ւ մեր ընելիք բաներով կը զբաղիս :

Եզրակացութիւն.—

1.— «Դու ոչ հասարակաց տէր եւ հովածու ես »: Իմա՝ կաթողիկոս չես՝ ... չես :

2.— «Ո՛չ նշանաւոր իմաստուն ոք »: Իմա՝ Կօ — ժան, Փրանսական առածով :

3.— « Եւ ոչ աղքատի կարօտ հասարակ անձն ոք, այլ ե՛ս դու ազնուական իշխան, եւ յամենայնի փարթամ եւ ունեւոր, եւ գլխաւոր վաճառական մի աշխարհական՝ պարապեալ ի հոգս մարմնական»:

Իմա՝ քու գործդ ըլլայ հարստութիւն աւելցնել եւ հոգեւոր գործով զբաղած մարդոց տալ :

Եւ յանդիմանութիւն մը. —

« Ապա ի՞նչ հարկ էր քեզ, եւ կամ զի՞նչ վայել էր քումդ անուան՝ տաժանմամբ մեծաւ գիր բերել ի Ֆռանկստանու, եւ զտպագրատուն հաստատել, եւ գիշխանազուն որդի տպագրիչ կարգել, որ է գործ գռեհկի եւ յետին աղքատի»:

Ճիշդ է թէ կաթողիկոսը ինք եւս տպագրատուն է հաստատած ու տպագրիչ կարգած Իսահակ Եպ. Գեղամացին (Գ. Լեւոնեան կը գրէ ... Գեղամեան),— տարբերութիւնն այն է որ ծախքերը ... տանձնած է Ջուղայեցի մեծահարուստ Չաքիկենցը : Բայց ամէն Ջուղայեցի վարժուած չէ կամ համաձայն չէ տա՜լ միայն, տալ «բաշխրօշ » եպիսկոպոսներուն ու «սեւագլուխներուն» (Սիմէոն կաթողիկոսի բառերն են), ... վանքերուն ու կաթողիկոսարաններուն :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՈԳՈՒ ՋԱԽԱԿԸ

———o———

Արուսեակ ու Նաւարեան այս տեղերն էին որ իրարու կը հանդիպէին, կ'ըսէր ինքնիրեն Տիրան էֆէնտի, ու այդ գըրքին մէջ այնքան սրտաշարժ նկարագըրուած է սիրոյ ժամադրութիւնը ծառերուն խոր աղդեցութիւնը սիրող սրտին վրայ, երբ կարօտակէզ կը տառապի միւսին համար : Արուսեակի սիրտը միշտ Նաւարեանի հետ էր: Երբ սիրտը բացակային յիշատակներուն մէջ կը փնտռէ իր կեանքը, երբ անոնք են միայն իր հաճոյքը, հրճուանքը, ըսել է թէ սէրը շատ խոր մտած է, բուժումն անհնարին :

Ու Տիրան էֆէնտի հիմա շատ կը խորհէր, ինք որ ամբողջ ձմեռը անձկութեամբ կը հետեւէր Արուսեակի առանձնակ կեանքին, եւ յոյսը դրած էր դարնանային զուարթութեան վրայ փարատելու համար խեղճ աղջկան տրտմութիւնը:

Նաւարեանի յանկարծական աներեւութանալէն ետքը, ոչ Տիրան էֆէնտի, ոչ Արուսեակ, ոչ Սրբուհի հանըմ խօսք մը փոխանակած էին անոր վրայ : Ամէնքն ալ միեւնոյն զգացումը ունէին: Սրբուհի հանըմ չէր կասկածեր թէ ի՞նչ զգացումով կապուած էին աղջիկն ու այդ երիտասարդը. միայն կը կարծէր որ եղբայրը կը ցաւի այդպիսի անպատիւ երիտասարդ մը տուներնին մտցուցած ըլլալուն, ուստի ձայն չէր հաներ փափկանկատութեամբ : Զմոռնանք ըսելու թէ Ագրիպ էֆէնտի հասկցուցած էր Սրբուհի հանըմին յօղուածին հոգին: Տիրան էֆէնտի եւ Արուսեակ ըմբռնած էին թէ Նաւարեան ընկերային արդի պայմաններուն մէջ ուրիշ բան չունէր ընելիք բայց եթէ ամէն կապ խզել իրենց հետ, չունենալով ապագայի որեւէ յոյս : Երկուքն ալ ջերմապէս կը համակրէին դժբախտ երիտասարդին, բայց ի՞նչ կրնային ընել :

Ձմեռը ամբողջ Արուսեակ ալ առջինը չէր. դաշնակի վրայ միայն տխուր եղանակներ կը նուագէր. հայերէն որեւէ թերթ կամ գիրք չէր ուզեր ձեռքն իսկ առնել : Բայց Տիրան էֆէնտի գիտեց թէ սենեակին մէջ կը պահէր հին հաւաքածոներ, որք անշուշտ կը պարունակէին Նաւարեանի գրածները : Ընկերութենէ ընդհանրապէս կը փախչէր: Միայն երկու-շաբթի գիշերները ընդունելութեանց ներկայ էր եւ կը հսկէր ամէն բանի, համեստ համակերպութեամբ, բայց միշտ տխուր: Ամէն անգամ որ Ագրիպ էֆէնտիի հանդիպէր, գոյնը կը նետէր. Տիրան էֆէնտի շատ գիտած էր Արուսեակի առելութիւնը Ագրիպ էֆէնտիի դէմ: Օր մը խնդալով անոր համար ըսած էր մօրեղբօրը.

— Աս աքրէպը (= կարիճ):

— Տիրան էֆէնտի ալ խնդացած էր այդ բառախաղին զոր շատ ճիշդ կը գտնէր : Չէր սիրեր Ագրիպ էֆէնտին, եւ այդ դէպքէն քանի մը օր ետքն ալ ըսած էր.

— Շատ էնտիճեր գործ մը ըրիք :

Ան ինքզինքը արդարացնել ուզած էր :

Արուսեակին բան մը ունենալը մօրն ալ աչքին կը զարնէր.

— Ալ առջինը չէ, ի՞նչ եղաւ աս աղջկանը կը հարցնէր եղբօրը :

Երիտասարդ աղջիկ է, այս տարիքին մէջ շուտով կը տխրին, կ'ուրախանան, բան մը չէ, դեղ կ'երթանք կը զուարճանայ :

Ագրիպ էֆէնտի կը շարունակէր դարպաս ընել Սրբուհի հանըմին, յաղթանակին պտուղը ե՞րբ պիտի քաղէր :

Մայրը օր մը հարցուցած էր աղջկանը թէ ալ առենը չեկա՞ւ որ սուգը վերջացած համարուի, եւ Ագրիպ էֆէնտիի խօսք տան : Արուսեակ որ Նաւարեանի հեռանալուն պատճառով այլ եւս երկիւղի տեղի չունէր,

— Մամաս, լաւ, ինծի կը սիրես նէ, աս փիս մարդուն խօսքը ինծի մ'ըներ :

Սրբուհի հանըմ որ արդէն սրտադողի մէջ էր աղջկանը օրէ օր տկարանալուն պատճառաւ, ալ ձայն չհանեց :

Ագրիպ էֆէնտի երբ իր առաջարկը կրկնեց, Տիրան էֆէնտիէն պատասխան ստացաւ թէ Արուսեակ հիմա շատ տկար էր, ուեւէ խօսք ընել կարելի չէր. սպասելու էր գարնան :

Շատ տխուր եղաւ այդ գարունը, Արուսեակ օրերով սենեակէն դուրս չէր ելլեր. պտըտած օրերն ալ բերանը չէր բացուեր. ալ մօրեղբօրը հետ կարծիքի փոխանակութիւն, հրճուալի ընթերցումներ վերջացած էին: Արուսեակ միշտ կը սիրէր մօրեղբայրը, բայց լուիկ : Տիրան էֆէնտի կը դիտէր որ պտոյտի ելած առեններին Արուսեակ միշտ ան տեղուանքը կ'ախորժէր ուր սաէպ գտնուած էին Նաւարեանի հետ : Տիրան էֆէնտի ինքն ալ սկսած էր տանջուիլ . կը ցաւէր իր անխոհեմութեան վրայ : Բայց կ'անցնէ՞ր միտքէն այդպիսի դէպք մը: Իր սկզբունքը եղած էր թէ խելացի, աշխատասէր, միշտ պարտաճանաչ երիտասարդ մը պատուական ամուսին մըն է եթէ կը սիրուի իրեն արժանաւոր աղջիկէ մը : Արուսեակի վրայ մեծ վստահութիւն ունէր. կ'ուզէր որ իր սրտին ու կամքին տէրը ըլլայ :

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(19 Տար.)

———o———

ԿՅԱՆՔԻ ** ՎԻՃԱԿ **

Ինչպես որ ասացի, ես դեռ չէի հասկանում իրավիճակի լրջությունը։ Ես միայն զգում էի, որ ինչ-որ վատ բան է պատրաստվում։ Ես ուզում էի հարցնել, թե ինչ է պատահել, բայց չկարողացա։ Ես ինձ զգում էի ինչպես մի մարդ, որ ուզում է ասել մի բան, բայց չի կարողանում։ Ես ուզում էի ասել, որ ես ոչ մի վատ բան չեմ արել, որ ես ոչ մի հանցագործություն չեմ կատարել, որ ես ոչ մի հանցավոր միտք չունեմ։ Ես ուզում էի ասել, որ ես ոչ մի հանցավոր գործող

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, Սեպտեմբեր 11 եւ 12, ժամը 20.30ին (Ուրբաթ եւ Շաբաթ)։ Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները եւ Նոր Սերունդը։

Կը դասախօսէ՝

ԸՆԿ. ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1964 – 1965

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սակաւթիւ ազատ տեղերը գրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյապաղ Վարժարանի Տեսչութեան։

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
Sèvres (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան Փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ
Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

— * —

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.   Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Հասցէի ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ փոփոխութեան պարագային, բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին, կցել անպայման հինը (լաւագոյնը՝ թերթին *պանտը* կցել) եւ երեք փրանք։

Կը խնդրուի մանաւանդ շատ յստակ գրել հասցէները։

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ Հոկտեմբեր 25ին, ժամը 16էն 24։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1964 – 1965 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց աղջիկները այժմէն պէտք է դիմեն Հաստատութեան տնօրէնութեան։

1, Bld. du Nord, LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	փր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Ջրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ։ Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
Téléphone : 626031
Cables : 206 Tehran

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԳՆՈՐԴ

Grossiste acheterait comptant tricots grosses mailles, si bon prix.

NEW-TEX, 43 rue du Caire, PARIS.

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ զոյգի մը համար, առանց զաւկի, կահաւորուած սենեակ մը կը փնտռուի, խոհանոցով եւ բաղնիքով, Փարիզի մէջ։ Հեռաձայնել — CEN. 94-91

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ Ժամեր	20 փր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 փր.
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան; Լեզուական Հարցեր; Լսարան Հայ Լեզուի	6ական
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 փր.
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7 փր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ.*)	10 փր.
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	Կարթը	5 փր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ խիղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու նոր ընտրութիւն։ Ծածկոցներ. — Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլաստիք —

Tapiflex — Tapisom — Carpette

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
8 SEPTEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40e ANNÉE — Nº 10.103

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40-րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10103

ԵՐԵՍՈՒՆԸԵՕԹԸ ԹՈՒԻՆ ԱՀԱԻՈՐ... »

—o—

1857 — վկայութեամբ Հայաստանի [illegible] Ցավհանէս Շիրազի՝ տա – [illegible], երկրորդ Սպանդի (*) :

« Երեսունըեօթը Թուին ահաւոր » ան– [illegible] , անյայտացան կամ աքսոր– [illegible] Հայաստանի զրոյներ ու պոետ – [illegible] Զարենց, Բակունց, Թո – [illegible], Զապել Եսայեան, Լեո–կամ – [illegible], Մահարի, Նորենց, Ալազան, Մը – [illegible] Արմէն եւ ցանկ մը, որ ծայր [illegible] :

« Երեսունըեօթը Թուին ահաւոր » պա– [illegible] Հայաստանի վարիչներ՝ [illegible] թէ կուսակցական՝ վարչապետ [illegible] Ստեփանեան, կենտկոմի Ա· քարտու– [illegible] Հ· Ամատունի, Ժողկոմխորհուրդի [illegible] Մ· Համբարձումեան, Սա– [illegible] Տէր – Գաբրիէլեան, նախարարներ [illegible] Մուրատեան, Դրաստամատ Տէր – [illegible] եւ ցանկ մը տակաւին, որ [illegible] չունի :

« Երեսունըեօթը Թուին ահաւոր » սր սճ – [illegible] հայ պինուրականներ ու հրա՛մա– [illegible] , հասարակական գործիչներ [illegible] վարիչներ, կուսակցական ու պետա – [illegible] առաջնորդներ : Եւ ցայսօր, ոչ ոք [illegible] տուրգել ու պիտնալ , թէ քանի [illegible] « երեսունըեօթը թուին ահաւոր » ... անհատի պաշտամո՞ւնքը :

Ինչո՞ւ այս անդուռ ու անլուր ոճիրը , [illegible] :

Որովհետեւ, կը վկայէ Շիրազ , ողջ [illegible] թեան, ողջ ընտրանին զրպարտուե– [illegible] եւ գոհիճները ըսին, թէ «ծագկուն– [illegible] աչեր են օձի » :

Նոյնպէս, հարկ էր հնձել «օձի աչ– [illegible] » հայ «ծաղիկ»ները բոլոր· մոր – [illegible] թէ, յօշոտել, աքսորել ո՛ղջ Հայու – [illegible] թեան, ո՛ղջ ընտրանին :

Ցուցէ մնաց, վերապրեցաւ Հայու – [illegible] թեան «մարմինը», սակայն՝ անդլուխ , անոգէ, անսիրտ, անգիտակ դիակ դարձած, որուն [illegible] ամպրդկանց փոխարէն ամպերը պո– [illegible] տային պապանձուած սար ու [illegible] :

...Այժմ, հայապաշտ պոետ Շիրազ կը [illegible] նգիտ, որ « երեսունըեօթը Թուի յու – [illegible] թեան » կանգնուի, որպէսզի « յաւիտեան հաւատաւոր հաղարներ հայ ժողովուր – [illegible] դին :

Նման յուշարձան Մոսկուան Թոյլ չի՛ [illegible] տար , ինչպէս արգիլեց ու կ՚արգիլէ [illegible] յուշարձան մը՝ « 1915 Ապրիլ »ի : 1936 – [illegible] տարիներուն ոչ միայն հայ , այլեւ [illegible] թրդային բոլոր ժողովուրդներու դէմ [illegible] գործուած ահաւոր ոճիրներուն համար [illegible] Ստալինն գտած է « բացատրութիւն » : [illegible] երկու տարի կախաղանները կանգ չա– [illegible] , երկու տարի գնդակահարութիւննե– [illegible] անընդհատ չարունակուեցան, երկու [illegible] տարի արեան գետեր հոսեցան, որովհե– [illegible] խորհրդային իրականութեան մէջ կը [illegible] ոճիրը ... անհատի պաշտամո՞ւնքը :

Մահայն, ի՞նչպէս .. կը բացատրէ Շիրազ :

« Մեղաւորը մէ՞կն էր, թէ սադրանքը [illegible] նգ » :

Եւ ի՞նչպէս կրնար մէկ հատիկ մարդ [illegible] հանացու՝ ժողովուրդներ անճիտել , [illegible] ոջիլ սրածել, անհամար զանգուածներ [illegible] գործել, բիւր բիւրաւոր ընտրեալներ [illegible] նհատացնել , եթէ չըլլար « սադրանքն [illegible] նգ » :

« Սադրա՛նք»ն էր, որ ծնունդ տուաւ [illegible] թային հրէշին :

« Սադրա՛նք»ն էր, որ հնարաւոր դար– [illegible] ձնաւորութիւնը սթալինեան :

« Սադրա՛նք»ն էր, որ զայն ոչ միայն հանդուրժեց, այլեւ Աստուածացուց Մարդասպանը չգերազանցուած :

... « Երեսունըեօթը Թուին ահաւոր » հազար անգամ խաչուած հայ ժողովուրդը կրկին խաչ բարձրացաւ, ոչ թէ մինչ– նադարեան բռնապետի մը քմահաճոյքին ի պատասխան, այլ բաւարարելու համար այն « սադրանքը ահեղ » որ Բոլշեւիզմ կը կոչուի :

Շիրազ կ՚ուզէ, որ Հայաստանի մէջ « Անմեղութեան Յուշարձան » բարձրաց– ուի, որպէսզի « յաւիտեան նահատակ հա – զարներ »ն ազգին :

« Բարձրացի՛ր, յուշարձան զոհերի , մեր անմեռ », կը բացագանչէ պոետը · « Բա՛ց աչերն աչքաբաց կոյրերի » :

Տարաբախտաբար, անհնա՛ր է այս :

« Աչքաբաց կոյրերի » աչքերը չեն բացուիր : Ոչ թէ հոն, ուր կը չարունակ– ուի « սադրանքը ահեղ », հոն , ուր վը – տանգաւոր է ճշմարտութիւնը դիտել բաց աչքերով, հոն, ուր բաց աչքերուն ար – դիլուած է տեսնուած ճշմարտութիւնն իսկ ճանչնալ, այլ ամէն այն տեղ, ուր մարդիկ գիտակցօրէ՛ն ու կամովին՝ ԿՈՑՐ ԵՆ ԱՉՔԱՒԱՅ :

Հետեւաբար, Շիրազի բոլոր ապեկէպ ճիչերը եւ բոլոր « Շիրազ »ներու բոլոր վկայութիւնները անզօր են կերպարանա– փոխելու հայ տարաղրութեան աչքաբաց կոյրերը :

Աչքաբաց այդ կոյրերուն համար փոյթ չէ այն երկրորդ Սպանդը, որ տեղի ու– նեցաւ « երեսունըեօթը Թուին ահաւոր »...

Աչքաբաց այդ կոյրերուն համար չա – րամիտներու կողմէ հեղինակուած բան մըն է այն « սադրանքը ահեղ », որուն հետեւանքը եղաւ Սպանդը երկրորդ :

Աչքաբաց այդ կոյրերը չեռան, չեն տեսներ այսօր ու պիտի չտեսնեն երբեք , որ այդ սադրանքին համար հայ հող , հայ մշակոյթ, հայ իրաւունք, հայ ժողո– վուրդ ու հայ դատ վաճառելի են՝ փո – խան այլ հաշիւներու եւ չահերու :

« Երեսունըեօթը Թուին ահաւոր » նա– հատակուած Զարենցներու եւ Խանջեան – ներու, Զապել Եսայեաններու եւ Դրաս– տամատ Սիմոնեաններու « յանցանք»նե – րէն գլխաւոր այն էր , որ Դաշնակցու – թեան ազգային դաւանանքը կը քարոզէ – ին, Դաշնակցութեան նահատակուած հե– րոսները կը փառաբանէին — Ք· Միքա յէլեանէն մինչեւ Արամ , եւ Իշխանէն մինչեւ Ահարոնեան — եւ վերջապէս՝ Դաշնակցութեան գործերը կը փորձէին յաւերժացնել — Պանք Օթոմանէն մինչեւ Խանասոր — ոչ թէ իբրեւ « դէպք » այլ՝ ԻԲՐԵԻ ՈԳԻ, իբրեւ հարատեւ ԱԶԱՏԱ – ՏԵՆՉՈՒԹԵԱՆ : Իբրեւ անխարդախ վկա– յութիւն՝ ազատ եւ անկախ հայրենիքի անմեռ ՀԱՅ ԻՏԻԱԼԻՆ :

Այս իրողութեան լրիւ ծանօթ են Շի – րազ եւ բոլոր « Շիրազները » Հայաստա – նի, այս ճշմարտութիւնը գիտեն բոլոր դրողներն ու գիտուններըՙ ո՛ղջ մտաւո – րականութիւնը Հայաստանի : Քանիերորդ դարու հայ իրականութեան ա՛յս խարիս– խին ապաւինած է բովանդակ Հայութիւ– նը Հայաստանի :

Պիտի անցնի այն « սադրանքը ահեղ », որուն վարիչները Թոյլ չեն տար, որ այ– սօր Հայաստանի մէջ յուշարձաններ բարձրանան՝ ըլլա՛յ 1915ի, ըլլա՛յ 1937ի Սպանդները ոգեկոչող :

Շիրազները հազար վկայութեամբ կը վկայեն, որ կանգուն են արիները Հա – յաստանի :

Ակէ աւելի ներչնչող ու ներդործ ուժ չկայ երկնքի տակ, նաեւ տարագրութեան արիները պահելու պատրաստ ու ոտքի :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

(*) Տես « Յառաջ» Սեպտ· 6 :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

'' ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՆՔ ԵԹԷ ... ''

Կ'ԸՍԷ ԻՆԷՕՆԻԻ

—o—

« Եթէ Մակարիոս Լէնոսից հռչակէ, պատերազմ կը յայտարարենք » ըսած է Ինէօնիւ, իր խորհրդարանական խմբա – կին դռնփակ նիստին առջեւ : Ըստ Հի – րիէթ Թերթին, Ինէօնիւ ճշդած է նաեւ թէ Ուշինկթըն դիմած է հարցնելու հա– մար թէ Միացեալ Նահանգները Թուր – քիոյ կողքին պիտի ըլլա՞ն եթէ Ցունաս – տանի հետ պատերազմի մը պարագային, Կարծ· Միութիւնը Թուրքիոյ վրայ յար – ձակի : Ամերիկացիք պատասխանած կ'ըլ– լան « ձեզ մինակ չենք ձգեր » :

Թրքական Թերթը կ'աւելցնէ թէ Ինէօ – նիւ բաւած է որ « վերջնական ապահովու – թիւն » կ'ուզէ : Ըստ Թուրքիոյ վարչա – պետին Պուլկարիա եւ Եուկոսլաւիա դո – րաւիզ չեն կրնար Ցունաստանի պատե – րազմի պարագային : Ինէօնիւ մեծ պե – տութեանց թելադրած է որ իրենց չահը կը պահանջէ չմիջամտել յոյնեթուրք պատերազմի մը : Թուրքիա որոշած է նաեւ ջնջել վճարման եւ առեւտրական համաձայնագիրը զոր ունի Ցունաստանի հետ 1953էն ի վեր եւ որ կը վերջանայ յառաջիկայ Նոյեմբեր 7ին :

Ամէն պարագայի մէջ, կիպրոսի կա – գութիւնը չատ ծանր է եւ Ֆրանսական հեռատեսիլն իսկ պարտաւորուեցաւ խոս– տովանիլ թէ Թուրքիա « ապօրինի եւ դրդռիչ » որոշումներ տուած է, արտաք– սելով Պոլսոյ Յոյները Սեպտ· 16ին :

Աթէնքի մէջ , փափանարէտու ճառ մը խօսած է Սէլանիկի միջադդ· ռօնալա – ճառին բացման առթիւ : Կոչը զոր յոյն վարչապետը ըրած է յուզիչ կը նկատուի բոլորին կողմէ : Ուղղուած Ատլանտեան Ուխտին, Փափանարէտու հրաւէր կարդա – ցած է կազմակերպութեան որպէսզի կեցնէ պատերազմի սպառնալիքները եւ զօրավիգ կենայ Ցունաստանի Թրքական յարձակման մը պարագային :

« Ատլանտեան Ուխտին առջեւ, կ'սմ – բաստանեմ Թուրք կառավարութիւնը իր– եւ Թշնամի մը խաղաղութեան : Կ'սմ – բաստանեմ Թուրք կառավարութիւնը այն պատերազմական ճառին համար զոր վարչապետը արտասանեց : Զայն կ'սմ – բաստանեմ նաեւ Ապահովութեան խոր – հուրդին եւ Միացեալ Ազգերու կազմա – կերպութեան առջեւ : Ըսինք եւ կը կրկնենք .— Անլսպարի զործ կը նկա – տենք պատերազմը : Բայց եթէ Թուրքերը խելագարներու տուներ մտնեն, մենք ալ կը հետեւինք, որովհետեւ պաշտպան ու – թիւնը նուիրական պարտականութիւն մըն է : Եթէ Թուրքիոյ վարչապետը կը խորհի թէ պատերազմի սպառնալիքեան – րով, ասպարէզ պիտի կարդայ Ցունա – տանի, կը սխալի : Ցունաստան երբեք չէ վախցած , պարտականութեան առջեւ եւ չէ փախած կռուէն : Հոս է իր փառքը : Կատարած է եւ պիտի կատարէ իր լրիւ պարտականութիւնը երբ ժամը հնչէ » :

Որ յոռետեսութիւն մը կը տիրէ նաեւ Նիւ Եորք, ուր թէ Անդարա եւ թէ Ա. – թէնք ստիպողական նիստ պահանջած են Ապահովութեան Խորհուրդէն , նկատի առնելով Թուրքիոյ յարարերութեանց արագընթաց վատթարացումը եւ « ապօ – րինի միջոցները զոր Թուրքիա ձեռք ա– ռած է Պոլսոյ Յոյներուն դէմ » : Ա· ա – Հըրդային պատուիրակին զրկած իր նա– մակին մէջ, որ այս ամսուան նախագա – հրն է, Պիկիոս կը չեշտէ թէ Պոլսոյ Յոյ– ներուն արտաքսումը « զանգուածային

ՄԱՌՆԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

—o—

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏՐ ԿՈԼԻ ՁԱՌԸ

1914, Սեպտեմբեր վերջին կալիճնի եւ ժոֆր կ'որոչէին մղել այն յարձակումը , որ պիտի դառնար Ֆրանսայի Պատմու – թեան ամէնէն փայլուն էջերէն մէկը եւ պիտի յիշատակուէր իբրեւ Մառնի Ճա – կատամարտ :

Այս յիսնամեայ ոգեկոչումին առթիւ , նախագահ տը Կոլ Կիրակի օր այցելեց Մօ, Էսթերնէ, Պատ – Սիւր – Օպ եւ վեր– ջապէս Ռենս ուր տեղի կ'ունենար յիշա– տակի տօղանցքը : Ֆրանսական բանակի կողքին, տօղանցեցին նաեւ անգլիական եւ պելժիական պինուրական դունդեր :

Արարողութենէն եառ, Ռենսի Մայր Ե– կեղեցւոյ առջեւ, տը Կոլ կ'արտասանէր իր ճառը :

Նախագահը պատմականը ըրաւ այդ օ– րերու դէպքերուն, բացատրեց թէ ի՞նչպէս որոշուեցաւ յարձակումը, ի՞նչ էր ժո – ղովուրդին ողին եւ բանակին բարոյա – կանը :

Իր եղրակացութեան մէջ, տը Կոլ չեշ– տեց .— « Ֆրանսա եւ իր բանակը յաղ – թած էին Մառնի վրայ : Եթէ, մեկնակէ– տին տասն, տուր վճարած էին ազգային տօղորական այն պատրանքը որ կը կար– ծէ գործը հիմնել գրութեան վրայ, մէկ կողմ ձգելով իրականութիւնները, ատա , որ Սեպտեմբերի հինգ մեծ օրերուն, եր– կուքն ալ պարտաւորուած էին նախ պատ– րաստել կռիւ մը, ապա ձեռք ձգել մեծ յաղթանակը : Եւ երբ քառորդ դար յե – տոյ, հսկայ դժբախտութիւններ եկան Հայրենիքին վրայ, 1914 Սեպտեմբերի Մառնի ճակատամարտն էր որ յոյս եւ հաւատք ներշնչեց անոնց որոնք չվհա – տեցան : Այնքան իրաւ է որ ժողովուրդի մը կեանքին մէջ, անցեալի ամէն մէկ գործ հաշուի կ'անցնի ապագային հա – մար : Ֆրանսայի մէկ Պատմութիւն կայ : կեցցէ՛ Ֆրանսա » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, յետ կարճատեւ հի– ւանդութեան, մեռած է ամերիկեան հա – մայնավար կուսակցութեան հիմնադիր – պարագլուխը՝ Էլիզապէթ Ֆլին : Քանի մը օր առաջ, Փրաւտայի մէջ իր քաղաքա – կան կեանքը հրատարակած էր « Պայքարի 45 տարիներ » խորագրին տակ, ուր ամ – բողջովին զօրավիգ կը կենար խորհր– դային տեսակէտին : Երկու ամսուան մէջ, արեւմտեան համայնավարութեան երրորդ պարագլուխն է, որ կը մեռնի Խորհրդային Միութեան մէջ կամ խոր – հրդային ճամբուն վրայ :

ՓԼՈՐԻԶԻ Ռեփիւպլիքի հրապարակին վրայ, անթերեւակայելի արկած մը պա – տահած է Շաբաթ օր, ժամը 18ին : կառք մը յանկարծ մայթին վրայ ելած է, վթ– ռուն քիլոմեթր արագութեամբ : 18 վի – րաւոր եւ մէկ մեռեալ կայ : Վիրաւոր – ներէն երեքը չատ ծանր վիճակի մէջ են : Կառքին վարիչը կը պնդէ որ մեքենայի խանգարում ունեցած է :

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ միչտ վճարած է ՄԱԿի իր բաժինը կը գրէ « Իզվեստիան », որ կ'աւելցնէ .— « Գալով 200 միլիոն տոլար բացին, Թող գոցեն անոնք որ Մի– ջին – Արեւելքի եւ Քոնկոյի տագնապը առեղծեցին » :

աքսորի մը բնոյթը ստացած է » :

Թուրքերն ալ ետ չմնալու համար , բո– ղոքագիր մը ներկայացուցած է Ցունաս – տանի դէմ :

Թրքական մամուլը այլեւս չի գրեր « ե– թէ պատերազմը ըլլայ » այլ՝ « երբ պիտի ըլլայ » :

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԱՂԵՏԱԲԵՐ ՏԱՐԻԻՆ

Աղետաբեր տարիին յիսնամեակը լրա – ցաւ այս ամիս: Այս թուականէն կը սկը – սի Եւրոպայի անկումը, աշխարհի յեղա – շրջումը՝ տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական:

Պետութիւններ բացին դիւանները, հր – բաւարակեցին հատուածոր հատորներ, պատմաբաններ հատորներ գրեցին, ո – րոնց ցանկը միայն ստուար հատոր մը կազմելու կը բաւէր:

Վաւերագրերու հատորները, Ֆրանսա – կան թէ գերմանական կը սկսին 1871 թը – ւականէն, անգլիականները՝ 1898ին: Պատմաբաններ, երբ վաւերագրերը բա – ցատրելու կը սկսին, զգալի կ'ըլլան ընդ – հատումները, որովհետեւ նոր կը սկսի պետութեանց միջեւ տնտեսական յար – բերութեանց ուսումնասիրութիւնը, եր – կար պրպտումներու պէտք ունին դրա – մագլուխներու միջազգային չարժումնե – րը: Հարկ պիտի ըլլայ ուսումնասիրել ժողովուրդներու ընկերային դասակար – գերու դիրքը, գաղափարներու եւ ազգա – յին հոգեբանութեան ձգտումները: Ան – մատչելի են տնտեսական եւ ելեմտական կեանքի ուսումնասիրութեան համար խա – կան աղբիւրները, այսինքն դրամա – տուներու եւ մեծ ձեռնարկներու դիւան – ները: Պատմաբանները ստիպուած են են – թադրութիւններ կատարել, վարկածնե – րով բացատրել դէպքերը, հետեւաբար դանադան բացատրութիւններու մէջ հա – մաձայն չըլլալ:

Եւրոպական պատերազմին անմիջա – կան պատճառն է 1914 Յունիս 28ի Սա – րայեվոյի ոճիրը, Աւստրեւհունգար կայսրութեան գահաժառանգին եւ կնոջ սպանութիւնը: Աւստրիա մեղսակից կ'ըն – դունի Պելկրատը, վերջնագիր կուտայ սերպ կառավարութեան պատասխանա – տուները դտնելու, կը սպառնայ պատե – րազմ, Ռուսիա պաշտպան կը կանգնի սլաւ պետութեան, ռուս զօրաշարժ Յու – լիս 30ին, գերման զօրաշարժ յայտրդ օրը պաշտպանելու համար պինակիցը, ապա – արբեւսերպ բախում Օգոստոսին:

1916 Դեկտեմբեր 15ին, 30ի մօտ սերպ սպաներ ձերբակալուեցան Սելանիկի ճա – կատին վրայ որովհետեւ նպատակ ունէ – ին տապալելու կառավարութիւնը, դին – ուորական իշխանութիւն մը հաստատելու համար: Ձերբակալուածներուն մէջ էր Տրակութին, մոլեռանդ ազգայնական սերպ պնդապետ մը: Բանտարկեալները ուժգնօրէն հերքեցին թէ ծրագրած են սպաննել գահաժառանգը, հաստատել դինուորական իշխանութիւն: Դատարա – նին մէջ պնդապետը տեսաւ Պոսնիացի Մալոպապիչ անուն գործիչ մը, խնդրեց դատարանին նախագահէն, որ նիստը դադրեցնէ, որովհետեւ խիստ կարեւոր տեղեկութիւն մը պիտի տայ: Գնդապե – տին տեղեկագիրը գաղտնի պահուեցաւ եւ վարչապետ Փաշիչի պնդումով պնդա – պետ եւ Մալոպապիչ հրացանաղարկ ե – ղան, որովհետեւ պնդապետը խիստ կա – րեւոր թուղթ մը ստորագրած էր: Մա – հավճիռը գործադրուեցաւ 1917 Յունիս 13ի արշալոյսին:

Պատերազմէն ետք ազգայնական Սեր – բեր պահանջեցին լուսաբանութիւն դա – տապարտութեան համար, որովհետեւ պնդապետը ճանչցուած էր Սլաւներու մի – ութեան կոմիտէին, «Սեւ Ձեռք»ի պե – տը: Կառավարութիւնը հետեւանք չտը – ւաւ պահանջին: Տարիներ ետք, Թիթոյի իշխանութեան օրով, 1953 Յունիս 13 – ին, վերաքննութեան ենթարկուեցաւ Սե – լանիկի դատավարութիւնը, ջնջուեցան 1917ի վճիռները, դատարան յանձնուե – ցաւ հետեւեալ հոչակաւոր, գաղտնի տե – ղեկագիրը.

«Երբ սպայակոյտի տեղեկատու բաժի – նին պետն էի, Մալոպապիչի յանձնեցի Աւստրեւհունգարիոյ մէջ լրտեսական ցանց մը կազմակերպելու գործը՝ համա – ձայնութեամբ ռուս դեսպանատան դին – ուորական կցորդ Արթամանովի: Համոզ – ուած էի որ եթէ Աւստրիոյ գահաժառան – գը սպաննուի, Աւստրիոյ դինուորական ուժը կը տկարանայ եւ Սերպիոյ դէմ պատերազմ չի հրատարակուիր: Հրամայե – ցի Մալոպապիչին դուքսին դէմ մահա – փորձ կազմակերպել Սարայեվօ այցելու – թեան առիթով: Արթամանով կը վստա – հեցնէր, թէ Աւստրիոյ կողմէ Սերպիոյ դէմ պատերազմի մը պարագային Ռու – սիա պիտի պաշտպանէր Սերպիան: Մա – լոպապիչ կազմակերպեց մահափորձը, որուն հեղինակները իմ հրամանիս տա – կըն էին, բայց թոշակ կը ստանային ռուս դինուորական կցորդէն»:

Մալոպապիչ աւստրահպատակ խըր – ուամբ մըն էր: Գնդապետ եւ զործակից խոստովանելէ ետք միացան մահուան մէջ: Ռուսիա դինուորական կցորդին մի – ջոցով Պոսնիոյ կցումին վրէժը կը լու – ծէր, Աւստրեւհունգարիոյ քայքայումը կը պատրաստէր:

Գերման պատմաբան Ֆրից Ֆիշըրի հա – մաձայն, Գերմանիոյ վարչապետ Պեթ – ման – Հոլվեկ չղթայազերծեց պատե – րազմը մանաւանդ ծրագրի մը հետեւե – լով, պատրուակ բռնելով ոճիրը: Երկար առենէ ի վեր Գերմանիա կը պահանջէր իր տեղը երկրպագունին վրայ, կը չա – նար զերակշռութիւն ստանալ Եւրոպայի մէջ եւ համաշխարհային պետութիւն մը ըլլալ: Առանց Գերմանիոյ օժանդակու – թեան Աւստրիոյ վարիչները չէին հա – մարձակիր պատերազմ յայտարարելու, մանաւանդ որ Հունգարիոյ վարչապետ կոմս Թիցան հակառակ էր պատերազմի:

Փուէնքարէ ալ կը քաջալերէր ցարն ու արտաքին նախարար Սազոնովը, որով – հետեւ ժամանակը նպաստաւոր կը դտնէր Ալզաս – Լորէնը վերադրաւելու: Անգլիոյ դիրքն ալ անորոշ էր մինչեւ Պելժիոյ դէմ գերման յարձակումը: Պետերբուր – գի անգլիական դեսպանը Սազոնովի եւ Ֆրանսական դեսպան Փալէոլոգի կ'ըսէր· «Պերլին եւ Վիէննա կը վստահէին Անգ – լիոյ չէզոքութեան վրայ: Լորտ Կրէյ ա – ռաջին օրէն յայտարարելու էր, թէ Անգ – լիա պիտի մնայ Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ կողքին՝ եթէ միջին կայսրութիւնները պատերազմ յայտարարեն, այն ատեն ա – պահովաբար Գերմանիա եւ Աւստրիա պիտի վարանէին պատերազմ հրատարա – կելու»: Սակայն Կրէյ գերման դեսպանին յայտնած էր 1912 Դեկտեմբեր 4ին, թէ «Անգլիա պիտի արդիլէ Ֆրանսայի ջախ – ջախուիլը»:

Անգլիոյ Գէորգ Ե· թագաւորն ալ Հանրի իշխանին ըսած էր քանի մը օր վերջ· «Եթէ Գերմանիա եւ Աւստրիա պատերազմ յայտարարեն Ռուսիոյ եւ դինակից Ֆրանսայի դէմ, Անգլիա պիտի օգնէ երկու պետութեանց որոշ պայման – ներու տակ»: Իշխանը սոյն յայտարա – րութիւնը հաղորդած էր Վիլհելմ կայսեր 1912 Դեկտեմբեր 11ին: Անգլիա հաշտ աչքով չէր դիտեր արդէն գերման ծովա – յին ուժի յաւելումը:

Աւստրիա կ'առաջադրէր 1901 թուի Պոսնիոյ մէջէն գիծ մը երկարել կապե – լու համար Մակեդոնիոյ Թուրք գիծե – րուն: Պետերբուրգ կ'ընդդիմանար, ա – ռարկելով թէ պալքան հատասարակշռու – թիւնը կը խանգարուի: Պետերբուրգ կ'աշխատէր պալքան թագաւորները հա – մաձայնեցնել, Աւստրիա կ'աշխատէր ընդդիմանալ պալքաններու մէջ ռուս հո – վանաւորութեան: Սերպ թերթեր կը քննադատէին Աւստրիան, ռուս դործա – կալներ Սերպերն ու Պուլկարները կը դրդռէին Աւստրիոյ դէմ, աւստրիական դործակալները կը քայլերէին հակառուս տարրերը:

Նոյն թուին Սերպիոյ կառավարութիւ – նը կը ծրագրէր Պելկրատ – Պոլիս երկա – թուղին կապել Ադրիականի Նիշն եւ Ան – թիվարին միացնելով: Այդ գիծը Սեր – պիոյ սիրտ տար տնտեսական անկախու – թիւն, որովհետեւ պիտի ազատէր Աւստրիոյ մաքսային դժուարութիւննե – րէն: Թելադրութիւնը ռուսական էր, Ֆը – րանսական հատանութիւնը ստացուած էր, Իտալիա նոյնպէս համամիտ էր: Ա – լբանիա կ'ընդդիմանար: Աւստրիոյ բա – նակին հրամանատար Ֆոն Պլեք Պուքրէչ կ'այցելէր կարոլ թագաւորը ողջունելու համար (1901 Մայիս), ցարն ալ մեծ դուքսը Վառնա կը դրկէր ռուսեւսուլհար բարեկամութիւնը ամրապնդելու համար:

Մակեդոնական կոմիտէները կը չար – ժէին, Ռուսիա բարենորոգումներ կը պահանջէր: Համիտ երկու յանձնախումբ կը նշանակէր կացութիւնը քննելու հա – մար: Պետերբուրգի նպատակն էր վերա – դառնալ Ս· Սթէֆանոյի դաշնադրին՝ մեծ Պուլկարիոյ մը կազմութեան: Վիէննա կ'առաջարկէր Մակեդոնիոյ ինքնավարու – թիւնը:

1903ին Աւստրիա եւ Ռուսիա կը ներ – կայացնէին բարենորոգումներու ծրագիրը մը: Գերմանիա կը պաշտպանէր աւս – տրիական ծրագիրը, Ֆրանսա՝ ռուսակա – նը: Անգլիա կը մնար դիտող:

Ռուսասէր խմբակը յեղափոխութիւն կը կատարէր Պելկրատի մէջ, կը սպան – նէր թագաւոր եւ թագուհի եւ գահ կը բարձրացնէր Քարագեորգիվիչ, հակառա – կորդ նախորդին քաղաքականութեան: (1903 Յունիս 24):

Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ պարտուած՝ Ռուսիա ժամանակ մը կը հրաժարի Պալ – քանները չարժելէ, կը համաձայնի Աւստ – րոհոյ հետ դոյավիճակը պահելու: (1904 Հոկտեմբեր 15): Արդէն Պուլկարիոյ իշ – խանը 1904 Ապրիլ 9ին համաձայնութիւն մը կնքած էր սուլթանին հետ, առաջինը պիտի ցրուէր մակեդոնական կազմակեր – պութեան խումբերը, երկրորդը ներում պիտի չնորհէր մակեդոնական Պուլկար – ներու, արտօնելով իրենց տուները վե – րադառնալ:

ԽՈՐԻՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար·)

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

ՋԱՆԳԱԿԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Զանգակին դիւրը կ'ենթադրուի թէ իսկա – կին է, որովհետեւ մարդիկ իրարու ձայն տալու համար հնարած են: Ցայտնի է թէ առաջին առթիւ, փայտ կամ տախտակ մը կախած մուրճով կը զարնէին. վերջը մե – տաղներուն ձայն հանող բլլալը տեսան – լով՝ ասոնք առին զործածեցին: Ոմանք կ'ըսեն թէ հին եգիպտացիք հնարած են զանգակը, եւ անով իրենց Ոսիրիս կուռ – քին տօնին, ժողովուրդը կը ժողուէին· անոնցմէ ուրիշ ազգեր ալ առին կ'ըսեն: Բայց պզտիկ զանգակները, որ բժիժ ալ կ'ըսուէին, ուրիշ բաներու համար ալ կը զործածուէին· ինչպէս Մովսէս մարգա – րէին առենէն Հրէից քահանայապետին հագուստին վարի ծայրը բժիժներ կախ – ուած էին: Ասկէ զատ Զինաստանի մէջ հին իրեղէններու հետ զանգակ ալ գտնը – ւած է, միայն թէ աւելի պզտիկ՝ քան թէ հիմակուանները:

Եւրոպայի մէջ զանգակի զործածու – թիւնը քիչ տեղերու մէջ եղած է: Կը պատմուի թէ երբ Կղովիսրիոս թագաւո – րին զօրքը Ֆրանսայի քաղաքներէն մէկը պաշարեց, քաղաքացիք իրենց եկեղեցւոյ մեծ զանգակն սկսան զարնել· պաշարող – ները զանգակին ձայնէն սարսափած՝ փա – խան:

Պաւղինոս Կամպանիայի սուրբ եպիս – կոպոսը առաջինը եղաւ որ ժողովուրդը եկեղեցի կանչելու համար զանգակ զար – նելու սովորութիւնը հաստատեց· կ'ենթ – ադրուի թէ ասոր համար զանգակը իտալերէն քամպանա կոչուեր է· բայց այս սովորու – թիւնը բոլորովին հաստատուած եղաւ Ա – րիւնիանոս Պապը՝ 612 զարուն սկիզբը, ասկէ վերջ մուտք զործած է հանդիսա – ւոր արարողութեամբ զանգակ օրհնելը, օծելը, ու անուն մըն ալ դնելը զանգա – կին· որով եկեղեցւոյ սպասի կարգը կ'անցնի:

Քաղցրաձայն զանգակներ թափելու արուեստին մէջ ամէնէն անուանի ազգը Իտալացիք են· իսկ զանգակի ձայն ու մեծամեծ զանգակներ սիրող ազգ Ռուսաց պէս չկար: Հռչակաւոր է Մոսկուայի Թագաւոր զանգակաց ըսուածը, որ ու – րիշ հին զանգակէ մը թափուած, 1737ին կախուած էր· ասոր ծանրութիւնը չորս հարիւր տաղար լիպրայէն աւելի է, բար – ձրութիւնը քսան կամ քսանմէկ ոտք, չրջապատն ալ քսան ոտք ուկ էս: Այս զանգակը թափուած ժամանակը ժողո – վուրդը չերմեռանդութեան համար խիստ չատ արծաթ ու ոսկի կը նետէր մէջը: Ձիչեալ զանգակը մեծամեծ պերաններէ վարպետութեամբ կախուեր ու քանի մը անգամ ալ զարնուեր է· յետոյ ինչ վայելչութեամբ Մա – րիամ Աստուածածնայ յաղթանակը, վայելչով Ա – րաթեաններու հարստութիւնը: Նաւթ – եանի սիրտը ամէնէն աւելի խոցոտողը այն մտածութիւնն էր թէ Աբուսեակ այր – պիսի կասկածներով ամենատարբեր դա – տարաստ մը պիտի կազմէր իր վրայ:

Մէկ երկու դատաթ զարնելուր խնդիր յետոյ զնաց իր վարձած սենեակը եւ յոգնած երկնցաւ անկողնին վրայ: Ինչ – ալ հիմա, ինչպէս քանի մը օր առաջ Ա – րիւնիանոս Պապը՝ Երզ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ՝ 3.135.000.000 ՀՈԳԻ

—o—

վաթսունհրեք միլիոն հոգի, այսինքն Աշխարհի բնակչութեան մէկուկէս տո– կոսը, այս է տարեկան յաւելումը աշ– խարհի բնակչութեան, որ 1962ի կիսուն՝ 3.135.000.000 մարդկային արարած կը շարունակէր եւ մինչեւ հաշուով կը չարունա– կէ տարին 2,1 առ հարիւր : Այս ազդակիչին արուած է ազգագրու– թիւնը նուիրուած՝ 1963ի տարեգիրքին մէջ, որ լոյս ընծայած է Միացեալ Ազ– գերու կազմակերպութիւնը :

Աշխարհի այն չորքանը, ուր բնակիչու– թեան աճը մէկնէն աւելի «պայթուցիկ » է, գերազանցապէս Ամերիկան է, մէկէն բզ– տրպ հարաւային չորքանը : Արդարեւ, 1958էն ի վեր բնակչութեան տարեկան աճը յաւելումը եղած է 2·9 առ հա– րիւր : Թուական տեսակէտով Ասիոյ արե– ւելեան չորքանն է, որ կ'արձանագրէ բը– նակչութեան մէկնէն մեծ յաւելումը, 1962ին բազմամբ՝ 74 միլիոնի յաւելումով :

Մէկ ազգագրական տարեգրքին հա– մաձայն, աշխարհի բնակչութեան առ– ջանի քան առ հարիւրը կը գտնուի Չի– նական երկրամասին վրայ : Հակառակ այն իրողութեան, որ Միացեալ Ազգերու վիճակագրութիւնը – նորէ զրաւենեակը իր տրամադրութեան

ասիոյ չորքանկներէ ծագած հրդեհը չորքակին կախուած դերաններն ալ այ– րած զանգակը ինկած եւ մեծ կոտր մըն ալ փրթեր է քովէն : Հարիւր տարիի չափ նկած տեղ մնացած այդ զանգակը Ա– ղանդր կայսրը մեծ հանդիսութեամբ եղ տարիւր դինուորներու աշխատու– թեամբ քաղաքին մէկտեղը պատուանգա– ծի մը վրայ դետեղել տուաւ. տեղն ալ որոշ մը թաթել տուաւ որ նոր զանգակ գրաւի, որ գրեթէ միւսին չափ բարձր եւ, իսկ ծանրութիւնը անոր չորրորդ մա– սին քիչ մը աւելի. ասոր գարնուած ա– ձանը՝ բոլոր քաղաքը ձայնէն կը թնդար :

Նուաստանէն վերջ մեծամեծ գան– ձեր գտնուած են Չինաստանի եւ ճա– պոնի մէջ: Փեքինի մեծ զանգակին բա– ձութիւնը 14 ոտնաչափէն աւելի է և – կը: Ցիանսայի մէջ անուանի է Փարի – ան Մայր եկեղեցւոյ զանգակը, զոր թա– գաւորական ցեղէն մէկուն ծնած կամ մեռած առենը եւ ուրիշ թաղաւորական յանդիսաներու ժամանակ կը զարնեն : Ա– ղեքսանդր կայսեր Ս. Սաեփանոս եկեղեցւոյ զանգակը ասոր ոտք բարձր է : Անուանի Նաեւ Լոնտոնի Ս. Պօղոս եկեղեցւոյ զանգակը եւ Հռոմի Ս. Պետրոսինը, զոր Պիոս Չ. Պապը թափել տուած է :

Քաղեց՝ Վ.Ա. – Քէօ

ԹՈՒՐՔԻԱ.

« ԵՐԿՐԱԳՈՒՆԴԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱԶԳԸ...»

—o—

Օրուան տագնապին եւ քաղաքական վերջին ճախողութեանց առթիւ Թուրքերը սկսան ցոյց տալ իրենց··· քրմուրիւնը՝ ցոյցերով եւ պոռչտուքներով, միաժա– մանակ վերլուծել իրենց ընթացքը :

Թուրք հրապարակագիր մը, Միւշէյ – րէֆ Հէֆիմ օղլու, կը պատասխանէ Աք– չամ թերթին ընթերցողներուն, որոնք իրմէ կը խնդրեն բնաղատել կառավա – րութիւնը այն յաւակնութիւններուն հա– մար որ ծանօթ են ·—

Յուսահատութեան կը մատնուիմ , կը մտածեմ, եւ չեմ գտներ խնդրին լուծու– մը: Քուէի մատհոդութիւն, դրամի մը– տահոդութիւն, ապրուստի մտահոգու – թիւն իրարու կը խառնուին :

Այս երկիրը ի՞նչպէս կը փրկուի, ի՞նչ– պէս կը կանխուին անարդարութիւնները, անիրաւութիւնները· մարդ չի խոր – հիր: Նոյնիսկ անոնք որ տարիներով « արդարութի՛ւն, իրաւո՛ւնք» ազդա – կած են, քուէի առջեւ ծունկի կուգան , կը կորեն իրենց ձայները: Չեն կրնար այ– սօրուընէ կատարել այն գործերը, զորս խոստացած են եւ սոխպուած են ընել՝ երբ իշխանութեան գլուխ գան :

Ասիկա՝ քաղաքականութիւն կը կո – չենք:

Ոչ, այլեւս չենք ուզեր այս տեսակ եր– կերես քաղաքականութիւն: Պէտք չէ որ երկիւ ըսուած բանը այսօր հերքուի: Պէտք չէ որ նահանջենք երբ կ'իրագործուի գա–

Քանատայի համար վիճակագրութիւնը կ'ըսէ, թէ բնակչութեան 68 առ հարիւրը կը խօսի անգլերէն եւ չի գիտեր ֆրան – սերէն, մինչդեռ 19 առ հարիւրը կը խօսի ֆրանսերէն, առանց գիտնալու անգլե – րէն: 12 առ հարիւրը կը խօսի երկու լե – զուներն ալ :

Ինչ կը վերաբերի ծնունդներու տոկո– սին, Քոթ ա'Իվուար աշխարհի առաջին տեղը կը գրաւէ, հազար անձի տարեկան 56 նորածիններով : Ցայօրդական կար – գով կուգան Թօկօ եւ Տահոմէ (գրեթէ նոյն պատկերը կը ներկայացնեն): Իրրեւ չորքան, Ասիոյ Հարաւ – արեւելքը կը գրաւէ առաջին տեղը, հազար անձին 49 յաւելումով: Ամէնէն ցածը Արեւմտեան Պերլինն է՝ հազարին 11,1 առ հարիւր ծնունդներու թիւով :

Բնակչութեան գործունէութեան տեսակէտով առաջին տեղը կը գրաւէ Ռումանիա (39·7 առ հարիւր): Այս հա – մեմատութիւնը 47·5 առ հարիւր է Խոր– հըրդային Միութեան եւ 39 առ հարիւր Մ. Նահանգներու մէջ :

Թ. Ա. Թ.

դափար մը, զոր կը պաշտպանէինք երէկ: Պէտք չէ որ մեր չահուն համաձայն հա – կազդենք: Այս ազգը իր դէմը կ'ուզէ տեսնել այնպիսի մարդիկ, որոնց խօսքը եւ գործը նոյնանման ըլլան : Շատ յա – ւելի է տեսնել թէ ուչինչ փոխուած է ··:

×

Ուրիշ հրապարակագիր մը, Զէքիի Ալթան, աւելի իրապաշտ կը թուի , չի ծամեր ըսելիքը, բաց կը խօսի այսինքն կը խոստովանի·—

Տարիներով, առանց հաւատալու, յա – խորտացինք թէ «երկրագունտին ամենա– մեծ ազգը մենք ենք եւ առաջին մարդն ալ Թուրք էր »: Ասով ալ չգոհացանք, « բոլոր մարդիկ ծագումով Թուրք են » ըսինք: Ալֆայի մէջ նետ արձակել ար – ւինք մեր պապերուն, նետերը ձգել ար– ւինք Ովկիանոսին մէջ: Վերջապէս, բա – ներ մը ըսինք: Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ լու – ծում բերին այս յոխորտանքները : Տա – կաւին , աշխարհի ամենատպէտ տասը երկիրներէն մէկն ենք : Այդ չորքանին , չատեր աներեւակայելի մեծախօսիկու – թիւններ ընելով՝ չոհ ապահովեցին , երեսփոխան եղան, քաղաքական մարդ ե– ղան: Այդ չորքանին , եթէ պատահէր որ մէկը ըսէր ·

— Եթէ մենք չըլլայինք, պատմութիւ– նը թափուր պիտի մնար ···

Ըսողը առատ պախշիշ կը ստանար : Եւ եթէ դուք ալ ելլէիք իրեն պատաս – խանէիք ·

— Մի նետեր, ծօ, յիմար, հաւաքակա – նութիւն մը՝ որ ֆութպոլի խումբի մը անունը անգամ չէ կրցած ներմուծել Հա– մայնապիտարանի մը մէկ, ի՞նչպէս կըր – նայ թափուր ձգել պատմութիւնը ···

Այո, եթէ այս պատասխանը տայիք , Աստուած վկայ բանտէն չէիք կրնար դուրս ելլել :

Այսօր այդ ինքնագովութեան մակըն – թացութեան տեղատուութիւնը կը տես – նենք : Երկէ կ'ըսէինք ·— « Աշխարհի վրայ մեզմէ ուրիչ մարդ չկայ »: Այսօր կ'ըսենք·— « Մեր մօտ մարդ չկայ » : կը նեռէինք — կը բռնէինք մեր աննկա– բաղիը, եսամոլ , չահախնդիր, անգութ ընթացքով : Ինքնագովութեան պապակը յագեցած է, հիմա քննադատութեան ծա– րաւը ըլլալու մտորիսմը սկսաւ : Ինք– նագովութիւնը դաւեչտական էր, ինքնա– պարսաւումը ողբերգական է: Եւ երկու– քէն ալ նոյն չափով սխալ են :

Մենք մեր գլուխը աշխատցնել չենք գիտեր: Հետեւաբար զգացումով կը դա– տենք, երկրին կազացումները փոխանակ իրաւակարգին բեռցնելու , անհատներուն կը վերագրենք: Ասիկա աւելի դիւրին է քան նոր իրաւակարգ մը երեւան բերելը:

Անհատներ մէկ կողմ ձգենք եւ սա խո– թարուած դոյակարգով զբաղինք : Ջա – նանք այնպիսի իրաւակարգ մը հիմնել , որ ոչ ոք հանդիսա կեանք մը ապահովէ աստուծ, անպատասխանութեան, կաշառքի չը – նորհիւ: Մարդիկ իրենց չահուն համար ամէն կարելիութիւն կ'օգտագործեն : Ինդիրը այս կարելիութիւնը չատեղծելն է: Մենք փոխանակ ձեռք առնելու խան – գարուած իրաւակարգը, որ անսահման ազատութիւն կ'ընծայէ այդ կարելիու – թիւններուն, անհատներուն բարոյականի դաս տալու կը հետամտինք: Եւ չենք յա– ջողիր անշուշտ :

Այսօր պարկեչտ մարդը կը մեծնայ մեր աչքին, որովհետեւ անպարկեչտութիւնը աւելի չահաբեր ըլլալով՝ մենք կը զար – մանանք թէ այդ մարդը ի՞նչպէս պար – կեչտ մնացեր է հակառակ ատոր : Բա – լորէն չենք կրնար սպասել այս անճնու – բացութիւնը :

նչան մը ունէր, ինչպէս ես ունիմ :

Քահանան չասլիկը բացաւ կուրծքին վրայ, երկցուկի ձեւով ոսկի հատիկնե – րու մեծութեամբ երեք բիծեր կ'երեւէին հոն, ուսին եւ սրունքներուն մօտ :

— Կը ճանչնայի այդ տղան ,— ըսաւ Թուրքը, — սակայ տեսած եմ այդ նշանը երբ կը լուացուէինք: Բայց հիմա անու– նը ուրիչ է, Ահմէտ, կամ Քուպաթ, ա – սոր նման Թրքական անուն մը :

— Դուք միասին չէ՞ք քալեր :

— Երբեմն այո, երբեմն ոչ: Ինքը հի – մա Պարսկաստան կը գտնուի :

ԿԵՉԱՄ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԿԵՐԻ ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Ազատած ղերինները ճիշդ այն տանն է– ինչան երկար կարդով դարձուածքէ մը: Յոպօ նեղուեցաւ :

— Աւելորդ տեղ բացատրելի անոնց որ մեզ ճամբով չգալեն :

Ու դինուոր մը վազցուց՝ լուր ղրկելով անոնց՝ որ դէպի Փեչ երթան. ու անկից դէպի արեւելք ու արեւմուտք, բայց ոչ դիպուածով ու ոչ ալ հարաւ :

Ինք տեսնուէր թէ ինչպէս դինուորը ա – նոնց կը հասնէր, ու թէ ինչպէս կառքերը դարձեալ կը կենային ու մի առ մի եռ կը ետեւնային, եւ թէ ինչպէս կառքերու ոտքը ճամբան կը բռնէր դէպի եռ: Յոպօ Գրիգորին նայեցաւ :

— Սատանան գործ չունի, — մրմռաց գիտութեամբ , — հիմա ո՞ւր գնամ ալ տղան :

Քահանան առանձին մնաց Թուրքին հետ :

Թուրքը կեցեր էր կաղնիի մը տակ դէ– մին նայելով, քահանան իրմէ տասը քայլ հեռու՝ նիպակի մը չենած: Կառքերու դղրդիւնը ժամանակ մը դեռ լսուեցաւ , ապա անտառին լռութիւնը պատեց դի – րենք :

Թուրքը այն տեղն գլուխը բարձրա – ցուց :

— Ձիս սպանելէն առաջ — ըսաւ դող– դոջուն ձայնով ու դունատած, — լսէ մէկ խօսքս: Մէջքիս գօտին ոսկիներով լեցուն է. այսպիսի աւարի մը փոխարէն՝ կրնաս դիս թաղել :

Քահանան չպատասխանեց ու անտար – բերութեամբ կը նայէր անոր :

— Ձիս կախելէ վերջ,— կը շարունա– կէր եռմուռճաք , — ինծի դերեզման մը փորէ հոս ծառին տակ, ու դիս մէջը դիր, նստած դիրքով , դէմքս դէպի Մեքքէ դարձուցած· դէպի արեւելք, այն կողմը: Դրամիս փոխարէն այս բանը կրնաս ընել ինծի :

Այլեւս չխօսեցաւ , կը սպասէր քահա – նային ու չուանին :

— Եռմուռճաք ,— խօսք առաւ այն ա– տեն քահանան ,— երէկ լսեցի որ կ'ը – սէիր թէ մայրդ հունգարացի կին մըն էր :

— Այո, — պատասխանեց Թուրքը , ո– դի առած : .

— Ուրեմն դու կէս մը հունգարացի ես :

— Այո՛ :

— Արդեօք Թուրքե՞րը յիշատակեր են քեզ, մանկութեանդ ժամանակ :

— Ճիշդ դուշակեցիր, Տէր իմ :

— Ուակի՞ց :

Թուրքը ուսերը վեր քաշելով ինքնիր առջեւ նայեցաւ .

— Բոլորովին մոռցած եմ :

— Քանի՞ տարեկան էիր :

— Շատ պզտիկ :

— Հայերդ կը յիշե՞ս :

— Ո՛չ :

— Անո՞նդ ալ չես յիշեր :

— Չեմ յիշեր :

— Մանկութենդդ ոչ մէկ անո՞ւն կը յիշես :

— Ո՛չ :

— Տարօրինակ է որ խօսիլը չես մոռ – ցած :

— Եղիչերի – օտայիճ մէջ չատ հուն– գարացի տղաք կային :

— Լաքցի տղայ մը չէի՞ր ճանչնար, Լ– մերիք անունով, Խմերիք Շոմոտի :

— Կարծես թէ ···

— Բոլորպղպէս, սեւաչուխ, մարմնեղ մանչուկ մը, երբ դինքը յափշտակեր է – ին՝ հազիւ հինգ տարեկան ըլլալու էր: Կուրծքին ճախակողմը երկցուկի ձեւով

Տէր եւ Տիկին Հրաչեան եւ զաւակները՝ Հրայր եւ Սեդա, Տէր եւ Տիկին Յ. Սարեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Սապունճեան եւ զաւակները՝ Ժիրայր եւ Լիտի, Տէր եւ Տիկին Յ. Հրաչեան, Հրաչեան ընտանիք (Մարսէյլ), Պանտիկեան ընտանիք (Մարսէյլ), սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՆՈՅԵՄԶԱՐ ՀՐԱՉԵԱՆԻ
(Ծնեալ Պահլաւունեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 6ին, իր բնակարանին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Չորեքշաբթի, ժամը 14ին:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Արա Անդրէասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Անդրէասեան եւ զաւակները, Անդրէասեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 5ին:

Յուղարկաւորութիւնը այս Չորեքշաբթի (Սեպտ. 9) ժամը 10.30ին, իր բնակարանը, 48 Րիւ տը լա Քոնվանսիոն, Քրեմլէն-Պիսէթր, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պիսէթրի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. 35րդ Շրջ. ժողովի պատգամաւորներու զեկուցում:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արարայի ճակատամարտին 46րդ տարելիցը մեծ շուքով պիտի տօնուի՝ Հոկտեմբեր 11ին, Կիրակի, Շաթօ տէ Ֆլէօռի մէջ: Կոչ Ֆրանսաբնակ բոլոր լեգէոնականներուն, խմբուիլ Միութեանս պատ. նախագահ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի շուրջ:

Այս առթիւ՝ «Ի յիշատակ Կիլիկիոյ» մակագրութեամբ շքանշան պիտի բաշխուի բոլոր նախկին կամաւորներուն եւ կամաւորի այրիներուն:

Ընդունելութիւն կամաւորի ընտանիքներուն՝ ժամը 4.30ին:

Շքանշանի համար, գրաւոր դիմել՝ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի՝ 142 Րիւ Փառատի կամ Սելեքթ-Պար, 18 Պուլ. Տի Կոմի-տիէ, յիշատակելով իրենց պատկանած գունդը եւ գումարտակը:

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, Սեպտեմբեր 13 եւ 14, ժամը 20.30ին (Կիրակի եւ Բշ.): Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները եւ Նոր Սերունդը:

Կը դասախօսէ՝

ԸՆԿ. ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Հասցէի ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ փոփոխութեան պարագային, բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին, կցել անպայման հինը (լաւագոյնը՝ թերթին պանտը կցել) եւ երեք փրանք:

Կը խնդրուի մանաւանդ շատ յստակ գրել հասցէները:

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1964 – 1965 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են: Անոնք որ կը փափաքին գրկել իրենց աղջիկները այժմէն պէտք է դիմեն Հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Bld. du Nord, LE RAINCY
Tél.: 927-01-72

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	ֆր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7.50
Ջրվէժ	7.50
Վարդադաստան	7.50
Ծաղկամաստան	7.50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին նաւը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ:
Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
Téléphone: 626031
Cables: 206 Tehran

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Երանուհի Նալպանտեանէ իր քրոջ ընկերուհի Ազնիւի մահուան քառասունքի առթիւ քսան ֆրանք ի նպաստ դպրոցներուն:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ
Հոկտեմբեր 25ին, ժամը 16էն 24:

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Փ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի	Ցական
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7 ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ	
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ	
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	» »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	» »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	»	» »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	» »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	» »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	» »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	» »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	» »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշգրտուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՋԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԵՑԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro: Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél: GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél.: STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ խղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: ծածկոցներ. — Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք —
Tapiflex — Tapisom — Carpette

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY-SOUS-BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
9 SEPTEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40e ANNÉE — N° 10.104

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10104

ՄԱՀԱՆ ԱՕՍՐԸ

ՔՆՈՒԼՈՐՏԸ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆԱՑԱԾ

Վատասանեակու տարի առաջ Թուրքիոյ Մուսթաֆա Քեմալ եւ Իտմիրի շրջապատեցեալ հակայարձակողական մարտերով անցան հելլէն բանակին դէմ, — որ յաղթական պրոհներով յառաջացած էր Սաքարիա, սպառնալով Անգարայի —, ու յաջողեցան Իտմիրի մէջ քաշել զայն, 1922 Սեպտեմբերին։ Թուրքական այս յաղթանակին մէջ իրենց բաժինն ունէին Խորհրդային Միութիւնը, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա, որոնք այդ օրերուն պատերազմական տարբեր պատճառներով — ինչպէս այսօր— իրարու հետ հակամարտ էին եղած նկատմամբ ամէն կարգի աջակցութիւն ցոյց տալու համար Մուսթաֆա Քեմալի։

Յունական բանակը այս տարի Անգարայի, Պոլսոյ եւ այլ քաղաքներու մէջ մեծ շուքով տօնեցին տարեդարձը 1922 Օգոստոս 30ի յաղթանակին, որ վճռական հարուածը եղած էր հելլէն բանակին եւ ընդհանուր կոչուած մահուան զայն։

Այդ տարեդարձի նախօրեակին է, որ Պոլսոյ եւ Անգարայի դեսպանները յոյները եւ Իտմիրի միջազգային առեւտրական կազմակերպութիւնը, Թուրքիոյ վարչապետին միջոցով ժողովուրդին ջերմագին կոչ մը ուղղեցին։

Ստորագրած է մէնոլորոսը։

Տարիներ ի վեր արուեստականօրէն ստեղծած են կիպրոսի խնդիր մը եւ անոր կը զբաղեցնեն ժողովուրդին ուշադրութիւնը։

Թուրք բանակը անպարտ նահանջ է քաղաքներու տարիներ ի վեր։ Ծանրաւոր է Անգարայի։ Անկէ կը վիճուէ պատերազմի նախապատրաստութիւնը, առանց հաշուելու հէ — տուածքները։

Անկէն աւելի ջղագրգռուած են Պոլսոյ եւ Անգարայի համալսարանական շրջանակներու ուսանողները, որոնք կրթական չորս պետութիւններ — Գուլկարիա, Սերպիա, Յունաստան եւ Գերմանիա — վերջնագիր տուած էին օսմանեան կառավարութեան։

Պոլսոյ Շահզատէ Պաշըլի համալսարանի դէմ մինչեւ Գալաթա Սարայ, անկէ մինչեւ Գալաթա պալատ տասնեակ հազարաւոր ուսանողներ քափօր կազմած կը յառաջանային՝ Հարպ իսքէրիզ («պատերազմ պահանջ») պոռչտալով։

Եւ երբ «մեծ դահլիճ»ը տեղի տալով ժողովրդական ճնշումներուն՝ պատերազմ յայտարարեց, ազմկող ուսանողները ծանօթ եղան եւ հազար պատրուակներ գտնելէն եւ մեքենայութեանց դիմելէ ետք՝ ինչուր չերթալու համար։

Պալքանեան չորս փոքր պետութիւններ — որ անգամ մը ամուսան մէջ ջախջախիչ պարտութեան ենթարկեցին օսմանեան «Մեծ բանակը»։ Գուլկարական թընդանօթներու ձայները կը լսուէին Պոլսոյ եւ Թուրքերը կորնչացուցին ամբողջ Արեւմտեան Թուրքիան։

Պատմութիւնը կը կրկնուի այսօր։ Ազմկող ուսանողներէն քանի՞ հոգի յանձն պիտի առնեն զինուելու, առանց հաշուելու հէ — տուածքները։

Պալքանեան պատերազմէն առաջ, Սահմանադրութեան օրերուն, նոյն երիտասարդները յոյները կը կատարէր կրթական գործի համար, կիբրիտ ճանըմզը («կրեա — տէն մեր հողին է») պոռալով։

Կրեաէ կղզին ընդմիշտ կորնչցնելէ վերջ, վրայ տուին նաեւ Միջերկրականի երկրատեան կղզիները 1911ին, իբրեւ հետեւանք իտալեթուրք պատերազմին։

Ինչպիսի ճակատագրական յաղթական Իտմիրի փայլի զահլիճը կենաց — մահու օրեր կ'ապրի։ Պիտի կրնա՞յ դիմադրել բանակին ու ամբոխին ճնշումներուն թէ տեղի պիտի տայ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ադեքսանդրիոյ մէջ հաւաքուած են արաբական երկիրներու հետեւեալ ղեկավարները.— Պէն Պելլա (Ալժերիա), Աբդէֆ (Իրաք), Հիւսէյն Թագաւոր (Յորդանան), Իմրխ Սենուսի Թագաւոր (Լիբիա), Շէյխ Էլ Սապա (Քուէյթ), Նասր (Եգիպտոս), Ապուտ (Սուտան), Ամին Հաֆէզ (Սուրիա), Սալալ (Եմէն), իշ — խան Ապտալլահ կը ներկայացնէ Մարոքի Հասան Թագաւորը, Պահի Լաթըմ կը ներկայացնէ Պուրկիպան։

Առաջին տպաւորութիւնները դուրս կուգան է քաղել այս ժողովէն, այն է որ ճախողութեան ճամբան բռնած է։ ըՍ — կիղբէն բոլորը նկատած են Նասրի ջղագրգիռ վիճակը։ Իր ճառին մէջ դիտել տուած է թէ Եգիպտոս մեծ տեղ կը դրաւէ միջազգային կրկէսին մէջ, բայց եւ այնպէս իր կառավարութիւնը պիտի չփորձէ միջամտել ներքին եւ արտաքին հարցերուն որոնց Եգիպտոս կը բախի։ Այս խօսքերէն այնպէս հասկցուած է թէ Նասր մինչեւ ծայրը պիտի պաշտպանէ Եմէնի հանրապետական վարչակարգը։ Էմիր Ֆէյսալ, անմիջապէս պատասխանած է «պատերազմ կ'ընենք անոնց որոնք յամառին պատերազմ ընել մեզի»։ Հիւսէյն Թագաւորը փորձած է մեղմացնել կիրքերը, բայց Արէֆ յայտարարած է, բռունցքը սեղանին զարնելով.— «Ազուր խօսքերը կը բաւեն։ Հարկ եղածին չափ խօսեցանք համախոհութեան, բարեկամութեան, արաբ միասնականութեան մասին։ Արաբ կարծիքը պարապ բանաձեւերու չի սպասեր այլ՝ գործի»։

Ցաջորդ երկու նիստերը նուիրուած էին դինուորական հարցերու։ Այս մասին տարակարծութիւնները խոր են։ Լիբանանի նորընտիր նախագահը փորձած է պաշտպանել իր երկիրը զաղջութեան եւ վերապահութեան այն մեղադրանքներուն դէմ զոր Պաղտատի եւ Գահիրէի մամուլը չեն դադրիր ընելէ։ Շարլ Հելու չէր — ատած է թէ Լիբանան իր բոլոր պարտաւորութիւնները կատարած է։ Սուրիոյ վարչապետը արդարացում չէ փորձած այլ ուղղակի յարձակումի անցած է, մառեշալ Ամէրի տեղեկագրէն եաք։ Սուրիա ի վիճակի է իր սահմաններուն պաշտպանութիւնը ապահովելու եւ ամէնէն պարկեշտ դերը խաղացած է Իսրայէլի դէմ քախումներու ընթացքին։ Նախագահ Պուրկիպա առաջարկ մը ներկայացնել տուած է, ուր կը նախատեսէ տեսակ մը մասնագիտականացում պաղեստինեան հարցին, արաբական երկու զօրինեներու ստեղծումով։ Մէկը կազմուած Իսրայէլի սահմանակից պետութիւններով, մէւսը՝ բոլոր միւս երկիրներով։

✕Ծովակալ Թիէրի տ'Արժանլիէօ մեռած է առջի օր, Պրէսթի մերձաւոր կարմելին մէջ ուր քաշուած էր քանի մը տարի է։ Ծնած 1889ին, Ֆրանսայի ծովային ուժերու ամէնէն վայլուն դէմքերէն մէկն էր։

ԹՈՒՐՔԻԱ

« ՆՈՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 »

Իտմիրի Թրքական «յոյգերը» անգամ մը եւս հաստատեցին ինչ որ չուզեցին հաս — կընալ Ամերիկացիները, երբ Ճոմհուր — րիյէթն ալ կը խոստովանի թէ «Նոր Սեպտեմբեր 6» մըն էր Իտմիրի մէջ կատար — ուածը։ Ահա Թրքական Թերթին գրածը.—

— Իտմիրի քանդումներուն եւ ծանօթ դէպքերուն արձագանգը չատ բուռն եղաւ օտար մամուլին մէջ, եւ կը չարունակուի տակաւին։ Ատոր փոխարէն մենք ի՞նչ ըրինք։ 15 — 20 տարբ դատարանի յանձնեցինք։ Կը նայինք ամբաստանեալներու լուսանկարներուն, որոնք քաշուած են դատավարութեան ընթացքին, եւ կը տեսնենք որ բոլորն ալ կը նմանին իր դրացիին պարտէզէն պատուղ գողցող տղոց, սմքեր նատեր են, եւ թերեւս չեն գիտեր թէ ի՛նչ յանցանք գործած են։

Ո՞ւր մնացին բուն քանդիչները, որոնք դեռ գործի գլուխ եւ անպատիժ կը մնան, իսկ հանդիսատեսները դատարանի կը յանձնուին։ Մէկ կողմէ՝ վնասուց հատուցում կ'ընենք եւ իրր չափուղին կ'ամբաստանուինք, միւս կողմէ վարչական կարողութենէ դուրկ իրաւասութիւնը գործի գլուխ կը պահենք։ Ցետոյ կը բարկանանք որ վարչական ձեռքերն են, որ կազմակերպեր են յոյգերն ու քանդումները։

Եթէ այս անփութութիւնը չատունակուի այսպէս, ոչ թէ օտարները, այլ մենք ալ պիտի հաւատանք թէ այս դէպքերն ալ կը նմանին Սեպտեմբեր 6ի դէպքերուն»։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

... ԵՐԲ ԿՈՎԸ ԹԱՓԵՑ ԿԱԹԸ

Թուրք հրապարակագիր մը, Միւմթազ Ֆայիք Ֆէնիք, այս երկարող «Սեպտեմբեր 6»ին մասին խօսելով, կը գրէ. « Քանդուածը մեր յարդն ու վարին է »։ Ցետոյ վրդ կը կոչ կ'ընէ Թուրքիան՝ կամուրջները քանդելով եւ արեւելքէն ու արեւմուտքէն կտրուելով։ Թուրք հրապարակագրին խորհրդածութիւնները կը նմանին կաթին ամանը թափող ... կովի մը արտայայտութեան.—

Կիպրոսի խնդիրը դարձեցաւ այլեւս « Կիպրոսի հարց » ըլլալէ, եւ ներքին անդորրութեան խնդրի մը վերածուեցաւ։ Մէկ կողմէ Թուրք կառավարութեան տըկար քաղաքականութիւնը, որ ամէն օր առիթ եւ պատեհութիւն տուաւ հակառակորդ կողմին, միւս կողմէ Ամերիկայի անիրաւութիւնները եւ ստրկամտութիւնը բնականաբար պոռթկայուցին երխտասարդութիւնը։ Մենք կ'ըմբռնենք այդ ազնուական զայրոյթը, յուզումը։ Այդ մասին ըսելիք բան մը չունինք։ Մենք ալ մեր երիտասարդութեան, երբ համալսարանական էինք, մեր ձեռքէն յափշտակուած Մուսուլի համար՝ այսպիսի պայրոյթ մը ղղացած էինք եւ արիւն — քրտինք մտնելով՝ բողոքի ցոյցեր ըրինք։

Ոչ մէկ ուժ կրնայ զսպել երիտասարդութեան այս պոռթկումը, ալեկոծութիւնը։ Միայն թէ այս բոլորը պէտք է տեղի ունենան օրէնքի սահմաններուն մէջ, առանց ծայրայեղութիւններու, առանց քանդումի։ Անոնք որ միայն հայ — րենասիրութենէ մղուած կ'արտայայտեն իրենց բողոքը, այս կենսական անհրա — ժեշտութիւնը չեն մոռնար երբեք։ Անդին կան սակայն դրդռիչ, խռովարար, քայքայիչ տարրեր, որոնք տարրեր նը — պատակները կը հետապնդեն եւ առիթը կը շահագործեն ու կը մխանան ամբոխին։

Իտմիրի դէպքերուն առթիւ, այս ցաւալի երեւոյթին է որ պարզուեցաւ անդամ մըն ալ։ Մաքուր եւ աղնուական յոյգ մը պիտի ընէինք՝ կիպրոսի մեր եղբայրներուն դէմ ի գործ դրուած խժդժութիւնները նզովելու համար, եւ ահա բոլորովին հակառակ յայտարարութիւնի մը յանդիցանք, այդ գրգռիչ տարրերուն մաս — նակցութեան հետեւանքով։ Ծանրակչիռ բաներ պատահեցան Իտմիրի Միջազգային Տօնավաճառին մէջ։ Կրնանք սխրել կամ չսխրել այս կամ այն ապրանքը, բայց երբ — ւնք չունինք կիպրոսի խնդիրը մատի փաթթոց ընելով՝ չէնքեր քարուքանդ ը — նել, ամէն ինչ կոտրել եւ այրել։ Պէտք չէ որ ըլլար այսպիսի բան մը։

Ամէն բանէ դերիվեր դասել երկրին օ — րէնքները, կանոնները, մանաւանդ հիւ — րասիրութիւնը։ Մենք զբաղկերն ենք ա — նոնց, որոնք Անատոլուի մէջ գերի ինկած եւ իր սուրը յանձնել ուզող Թրիքուփիսի սուրը եւս դարձուցած են, այսպիսի վհանձնութիւն մը ցոյց տուած ենք։ Հելլէնները երբ կը փախչէին Իտմիրէն, գոյ այրեցին եւ քար քարի վրայ չձգեցին։ Մենք նորէն չենցուցինք զայն։ Հիմա ի՞նչպէս կ'արտօնենք որ քարուքանդ ըլ — լայ նորէն։ Գիտակից ոեւէ մարդ չընենք այդպիսի արարք մը։ Քանդիչները, սա — կայն, նախ եւ առաջ իրենց խիղճը կը քանդեն եւ այնպէս գործի կը դնեն։

Պէտք չէ մոռնալ որ Իտմիրի Տօնավա — ճառը տարիներէ ի վեր ատենդութեան կարգ անցած պարզեւ մըն է, գեղեցիկ աշխատանք մըն է։ Երբ կիպրոսի Փա — փագին կը բարկանանք եւ Տօնավաճառը քարուքանդ կ'ընենք, պարզապէս կը դաւենք մեր իսկ չահերուն դէմ։ Իտմիր այս տօնավաճառին չնորհիւ է, որ տա — րին աշխարհի ուշադրութիւնը կեդրո — նացուցած է իր վրայ։ Միջազգային տնտեսութեան տեսակէտով, Թուրքիոյ հանդէպ արտակարգ չահագրգռութիւն ե — բեւան կուգայ, եւ Իտմիր, չնորհիւ այս Տօնավաճառին, ամառնային ամխեներուն կենսունակութիւն, ոգեւորութիւն կ'ըս — տանայ, ներքին եւ արտաքին զբօսաչրջիկ — ներ կը գարնէ։ Բայց երբ տօնավաճառին տաղաւարները քարու — քանդ ըլլան, թուրիզմը ի՞նչ կ'ըլլայ։ Ի՞նչ կ'ըլլայ նաեւ մեր առեւտրական վարկը, մեր տնտեսական չարդը։ Գալ տարի ո՞վ կը համարձակի նորէն մաս — նակցիլ Իտմիրի տօնավաճառին։ Ի՞նչ կը կարծէին Իտմիրի քանդիչները, խորհե — ցան որ Ամերիկայի, Չեխոսլովաքիոյ, Հելլէն փավիյոնները քարուքանդ ընե — լով, կիպրոսի Թուրքերուն օգնութե՞ն պիտի փութան։ Ընդհակառակն, երկրին տնտեսութիւնն է որ կացինահարուեցաւ, մեր արտաքին առեւտուրի վարկն է որ քարուքանդ եղաւ, մեզի դէմ ցոյց տրը — ուած վատահութիւնը վերցաւ։

Շատ տխուր, տխուր ըլլալուն չափ ալ ահարկու իրականութիւն մըն է։ Աւելին կայ, ան կրնայ ազդել նաեւ մեր ներքին քաղաքականութեան վրայ։ Մի զարմա — նաք, երբ Հալք կուսակցութեան իշխա — նութիւնը, որ սովոր է այսպիսի պարա — գաններու մէջ անմիջապէս պաշարման վի — ճակ հռչակել, նորէն պաշարման վիճակ առաջարկէ Ազգ. Ժողովին։

Արտաքին քաղաքականութեան ճամ — բուն մէջ, երբ ճակատ կը յարդարենք թէ Արեւելքին եւ թէ Արեւմուտքին դէմ, ուրիշ բան չենք ըներ՝ բայց եթէ արմա — տախիլ ընել մեր արտաքին ամբողջ վարկը եւ յարգը։ Պէտք է անդրադառ — նանք այս վտանգին։

Ի՞նչ պիտի ընենք։ Պիտի բաժնուի՞նք մեր բոլոր դաչինքներէն, եւ միա՞մինք պիտի ապրինք։ Կար առեն մը, երբ Ա — մերիկա «չքեղ կղզիացումի» մը կը հե — տեւէր, բայց չկրցաւ յաջողցնել զայն։ Մե՞նք պիտի յաջողինք այդ մեկուսա — ցումին մէջ։

Մե՛ղք կ'ըլլայ մեղի, հազար մե՛ղք։

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԱՂԵՏԱԲԵՐ ՏԱՐԻԻՆ

Բ.

Վեց պետութեանց դեսպանները 1905 Մայիս վեցին ներկայացուցին սուլթանին ծրագիր մը Մակեդոնիոյ ելմտական բարեկարգութեան համար: Սուլթանին կողմէ նշանակուած Թուրք ընդհ. քննիչի մը հետ ելեւմտական պատուիրակներ պիտի հսկէին ելեւմուտքին վրայ : Սուլթանը հաւանութիւնը ձգձգեց : Վեց դեսպաններ հաւաքաբար ունկնդրութիւն խնդրեցին, սուլթանը մերժեց, պետութիւններ որոշեցին նաւային ցոյց մը կատարել, ռազմանաւեր Փիրէէն մեկնեցան Լիմնոս կղզին, սուլթանը ստիպուեցաւ տեղի տալ (1905 Նոյեմբեր 26) :

Սերպիա կը ձգտի միացնել Սլաւները, կազմել Եուկոսլաւիան : Թագաւորը վարչապետութեան պաշտօնը կը յանձնէ արմատական Փասիչի : Ազգայնական ընկերակցութիւններ կը սկսին գործել, կը քարոզեն աւստրիահպատակ խրուաթներու եւ սլովեններու միութիւնը Սերպիոյ : Աւստրիոյ վարչապետը, Էրէնթալ, կը մտածէ 1906 Հոկտեմբերին կցել Պոսնիան, քանդելու համար « սերպ յեղափոխական օճախը »: Ցարը արտաքին նախարար կը նշանակէ Իզվոլսքի, որուն ծրագիրն էր Նեղուցներու հարցին լուծումը Անգլիոյ հետ համաձայնելով: Արդէն 1906ին ռուս-անգլիական համաձայնութիւն մը իրականացած էր Պարսկաստանի շուրջ :

Իզվոլսքի կը համաձայնի Էրէնթալի հետ Պոսնիոյ գրաւումին, պայմանով որ Աւստրիա օժանդակէ Ռուսիոյ Նեղուցներու հարցին լուծումին (Սեպտ. 1908):

Աւստրիա 1908 Հոկտեմբեր 7ին կը յայտարարէ Պոսնիոյ կցումը Աւստրիոյ: Ռուսիա կը բողոքէ, զօրաշարժ կը կատարէ, բայց մինակ կը մնայ, Անգլիա եւ Ֆրանսա համամիտ չեն ռուս շարժումին: Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Փիշոն 1909 Փետրուար 25ին կը հաղորդէ Իզվոլսքիի թէ Ֆրանսա, թէեւ դինակից, չի կրնար մինչեւ պատերազմ երթալ խնդրոյ մը համար, ուր Ռուսիոյ « կենսական շահերը » վտանգուած չեն : Ռուսիա տեղի կուտայ 1909 Մարտին, Իզվոլսքի կ'ըսէ. « Դառն հապ մը կլլեցինք, սպասելու ենք փոխ-վրէժ առնելու »:

Արեւելեան տագնապը կը սկսէր ռուսաւստրիական բախումով, բայց Պոսնիոյ կցումով, Սլաւներու մուտքով երկգլխեան կայսրութեան մէջ, Աւստրիոյ հարցն ալ տագնապի կը մտնուէր: Աւստրիա ալ Օսմ. կայսրութեան նման ժողովուրդներու մոզայիք մըն էր: Կային Սլաւներ — տասը միլիոն Չեխեր — Սլովաքներ, չորս միլիոն եւ երկու հարիւր հազար Լեհեր, երեք միլիոն Սերպ-Խրուաթներ, ինը միլիոն Գերմաններ, եօթը հարիւր հազար Իտալացիներ, մէկուկէս միլիոն Հրեաներ, երեք միլիոն Ռումէններ, ինը միլիոն Հունգարներ :

Հունգարները գերման տիրապետութեան դէմ ըմբոստացան, Ռուսիա օգնութեան փութաց Հապսպուրկի Տան, ջախջախեց ըմբոստութիւնը, բայց 1861ին սահմանադրութեամբ մը չափաւորուեցաւ ինքնակալութիւնը : Սատովայի պարտութեամբ Հունգարիա ստացաւ առանձին սահմանադրութիւն 1868ին : Հունգար ազգայնականներ կը պահանջեն առանձին բանակ, որուն լեզուն հունգարերէն ըլլալու էր :

Հունգարները կ'ընդդիմանային Պոսնիոյ միութեան, որովհետեւ Սլաւներու թիւը կ'աւելնար եւ կը վախնային որ իրենց նման ինքնավարութիւն կը ստանան եւ կը կազմուի եռադլուխ կայսրութիւն մը: Ֆրանսայի մեծ պատմաբան Ալպէր Սորէլ կը գրէր. « Երբ Արեւելեան Հարցը լուծուի, Աւստրեւհունգարիոյ հարցը սեղանի վրայ պիտի դրուի »:

Նափոլէոն, երբ լսեց 1807ին Պոլսոյ յեղափոխութիւնը, Թիլսիտի մէջ Աղեքսանդր ցարին առաջարկեց Օսմ. կայսրութեան բաժանումը, որովհետեւ «Օսմ. կայսրութիւնը չի կրնար այլեւս տոկալ, քայքայումը մօտալուտ է »:

Հարիւր տարի վերջ կրկին յեղափոխութիւն, կայսրութիւնը տակցած էր հակառակ ներքին տագնապներու, օտար պետութեանց մեքենայութեանց : Բայց կը մնար « հիւանդ մարդը » անկարող բարենորոգուելու, ազգութիւններ հետզհետէ կ'ազատագրուէին եւ Պալքանեան Թերակղզին կը դառնար նորակազմ պետութեանց հակամարտութեան ասպարէզը, Աւստրիոյ եւ Ռուսիոյ մրցակցութեան կրկէսը :

Այս հակամարտութենէն եւ մրցակցութենէն ծնաւ մակեդոնական յեղափոխութիւնը 1908 Յուլիս 23ին: Երիտասարդ Թուրքերու ծրագիրն եղաւ Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն : Բոլոր հպատակները, մահմետական եւ քրիստոնեայ, առանց կրօնի, ցեղի խտրութեան միեւնոյն իրաւունքներն ու պարտականութիւնները պիտի ունենային որպէս քաղաքացի : Բոլորն ալ պիտի աշխատէին կայսրութեան յառաջդիմութեան, այսպէս ազատելով օտար ազդեցութիւններէ, արտաքին կապանքներէ : Կայսրութեան բնակիչները խանդավառուեցան ծրագրով, ողջունեցին եղբայրութեան, հաւասարութեան, ազատութեան, արդարութեան դրօշը :

Այդ թուականէն կը սկսի եւրոպական տագնապը, որ պիտի յանգի 1914ի պատերազմին :

Իզվոլսքի կ'ընդունէր Պոսնիոյ կցումը պայմանով որ Աւստրիա օժանդակէր Նեղուցներու հարցին լուծման (1908 Սեպտեմբեր 16) : Աւստրիա կը կցէր, բայց կը մերժէր օժանդակել, որովհետեւ գիտէր թէ ուրիշներ պիտի ընդդիմանային : Անգլիա եւ Ֆրանսա կը մերժեն Իզվոլսքիի դիմումը (1909 Փետրուար 25) : Գերմանիա կը յայտնէ թէ Աւստրիոյ կողքին կը մնայ եթէ կցումին պատճառով Ռուսիա պատերազմ յայտարարէ Աւստրիոյ դէմ (1909 Մարտ 22) :

Ռաքոնիճիի մէջ տեսակցեցան ցար եւ թագաւոր եւ կնքեցին իտալեւռուս համաձայնութիւն մը 1909 Հոկտեմբերին : Երկու պետութիւնները պիտի գործակցին պալքանեան գոյավիճակի պահպանման համար, « փոխադարձ գործակցութիւն ռուս շահերու համար Նեղուցներու հարցին մէջ, իտալական շահերու՝ Թրիփոլիի մէջ (Յօդ. 5):

Ռուսիա 1871էն ի վեր կը պահանջէր ազատ անցք Նեղուցներէն իր նաւատորմին համար, փակում օտար նաւատորմներու առջեւ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ԿՈՆՍՏԱՆԴԻՆ ՍԵՐԳԻԵՒ ՍԹԱՆԻՍԼԱՒՍԿԻ ԵՒ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

Անցեալ տարի լրացաւ ծննդեան հարիւրամեակը քսաներորդ դարու մեծագոյն թատերագէտին՝ Կոնստանդին Սերգիեւ Սթանիսլաւսկիի :

Այս հանճարեղ ռուս արուեստագէտը վերանորոգեց ռուսական թատրոնը եւ իր գեղարուեստական նորագոյն մտայղացումներով հանդիսացաւ ռուսական թատերական արուեստի բարենորոգիչը, եւ որուն սկզբունքները ազդեցին նաեւ համաշխարհային թատրոնի գործունէութեան վրայ :

Սթանիսլաւսկի շատ մօտիկ շփումներ եւ ծանօթութիւններ ունեցած է հայ գրողներու եւ թատերական գործիչներու հետ, եւ ինչպէս պիտի տեսնենք, այս կապերը մեծ ազդեցութիւն ունեցած եւ օգտակար եղած են հայ բեմին համար :

Սթանիսլաւսկիի Հայերու հետ ծանօթութիւնը իր սկիզբը առած է 1878 թըւականին, երբ ապագայ մեծ թատերագէտը, տակաւին պատանի, մուտք կը գործէ Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանը, ուր կը յաճախէին բազմաթիւ հայ ուսանողներ եւ ուր գոյութիւն ունէր « Հայկական նրբանցք » յորջորջուած խումբը :

Լազարեան ճեմարանը՝ հիմնուած 1814ին, եղած էր հայ մշակութային մտքի կարեւոր օճախներէն մին : Հայ մըտաւորականութեան բազմաթիւ ականաւոր գործիչներ եղած են Լազարեան ճեմարանի սաներ :

Շփումներ ունենալով հայ ուսանողներու եւ ուսուցիչներու հետ, Սթանիսլաւսկի առիթը կ'ունենայ շատ մօտէն ծանօթանալու հայկական մշակոյթին եւ խորապէս ճանչնալու հայ ժողովուրդը : Իր յուշերուն մէջ մեծ արուեստագէտը ունի բազմաթիւ ջերմ ու խանդավառ տողեր, նուիրուած Լազարեան ճեմարանին եւ հոն անցուցած իր տարիներուն ու մանաւանդ իր հայազգի ընկերներուն մասին :

Սթանիսլաւսկիի գեղարուեստական ինքնուրոյն գործունէութեան առաջին քայլերուն, իր գործակիցներուն մէջ բազմաթիւ Հայեր ալ կային : Անոնցմէ մէկն է եղած Գէորգ Բուրջալեանը, որ աւելի ետք պիտի դառնար Սթանիսլաւսկիի մտերիմ բարեկամն ու համախոհ գործակիցը : Կար նաեւ հայ անուանի դերասան Քրիստափոր Պետրոսեանը, որ նոյնպէս մինչեւ վերջը մնաց Սթանիսլաւսկիի թատերական ուղղութեան յարատեւ հետեւող մը եւ մտերիմ ու անկեղծ բարեկամ մը :

Սթանիսլաւսկիի եւ Գէորգ Բուրջալեանի բարեկամութիւնը այն աստիճան կը զարգանայ, որ ի վերջոյ, ռուս մեծանուն թատերագէտը կը դառնայ Բուրջալեան ազգականն ու մեծ ընտանիքին մէկ անդամը : Այդ առթիւ հետաքրքրական են հայ թատրոնի վաղեմի գործիչ Գաբրիէլ Երեցեանի հետեւեալ տողերը.—

«... Սթանիսլաւսկին տանու մարդ էր Բուրջալեանների ընտանիքում եւ շատ էր սիրում նրանց հօրը՝ աստրախանցի հայ թատրոնի երկրպագու Սարգիս Բուրջալեանը, որ իր կողքին, Մոսկուայի ուսանողական թատերախմբի հայկական ներկայացումներում, սկսած 1859 թըւից, կատարել էր գլխաւոր դերեր : Նա բնակւում էր Մոսկուայում եւ իր որդիներին դաստիարակել էր թատրոնի հանդէպ սիրով »:

Սթանիսլաւսկին մեծ հիացում ունեցած է Բուրջալեանի թատերագիտական կարողութիւններուն հանդէպ եւ իր յուշերուն մէջ միշտ ալ խանդավառութեամբ է արտայայտուած այս հայազգի արուեստագէտին թատերական գործին բերած մեծ նպաստին մասին :

Սթանիսլաւսկիի հայ բարեկամներու շարքին կարելի է յիշատակել նաեւ անունները հայ մեծանուն գրողներու եւ դերասաններու. — Ա. Ջիվիլեգեան, Վախթանգով (Վախթանգեան), որ յետագային պիտի դառնար ռուսական թատրոնի սիւներէն մին), բանաստեղծ Ա. Ծատուրեան, նկարիչ Սուրէնեանց, դերասաններ՝ Յովհ. Սեւումեան, Յովհ. Աբելեան, Զարիֆեան, Աչօ Շահխաթունի, Իսահակ Ալիխանեան, Օլգա Մայսուրեան, Միքայէլ Մանուէլեան են :

Սթանիսլաւսկիի Հայերու հետ ունե-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՈԳՈՒ ՋԱՒԱԿԸ

Ու սկսաւ քննել մօրը իր հետ ունեցած յարաբերութիւններն ալ: Բուրուլ տուտու զինքը շատ սիրած էր, վրան անդադար կը գուրգուրար, եւ սակայն ունէր զաւկին համար տեսակ մը յարգանք, ակնածանք, որոնք գոյութիւն չեն կրնար ունենալ մօր մը ու տղուն միջեւ, մանաւանդ հասարակ դասակարգին մէջ. միտքը չէր գար որ օր մը մայրը զինքը յանդիմանած ըլլայ, թեթեւ մը իսկ. ու որչափ որ ինք կը մեծնար, մայրն ալ այնքան աւելի յարգալիր կը վարուէր հետը, իբր թէ ամենապատուական հիւրը ըլլար: Ու չէր զգացած երեսներուն վրայ համբոյրի այն տաքութիւնը, զոր հայր մը եւ մայր մը կուտան իրենց զաւկներուն : Ու այս ամէնուն հետ մէկտեղ, չէր յիշեր թէ մայրը օր մը երբեք իրեն խօսած ըլլայ կամ ակնարկութիւն մը ըրած ըլլայ իր ծնունդին պարագաներուն վրայ : Ու լաւ մը յիշելով տղայութեանը, պատանեկութեանը եւ երիտասարդութեանը մէջ մօրն իրեն հետ ունեցած ամէն մէկ վարմունքը, գրեթէ ալ տարակոյս չունէր որ իր ծնունդին մէջ կար այն գաղտնիքը, զոր թերթը մատնանիշ կ'ընէր : Եւ յետոյ, այդ նենգամիտ յօդուածը որ թուանշաններով ու եղելութիւններով կը խօսէր, միայն ճիշդ քննութեան մը արդիւնք եղած կրնար ըլլալ: Ագրիպ էֆէնտի իրեն մրցակից մըն էր, եւ սակայն, մանրագնին քննութիւններով միայն կրնար յարձակիլ իր դէմ, ապա թէ ոչ շատ դիւրին կ'ըլլար իր խայտառակուիլը :

Ու եթէ դեռ տարակուսանքներ ունենար, որո՞ւն կրնար դիմել լուսաբանուելու համար, Բուրո՞ւլ տուտուին. չէ. այդ չարչարանքը չէր կրնար պատճառել այդ խեղճ կնոջ, զոր հիմա աւելի հզօրապէս սկսած էր սիրել, վասնզի անոր աչքին իրեն համար աւելի գերագոյն կը համարէր քան թէ բնական մօր մը զգացումները. ու այդ կինը մարդասիրական մեծ սկզբունքներուն գործադիրներէն եղած էր առանց ոչ իրեն եւ ոչ ուրիշներուն յօդուածները կարդացած ըլլալու :

Ժամերը կը յառաջանային, ալ խոնջ, վաստակաբեկ՝ Նաւարեան քնացաւ, անկողնին վրայ, գրեթէ չհանուած, վրան վերմակ մը քաշելով :

Աշնանային գեղեցիկ առաւօտ մը ծագեցաւ. Նաւարեան հեղձուցիչ տպաւորութեանց ներքեւ արթնցաւ, ու լուացուելէն յետոյ, պատուհանը բացաւ, սուրճ մը սկսաւ խմել եւ մտածել : Որոշում մը այդ պահուն իսկ տալու էր : Պոլսէն ձգել հեռանալու գաղափարը ներկայացաւ իր մտքին ամէնէն գործնական միջոցը յուսահատութենէ փրկուելու : Ի՞նչ պիտի ընէր. ամէն մէկ քայլին պիտի հանդիպէր ծանօթներու, որոնց պարտաւոր պիտի ըլլար պատասխան մը տալու: Սարաթեաններու տունը իր առջեւ փակուած էր : Ի՞նչ գրէր, ի՞նչ պաշտպանէր երբ երկու կնոջ պատկերները աչքին առջեւ պիտի ըլլային միշտ. իր մայրն ու Արուսեակը զինքը կը ջլատէին: Ու ասոնց հետ մէկտեղ մարդկային չարութեան այնքան հզօր ապացոյց մը, որքան եղած էր այն կեղտոտ յօդուածը, ազդած էր իրեն անդիմադրելի զզուանք մը: Պոլսէն հեռանալ, երթալ թափառիլ, իր սիրտը թեթեւցնող մտածութիւնը եղաւ :

Պատանեկութեան օրերուն մէջ սիրած էր Իտալիան, որուն լեզուն իրեն բաւական ծանօթ էր: Իտալիոյ գեղեցկութեան ու գեղարուեստներու նկարագրութիւնն ու պատմութիւնը բնոյթ գլխաւոր գործերու հաւաքածոյ մը ունէր : Տեսականօրէն գրեթէ կը ճանչնար այդ հրաշալիքներու երկրին ամէն մէկ մասը, իր իղձերէն մին էր օր մը երթալ այցելել այդ իր այնքան սիրած երկիրը ու [illegible] մը հոն ապրիլ: Հիմա փորձութիւնը անդիմադրելի եղաւ : Ու իր ջախջախուած սիրոյն, խորտակուած յոյսերուն մէջ առաջին քաղաքը որուն պատկերն իր մտքին ներկայացաւ՝ Վենետիկն էր: Տխրութեան, հանդարտութեան, փլուած փառքի քաղաքը իր սպաւոր սրտին միակ ապաստանարանը կրնար ըլլալ: Հոն մենութեան ու լռութեան մէջ պիտի ապրէր ատեն մը, հոն նաեւ կրնար դիւրութիւններ ունենալ իր աշխատութիւնները շարունակելու, եւ երբ պէտք ունենար Մխիթարեանց տպարանը ամէն դիւրութիւն կրնար ընծայել իրեն՝ հրատարակութեանց համար :

Իր աշխատութեամբը շահած դրամէն, որուն կրցած էր աւելցնել գումար մը, որուն համար որոշած էր օր մը իր սիրած [illegible]տակներէն մէկուն յատկացնել. այժմ կրնար ինքն իրենէն փոխառութիւն մը ընել : Այդ խնայողութիւնները պիտի կրնային իրեն ապահովել բաւական ատենի համար համեստ կեանք մը Իտալիոյ մէջ, ուր ապրուստը շատ աժան է :

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(21 Շար.)

ԿՅԱՆՔԻ ✻✻ ՈՍԿԵՐԸ ✻✻

Ֆրանսերեն թարգմանեց Ա. Ալազան

— Ի՞նչ ես ուզում, որ անեմ, որ քեզ հավանեցնեմ։ Ասա՛ ինձ, ես ամեն բան կանեմ։

— Ոչինչ, ոչինչ, ես ինքս կանեմ։ Ես ինքս կարող եմ ինձ հավանեցնել։ Ես ինքս կարող եմ ինձ ձեռք բերել։ Ես ինքս կարող եմ ինձ ամուսնացնել։ Ես ինքս կարող եմ ինձ ամուսնացնել։ Ես ինքս կարող եմ ինձ ամուսնացնել։

— Ես, Տեր իմ։ Ուրախ, ուրախ եմ, որ կարող եմ քեզ ծառայել։ Բայց ինչպե՞ս կարող եմ ես ինքս ինձ ամուսնացնել։ Ես ինքս կարող եմ ինձ ամուսնացնել։ Ես ինքս կարող եմ ինձ ամուսնացնել։

— Ես ինքս կարող եմ

Տէր եւ Տիկին Գարեգին Հրաչեան եւ զաւակները՝ Հրայր եւ Սեդա, Տէր եւ Տիկին Յ. Հրաչեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Սարեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Սապունճեան եւ զաւակները՝ Ժիրայր եւ Լիտի, Հրաչեան ընտանիք (Մարսէյլ), Պանտիկեան ընտանիք (Մարսէյլ), սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՆՈՅԵՄԶԱՐ ՀՐԱՉԵԱՆԻ
(Ծնեալ Պահլաւունեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 6ին, իր բնակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Չորեքշաբթի, ժամը 14ին :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Զաքչաքեան քսան փր. կը նուիրեն Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան, Տիկին Տէրվանեանի մահուան առթիւ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի կողմէ :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Սալ Մազընօ, Րիւ տ'Օպաներ :

Կը դասախօսէ ընկ. ՀՐԱՉ ՏԱՄԱՏ-ՊԵՏԵԱՆ (Պէյրութէն) :

Նիւթ.— Հայկ. Դատը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ

—o—

ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արարայի ճակատամարտին 46րդ տարեդարձը մեծ շուքով պիտի տօնուի՝ Հոկտեմբեր 11ին, Կիրակի, Շաթօ տէ Ֆլէօռի մէջ։ Կոչ Ֆրանսարնակ բոլոր լեգէոնականներուն, խմբուիլ Միութեանս պատ. նախագահ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի շուրջ :

Այս առթիւ՝ «Ի յիշատակ Կիլիկիոյ» մակագրութեամբ շքանշան պիտի բաշխուի բոլոր նախկին կամաւորներուն եւ կամաւորի այրիներուն :

Ընդունելութիւն կամաւորի ընտանիքներուն՝ ժամը 4·30ին :

Շքանշանի համար, գրաւոր դիմել՝ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի՝ 142 Րիւ Փառատի կամ Սելեֆթ – Պար, 18 Պուլ. Տի Կոմիտիէ, յիշատակելով իրենց պատկանած գունտը եւ վաշտը :

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ժորժ Ե·ի շքեղ սրահներուն մէջ Հոկտեմբեր 25ին, ժամը 16էն 24 :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Նահապետ Պիլալեան, բնիկ Բումպիյեցի, հօրը անունը՝ Խաչիկ, մօրը անունը՝ Ֆընտըխ, կը կարծուի թէ երկար ատեն Փարիզի շրջանը ապրած է։ Ձինքը կը փնտռէ իր փոքր քոյրը՝ Հայկուհի :

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել.— Պ. Խաչիկ Կէօյիւշեան, 4, Ավընիւ տը Ժրնեւ, ԿՈՒՄԷՆՎԻԼ, (Սէն է Ուազ) :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ զոյգի մը համար, առանց զաւկի, կահաւորուած սենեակ մը կը փնտռուի, խոհանոցով եւ բաղնիքով, Փարիզի մէջ : Հեռաձայնել .— CEN. 94-91

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Հասցէի ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ փոփոխութեան պարագային, բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին, կցել անպայման հինը (լաւագոյնը՝ թերթին պանտը կցել) եւ երեք փրանք :

Կը խնդրուի մանաւանդ շատ յստակ գրել հասցէները :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, (13 Սեպտեմբեր), Խաչվերաց եւ տօն ժողովրդապետական եկեղեցւոյ։ Ժամերգութիւն ժամը 10ին : Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

Պիտի պատարագէ Հ. ՅԱԿՈԲ Վ. ՉԱՆԹԱՅԵԱՆ :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Սեպտեմբեր 27ին, Կիրակի եկեղեցւոյս Տօնին առթիւ աւանդական մատաղօրհնութիւն պիտի կատարուի : Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին նուիրատուներ մասնակցիլ, թող հաճին իրենց նուէրները ղրկել Պ. Ա. Մարտիրոսեանի, 27պիս, Րիւ Սէն Ժիւսթ, Առնուվիլ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	փր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Ջրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ։ Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, տակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. 35րդ Շրջ. ժողովի պատգամաւորներու ընտրութիւն :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան Ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ : Բոլորընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1964 – 1965 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են : Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց աղջիկները այժմէն պէտք է դիմեն Հաստատութեան տնօրէնութեան :

1, Bld. du Nord, LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 փր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 փր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 փր.
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7 փր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 փր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարբը	5 փր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորներն ալ լաթակազմ են, տպուած Երեւան

ՐԱՖՖԻ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 փր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, Երկեր, 2 հատոր	15 փր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Յուշերի գիրք	7 փր.
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, Երկեր, Ա. հատոր	10 փր.
ՆԱԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 փր.
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, հատորը	10 փր.
Ա. Գ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 փր.
Մ. Գ. ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 փր.
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական հէքեաթներ, 3 հատ,· հատորը	15 փր.
ԱԼ. ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 փր.
Ա. Բ. ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 փր.
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 փր.
Գ. Խ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 փր.
Հ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 փր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 10 SEPTEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40e ANNÉE — Nº 10.105 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40-րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10105

ՄԻՒԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԿՈՆԴԱԿ

ՀԱՅԳԷՆ ԾԱՒԱԾ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ՄԱՐԴՈՅՆ ԱԶԳԻՍ, ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, ԾԱՅՌՈՑՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՄԱԶԳԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱՔՈՐՈՑ ԱՅՐԱՐԱՏԵԱՆ Ա – ԹԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԲՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԷՋՄԻԱԾՆԻ

Քրիստոսասաւանդ սիրոյ ողջո՛յն եւ օրհնութի՛ւն Հայրապետական կաթողիկոսին
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Տ· Տ· Խորենայ Առաջնոյ ,
Պատրիարքին Հայոց Սրբոյ Երուսաղէմայ Տ· Եղիշէի Արքեպիսկոպոսին ,
Պատրիարքին Հայոց Կոստանդնուպոլսոյ Տ· Շնորհիայ Արքեպիսկոպոսին ,
Հոգւոյն Արքեպիսկոպոսաց , Եպիսկոպոսաց, վարդապետաց, քահանայից եւ
Սարկաւագաց ,
Թեմական երեսփոխանական ժողովոց , Թեմական եւ Թաղական խորհրդոց
եւ պաշտօնէից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Սրբոյ
եւ սիրեցեալ համայն հաւատացեալ ժողովրդեան Հայոց

«Ի մահ համարեալ էին, եւ մահէ իւրեանց՝ անշուշտ կեաւք »։
ԵՂԻՇԷ

Որ հինաւուրց ազգի պատմութիւնը ուսանի յուշարձան մըն է, մարդկային քարշի հորիզոնին վրայ բարձրացող , պատուած ու մարմին առած նահա – տներու արիւնով, բարիին ու գեղե – ցին ծառայելու ստեղծարար հանճարով ուժական ազգ ու ազատ հայրենիք ունենալու սրբազան կիրքով, այն օրէն սկսուող , երբ Աւետարանի լոյսը իջաւ Հայաստան Աչխարհ : Քրիստոսի Աւե – տարանով հայ ժողովուրդը հաւատաց Աստուծոյ, հաւատաց լոյսին ու չինարար ճշմարտութեան, եւ հաւատաց, թէ «Սէր ոչ ունի անկանի» (Ա· Կորնթ· ԺԳ· 8) : Ասկէ ա՛ւա բացաւ ան դռները իր ապրումներով կ'ո – րոշէ ուժերուն, դռները յաւիտենական կեանքին :

Հայոց պատմութեան ազգային դարա – շրջանը սկիզբ առաւ հինգերորդ դարուն, երբ տաճերու պիւտով եւ Աւարայրի հե – րոսամարտով :

Աւարայրը լրումը եղաւ հայ ժողովուր – դի ազգային ուժերու արդիասւորման ու ներքին արտայայտութիւնը ազգային գիտակցութեան, եւ միաժամանակ դարձը մեր բուն ազգային պատմու – թեան, որ իր դրոշմը դրաւ յետագայ բո – լոր դարերուն վրայ : Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց նահատակութիւնը դարձաւ ժողովուրդի ճակատագիրը : Եւ այդ օրէն ի վեր, ամբողջ հազար եւ հինգ հա – րիւրները չարունակ, մեր նախնիք ամէն հերոսական մարտը չարունակեցին իսկ Յիսուսի, վասն հայրենեաց » , ըսելով « Չի քարձրացի կողմն ճշմարտու – թեան » ոգիով, միշտ մահը մահով յաղ – թելու հաւատքով :

Ուր արիւնոտ, բայց ազնիւ փառքի տարուն վրայ, հայ ժողովուրդի պատ – մութիւնը արձանագրեց իր վերջին մեծ հաւատարմութիւնը, յիսուն տարիներ ա – ռաջ :

Այո՛, մեր սրտերը ծուլ վչտով լեր – ցան, հոգեկան ծանր ապրումներով կ'ո – րոշենք յիշատակը այն ահաւոր ողբեր – գութեան, որ սկիզբ առաւ 1915ի Ապրիլ ամսուն եւ տեւեց ամբողջ հինգ տարի , ոչնչով զնելով արեւմտեան Հայաստանի հայութիւնը սարսափելի տա – ռապանքներու մէջ, կազմակերպուած ու պետական սուլթանական Թուրքիոյ իշխանութեան կողմէ : Նահատակուեցան մօտ երկու միլիոն Հա – յեր : Հրկիզուեցան ու քարուքանդ եղան բազմահարիւր չէն քաղաքներ եւ գիւղեր, եկեղեցիներ ու վանքեր, չատերը պատ – մական հոյակերտ կոթողներ հայ ճար – տարապետական հանճարի : «Քաջ նա – հատակ մեր անկան ի պատերազմի , եւ սուրբ բահանայք մեր խողխողեցան ի ձե – ռաց անօրինաց , գեղեցիկ երիտասարդք գենան ի սպանումն , եւ բազում կու – սանք վարեցան ի գերութիւն, գիրգ կա – նայք անկան ի տառապանս այրութեան եւ բազում որբք կականին դառնապէս » , « չինուածք մեր եղեն գերեզմանք դի – ակաց մերոց, եւ աստակք ձեռաց մե – րոց տապալեցան ի վերայ մեր » (Կղիչէ) : Այդ սեւ օրերուն եկած էր պահ մը, երբ «այս աշխարհի վրայ այլեւս անհնար էր հայ ըլլալ» : Ամէն յոյս կորսուած կը թո – ւէր, եւ Հայոց պատմութեան դիրքը՝ փակուած ու արեան մէջ թաղուած :

Բայց ո՛վ անխմանալի խորհուրդ մահ – ուան եւ կեանքի, եւ ո՛վ հրաշագործ ո – ղի Հայոց պատմութեան :

Նահատակուած էր ամբողջ ժողովուրդ մը, այո՛, սակայն Հայերը չէին մեռած ի սպառ, վասնզի անոնք զոհուեր էին հաւատքով ամուր, թէ «կեանք Քրիստոս է եւ մեռանիլ՝ շահ » (Փիլիպ· Ա· 21) : Անոնք, «որպէս սկսան քաջութեամբ, նո – վին եւ կատարեցին զհանդէս նահատա – կութեան, լի երկնաւոր սիրովն, եւ ար – տափայլեցին իբրեւ զարեգակն ի մէջ տիեզերաց, որոց եւ անուանիք նոցա գըր – եալ են ի դպրութեան կենաց » (Ցովհ· Դրասխանակերտցի) :

Ինչպէս վարդանանց հերոսամարտի օ – րերուն եւ այնուհետեւ դարեր շարու – նակ, մահը յաղթող Հայոց պատմութեան ոգին անգամ մը եւս պատուեց վարագոյ – րը անցողք ճակատագրին ու կեանքի կո – չեց Մնացորդացը մեր նահատակուած ազգին : «Իւր քաջ որդւոց սուրբ արիւ – նով » արբեցած հայ ժողովուրդը , հա – զար հինգ հարիւր տարիներ յետոյ, կար – միր վարդանին մեծ աւետիս տուաւ՝ Սարդարապատով :

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԾԱՅՐԱԳՈՑՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ և ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ Կ'ԱՄՈՒՍՆԱՆԱՅ

ԿԻՊՐՈՍԸ ԿԸ ՄՈՌՅՈՒԻ

Յունաստանի հանրային կարծիքը մէկ կողմ դրած կիպրական տագնապը , կը դրպռի թագաւորին ամուսնութեամբ : Արդարեւ քանի մը օրէն ,երիտասարդ թա – գաւորը Աթէնք պիտի մտնէ իր նշանա – ծին հետ դոր պատած է բերելու Քոփէն – հակէն :

Մինչ այս խրախճանքները, կիպրոս ոչ մէկ լուծում կը գտնէ իր ներկային ու ապագային համար : Ամանաեան Ուխտի հերթական խորհուրդին առջեւ, թուրք պատուիրակը չարք մը մեղադրանքներ բրած է Յունաստանի : Նախ դանդատած է Յունաստանէն ապա կիպրոսի Յոյնե – րէն : Այս վերջինները կ'ամբաստանէ ի – րենց ինտեսական պաշարման համար : Միւս կողմէ Թուրքիա կը բողոքէ Յու – նաստանի ձեռք առած պինուորական մի – ջոցներուն դէմ : Ըստ Թուրքին Յունաս – տան զօրաբաժին մը քաշած է Ատեան – տեան Ուժերէն եւ կիպրոս ղրկած : Զին – ուորական համախմբումներ ալ ըրած է եղեկանի կղզիներուն մէջ, ինչ որ, միշտ ըստ Թուրքին Լօզանի դաշնագրին բռնաբարումն է : Ձիշդ է որ Թուրքերը լա՛ւ կը հասկնան դաշնագրերէ եւ բռնա – բարումէ ... :

Ի պատասխան Թուրք պատուիրակին , յոյն պատուիրակը հերքած է եղած ամ – բաստանութիւնները եւ յայտնած թէ անգամ մը եւս քննելէ առք կացութիւնը , խօսք կ'առնէ յաջորդ նիստին :

Թուրքիոյ ձեռք առած միջոցներուն առթիւ, Ֆիկաոն ալ ձեռք առած է Լօ – զանի դաշնագիրը, ուր գտած է այս հար – ցին վերաբերող հետեւեալ պարբերու – թիւնները ։— Ա) 1923ի Լօզանի դաշնա – գիրը, իր առաջին գլուխին մէջ կը նախատեսէ բնակչութեանց պարտաւորիչ փոխանակութիւն մը : Կը վերաբերի ծա – դումով եւ կրօնքով յոյն, Թուրք քաղա – քացիներուն որոնք հեռացած էին Թուր – քիայէն եւ փոխադարձաբար, Թուրք ծա – դումով յոյն քաղաքացիներու, որոնք Յունաստանէն Թուրքիա անցած էին : Այս փոխանակութիւնը տեւած է Լօզանի դաշնագրին յայտրդող երեք – չորս տա – րիները : Վերաբերած է չորս հարիւր հա – զար Թուրքերու եւ մէկ միլիոն Յոյնե – րու :

Իր Բ· յօդուածին մէջ, Լօզանի դաշ – նագիրը կը ճշդէ թէ այս փոխանակու – թիւնէն դուրս կը մնան Ա) Պոլիս ապրող վաթսուն հազար Յոյները : Բ) Արեւմտա – եան Թրակիա ապրող հարիւր հազար Յոյները : Ասկէ զատ կայ 1930ին ստո – րագրուած Թուրքեւյոյն համաձայնա – գիրը որ կ'արտօնէ յոյն եւ Թուրք քաղա – քացիներուն դրացի երկիրը հաստատ – ուիլ : Այս հիման վրայ 12 հազար Յոյ – ներ Թուրքիա հաստատուած են երեք հա – զար Թուրքեր՝ Յունաստան :

Այս համաձայնագիրն է որ կը վերյա – նայ 1964 Սեպտեմբեր 16ին եւ « Թոյլ կուտայ» Թուրքիոյ որ արտաքէ Թուր – քիա ապրող 12 հազար Յոյները :

Այս միջոցին դէմ է որ Յունաստան Ա – պահովութեան Խորհուրդին դիմած է :

× Աթէնք հասած է Կիպրոսի Արտաքին նախարարը, ուրկէ Նիւ Եորք պիտի անց – նի մասնակցելու համար այն խորհրդակ – ցութեանց որոնք կը վերաբերին կիպրոսի ՄԱԿի ուժերուն : Նիւ Եորքէն վերադար – ձին հաւանական է որ Մոսկուա երթայ : Կիպրոսի նախարարը հերքած է թէ Թուրքերը պաշարման ենթարկուած ըլլան կղզիին մէջ : Ընդհակառակն միջոցները ալ ձեռք առնուած են անոնց պարենաւորման համար :

Ամէնէն ծանր հարցը Պոլսէն արտաք – սուելիք 12 հազար Յոյներուն վիճակն է : Առանց մեծ մասը, չատ համեստ պայման – ներու մէջ կ'ապրին :

Ընդդիմութեան թերթերէն՝ Ափոյեվ – մաքինի տեսակցութիւն մը հրատարա – կած է Մակարիոս Աբք·էն, ուր կիպրոսի նախագահը կ'ըսէ ։— « Կը փափաքիմ իմ անունս կցել Էնոսիսի, որ Յունաս – տանի սահմանները ափրիկեան ափերը պիտի տանի » : Ըստ Մակարիոսի կիպ – րոսի լուծումը մօտալուտ է : Ձգտած է թէ երբեք իր կամքին հակառակ լուծում չընդունիր :

Բայց յոյն ժողովուրդը մոռցած է կիպ – րոսը եւ կը զբաղի թագաւորին ամուս – նութեամբ :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ· Առաջ – նորդարանի դիւանը կը հաղորդէ թէ՝ Թեմիս Առաջնորդը ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ , ամսոյս 12ին Շաբաթ օր , օդային ճամբով կը մեկնի Հռոմ , մաս – նակցելու Վատիկանի Բ· Ժողովի երրորդ նիստին , որպէս դէտ :

կղզիին մէջ : Ընդհակառակն միջոցները ալ ձեռք առնուած են անոնց պարենաւորման համար :

Ամէնէն ծանր հարցը Պոլսէն արտաք – սուելիք 12 հազար Յոյներուն վիճակն է : Առանց մեծ մասը, չատ համեստ պայման – ներու մէջ կ'ապրին :

Ընդդիմութեան թերթերէն՝ Ափոյեվ – մաքինի տեսակցութիւն մը հրատարա – կած է Մակարիոս Աբք·էն, ուր կիպրոսի նախագահը կ'ըսէ ։— « Կը փափաքիմ իմ անունս կցել Էնոսիսի, որ Յունաս – տանի սահմանները ափրիկեան ափերը պիտի տանի » : Ըստ Մակարիոսի կիպ – րոսի լուծումը մօտալուտ է : Ձգտած է թէ երբեք իր կամքին հակառակ լուծում չընդունիր :

Բայց յոյն ժողովուրդը մոռցած է կիպ – րոսը եւ կը զբաղի թագաւորին ամուս – նութեամբ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՆի կառավարութեան Արտաքին նախարարը տեսակցութիւն մը տուած է Համպուրկի Շքերն չաբաթաթերթին ուր կը յայտնէ թէ լաւ յարաբերութիւններ փափաքելի են արեւելեան Եւրոպայի եր – կիրներուն հետ , բայց ոչ՝ դիւանագի – տական յարաբերութիւններ : Շրէօտէր բաած է նաեւ նկատի չի կրնար առնուիլ Ֆրանսայի հետ երկկողմանի միութիւն մը :

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՑ արաբական վեհա – ժողով միաձայնութեամբ համաձայն գտնուեցաւ զինուորական հատարակաց քաղաքականութեան մը վրայ , հակա – ռակ սկզբնական տարակարծութեանց :

ՎԻԼԹՆԱՄի մասին կարելի չէ հաս – տատ եւ յստակ դաղափար ունենալ : Զօր· Մինչ նախագահ է եւ Քան վարչա – պետ ըստ վերջին լուրերուն, բայց ժամէ ժամ փոփոխութիւններ կրնան ըլլալ : Կ'ըսուի թէ երբեակ դեկավարութիւնը դործի գլուխ մնացած է :

ԺԸՆեՒի մէջ վախ մը ծագած է որ 1980ին աչխարհ հարկ եղածին չափ Ուռանիում չունենայ :

ԹԻԹՕ եւ Տէյժ երկար խորհրդակցած են եուկոսլաւ – ռումէն յարաբերութեանց եւ միջպղպային հարցերու մասին :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼի վախ կայ ամերիկեան կառքի ճարտարարուեստին մէջ եթէ Քրայսլէր ընկերութեան հատաքական պայմանագրութիւնը չատորագրուի : Ա – մէնէն նպաստաւոր պայմանագրութիւնն է բանուորներուն համար :

ՀԱՐԱԻԱՁԻՆ Ռոտեզիոյ անկախու – թեան հարցը յետաձգուած է բրիտանա – կան ընտրութիւններէ ետք :

ՍՈՖԻԱ կը ոտնէ համայնավար վարչա – կարգի հաստատման քառնամեակը : Խորհրդարանային արտակարգ նիստի մը ընթացքին վարչապետ՝ Ժիվկով ծանր կերպով յարձակած է Մաոյեցեալ Նահանգ – ներուն վրայ, ինչ որ պատճառ դառնած է ամերիկեան դեսպանին սրահէն հեռա – նալուն :

ՊԱՊԸ որոչեց կարգ մը կիներ բնդու – նել իբրեւ դէտ Տիեզերական Ժողովի Գ· նստաչրջանին : Առեղծ եկած է որ աւելի մեծ կարեւորութիւն տրուի իգական կը – րօնական կեանքին չէչտած է Պողոս Զ· : Որոչումը պատմական կը նկատուի :

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԱՂԵՏԱԲԵՐ ՏԱՐԻՆ

Գ.

1911 Յուլիս 2ին գերման զրահաւոր մը, Փանթեր, Վիլհելմ կայսեր հրամանով կը հասնի Ակատիր, Մարոքի հարաւը «պաշտպանելու համար գերման ազգայինները, որոնք սպառնալիքի տակ են մարոքեան անիշխանութեան պատճառով»։ Վտանգ չկար, որովհետեւ գերման ազգայիններ չկային, իրականութեան մէջ սպառնալիքը Ֆրանսական Հանրապետութեան դէմ էր։ Քայոյի նախարարութիւնը որոշեց ֆրանսական զրահաւոր մը ղրկել Ակատիր, Պատերազմական Նախարար Մեսիմի կը փութար զօրաշարժ հրատարակել, իսկ Ծովային Նախարար Տելքասէ մտածելով որ Մարոքի հարցը ֆրանսական եւ անգլիական էր, հարցնելու էր Անգլիոյ թէ համաձա՞յն էր ռազմանաւ մը ղրկել։ Անգլիոյ Արտաքին Նախարարը յայտնեց թէ պիտի հետեւէր ֆրանսական Դահլիճի որոշումին։ Գերմանիա կ'ուզէ հաստատուիլ Մարոքի ծովեզրը, Անգլիա կ'ընդդիմանայ։ Լոյտ Ճորճ Յուլիս 21ին կը յայտարարէ, «Անգլիոյ կենսական շահերը, իր միջազգային առեւտուրին ապահովութիւնը Ֆրանսայի կողմն են»։ Վարչապետ Խսքուիթ կ'ըսէ Համայնքներու Ժողովին մէջ. «Անգլիա չի կրնար ընդունիլ որ Գերմանիա հաստատուի Ատլանտեանի ափերուն վրայ»։

Իզվոլսքի կը պատասխանէր թէ «Մարոքի հարցը կենսական շահ մը չի ներկայացներ Ռուսիոյ համար» կրկնելով բառ առ բառ Փիշոնի խօսքը Պոսնիոյ տագնապին ատեն։ Ֆրանսական բանակին հրամանատարը Պետերբուրգ կը մեկնէր ռուսական դիտաւորութեան իրազեկ ըլլալու եւ պաշտօնակիցը տեսնելու համար։

Գերմանիա կ'ուզէր գործակցիլ Ֆրանսայի Մարոքի շահագործման։ Գերմանիա կ'ըսէր՝ Ֆրանսա հարուստ է գաղթավայրերով, Գերմանիա ալ բաժին մը ունենալու է Ափրիկէի մէջ։

Աշխարհի խաղաղութիւնը քանի մը օր մնաց վտանգի տակ։ Վարչապետ Քայօ համաձայն էր զիջումներ ընելու. Դահլիճը քաջալերուած Անգլիայէն, դէմ էր որեւէ զիջումի։ Վերջապէս, 1911 Նոյեմբերին կնքուեցաւ համաձայնութիւն մը, բայց Գերմանիա քէն պահեց Ֆրանսայի դէմ, մանաւանդ Անգլիոյ դէմ։ Գերման մամուլը կը հաստատէր թէ Գերմանիան պաշարուած է։

Պերլինի դաշնագիրը Աւստրիոյ ձգած էր Պոսնիոյ վարչութիւնը, Իտալիա փոխարինութիւն մը չէր ստացած եւ իտալական պատուիրակ Կոմս Քորթի քննադատուած էր ձեռնունայն վերադառնալուն համար։ Պոսնիոյ կցումը վրդովում պատճառեց իտալական մամուլին եւ պետական շրջանակներուն։ Ժամանակը եկած էր Օսմ. կայսրութենէն բաժին մը փրցնելու։

1911 Սեպտեմբեր 28ին, հազիւ թէ Քամպոն եւ Քինտերլէն Ակատիրի գործը կարգադրեցին, Պոլսոյ իտալական դեսպան Սան Մարթինօ Թուրքիայէն կը պահանջէր Ափրիկեան Տրիպոլիսը։ Իտալական զրահաւորներ անմիջապէս յարձակողականի կ'անցնէին եւ Ադրիականի մէջ ծովամոյն կ'ընէին Թուրք երեք նաւեր։ Հոկտեմբեր երկուքին ծովակալ Ֆավաբելլի կ'ռմբակոծէր Տրիպոլիսը, վարչապետ Ճիոլիթթի կ'արդարացնէր գրաւումը. «Այս նահանգները լքուած են եւ իրաւունք ունին վայելելու քաղաքակրթութեան բարիքները»։ Ֆրանսա եւ Սպանիա կը բաժնէին Մարոքը, Իտալիա, Միջերկրականեան երկիր մը, իր բաժինն ունենալու էր Միջերկրականի մէջ։

Իտալիոյ պահանջը կը սկսի Պերլինի ժողովէն, Ֆրանսայի կողմէ Թունուզի գրաւումէն։ Անգլիա, Ֆրանսա, Աւստրիա իրենց բաժիններն առին, Իտալիա մասնակցելու էր բաժանումին։ Հեշտ չեղաւ գրաւումը, Թուրքերը բուռն դիմադրութիւն ցոյց տուին, արտաքսեցին 20 հազար Իտալացիներ, որոնք հանգիստ կ'աշխատէին Օսմ. կայսրութեան մէջ։ Պատերազմը վերջ գտաւ Ուշիի դաշինքով։ Թուրքերը տեղի տուին, որովհետեւ Պալքանները սկսած էին շարժիլ։

Պոլսոյ նախորդ դեսպան Նելիտով Փարիզի դեսպան նշանակուած էր, Հանոթոյի մտերիմն էր Պոլսոյ մէջ ծանօթացած, ինք խորհրդական Իկնատիեւի, Հանոթօ քարտուղար ֆրանսական դեսպանատան։ Իզվոլսքի կը յաջորդէ Նելիտովի՝ ամրապնդելու համար ֆրանքեւռուս զինակցութիւնը նախատեսելով եւ պատրաստելով եւրոպական պատերազմը։ Հետուէն կը գործակցի Սազոնովի, գործի կը լծէ գործակալները Պելկրատի, Սոֆիայի եւ Աթէնքի մէջ, մերձեցնելու համար ցեղով եւ դաւանանքով եղբայրները։ Ռուսիա կը պատրաստուի օգտուիլ Իտալեւթուրք պատերազմէն։ Անգլիա, Ֆրանսա, Աւստրիա մերժած էին ռուս առաջարկը Նեղուցներու հարցին լուծումին համար։ Ռուսիա փորձ մը կը կատարէ ուղղակի դիմելով Թուրք կառավարութեան 1911 Նոյեմբերին։ Թուրքիա նոյնպէս կը մերժէ՝ ծանօթ ըլլալով մեծ պետութեանց պատասխաններուն։ Ռուսիա կ'առաջարկէ պալքանեան զինակցութիւն մը Թուրքիոյ հետ։ Պոլսոյ կառավարութիւնը խաղ մը կը կարծէ ռուս դիւանագիտութեան կողմէ սարքուած, կը տեսնէ որ սերտ յարաբերութիւն կայ Սոֆիայի եւ Պելկրատի միջեւ։ Պուլկարիոյ Վարչապետ կ'ընտրուի Կեշոֆ (1911 Մարտ) որ համակիր է ռուս ազդեցութեան։ Յունաստանի վարչապետ Վենիզելոս կը մերձենայ Սերպիոյ եւ Պուլկարիոյ (1911 Ապրիլ)։ Համալսարաններ Սոֆիայի մէջ սլաւական ծրագիրը ջատագոված էին (1910 Յուլիս)։ Աթէնք, Պելկրատ, Սոֆիա կը համաձայնին շարժման մէջ դնել իրենց բանակները, եթէ Թուրքիա զօրաշարժ կատարէ Պալքանեան Թերակղզիին մէջ Իտալիոյ դէմ ղրկելու համար։ Պուլկարիոյ, Սերպիոյ, Յունաստանի համար դժուարին հարց էր Մակեդոնիոյ բաժանումը։

Վերջապէս 1912 Փետրուար 23ին կը կնքուի զինուորական դաշինք մը Պելկրատի եւ Սոֆիայի միջեւ։ Պուլկարիա կը բանակցի Յունաստանի հետ եւ 1912 Մայիս 29ին կը կնքուի պուլկարեւյոյն դաշինքը։ Դաշնակիցները Ռուսիոյ իրաւարարութեան պիտի դիմէին անհամաձայնութեան մը պարագային, պիտի գործակցէին նաեւ «մեծ պետութիւններէն ոեւէ մէկուն դէմ եթէ փորձէր գրաւել, նոյնիսկ ժամանակաւոր կերպով, պալքանեան հողամաս մը, որ այժմ մաս կը կազմէ օսմանեան տիրապետութեան» տակ եղող երկիրներուն (յօդ. 6)։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Տար.)

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Քանի մը անգամներ հարկադրուած եղած ենք այս սիւնակներուն մէջ անդրադառնալ այն յոռի ու անվայել արարքներուն, որոնք կը կատարուէին գաղութահայ դրօսաշրջիկներուն կամ ուսանողներուն կողմէ իրենց Հայաստան այցելութեան կամ ուսանողութեան շրջանին։

Բազմաթիւ դէպքեր պատահեցան, որոնք երեւան հանեցին թէ՝ նոյնիսկ մեծահարուստ համարուող անձինք Հայաստան կ'երթային պարզապէս շահագիտութեան նպատակով։ Մանաւանդ ասկից 10 – 15 տարիներ առաջ, երբ պատերազմը նոր վերջացած էր ու մեր երկիրը՝ ինչպէս ամբողջ Եւրոպան, կը տառապէին ամէն տեսակ ապրանքի պակասէն կամ սղութենէն, գտնուեցան «ճարպիկ» Հայեր, որոնք Հայաստանը դարձուցին իրենց համար գործի ասպարէզ։ Իրենց պայուսակները լեցուցած կանացի արդուզարդի կամ հագուստեղէնի վերաբերեալ իրեղէններով Հայաստան կ'երթային, իբրեւ թէ այցելութեան եւ կամ Էջմիածին ուխտի։ Հոն հասնելնուն պէս կը գտնէին Սփիւռքէն գաղթած հայրենակիցներ, ծանօթներ ու բարեկամներ, որոնց գործակցութեամբ գաղտագողի եւ առասպելական գիներով կը պարպէին իրենց պայուսակները ու ոսկի եւ ադամանդ գնելով կրկին սահման կը փոխէին, այս անգամ արտասահմանի մէջ զանոնք հսկայ գումարներու դիմաց փոխանակելով։

Ամէնէն ցաւալին սակայն այն էր, որ այդ գործին մէջ մտան յետադային նաեւ Հայաստան մեկնած եւ հոն ապաստանած Սփիւռքի հայ ուսանողներ, որոնք իրենց եղած քանի մը ապօրինութիւններուն ոչ մէկ կարեւորութիւն տուին, մինչեւ որ կառավարութիւնը հարկադրուած եղաւ զանոնք դուրս վռնտել երկրէն, որպէսզի չվարակեն տեղացի երիտասարդութիւնն ալ նման ախտերով, որոնք արտասահմանէն տարած էին իրենց հետ, որպէս նուէր հայրենիքին...

Այդ ուսանողներուն մէջ, բացի արգիլուած ապրանքներու առեւտուրէն կամ շահագիտութենէն, ոմանք բռնուեցան գողութեան մէջ, եւ ուղղիչ տուներու մէջ ատեն մը պահուելէ վերջ, նորէն արտաքսուեցան։

Նման նոր եւ ծանրակշիռ դէպքի մը առթիւ է որ կը գրենք այս տողերը, որ դժբախտաբար ամէնէն խոր զգացումով, որ վստահ ենք թէ պիտի բաժնեն մեր բոլոր ընթերցողները։

Ինչպէս յայտնի է, ամէն տարի էջմիածնի Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի համար արտասահմանէն՝ գլխաւորաբար Միջին Արեւելքէն ղեկավարի ուսանողներ կը տարուին, որոնք էջմիածնի հայրենի հոն կ'ապրին, կ'ուսանին եւ նոյնիսկ ամառները այցելութեան կ'երթան Խորհրդային Միութեան զանազան կողմերը, կամ իրենց ծնողքին։

Ահա այդ ուսանողներէն խումբ մը կը յարձակի էջմիածնի հանդերձեղէններու եւ կերպասեղէններու արժէքաւորներուն վրայ եւ հսկայ քանակութեամբ ապրանք կը գողնայ ու կը ցեխեղէ միաբաններէն մէկուն սենեակին մէջ, դայն եւս մեղսակից դարձնելով իրենց արարքին։

Բարեբախտաբար ոստիկանները կը հետապնդեն գողերը եւ կը ձերբակալեն զանոնք, կը գրաւեն գողցուած ապրանքները ու կը վերադարձնեն Վանքին։

Ձանց կ'առնենք դէպքին ուրիշ մանրամասնութիւնները, որոնք ա՛լ աւելի արգահատելի կը դարձնեն դէպքը եւ անոր հերոսները։ Ընենք միայն, որ այս անգամ այլեւս կառավարութիւնը խիստ միջոցներու կը դիմէ եւ երկու երիտասարդ բանտարկութեան պատիժներ կը սահմանէ գողերուն։

Գողութիւնը մարդկային ընկերութեան ամէնէն հին ու ամէնէն դժբախտ չարիքներէն մէկը եղած է. եւ թերեւս անոնց անտեղի գտնեն նման «չնչին» արարք մը համար մեր յուզումը։ Սակայն կան պարագաներ, երբ պէտք չէ անտեսել կամ մոռնալ — դէպքին վայրը, հեղինակները եւ բնոյթը։

Էջմիածնի համար շատ ծանր բեռ մըն է

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՈԳՈՒ ՋԱԽԱԿԸ

Ալ երկար ատեն չէր կրնար Պոլիս մնալ. իրեն համար անտանելի էր ոեւէ դէմք տեսնել. Բերայէն կառք մը նստելով իջաւ Ղալաթիա, իր դրամը Իտալիա փոխադրելու կարգադրութիւններն ըրաւ։ Նամակով մը իր հրաժարականը ղրկեց եւրոպական այն հաստատութեան, որուն մէջ պաշտօն ունէր, ուղեւորական քանի մը պատրաստութիւններ տեսաւ, յետոյ տուն գնաց, մօրը ըսաւ թէ գործով յաջորդ օրը Ամերիկա պիտի երթայ և թերեւս քիչ մը երկար ատեն մնար. անոր ապրուստին համար ալ ամէն կարգադրութիւն ըրած էր։ Այս ամէնը կը վերջացնէր տխուր գիշերուան յաջորդ օրը Երեքշաբթի։ Չորեքշաբթի առտու իր մտերիմ գաղափարակից եւ սրտակից բարեկամներուն մէյմէկ նամակ կը գրէր, յանձնելով զանոնք մօրը իրենց տեղուանքը հասցնելու համար։ Եւ կէս օրին յուզուած պագնելով մօրը հետ, Գալաթիոյ նաւակ մը նստած կ'երթար ուղղակի Թաօրմինան, որուն վրայ զինքը տեսանք, նաւելով դէպի Վենետիկ։

Ժէ.

Խաղաղութեան տենչացող սրտին, անդորրութեան կարօտ մտքին օթեւանը գտած էր Նաւարեան այն քաղաքին մէջ, որուն միա՛կ ազմուկն է անդադրում հըրաւէր մը հոգիներու խնդրել իրենց ըղձերը երազական պատրանքներէ։ Այդ զանգակներու մեղեդիները զինքն ալ կ'առնէին կը տանէին ցնորքներու, երազներու, պատրանքներու, յիշատակներու, յոյսերու աշխարհ մը, երբ իրիկնամուտին կոնտոլային մէջ թաղուած կը սահէր անծուփ ջրերուն վրայէն, սիրահարած այն թախծութեան սաւերներուն զոր կ'արձակէին, փառքի ջախջախուած կոթողներու պէս, չիջելափառ այլ միշտ վսեմափառ պալատները։

Հիմա ալ պաղարւին փիլիսոփայի պէս կը մտածէր, գտած ըլլալով եթէ ոչ սրտի բայց մտքի կատարեալ հանդարտութիւնը։ Ինչ որ առաջադրած էր Թաօրմինայի մէջ, առաջադրութիւն որ իր հրապարակային կեանքին շարունակութիւնն ու կատարելագործութիւնը պիտի ըլլար, կը գործադրէր կէտ առ կէտ։ Ամենածանր աշխատութեան անձնատուր եղած, մէկ կողմէն կ'ուսումնասիրէր վերջերս վենետիկեան հրաշալիքներուն մէջ, կը զբաղէր տոհմային հնագիտութեամբ, որուն մէջ ակար էր, յաճախելով Ս. Ղազարու մենաստանը, որ շատ սիրելի էր իր սրտին, — իր անունը ծածուկ պահելով, — իսկ միւս կողմէ կը մտածէր ու կը մտածէր այն գործին վրայ զոր պիտի գրէր։

Իր ծրագիրն էր սկսիլ այն աշխատութիւնը որուն կը խորհէր քսակական ժամանակէ ի վեր, եւ կը զգար թէ պատգաները զինքը յուսացածէն աւելի կանուխ պատրաստած էին ձեռնարկելու այդ գործին։ Վէպի մը մէջ, որ գրեթէ կենսագրութեանց շարք մը պիտի ըլլար, պիտի ամփոփէր Պոլսոյ Հայոց ընկերային կեանքի պատկերները զոր շատ աղէկ ճանչցած էր։ Պիտի մերկացնէր, պարզէր եսամոլութեան, շահախնդրութեան, ունայնամտութեան բոլոր անհասանելի ոճիրները, որոնք կեղծաւորութեան ու նախապաշարման մեծ յենարաններու կռթնած կը տիրապետեն ամէնուն կեանքին վրայ։ Այդ վիրաբուժական գիրքը իրեն պէս ամէն զոհերուն ալ վրէժխնդրութեան յաղթանակը պիտի ըլլար ու դայն իբր անվկանդ վահան ձեռքը բռնած ուրկէ փախստական եղած էր արիւնի հետ բերուած զգացումներու բնաշխին ազդեցութեան ներքեւ. ու մարտը պիտի մղէր կործանարար, գաղափարակիցներու խմբի մը աջակցութեամբ։

Իր ոգեւորութեանը մէջ ինքն իրեն կը հարցնէր սակայն.— Բայց միթէ մեր ընկերութիւնը միայն ապականութեանց կոյտո՞ւ մըն է. ո՞չ ապաքէն այն ատեն պիտի մտնէր այն ընկերութեան մէջ, պէտք է որ ամէն անոր մօտեցող ինքն ալ նեխեալ ըլլայ, որպէս զի անտանելի չըլլան իր ռունգերուն միջավայրին գարշահոտութիւնը եւ կարենայ շնչել ու ապրիլ։ Եւ ի՞նչպէս յուսալ ազնուացած մը, մանաւանդ նոր հասնելիք սերունդի համար, երբ անոր աչքերը գրեթէ կուրցած ըլլան հոգեկան թանձր խաւարէն այն տեսնելու վարժութեամբ։

Ու կը սկսէր իր յիշողութեամբը մտքի առջեւ բերել այն բոլոր դէմքերը, որոնք սրտին մէջ քաղցր յիշատակներ քանդած էին ու զինքը կապած կեանքին։ Նենգաւոր յօղուածագրին զզուելի դէմքին քով կը բերէր կը դնէր անոր հակապատկերն եղող իր մտերիմ բարեկամ դերոցները։ Ագրիպի եւ ընկերներուն գծագրական կը հանէր նոյն իսկ առեւտրական կարգին մէջ ճանչցած ուղիղ, բարի պատուաճանաչ, սրտի տէր խումբ անձնաւորութիւններ, որք եթէ իրր նախօրդ բաղանց խտէալ մը չէին կրնար ներկայացուիլ, բայց եւ այնպէս կեանքի ամենօրեայ ժանելի ուղեւորութեան մէջ ախորժելի ծիծաղկոտ դէմքեր էին։ Ու իր մա՞յրը, որ հիմա գիտէր թէ ապաքէն բարեկամներ էին։ Ո՞չ ապաքէն ճշմարտութեան տղէտները բարութեան, փափկանկատութեան, գթութեան, մարմնացումներ էին։ Ինչո՞ւ այս միայն արդիւնք ըսել։ Ինչո՞ւ այս տեսութիւնը։

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(22 Տար.)

ԿԱՐՏՈՂ

Ամիսներ էին անցել այդ օրից ի վեր, երբ Տոթոն առաջին անգամ հանդիպել էր Ֆրանսուա Ռոմանին: Ինչո՞ւ եւ ինչպե՞ս էր նա հանկարծ հիշել այդ մարդուն, որ ինքն էլ չգիտեր, թե ինչ էր նրանից ուզում: Ֆրանսուան ոչ մի նշան չէր տվել իր մասին, եւ Տոթոն ոչ մի հետք չէր գտել, որ կարողանար նրան գտնել: Ամեն անգամ, երբ նա մտածում էր այդ մասին, — որ հազվադեպ էր պատահում, — նա ինքն իրեն հարցնում էր, թե ինչ է պատահել Ռոմանի հետ, եւ ինչո՞ւ նա չի գալիս: Ամենից հավանականը, որ նա մեռած էր, եւ Տոթոն ինքն իրեն ասում էր, որ ինքն էլ կմեռնի, առանց իմանալու, թե ինչ էր ուզում Ռոմանը իրենից:

Ամիսներ, որոնց ընթացքում Տոթոն ամեն տեսակ գործեր էր արել, որպեսզի ապրուստի միջոց ունենար: Նա ծառայել էր որպես մատուցող մի ճաշարանում, որպես ծառա մի հարուստ ընտանիքում, որպես ուսուցիչ մի գրագիտության դպրոցում, որպես գրագիր մի գրասենյակում: Նա ոչ մի տեղ երկար չէր մնացել, որովհետեւ ամենուր էլ նրան ստիպում էին հեռանալ: Նա ոչ մի տեղ չէր կարողանում հարմարվել, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում հարմարվել: Նա ոչ մի տեղ չէր ուզում մնալ, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում գնալ: Նա ոչ մի տեղ չէր ուզում գնալ, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում մնալ: Նա ոչ մի տեղ չէր ուզում մնալ, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում գնալ:

Ամիսներ, որոնց ընթացքում Տոթոն ամեն տեսակ գործեր էր արել, որպեսզի ապրուստի միջոց ունենար: Նա ծառայել էր որպես մատուցող մի ճաշարանում, որպես ծառա մի հարուստ ընտանիքում, որպես ուսուցիչ մի գրագիտության դպրոցում, որպես գրագիր մի գրասենյակում: Նա ոչ մի տեղ երկար չէր մնացել, որովհետեւ ամենուր էլ նրան ստիպում էին հեռանալ: Նա ոչ մի տեղ չէր կարողանում հարմարվել, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում հարմարվել: Նա ոչ մի տեղ չէր ուզում մնալ, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում գնալ: Նա ոչ մի տեղ չէր ուզում գնալ, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում մնալ:

Ամիսներ, որոնց ընթացքում Տոթոն ամեն տեսակ գործեր էր արել, որպեսզի ապրուստի միջոց ունենար: Նա ծառայել էր որպես մատուցող մի ճաշարանում, որպես ծառա մի հարուստ ընտանիքում, որպես ուսուցիչ մի գրագիտության դպրոցում, որպես գրագիր մի գրասենյակում: Նա ոչ մի տեղ երկար չէր մնացել, որովհետեւ ամենուր էլ նրան ստիպում էին հեռանալ: Նա ոչ մի տեղ չէր կարողանում հարմարվել, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում հարմարվել: Նա ոչ մի տեղ չէր ուզում մնալ, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում գնալ: Նա ոչ մի տեղ չէր ուզում գնալ, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում մնալ:

ՀՈՒՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԱ, ՀՀ ԳԱԱ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՏՆՕՐԵՆՈՒԹՅԱՄԲ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ

ՀԱՏՈՐ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՏՈՐԻ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԵԿՏԻՎԸ՝

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՈՐՈՇՄԱՄԲ

ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ Է ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՏՈՐԻ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԵԿՏԻՎԸ՝

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՈՐՈՇՄԱՄԲ

ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ Է ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ

ՎԱԳՐ **

Ամիսներ էին անցել այդ օրից ի վեր, երբ Տոթոն առաջին անգամ հանդիպել էր Ֆրանսուա Ռոմանին: Ինչո՞ւ եւ ինչպե՞ս էր նա հանկարծ հիշել այդ մարդուն, որ ինքն էլ չգիտեր, թե ինչ էր ուզում նրանից: Ֆրանսուան ոչ մի նշան չէր տվել իր մասին, եւ Տոթոն ոչ մի հետք չէր գտել, որ կարողանար նրան գտնել: Ամեն անգամ, երբ նա մտածում էր այդ մասին, — որ հազվադեպ էր պատահում, — նա ինքն իրեն հարցնում էր, թե ինչ է պատահել Ռոմանի հետ, եւ ինչո՞ւ նա չի գալիս: Ամենից հավանականը, որ նա մեռած էր, եւ Տոթոն ինքն իրեն ասում էր, որ ինքն էլ կմեռնի, առանց իմանալու, թե ինչ էր ուզում Ռոմանը իրենից:

Ամիսներ, որոնց ընթացքում Տոթոն ամեն տեսակ գործեր էր արել, որպեսզի ապրուստի միջոց ունենար: Նա ծառայել էր որպես մատուցող մի ճաշարանում, որպես ծառա մի հարուստ ընտանիքում, որպես ուսուցիչ մի գրագիտության դպրոցում, որպես գրագիր մի գրասենյակում: Նա ոչ մի տեղ երկար չէր մնացել, որովհետեւ ամենուր էլ նրան ստիպում էին հեռանալ: Նա ոչ մի տեղ չէր կարողանում հարմարվել, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում հարմարվել: Նա ոչ մի տեղ չէր ուզում մնալ, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում գնալ: Նա ոչ մի տեղ չէր ուզում գնալ, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում մնալ:

Ամիսներ, որոնց ընթացքում Տոթոն ամեն տեսակ գործեր էր արել, որպեսզի ապրուստի միջոց ունենար: Նա ծառայել էր որպես մատուցող մի ճաշարանում, որպես ծառա մի հարուստ ընտանիքում, որպես ուսուցիչ մի գրագիտության դպրոցում, որպես գրագիր մի գրասենյակում: Նա ոչ մի տեղ երկար չէր մնացել, որովհետեւ ամենուր էլ նրան ստիպում էին հեռանալ: Նա ոչ մի տեղ չէր կարողանում հարմարվել, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում հարմարվել: Նա ոչ մի տեղ չէր ուզում մնալ, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում գնալ: Նա ոչ մի տեղ չէր ուզում գնալ, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում մնալ:

ՀՈՒՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԱ, ՀՀ ԳԱԱ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՏՆՕՐԵՆՈՒԹՅԱՄԲ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ

ՀԱՏՈՐ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՏՈՐԻ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԵԿՏԻՎԸ՝

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՈՐՈՇՄԱՄԲ

ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ Է ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ

ՎԱԳՐ **

Ամիսներ էին անցել այդ օրից ի վեր, երբ Տոթոն առաջին անգամ հանդիպել էր Ֆրանսուա Ռոմանին: Ինչո՞ւ եւ ինչպե՞ս էր նա հանկարծ հիշել այդ մարդուն, որ ինքն էլ չգիտեր, թե ինչ էր ուզում նրանից: Ֆրանսուան ոչ մի նշան չէր տվել իր մասին, եւ Տոթոն ոչ մի հետք չէր գտել, որ կարողանար նրան գտնել: Ամեն անգամ, երբ նա մտածում էր այդ մասին, — որ հազվադեպ էր պատահում, — նա ինքն իրեն հարցնում էր, թե ինչ է պատահել Ռոմանի հետ, եւ ինչո՞ւ նա չի գալիս: Ամենից հավանականը, որ նա մեռած էր, եւ Տոթոն ինքն իրեն ասում էր, որ ինքն էլ կմեռնի, առանց իմանալու, թե ինչ էր ուզում Ռոմանը իրենից:

Ամիսներ, որոնց ընթացքում Տոթոն ամեն տեսակ գործեր էր արել, որպեսզի ապրուստի միջոց ունենար: Նա ծառայել էր որպես մատուցող մի ճաշարանում, որպես ծառա մի հարուստ ընտանիքում, որպես ուսուցիչ մի գրագիտության դպրոցում, որպես գրագիր մի գրասենյակում: Նա ոչ մի տեղ երկար չէր մնացել, որովհետեւ ամենուր էլ նրան ստիպում էին հեռանալ: Նա ոչ մի տեղ չէր կարողանում հարմարվել, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում հարմարվել: Նա ոչ մի տեղ չէր ուզում մնալ, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում գնալ: Նա ոչ մի տեղ չէր ուզում գնալ, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում մնալ:

Ամիսներ, որոնց ընթացքում Տոթոն ամեն տեսակ գործեր էր արել, որպեսզի ապրուստի միջոց ունենար: Նա ծառայել էր որպես մատուցող մի ճաշարանում, որպես ծառա մի հարուստ ընտանիքում, որպես ուսուցիչ մի գրագիտության դպրոցում, որպես գրագիր մի գրասենյակում: Նա ոչ մի տեղ երկար չէր մնացել, որովհետեւ ամենուր էլ նրան ստիպում էին հեռանալ: Նա ոչ մի տեղ չէր կարողանում հարմարվել, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում հարմարվել: Նա ոչ մի տեղ չէր ուզում մնալ, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում գնալ: Նա ոչ մի տեղ չէր ուզում գնալ, որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր ուզում մնալ:

ՀՈՒՐԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԱ, ՀՀ ԳԱԱ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՏՆՕՐԵՆՈՒԹՅԱՄԲ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ

ՀԱՏՈՐ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՏՈՐԻ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԵԿՏԻՎԸ՝

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՈՐՈՇՄԱՄԲ

ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ Է ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի կողմէ :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը :

Կը դասախօսէ ընկ. ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱ-ՊԵՏԵԱՆ (Պէյրութէն) :

Նիւթ.— Հայկ. Դատը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Կարապետեան իր ամուսնոյն Համազասպ Կարապետեան-Շահպազեանի մահուան տարելիցին առթիւ քսանական ֆր. կը նուիրէ Փարիզի եկեղեցիին եւ Կապ. Խաչին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Լիոնի Աղքատախնամին եղած են հետեւեալ նուէրները .—

Պ. Պահատուրեան իր եղբօրորդւոյն ամուսնութեան առթիւ հարիւր ֆրանք, Պ. Միքայէլեան (Վալանսէն) փոխան ծաղկեպսակի Տիկ. Նիկողոսեանի մահուան առթիւ քսան, Ոմն երեսուն, Պ. Եմէ-նիճեան իր կնքահայրութեան առթիւ (Թարարէն)10, Տիկ. Զուարթ Ճանիկեան իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ հինգ ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ճինճեանէ 1000 ֆր. իր ամուսնութեան առթիւ եւ Տէր եւ Տիկին Հ. Պահճէճեանէ յիսուն, իրենց ծնողաց յիշատակին :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արարայի ճակատամարտին 46րդ տարելիցը մեծ շուքով պիտի տօնուի՝ Հոկտեմբեր 11ին, Կիրակի, Շաթօ տէ Ֆլէօռի մէջ : Կոչ ֆրանսաբնակ բոլոր լեգէոնականներուն, խմբուիլ Միութեանս պատ. նախագահ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի շուրջ :

Այս առթիւ՝ «Ի յիշատակ Կիլիկիոյ» մակագրութեամբ չքանշան պիտի բաշխուի բոլոր նախկին կամաւորներուն եւ կամաւորի այրիներուն :

Ընդունելութիւն կամաւորի ընտանիքներուն՝ ժամը 4·30ին :

Շքանշանի համար, գրաւոր դիմել՝ Պ. Շ. Տ. Թէքէեանի՝ 142 Րիւ Փառատի կամ Սեյեֆ – Պար, 18 Պուլ. Տի Կոմի-տիէ, յիշատակելով իրենց պատկանած գունդը եւ գումարտակը :

Ի ԴԻՄԱՑ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ժորժ Ե·ի շքեղ սրահներուն մէջ Հոկտեմբեր 25ին , ժամը 16էն 24 :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1964 – 1965

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սակաւթիւ ազատ տեղերը գրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյապաղ Վարժարանի Տեսչութեան :

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
SÈVRES (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ :

Պիտի պատարագէ եւ պիտի քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը ութին, Պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան Թափօր ժամը 4·30ին :

Երկուշաբթի (14 Սեպտ.), Մեռելոց պատարագը կը սկսի ժամը 10ին : Պիտի կատարուի հոգեհանգիստ բոլոր ննջեցեալներու հոգիներուն համար :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, «Վերացման Խաչ»ի տօնին առթիւ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը ութին : Պատարագ 9·45ին : Երեկոյեան Անդաստան ժամը 16ին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներկայացուցիչները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. 35րդ Շրջ. ժողովի պատգամաւորներու զեկուցում :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան Ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

«PARS HOTEL»
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգիանց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգիանց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, (13 Սեպտեմբեր), Խաչվերաց եւ տօն ժողովրդապետական եկեղեցւոյ : Ժամերգութիւն ժամը 10ին : Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

Պիտի պատարագէ Հ. ՅԱԿՈԲ Վ. ՉԱՆԹԱՅԵԱՆ :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Սեպտեմբեր 27ին, Կիրակի եկեղեցւոյ Տօնին առթիւ աւանդական մատաղօրհնութիւն պիտի կատարուի : Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին նիւթապէս մասնակցիլ, թող հաճին իրենց նուէրները ղրկել Պ. Ա. Մարտիրոսեանի, 27պիս, Րիւ Սէն Ժիւսթ, Առնուվիլ :

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւաչանութիւնը	7 ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ցշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Երբ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ
11
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
11 SEPTEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՄԵԿ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10106 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.106

ՊՈՂԻԿԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Կ Ո Ն Դ Ա Կ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Եւ ահա քառասուն եւ աւելի տարիներ – վեր, հայ ժողովուրդի մայրը դան – ձանը, մէկտեղուած իր նախնեաց մայրը ողի վրայ, իր հայրենի հարազատ կա – ղաքութեան հովանիին ներքեւ , եղ – պական ժողովուրդներու կողքին , իր ազատի ապագան կը կերտէ՝ ապահո – վութեան, խաղաղութեան եւ յառաջդի – մութեան աննախընթաց պայմաններու – մէ, իսկ ի Սփիւռս աշխարհի ցրուած գաղութահայերը, իրենց աչքերը յա – ռաջի վերաշինուող ու ծաղկող մայր հայրենիքը, յագեցած կեանքի նոր ա – ռողջով եւ ոգեշնչուած ազնիւ հպարտու – թեամբ ու վառ տեսիլքներով դէպի Հա – յաստան, կ'երազեն օր մը վերա – դառնալ յաւերժական Արարատին, իրենց պատմական քոյրերուն եւ եղբայրնե – րուն մօտ, իրենց ազնուութեան բաժինը բերելու Ամենայն Հայոց Մայր Աթոռին :

Հայոց նահատակութիւնը վերջին տասը տարիներուն ստացած է յաղթութեան բրաբիոնով ու կեանքի լուսաբացով եւ վերածնած իր հինաւուրց երկիրը Հայաստան , իր ազգային պետութիւնն :

Հայ ժողովուրդի զաւակները, որ ի Հայաստան եւ ի Սփիւռս աշխարհի, այ – սօր, մեծ եղեռնէն յիսուն տարի յետոյ, ինքնուժութեամբ կը խոնարհին բիւ – րաւոր նահատակներու անմոռաց գերեզ – մաններուն առջեւ ու կ'ապօթեն անոնց հոգիներու խաղաղութեան եւ ե – րանութեան համար : Եւ կը վերանորոգեն իրենց ուխտը՝ սուրբ պահելու անոնց նը – պատակին յիշատակը ու մնալու հաւա – տարիմ անոնց լոյս հաւատքին , անոնց ազգային ոգիին, Հայոց ազգը մէկ – դացած եւ Հայոց ամբողջ երկիրը փշր – ուած տեսնելու անոնց պայծառ երազին :

«Պանծա՞յ դուք ընդ հայրենասէր – ազգաձ ձեր, նորոգեցէք ապա գյիշա – զութ նախնեաց» (Ալիշան) :

Այսօր, բոլոր Հայերուն համար, ուր – դ պտնուին անոնք ազօթքի օր է նա – եր ժողովուրդի խաղաղ զարգացման – արօրութեան համար, մեր նորակերտ – պետութեան երկրի անսասանութեան ու չի – ջութեան համար, ապրող ու չնչող եւ – րի մէջ աճող մայր Հայաստանի հա – մար :

Մենք նահատակները մեռան ապրելու – համ եւ Հայ հայրենիքի վերածնունդի – համար :

Այսօր, բոլորիս համար ազօթքի օր է – նաեւ համայն աշխարհի խաղաղութեան – ժողովուրդներու իրաւ եղբայրութեան – համար, որպէսզի այլեւս երբե՛ք աշխար – հիս ոչ մէկ տեղ արիւն չհոսի , եւ – ոչինչ մէկ ուրիշ չքաշէն իրենց նմանները – ին : Թող խաղաղութիւն ըլլայ աշխ – հի բոլոր սահմաններուն վրայ եւ բոլոր – ազգաց արտերէն ներս : Թող «ողորմու – թիւն, ճշմարտութիւն պատահեսցին , – ողջապահութիւն եւ խաղաղութիւն համբու – րիցին» (Սաղմ· ՁԴ· 14) :

Մենք, Հայրապետ Ամենայն Հայոց, – ազգի պատմութեան մեծ ողբերգու – ին յիսնամեայ տարելիցի սեմին, այ – սօր կոնդակաւ, կ'առաջադրենք ու – ս հրահանգենք՝

Ա) Որ յառաջիկայ 1965 տարին հռչակ – ի մեր եկեղեցիին եւ համայն մեր ժո – ղովուրդին համար ազգային սուգի եւ ա – ղօթքի տարի :

Բ) Որ Հայաստանեայց բոլոր եկեղեցի – ներուն մէջ, Ապրիլ 24ին տեղի ունենան կրօնական յատուկ արարողութիւններ եւ հոգեհանգստեան պաշտօններ , աղօթելու համար մեր բիւրաւոր նահատակներու հոգւոյ խաղաղութեան եւ լուսաւորման համար :

Գ) Որ բոլոր հայ եկեղեցիներուն մէջ , Ս· սեղանի մը առջեւ, դեռեղուին մըշ – տասը կանթեղներ , նուիրուած հայ նահատակներու յիշատակին : Ս· Էմմիածնի մայր տաճարին մէջ մշտավառ կան – թեղ մը պիտի դեռեղուի քրիս ոսնկա – թեան առաջին մարտիրոս Ս· Յովհաննու սի սեղանի վերեւ, ուր եւ ախոռհայեւ պիտի մատուցուի յատուկ Սուրբ Պատա – րագ ամէն տարի Ապրիլ 24ին :

Դ) Որ բոլոր հայ եկեղեցական հա – մայնքներուն եւ դպրոցներուն մէջ, Հայ եկեղեցւոյ հովանիին ներքեւ, անխտիր , բոլոր հայկական միութեանց համերաշխ գործակցութեամբ, կազմակերպուին հա – մապգային յուշի եւ յարգանքի հանդիսա – ւոր հաւաքոյթներ, դասախօսութիւններ, դրական – գեղարուեստական նիստեր , հայ եւ այլազգի հասարակութեանց հա – մար, նուիրուած Ապրիլեան եղեռնին :

Ե) Որ հայ եկեղեցական իշխանութիւն – ները, ազգային – հասարակական կազ – մակերպութիւնները, պատմագիտական – դրական – մշակութային հիմնարկու – թիւնները եւ հայ մամուլը իրենց սեպուհ պարտքը համարեն խօսքով ու գործով ոգեկոչելու նուիրական յիշատակը Մեծ եղեռնի տարիներուն մարտիրոսացած հայ ժողովուրդին , հայ հոգեւորական – ներուն եւ դրական – հասարակական մեծածանուն գործիչներուն, հրապարակելով հայ եւ այլազգի հեղինակներու պատմական վկայութիւնները , վաւերաթուղթերը, ուսումնասիրութիւնները , յուշերը եւ դրական – գեղարուեստական գործերը :

Թող բարեգութն Աստուած , յաւերժական փառքի մէջ հանգիստ եւ խաղաղութիւն պարգեւէ մեր ազգի նահատակ զաւակներուն մաքուր եւ անմեղ հոգիներուն եւ իր պահապան ձեռքը տարածեալ պահէ հայ ժողովուրդի եւ հայրենիքի վրայ , որպէսզի անոնց կեանքի արեւը միշտ պայծառ շողայ, որպէսզի անոնք յաւերժ ապրին ու ծաղին , եւ միշտ բարձրանան , աշխարհին ընծայաբերած իրենց արդար վաստակով :

Թող ապրի յաւէտ հայ ազգը համայն , որպէսզի չատնայ լոյսը աշխարհի :

« Երանի՛ սգաւորաց, զի նոքա մխի – թարեսցին : Երանի՛ որ խղճեալ եւ ծա – րաւի իցեն արդարութեան, զի նոքա յա – գեսցին» (Մատթ· Ե· 4, 6) :

ՎԱՉԳԷՆ Ա·

ԾԱՑՐԱԴՈՑՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ և ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՑՈՑ

Տուաւ կոնդակս յ–17ն Օգոստոսի
1964 Փրկչական ամի,
եւ ի տումարիս Հայոց ՌՆԺԴ,
ի մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի :
Հմր· 497

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ

Ա· ՊԱՇՕՆ ՉՆԶՈՒՄԱ

Նախարարաց Խորհուրդը, որ դումար – ուեցաւ առջի օր, դրաւեցաւ դէմատուրա – բար կրթական նոր ծրագրով : Այս բա – րեփոխման կարեւոր կէտն է՝ առաջին պաշտօնի ջնջումը : Ի՞նչ պիտի ըլլայ ու – րեմն 1965ի պաշօն : Առաջին մասը, զոր ուսանողները կ'անցնէին առաջին դասա – րանի իրրեւ լրացուցիչ քննութիւն, վեր – ջնս կը կրէր էկզամէն փրոպաթուար (կարողութեան քննութիւն) անունը չը – կայ : Այս քննութենէն եառ կար նաեւ Բ· մասը, որ աւելի մանկավարժական, կը լրացնէր տղուն երկրորդական ուսման չրջանը եւ կը բանար համալսարաններու դուռը :

Ներկայիս առաջին մասը կը ջնջուի եւ կը մնայ երկրորդը աւելի ճոխա – ցած եւ զօրաւորացած : Այս երկրորդը, որ իր մէջ պիտի առնէ նաեւ առաջին մասին դժուարագոյն նիւթերը, պիտի դառնայ միակ պաշօն : Նիւթերը պիտի տարբե – րին ըստ չրջաններուն : Ցեւտագային , պաշօն պիտի դարձրի բարձրագոյն ուսման ստիճան մը ըլլալէ եւ պիտի դառնայ երկրորդական ուսման չրջանի վաւերա – գումը :

Կը նախատեսուին նաեւ այլ բարեփո – խումներ ուրիչ ճիւղերու մէջ, դժուար – րարար գիտական եւ գրական լիսանսի, որ կրնայ այլեւս վկայական դլուխ չըլ – լայ՝ տարիի վրայ : Կը ջնջուի նաեւ բարձրագոյն ուսման նախապատրաստա – կան տարեչրջանը (փրոփէտէօթիֆ) : Այս ուսումը կը տրուէր պաշօ ունեցող ուսա – նողներուն որոնք կ'ուզէին դրականու – թեան լիսանս պատրաստել : Նախարար Ֆուշէ կ'ուզէ այս բարեփոխումներով կրճատել լիսանսներու չրջանը նկատի ու – նենալով կրթական մարմնի անդամներու պակասը : Արդարեւ այսօր Ֆրանսա դա – սախօսներու (փրոֆէսէօր) պակասէն կը տառապի :

Ֆուշէ կ'ուզէ նաեւ որ Բ· դասարանէն սկսեալ խստիւ քննուին աշակերտներու ձիրքերը եւ ըստ այնմ ուղղութիւն տրուի անոնց :

Այս կարեւոր բարեփոխումներուն մա – սին որեւէ կարծիք յայտնել դեռ կանխա – հաս կը նկատուի, տրուած ըլլալով որ կը պակսին անհրաժեշտ մանրամասնութիւն – ները : Ամէն պարագայի մէջ, դժգոհու – թիւններ կան, արդէն իսկ : Ցիշենք դըլ – խաւորաբար ակրեժէներու ընկերութեան նախագահ՝ կի Պայէն որ առանձին յոդ – ուածով կը ծանրանայ պաշոյի առաջին մասին (փրոպաթուար) անհրաժեշտու – թեան վրայ եւ ցոյց կուտայ նոր բարե – փոխման վտանգներն ու անպատեհու – թիւնները : Պայէ կը բացատրէ թէ առա – ջին պաշօն թոյլ կուտար որ ընտրութիւն մը կատարուի եւ բարձրագոյն ուսման ճամբան բռնեն միայն անոնք որոնք կա – րողութիւն եւ ընդունակութիւն ունին : Մինչդեռ նոքա կը պատուէին մինչ ներկայ դրութիւնով անոնք ալ պատրանքներ պի – տի ունենան : Պայէ իր մտահոգութիւնը կը յայտնէ նաեւ այն կէտին վրայ որ աս – կէ եառ պաշըլիէնֆրանսերէնի քննութիւ – նըն իսկ անցուցած պիտի չըլլայ քանի որ Բ· մասին ծրագիրը այնքան խճողուած է արդէն որ կարելի չէ նոր նիւթեր աւել – ցընել վրան :

Կը սպասուի աւելի լուսաբանութիւննե – րու :

ԸՆԿ. Կ. ԹԱՆԵՐՃԵԱՆԻ
ՎԵՐՋԻՆ ՎԱՅՐԿԵԱՆՆԵՐԸ

«Ազդակ» հետեւեալ մանրամասնու – թիւնները կուտայ Ընկ· Թանտրճեանի մահուան պարագաներուն մասին· —

Իրրեւ ազգային յարդանքի արտայայ – տութիւն, որոշուած է ազգային յուղար – կաւորութիւն կատարել մեր վաստակա – ւոր ընկերոջ՝ Կոպեռնիկ Թանտրճեանի , որուն վերջին քանի մը ժամերուն մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն .

Սեպտեմբեր 2ի Չորեքչաբթի առաւօտ, ընկեր Թանտրճեան՝ ըստ բժշկական յանձնարարութեան եւ վերջին մէկ տար – ուան սովորութեան, հիւանդանոց կ'եր – թայ, կը քննուի, եւ՝ վերադարձի ճամ – բուն վրայ՝ կ'այցելէ բարեկամի մը : Հիւրընկալ տան մէջ, սակայն , անակընկալօրէն կ'անհանդստանայ եւ անմիջա – պէս կը փոխադրուի հիւանդանոց : Հա – կառակ բոլոր ճիգերուն, կարելի չըլլար պինք փրկել սրտի զօրաւոր տագնապէն , ու մեր նուիրեալ ընկերը կը չիյի ան – դարձ :

Սրտի առաջին տագնապը անցուց 1963ի սկզբնաւորութեան ու վերջին մէկ տար – ուան ընթացքին վերադտած էր կարծես իր աշխուժութիւնը· սակայն, ահաւա – սիկ, նենգաւոր մահը կը հարուածէ պինք վերջնականապէս , դրկելով կազմակեր – պութիւնն ու Հայութիւնը՝ ներշնչեալ ու նուիրեալ դեկավարէ մը :

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ ՈՒՂՂԱԿԻ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՄԵԿՆԱԾ Է

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ ՅԱՋՈՂԱԾ

Նիւ Եորքէն կը գրեն ·—

Տէրտէրեան Պատրիարք ամբողջացուց իր հարաւային ամերիկեան յաջող չրջա – պտոյտը : Պատրիարք Սրբազանը Շա – բաթ մը մնաց Նիւ Եորք եւ Սեպտեմբեր մէկին ուղղակի մեկնեցաւ Երուսաղէմ : Յորդանանեան տագաւարին մէջ հիւրա – սիրուեցաւ եւ իրեն տրուեցաւ բացառիկ հիւրերու յատուկ նուէր մը :

Եղիշէ պատրիարք յայտնեց թէ Ս· Յարութեան Տաճարի հանդանակութիւնը յաջողած է : Պատրիարքը զբաղեցաւ եւ կարգադրեց նաեւ Ալեքս Մանուկեանի կողմէ Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց Վարժարանին համար խոստացուած նուի – րատուութեան հարցը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ–ի կիպրոսի միջնորդը՝ Թուոմիոս – ճա որ փրնեւէն Հելսինքի փոխադրուած էր, այն ծանր տագնապէն եառ զոր ունե – ցած էր, մեռաւ առջի օր : Ծնած 1911ին, Ֆինլանտացի այս դիւանագէտը ելմտա – կան նախարար եղած է, ապա կարեւոր պաշտօններ վարած ՄԱԿի մէջ :

ԻՆԷՕՆԻՒ չափաւորական ճառ մը ար – տասանած է, որ քիչ մը մեղմացուցած է Թուրքհեւհելլէն յարաբերութեանց լար – ուածութիւնը : Թուրք վարչապետը կրկնած է սակայն թէ ինք ալ Ենոսիս կ'ուզէ, այսինքն Թուրքիոյ կցել Կիպրոսի այն մասը ուր Թուրքեր կ'ապրին :

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԱՂԵՏԱԲԵՐ ՏԱՐԻՆ

Դ.

Փուէնքարէ կը պահանջէ դաշնագրերուն պատճէնները, դիտել կուտայ Սազոնովին թէ «դաշնագիրը կը պարունակէ պատերազմ Թուրքիոյ դէմ, ինչպէս նաեւ Աւստրիոյ դէմ»։ Սազոնով կը պատասխանէ թէ խոհեմութիւն յանձնարարած է։

Խորհրդարանի նախագահ Տանիք Եալթա կը տանի պուլկարեւսերպ դաշինքին պատճէնը (1912 Մայիս 7), բայց Ռուսերուն ծանօթ էր արդէն եւ Սազոնով Մարտ 30ին յայտնած էր Իզվոլսքիի թէ «այդ պաշտօնաթուղթը գրուեցաւ ռուս կառավարութեան գիտութեամբ»։ Ելեւմտական նախարար Թէոտորով Փարիզ եկած էր Ֆրանսական դրամատուներէն փոխառութիւն կնքելու համար, որ պիտի գործածուէր սպառազինումի։ Իզվոլսքի կ'օժանդակէր Թէոտորովի։ Սազոնով ալ Փարիզ կը դիմէր (1912 Փետրուար 14) համաձայնութեան մը գալու Ֆրանսայի հետ՝ եթէ «Թուրքիոյ մէջ կառավարական նոր տագնապ մը յառաջանար, Աւստրիա գործօն դեր մը ստանձնէր դէպի Մակեդոնիա, կամ զինուած պատերազմ մը տեղի ունենար Սերպիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ»։ Փարիզ կասկածով կը նայի դիմումին, Փուէնքարէ չուզեր խաբուիլ կամ մեղսակից ըլլալ, կը յիշէ որ 1895 եւ 1896ին Հայաստանի շուրջ անգլեւռուս մենամարտին իր նախորդները մերժած էին Լոպանովի դիմումին գոհացում տալ, որովհետեւ ունեցած են նոյն կասկածը եւ տուած են նոյն մերժողական պատասխանը։ Սազոնով կը բացատրէ դիմումը, Ֆրանսա կը կրկնէ «կը փափաքի խաղաղութեան պահպանումը, Օսմ. կայսրութեան ամբողջականութիւնը»։

Դէպքերը կը դահավիժին, կոտորած Մակեդոնիոյ մէջ կոմիտէներու շարժումին հետեւանքով։ Զինակիցներ հաւաքական ծանուցագիր մը կուտան Թուրքիոյ՝ պահանջելով Մակեդոնիոյ համար Ազգային Ժողով, Ազգային Բանակ, քրիստոնեայ կառավարիչ մը։ Փուէնքարէ կը հրաւիրէ պետութիւնները յանձնարարելու երեք պետութեանց հանդարտ մնալու եւ յայտարարելու թէ պիտի ընդդիմանան հողային փոփոխութեան մը։ Մակեդոնական շարժումը թելադրուած էր, պատերազմը ծրագրուած, բանակները կազմ ու պատրաստ։

Պելկրատ, Սոֆիա, Աթէնք զօրաշարժ կը հրատարակեն 1912 Սեպտեմբեր 30ին։ Իզվոլսքի Փարիզէն կը հեռագրէ Սազոնովի. «Պատրաստուելու է եւրոպական ընդհանուր եւ վճռական պատերազմի մը», (1912 *Հոկտեմբեր* 23)։

Մեծերը կը կարծեն թէ Թուրք փորձառու բանակը յաղթական պիտի ըլլայ, Թուրքիոյ ամբողջականութիւնը պիտի պահուի, կամ պատերազմը երկար պիտի տեւէ, այն ատեն միջամտելու առիթ պիտի ունենան։ Երիտասարդ Թուրք կուսակցութիւնը փորձառու սպաները հեռացուցած էր եւ անփորձ կուսակցական զինուորականներ դրած էր բանակին մէջ։ Գերման դեսպանատունը ծանօթ էր իրողութեան, բայց չմիջամտեց երիտասարդ Թուրքերը չվշտացնելու համար։

Թշնամութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 27ին։ Պուլկարներ կը յառաջանան Էտիրնէ – Պոլիս, Յոյները կը գրաւեն Սելանիկ։ Ռուսիա կը մտահոգուի երբ Պուլկարները կը հասնին Պոլսոյ դուռները, կը հրամայէ կանգ առնել։ Սերպիա կը յառաջանայ Ադրիական, Աւստրիա կը վրդովի, որովհետեւ կ'ուզէ անկախ Ալպանիա մը։ Ռուսիա կը պաշտպանէ Սերպիան, աւստրեւռուս բախումը կը սկսի։ Երեսուն տարիէ ի վեր Աւստրիա կը կրկնէր թէ չէր կրնար հանդուրժել պալքանեան մեծ պետութեան մը։ Գերմանիա Աւստրիոյ կողքին է, Իզվոլսքի կը դիմէ Ֆրանսայի, որ կը խոստանայ յարգել դաշնագիրը՝ եթէ Գերմանիա միջամտէ ի նպաստ Վիէննայի։ Իտալիա կը յայտնէ թէ պիտի ընդդիմանայ Սերպիոյ Ադրիականի վրայ հաստատուելուն, Սազոնով տեղի կուտայ։

Դեկտեմբեր երեքին Լոնտոնի մէջ կը գումարուի դեսպանախորհուրդ պալքանեան խաղաղութիւնը հաստատելու համար։ Թուրքիա կը մերժէ Էտիրնէն Պուլկարիոյ թողուլ։ 1913 Յունուար 22ին պետական հարուած Պոլսոյ մէջ, Պատերազմական նախարարը կը սպաննուի, Դահլիճը բռնի կը տապալի, Երիտասարդ Թուրք եռապետութիւն մը կը տիրանայ իշխանութեան, պատերազմը կը վերսկսի։ Ռուսիա կը պաշտպանէ Պուլկարիան, Թուրքերուն կը սպառնայ Կովկասէն, Ռումանիոյ՝ Պեսարապիայէն։ Վիէննա կը մտածէ ջախջախել Սերպիան, որ կը ջանայ ծաւալիլ Մակեդոնիոյ մէջ։ Պուլկարիա կը պահանջէ Մակեդոնիոյ մեծ մասը, մեծ Պուլկարիա մը մինչեւ Ադրիական։ Սերպիա եւ Յունաստան կը զինակցին Պուլկարիոյ դէմ, պուլկար բանակը կը յարձակի Սերպիոյ վրայ, Վիէննա կը մտածէ միջամտել, որովհետեւ պուլկար պարտութիւնը պիտի քաջալերէր Սերպիան աւելի պահանջկոտ ըլլալու։ Թուրքերը, առիթէն օգտուելով, կը գրաւեն Էտիրնէն, Ռումանիա կը գրաւէ Տոպրուճան, Պուլկարիա կը մնայ երեք թշնամիներու դէմ։ Վիէննա կը փափաքի միջամտել, կը դիմէ Պերլին եւ Հռոմ, որոնք կը մերժեն միջամտութիւնը, որովհետեւ պատճառ պիտի ըլլար աւստրեւռուս պատերազմին։

Պարտուած Պուլկարիան կը բարեկամանայ Թուրքիոյ հետ, Աւստրիոյ զինակից Ռումանիան կը մերձենայ Ռուսիոյ։ Վիէննա կ'աշխատի կղզիացնել Սերպիան, տկարացնել ռուս ազդեցութիւնը Պալքաններու մէջ։ Յաղթական Պուլկարիան կը ստանայ չորս հարիւր հազար բնակիչ, մինչդեռ Յունաստան կը միացնէր մէկ միլիոն վեց հարիւր հազար հոգի, Սերպիա՝ մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար։

Դիւանագէտներ Լոնտոնի մէջ խաղաղութիւն կը պարտադրեն պատերազմողներուն (1913 Մարտ 15)։ Մոնթենեկրօ, ճզճիմ թագաւորութիւնը, աւելին կը պահանջէր, «պատրաստ էր մեծ հրդեհ մը վառելու, հաւկիթները տապկելու համար»։ Պետութիւններ վերջնագիր կուտան Նիքոլա թագաւորին, լեռնականը տեղի կուտայ 1913 Մայիս 2ին։

Խաղաղութիւնը կը մնայ խախուտ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(4 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԵՐԳ ԵՐԳՈՑ» (*)

Երուանդ Պարսումեան (Ե. Ներսէհ) յայտնութիւն մը չէ մեր գրական անդաստանին մէջ, թէեւ, տասնամեակներ անընդհատ, լուռ մնացած գրիչ մըն է։

« 1930 – 1950 տարիներուն,— ինչպէս կը կարդանք Կ. Փօլատեանի կարճ յառաջաբանին մէջ,— ան ստորագրած է շատ մը յաջող քերթուածներ, Ֆրանսահայ եւ Լիբանահայ մամուլին մէջ»։ Արժանանալով նոյնիսկ Վ. Թէքէեանի ջերմ գնահատանքին։

Հեղինակին այս գործը, որ նոյնպէս գրուած է այդ շրջանին, 1934ին, Մարսէյլ, նախ եւ առաջ չքնաղ բնութեան բոյրովն ու թոյրովը զինովցած պարմանի մը սիրավառ տենչն է, այդ տենչին նուիրուած պոէմ *մը, որ ունի տպաւորիչ հիւսք, արտաքին յաջող կառոյց։*

Հեշտանք, կիրք, սրտի հրկիզում, տոփող ապրումներ ունեցող էակ մըն է անոր հերոսը՝ Զօհրապ, որ Եփրատի ափերուն, դեռ պատանի տարիքին, իր էութեան մէջ կը զգայ խայտանքը բնութեան առթած սիրուն։

«Զօհրապ նման ծաղիկի կը զգայ
խորերն իր արեան
Զարթնումի շունչն իրական,
Անդիմադիր, խօլական» ։

Յաջորդական հինգ «երգ»երու մէջ, այդ խայտանքին իրերայաջորդ փուլերն են, որ սիրավէպի մը ձեւով եւ յաջող հիւսքով կը ներկայացնէ բանաստեղծը Ե. Պարսումեան։ Եփրատի ափերէն մինչեւ նուաճանկիստ քաղաքը, մառանային մէջ Աստուածածնի առջեւ թէ տան խուցին ցուրտ եւ անհաղորդ պատերուն միջեւ, անոր հերոսը յափրանքներով ու տառապանքով իր սրտին մէջ կը կրէ «առաջին սէրը իր լուսեղ խղճերուն»։

Փփրակուռատ հասանքով յորդող սէր մըն է անորը։ Սէր մը, որ կը ծիլի, կը բողբոջի եւ կը վառի բնութեան գոգին մէջ։

Ե. Պարսումեան յաջողած է դրսի ու ցայտուն դարձնել սիրավառ տղու մը հեւքը գրեթէ ամէն տեղ, մինչեւ իսկ եկեղեցիի մը խորանին առջեւ։ Այնուամենայնիւ փաքէիկ վերամբարձութիւն մը չկայ այս սիրավէպին մէջ, թէեւ կայ արեւելեան բուրր նկարագրութիւն։

Գեղարուեստական պատկերները քաղուած են առաւելաբար առօրեայ կեանքէն, թէեւ միշտ կը ձգտին հասնիլ ընդհանրացումի։ Բնութեան շունչին հետ զուգորդուած է իր հերոսին մարդկային ապրումը։ «Երգ երգոց»ին մէջ, հերոս եւ բնութիւն միախառնուած են, իրարու շաղախուած, մէկը միւսը կը լրացնէ, մէկուն՝ կը բացատրուի միւսին «երգովը»։

Կեանքի ուժեղ սէրը, աշխարհի բոլոր գոյները իր մէջ ամփոփելու երիտասարդական ծարաւը յաջող պատկերացում մը գտած է բանաստեղծին գրչին տակ։

Արդարեւ, հարուստ եւ վառ, կենդանի եւ արտայայտիչ, բնական եւ պատկերաւոր են անոր տողերը, ուր բնորոշ բառեր արտայայտութեան համեմ կուտան։

«Արեւն ահեղ ջերմութեամբ վերէն
կուպրը կ'անձրեւէ»

կամ

«Սէրը կը յորդի զերթ ճերմող
Ներշնչեալ»։

Բովանդակութեան հետ հաւասար կ'երթայ արտաքին ձեւը, թէեւ տեղ-տեղ կը նշմարուի թափի մակընթացութիւն մը, շունչի տկարութիւն մը։ Մանաւանդ, երբ հեղինակը կը փորձէ քիչ մը շատ մխրճուիլ իր հերոսին ներքին ապրումները բացայայտելու տրամադրութեան մէջ։

«Երգ երգոց»ը քերթողական կառոյց ունեցող հրաբորբ սիրավէպ մըն է՝ ձեւով եւ բովանդակութեամբ հարուստ։

Հեղինակը այս երկով կը մտնէ այլեւս փիւռքի բանաստեղծներու հոյլին։

Նկարիչ Բ. Թոփալեանի չորս նկարները առաւել պատկերացում մը կուտան պոէմին ներքին բովանդակութեան մասին։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) «Երգ երգոց» պոէմ, հեղինակ Երուանդ Պարսումեան, տպ. Փարիզ, 1964։

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՈԳՈՒ ԶԱՒԱԿԸ

Ո՞չ ապաքէն ամէն տեղ ալ հոգի մը յատկութիւնը իր բերքերէն կը դատուի. փոխ արտադրութեանց մէջ տեսնուած պարարտ հասկերը նշանակ մը չե՞ն թէ հողը կենսատու յատկութիւնները բոլորովին չէ սպառած։

Ու Տիրան էֆէնտի՞ն։ — Հոս շուաբած կը մնար, եւ, օրերով, իր միտքը կը դեգերէր անդադար այդ մեծ դէմքին շուրջը, որուն ամէն մէկ գիծը վերլուծել կը ջանար եւ թափանցել սրտին ու հոգիին բոլոր գաղտնիքներուն։

Այո, այդ անձը կրնար ներկայացուիլ իբր կարելի եղած կատարելութեան տիպար մը։ Միտքը մեծ զարգացում ունէր, կեանքի փորձառութիւնը շատ զօրացուցած էր իր տեսական իմաստասիրութիւնը, հիմա մարդասէր փիլիսոփայ մըն էր, սրտին տրոփումները բանաստեղծական էին, հոգին միշտ կը սաւառնէր բարձր, ջինջ մթնոլորտներու մէջ, բարի էր, գթառատ, մարդասէր, եւ սակայն այդ մտատիպարը արդեօք ընկերային ամէն նախապաշարումները արհամարհելու չափ զօրաւո՞ր էր։ Եթէ ինք Նաւարեան այդ Երկուշաբթի գիշերը փոխանակ մեղապարտի մը պէս Սարաթեաններու տունէն փախչելու, ուղղակի առանձնանար Տիրան էֆէնտիի հետ եւ անոր ըսէր. —

—« Ես կը սիրեմ օրիորդ Սարաթեանը, գիտեմ թէ ան ալ զիս կը սիրէ. դուք ձեր համակրանքովը զիս պատուեցիք, եւ միանգամայն, մարդկային սիրտը լաւ ճանչնալովնիդ հանդերձ, արգելք չեղաք այն յարաբերութեանց որոնք մեր սիրոյն ծնունդ տուին ու զօրացուցին զայն։

Ծնունդին գաղտնիքը հիմա ինծի հետ դուք ալ իմացաք։ Ընկերութիւնը հօրն ու մօրն ոճիրին պատասխանատու կը բռնէ զաւակն ալ։ Սարաթեանները մաս կը կազմեն ազնուական համարուող ընկերութեան, բնական է ուրեմն որ ամէն նախապաշարման ենթարկուած ըլլան։ Դուք կը ներէ՞ք որ օրիորդ Սարաթեանը ինծի կնութեան խնդրեմ. ի՞նչ խորհուրդ պիտի տաք ինծի, օրիորդ Սարաթեանի եւ տիկին Սարաթեանի»։

— Ահ, եթէ այս հարցումն ըրած ըլլար, պատասխանը հիմա փարատած պիտի ըլլար իր բոլոր տարակուսանքները։ Առանց երկրայութեան պիտի կրնար գիտնալ թէ մտքի մը մեծութիւնը, հոգիի մը ազնուութիւնը կ'ազատագրե՞ն մարդ մը ընկերային նախապաշարումներէն, որոնց աղբիւրը չհամոզուելութիւնն է եւ ունայնամտութիւնը։ Եթէ նախապաշարումներու հոսանքը կը վարէ եւ Տիրան էֆէնտին ալ, այն ատեն պէտք է պարզապէս իւթոփի *մը համարել իր տոհմը ազնուացնելու հաւատքը։ Սակայն ի՞նչ հզօր զօրավիգ եթէ ստուգապէս գիտնար որ Տիրան էֆէնտի հոսանքին դէմ կանգուն թումբ մըն է։*

Նաւարեան միտքը կը յոգնեցնէր այս խնդիրը լուծելու։ Կը խորհէր, կը բաղդատէր, կը քննէր։ Իր բոլոր խորհրդածութիւնները կը յանգէին այն եզրակացութեան թէ Տիրան էֆէնտիի միտքը չէր կրնար գերի ըլլալ նախապաշարումներու, վասնզի սիրտը մեծ էր։ Չէ, անհնարին էր որ հիւանդոտ սրտի մը արտաշնչութիւնը եղած ըլլար այն քաջառոյդ եւ զովարար շունչը, որ Տիրան էֆէնտիի գրածներէն բխելով այնքան կազդուրած էր զիրենք եւ սփոփած։

Եւ սակայն եթէ կը խաբուէր, եթէ Տիրան էֆէնտիի նկատմամբ իր տածած ըղձացումները կը մոլորեցնէին միտքը։ Փորձառութիւնը միայն կրնայ հայթայթել իրականութեան պատկերահանին վրձինին ճշմարտութեան մութ ու փայլուն գոյները։

Անդադար յիշողութեանը առջեւ կը բերէր Տիրան էֆէնտիի երկուշաբթի գիշերուան աչքերուն գաղտնիքը, երբ ինք ներս մտաւ սրահէն ուր արդէն յօշոտուած էր իր կեանքը։ Տխուր էին այդ աչքերը, բայց իր յօշոտիչներուն դէմ դայրոյթի հուրին ցոլքը չէր փայլեր անոնց մէջ. սակայն պլպլուք մը միայն, գթութեան տժգոյն լոյսը եւեթ։

— Ա՛հ, անգութ հանելուկ, անգութ հանելուկ, *կը գոչէր ինքն ալ չարչարուելով տարակուսանքի ճլատման ճիրաններուն մէջ։*

Նաւարեան կը զգար թէ հաւատքը միայն զէնքը կանգուն պիտի պահէր եւ զօրացնէր. յուսահատութեան խաւարին մէջ թուլցած, տկարացած հոգւով անդնդասույզ չըլլալու համար։ Տիրան էֆէնտիի դէմքը իբր լուսատու, պայծառ փարոս կը խնդրէր։ Եւ սակայն ի զուր այդ լոյսը կը փնտռէր։

ԺԸ.

Երբ միտքը շատ կը յոգնէր, Նաւարեան կ'երթար վանքը, ցնցելու համար սեւեռեալ գաղափարները հեզահամբոյր ու ... վարդապետներուն հետ հանդարտ ու ... խօսակցութիւններով։ Վանական Գէորգ Գէ... ները կը ճանչնային զինքը ... որդեան անունին ներքեւ, առանց կասկածելու թէ այն կուսակէր, յանդգնութեան միտ Նաւարեանը որուն ձայնը արձագանգ գտած էր իրենց խաղաղութեան ապաստանջարանը ու մինչեւ իսկ կարծիքներու բաժանում առաջ բերած միջերնին, այդ քաղցրաբարոյ, խաղաղասէր, ծանրաբարոյ լուռ երիտասարդն էր։

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(23 Շար.)

ՀԱՅԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՃԱՄԲՈՒԻՍ ՎՐԱՅ

—o—

Ընթերցին օրէնքներու չնորհիւ, սո – ղոքներին դարձաւ այլեւս, մարդկու – թեան համար, տարեկան արձակուրդի մը անցընելու : Ձերբազատուիլ ա – մէն մի օրինակ կեանքէն, նեռուիլ սովոյ միօրինակ կեանքէն, նեռուիլ տան մը բնութեան դիրկը, մոռնալու հա – մանաձին հետ, թախիծի դրոշմը դնե – լու հասարակութեան ճակտին վրայ :

Արձակուրդը լաւագոյն պատեհութիւնն է որ ընձեռնած է, առհասարակ բոլոր մարդոց, իսկ յատկապէս մինչեւ դասա – տուներուն համար, մասամբ կազդուրուելու տպաւորութիւններէ, որ անհրաժեշտ տպած դառնար աշխատանքի վերսկսման համար :

Արձակուրդի եղանակները այլազան են : Ոմանք կը նախընտրեն ծովեզերեայ յարմարութիւններ : Ուրիշներ լեռնային, դաշ – տային, լճային տեսարաններ ունեցող ամառնային կայանները : Այս տարի, մենք որոշեցինք անցընել մեր արձակուրդը լեռնային վայրի մը մէջ, եւ պատահեցաւ որ ինչ – պատահական կերպով ընտրեցինք Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու ամենէն գեղեցիկ լեռնային վայրերէն մին, որ կը գտնուի Ալեղենի նահանգին մէջ, Ատլանտեան ովկիանոսի ափերուն :

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու մէջ, ամէն տարի, ամառնային արձակուրդի շրջանին, միլիոնաւոր ընտանիքներ կ'ուղեւորուին դէպի լեռնային վայրեր, ուր կը գտնուին ամառնային հանգստարանները, որոնք կը գործեն ամբողջ ամիսներ շարունակ, ամէն տարի, մայիսէն մինչեւ սեպտեմբեր :

Ամերիկայի մէջ, ամառնային հանգստարանները կը գտնուին ամէն տեսակ վայրերու մէջ, ինչպէս ծովեզերեայ, լճեզերեայ, լեռնային, դաշտային, անտառային, ամէն տեսակ վայրերու մէջ, ուր կարելի է գտնել ամառնային հանգիստ մը, ամառնային արձակուրդ մը անցընելու համար :

Ամերիկայի մէջ, ամառնային հանգստարանները կը գտնուին

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի կողմէ :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը :

Կը դասախօսէ ընկ. ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱ-ՊԵՏԵԱՆ *(Պէյրութէն)* :

Նիւթ.— Հայկ. Դատը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շեխիկեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի հոգեհան-գստեան պաշտօն կը կատարուի Փրատո-յի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ՄԿՐՏԻՉ ՇԵ-ԽԻԿԵԱՆի մահուան Բ. տարելիցին առ-թիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա-կը յարգողները :

×

Պ. Եղիա Ինճէարապեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ԻՆՃԷԱՐԱՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Այս Կիրակի առաւօտ Արնուվիլի Վա-րագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա-ցած է հետեւեալ նուէրները.— Բարգէն Եպիսկ. Վարժապետեանէ 15 տոլար, Տիրամօրը յիշատակին: Պ. Արամ Ֆը-րէնկեան երկու հարիւր ֆրանք, իր մօրը Աննա Ֆրէնկեանի յիշատակին: Տիկին Շաքէ Պետրոսեանէ յիսուն ֆրանք, իր հօրը յիշատակին :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ Հոկտեմբեր 25ին, ժամը 16էն 24 :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Հասցէի ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ փոփոխութեան պարագային, բաժանորդներէն կը խընդ-րուի իրենց նոր հասցէին, կցել անպայ-ման հինը (լաւագոյնը՝ թերթին *պանտը* կցել) եւ երեք փրանք :

Կը խնդրուի մանաւանդ շատ յստակ գրել հասցէները :

Շնորհակալութիւն

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Բոյախչեան Մեսրոպ Մնացականի, ծը-նած է Աշտարակի շրջանի Աշտարակ գիւ-ղը, 1918 Փետրուարին: 1940 Փետրուար 5ին մեկնած է բանակ եւ մինչեւ 1941 Յունիս 16 իրմէ նամակ ստացուած է: Այդ թուականէն ոչ մէկ լուր կայ : Մես-րոպը ունի հայր՝ Մնացական Աղօ, որու ածական անունն է՝ Զուլամբար, մայր՝ Գայեան Գրիգորի, քոյրը՝ Թագուշ, ծը-նած 1924ին, կինը՝ Արեւիկ Սիմոնի Ջա-նիբեկեան - Բոյախչեան, ծնած 1921ին, աղջիկը՝ Սուսաննա Մեսրոպի Բոյախ-չեան, ծնած 1940 Յունիս 27ին, այսինքն հօրը բանակ երթալէն չորս ամիս յետոյ Ներկայիս ամուսնացած է եւ ունի մէկ աղջիկ՝ Գայեանէ: Կինը ջերմապէս կը խնդրէ որ նամակ գրէ .—

ԱՐԵՒԻԿ ՍԻՄՈՆԻ ԲՈՅԱԽՉԵԱՆ - ՋԱ-ՆԻԲԵԿԵԱՆ,

Ք. ԵՐԵՒԱՆ Ք. ԱՇՏԱՐԱԿ: Պ. ՊՌՕՇ-ԵԱՆ ՓՈՂՈՑ ՏՈՒՆ ԹԻՒ 133 :

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առ-թիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե-ղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսա-ւոր քառաձայն պատարագ :

Պիտի պատարագէ եւ պիտի քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը ութին, Պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան Թա-փօր ժամը 4.30ին:

Երկուշաբթի (14 Սեպտ.), *Մեռելոց պատարագը կը սկսի ժամը 10ին: Պիտի կատարուի հոգեհանգիստ բոլոր ննջե-ցեալներու հոգիներուն համար :*

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, «Վերացման Խաչ»ի տօ-նին առթիւ, տեղի պիտի ունենայ հան-դիսաւոր պատարագ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը ութին: Պատարագ 9.45ին: Երե-կոյեան Անդաստան ժամը 16ին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, Խաչվերացի տօ-նին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ : Սկզբնաւորութիւն ժամերգութեան ժամը 8.30ին: Պատարագ ժամը 10ին :

Երեկոյեան Թափօրի արարողութիւն ժամը 5ին:

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պա-տարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Գիւտ Վարդապետ Նալղաչեան :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1964 - 1965

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սա-կաւթիւ ազատ տեղերը գրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյա-պաղ Վարժարանի Տեսչութեան :

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
SÈVRES (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԵՒ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, (13 *Սեպտեմբեր*), *Խաչ-վերաց եւ տօն Ժողովրդապետական եկե-ղեցւոյ: Ժամերգութիւն ժամը 10ին : Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10.30ին :*

Պիտի պատարագէ Հ. ՅԱԿՈԲ Վ. ՉԱՆ-ԹԱՅԵԱՆ :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեց-ւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Սեպտեմբեր 27ին, Կիրակի եկեղեցւոյս Տօնին առթիւ աւանդական մատաղօրհ-նութիւն պիտի կատարուի : Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին նուիրատու մասնակ-ցիլ, թող հաճին իրենց նուէրները ղրկել Պ. Ա. Մարտիրոսեանի, 27պիս, Րիւ Սէն ժիւսթ, Առնուվիլ :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԳՆՈՐԴ

Grossiste acheterait comptant tricots grosses mailles, si bon prix.

NEW-TEX, 43 rue du Caire, PARIS.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ զոյգի մը համար, առանց զաւկի, կահաւորուած սենեակ մը կը փնտռուի, խոհանոցով եւ բաղնիքով, Փարիզի մէջ : Հեռաձայնել .—

CEN. 94-91

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն ներ-կայացուցիչները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. 35րդ Շրջ. Ժողովի պատգա-մաւորներու զեկուցում :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Օհան-ջանեան Ակումբը: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պար-տաւորիչ է, բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինաս-եան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլ-լալ: Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը, այս Չորեքշաբթի, (16 *Սեպտեմբեր*), *ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո-րիչ է :*

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1964 - 1965 *տարեշրջանի արձանա-գրութիւնները բաց են : Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց աղջիկ-ները այժմէն պէտք է դիմեն Հաս-տատութեան տնօրէնութեան :*

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 21ին, *Երկուշաբթի առաւօտ :*

1, Bld. du Nord, LE RAINCY

Tél. : 927-01-72

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7 ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ.*)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀԱՐԱՁԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ
12
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
12 SEPTEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40e ANNÉE — Nº 10.107 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10107

ՄԻՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՈՊԵՌՆԻԿ ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

Երեքշաբթի վաղ առաւօտեան Համբարձումեանի տունէն (12 Օգոստոս) քանի օր վերջ, Սեպտեմբեր 2ին մեզմէ առ յաւէտ կը հեռանար մէկին սերունդէն ուրիշ մտաւորական մը, — Կոպեռնիկ Թանտրճեան: Ծխելէն ալ իրենց աչքերը յաւիտենական կը փակէին օտար աստղերու տակ, Հայկը Բազապլանքայի (Մարոք), Մուրատ Տիվրոյեի (Մ. Նահանգներ) մէջ, նաեւ հայրենիքէն, որուն ծառայել ուխտած էին, հայրենի կարօտը իրենց հոգիներուն մէջ:

Կոպեռնիկ Թանտրճեան ծնած էր Դաշնակցութեան հետ նոյն տարին, 1890ին, մտաւորական արտաւարձանին՝ Պէրկրեան վարժարան, որ հայկական վարժարան մըն էր, կրթական օրգան մը, ուսկից դուրս պիտի գային բազմաթիւ մտաւորականներ, — գրագէտներ, բանասաեղծներ, ուսուցիչներ եւ հանրային գործիչներ:

Կոպեռնիկ իր երկրորդական ուսումը ստացած պատմական չրջանի մը, որ արդիական մը պիտի կազմէր Հայութեան կեանքին մէջ:

Ինքնաղպարութիւն հռչակուած էր: Կրած էր Ապահիւ Համիտի բռնապետութեան վարչաձեւին: Ազատութեան եւ յեղափոխութեան հովերը սկսեր էին փչել Օսմանեան կայսրութեան վրայ: Ուսումնածարաւ երիտասարդներ դունդ առ դունդ կը դիմէին Պոլսոյ մայրաքաղաքը, ուր իրարու հետ կը բացուէին միջնակարգ նոր վարժարաններ, ուր քանի մը տարիէն ազգային առաջնորդներ կ'արձանագրուէին համալսարանի դասական ճիւղերուն:

Տարեզլխին վարդապետ Խաչատուրեանի պարբերաբար) կարդադրութեամբ Պալլալի դիւղատնտեսական վարժարանը կը մտնէին Կոպեռնիկ Թանտրճեան եւ Արամ Շերինեանի հետ Կիլիկեան երկրամասի երկու աշակերտներ, — Տիգրան Տաքչեան (նահատակուած Մարտի մէջ 1915ին) եւ Արամ Փանոսեան (ներկայիս վաստակաւոր՝ Ուշինկ – Հալէպ):

Հալէպէն վերջ Կոպեռնիկ իր մասնաւորութիւնը կատարելագործեց Ֆրանսայի մէջ: Պոլիս վերադարձին նետուեցաւ ուսուցչական ասպարէզը: Շատ չանցած ինքնուրոյն ընթացքը պիտի յատկանշէր, մեծ պատերազմի հռչակում:

Զօրակոչի ենթարկուած, Հալէպէն Տէր Զօր պիտի ճաշակէր տարագրութեան եւ բանտի դառնութիւնները: Հազիւ ազատած բանտէն, պիտի յաջողի իր պլուխը պահել թրքական դէմքին մէջ:

Ինքնապաշտպարին, երբ մտաւորական է – սերունդը չկար այլեւս, դէմ դացած իրենով Մեծ Եղեռնին, միջին սերունդի անդամներուն վրայ կ'իյնար հանրային, ազգային, կուսակցական գործերու ծանր պատասխանատուութիւնը:

Երբեմ հարիւր որբեր պատսպարուած Պէյրութի Ազգային Դպրեվանքին մէջ: Հայաստան անկախ էր: Պոլսոյ ազգային իշխանութեանց կարդադրութեամբ այդ որբոց — որոնց չարքին Վազգէն Շուլեան եւ Զաւէն (Լեւոն) Սիւրմէլեան դրացիները — դրկուեցան Հայաստան եւ Կոպեռնիկ Թանտրճեանի, ուր իրեն կ'ընծայուեցան Նոր Բայազիտի գիւղատնտեսական վարժարանը, դեկավարութեամբ Արամ Շերինեանի եւ Զաւէն Սէրէնկիւլեան:

Հայաստանի խորհրդայնացումէն առեղծուածային կերպով անհետացաւ Կոպեռնիկ Թանտրճեան, ուր իրեն կ'ընծայուեցան Նոր Բայազիտի գիւղատնտեսական վարժարանը, դեկավարութեամբ Արամ Շերինեանի եւ Զաւէն Սէրէնկիւլեան:

Հայաստանի խորհրդայնացումէն առեղծուածային կերպով անհետացաւ Կոպեռնիկ Թանտրճեան, ուր իրեն կ'ընծայուեցան Նոր Բայազիտի գիւղատնտեսական վարժարանը, դեկավարութեամբ Արամ Շերինեանի եւ Զաւէն Սէրէնկիւլեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄԸ ԵՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՇԱՏ ԵՆ

Ֆուչէի կրթական ծրագիրը հետեւեալ ձեւով կարելի է ներկայացնել զալիք տարիներուն համար:

1965.— Կարողութեան քննութեան (նախկին առաջին պաշօ) ջնջում: Պահ չօն տեղի կ'ունենայ ներկայ ծրագիրներուն համաձայն, մէկ անդամէն եւ իւրաքանչիւր կաճառ իր նիւթերը կ'ընտրէ: Այս ձեւով ամբողջ Ֆրանսա նոյն նիւթերը չունենար քննութեան համար:

1965 – 1966 դպրոցական չրջան.— Բ. դասարանի ծրագիրներու բարեփոխում:

Առաջին եւ աւարտական դասարաններու ուսումնական ծրագիրներու անցողական բարեփոխում: Ոչ մէկ բարեփոխում բարձրագոյն ուսման մէջ:

1966ի ԱՄԱՌ. նոր պաշօ ըստ անցողական ծրագիրներու, Սեպտեմբերի ալ քննութեան հաստատում: Ընտրութիւն բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար:

1966 – 1967 դպրոցական տարեչրջան ու վերջնական նոր ուսումնական ծրագիր առաջին դասարանին համար: Անցողական ծրագիր աւարտական դասարանին համար (նախկին Բ. պաշօ), Լիսանի նոր չրջանի առաջին տարի: Արհեստագիտական հաստատութեանց բացում անոնց համար որոնք համալսարան չեն մտներ:

1967ի ԱՄԱՌ, պաշօ ըստ անցողական նոր ծրագիրներու:

1967 – 1968ի դպրոցական տարեչրջան.— Աւարտական դասարանի վերջնական նոր ծրագիրը: Լիսանի նոր չրջանի երկրորդ տարի:

1968ի ԱՄԱՌ նոր պաշօ վերջնական:

Ընդհանուր կերպով այս ծրագիրը համակրութիւն չէ գտած: Ազգային Լուսաւորութեան դաշնակցութիւնը կը գտնէ թէ «աւերակներու վրայ դժուար է կառուցանել»:

Փորձենք պարզել նաեւ թէ ինչպէս կը ներկայանայ ներկայ տարեչրջանը դասարաններու աշակերտներուն համար:

Ան որ աւարտական դասարան կը մտնէ, այսինքն ան որ արդէն անցուցած է կարողութեան քննութիւնը (նախկին Ա. պաֆալօրեա) նոյն ծրագիրը պիտի ունենան, սա տարբերութեամբ որ տարւոյն վերջը պաշոյի նիւթերը ազգային պիտի չըլլան այլ՝ ըստ իւրաքանչիւր ակադեմիայի:

Եթէ աշակերտը առաջին դասարան կը մտնէ, ամբողջ տարին պիտի ունենայ անփոփոխ ուսումնական ծրագիր մը: 1965 Յունիսին իր ուսուցիչներու խորհուրդը, տեսուչին նախագահութեան տակ պիտի որոչէ թէ կրնա՞յ աւարտական դասարան մտնել: Առաջին պաքալօրէան ջնջուած ըլլալով, ոչ մէկ վկայական պիտի տան: Եթէ ուսուցիչներու խորհուրդը մերժէ աշակերտին որ աւարտական դասարան մտնէ, այն տեղն կրնայ դիմել որ մասնաւոր քննութեան մը ենթարկուի: Ակնկալուած է որ անոնք որոնք չանցընեն այդ միջոցին պիտի դիմեն եւ նոր քննութիւն պիտի տան: Եթէ աշակերտը ընդունուի աւարտական դասարան, պիտի հետեւի նոր անցողական ծրագրին եւ 1966ին պիտի ենթարկուի նոր պաշոյին:

Եթէ աշակերտը Բ. դասարան կը մտնէ, պիտի հետեւի հին ծրագրին եւ երբ անցնի առաջին, յաջորդ տարի, պիտի ուսումնասիրէ նոր ծրագիրը:

Եթէ աշակերտը Գ. դասարան կը մտնէ, փոփոխութիւն չկայ բայց սկզբուն – քով տարւոյն վերջը աւելի արդիւնաւոր կերպով ուղղութիւն պիտի տրուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅի մէջ, Խրուչչեւ ընդունած է Տիժոնի երեսփոխան – քաղաքապետը՝ Կանոնիկոս Քիւ:

ԹՐՔԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշած է ուտելիք դրկել Քոքինայի թուրք հայ – մեանքին: Երբին յայտարարած է թէ ամէն ձեւով պիտի պատասխանէն այն յարձակումներուն որոնք ըլլան: Եթէ յարձակում ըլլայ Կիպրոսի թուրք զօրքին վրայ, ատիկա պատերազմ պիտի նըշանակէ: Արտաքին նախարարը աւելցուցած է «Յունաստան ամենամեծ սխալը կը գործէ եթէ կը խորհի որ կատարուած իրողութիւն մը բախում կը ստեղծէ մեզի կիպրոսի մէջ: Պատերազմը որ պիտի պայթի Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ, Կիպրոսի չի սահմանափակուիր, այլ ամբողջական պատերազմ կ'ըլլայ երկու երկիրներուն միջեւ»:

ՊԱՂՏԱՏԻՆ հասած լուրերու համաձայն, դաւ մը երեան եկած է: Զինուորական հինգ օդաչուներ պնդակահարուած են եւ Պատսի բազմաթիւ դեկավարներ, որոնց կարգին նախկին վարչապետ՝ Ահմէտ Հասան Ալ Պախր, ձերբակալուած են:

ՊԵԼՃԻՈՑ արտաքին նախարարը նոր նախաձեռնութիւն մը ստանձնած է եւրոպական միութեան համար: Փարիզի մէջ չահեկան կը նկատուի առաջարկը: Գերմանացիք կը խորհին թէ օժանդակութիւն մըն է Եւրոպայի միութեան համար, իսկ

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՏԷՐ ԵՍԱՅԻ ՔՀՆԱ· ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ Զորեքշաբթի իրիկուն վախճանած է Տէր Եսայի քհնյ· Ալթունեան:

Մնած էր 1889ին Եալովայի Գըլըճ գիւղին մէջ, աւազանի անունով Բարուեակ, հինգ տարեկանին հետեւած է եկեղեցական ծիսակատարութիւններու: Ուսում առած է գիւղին Հայկազեան Ազգային դպրոցը: Սահմանադրութենէն յետոյ վեց ընկերներով կազմած է բարեսիրաց միութիւն մը, մինչեւ 1910 շատ մեծ ծառայութիւն մատուցած է այս միութիւնը գիւղին համար: Ցետոյ պինուր եղած է մինչեւ 1918:

Ամուսնութենէն մէկ տարի վերջ, երեք հարիւր ընտանիքներու խնդրանքով 1920 Մայիս 2ին, քահանայ ձեռնադրուած է թեմիս բազմավաստակ Նիկոմիդիոյ Ա. ուսնորդ Ստեփանոս Արք· Ցովակիմեանի կողմէ իր գիւղին համար:

Երեք ամիս յետոյ դպրած է Պոլիս եւ Օրթաքիւղի Ս· Աստուածածնայ եկեղեցւոյն օգնական քահանայ եղած է: 1923ին Պոլսոյ պարպումին հետեւանքով դպրած է Պուլկարիոյ Շումլու քաղաքը մինչեւ 1926:

Հանդուցեալ Պալաճեան Եպիսկ·ի մէջոցով փոխադրուեցաւ Արտէշ նահանգը, իբր հոգեւոր հովիւ, 1928ին Լիոն եկած է չորս տարի պաշտօնավարած է: 1930ին Տէսինի եկեղեցւոյն չինութեան օգնած է:

1932ին Մարսէյլի Ս· Աթթուանի մէջ պաշտօնի կոչուած է եւ վեց տարի մնացած է: 1938 Նոյեմբեր 28ին փոխադրուած է Փարիզ, Շավիլի Ս· Լուսաւորիչ եկեղեցին, 7 տարի յետոյ 1944 ին կանչուած է Փարիզի Հայոց Ս· Ցոհ· եկեղեցին իբր օգնական քահանայ մինչեւ իր մահը կատարած էր իր պաշտօնը:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց Հ· Ցա – կոր Վ· Զանթալեան, Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանին նոր մեծաւորը:

Անդլիացիք կ'ուզեն սկիզբէն մասնակից խօսակցութեանց:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Ռըկպիի երեք ախոյեաններ՝ Ռէյմոն Ալպալատէժ, Ժան Օթթաց եւ Էմիլ Քառէր դոհ դացին կատարի արկածի մը:

ՎԵՆԵՏԻԿի Շարժարուեստի փառատօնը վերջացաւ առջի օր: «Ոսկի առիւծը» (Ա· մրցանակ) ստացաւ Միքէլանճելօ Անթոնիոնիի «կարմիր Անապատը»: Կին լաւագոյն դերասանուհին նկատուեցաւ Հարիէթ Անտերսըն (չուետացի), լաւագոյն այր դերասանի մրցանակը առաւ՝ Թոմ Քուրթնէ (անգլիացի): Դատական կազմի յատուկ մրցանակը ստացան «Աւերտան ըստ Մատթէոսի» համայնավար խաղացի բեմադիրի մը գործը, եւ խորհրդային ժապաւէն մը՝ Համլէթ, գործ Կոչենցեւի:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշեց փոփոխութիւն կատարել նաեւ դրամական արձակուրդի մէջ: Հիւսիսի եւ արեւելքի դպրոցները պիտի փակուին Յունիս 26էն Սեպտեմբեր 20: Հարաւի եւ արեւմուտքի վարժարանները՝ Յուլիս 7էն Սեպտեմբեր 28:

ԻԶԱՊԷլ ՏԸ ՖՐԱՆՍ, որ Ֆրանսայի դահաժառանգ՝ Քոմթ որ Փարիի անդրանիկ զաւակն է, ամուսնացաւ առջի օր, աւստրիացի երիտասարդ կոմսի մը հետ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ներկայացուցիչը ներկայ պիտի ըլլայ Յունաստանի թագաւորին ամուսնութեան: Տարբեր դրոյցներ չրջան դրած էին, դրաս Աթէնքի թուրք դեսպանը հերքեց:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ

Հայ հին ճարտարապետութեան ամէնէն հեղինակաւոր մասնագէտին՝ Թորոս Թորամանեանի հաւաստիացումով շինարուեստը Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցած է աւելի քան երկու հազար տարի անընդհատ, որու ընթացքին ստացած է ինքնատիպ եւ ինքնուրոյն նկարագիր մը եւ բարձր աստիճան մը:

Ահա թէ ինչ կը գրէ ճարտարապետը այս առնչութեամբ.— « Հայաստան ... կանգնեց իր փոքրիկ երկրի մէջ մի շարք այնպիսի ճարտարապետական կոթողներ, որոնք յաւերժական ներբողներ են հայ ճարտարապետների եւ հայ արուեստագէտների խորին հմտութեան եւ գեղարուեստական ճաշակին ... Ոչ արեւմտեան շռայլ ճոխութիւնը սիրեց եւ ոչ Արեւելքի ցուրտ ու ահեղատեսիլ ոճը. արտադրեց միշտ իր բոլոր վերածնութիւնների մէջ պարզ, անպաճոյճ, սակայն անհամեմատ հաստատուն եւ բազմադարեան կեանք ունեցող շէնքեր »:

Աշխարհիկ յուշարձաններու հետ միասին, ինչպէս օրինակ Թալինի, Սուլեմի, Սիսիանի, Իջեւանի հռչակաւոր իջեւանները, Անիի մօտ Ախուրեանի վրայ կառուցուած լայնաթռիչ քարակոփ կամուրջը, Ջուղայի եւ Բասենի մօտ գտնուող հռչակաւոր կամուրջները եւ դեռ ուրիշ նշանաւոր ապարանքներ, բերդեր, աշտարակներ եւայլն, Հայաստանի մէջ իրենց բարձրարուեստ ու շքեղ կերտուածքով յատկապէս աչքի կը զարնեն նաեւ վանքերն ու տաճարները: Ասոնք ոչ միայն ծառայած են իբրեւ կրօնական պաշտամունքի վայր, այլեւ միեւնոյն ատեն հանդիսացած են այն ատենուան լուսաւորութեան, գիտութեան, դրականութեան եւ արուեստի օճախներ՝ իւրայատուկ դպրոց – համալսարաններ, մատենադարան – ընթերցարաններ եւ արուեստանոցներ, որոնք հովանաւորած եւ տարածած են ուսումն ու կրթութիւնը, պահպանած ու զարգացուցած են գիտութիւնը, դրականութիւնը եւ արուեստը: Արժէքէ զուրկ եղած չէ նաեւ վանքերուն եւ տաճարներուն դերը արտաքին թշնամիներու դէմ ժողովուրդին մղած ազատագրական հերոսամարտերուն ժամանակ, երբ անոնք, անհրաժեշտ պարագային, վերածուելով պաշտպանողական ամրութիւններու կամ պատուարներու, կեցուցած են յարձակող բանակներուն կատաղի գրոհները եւ պատսպարած են անզէն ժողովուրդը:

Մշակութային եւ ռազմական այսպիսի կարեւոր դեր կատարող շինութիւնները, պարզ է, թէ պէտք է ըլլային ոչ միայն մեծ եւ ամուր, այլեւ փառահեղ եւ գեղեցիկ, լուսաւոր եւ լայնատարած: Եւ Հայաստանի վանքերէն եւ տաճարներէն շատերը, իսկապէս, եղած են ճիշդ այս ձեւի շինութիւններ հիացում պատճառելով բոլոր սերունդներուն: Ճարտարապետական արժանիքներու կողքին յիշեալ յուշարձանները եւ շինութիւնները օժտուած են նաեւ քանդակագործական գեղեցիկ նմոյշներով: Յիշենք իբրեւ օրինակ բարձր արուեստով եւ մեծ նրբութեամբ աչքի զարնող Զուարթնոցի աննման արձուաքանդակ խոյակները, Աղթամարի հիասքանչ քանդակները եւն.:

Դժբախտաբար, հայ հին եւ միջնադարեան պատմագիրները շատ քիչ տեղեկութիւններ հաղորդած են Հայաստանի քարարուեստին թէ աշխարհիկ եւ թէ կրօնական բնոյթի կոթողներուն վերաբերեալ: Մենք քիչ բան գիտենք այդ կոթողներուն հեղինակներուն մասին: Չենք գիտեր, օրինակ, թէ որուն հանճարին արդասիքն են Գառնիի հեթանոսական շքեղ տաճարը, հռոմէական բանակներու կողմէ յափշտակուած Անահիտի մայր դիցուհւոյ ոսկեձոյլ արձանը (2 – 1 դարեր Ք. Ա.) Երերուքի հրաշակերտ կաթողիկէն (Ե. դար), Քասախի, Դուինի, Աշտարակի, Եղուարդի, Աւանի, Արթիկի, Սիսիանի, Մաստարայի գեղեցիկ տաճարները, Հռիփսիմէն (Դ – Է. դարեր), Զուարթնոցը (641 – 661), Անիի մայր տաճարը, Գագկաշէնը, Գագիկ Թագաւորի նշանաւոր արձանը, Առաքելոց եւ Փրկչի բազմախորան եկեղեցիները, « Հովիւի եկեղեցին», Արգինայի տաճարը, Աղթամարի հռչակաւոր վանքը (Ժ.–ԺԱ. դարեր), Տաթեւի, Սանահինի, Հաղպատի վանքերը, Գեղարդի ծանօթ տաճարները եւայլն:

Պատմագրական պաշտօնական աղբիւրներու, հին եւ միջնադարեան գրչագիր մատեաններու, յիշատակարաններու եւ վիմական արձանագրութիւններու մէջ մոռացութեան տրուած կամ անտեսուած քարարուեստի յուշարձանները եւ անոնց վարպետները մոռցած չէ երախտագէտ ժողովուրդը՝ անցեալի ժառանգութեան իսկական գնահատողը, պատմութեան միակ անաչառ դատաւորը:

Արդարեւ, ժողովուրդը իր բանաւոր ստեղծագործութեան մէջ նկարագրած եւ գնահատած է քարարուեստի այս յուշարձանները եւ անոնց վարպետները, իր հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ բացած է անոնց գաղտնի դուռները: Ու ասիկա անշուշտ հասկնալի է:

Շատ տարօրինակ կ'ըլլար, եթէ հայ ժողովուրդը անտարբեր եւ անուշադիր գտնուէր իր հայրենիքին մէջ եղած քարարուեստի յուշարձաններուն եւ զանոնք կերտող մարդոց նկատմամբ, որոնց մէջ իրենց տարրական եւ խօսուն արտայայտութիւնը գտած են արուեստասէր եւ արուեստագէտ ժողովուրդի մը անսպառնալի հանճարը, շինարար ոգին, ստեղծագործ նկրտումները:

Բնական է նաեւ այն հանգամանքը, որ արուեստի միւս բոլոր ճիւղերը այնքան զօրաւոր արձագանգ չեն գտած հայ ժողովուրդին բանաւոր ստեղծագործութեան մէջ, որքան քարարուեստը՝ ճարտարապետութիւնը եւ քանդակագործութիւնը: Այն ժամանակ, երբ մանրանկարչութիւնը, երաժշտութիւնը, թատրոնը եւայլն, հիմնականին մէջ փակուած ըլլալով վանքերու, դրատուներու, պալատներու եւ ապարանքներու մէջ, կամ ալ զանազան հարուստ մարդոց եւ իշխանութիւններու բնակարաններու մէջ, մատչելի չէին եղած հասարակ ժողովուրդին, անդին ճարտարապետական եւ քանդակագործական յուշարձանները, գտնուելով բնութեան գիրկին մէջ, մարդոց աչքին առջեւ, բաց ամենայնի մատչելի եղած են:

Ահա թէ ինչու ժողովուրդը իր բանաւոր ստեղծագործութեան մէջ յաճախ անդրադարձած է յիշեալ յուշարձաններուն եւ անոնց հեղինակներուն, վերարտադրած է գիտցածը անոնց մասին, արտայայտած իր տպաւորութիւնները, խոհերը եւ ապրումները:

Այս առումով շատ յատկանշական է Սասունի բերդի հիմնադրութեան եւ շինութեան պատմութիւնը, որ կը գտնենք « Սասնայ ծռեր» ժողովրդական վէպի քանի մը պատումներուն մէջ: Ասոնց համաձայն, բերդը կը հիմնեն « ծռեր»ու դիւցազուն նախնիքները՝ Սանասարն ու Բաղդասարը « մի վերունի սարի» մէջ կամ «չալ եաբանի տեղում »:

Անոնք նախ կը շինեն Սասուն քաղաքը, կը բնակեցնեն ռամիկ ժողովուրդը, ապա մեծ – մեծ քարեր կրելով կը շինեն նաեւ Սասունի բերդը, որ իր ահարկու տեսքին պատճառով բնակչութեան կողմէ կը ստանայ «սասում» կամ «սասուն» անունը (ահռելի, սարսափելի):

Սասուն բերդի վերոյիշեալ նկարագրութեան մէջ իրենց վիպական անդրադարձումը գտած են վաղնջական շրջանին (պրոնզի եւ մետաղի դարեր) Հայաստանի մէջ կառուցուած կիկլոպեան ամրութիւնները եւ բերդերու շինութեան ձեւը, երբ, ինչպէս յայտնի է, յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէր ամրութեան կեդրոնական մասին կամ միջնաբերդին, որ իբրեւ իշխանանիստ կայան, կը շինուէր ժողովուրդին բնակատեղիէն հեռու:

Նուազ արժէք չէր ներկայացներ Հայաստանի զանազան շրջաններուն մէջ երգուող ժողովրդական մէկ երգը՝ «Ծարեցին, մօրքուր, չարեցին ...», որուն մէջ կը պատմուի, թէ ինչպէս բերդ շինելու ատեն, անոր պատերուն մէջ ողջ – ողջ կը թաղեն այրի կնոջ մը միամօր, գեռահաս կոյս աղջիկը, որպէսզի կանգուն մնան բերդին պարիսպները:

Խոր հնութեան կնիք կրող այս ժողովրդական երգին մէջ կարելի է նշմարել մէկ կողմէ նախապատմական դարերուն գոյութիւն ունեցող մարդկային զոհաբերութիւններուն աղօտ յիշողութիւնը, միւս կողմէ, որ աւելի կարեւոր է այս պարագային, տեսնել անուղղակի արձագանգը այն մեծ դժուարութիւններուն, որոնք ժամանակին գոյութիւն ունեցած են բերդերու շինութեան ատեն:

Յիշենք նաեւ «Տաշած քարը գետնին չի մնայ» բուն ազգային հայկական առածը, որ տարածուած է Հայաստանի բազմաթիւ գաւառներուն մէջ եւ ցոյց կու տայ թէ ինչ մեծ արժէք ունեցած է մշակուած քարը շինարուեստի ու ճարտարապետութեան կոթողներով հարուստ մեր երկրին մէջ:

Քարարուեստին եւ անոր վարպետներուն վերաբերեալ յիշատակութիւններ կան նաեւ հայկական հէքեաթներու եւ բանահիւսական ուրիշ ստեղծագործութիւններու մէջ:

Յատկապէս ուշագրաւ են այս առումով մեր ժողովրդական աւանդութիւնները եւ զրոյցները, որոնց մէջ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը հաղորդուին հայկական հին ճարտարապետութեան կարեւոր յուշարձաններուն եւ վարպետներուն մասին:

ԱՐԱՄ ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ

(1 Շար.)

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԱՂԵՏԱԲԵՐ ՏԱՐԻՆ

Ե.

Զօր. Մոլթքէ Փետրուար 12ին կը գրէր. « Գերմանականութեան եւ սլաւականութեան բախումը անխուսափելի է, պատրաստ ըլլալու են ամէն անոնք, որոնք գերմանական մշակոյթի եւ [illegible] դրօշը կը կրեն եւ սակայն նախաձեռնութիւնը ձգելու է Սլաւներուն: Եւրոպական պատերազմին յաջողութիւնը կախում ունի Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ պայքարի ելքէն: Սէնի ափերուն մօտ պիտի վճռուի Աւստրիոյ ճակատագիրը: Աւստրիա սպասելու է որ Պալքանները քայքայուին աւարի բաժանումին ատեն »:

Աւստրիա Պետերբուրգ կը դիմէ յայտնելու համար թէ սլաւ մեծ պետութեան մը կազմութիւնը իր կողքին անընդունելի է: Սազոնով կը պատասխանէր, « Ռուսիա անշարժ չի մնար եթէ Աւստրիա հարուածէ Սերպիան »:

Գերման սպայակոյտը կը տեղեկագրէր թէ Գերմանիա պաշարուած է: 1912ին գարնան Փուէնքարէ կ'ամրացնէ ֆրանքոռուս զինակցութիւնը, կը քաջալերէ Ռուսիոյ պալքանեան քաղաքականութիւնը: 1912 Նոյեմբեր 21 – 22ին նամակի համաձայնութիւն Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ: Միջերկրականի պաշտպանութիւնը կը մնայ ֆրանսական նաւատորմին, անգլիականը կը ստանձնէ Հիւսիսային ծովու պաշտպանութիւնը: Սազոնով կը պահանջէ որոշ զինակցութիւն Անգլիոյ հետ: Կրէյ կը պատասխանէ 1912 Սեպտեմբեր 24ին. « Անգլիա Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ կողքին Գերմանիոյ դէմ պատե-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՈԳՈՒ ՁԱՒԱԿԸ

Վանքին գրադարանին մէջ մէկ քանի ժամ տոհմային հնադիտութեան աշխատութիւններով կը պարապէր Նաւարեան ու ընդհանրապէս իրիկնադէմին, երբ պիտի մեկնէր, խօսակցութեան առիթ կ'ունենար: Այդ ժամերուն էր որ կը սիրէր իջնել պարտէզը, ուր ծաղիկներուն բոյրը, կոմերուն բառաչը, նոճիներու ստուերը կը կարծէր թէ գինքը պահ մը կը փոխադրէին գիւղական ապարակ մը, անջատուած աշխարհէ, մտածութեան ամէն յոգնութենէ ազատ: Հոն էր որ կատարելապէս կը հանգչէր քիչ մը:

Աշունը վերադարձաւ, կիրակի իրիկուն մը, հոկտեմբերի վերջերը, Նաւարեան գացած էր վանք, ու միայնակ պարտէզը մտն գալով հասած էր իր սիրական ռօբօնտան: Այդ օրը բոլորած էր Վենետիկ հասած ըլլալուն տարին, եւ տխուր տարեդարձներու սրտի վրայ ունեցած խորհրդաւոր ազդեցութեան տպաւորութեան ներքեւ էր:

Այն իրիկնամուտներէն մին էր որոնք Վենետիկն այնքան դիւթիչ կ'ընեն ու յիշատակը անմոռաց կը թողուն: Կարմիր, կանանչ, դեղին, ամէն գոյնէ միլիոնաւոր հրթիռներ կարծես նետուած էին երկինքը, հոն կը մնային անշարժ եւ ցոլալով անշարժ ջուրերուն վրայ հիանալի, աննման պատկեր մը կը յօրինէին: Աչնանային զաղջ, թեթեւ հովը հեռուէն կ'առնէր կը բերէր, մեղմացնելով, Սանբիէթրոյի զանգակներուն հեշտօրօր ներդաշնակութիւնները, որոնք կուգան կը գտնեն սրտին ու հոգիին մէջ այն նրբին ծակոտիկները, ուր սպրդելով եւ պահուըտելով կը խռովեն ամբողջ էութիւնը: Արմուկները ռօբօնտային կարմիր պատերուն կոթնցուցած, այտերը ափերուն մէջ, հմայուած, հիացած, Նաւարեան երազանքներու մթնոլորտը կը վերանար:

Օրթագեղի թթաստաններուն մէջ էր, հովուական մեղմասոյլ սրինգը՝ որ իր առաջին յուզումներուն ընկերն եղած էր կեանքի արշալոյսին՝ կը լսէր հիմա, իր սենեակին թիկնաթոռին մէջ ընկողմած՝ Մոտայի արեւին փեհաշուք մայրամուտը առջեւն էր, խմբագրատունը թաց թաց թերթերուն մօտիկ հոտը կ'առնէր, բարի մօրը դէմքը կը տեսնէր, գաղափարակից մտերիմներուն, զոր հոգիէն աւելի կը սիրէր, ձեռքերը կը սեղմէր, ու այդ անուշ դէմքը, Զամ – Իլիմաճի խորշին մէջ ... ամէնքը կուգային, կ'անցնէին, կ'երթային, կը վերադառնային աչքերուն առջեւէն. կը թուլնար, կարօտն ու յիշատակը կը տկարացնէին իր հոգեկան ոյժը. մեկնելու էր, բայց տրտմելու հըրճուագին երջանկութիւնը քիչ մը, քիչ մըն ալ պէտք էր վայելել: Ու չլսեց վարդապետի մը ձայնը որ կ'ըսէր.

— Ազգային մըն է, Պոլսեցի, ազնիւ երիտասարդ մը որ շատ ուրախ պիտի ըլլայ անշուշտ երբ հայրենակիցներ տեսնէ:

Եւ քիչ մը յառաջանալով ռօբօնտան՝ ուր կը տանէր հիւրերը.

— Գէորգեան էֆէնտի, հաճեցէք այս կողմ նայիլ, դժգոհ պիտի չմնաք:

Նաւարեան սթափեցաւ ձայնէն, արթնցաւ, ինքզինքը գտաւ եւ գլուխը ետ դարձուց.

— Օհ, դուք հո՞ս, ըսելով լայն գիրուկ ձեռք մը իրեն կարկառեցաւ:

— Ա՜հ ...

— Վախցա՞ք, կ'ըսէր թրթռուն ձայն մը: — Ու մանրիկ նրբին մատները Նաւարեանի մեկնուեցան, երբեք իրենց սեղմումը այդքան զողդղացող հրճուանքով չէր եղած:

— Այսպէս ուրեմն դիպուածին պարտական պէտք է ըլլանք, կ'ըսէր Տիրան էֆէնտի պոռ զուարթութեամբ:

— Ի՞նչ բարեբախտութիւն որ իրարու ծանօթ էք, ըսաւ վարդապետը:

— Պոլիս բարեկամներ էինք Գէորգեան էֆէնտիի հետ, ըսաւ Տիրան էֆէնտի, որ հասկցած էր թէ Նաւարեան անծանօթ պահած էր ինքզինք:

Երիտասարդ վարդապետը որ միշտ անէրէկ – մարդերու հետ կը խօսէր, անպատշաճ համարելով աչքերը աղջկան մը երեսին վրայ յառել, չէր կրնար գիտնալ թէ Արուսեակի յանկարծական կարմրութիւնը շատ յայտնի կ'ընէր, թէ զոյգ ծանօթներ ըլլալու չէին: Բայց այդ գաղտնափախութիւնը ո՛չ Տիրան էֆէնտիի, ո՛չ Նաւարեանի աչքերէն վրիպեցաւ:

Տառապանքները, յարատեւ մտածումները, վիշտը, ու այդ իրիկուան երազանքը տպաւորած էին Նաւարեանի դէմքը ու առնական դէմքին այնպիսի գեղեցկութիւն մը, որուն հանդէպ իր կենցաղական բոլոր տկարութեամբը Արուսեակ կը սարսափէր(?) տապնապէր:

Անմեղ վարդապետը հիւրերը տարաւ ռօբօնտան, քիչ մը անոնք ալ հոն կեցան, հիմա երեքն ալ երազանքներու մէջ. միայն Հայր Պատուականը իր հիւրաժանօթ պարտականութեամբ կը խօսէր:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(24 Շար.)

...իրու համար պէտք ունի հանրային ...րծիքի հաւանութեան, եթէ Ֆրանսա ...ատերազմի Ալզասի համար, Անգլիա չէ- ...զոք պիտի մնայ, բայց եթէ Ֆրանսա ...յուածի, Անգլիա չի կրնար կրաւորա- ...ն դիրք բռնել»: Կրէյ կ'ըսէ Ֆրանսա- ...ն դեսպան Քամպոնի. «Ռուս պատ- ...թիւնն ալ կ'ուժեղացնէ Գերմանիան, ...ր կամենալով պիտի ըլլայ Եւրոպայի, ...պիտի ըլլայ ծովային մեծ պետութիւն ...ը: Անգլիա չուզեր խառնուիլ Աւստրիոյ ...Թուրքիոյ Պալքաններու մէջ ազդեցու- ...թեան պայքարին գերակշռութեան մը ...համար, պիտի պաշտպանէ սակայն Ֆը- ...րանսայի նուաճողականները Գերմանիոյ ...ատերազմին դէմ 1912ի համաձայնու- ...թիւնը յարգելով»:

«Անգլիոյ վարանումները Փարիզի մէջ ...անհոգութիւն կը պատճառեն»: Անգ- ...լիա գիտէր թէ Գերմանիա Պելժիայէն ...պիտի արշաւէր Ֆրանսա: 1906ին անգ- ...լիացի սպայ մը, սպայակոյտի անդամ, ...ղրկուած էր Պելժիոյ սպարապետին հետ ...: Անգլիա յայտնած էր թէ Ֆրանսա եւ Գերմանիա յարգելու են Պելժիոյ չէզո- ...քութիւնը: Անգլիոյ դաշինքը սպասեց ...մինչեւ գերման յարձակումը Պելժիոյ վը- ...րայ պատերազմ յայտարարելու համար:

1911ին Յուլիսի վերջերը Անգլիա կար- ...ծեց թէ պատերազմի մը նախօրեակին է: Անգլիոյ բանակին սպարապետ Ջօր. Ու- ...իլսըն միջամտութեան մը եղանակը ճըշ- ...դեց ֆրանսացի Ջօր. Տիւպայլի հետ: ...Անգլիական դաշինքը Օգոստոս 20ին ժո- ...ղով հրաւիրեց կայսրութեան պաշտպա- ...նութեան կոմիտէն քննելու համար թէ ...ի՛նչ դիրք պիտի բռնէ պատերազմի մը ...պարագային: Անգլիա կը ջանայ պահել ...իր դիրքը որպէս մեծ պետութիւն: Տագ- ...նապի այդ օրերուն կասկածելի էր Իզվո- ...լսկիի դիրքը, որովհետեւ կը յայտնէր ...թէ Ռուսիա յանձնառու չըլլար Ֆրանսա- ...յի համար պատերազմելու, զէնք չի վեր- ...ցներ «պանիչ»ի մը համար: Ռուս դես- ...պանը քննախնդիր էր, Պոսնիոյ խնդրին ...ընթացքին ստացած օժանդակութիւնը ...չէր ռուս գլխաւորութիւն...:

...Անգլիա կը մտահոգուի Գերմանիոյ ...ծովային ուժի յաւելումով: Վիլհէլմ յայ- ...տարարեր էր. «Մեր ապագան ծովին վրայ է»: Լորտ Հոլտան Պերլին կուգայ ...1912 Փետրուարին, կը բանակցի ծովա- ...յին Թիրփիցի հետ սահմանափակելու ...համար ծովային մրցակցութիւնը: Գեր- ...մանիա կը խոստանայ չափաւորել նաւա- ...տորմի ուժեղացումը, պայմանով որ ...Անգլիա խոստանայ չէզոք մնալ պատ- ...երազմի մը պարագային: Հալտան կը մեր- ...ժէ, ձեռնունայն կը վերադառնայ:

...Լոնտոնի գերման դեսպան Մեթ'ըր- ...նիխ 1907ին կը գրէր Արտաքին նախարա- ...րութեան. «Անգլիոյ մէջ ոչ մէկը կ'ու- ...զէ պատերազմ Գերմանիոյ հետ, սակայն ...մրցակցութիւնը ծանր է երկուքին մի- ...ջեւ: Մեր ծովային ուժի յաւելումը մտա- ...հոգութիւն կը պատճառէ Անգլիոյ, եթէ ...մեր նաւատորմը աւելի զօրանայ, Անգ-

լիոյ մտահոգութիւնն ալ կ'աւելնայ եւ յարձակողական մտածումը կը սկսի. Պիտի բան պատերազմինք որպէսզի չառ ուշ չըլլայ: Վճռած ենք աւելցնելու մեր նաւատորմը, ուստի հաշիւի առնելու ենք անգլեւգերման պատերազմի մը վտանգը»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(5 Տար.)

«ՈՍԿԱՆ ԵՐԵՒԱՆՑԻ»

Արձակագիր Յովհ. Ղուկասեանի «Ոսկան Երեւանցի» պատմավէպը բոլորովին տարբեր է իր տեսակին պատկանող գործերէն: Արդարեւ, հայ ժողովուրդը միշտ մտածած է պահպանել իր ազգային գոյութիւնը: Սուրով եւ մշակոյթով: Դ. Դեմիրճեան, Ս. Զօրեան, Ս. Խանզատեան իրենց վէպերուն մէջ պատկերացուցած են օտար բռնակալութ'ններու դէմ Հայութեան զինու պայքարին այս կամ այն դրուագները, իսկ Յ. Ղուկասեան ընտրած է մշակութային ուղին, որ նոյնքան զօրաւոր եւ կենսական է:

Հեղինակը ուսումնասիրելով հայ ժողովուրդին պատմական անցեալը, իր ուշադրութիւնը կը սեւեռէ Պարսկաստանի վրայ: Շահ Աբասի 1604ի բռնի տեղափոխութեան ենթարկած հայ գաղութին վրայ:

Պատմական նիւթին լաւատեղեակ ըլլալով, Յովհ. Ղուկասեան ընդհանրացումներ կ'ընէ եւ եզրակացութիւններու կը յանգի: Վէպին գլխաւոր հերոսին կեանքն ու սիրոյ պատմութիւնը կը հիւսուին անոր անձնազոհ գործին հետ:

Ահա Նոր Ջուղան՝ Սպահանի սիրտին փակած, առեւտրական մեծ ճամբուն վըրայ ինկած կարեւոր հանգոյց մը: Հայ վաճառականներու կարաւանները այստեղէն կ'երթան մինչեւ Մարանդ, իսկ այնտեղէն ալ դէպի հարաւ կամ արեւմուտք՝ Պարսկաստանը կապելով Եւրոպայի հետ: Հայակուլ Շահ Աբասին փոխարինած է Շահ Սեֆի, որու տիրապետութեան օրով Նոր Ջուղայի մէջ ծնունդ կ'առնէ հայ տպագրութեան գործը, որ պատահական երեւոյթ մը չէր, որովհետեւ օտար բռնապետութեան տիրապետութիւնը կը սպառնար Հայութեան գոյութեան: Անհրաժեշտ էր ստեղծել անոր հոգեւոր եւ ֆիզիքական ուժերը անարատ պահող կռուան մը:

Վէպին առաջին մասին մէջ, պատմական իրադարձութիւններու պաստառին վրայ, հեղինակը ընթերցողին աչքին առջեւ կը պատկերացնէ Նոր Ջուղայի Հայութեան ընկերային – քաղաքական եւ տնտեսական իրական պատկերը եւ ատոր զուգընթաց այն պայքարը, որ կը ծաւալի գլխաւոր հերոսներուն՝ Խաչատուր Կեսարացիի, Սիմէոն Ջուղայեցիի, Ոսկան Երեւանցիի եւ ուրիշներու գլխաւորութեամբ հայատառ գիրքեր տպագրելու համար:

Վէպին երկրորդ մասին դէպքերը կը զարգանան հայրենիքէն դուրս: Հեղինակը իր հերոսը՝ Ոսկան Երեւանցին կ'առաջնորդէ մերթ Ամսթերտամ, մերթ Մարսէյլ, մերթ Փարիզ եւ Լիվոռնօ: Այս թափառումներուն զուգահեռ հեղինակը ցոյց կուտայ հերոսին բեղուն գործունէութիւնը՝ հայերէն տպագրութիւն ստեղծելու ասպարէզին մէջ:

Ոսկան լաւ ըմբռնելով տպագրութեան արժէքը հայ ժողովուրդին մշակոյթը պահպանելու խնդրին մէջ, իր անձը ամբողջութեամբ կը նուիրէ այդ վեհ գործին: Օտար երկինքի տակ, ամէնէն տաժան պայմաններու մէջ, կը ծրագրէ տըպել Հայոց մշակոյթին վերաբերող գիրքեր՝ Խորենացի, Նարեկացի, աշխարհիկ երգարաններ եւայլն:

Ժողովուրդին ճակատագրով տառապող Ոսկան կը յաջողի հիմնել տպարան մը եւ կարգ մը գիրքեր տպել, որոնցմէ քանի մը օրինակ կ'ուղարկէ Հայաստան: Սակայն հոգեւոր հաւատաքննութիւնը կը խուժէ այդ օճախը, կ'այրէ տպագըրուած գործերը, քար ու քանդ կ'ընէ տըպարանը, կ'ոչնչացնէ ձեռագիրները: Ոսկան կը մեռնի թշուառութեան մէջ, բայց համոզուած, որ գալիք սերունդները կը շարունակեն իր կէս ձգած մեծ գործը...

Վարպետութեամբ ներկայացուած են հերոսներուն դիմագիծերը: Յաջողութեամբ ներկայացուած է Խոճա – Սաֆրազը՝ ընտանիքին մէջ վայրագ բռնակալ, իսկ պարսիկ իշխանաւորներուն առջեւ իր հարստութեան համար դողացող խեղճ ողորմելի մը: Անմոռանալի են ժողովուրդին ծոցէն դուրս եկած մարդիկը՝ խոհարար Յուսիկը, վարպետ Մինասը, Սեւ Պետրոսը եւ ուրիշներու կերպարները: Առաւել նրբին եւ բնորոշ շտրիխներով ներկայացուած են կին տիպարները՝ Համասփիւռ տիկինը՝ Խոճա Սաֆրազի կինը, բարի, ազնիւ, զորովագութ մայր, Սոնան՝ Խոճայի աւագ հարսը, իր մեծ վիշտով եւ ողբերգութեամբ, Թանգիկը, Խոճայի փշրանքներով մեծցած որբուհին եւ ապա՝ Շահ Սեֆի հարեմին զոհը, իր ծով սիրով դէպի Ոսկան Երեւանցին եւն: Վէպին երկրորդ մասին մէջ պատկերացուցած է Տատուր – Ճաթուրէն, անոր երկուորեակ Նիկոլ Թորոսովիչը, որոնք իրենց նողկալի եւ օտարապաշտ վարքագիծով կը լրացնեն մեր գրականութեան մէջ եղած բացասական տիպերը: Այս բոլորին մէջ իր վեհ հասակով վեր կը խոյանայ ազնիւ, հայրենասէր, անձնուրաց եւ տոկուն Ոսկան Երեւանցին՝ հայրենի «գրոց» սէրը սիրտին մէջ:

Վէպին միւս առաւելութիւններն են կենդանի եւ հմայիչ լեզուն, բնական տըրամախօսութիւնները, գրաբարեան ոճերու եւ դարձուածքներու վարպետ օգտագործումը, պատմական փաստերու ճիշդ գնահատումը եւ, վերջապէս, գեղարուեստական հարուստ եւ գեղեցիկ նկարագրութիւնները:

«Ոսկան Երեւանցի»ն պատմա – հոգեբանական վէպ է, ուր Յովհ. Ղուկասեան շեշտը դրած է իր ժողովուրդին հոգեկան հարստութիւններուն բացայայտման վըրայ: Ան կրցած է ցոյց տալ դարերու խորէն եկող եւ դէպի դարեր գացող ժողովուրդի մը այն զօրաւոր ուժը, որուն միջոցաւ ան միշտ թարմ եւ երիտասարդ մնացած է: Այդ զօրաւոր ուժը անոր հազարամեայ մշակոյթն է:

Լ. ՊԱՏԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԿԱՐԻՉ Ռ. ԺԵՐԱՆԵԱՆ

Օգոստոս 29ին, Հայաստանի նկարիչներու տան մէջ բացուեցաւ Ֆրանսահայ նկարիչ Ռիշար Ժերանեանի գործերուն ցուցահանդէսը:

Այս առթիւ Վ. Յարութիւնեան հետեւեալը կը գրէ, ի մէջ այլոց, «Ս. Հայաստան»ի մէջ.

«Թէրլէմէզեանի եւ Աղաջանեանի, Շահինի եւ Փօլատի հետքերով Ժիւլիէնի ակադեմիան աւարտած նկարիչը ստեղծագործական մեթոդի ընտրութեան հարցում եւս նրանց հետքերով ընթացաւ... Բայց չկրկնեց ոչ նրանց, ոչ ուրիշներին:

Նախասիրելով բնանկարն ու նաթիւր մորթը, նա ոչ թէ իր ժամանակակիցներից շատերի նման փորձեց խորտակել այդ բնագաւառներում բացայայտուած ու հաստատուած աւանդութիւնները, այլ նոյնիսկ զգոյշ ու նուրբ ձեւով օգտագործեց դասական հողը, դրա վրայ բարձրացնելով իր արուեստի շինութիւնը, որի «քարն ու կիրն» էլ, «բնակիչներն» էլ իրենն են: Այստեղ արդէն Ժերանեանը մեր ժամանակակիցն է, նորի զգացումով օժտուած, վստահ ու արտայայտիչ վըրձնահարուածների տէր, խելացի ընդհանրացումների ընդունակ տաղանդաւոր նկարիչ, մանաւանդ գունանկարիչ, որի մօտ գոյնը միշտ նիւթական է, հիւթեղ:

Իր ոչ մի բնանկարում, նաթիւր մորթում Ժերանեանը սառն ու կողմնակի դիտող չէ: Բնութիւնն ու առարկաները նա ընկալում է մարդկայնօրէն յուզուած, որ կարողանում է հաղորդել իր ստեղծագործութիւններին եւ, դրա շնորհիւ, նրա բոլոր գործերում աներեւոյթ ներկայ է մարդը:

... 1960ին Արամ Խաչատրեանը Փարիզում, Ժերանեանի գործերը դիտելուց յետոյ, գրել է. «Իմ կարծիքով, Ժերանեանը մեծ տաղանդի տէր նկարիչ է. հարկաւոր է ամէն կերպ քաջալերել եւ օգնել նրան իր արժանաւոր գործունէութեան մէջ»:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

...Ձեր քշեր ձիերը, այլ կ'երթար՝ ինչ-... ...անոնք իրենք իրենցմէ կը տանտա-... ...ու քայլ առ քայլ դիմացնին կ'ելլէր ...ուած գիւղը: Ոչ մէկ ողջ կատր, ոչ ...ողջ շուն. բակերուն մէջ կահկարա- ...կարուանքներ, տակառի կողեր, ա- ...թափթփուք, մեռած մարդիկ, ...ած ձիեր, խոզեր, շուներ:

Ողջ մարդ չկար. քանի մը շուներ մի- ...որ վտանգի ժամանակ փախեր՝ յե- ...վերադարձեր էին, քանի մը հաւեր՝ ...կրցեր էին ճողոպրիլ աւազակնե- ...ձեռքերէն:

Քահանան իջաւ կառքէն ու գլխարկը ...նեց.

— Դուն ալ հանէ գլխարկդ, տղաս, — ...Գրիգորին. — ասիկա մեռելներու ...է եւ ոչ ողջերու:

Ձիերը առաջնորդելով կը յառաջանային:

Երկայն մազերով ալեւոր գիւղացի մը երկինք նայող դէմքով պառկած էր ճամբուն լայնքին. իր անկենդան ձեռքերուն մէջ տակաւին կը սեղմէր եռաժանին:

Քահանան գլուխը շարժեց.

— Խեղճ ծերունի Անդրէաս:

Մեռելի բաղուկէն բռնելով ճամբէն մէկդի քաշեց՝ որպէս զի ձիերը կարենան անցնիլ:

Ուրիշ երիտասարդ գիւղացի մը, մէջքէն կոտրած, գլուխը կախած էր ցանկապատէն դէպի փողոց, կարծես ինքնիր արիւնը դիտէր՝ որ գլխէն հոսեր ու գետինը սեւցուցեր էր: Իր խոզը հոն, իր ետեւը, կ'արածէր անկոյնի փետուրներով լեցուած բակին մէջ: Թուրքերը խոզերուն չէին դպչէր: Ու հոն մօտը, դրան քովը, մերկ առնդիւաց մանկիկ մըն ալ տարածուած էր, իր փոքրիկ կուրծքին վրայ լայն վէրքով մը:

Ամէն կողմը ծուխի ու դիակի հոտ: Ու այս բոլոր վայրագ մարդասպանութիւնները՝ որովհետեւ երիտասարդ երկրատէր մը իր կնոջ պատիւը պաշտպանելու համար՝ թուրք սրնգահար մը զարկեր էր եռաժանիով:

— Ողջ մարդ չմնայ հոս. — Թուրքերը գոչեր էին կատղած:

Քահանան ձիերը սանձէն բռնած կ'առաջնորդէր: Այլեւս չէր նայեր ոչ աջ, ոչ ձախ, միայն ճամբուն կը նայէր, որուն փոշին դեղնորակ գոյն մը առած էր արեւու ճառագայթներէն:

Վերջապէս քահանայարան հասան:

Ան ալ տանիք չունէր: Ածխացած գերանները Ֆրանսերէն Ա. գրի ձեւով կը ցցուէին տանիքի թիղ մը մոխրին մէջէն, ու փողոց նայող պատուհանին վրայ պատը բոցերէն սեւցեր էր:

Այն ատեն կրակ տուեր էին իր տան երբ զինքը եռացած ջուրով կը չուայրին, որպէս զի եկեղեցւոյ գանձերը ցոյց տար: Դեռ բակին կեդրոնն էր նստարանը, շուրջը ընկուզէ մեծ սնտուկին կտորուանքները, գրքեր, ցորենի թափթփուքներ, ոտնակոխ եղած սենեակի ծաղիկներ, աթոռի ոտքեր, ամաններու բեկորներ, ու կոտրած ոտքով սեղանին քով սեւազգեստ պառաւ մը՝ որ կոնակին վըրայ պառկած ձեռքերը տարածած էր, շուրջը արիւնի լիճ մը:

Քահանային մայրն էր:

— Տուն հասանք, — ըսաւ քահանան Գրիգորին դարձնելով արցունքներով թրջած դէմքը. — տուն հասանք:

ԺԶ.

Գրեթէ երկու օր անդադար կը թաղէին: Քահանան կառքին եզերքները հանած՝ երեք չորս մեռել մէկ անգամէն գերեզմանատուն կը տանէր:

Գրիգոր միշտ կառքին առջեւէն կը քալէր, կողքին Տողոյին ընծայած սուրը ու ձեռքին մէջ թաղման խաչը: Քահանան մերթ երգելով մերթ աղօթելով կ'առաջնորդէր ձիերը:

Գերեզմանատան մէջ մեռելները խումբով կը ծածկէր, որպէսզի աղուէսներն ու օրինները չկարենային անոնց դպչիլ, մինչեւ որ վերադառնար:

Երրորդ օրը վերջապէս գեղջուկ կին մը եւ տղայ մը երեւցան գիւղին մէջ. անոնք Պալաթօն լճի եղեգնուտներուն մէջ պահուըտեր էին. երեկոյեան՝ երկու մարդիկ ալ եկան, — դադտագողի, ուշադրութիւննին լարած, զգուշաւոր:

Անոնք գերեզմաններու փոսերը փորեցին. քահանան ալ միասին կը փորէր:

Երբ այլեւս բոլոր մեռելները թաղեցին՝ քահանան այն ատեն միայն սկսաւ իր տունը քիչ մը կարգի դնել:

Տունը երեք սենեակներ ունէր, երեքին ալ առաստաղը թափած էր կրակէն:

Քահանան ամէնէն առաջ փողոց նայող սենեակը ծածկեց տախտակներով, որպէսզի անձրեւէն պաշտպանուած ըլլայ: Ապա դարան մը նորոգեց ու Գրիգոր ներս կրեց բակին մէջ ցրուած գրքերը:

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Հայրապետական Պատուիրակ Տ. Սե – րովբէ Արք. Մանուկեան, Փարիզի Հա – յատանեալ Եկեղեցւոյ Հոգեւորական դասը, Վարչութիւնը, Հոգաբարձութիւ – նը, պաշտօնէութիւնը, ընտանեկան հա – րաստներ եւ ազգականներ խոր ցաւով կը ծանուցանեն վախճանումը՝

ՏԻՐ ԵՍԱՅԻ ՔՀՆՑ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ յետ վիրաբուժական գործողութեան, Սէն Միշէլ հիւանդանո – ցին մէջ՝ Զորեքշաբթի դիշեր, 9 Սեպ – տեմբեր, 1964 :

Օծման կարգը պիտի կատարուի Փարի – զի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ Երե – կուշաբթի (14 Սեպտեմբեր), առաւօտ – եան ժամը 10ին ի ժամ Ս. պատարագի :

Յաւարտ պատարագի պիտի կատարուի Թաղման կարգը եւ վախճանեալին մար – մինը պիտի ամփոփուի Իսի լէ Մուլինոյի գերեզմանատունը :

Կը հրաւիրուի հայ ժողովուրդը իր յարգանքը մատուցանելու՝ առնչի քան քառասուն տարի հայ Եկեղեցւոյ ծառայ հոգեւորականին :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի կողմէ :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Սալ Մազրնօ, 88 Րիւ տ'Օպանեը :

Կը դասախօսէ ընկ. ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱ – ՊԵՏԵԱՆ (Պէյրութէն) :

Նիւթ.— Հայկ. Դատը եւ Հ. Յ. Դաշ – նակցութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԻ.— Շեխիկեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի հոգեհան – գըստեան պաշտօն կը կատարուի Փրատ – լի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ՄԿՐՏԻՉ ՇԵ – ԽԻԿԵԱՆի մահուան Բ. տարելիցին առ – թիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա – կը յարգողները :

×

Պ. Եղիա Ինճէարապեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ԻՆՃԷԱՐԱՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Այս Կիրակի առաւօտ Արնուվիլի Վա – րագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փոր տը Պուքէն Զաւուրեան ընտանի – քը յաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տի – կին Յովհաննէս եւ Վարսենիկ Պուլանեա – նի եւ իրենց հօր՝ Սիմոն Պուլանեանի, իրենց սիրեցեալ զաւակին եւ Թոռան Խա – չիկ Պուլանեանի մահուան առթիւ : Փո – խան Յաղկեպսակի կը նուիրեն քսան Ֆր. «Յառաջ»ի, քսան Ֆրանք Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին : (Տառնալ «Յա – ռաջ»էն) :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Բոյախչեան Մեսրոպ Մնացականի, ծը – նած է Աշտարակի չրջանի Աշտարակ գիւ – ղը, 1918 Փետրուարին : 1940 Փետրուար 5ին մեկնած է բանակ եւ մինչեւ 1941 Յունիս 16 իրմէ նամակ ստացուած է : Այդ թուականէն ոչ մէկ լուր կայ : Մես – րոպը ունի հայր՝ Մնացական Աղօ, որու ածական անունն է՝ Զուլամբար, մայր՝ Գայեան Գրիգորի, քոյրը՝ Թագուհ, ծը – նած 1924ին, կինը՝ Արեւիկ Սիմոնի Զա – նիբեկեան – Բոյախչեան, ծնած 1921ին, աղջիկը՝ Սուսաննա Մեսրոպի Բոյախ – չեան, ծնած 1940 Յունիս 27ին, այսինքն հօրը բանակ երթալէն չորս ամիս յետոյ Ներկայիս ամուսնացած է եւ ունի մէկ աղջիկ՝ Գայեանէ : Կինը չերմապէս կը խնդրէ որ նամակ գրէ :—

ԱՐԵՒԻԿ ՍԻՄՈՆԻ ԲՈՑԱԽՉԵԱՆ – ՋԱ – ՆԻԲԵԿԵԱՆ,

Ք. ԵՐԵՒԱՆ Ք. ԱՇՏԱՐԱԿ : Պ. ՊՈՇ – ԵԱՆ ՓՈՂՈՑ ՏՈՒՆ Թիւ 133 :

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առ – թիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկե – ղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի Հանդիսա – ւոր քառաձայն պատարագ :

Պիտի պատարագէ եւ պիտի քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը ութին, Պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան թա – փօր ժամը 4·30ին :

Երկուշաբթի (14 Սեպտ.), Մեռելոց պատարագը կը սկսի ժամը 10ին : Պիտի կատարուի հոգեհանգիստ բոլոր ննջեց – եալներու հոգիներուն համար :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, «Վերացման Խաչ»ի տօ – նին առթիւ, տեղի պիտի ունենայ հան – դիսաւոր պատարագ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը ութին : Պատարագ 9·45ին : Երե – կոյեան Անդաստան ժամը 16ին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, Խաչվերացի տօ – նին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ : Սկզբնաւորութիւն ժամերգութեան ժամը 8·30ին : Պատարագ ժամը 10ին :

Երեկոյեան Թափօրի արարողութիւն ժամը 5ին :

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պա – տարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Գիւտ Վարդապետ Նազլեան :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, (13 Սեպտեմբեր), Խաչ – վերաց եւ տօն Ժողովրդապետական Եկե – ղեցւոյ : Ժամերգութիւն ժամը 10ին : Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

Պիտի պատարագէ Հ. ՅԱԿՈԲ Վ. ՉԱՆ – ԹԱՑԵԱՆ :

ՎԱՐԱԴԱՑ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղե – ցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Սեպտեմբեր 27ին, Կիրակի Եկեղեցւոյս Տօնին առթիւ աւանդական մատաղօրհ – նութիւն պիտի կատարուի : Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին նիւթապէս մասնակ – ցիլ, թող հաճին իրենց նուէրները ղրկել Պ. Ա. Մարտիրոսեանի, 27պիս, Րիւ Սէն Ժիւսթ, Առնուվիլ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մեծաքանակի պոռնեթրիի մը մէջ աշ – խատելու համար կ'ուզուի երիտասարդ մը, որ կարող վարել դիանայ : Դիմել՝

MUTEVELIAN
58, Rue de Cléry, PARIS (2e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Շատ լաւ ափիէէօրներ այր մարդու, տունը աշխատող : Ներկայանալ՝

ETIENNE
13, Rue Antoine-Vollon, PARIS (12e)
Բացի Երկուշաբթիէն :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

VILLE DE SARCELLES
dans le cadre de la
5e DIZAINE COMMERCIALE
Vendredi 18 Septembre 1964 à 20 h. 45
Place de la Libération (près de la Mairie)

GRAND SPECTACLE GRATUIT

avec les
VEDETTES INTERNATIONALES
des
BALLETS FOLKLORIQUES ARMENIEN

- SOSSI -

Directrice Mme H. KUTNERIAN
Directeur Artistique
Mr. APRAHAMIAN

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Առեւտրական 5րդ տասնօրեակի առթիւ
Ուրբաթ (Սեպտ. 18), ժամը 20·45ին
Քաղաքապետարանի մօտ, Փլաս տը լա Լիպերասիոն

ՁՐԻ ՀԱՄԵՐԳ

Միջազգային արուեստագէտներու եւ
ՍՕՍԻ
Պարախումբի մասնակցութեամբ
Ղեկավարութեամբ՝
ՏԻԿԻՆ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ
Գեղարուեստական ղեկավար՝
Պ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններուն նե – կայացուցիչները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. 35րդ Շրջ. ժողովի պատգա – մաւորներու ղեկուցում :

ՎԻԵՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհան – ջանեան Ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորընկերներու ներկայութիւնը պար – տաւորիչ է, բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը, այս Զորեքշաբթի, (16 Սեպտեմբեր), ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո – րիչ է :

ԱՂԲԱՏԱՆԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԵՍԸ

Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ
Հոկտեմբեր 25ին, ժամը 16էն 24 :

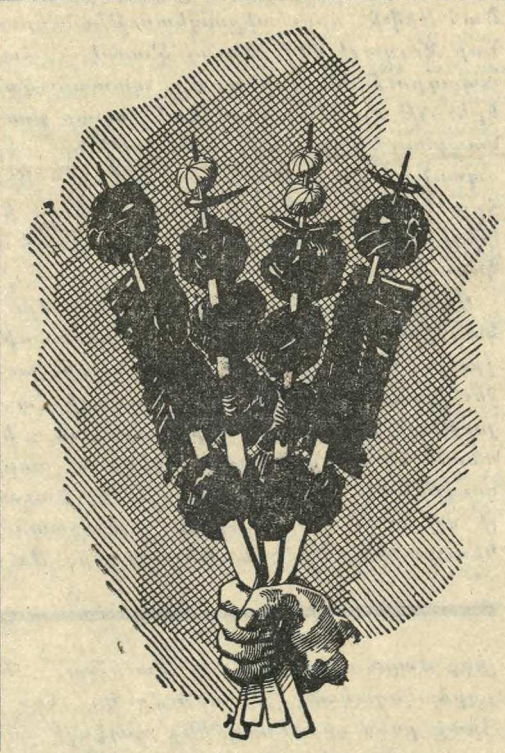

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Metro : F. D. Roosevelt

ՀԱՅՐԱՒԱՌ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ DIMANCHE 13 SEPTEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40e ANNÉE — Nº 10.108 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՄԵԿ ՏԱՐԻ — 10108

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

Մոտիկ կէս դար առաջ, 1914 Յունուար 28ին է, որ հայկական նահանգների բարենորոգումներու ծրագիրն ստացաւ իր վերջնական ձեւակերպումը, մշակուած եւ առաջարկուած եւրոպական մեծ պետու – թիւններու կողմից, որպէս գործադրմանը իր ամաչկոտ կառավարութիւնը, իր ստորագրութեամբ :

1914 Յունուարը, որպէս նոր տարուայ առաջին ամիս, ամբողջ Արեւմտահայու – թիւնը եւ նրա ապագ· պատուիրակները՝ քաղաքական եւ հոգեւոր պարագլուխները, Ս. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանը մինչեւ Գաւառական Ազգային Ժողովներու անդամները՝ քաղաքական եւ հոգեւոր պարագլուխները, բերկրանքով ընդունեցին այն : Պոլսոյ հայկական մամուլը գնահատանքի վերլուծում – հեռագիրներով գնահատեց այդ : Առանձ – նապէս, ամէնից ազդեցիկ օրաթերթը, «Ժամանակ» , մեծարժէք գնահատանքով էր անդրադառնում նրան , որի որ Հայկական վեց նահանգաց բարենորոգման իրագործումը յանձնուած էր եւրոպացի վերատեսուչների , ու «Ժամանակ»ը անուանում էր բարենորոգման ծրագրի գործադրիչ պետական մի կարճատեւ ակնարկ բարենոր – գման ծագման մասին, որ նախաքայլ եղաւ Հայկական Հարցին առեղծման, հայկական կայսրութեան մէջ :

Հայկական Հարցը իր սկզբնական շրջանին իր դիւանագիտական կերպարանքին ձեւաւորուեց Արեւելեան կամ Ռուսական յայտնի պատերազմով, որ տեղի ունեցաւ Կովկասեան ճակատում եւ Բալկանեան ճակատում : Ձախջախիչ յաղթութեան մատնուեցին օսմանեան զօրքերը : Ռուսական բանակները դէպի Գայպազետ, Կարս, եւ Էրզրում՝ Անատոլեան ռազմաճակատում, իսկ Բալկաններում կրնկակոխ հասան Սան–Ստեֆանո, ուր եւ կնքուեց մի դաշնագիր , կոչուեց Ս. Ստեֆանոյի դաշնագիր , 16րդ յօդուածը վերաբերում էր Հայկական բարենորոգումների ծրագրի գործադրման , վից նահանգներին :

Ցաւօք Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ կնքը – ած այդ դաշնագիրը քննութեան առար – ի դարձաւ Բերլինի Վեհաժողովում , ի, բացի պատերազմիկ կողմերից ներկայ էին Անգլիան, Գերմանիան, Աւստրօ–Ունգարիան եւ Ֆրանսան : Սան – Սթեֆանոյի դաշնագրի մեզ վե – րաբերող 16րդ յօդուածը փոխարին – ի Պերլինի 61րդ յօդուածով : Ըստ Հայկական Հարցը վերածուում է բարենորոգման ծրագրի հայկական վեց վիլայէթներում , ուր Բ. Դուռը յանձնա – ած էր լինում բարեկարգումներ ի կա – ար անել քրիստոնեայ հայ քաղաքացի – ի համար եւ այդ մասին պարբերա – ար զեկուցել Պոլսոյ մեծ պետութեանց դեսպաններին :

Բարենորոգումները սկզբից եւեթ մնա – ին ենթադրած վիճակում, համարեա թէ ած տար : Դա չնորհիւ եւրոպական պետութեանց ներքին հակամարտ ի՛ր Թուրքիոյ նկատմամբ :

Ի նպաստի Հայկական Հարցը մի – ին սեղանի վրայ, իւր լուծման ին փուլին մէջ, կրկ՝ Արեւելեան ական ճակատում : Ռուսական զօրքերը ան – ին Կարսի վրայ, Ալաշկերտի դաշտի եւ Վանայ լճի հարաւակողմերը : Ռուսական զօրքերը ան – ին Էրզրումի վրայ, Պասէնի կողմերը : Ռուսական զօրքերը ան – ին Մուշի վրայ, Սասունի կողմերը : Ռուսական զօրքերը ան – ին Բիթլիսի վրայ, Տարօնի կողմերը : Ռուսական զօրքերը ան – ին Վանայ լճի հիւսիսակողմերը : Ռուսական զօրքերը ան – ին Վասպուրականի կողմերը : Ռուսական զօրքերը ան – ին Ալաշկերտի դաշտի կողմերը : Ռուսական զօրքերը ան – ին Վանայ լճի հարաւ

ՀԻՆ ՎԵՀ ՆՈՐ ԷԶԻ ՎՐԱՑ

ԱՐՈՒԵՍՏ ԿԱՏՈՒ ԾԵԾԵԼՈՒ

Գ.

Ահաւասիկ այն վերջնագիրը, զոր Սիմէոն կաթողիկոս ուղղած է Շահամիր Շահամիրեանի, բազկացած՝ հինգ պայմաններէ, զորս կ'անուանէ «ապաչխարանք», այսպէս. «Զոր ինչ ապաչխարութիւնս դնեմ քեզ, պարտիս կատարեալ յօժարութեամբ, զի ընկալցիս զիատար եալ ներումն եւ զթողութիւն : Եւ ապաչխարանքն են այսք»·—

1·— Այրել «Յորդորակ» գիրքը : Գտնել եւ այրել նաեւ այն օրինակները, որոնք ցրուած են այս կամ այն կողմ :

(Գիրքը լոյս տեսած է 1772 տարուան վերջերը, իսկ այս վերջնագիրը գրուած 1775 Մայիս ամսուն, Մադրաս հասած 1776ին, — ուշ չէ այրելու համար) :

2·— Փակել տպարանը առանց առար – կութեան :

(Կաթողիկոսը, պատուիրելով հան – դերձ գիրք չտպել այլեւս «թարց հրամանի», բայց խորհելով որ տպարանը կը չարունակէ գործել ըստ առաջնոյն պա – տրուակելով Մադրաս – Էջմիածին հե – ռաւորութիւնը, վճռապէս կը յայտա – րարէ թէ «ա՛յն է լաւ գի տպագրատունն զայն խափանեսցի ի սպառ», աւելցնելով որ « թարց արհեստի եւ խոկացման սը – պեցեալն, բայց ի յամօթոյ եւ ի վնա – ւուց, զոչի՛նչ օգուտ բերէ ազգիս») :

3·— Նամակ չգրել Յովսէփ մելիքնե – րուն՝ « այդպիսի վնասաւոր բանիւք », — « զի յերթեւեկութենէ թղթոցն ձայն ինչ ի վեր ելանէ թերեւս, եւ կամ թուղ – թըն ի ձեռս Տաճկաց անկանի, որ լինի վնաս ազգիս » :

4·— Նման «անօգուտ մտածմունք » չորոճալ այլեւս, վասնզի կը համարի « նանիր » բոլոր այդ խորհուրդներն ու յորդորակները :

5·— Զէզոքացնել կամ հեռացնել «խա – բերայ» Մովսէսը, եւ «զի մի ոք հաղոր – դեսցի նմա բանիւ կամ գործով »՝ կը բանադրէ զայն, կ'անիծէ ու « Զիք » կ'անուանէ :

(Կաթողիկոսը չատ կը սիրէ անարդիւ բառերը, չըսելու համար՝ հայհոյու – թիւն : Այստեղ «չիք» կը նշանակէ գոյու – թենէ դադրած, այսինքն բանադրուած, բայց «եղիդ» կոչածն ալ կայ) :

Այս ո՛րքան կատաղութիւն :

Ի՞նչ բովանդակութիւն ունէր այդ « Յորդորակ » գիրքը, որ այս աստիճան ծանր պատիժներ կը սահմանէր կաթո – ղիկոսը : Յառաջի ընթերցողը, կ'երեւա – կայեմ, կը քերէ գլուխը՝ դուշակելու համար թէ ի՛նչ ահաւոր մտածումներ են, որ «կորստաբեր » կը համարուին, «վը – նասաւոր», «անօգուտ», «նանիր», այն – քան որ «կործանիչ» կը դարձնեն գիրքը եւ «ապազանդ» :

Կաթողիկոսն է որ կը պարզէ ·—

« Եւ զի էին սոքա (Զիք Մովսէս եւ ըն – կերները) ի հանդստութեան եւ յաղատու – թեան սնեալք եւ յիշխանութեան գրիս – տոնէից, չկրեալք զվիշտս տաճկական, եւ ոչ գնեղութիւնս տեսեալ երբեք, մա – նաւանդ թէ զրամոց տէր, վասն այնորիկ ի վեր քան զչափն իւրեանց ձկտեալք, խորհէին հոգալ զհոգս ինչ, զի նորոգես – ցի կործանեալ թագաւորութիւն Հայոց ազգիս » :

Այլեւս հասկնալի է թէ ազատագրա – կան չարժումի մը պատրաստութեան նը – կատրուած է « Յորդորակը », այսպէս կոչուած՝ որովհետեւ գրուած է իբրեւ խրախուսական (էֆզորբասիոն) :

Ուրիշ մեղքեր ալ ունին « Յորդորակը» հրապարակ նետողները :

1·— Յովսէփ մելիքներուն եւս զըր – կած էին «Յորդորակը», թղթակցութիւն հաստատած եւ նուէրներ ղրկած, խնդրե – լով «կամակից լինիլ իւրեանց » :

2·— Կաթողիկոսին ալ գրած էին նա – մակ մը, թելադրելով · Ա.— Մատուցա – նել թուղթ առ կայսրուէին Ռուսաց՝ ա – զատագրական այս ցանկութեանց մասին, (կաթողիկոսին կոմկ գրուելիք նամա – կին օրինակն ալ պատրաստած ղրկած է – ին) : Բ.— « Միաբանեցուցանել զվրաց իշխանն ընդ Աղուանից իշխանացն : Գ.— Ապահովել ժողովուրդին նուիրական մաս – նակցութիւնը « ի ձեռն առաջնորդաց եւ խոստովանահարց ի ծածուկ, որպէսզի ամենայն անձն յամենայն կիւրակէս գոմ մի փարայս տացեն » : Դ.— Սահմանել աշխարհավարութեան եւ գինուորութեան արհեստի կանոններ, ըստ եւրոպականին՝ թարգմանաբար, (յիշեցէք « Որդայթ Փառաց » գիրքը) :

Կաթողիկոսին զայրոյթը եւս առաւել սաստկացած էր՝ տեսնելով որ « էր եւ Գրիգոր աղայն Յօվսէփեան կամակից նոցին» :

Ցիշատակարանը, այստեղ եւ միայն մէկ անգամ, Յօվսէփեան կ'անուանէ էջմիածնի բարերարը, «տուղն ծախուց տպագրատան (Մայր Աթոռի) եւ թղթա – տան » , այսինքն Զաքիկենց Գրիգորը , որ նոյնպէս « ձեռն էր եղեալ ի վերայ թղթոյն », բայց թէ « կամա՞ւ թէ ի նո – ցին թախանձելոյ՝ չէր յայտ » :

Կաթողիկոսը խոր մտահոգութեան է մատնուած :

Միայն Մադրասի մեծազօր Շամիր ա – դան չէ, որ տպարան մը բացած, հրա – տարակութեանց ձեռնարկած, կ'անցնի չարժման մը գլուխը : Ջուղայեցիները եւս միացած են, ինչպէս Գրիգոր Զաքիկենց մեծահարուստ ազան, իր ալ բաղուկը : Եւ այս պարագլուխները կը չանան իրենց կապել Յովսէփ մելիքները : Թեւ կ'ելլ – կարեն մինչեւ Ռուսաց արքունիքը : Վը – րաց Բագրատունի թագաւորին պալատը : Կարեւո՛ր,— վերջ դնելով նուիրակնե – րու « ժողովարարութեան » , որու չնոր – հիւ «կենտրոնական դրամատունի » վե – րածուած էր էջմիածին, անոնք կ'ուզէին ժողովուրդին լուման թափել ազատա – գրական չարժման առուին մէջ :

Ւ՛հ, մնաք բարո՛վ «սուրբ տուն » եւ « կենարոնական դրամատուն » , մնաք բարո՛վ դրամահաւաքութիւն վասն Յա – ներու – Յուներու ընծայաբերութեան , մնաք բարո՛վ բարձր քաղաքականու – թիւն, « որ միայն ... կաշառքով կայ Հայոց փրկութիւն » :

Կաթողիկոսը վախցաւ որ, « ի վեր քան զչափն ձկտեալք»՝ այս Ջուղայեցի – ները կը քանդեն էջմիածնի յաւակնու – թիւնը, — կեդրոն դառնալ ամենայն գործոց Հայոց :

Ու Սիմէոն կաթողիկոս արագ հակա – յարձակում մը կատարեց :

— Քանդե՛լ Մադրասի տպարանը :

Որպէսզի չգառնայ համազգային գոր – ծունէութեան մը կեդրոն : Ազատագրա – կան ու մտաւորական դեկավարութեան մը աշտարակ : Հարկ էր այնպէս ընել՝ ինչպէս ըրաւ ... Եհովայի նախանձը Սենաարի դաշտին վրայ :

1·— Զէզոքացնել չարժման մտաւորա – կան ուժը, Մովսէս Բագրամեանը, զայն հեչակելով խելացնոր, ու «չիք» դար – ձընելով իբրեւ բանադրեալ :

2·— Ցայտարարել « կործանիչ ազդիս» ոչ միայն գիրքը, որ կոչի «Յորդորակ », այլ եւ ամէն ձեռնարկ որ նուիրուած է Հայոց ազատագրութեան :

Այս վա՞խն էր, ազատագրական չարժ – ման վտա՞նգն էր ,որ կը մղէր կաթողի – կոսը՝ կանգնիլ Մադրասի դէմ :

Ճիշդ է թէ Սիմէոն երեւանցի չատ պատկերազարդած է այդ վախը , ամէն անգամ որ ելած է քննադատել ազատ աշ – խարհի Հայերը, որոնք « ի հանդստու – թեան եւ յապահովութեան դոլով՝ ոչ դիտեն եւ ոչ տեսանեն դիսեղծութիւնս այս կողմնակացս , որք երանեն զգ – մեռեալս» : Ու պատասխանելով անոնց՝ որ արեւմտեան ազգերու կարգ ու կանո – նին մասին կը խօսին, կը գրէ · « Շատ ամօթ որ դեռ չատ տգէտ են, դու զնոցա կացութիւն մեղ տուր եւ զմեր խեղճու – թիւն նոցա, տես յայնժամ թէ ո՛վ լինի իմաստուն · միայն մէկ ամիս ընդ իշխա – նութեամբ Տաճկաց անկանին, տես դու յայնժամ զրանականութիւնն եւս կորու – սանե՞ս թէ ոչ » :

Արդար չէ ուրանալ կաթողիկոսին վա – խերուն իրականութիւնը :

Կը զարմանամ, սակայն, չա՞տ կը զար – մանամ որ Սիմէոն կաթողիկոս կը հա – մարձակի, միչտ «ընդ իշխանութեամբ Տաճկաց », հաստատել «գովեստական ազօթքի » կարգ մը՝ ի փառս «ամենա – պայծառ » թագաւորութեան ... Ռու – սաց, — ա՛յդ է որ կը կոչուի ռուսերէն մոլեբէն (Օրմանեան կը գրէ մոլէպին որ սխալ է) :

Գոհարանական մազթանքի այս կար – գը, բազմիցս քննադատուած , զոր Սի – մէոն կաթողիկոս հաստատած է 1771ին, կը կոչուի « Գիրք հանդիսապրութեանց ոտնից կայսերականաց » եւ կը բաղա – նայ « ոչ թէ արդէն ծանօթ եւ գործա – ծական հայկական ազօթքներէ եւ եր – գերէ » , այլ իր իսկ կողմէ յօրինուած մազթանքներէ, որոնք կը կատարուէին Հայոց եկեղեցիներուն եւ էջմիածնի մէջ ամէն եկեղեցական « գլխաբաց , ի վերայ ծնգաց, եւ ոչ նստեալ ի վերայ ոտից » : Օրմանեան կը գրէ թէ Սիմէոնի յօրինած այս մազթանքները չունին « Հայ եկեղե – ցւոյ ծիսական ազօթքներուն եւ երգերուն յատուկ լեզուի օծութիւնը եւ ոճի վեհու – թիւնը »,— հո՞գս : Բայց եւ կը խոս – տովանի թէ «չափազանցուած են Սիմէո – նի կազմած այս ձեւերը եւ հակառակ են Հայոց եկեղեցւոյն ծէսին , — վերջը վար առնել եկեղեցւոյ մէջ եւ ծնրադիր ազօթել », թագաւորի մը համար որ ծա – ճիկ չէ՝ բայց Հա՛յ ալ չէ, պիտի ըսէր Իզմիթի առաջնորդը, Սաեփանոս :

Աւելին,— « յօրինուած ազօթքներուն եւ երգերուն մէջ կան արտաքին գով – բանութեանց նմանող բացատրութիւն – ներ » , կը հասկնա՞ք այս խօսքերը, զոր Օրմանեան կ'արտատանէ ան unterthä : Բայց չա՞տ է այսքան քննադատութիւնը Օրմանեանի բերնով, որ անմիջապէս կը չանայ արդարացնել Երեւանցին՝ ասե – լով. « Պէտք է դիտել Սիմէոնի եւ ժամանակակիցներուն հոգեբանական բորբոքումը եւ գաղափարներու յանկար – ծական յուղումը, երբ չնորհիւ ռուսական հովանաւորութեան՝ զսպուած տեսած պարսկական տիրապետութեան հարուա – հարութիւնները » :

Ա՛յ մարդ, ազատագրուած չէ՛ր դուն էջմիածինը՝ Սիմէոնի օրով ու կը մնար « ընդ իշխանութեամբ Տաճկաց» :

Եւ իմ զարմանքս այն է թէ ի՛նչպէս չվախցաւ Սիմէոն « հոգեւոր հովանաւո – րութիւն » մը խնդրելէ՝ Հայոց եկեղեցի դնելով ազօթքի դերին մէջ ի փառս « մենապայծառ թագաւորութեան , որ կը ցանկար ազատագրել Հայ՛երը թէ հայ – կական հողը՝ չեմ դիտեր : Երախտագի – տութե՞ան համար , որ « եկատերինէ կայսրուհին, իւրով դերահզոր հրամանա – գրովն եւ անպարտելի հնդրովն, զամէն ամենայն Հայոց զաւուրը էջմիածին ազա – սակել փառաւորեաց, զազգս Հայոց իշ – խանս ամենապայծառ թագաւորութեան մէ – կուն մէկալին «ի՞նչ պիտի ըսէին », իբր թէ մենք ուրիչին համար ձնած ըլ – լայինք եւ ոչ մենք մեզի : Երբ բան մը կ'ուտենք , կ'ըսէր ինքնիրեն, պիտի կ'ուտենք նիս կը նայինք եւ անոր համեմատ կը կարգադրենք · ուրիչին համայքը գամ տհաճութիւնը չպզդէր պատուղ մը ուտել համար մեր առած որոշման վրայ, եւ սակայն մեր հոգեկան կեանքին, մեր ա – մէն վայելումներուն համար պէտք է հաչուի առնենք ուրիչին համայքը, ա – րիչին չահը :

Զէ, այդ գերութեան չէր կրնար բան – նատուր ըլլալ : Վերջապէս կը պատմէ աղջիկ մը որ խնամեալ կրթութիւն մը ստացած է, մեծ հեղինակներու չունչը ոգեւորուած, հասարակ մահկանացու – ներ բարձրանալու միչտ հակուած , այդ աղջիկը չի կրնար խոնարհիլ նախ – պաշարումներու առջեւ, եւ իր եկեղե – կութիւնը գոհել խումբ մը ոչնչութեանց պահանջմանը :

Այս մտածութեանց մէջ էր երբ խե – կուն մը մինչ ինքն ու մօրեղբայրը մի – նակ էին, Տիրան էֆէնտի ըսաւ .

— Էյ Արուսեակ, ե՞րբ պիտի մեկնիս Հոս չորս հինգ օր անցընելու համար եւ – կանք եւ ահա տասերկու օր եղաւ . գնա քանի մը չաբաթ ալ ուրիչ քաղաքներ տես անցընենք. յուրտի չբանաւոր երթանք ու հանգստանանք :

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(25 Շար·)

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՈԳՈՒ ԶԱՒԱԿԸ

Տիրան էֆէնտի, Արուսեակ, Նաւար – եան, լռիկ, անխօսուկ, միայն վարդա – պետին ունկնդրելով, առանց բառ մը ար – տասանելու եկան վանքին դուռը, ուր խ – բենց կոնտոպաները նստան, եւ վարդա – պետին մնաք բարով ըսելէ յետոյ Տիրան էֆէնտի գլուխը յառաջացնելով Նաւար – եանի կոնտոպային :

— Ուրեմն այս իրիկուն միասին կը ճա – չենք, ըսաւ Նաւարեանի :

— Մեծ ուրախութեամբ : Ո՞ր պանդո – կըն իջած էք :

— Պաէրին :

Կոնտոպանները բաժնուած էին իրարմէ փոքրիկ անջրպետով մը, որ սակայն ան – հուն կ'երեւէր Արուսեակի եւ Նաւարեա – նի :

Նաւարեանի կոնտոպան քիչ մը առաջ անցաւ, եւ երիտասարդը թիպգէբ – թան կանգնած ձեռքը կարկառեց Արուսեակին դուրս ելլելու պահուն :

ԺԹ·

Պաէրի պանդոկին գրեթէ ծովին մաս կազմող ճաշարանը նստած, ուրախ զը – ւարթ կը ճաչէին երեքն ալ : Յօսակցու – թիւնին վենետիկի չուրջը միայն կը դառնար . մէկ տարուան դէպքերուն ունէ ակնարկութիւն չէին ըներ : Նաւարեան բաւական նիհարցած ու ժժգոյն պատա Արուսեակը, բայց ամենեւին բան մը չը – սաւ : Տիրան էֆէնտի խօսելով իրենց ու – ղեւորութեան նպատակին վրայ ըսաւ թէ Նիս կ'երթային, ձմեռը հոն անցընելու : Արուսեակ այն ձմեռն ու գարունը քիչ մը անհանդիստ ըլլալուն, բժիշկները այդ օ – դափոխութեան հարկը տեսած էին : Ինքն ալ չատոնց է Պոլսէն հեռացած չէր , ու – ղեւորութիւն մը ընել կը բաղձար , քե – ռորդին չէր կրնար ուրիչին վստահիլ, ուստի ընկերացած էր անոր : Առիթէն օգ – տըւած էին քանի մը չաբաթ ալ Իտալիա պատյտ մը ընելու . բնական էր որ Վենե – տիկ ու Ս . Ղազարը դիրենք քաշէին , եւ այսպէս բարեբաստիկ դիպուածով կը պատահէին իրենց հին բարեկամին :

Յաջորդ երկու երեք օրն ալ մէկտեղ անցուցին . Նաւարեան որ հիմնապէս կը ճանչնար Վենետիկը, պատուական ա – ռաջնորդ մը եղաւ բարեկամներուն : Տիրան էֆէնտի քանի մը անգամ վանքն այցելեց ու առանձին տեսակցութիւններ կ'ունենար մեծանուն միաբաններու հետ : Արուսեակ եւ Նաւարեան ալ միասին պը – տոյտներ կ'ընէին : Ջուարթութիւնը վե – րադարձած էր Արուսեակի դէմքին վը – րայ . Նաւարեանի դոհունակութիւնն ալ ակներեւ էր . բայց երիտասարդը ոչ յուզ – եալ, ոչ խանդավառ կ'երեւէր . Հալքի Նաւարեանը չէր : Արդարեւ հրճուանք կը զգար Արուսեակի հետ դտնուելուն, բայց կամքին տիրապետող, սիրտը մտքին զո – հող, նպատակի մը հասնելու հաստատ առաջադրութեամբ ոգեւորուած անձի մը անխռովութիւնը կը պահէր :

Առաջին անգամն էր որ Արուսեակ կը դտնուէր գեղարուեստի միջավայրի մը մէջ, եւ իր միտքն ու հոգին զմայլած կը մնային : Ինչպէս հանդիսատ կը չնչէր այդ չինչ մթնոլորտին մէջ . նուրբ միտքը որ – քան կ'ոգեւորուէր գեղեցկութեան հան – դարտ հրաչալիքներու վայելումովը : Ու իր խոկումներուն մէջ պահ մը կը փոխա – դրուէր Բերա, աչքին առջեւ կը բերէր դէմքերը, կը յիչէր ոամիկ խօսակցու – թիւնները, տգեղութեան կեանքը, ու դղուանքը կը պատէր զինքը : Իրեն այն – պէս կը թուէր թէ ալ պիտի չկրնար դառնալ հոն եւ ապրիլ Ապրիպներու եւ Հաճի հանըմներու հետ : Մօրեղբօրը եւ Նաւարեանի կենակցութիւնը, գեղար – ուեստներու աչխարհի մը մէջ, պիտի բա – էին իրեն : Եւ սակայն հարկ էր ուչ կամ կանուխ վերադառնալ , մտնել տատու – կի կեանքին մէջ .— ընկերային պարտա – կանութիւն : Բայց ինչ տխմարութիւն է , կը մտածէր, այն քիչ մը կեանքը զոր ու – նինք, հնթարկել ասոր անոր էէֆին ,

մէկուն մէկալին «ի՞նչ պիտի ըսէին », իբր թէ մենք ուրիչին համար ձնած ըլ – լայինք եւ ոչ մենք մեզի : Երբ բան մը կ'ուտենք , կ'ըսէր ինքնիրեն, պիտի կ'ուտենք նիս կը նայինք եւ անոր համեմատ կը կարգադրենք · ուրիչին համայքը գամ տհաճութիւնը չպզդէր պատուղ մը ուտել համար մեր առած որոշման վրայ, եւ սակայն մեր հոգեկան կեանքին, մեր ա – մէն վայելումներուն համար պէտք է հաչուի առնենք ուրիչին համայքը, ա – րիչին չահը :

Զէ, այդ գերութեան չէր կրնար բան – նատուր ըլլալ : Վերջապէս կը պատմէ աղջիկ մը որ խնամեալ կրթութիւն մը ստացած է, մեծ հեղինակներու չունչը ոգեւորուած, հասարակ մահկանացու – ներ բարձրանալու միչտ հակուած , այդ աղջիկը չի կրնար խոնարհիլ նախ – պաշարումներու առջեւ, եւ իր եկեղե – կութիւնը գոհել խումբ մը ոչնչութեանց պահանջմանը :

Այս մտածութեանց մէջ էր երբ խե – կուն մը մինչ ինքն ու մօրեղբայրը մի – նակ էին, Տիրան էֆէնտի ըսաւ .

— Էյ Արուսեակ, ե՞րբ պիտի մեկնիս Հոս չորս հինգ օր անցընելու համար եւ – կանք եւ ահա տասերկու օր եղաւ . գնա քանի մը չաբաթ ալ ուրիչ քաղաքներ տես անցընենք. յուրտի չբանաւոր երթանք ու հանգստանանք :

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(25 Շար·)

ԿՅԱՆՔՈՒ ** ՎԱԳԻ **

– Ջհան, ա՛խր ինչքա՞ն ես ասում, որ ...
– Ասում եմ, որ ինչքան ասում եմ, նո՛ւյնքան էլ կասեմ, որ ...
– Ես էլ նո՛ւյնն եմ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

« Հայաստանի Սուրբ » կոմիտէն կը հաղորդէ որ հրաւիրուած է արծարծելու Անծանօթ Զինուորին Բոցը, այս Ուրբաթ ժամը 18ին : Համախմբում՝ ժամը 17·30–ին, Էթուալի հրապարակին ստորերկր–եայ անցքին առջեւ : Այս արարողութիւ–նը կ'ողեկոչէ ի մէջ այլոց Շամփանեըի, Սոմի եւ Արարայի ճակատամարտները ո–րոնց մասնակցած են Հայերը :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷ

Նախաձեռնութեամբ Հ · Յ · Դ · Նոր Սե–րունդի Դրօ մասնաճիւղին :

Այս Չորեքշաբթի, ժամը 20·30ին, իր սրահին մէջ : Կը դասախօսէ՝

ԸՆԿ · ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ · Յ · Դ · Տէսինի կո–միտէի կողմէ :

Այս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին , Հ · Յ · Դ · Տան սրահը :

Կը դասախօսէ՝

ԸՆԿ · ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Կը հրաւիրուի Տէսինի հասարակութիւ–նը անխտիր :

Մուտքը ազատ է :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ժորժ Ե·ի շքեղ սրահներուն մէջ Հոկտեմբեր 25ին , ժամը 16էն 24 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մեծաքանակի պոնեթրիի մը մէջ աշ–խատելու համար կ'ուզուի երիտասարդ մը, որ կառք վարել գիտնայ : Դիմել՝
MUTEVELIAN
58, Rue de Cléry, PARIS (2e)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
1964 – 1965
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սա–կաթիւ ազատ տեղերը գրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողները պէտք է դիմեն անյա–պաղ Վարժարանի Տեսչութեան :

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
Sèvres (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1964 – 1965 տարեշրջանի արձանա–գրութիւնները բաց են : Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց աղջիկ–ները այժմէն պէտք է դիմեն Հաս–տատութեան տնօրէնութեան :

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 21ին, Երկուշաբթի առաւօտ :

1, Bld. du Nord, LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս · ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս · Խաչ եկեղեց–ւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Սեպտեմբեր 27ին , Կիրակի եկեղեցւոյ Տօնին առթիւ աւանդական մատաղօրհ–նութիւն պիտի կատարուի : Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին նուիրատուս մասնակ–ցիլ, թող հաճին իրենց նուէրները ղրկել Պ · Ա · Մարտիրոսեանի, 27պիս, Րիւ Սէն Ժիւսթ, Առնուվիլ :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, (13 Սեպտեմբեր), Խաչ–վերաց եւ տօն ժողովրդապետական եկե–ղեցւոյ : Ժամերգութիւն ժամը 10ին : Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

Պիտի պատարագէ Հ · ՅԱԿՈԲ Վ · ՔԱՆ–ԹԱՅԵԱՆ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ · Յ · Դ · «Փոթորիկ» խումբին ժողովը, այս Չորեքշաբթի, (16 Սեպտեմբեր) , ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո–րիչ է :

ՏԷՍԻՆ.— Հ · Յ · Դ · Տէսինի կոմիտէն անդամական ընդհ · ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ (19 Սեպտ ·) ժամը 20·30ին : Կարեւոր օրա–կարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան Փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ , ՎԵՆԵՏԻԿ
Ս · ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ , ՍԵՒՐ
ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

— * —

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն · Ֆ · — Շրջանակով 300 Ն · Ֆ ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ · ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 փր ·
Ժ · ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 փր ·
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 Ֆր ·
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7 փր ·
Մ · ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ ·)	10 փր ·
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 Ֆր ·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորները ալ լաթակազմ են, տպուած Երեւան

ՐԱՖՖԻ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 փր ·
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, Երկեր, 2 հատոր	15 փր ·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ, Յուշերի գիրք	7 փր ·
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, Երկեր, Ա · հատոր	10 փր ·
ՆԱԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 փր ·
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, հատորը	10 փր ·
Ա · Գ · ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 փր ·
Մ · Գ · ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 փր ·
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական հէքեաթներ ,3 հատ, · հատորը	15 փր ·
ԱԼ · ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 փր ·
Ա · Բ · ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 փր ·
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 փր ·
Գ · Խ · ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 փր ·
Հ · ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 փր ·
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ , Երկերի ժողովածու , 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր ·
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 Ֆր ·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է···· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա–կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու–թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ · —
Tapiflex — Tapisom — Carpette

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱԼՈՒՅՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
15
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
15 SEPTEMBRE
1964

Le Numéro : 0,30 Fr.

40-րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10109 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — No 10.109

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

(Ր· եւ վերջին մաս)

Երկարդ ջրջանի վերաւեսուչ Հօֆֆը, որ թաթրպոյն դրան կողմից պարգեւատրուած էր կրելու Պէյ տիտղոսը, վան մտաւ 1914 Յունուարի Օգոստոս 4ին, որ է հետեւանս Համաշխարհային Ա· Պատերազմի բռնկման, Յուլիս 22ից ի Թիֆլիս տեղի ունեցած կառավարութիւն – այլեւս անկարելի էր ոեւէ կերպով սեֆերպերլիֆ = զօրա – կոչ երկրում յայտարարել : Ողջ Վասպուրա – կան էր յայտարարել : Ողջ Վասպուրա – կան էր յուզուած այդ օրերին ընկղմուած էր Թրքա – կան զօրաշարժի յորձանքների մէջ :

Գիւղերում եւ թէ քաղաքներում : Վանի կուսակալ Թահսին պէյը որ Իթ – թիհատի աչքառու գործիչներէն մէկն էր, յանձնարարեց Հօֆֆին եւ իր հետեւորդնե – րին ձայն առնելու անշուշտ ընդունելու – թիւն միայն ցոյց տուաց : Քաղաքից դուրս հեռու Աւանց դիւղի մօտա – կայքում կուսակալի կողմից Հօֆֆին ըն – ծայելի Թարգման Արմենակ է – րեցին, մի երկու աննշան պաշտօնեա – կան հետ մէկտեղ :

Ընդունելութեան ներկայ էին բազմա – թիւ Հայեր քաղաքից եւ շրջակայ գա – ւառների դիւղերից, — վանի Հայոց ա – ռաջնորդ եղնիկ Ծ· վրդ· Ներկարաբեա – նը, քաղաքական եւ կրօնական ժո – ղովների անդամներ : Նաեւ Վռամեանը, որ Օսմանեան երեսփոխանական ժո – ղովի ընտրեալ անդամ :

Կառավարութեան ցուցադրած այս պատշաճ վերաբերմունքը տեսնելով , որ թիւրը կոչման ոչ վայել ընդունելու – թենից վիրաւորուած , Հօֆֆ պէյը ըղ – ձակ եղաւ այն Հայոց առաջնոր – դներին , որոնք Հօֆֆը կանգ չառեց վանում , այլ ուղեկցելով կուսակալին, չատ չտասց եկաւ եւ իր հետեւորդներով , որոնց խնդրուած էին բազմահազար հաստատութեամբ :

Ռազմաղդային սարայից Հօֆֆ պէյը ռազմական այցելութիւն տուաւ ռու – սական, անգլիական, ֆրանսական , ի – տալական եւ պարսկական հիւպատոսա – րաններին, որից յետոյ իր չքախմբով ի – ջաւ քաղաքամէջ, այցելեց Հայոց առաջնորդարանը :

Առաջնորդարանի առջեւ տարածուող հրապարակը եւ կողմնակի նրբանցքները խճողուած էին բազմահազար ժողովրդային ծովածաւալ բազմու – թիւնը մեծ ոգեւորութեամբ այցելու հիւրին : Ոգեւորութիւնը զգալի էր :

Ուռուանե՛ր եւ ծափեր անվերջ : Առաջ – նորդարանում մեծ հիւրին ընդունեցին Թեմական Առաջնորդը, քաղաքական եւ կրօնական ժողովների կազմերը եւ ուրիշ հրաւիրեալներ : Այնտեղ ներկայ էին նա – եւ Երեսփոխան Վռամեան, Վանի Իչխան եւ մի քանի այլ պատասխանատու գոր – ծիչներ :

Հօֆֆ պէյ եւ իր հետեւորդները հեռա – գան ովացիաների, բացականչութիւննե – րի եւ ծափերի տարափների տակ, ծի – ծաղկոտ դէմքերով :

Իրրեւ ներկաներից մէկը, միշտ վառ տպաւորութեան տակ՝ պայծառօրէն կը յիշեմ այդ քաղցր ու վազանցուկ պահե – րը, ինչպէս հայրենի քանդակներ :

Մեր ժողովրդի ցուցաբերած այս զոյդ ընդունելութիւնները Հօֆֆ պէյին՝ բոլո – պէյին որ մէկ առիթով խօսել էր Վռամ – պէյին որ մէկ առիթով խօսել էր Վռամ եանի հետ եւ ակնարկել Առաջնորդ Եղ – նիկ Ծ· Վարդապետին, Մէջլիսի Իսարէի ժողովում :

Հօֆֆ պէյը հաղիւ 12 օր մնաց Վա – նում, Արտամետի իր բնակավայրում :

1914 Օգոստոս 16ին ներքին գործոց նախարար Թալէաթ փաշայից ստացուած հեռագիրը Հօֆֆ պէյին, ծանուցանում էր·

« Ի նկատի ունենալով համերոպական պատերազմը եւ զօրահաւաքը մեր երկ – րում, առայժմ բարենորոգումների գոր – ծադրումը առկախւում է, ուստի բարե – հաճեցէք անյապաղ վերադառնալ Պոլիս» :

Հօֆֆ պէյը ենթարկուելով Բ· Դռնից եկած այս հեռագրին , երկու օր վերջ , առանց հրաժեշտ տալու կուսակալին , Գաւաչ – կարճկանի ճամբով վերադար – ձաւ Պոլիս :

Դեռ խանձարուրի մէջ հայկական նոր բարենորոգումները իրենց ցուլտ եւ ան – փառունակ ճակատագրին յանդիման :

Յաջորդ տարին, 1915ին, այն ենթար – կուեց Արեւմտահայութեան ողջոյթայա – կան ճակատագրին, երբ Արեւմտահայու – թիւնը ի սպառ սպուռ զրկուեց մայր հո – ղից : Մայր հայրենիքի կէսից աւելի երկ – րամասով :

Ողխողուած բարենորոգումների յի – շատակները կորան անհետ : Նրա փոխա – րէն յառնեց Միացեալ եւ Անկախ Հայաս – տանի դաշտաբարբանութիւնը եւ նրա պետականութեան գոյատեւումը Հայկական Հանրապետական կառոյցով :

Փառաբանք այդ յաւիտենական դաղա – փարախոսութեան :

Հ· ԿՈՍՈՑԵԱՆ

ԱՏՏԻՍ ԱՊԱՊԱՅԻ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՑԵՏԱՋԳՈՒԱԾ

Աբեւելեան Ուղղափառ եկեղեցիներու համագումարը որ տեղի պիտի ունենար Հոկտեմբերին յետաձգուած է Յունուար 18ին :

Լիբանանի Եթովպիոյ ընդհ· հիւպա – տոսը յատուկ նամակով ուղղուած Խորէն Ա· Կաթողիկոսին կը հաղորդէ այս որո – շումը զոր իրեն հեռագրածէ Եթովպիոյ արտաքին նախարարութիւնը որպէսզի հաղորդէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԹԷ ՅՈՅՆԵՒԹՈՒՐՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԾԱԳԻ...

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱԻԱՏՈՐՄԸ

ՊԻՏԻ ԶՄԻՋԱՄՏԷ

—o—

Կիպրոսի Թուրքերը սովի սպառնալի – քով կ'ապրէին չաթաթներէ ի վեր, Ֆո – քինայի չրջանը ուր պաչարուած են : Այս կացութիւն է որ չատ յուզած է Ապահո – վութեան Խորհուրդը եւ միջազգային կազմակերպութիւնները որոնք նոյն յու – զումը չունէին երբ Թուրքերը սովի, հա – լածանքի եւ աքսորի կ'ենթարկէին միլիո – նը անցնող քրիստոնեայ բազմութիւն մը, անապատներուն մէջ, ջարդելով անխնայ կիներ, երախայ, ու ծեր : Բայց օրուան ամէնէն մեծ ողբերգութիւնն է Ֆոքինա – յի Թուրքերուն անօթութիւնը : Մինչ Անդարա կ'որոչէր ցամաքահանում կա – տարել իրենց պաչարուած հայրենա – կիցներուն պարենաւորումը ապահովելու համար : Առաջին առթիւ Մակարիոս Արք· դէմ եղած է Թրքական այս որոշու – մին , բայց ի վերջոյ տեղի տուած է պայմանաւ որ ցամաքահանումը ուղղակի Ֆոքինա չկատարուի : «Տրամադիր եմ արտօնելու ուտեստեղէնի մուտքը Ֆոքի – նա եւ նոյնիսկ ընդունելու Թուրք կառա – վարութեան օգնութիւնը այդ ուղղու – թեամբ » յայտարարած է Մակարիոս Արք· : Նախագահը այս յայտարարու – թիւնը ըրած է Միջազգային – կարմիր – Խաչի ներկայացուցիչներուն : Իսկ մի – ջազգային ուժերու հրամանատարը «պա – թակղեցուցիչ» գտած է այն պայմանները որոնց մէջ կ'ապրին պաչարուած դիւղին 1500 կիպրացի Թուրքերը : Համաձարակի ալ վախ, ըստ Ու Թանի տեղեկագրին :

Նիւ Եորքի մէջ թէեւ, տարբեր մթնո – լորտ կը տիրէր :

Մակարիոսի դիմումը ցարդ ծանօթ չէր եւ հիմնուելով արտաքին նախարարին յայտարարութեան վրայ, ուր ըսած էր թէ Թրքական պարենաւորում մը յարձա – կում կը նկատէ , Ապահովութեան Խոր – հուրդը մտահոգ էր :

Ուշինկթընի մէջ կ'ըսուի թէ ամերիկ – եան ճրդ նաւատորմը պիտի չմիջամտէ յոյնեւթուրք պատերազմի մը պարագա – յին, թէեւ ամերիկեան չրջանակները ժամէ ժամ աւելի մտահոգ են ի տես կիպրոսի վիճակին :

Պաչտօնական չրջանակներու մէջ, կը չեչտուի թէ որեւէ դինեալ բախում Յու – նաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ տղէտ մը կ'ըլլայ երկու երկիրներուն համար եւ լուծում ալ չէ կիպրոսի համար :

× Կիպրական պատուիրակութիւնը Մոսկուա հասած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՅԿՈՆի մասին որեւէ ստոյգ լուր կարելի չէ տալ, տրուած ըլլալով որ ժամէ ժամ ամէն բան կը փոխուի : Եր – կուշաբթի առաւօտ ֆրանսական մամու – լը կը հաղորդէր թէ Զօր· Քանի ընդդի – մադիրները ձեռք առած են իչխանութիւ – նը եւ ջած Քանը : Այս նոր պետական հարուածին մասին, առանձին յօդուած մը կը հրատարակէր Ֆիկարօ , մինչ նոյն ժամուն ամէն բան փոխուած էր Սայկո – նի մէջ եւ Զօր· Քան կրկին իչխանութեան գլուխ կ'անցնէր : Այս էր կացութիւնը երկուշաբթի առաւօտ , բայց ժամէ ժամ նոր փոփոխութիւններ անկարելի չեն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅի մէջ, ֆրանսական պատ – ուիրակութիւն մը ընդունելով, Անաս – տաս Միկոյեան յայտարարած է որ եթէ Ֆրանսա Անդլիային օրինակ առնէր եր –

ՊԱԼԸՄԵԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅ

ՆԵՐՈՒՄ ՍՏԱՑԱԾ Է

—o—

Քանի մը չաթաթ առաջ արձագանգ հանդիսացած էինք Պոլսոյ Թերթերուն հրատարակած պաչտօնական հաղորդա – գրութեան : Այդ հաղորդագրութեամբ Պոլսոյ Պատրիարքը փիլոնաղուրկ կ'ընէր Պալըմեան քհնյ·ն «լուրջ կարգապահա – կան զանցառութեան մէջ գտնուած ըլլա – լուն համար » : Այս մասին որեւէ ման – րամասնութիւն չէր հրատարակուած : Ըստ մեր առած տեղեկութեանց , Պալըմ – եան քհնյ· արտօնութիւն առած էր Շը – նորհք պատրիարքէն Պրուսայի Ջուրերը երթալու, առողջական պատճառներով եւ իրականին մէջ Մուչ գացած էր — ա – ռանց հրամանի — պեղումներ կատարած Ս· Կարապետի մէջ :

Քահանան ղղջման դիր մը ստորագրած ըլլալով, Պատրիարքը ներում չնորհած է եւ Պալըմեան քահանայ կրկին սկսած է իր կրօնական պաչտօնը կատարել·— ա – ռաջին պատարագը մատուցած է Պէյօղ – լուի Ս· Երրորդութեան եկեղեցին :

կար վարկեր բանալով Խոր· Մխիթեան, աւելի չատ ապագրանք կ'ունենար Խոր· Մխիթեանէն·— « Մեր առեւտրականները բոլոր միւսներուն կը նմանին, իրենց ա – պրսպրանքը կ'ընեն հոն ուր աւելի չահե – կան է» : Խորհրդային Միութեան նախա – գահը չատագոված է ասիական հարաւ – արեւելքի ֆրանսական քաղաքակնու – թիւնը, բայց ցաւ յայտնած որ Փարիզ եւ Մոսկուա համաձայն չըլլան Գերմանիոյ հետ հաչտութեան դաչինքին մասին :

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՑ արուեստական ժողովը վերջ գտած է առջի օր : Այս առթիւ հր – րատարակուած միացեալ դեկոյցը կը գտատպարտէ «աչխարհակալ ուժերուն վերջին ցոյցերը եւ ուժի գործածութիւ – նը միջազգային տարակարծութիւնները լուծելու համար» : Այս պարբերութիւնը Թուրքիոյ կը վերաբերի այն ռմբակոծու – թեանց համար զոր կատարեց Կիպրոսի վրայ : Զեկոյցը կը չեչտէ նաեւ թէ «Ա – րար դեկավարները որոշած են պայքարիլ բրիտանական աչխարհակալութեան դէմ» : Անորոչ խօսքերով կ'ակնարկուի Արաբներու վճռականութեան Ցորդանա – նի Ջուրերու ընթացքը փոխելու :

ՓՐԱՒՏԱ. Թղթակցութիւն մը հրատա – րակած է Թոքիայէն որ կը յայտարարէ թէ համայնավար Չինաստանը հինդ հա – րիւր միլիոն տոլար կը չահի տարեկան աֆիոնի առուծախէն : Խորհրդային օրա – թերթը կ'աւելցնէ թէ այդ առուծախը կը կատարուի գլխաւորաբար Միացեալ Նա – հանգներու հետ :

ԻՏԱԼԻՈՑ ՏԷմօ – Քրիսթիանի կուսակ – ցութեան համագումարը բացուած է : Օ – րակարգի գլխաւոր հարցերն են՝ Սէնեի յայտրդութիւնը եւ համայնավար ռազմա – վարութիւնը :

ԻՄՐԱՃԷԼԻ սպայակոյտին պետը փա – րիզ հասած է առջի օր : Իր երկիրը կ'ու – զէ զարկ տալ պինուորական ուժին մանա – ւանդ արաբական վերաժողովէն ետք :

ԳԵՐՄԱՆԱՅի դիւանագէտ մը, որ Մոսկուա զացած էր քննելու համար գերմանական դեսպանատան մէջ գետե – ուած գաղտնի միքրոները Մոսկուայի կողմէ, յարձակումի ենթարկուած է Խորհրդային գաղտնի սպասարկութեանց կողմէ : Մութարտ կազմ ասեղ մը ըս – տացած է պատարագի մը ընթացքին, Մոսկուայէն 70 քիլոմեթր հեռու հին վանքի մը մէջ : Գէչ պայմաններու մէջ պոն փոխադրուած է եւ կեանքը վտան – գի մէջ է : Պոնի եւ Մոսկուայի յարաբե – րութիւնները լարուած են , բայց հաւա – նական չէ որ Խրուչչեւի պոն այցելու – թիւնը խնդրոյ առարկայ ըլլայ :

(*) Վերոյիչեալը Մեծի Տաճն Ախթա – մար կաթողիկոսարանի երիտասարդ պատպետներից էր, որ Պոլսոյ Հայոց Հաւաքական ընտրութեամբ վա – րիչ էր վանայ Թեմի Առաջնորդական պաշտօնը : Ձերբակալուեց 1962ին, Երուսաղէմում:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ

Բ.

Ահա քանի մը յատկանշական օրինակներ :

Հայոց աւանդական առաջին քարապարծ վարպետը եւ քանդակագործը Տորքն է : Մովսէս Խորենացիի վկայութեամբ Հին Հայաստանի մէջ տարածուած էր առասպելական աւանդութիւն մը, ուր երդելով պատմուած է, թէ ինչպէս Տորք եղունգներով արծիւներ փորագրած է ապառաժներէն կտրուած որձաքարերուն վրայ :

« Երգէին նմա բուռն հարկանել զոր – ձաքար վիմաց ձեռօք ուր ոչ դոյր դե – զութիւն, եւ ճեղքել ըստ կամաց մեծ եւ փոքր, եւ քերել եղնգամբն եւ կազմել որպէս տախտակ, եւ զրել նոյնպէս և – զընդամբք իւրովք արծուիս եւ այլս այսպիսիս » :

Հնադէտներու կարծիքով Խորենացիի բերած այս առասպելական երգ – ւան – զութիւնը կը պարունակէ քարէ դարու չքջանը բնորոշող տարրեր :

Դժուար է ըսել, թէ որքա՞ն ճիշդ է այս վարկածը : Այնուամենայնիւ Տորքի առասպելական աւանդութիւնը կուգայ վաղնջական դարերու խորէն եւ կապ – ուած է հայ ժողովուրդի կազմին մէկ մըտած Հայաստանի նախաբնիկ ցեղերէն մէկուն (Խեթեր, Հայասներ եւայլն) հնագոյն պանթէոնին հետ : Այս պարագային մեզի համար ամէնէն կարեւորը այն յիշատակութիւնն է, ըստ որու Տորք որձաքարերու վրայ եղունգներով արծիւ – ներ փորագրած է : Թանկարժէք պատմական վկայութիւն մըն է, որ ցոյց կուտայ ոչ միայն քարարուեստին չատ խոր արմատները Հայաստանի մէջ, այլեւ ան – ուղղակի կերպով կ'ակնարկէ նոյն այդ արուեստին խիստ նախնական մակարդակին, երբ մարդոց համար ստեղծագործ – ծութեան հիմնական առաղձը անմշակ քարն էր միայն, իսկ գործիքն ալ մարդկային անզէն ձեռքը :

Արարատեան դաշտէն դէպի Կարին դացող մեծ ճամբուն, հոն ուր Արաքսը եւ Մուրցը իրարու կը խառնուին, վերին Բասենի մօտ կայ մեծ կամուրջ մը, որ ծանօթ է « Հովիւի կամուրջ » անունով : Հիմնադրուած, տակաւին նախաքրիստոնէական շրջանին, այս կամուրջը հիմնո – վին վերակառուցուած է միջին դարերուն եւ աչքի դարկած է ոչ միայն իր առեւ – արական եւ ռազմական կարեւորու – թեամբ, այլեւ իր դեղարուեստական ա – ռանձնայատկ արժանիքներով :

Աւանդութիւնը կ'ըսէ, թէ այս կամուրջը չինելու բազմաթիւ փորձեր կատարած են տեղւոյն բնակիչները, բայց Արաքս դետը, որ սաստիկ սրնթաց է այս վայրին մէջ, իր « բռնութեամբ » քար ու քանդ ըրած է կամուրջը : Անկէ ետք, ճարտար հովիւ մը յանձն կ'առնէ դետեղել կամուրջի հիմին առաջին քարը : Կ'ըսեն, թէ ան այնպիսի հմտութեամբ կը դետեղէ, որ, այնուհետեւ, կամուրջը կը դիմադրէ Արաքսի չուրերուն զօրաւոր յորձանքը եւ անշարժ կը մնայ եւ կը ստանայ « Հովիւի կամուրջ » անունը :

Ըստ պատմական աղբիւրներու, այս կամուրջը ճարտարապետական հոյակապ կամուրջ մը եղած է, որուն իրականացումը դլուխ ելած է մեծ ծախքերու եւ մեծ չանքերու դինով : Անոր մասին տեղ մը ըսուած է, որ « Այս դեղեցիկ կամուրջը չինուած է Արաքս դետին վրայ եւ կը պահպանուի եօթը քարէ դեղեցիկ կամարներով » : Ուրիշ տեղ մը յիշատակուած է, որ ան բաղկացած է « Համակ ի սպիտակ եւ դորշադոյն որձաքարէ, յորս նչմարին եւ դիծք քանդակեալք առ նմանակ ինչ : Արդարեւ ճարտար եւ ամուր չինուած, որոյ դղէմ կալեալ է այնքան բուռն բանման ալեայց դարս յոլով » :

Վերոյիշեալ վկայութիւնները բաղդատելով ժողովրդական աւանդութեան հետ, կը տեսնենք, որ հոս իրենց վիպական ձեւը դտած են այս կամուրջին չինութեան հետ կապ ունեցող իրական դժուարութիւնները :

Մշակութային մեծ դերով, դեղարուեստական բարձր յատկանիշներով, չրջապատի լեռնային բնանկարին հետ ունեցած ճարտարապետական դեղեցիկ միասնութեամբ հայ ժողովուրդին վրայ ժամանակին մեծ ազդեցութիւն դործած է Տաթեւի հռչակաւոր վանք – համալսարանը (չարժական դաւադանասիւնին հետ միասին), նիւթ հայթայթելով բազմաթիւ ու բազմազան բանաւոր աւանդութիւններու :

Ժողովրդական աւանդութեամբ մը, երբ ճարտարապետը կը չինէ, կ'աւարտէ Տաթեւի վանքը եւ կը հասնի դմբէթի ծայրը, վերէն կը նչմարէ ձորին սար – սափելի խորութիւնը, վախէն՝ թեւեր կը խնդրէ Աստուծմէ, որպէսզի թռի, իջնէ ձորին միւս կողմը : Եւ Աստուած լսելով ճարտարապետին խնդրանքը թեւեր կու – տայ (տայ – թեւ) անոր : Ճարտարապետը կը թռի, կ'երթայ հեռու աշխարհներ : Անոր բացակայութեան պատճառով ոչ ոք կ'լմբռնէ, թէ ի՞նչպէս պէտք է հանել այն դերանները, որոնց վրայ չինուած էր վանքին համարակապ կտուրը : Կ'երթան վարպետին եռեւէն : Երկար փնտռտուքէ ետք վերջապէս կը դտնեն դինքը հեռաւոր երկրի մը մէջ եւ տեղեկանալով դաղտնիքին, կուգան՝ վանքին դերանները կը քակեն եւ անունը կը դնեն Տաթեւ :

Ուրիշ աւանդութեամբ մը, Տաթեւի վանքը կը սկսի չինել անուանի վարպետ մը : Կրօնաւոր մըն ալ վանքին համար կ'որոշէ չուր բերել : Երկուքը դրաւի կու դան, թէ իրենցմէ ով ամէնէն առաջ պիտի վերջացնէ իր դործը : Վարպետը իր աշակերտներուն, կրօնաւորն ալ իր ագռաւիկին հետ եռանդով դործի կը լծուին : Կրօնաւորը առուն փորած առեն կը հանդիպի մեծ քարի մը, որ անկարելի կ'ըլլայ տեղէն հանել : Կ'ապօթէ եւ քարը ինք իրեն կտոր կտոր կ'ըլլայ : Կը չարունակէ աշխատանքը, բայց հիմա ալ կը կենայ մեծ փոսի մը առջեւ : Ի՞նչ ընել : Տեսնելով, որ վարպետը արդէն կ'աւարտէ իր դործը, կրօնաւորը կ'որոչէ խարել վարպետը : Վիհին հակառակ կողմէն կը կախէ մեծ բուռն մը, որ հովէն ծածանելով ալիքաձեւ, հեռուէն թափող չուրի պատրանք կը ստեղծէ : Վանքի դմբէթին վերջին քարը դնելու առեն վարպետը յանկարծ կը տեսնէ այդ բանը եւ կարծելով, թէ կորսնցուցած է դրաւը, ինքզինքը վար կը նետէ դմբէթէն : Վարպետը կը թաղեն լինկած տեղը, վանքին մօտ, ուր մինչեւ այսօր ալ ցոյց կուտան անոր դերեզմանը :

Տաթեւի յայտնի դաւադանասիւնին մասին ալ կը պատմեն, թէ, իբր թէ, Լենկ – Թիմուր ուղած է արմատախիլ ընել : Անոր հրամանով լծած են տասը զոյդ դոմէշներ, դութանին փոկով սիւները կապած են լուծերուն եւ ստիպած են դոմէշներուն քաշել : Հակառակ բոլոր չանքերուն, սիւները մնացած է անշարժ. դութանին փոկը կտրուած է, եւ դոմէշները պահավի – ժելով ճորը, չարդ ու փշուր եղած են : Կ'ըսեն, թէ Լենկ – Թիմուր տեսնելով, որ միայն այս սիւնը անսասան կը մնայ իր աւերիչ կամքին առջեւ, ձգած հեռացած է :

Այս աւանդութիւններուն մէջ կան իրականութիւններ եւ չինծու պատմութիւններ :

Իրական հիմքեր ունին Տաթեւի բարձր դիրքին, ճորաբերան դտնուելուն, դաւազսիւնին ամրութեան վերաբերեալ տեղեկութիւնը եւ Լենկ – Թիմուրի Սիւնիք դտնուելու պարագան : Ասոնք կը հաստատուին ականատես եւ ժամանակակից պատմադիրներու համապատասխան դրաւոր վկայութիւններով :

Վիպական – առասպելական են Տաթեւի վանքի անանուն վարպետին՝ Աստուծոյ տուած թեւերով երկնասլաց դմբէթին վրայէն թռչելու, դաւադանասիւնը դոմէշներուն միջոցաւ տեղահան ընելու պատմութիւնները, քահանային ազօթքով առուի ճամբան դոցող մեծ քարին կտոր – կտոր ըլլալու պարագան, Տաթեւի վանքը չինող եւ վանքին համար առու փորող քահանային դրաւը, քահանային վարպետը խաբելու եւ ասոր անձնասպանութեան պատմութիւնները, ինչպէս նաեւ Տաթեւի անունին ծագումը ճչդող բացատրութիւնը, որ ժողովրդական ստուդաբանութիւն մըն է միայն :

Իրական – պատմականի եւ վիպական – առասպելականի այս աւանդավէպին մէջ ժողովուրդը կրցած է պատկերացնել Տաթեւի վանքին եւ դաւադանասիւնին ճարտարապետական վեհութիւնն ու ամրութիւնը, բարձրութիւնն ու անխոցելիութիւնը : Մեհեանն առն հայ մարդուն եւ օտար բռնակալին տարբերութիւնները, առաջինին ազնուութիւնն ու ուժը, չնորհքն ու հնարամտութիւնը եւ վերջինին չարութիւնը եւ բռնակալութիւնը, խարամանկութիւնը եւ դաժանութիւնը :

ԱՐԱՄ ՂԱՆԱՂԱՆԵԱՆ

(2 Շար.)

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԱՂԵՏԱԲԵՐ ՏԱՐԻԻՆ

Զ.

Պաղտատի երկաթուղին չինութիւնն ալ մտահոդութիւն կը պատճառէ Անգլիոյ : Դերմանիա 1903էն ի վեր կը չարունակէ երկաթուղին երկարել Փոքր Ասիոյ մէջ : 1905ին Անգլիա կը յայտնէ թէ դիծը երկարելու չէ մինչեւ Պարսից ծոց : Դերմանիա կ'ընդունի առաջարկը, պայմանով որ Անգլիա խոստանայ չէզոք մը նալ ցամաքային պատերազմի մը պարագային : 1910ին դերման – թուրք բանակցութիւններ կը կատարուին դծին ճիւղաւորման դէպի արեւելեան նահանդները եւ Պարսկաստան : Ռուսերն ալ կը մտահոդուին այս անդամ : Ցարն ու Վիրնի կայսր Փոցտամի մէջ կը համաձայնին դծին դէպի Պարսկաստան երկարումին : Երկու կայսրութիւնները անհատական եւ քաղաքական չահերը պիտի մերձեցնէին : Դերմանիա կ'աչխատէր բաժնել Ռուսիան Ֆրանսայէն : Սոյն տեսակցութիւնը մը տատհոդեց Փարիզ եւ Վիէննա : Ռուսիոյ հետ մերձեցումը կը տկարացնէր դերմանութիւն – աւստրիական դինակցութիւնը : Դերմանիա կը փորձէր նաեւ Ֆրանկօ – անգլիական համաձայնութեան զօրութիւնը : Ռուսիա կը հրաժարի Փոցտամի համաձայնութենէն , Փարիզ եւ Վիէննա կը հանդարտին : Դերմանիա կ'ընդունի Պաղտատ – Պասրա դիծը թողուլ Անգլիոյ առանց պայմանի : 1911ին Անգլիա կը թողլատրէ անգլիական եւ դերմանական չրջանակներու մասնակցութիւնը երկաթուղիի չինութեան : Ֆրանսա կը հետեւի Անգլիոյ 1913ին երկու մեծ պետութիւնները կ'ընդունին դերման անհատական ծաւալումը երկաթուղիի թափանցումով : Փոքր Ասիան երկու պետութեանց ազդարակն էր, Դերմանիա ալ իր բաժինն ուներ նեղելու էր ազարակի չահագործումէն :

72 ընկերութիւններ արտօնութիւններ ունէին Փոքր Ասիոյ մէջ, անգլիական, ֆրանսական պելժիական , դերմանական : 1881էն ի վեր Հանրային Պարտքի վարչութիւնը անգլիացի եւ ֆրանսայի մասնագէտներու ձեռքն էր : Հանրային

ՀՈԳՈՒ ԶԱՒԱԿԸ

— *Բայց անհրաժե՞շտ է Նիս երթալ , ըսաւ Արուսեակ խնդալով, Վենետիկի օդը ալ չատ աղէկ եկաւ ինծի. ի՞նչպէս կ'ըլլայ եթէ ճամբուս հոս անցընենք :*

— *Աղջիկս, հոս խոնաւ է, կծու ցուրտ ալ կ'ըլլայ ըսին վարդապետները. մենք ցուրտէն ու խոնաւութենէն կը փախչինք արդէն :*

— *Բայց ես չատ լաւ կը դդամ հոս ինքզինքս :*

Տիրան էֆէնտի բան մը չըսաւ. Արուսեակի աչքերէն կը դուչակէր թէ անոր սրտին մէջ յուզում մը կար եւ թէ կաթեւոր ըսելիք մը ունէր :

— *Եւ յետոյ, ըսաւ Արուսեակ, օդէն աւելի արդեօք առողջութեան վրայ չա՞զդեր սրտի գոհունակութիւնը :*

Տիրան էֆէնտի իր խոշոր ու դթափայլ աչքերը յառեց Արուսեակի երեսը : Ալ – ջիկը ինքն իր վրայ ճիդ մը կ'ընէր. դէմքին յանկարծական կարմրութենէն յայտնի կ'ըլլար ներքին տագնապը :

— *Մօրեղբայր, ըսաւ տխուր չեչտով մը եւ հատիկ հատիկ չեչտելով բառերը , Նաւարեանի բացակայութիւնը չատ ըզդալի եղած էր ինծի համար :*

Արուսեակ որ չատ կը սիրէր մօրեղբայրը, իրեն այնքան մտերիմ, առաջին անդամն էր որ սրտի տեսակցութիւն մը պիտի ունենար անոր հետ :

— *Կը զդայի, ըսաւ Տիրան էֆէնտի հանդարտութեամբ :*

— *Ուրե՞մն :*

— *Ուրե՞մն ... ըսաւ Տիրան էֆէնտի ժպտելով :*

— *Ձեր կարծի՞քը, կամ լաւ եւս ձեր հրամա՞նը :*

— *Նաւարեանը կ'ուզես ամուսի՞ն ընտրել :*

— *Կը զդամ թէ անոր հետ միայն կըրնամ երջանիկ ըլլալ, եւ սակայն ամէն բան դիտէք, զոհուի՞մ : Դուք դիտէք :*

Արուսեակ չատ լուրջ էր, ու մօրեղբայրը կը զդար թէ իր դէմքը չէր տեսներ եռանդուն, առաջին տպաւորութեան ներքեւ դտնուող աղջիկ մը : Արուսեակ խորհելով կը խօսէր :

— *Կը ցաւիմ, աղջիկս, որ ազնիւ խորհրդական մը չես ընտրած, ըսաւ չատ յուզուած ձայնով , բայց դիտեմ որ ինչ պատ ուրիշն ալ չունիս : Բայց ես քեզի կրնա՞մ վստահելի ուղեցոյց մը ըլլալ : Ես ալ չատ նեղուած եմ, չատ տառապած, եւ դիտես թէ կեանքս չախչախուած է, անոր համար ալ չատ ներողամիտ եմ, չատ կարեկից, ամէնուն երջանկութիւնը կ'ուզեմ , մեծ ոճիր մը կը համարեմ ուէ նկատումով ուրիշին անմեղ երջանկութեանը արդելք ըլլալ : Գիտեմ, խեղճ աղջիկս, թէ ինչ պարագաներ կըրնան արդելք ըլլալ քու երջանկութեանդ : Մի՛տքս այդ ամէնը կ'ընդունի, բայց սիրտս անոնց դէմ կ'ըմբոստանայ. ի՞նչ ըսեմ քեզի որ վերջը դուն ալ չզդնաս , ես ալ չվշտանամ : Դուն խելահաս ես . ընտրութիւնդ որչափ որ մտքիդ առաջ – նորդութեամբը կ'ընես, անկէ աւելի ալ սրտիդ կը մղուիս : Եւ քեզի բան մը ըսեմ, ոչ միայն սիրոյ, այլ եւ կեանքի առթիւ պարագաներուն, նոյնիսկ դործի մէջ, սիրտը, խանդավառութիւնը մտքէն նուազ սխալական են : Գիտեմ թէ չես սըխալիր Նաւարեանը ընտրելովդ : Այդ երիտասարդը ես չատ կը սիրեմ ու կը յարդեմ , եւ անոր ծայրայեղ փափկանկատութիւնը ազնուութեանը ապացոյցն է : Նայէ ինչպէս ան երկուչարթի դիչերը լռիկ մը աչխարհքէ հեռացաւ : Հաս – կըցաւ թէ այդ դարչելի յօդուածին մէջ – տեղ հանած դաղտնիքը , զոր ինքն ալ չէր դիտեր, ընկերային տեսակէտով ան – ըզրպեա մը կը բանար քու եւ իրեն մի – ջեւ : Թերեւս դուն բանի տեղ չդնէիր այդ արդելքը, սակայն մա՞յրդ· ուսած փո – խանակ կենալու , քեզի հետամտելու , քու միջոցաւդ այդ անպիտանին վիժլուծելու, ձգեց դնաց, որպէսզի բնական հանդամանքնդ վերսկսիս մը իսկ չըսնէ :*

Այդ դաղտնիքը փնտռել , զուրս հանելը վտանգաւոր մըն էր. ընդդէ իր նպատակին հասաւ, դէթ մինչեւ ատկէ մը : Եւ սակայն այդ խեղճ տղան ինչը պէ՞տք է որ նչանակութիւն մը ունենար նայ : Ամէն մարդու պատասխանատուութիւնը իր ազատ կամքովը ըրած դործերուն մէջ է . արժանաւորութիւն կամ նարժանաւորութիւն հոն կ'սկսի : Եթէ մարդասպանի, աւազակներու դասակի իսկ եղած ըլլար, բնաւ իրեն ամօթ մը չէր ատիկա, բանական է որ ան – օգտուած չըլլար : Օր մը Փրանսայի Խանի մը նկատողութիւն ըրին թէ պաշտօնի մը կոչած էր ազնուական ծագումով մը կոչուած էր ամենամեծ հայրը մասնակցած էր ոճրագործութեան մը :— Օհ, ըսաւ Խանը, եթէ պղտիկ ոճրագործ մը իչխանը, եթէ պղտիկ ոճրագործ մը ծի մը իսկ փեսան եղած ըլլար, պիտի չներէի իրեն, բայց գաւակը ըլլալը յանցանքը չէ :

— *Ա՛խ, մօրեղբայրս, դիս երջանիկ կ'ընես, մօրեղբայրս ... : Բայց մա՛յրս :*

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(26 Շար.)

մէջ Ֆրանսացիները ունէին 2400 ոսկի Ֆրանք, Անգլիացիները՝ վեց միլիոն, Գերմանները՝ 900 մի – լիոն: Ազգային ձեռնարկներու մէջ Ֆրանսական դրամագլուխն էր 903 միլիոն Ֆրանք, գերմանականը՝ 750 մի – լիոն, անգլիականը՝ 230 միլիոն, ընդհա – նուր գումարը կը հասնէր հինգ միլիառ Ֆրանքէ: Ձեռքբերած պատերազմ ու – ժովը, պայքանեան մեծ պետութեան տիրապետութեամբ, Ռուսիոյ քաղաքական կազմակերպութեան տակ, Աւստրիա կը վտան – գուէր, Գերմանիոյ դէմ ալ Արեւելք ծաւա – լու կ'արգիլուի: Ծովէն ու ցամաքէն ալ կը շրջապատուած են երկդլուխեան կայսրու – թիւնը, երկու կայսրութիւնները: Գեր – մանիոյ երեսփոխանական ժողովը նոր տուրքեր կը քուէարկէ սպառազինութեան համար, ընկերվարականներն ալ կը մաս – նակցին քուէարկութեան: 1913 Յուլիս 3ի պետական օրէնքով Գերմանիա 820 միլիառ պիտի ունենայ, Ֆրանսա 730 միլիառ պիտի ունենայ, 1913 Օգոստոս 7 օրէնքով զինուորական ծառայութեան տարիքը պիտի տեւէ երեք տարի, պին – դարներու թիւը պիտի բարձրանայ 750 հազարի:

Կրկ, Անգլիոյ Արտաքին նախարարը, պատճառէն խաղաղասէր էր, բայց կը տեսնէր եւրոպայի յեղաշրջումը: Գեր – մանիա ծովային, մրցակից պետութիւն մը պիտի ըլլար, անտեսական գետնի վը – րայ ահաւոր մրցակից մըն էր:

Ֆրանսայի հանճարեղ տրիբունը կը նախատեսէր ընդհանուր պատերազմը, ա – պագայի հետեւանքներով: 1912 Հոկտեմ – բեր 20ին կը գրէր· « Մարոքի խնդիրը վճռապորդ Թրիփոլիի, ան ալ Պալքան – ներու պատերազմին, որ պատճառ պիտի ըլլայ ընդհանուր պատերազմին »: Ժօրէս կը խօսէր զինուորական ծառայութեան դէմ, համոզուած էր որ Ֆրանքեւռուս պայմանը Գերմանիոյ դէմ ուղղուած էր: Գիտէ թէ Իզվոլսքի քէն պահած է Է – քսթալի դէմ, Ֆրանսա Իզվոլսքիի քե – նաձողութեան ծառայելու փառասիրու – թիւնն ունի միթէ: Ազգայնամոլ մամու – լը ամբաստանէց Ժօրէսը որպէս «գերման ընկերվարականներէն կաշառուած, մասոն եւ քանդումի գործակալ, ծանրի մը, գաւառան մը »:

Ժօրէս նահատակուեցաւ խաղաղու – թեան պահպանման համար:

Ռուսիա մարդ ունի, բայց ելեւմուտ – ը խախուտ է, ներքին կացութիւնը մը – տորոգիչ է: Գերման ընկերվարականը նորանախէ է, ռուս ընկերվարականը պատերազմի կը սպասէ յեղափոխութեան համար: «Պատերազմը կրնայ ներքին խը – ռովութեանց պատճառ ըլլալ», կ'ըսէր Իզվոլսքի 1900 Մարտին:

Պետական խորհրդական Տուրնովոյ Յա – նին կը յանձնէ յուշագիր մը 1914ի սը – կիզբը· «Ռուս զանգուածը անմիջական շահերով տարուած՝ պատերազմի մէջ կը տեսնէ յեղափոխութեան կարելիութիւ –

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՍՓԻԹՈՒՔԷՆ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

« Ցառաջ »ի Սեպտեմբեր 9ի թիւին մէջ կարդ մը տեղեկութիւններ հրատարակած էինք այն 27 պատանիներուն մասին, ո – րոնք Հայաստան զացած էին այս ամառ:

Այդ առթիւ թիւրիմացութեան մը հե – տեւանքով ըսուած էր թէ այդ տղաքը աշխատած են կիրովականի մէջ: Իրա – կանին մէջ, անոնք ոչ մէկ աշխատանք տարած են այլ պտըտած ու հիւրասիր – ուած են Հայաստանի զանազան քաղաք – ները եւ այցելած տեսարժան վայրեր: Վերադարձի առթիւ ալ ընդունելութիւն մը տրուած է իրենց ի պատիւ՝ Երեւանի մէջ:

ՋԵՐՄՈՒԿ

— Հիւանդը կ'առողջանայ, եթէ Քառ – լսպատի ալ ճարէք· միակ փրկութիւնը այդ է ...:

Դիւրին է ըսել՝ «եթէ ճարէք», բայց ո՞ւրկէ ... Ձեխերու երկրէն այդ հրաշա – գործ ապը Հայաստան կը հասնէր միայն պատահարար, ձմեռուդի մը, կամ եւ – րոպա ուսանելու զացած եւ արձակուրդի համար երկիր վերադարձող հատ ու կէտ հայ երիտասարդներու միջոցաւ:

Մինչդեռ Հայաստանի պանդան վայ – րերուն մէջ դարեր չարունակ ի զուր կը հոսէին Քառլսպատի (Քարլովի – վար) աղբիւրներուն նման հանքային բուժիչ ջուրեր: Ի հարկէ, ժողովուրդը հինէն ի վեր տեղեկութիւններ ունէր Հայաստանի այդ հանքային ջուրերու բուժիչ յատկու – թիւններուն մասին:

Ջերմուկի հանքային ջուրերը սքան – չելի արդիւնք կուտան յօդերու, ոսկոր – ներու, մկաններու հիւանդութիւններուն, ինչպէս նաեւ ստամոքսի – աղիքի հիւան – դութիւնները բուժելու խնամքին մէջ: Ջերմուկի ջուրով կարելի է բուժել նաեւ երկարատեւ (բրոնիք) դարձած լիարդի բորբոքումները, մաղձուղիներու եւ մաղ – ձապարկին բորբոքումները, ինչպէս նա – եւ ջղային դրութեան, նիւթափոխակա – նութեան, կնոջ գործարաններու հիւան – դութիւնները:

Ջերմուկի ջուրերը իրենց հանքային ա – ղերու տեսակով կը հաւասարին Քառլս – պատի ջուրերուն արժէքին: Աւելին, ա – նոնք առաւելութիւն մըն ալ ունին: Ջեր – մուկի հանքային ջուրերը կը ժայթքեն 64 աստիճան տաքութեամբ:

Հանքային ջուրերէն զատ, Ջերմուկ կլիմայական հրաշալի յատկութիւններ ունի: Վայրը, ծովի մակերեսէն մօտ եր – կու հազար մեթր բարձրութիւն ունի, ինչպէս նաեւ ստուերախիտ անտառ: Ա – ռողջարանները չրջապատուած են կանաչ մարգագետիններով, լեռնային օդը մա – քուր է, հաճելի եւ բուրումնաւէտ, ամա – ռը զով է, ձմեռը՝ համեմատաբար մեղմ եւ ձիւնաչատ: Կլիմայական այս առա – ւելութիւններուն չնորհիւ Ջերմուկը կը դասուի առաջնակարգ առողջարաններու չարքին:

Զարգացման լայն հեռանկարներ ունի: Արմա դեռին ջուրերը, որ յիսուն քիլո – մեթրէն աւելի երկարութեամբ փապու – ղով պիտի թափին Սեւան, ամբարտա – կին մէջ պիտի հաւաքուին Ջերմուկի մօտ; առեղծելով արուեստական լճակ մը: Այս լճակը նոր դեղեցկութիւն մը պիտի տայ առողջարանին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

× Հայաստանի մէջ ներկայիս մարմ – նամարզութեան կը հետեւին պանդան տարիքի եւ մասնագիտութեան տէր 325 հազար անձեր:

× Քառասուն հազարի կը հասնի մար – զիչներու, դատաւորներու եւ վարչական մարմիններու անդամներուն թիւը:

× 211·000 աշակերտներ մարմնամար – զութեան կը հետեւին նախակրթարաննե – րու մէջ:

× Մարզական 37 դպրոցներ կան, 468 պատանիներով եւ աղջիկներով:

× Մարզանքով կը պարապին 88·200 կիներ եւ աղջիկներ:

× 1478 մարզիկներ չրջանաւարտ եղած են «Ֆիզիքական կուլտուրայի» հայկա – կան հիմնարկութենէն, որ 19 տարուան կեանք ունի: Այս տարուան արձանագրը – ուողներու թիւն է՝ 150:

× 23 հայ մարզիկներ կամ խորհրդա – տու մասնագէտներ պիտի ըլլան Թոքիոյ Ողիմպիականի խաղերուն մասնակցող Խորհ· Միութեան խումբին մէջ: Առնուազն են աչխարհի հնգամարտի ախոյեան՝ Ե – րեւանցի Ի· Նովիքով, Ալպէր Ազարեան, Ս· Քոլարեան, Դաւիթ Մուչեղեան եւ ուրիշներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

—o—

ՎԱԼԱՆՍ, (Ցառաջ).— Երկար լռութե – նէ մը ետք, ահաւասիկ Վալանսի Հայ – Մարզականը կրկին ասպարէզ կ'իջնէ ու – րախ լուրեր տալու համար Ֆրանսահայ մարզասէր հասարակութեան:

Պատուակալ վարչութեան, վարչական եւ յանձնախումբերու կազմէն վերջ ներ – կայիս կանոնաւորաբար տեղի կ'ունենան պնդախաղի չաբաթական փորձերը եւ չը – աբտական մարզանքները:

Հայ – Մարզականի առաջին խումբը ունեցաւ երկու բարեկամական խաղեր, ընդդէմ կրէսի եւ Փորթ լէ Վալանսի հա – կառակորդի մարզադաշտին վրայ, հա – կառակ մեր չորս լաւագոյն խաղացողնե – րու բացակայութեան, հաւասար դուրս եկան 6ով 6 եւ 3ով 3:

Խաղերը չատ յաջող եւ կարդապահօրէն ընթացան:

Ուրախութիւնը մեծ է վարիչի, մար – դիչի եւ մարզիկի միջեւ: Ամէն միջոց ձեռք առնուած է այս տարի բարձրացնե – լու Հայ – Մարզականի կարգը «Փրոմօ – սիոն տ'Օնէօռ»ի:

Շատ Հայ երիտասարդութիւնը Սեպ – տեմբեր վերջի կիրակի ամբողջ օրը կազ – մակերպած էր դաշտահանդէս եւ գնդա – խաղի մրցում (Թուռնուա տը 11), 4 հայ – կական գոյր խումբերու միջեւ, Լիոն – Տէսինի Հ· Մ· Ը· Մ·ի, Վիէնի երկու Հ· Մ· Ը· Մ·ի խումբերու, որոնց կարգին հրաւէր ստացած է նաեւ Վալանսի Հայ – Մարզականը:

Ահա, այսպէս քայլ առ քայլ կը յառա – ջանանք յաջողութեանց ճամբուն վրայ:

ԱԶԱՏ – ՄԱՐԶԻԿ

ՕՏԱՅԱՆՔ

« ՍԻՈՆ » պաշտօնական ամսաթերթ Ե – րուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին, Թիւ 8, Օգոստոս 1964:

ԿԻԼԻԿԻԱ, պաշտօնաթերթ Ամերիկա – հայ ազգային առաջնորդարանի: 1964, Թիւ 5:

ՀԱԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Ժէ.

Ցաջորդ օրը ձի նստան ու ճամբայ ե – լան դէպի հարաւ՝ Սիկեթվար երթալու համար:

Ամբողջ տաք օր մըն էր: Աւերակ դիւ – ղերուն մէջ ամէն տեղ թաղում կ'ընէին ու տանիքները կը նորոգէին: Գիւղերէն ո – մանց մէջ, ինչպէս իրենց գիւղին մէջ, ոչ երկու ծերը կամ պառաւներ միասին կը քափառէին: Այն գիւղերուն բնակիչ – ները թուրքերը քշեր տարեր էին:

Երբ Սիկեթվարի եղեգնուտներուն հա – սան՝ քահանան վեր նայեցաւ:

— Հոս է, փառք Աստուծոյ:

Գրիգոր հասկցաւ թէ վաղենտ Թէօրէօք եշխանի մասին էր խօսքը· ու զարմացաւ:

— Ուակի՞ց հասկցաք:

— Կը տեսնե՞ս դրօշը:

— Հոն աչտարակի՞ն վրայ:

— Այո, հոն:

— Կարմիր ու կապոյտ:

— Անոնք իշխանին գոյներն են: Կը նը – շանակէ թէ իշխանը տունն է:

Եղէգներու անտառը հասան, ու կը ձիավարէին իրարու քով քովի: Ամէն առուակին լիճ ձեւացնող ջուրը կը փակ – փըլէր իրենց առջեւ: Ջուրին կեդրոնը դուրս ցցուած թուխ պատերով աչտարա – կին մարտկոցը՝ հպարտութեամբ կը դի – տէր ինքզինքը ջուրին մէջ: Սպատերու մեծ երամներ աչքի կը զարնէին ջուրին վրայ ամէն կողմը:

Քահանան նորէն խօսք առաւ:

— Տղաս, չէ՞ս կարծեր թէ Թոպօ քիչ ուժերով պատերազմ սկսած ըլլայ: Ու կրնայ հոն ալ մնացած ըլլալ:

— Հոն, պատերազմի՞ն մէջ:

— Այո՛, հոն:

Գրիգոր երբեք այս բանը չէր մտա – ծած: Իրեն համար Տոպօ անյաղթելի էր, ու ինքը պիտի չզարմանար եթէ մինակը Թշնամիին բանակին դէմ վազէր:

— Եթէ յանկարծ մեռած ըլլայ, — ը – սաւ քահանան, — ես կ'որդեգրեմ քեզ:

Առաջին վայրէ կամուրջին վրայ քշե – ցին ձիերը, որ երկար ցեցերու վրայ կը բարձրանար ջուրին վերեւ ու արտաքին բերդը կ'առաջնորդէր: Հոն կամուրջին տակն ալ սպերու եւ բաղերու երամներ կը վխտային ջուրին վրայ: Անցան նոր քաղաքէն, ապա դարձեալ փայտէ կա – մուրջի մը հասան: Այս կամուրջը դէպի հին քաղաք կը տանէր: Երկու աչտարա – կով եկեղեցիին առջեւ՝ երեք պաղպաղա – ձառ կիներ նստեր էին, երեքն ալ կեռաս կը ծախէին· մէկը ճիշդ նոյն ժամանակ կեռաս կը դնէր բակոտն աղջկան մը զոդ – նոցին մէջ: Եկեղեցւոյ դուռը երկաթով կը պատէին:

Հոն նորէն կամուրջ մը կար, պերան – ներէ չինուած նոր կամուրջ մը, բայց երկայն ու լայն կամուրջ մը, ու տակէն խոր ջուրը կը ցոլար:

— Հիմա կը հասնինք ներքին բերդը, – ըսաւ քահանան, — բայց առեն ալ է:

Ու խնամքով սրբեց թաչկինակով դէմ – քը:

Բերդին դուռը բաց էր եւ ուժեղ տրո – փիւններ կը լսուէին ներսէն: Լայն բա – կին մէջ կատաղաբար արշաւող զրահա – զգեստ մարդ մը տեսան՝ փայտի ամպի մը մէջէն, ապա երկրորդ մը ու անոր դէմ կը խոյանար: Կարծես երկու պը – ղինձէ արձաններ նետած ըլլային ողջ ձիերու վրայ· մէկը նոր, արծաթէ չին – ուած, իսկ միւսը ժժգոյն, ոեղ տեղ ժանգոտած, կարծես մինչեւ հիմակ մութ սենեակի մը մէջ մոռցուած ըլլար· ապա թէ ոչ երկու աղաւաւարտները մի – այն կը տարբերէին իրարմէ· մէկը հարթ բոլորչիաձեւ, իսկ միւսին վրայ արջու գլուխ մը կը փայլէրը նոյնպէս ոսկեթա – զոյն: Զիերուն կուրծքն ալ խեցգետինէ պոչի ձեւով զրահ մը կը պաշտպաներ:

— Ան է իշխանը, — ըսաւ քահանան յարգանքով, – այդ արջու գլուխ կրողը:

Երկու ձիաւորները աչտէներով յար – ձակած էին իրարու վրայ, ու երբ իրա – րու քով հասան երկու ձիերը իրարու դէմ ցցուեցան· սակայն աչտէները սահեցան զրահներու վրայէն:

— Լախտ, — ոսկոյ արջու գլուխով մարդը, երբ ձիերը իրարմէ հեռացան:

Ոչ մէկուն դէմքը տեսանելի էր, որով – հետեւ սպաւաւարտներուն դիմակալները իջած էին:

Պոռալուն վրայ դռնէն առաջ վազեց կապոյտ կարմիր համազգեստ հագած զինակիր մը ու երկու հաւասար լախտեր արոյրէ գունտով ու երկու վահաններ երկարեց մենամարտողներուն:

Անոնք անմիջապէս հեռացան իրարմէ: Հարթ սպաւաւարտ ունեցողի ձիուն բեր – նէն սպիտակ փրփուր կը կաթկթէր: Բա – կին կեդրոնը դարձեալ իրարու վրայ խո – յացան:

Նախ հարթ սպաւաւարտաւորը հարուա – ծեց:

ԿԵՉԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար·)

Պ. Մխիթարեան Գավէզեան, Տէր եւ Տիկին Արիս Գավէզեան եւ զաւակները՝ Մխիթարեան, Օր. Ալիս Գավէզեան, Օր. Անահիտ Գավէզեան, Պ. Տէլեմաք Գավէզեան, Պ. Էտուար Գավէզեան, Այրի Տիկին Քրիստինէ Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Թոռնիկ Գասպարեան եւ զաւակը՝ Մարի – Քրիսթին, Արծրուն Գասպարեան եւ Արծուիկ Մարզարեան ընտանիքները ինչպէս ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ աղգականին՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՎԷԶԵԱՆԻ

(Ծնեալ եղիազարեան – Նարոյեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Քան, Սեպտ. 11ին, ուրկէ մարմինը Փարիզ փոխադրուեցաւ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի ժամը 14·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանէլօ – Փարիզիէնի գերեզմանատունը :

« ՅԱՌԱՋ ».— Մեր ցաւակցութիւնները Գավէզեան ընտանիքին :

Գայթանճեան ընտանիքը կը ծանուցանէ ԼԵՒՈՆ ԴԱՑԹԱՆՃԵԱՆԻ

մահը որ պատահած է Ուրբաթ Սեպտեմբեր 11ին :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է երկուշաբթի Սեպտեմբեր 14ին, Փրա – տոյի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկե – ղեցւոյ մէջ :

Կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահագդ : 147 Պուլվար տը լա Լիպերա– սիոն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Օր. Զարուհի, էլիզ եւ Լօրա Մեհթերեան, Տիկին Ալիէթ եւ համայն ընտանեկան պարագաները կը ծանուցա – նեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (20 Սեպտ.) ա – ռաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե– ղեցին,

ԳՐԻԳՈՐ ՄԵՀԹԵՐԵԱՆի

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալ արուեստա – գէտին յիշատակը յարգող իր ընկերներն ու բարեկամները :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անկողնի սաւան չինող գործաւորուհի – ներ եւ սորվիլ փափաքող աղջիկներ :

Դիմել՝ Յակոբ Փափագեան տուն,
3, Rue Lafayette, MARSEILLE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Հերմինէ Հ. Թաղուորեանէ քան Ֆրանք, ի նպաստ Օգնութեան Նպատակին :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. կապոյտ Խաչի Պօմո– նի մասնաճիւղի վարժարանը կը վերա – բացուի այս Հինգշաբթի :

Արձանագրութիւն, դասարաններու բա– ժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պի – տի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Վահրամ Կ. Միսքիկի կողմէ :

Փափաքելի է որ Պօմոնի եւ չրջակայքի հայ ծնողքները փութան արձանա – գրել տալ իրենց զաւակներն ու չզրկել զանոնք՝ մայրենի լեզուի ուսումէն :

ԱՂՔԱՏԱՀՈՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ
Հոկտեմբեր 25ին, ժամը 16էն 24 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մեծաքանակ պոնեթրիի մը մէջ աշ – խատելու համար կ'ուզուի երիտասարդ մը, որ կարող վարել դիմայ : Դիմել՝

MUTEVELIAN
58, Rue de Cléry, PARIS (2e)

ԱՆԾԱՆՕԹ ՋԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

« Հայաստանի Սուրբ » կոմիտէն կը հաղորդէ որ հրաւիրուած է արծարծելու Անծանօթ Զինուորին Բոցը, այս Ուրբաթ ժամը 18ին : Համախմբում՝ ժամը 17·30– ին, Էթուալի հրապարակին ստորերկր – եայ անցքին առջեւ : Այս արարողութիւ – նը կ'ոգեկոչէ ի մէջ այլոց Շամփանեսի, Սոմի եւ Արարայի ճակատամարտները ո– րոնց մասնակցած են Հայերը :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1964 – 1965

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սա – կաւիս ազատ տեղերը զրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյա – պաղ Վարժարանի Տեսչութեան :

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
Sèvres (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան Փորագրութիւն —

ՄԱՇՏՈՑ ՄԽԻԹԱՐ ԱԼԻՇԱՆ ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ ԶԱՐԵՆՑ

ԳՆԵԼՈՒ համար ԴԻՄԵԼ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

— * —

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – Սենեակներ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգիոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգիոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԻՔ ԵՒ ՎԱՅԵԼԵՑԻՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած

Նոր Սերունդի Լիոնի եւ Տէսինի խում– բերուն կողմէ :

Այս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան սրահը :

Կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականները եւ կազմոյտ Խաչի ընկերուհիները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 21ին, երկուշաբթի առաւօտ :

1, Bld. du Nord, LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը, այս Շորեքշաբթի, (16 Սեպտեմբեր), ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո – րիչ է :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փանոսեան Զաւէն Արշակի, ծնած 1921– ին Պաթում, հայրը՝ Արշակ, մայրը՝ Ե– րասխիկ, քոյրը՝ Ռոզա, եղբայրները՝ Գէ– որգ, Դանիէլ : Լուր ունեցողներէն կը խնդ. Այրի Տիկին Տոնոյեան,

LA CIOTAT (B. du R.)
13, Rue Victor Arnaud

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՋԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՋԴ	40 Ֆ·	միջնէ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միջնէ	1/8	սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ»	10 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշգրտուած ծառայով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 Ֆր·
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 Ֆր·
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 Ֆր·
	Յարալէզներու Դաւաջանութիւնը	7 Ֆր·
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 Ֆր·
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	Կարթը	5 Ֆր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորները ալ լաթակազմ են, տպուած երեւան

ՐԱՖՖԻ, երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 Ֆր·
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, երկեր, 2 հատոր	15 Ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ՉՕՐԵԱՆ, Ցուշերի գիրք	7 Ֆր·
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, երկեր, Ա· հատոր	10 Ֆր·
ՆԱԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 Ֆր·
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, երկերի ժողովածու, հատորը	10 Ֆր·
Ա. Գ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 Ֆր·
Մ. Գ. ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 Ֆր·
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական Էֆեթաքներ, 3 հատ,· հատորը	15 Ֆր·
Ա.Լ· ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 Ֆր·
Ա. Բ. ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 Ֆր·
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 Ֆր·
Գ. Խ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 Ֆր·
Հ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 Ֆր·
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր·
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 Ֆր·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՆ ԿԵԴՐՈՆԱՑԵԼԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
16
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
16 SEPTEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԺԱ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10110

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 10.110

ՄՈՒԱՆ ՕՕՍՔԸ

ՏԱՐԱԳՐՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ամէն տարի այս եղանակին Փարիզի չափաւորները կ'ողեկոչեն վերջին աշխարհամարտի ընթացքին տարադրուած իրենց ազգակիցներու յիշատակը :

Սեպտեմբեր 13ի կիրակի օրը քանի՜ տարի անդամ ըլլալով այդ ողեկոչումը տարեցին բացառիկ հանդիսաւորու – թեամբ, Փարիզի մեծ սինակոկին մէջ :

Հանրապետութեան նախագահը ներ – կայացուցիչ մը ղրկած էր այս հանդիսութեան, որուն կը մասնակցէին նոյնպէս պաշտօնական անձնաւորու – թիւններ, հրեայ եւ օտար կամաւորական միաւորներ իրենց դրօշակներով, ինչ – պէս նաեւ ֆրանսական զինուորական նը – շանակմամբ մը, որ կրօնական արարո – ղութեան աւարտումին հնչեցուց մեռեալ – ներու ողեկոչումը :

Հանրապետ Քափլան եւ Փարիզի քաղաքապետ Ֆրանսուազ Տուպոն ֆրանսերէն ճառեր կարդացին, ամփոփելով յիշատակը Հիթլէրի դահ – ընկած միլիոն Հրեաներու, որոնց 115·000ը ֆրանսացի, յետոյ աղօթեցին այս երկ – րի բարօրութեան եւ բարգաւաճման հա – մար :

Ֆրանսական հեռատեսիլը կիրակի դի – տաւորուն վայրկեան յատկացուց Հրեայ Տարագրեալներու Օր»ուան այս տօնակատարութեան :

Հանրապետ Քափլան Հիթլերի ցե – ղասպանութիւնը պատմութեան մէջ «անդրնշագ» դէպք մը որակեց :

«Այդ ժողովուրդը աշխարհի բոլոր ազ – գերէն աւելի կը զգայ ահաւորութիւնը այդ ոճրին, որուն ենթարկուեցան նոյն պատճառութեան տակ ապրող Հրեաները», Ֆրանսացին մինչեւ Լեհաստան :

Ներկրնացման ճամբարներու, մանա – ւանդ Ռուիրնվալտի , Աուշվիցի եւ այլ տեղերու կողի փուռերուն մէջ վայրենա – բար եւ սոսկալի ձեւով մահացուած հարիւր հազարաւոր Հրեաներու յիշատակին համար մէկ ամէնէն աւելի մենք է , որ յար – գանք ունինք :

Եւ որանոյ կը մասնակցինք անոնց ազգակիցներուն ներկայ տագնապին հանդիսութեան : Որովհետեւ մեր ազգին մը՝ Թուրքին դործած ան – գթութիւնները՝ անզէն ու անպաշտպան մար – միններու, անմեղ կիներու, աղջիկներու եւ մանուկներու վրայ :

Թուրքին աշխարհամարտի այն դժխեմ տարին, երբ Հիթլէր յանձնապաստան ընդով կը ջարդէր Հրեաները, այն հաս – տատութիւնն ու հաւատքը ունէր անպատիժ պիտի մնայ : Ու իրրեւ օ – րինակ կը յիշէր Հայերը, որոնց ջարդը – ները ո՛չ մէկ պատասխանատուու – թեան կանչուած էին յաղթական դաշնա – կիներու կողմէ, երբ 1918ի աշնան Թուրքը հաշիւ տալու ժամը :

Վարչապետ Քափլան «ցեղասպանութիւն» բառին վրայ չդացած ենք ուրիչ ցեղաս – պանի մը՝ Թուրքին դործած ան – գթութեան եւ իսկապէս անմախընթաց ոճիրները՝ անոնց ու անպաշտպան մար – մինները, անմեղ կիներու, աղջիկներու եւ մանուկներու վրայ :

Հիթլերին աշխարհամարտի այն դժխեմ տարին, երբ Հիթլէր յանձնապաստան ընդով կը ջարդէր Հրեաները, այն հաս – տատութիւնն ու հաւատքը ունէր անպատիժ պիտի մնայ : Ու իրրեւ օ – րինակ կը յիշէր Հայերը, որոնց ջարդը – ները ո՛չ մէկ պատասխանատուու – թեան կանչուած էին յաղթական դաշնա – կիներու կողմէ, երբ 1918ի աշնան Թուրքը հաշիւ տալու ժամը :

Վարչապետ Քափլան Հիթլերի ցե – ղասպանութիւնը պատմութեան մէջ «անդրնշագ» դէպք մը որակեց :

«Այդ ժողովուրդը աշխարհի բոլոր ազ – գերէն աւելի կը զգայ ահաւորութիւնը այդ ոճրին, որուն ենթարկուեցան նոյն պատճառութեան տակ ապրող Հրեաները», Ֆրանսացին մինչեւ Լեհաստան :

Ներկրնացման ճամբարներու, մանա – ւանդ Ռուիրնվալտի , Աուշվիցի եւ այլ տեղերու կողի փուռերուն մէջ վայրենա – բար եւ սոսկալի ձեւով մահացուած հարիւր հազարաւոր Հրեաներու յիշատակին համար մէկ ամէնէն աւելի մենք է , որ յար – գանք ունինք :

Եւ որանոյ կը մասնակցինք անոնց ազգակիցներուն ներկայ տագնապին հանդիսութեան : Որովհետեւ մեր ազգին մը՝ Թուրքին դործած ան – գթութիւնները՝ անզէն

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ

ՄՄԲ.— Շատ հիչ ծանօթ է այս ուսումնասիրութիւնը, որ տպուած է, թերեւս էջմիածնայ պաշտօնաթերթին մէջ, բայց Փարիզի Նուպարեան մատենադարանի օրինակը ամբողջական չըլլալով՝ չենք գիտեր թէ շարունակուա՞ծ է: Ապահովա – բար գրի առնուած՝ երբ դեռ Սողոմոն սարկաւագ էր Կոմիտաս :

Պատմութիւնը գրեթէ լռում է, ոչինչ չէ հաղորդում Հայոց եկեղեցական հին եղանակների, ինչպէս եւ խազերի մասին:

Աւանդութիւնը Հայոց եկեղեցական եղանակների դիւտը կամ կարգաւորութիւնը, որ ամենայն հաւանականութեամբ գրերի դիւտի չրջանի արդիւնքն է, վե – րագրում է Ս. Սահակին. իսկ մինչեւ գրերի դիւտը Հայոց եկեղեցիներում երգեցողութիւնը սաղմոսերգութիւն էր : Ժամանակ անցնելով սաղմոսերգութեանը կից զարգացան Շարականի եղանակները:

Արդեօք սաղմոսերգութիւնն ի՞նչպիսի եղանակներով էր երգւում , յայտնի չէ. հաւանականաբար ժողովրդական հին ե – ղանակներով :

Ե. դարում գրերի դիւտը, Ս. Գրքի թարգմանութիւնը հոգեւոր երգեր յառաջ բերին: Հետզհետէ զարգացաւ եկեղեցական պաշտամունքն ու ժամերգութիւնը , հանդէս եկան մի չարք երգիչներ, յօրի – նեցին չարականներ, ճառեր, ներբողներ, եկեղեցական տէրունական եւ սրբոց տօների նշանակութիւնը ժողովրդին բա – ցատրելու նպատակով :

Այդ իսկ չարականները զլխաւոր չարժառիթ եղան Ութն ձայն եւ երկու Սեղի եղանակների յառաջ գալուն, ըստ Ցայտմաւուրքի՝ Ս. Սահակի ձեռքով : Այս – պէս սաղմոսերգութիւնը տեղի տուեց չարականի եղանակներին:

Շարականի եղանակների Ութն ձայնի բաժանմունքը ծագել է Ութն կանոն սաղմոսներից :

Շարականի եղանակներից յետոյ կա – մաց կամաց հանդէս եկան Տաղերի, Գանձերի, Աւետիսների եւ այլ հոգեւոր երգերի տեսակներ, հանդիսաւոր ժամեր – գութեան պահանջից :

Սոքա եւս ներբողներ են, միայն ժողովուրդն էր երգում: Սոքա ժամանակի ընթացքում այնքան բազմացան եւ ճիւ – դաւորուեցան, որ իւրաքանչիւր եկեղեցական ոօն յատուկ տաղն ունէր, սոցանից առանձին առանձին ժողովածու կազմուեցաւ, Տաղարան, Գանձարան, երբ – դարան անունով : Սոցա սկզբնաւորութիւնը պէտք է որոնենք նոյնիսկ Ե. դարում, որովհետեւ աւանդութեամբ մեր ձեռքն են հասել տաղեր, մեղեդիներ, ծննդեան աւետիսներ Մ. Խորենացու անունով : Այս կարելի է երկու կերպ բացատրել, նախ՝ եթէ նոքա նորանն եւս չլինէին, քանի որ լեզուի ոճն ազատագ – ուած է դարերի ընթացքում, այնուամենայնիւ նորան ընծայելն իսկ ապացոյց է ե. դարից սկիզբն առնելուն, կամ թէ չէ՝ պէտք է ընդունենք որ ամէն մի նոր բան, դրերի դիւտից եւ Ս. Գրքի թարգմանութիւնից յետոյ, ժողովուրդը վերագրում էր ե. դարու Ս. Հայրերին :

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԵՐԻ ԶԵՒՆ ՈՒ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Սոցա արտաքին կազմութիւնն արդէն վկայում է յատուկ երգելու համար յօրինուած լինելը, տաղերը կարճ, տները երկու, երեք կամ չորս տողանի, չափածոյ են, բառերը մեծ մասով միանչանկ եւ երկվանկ են, բառախաղութիւնը , հանդիսութիւնը, զուգահեռականութիւնը մի ընդհանուր ներդաշնակութիւն են նոր – կայացնում սոցա մէջ: Եւ այս ձեւաւորութիւնը գործ է դրուած եղանակը լոկ խաղուն կացուցանելու նպատակով :

Տաղեր՝ սոցա բովանդակութիւնը պատկերացնում է պարզ կամ այլաբանօրէն Քրիստոսի անօրէնութիւններն եւ սրբերի կեանքի, նահատակութեան որ եւ է նշանաւոր եւ ազդեցիկ րոպէն :

(Այստեղ տպուած է Ցարութեան տաղին ձայնագրութիւնը , առաջին տունը միայն, հետեւեալ ծանօթութեամբ . — Երգեց Արժ. Գէորգ վարդ. Ռշտունի , ձայնագրեց Սողոմոն Սարկաւագ):

Ահեղ ձայնս որ ես լուայ ,
Սա բակէ զամուրս որ ունիմ :
Զամուրս իմ բակել կամի ,
Գերելոցն առնել գերեդարձ :

Գերեացն երանի ասեմ ,
Որ եղեն ի յառն Առիւծուն :
Ի յառն Առիւծուն եղեն ,
Այլ չունին ակն տանջելոյ :

Ակն տանջելոյ չունին ,
Ակն ունին անանց պսակին :
Պսակ բոլորեալ առնուն
Յառիւծէն, յանմահ Արքայէն :

Փառս Փրկողին տացուք ,
Որ փրկեաց զգերեալսն բանտէն:

Գանձեր՝ *սոքա արտայայտում են աչխարհի համար մաղթանք : ԺԴ. դարի վերջերում եւ մանաւանդ ԺԵ. դարում դանձերը մեռելների վերայ էին երգում, նոցա բերանից խոստովանելով զղջումն եւ աչխարհի ունայնութիւնը : Գանձերի եւ տաղերի զանազանութիւնն այն է , որ առաջիններն իսկապէս ճառեր են, արտաքին ձեւը փոխած՝ տաղաչափական :*

Աւետիսներ՝ *սոցա նիւթն առնուած է Ս. Աւետարանից, հրեշտակների հովիւներին Մանուկ Յիսուսի ծնունդն աւետելու րոպէն : Աւետիսները վերագրում են Մ. Խորենացուն, բայց ոճը խիստ փոխուած է ժողովրդի մէջ՝ բերնէ բերան անցնելով : Այժմ եւս կան անթիւ անհամար Աւետիսներ, որոնք զանազան տեղեր, այլ կերպ եւ այլ եղանակով են երգւում , բայց ընդհանրապէս խօսքերի բովանդակութիւնը միեւնոյն է, զանազանութիւնը բարբառի մէջ է, իսկ եղանակները կամ Դկ. որպէս Խորհուրդ մեծ չարականը, կամ Ա՛ զարձուածք՝ Դ՛ի եւ Դկի խառնուրդից բազկացած: Մէջ ենք բերում Ռշտունեաց Պօղոնիս դիւղի աւետիսը, որ ձայնագրեցինք Արժ. Գէորգ վարդապետին եղբայր Ցարութիւնից, որ նոյն դիւղի բնակիչ է :*

(Այստեղ տպուած է ձայնագրութիւնը եւ ապելցուած. «Նոյն եղանակով երգւում են միւս բոլոր տները, միայն թէ վերջին տունը վերջանում է Լա») :

Արդ ցընծացէք , ուրախացէք ,
Եա – լէ – լիւ :

Այսօր ծնունդ ի Մարիամայ :
Մարիամ գնաց դուռն ի յերին ,
Քամակ էտու խաչափէտին ,
Շնչեց էրի Յիսուս որդին ,

Յիսուս որդին մկրտեցին ,
Բուրդ խանձարու փաթըթեցին :
Էնէկ ա էզ սուրբ Յովհաննէս ,
Քեզ Քրիստոսին էաւոր արին :

Էնէկ ա էզ գետ Յորդանէս ,
Քրիստոս մէջ էզ մկրտեցին :
Էնէկ ա էզ բուրդ խանձարուր ,
Քրիստոս մէջ էզ փաթըթեցին :

×

Էս տան շինած աշնան շինած ,
Էս տան բարեր մարմար բերած ,
Թոնէր ի նի(1) խրնձ (2) եկեղցի ,
Հարսներ ի նի խրնձ եղուրնիէ ,
Աւելը ձեռ փունջ մանուշակ ,
Կախէն(3) զձեռ նոան գինին :

×

Մամիկ , մամիկ, ես էե ծառայ ,
Սօլեր ոսներ կը ճովրոայ ,
Կոէեով(4) էքի կը խոխորոայ :
Ձեր տղի անուն ի՞նչ ա (Ներսէս) :

Ներսէս նստի ծառի տկին,
Բրչամ(5) թալէ ծառի ճղին :
Քանի ծառին ճող կայ ,
Ձեր Ներսէսին շատ արեւ կայ :

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

(1 Շար.)

Բառերու նշանակութիւնը .— (1) *Մէջ*: (2) *Քանց*: (3) *Բաժակ* : (4) *Ընկոյզ* : (5) *Ծամ* :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՐԱՈՒԻԵՍՏ

Գ.

Աւանդապաշտ ժողովուրդի ուշադրութենէն չէր կրնար վրիպիլ միջնադարեան Հայաստանի ամէնէն ուշագրաւ ճարտարապետական յուշարձաններէն մէկը , հռչակաւոր Գեղարդավանքը կամ Այրիվանքը, որու մասին Թորամանեան գրած է — « Զենք կարող մոռանալ այս չքնաղ պատկանող Այրիվանքի (Գեղարդի) քարակոփ եկեղեցիներն ու ժամատները, սակայն անոնցմէ ոչ մէկը չի կարող հաւասարել Արիվանքի քարակոփներուն. այս վերջինս ամէնէն աւելի փորձուած արուեստագէտներուն անգամ անհաւատալի պատրանք թուալու չափ նրբութեամբ, համաչափութեամբ ու վայելչութեամբ կերտուած է ընդհանրապէս . պէտք է չատ ուշադրութեամբ քննել, տեսնելու եւ համոզուելու համար, թէ գեղեցիկ սիւներ, խոյակներ, խարիսխներ եւ աստղ իրարու միացնող աղեղներ ու կամարներ միակտուր գանգուածներ են՝ կոչտ ապառաժին մէջ նրբին հաշուով կերտուած » :

Գեղարդավանքի մասին հիւսուած հայ ժողովրդական աւանդութիւններէն մեր ձեռքը հասած է հետեւեալ գեղեցիկ բանաւոր պատումը, որ ժամանակին « ի մէջ Հայաստանեայց որդւոց » լսած ու գրի առած է Մ. Աբովեան :

Աւանդութիւնը կ'ըսէ, թէ Գեղարդավանքը չինած են քոյր եւ եղբայր մը զանազանուած տանից », ուղելով իրենց մահէն առաջ անմեռ յիշատակ մը ձգել աչխարհի մէջ: Այդ նպատակով անոնք առանձնացած են ձորին մէջ եւ սկսած են կերտել այս տաճարը: Երիտասարդը Աստուծոյ օգնութեան կը դիմէ զործը սկսելու համար : Առտու մըն ալ, արթնցած քունէն, ան իր կռանը կը տեսնէ առաւօտեան կողմ աւանդի վրայ : Կը սկսի փորել, իսկ քոյրն ալ իր մազերով զառիվարէն վար կը բարձրացնէ քարերը: Այս քրտնաջան աչխատանքին չնորհիւ, քոյր եւ եղբայր վէմի արգանդին մէջ հետզհետէ կը բանան հրաչալի տաճար մը: Վերջացնելէ առաջ, հոն կը բնակին մինչեւ իրենց կեանքին վերջը :

Աւանդութեան կցած իր ծանօթութեան մէջ Աբովեան գրած է. «Վսեմաճոխ հանդիսին Հայկազանց՝ ոչ կամելով տալ գնաւած վանից Գեղարդայ՝ բաղկացեալ յամբողջ ապառաժէ՝ մարդկային հնարից եւ համառութեան, թողեալ է ի չքնաղ յեռնորդաց գչքնաղածին ստեղծագործ ծուքիւն մտացածին (ընդգծումը մերկումէ, Ա. Ղ.):

Քննութեան առարկայ աւանդութիւնը իսկապէս «չքնաղածին ստեղծագործ – Վերապարծը երկար չտեւեց. երբ նոր մտաւ, Արուսեակի աչքերը անոր դէմքին վրայ էին դուշակութիւն մը ընելու համար : Նաւաբեան այդ մէկ կռութեամբ : — Ա՛ռաւօտ կամքն այդպէս է – ռդին մէջ դղայ թէ բան մը կը դառնայ, եւ իր ներկայութիւնը կը նկատի թնդրենք, ուստի մնաք բարով ըսելով մեկնեցաւ : Երբ մինակ մնացին, Տիրան էֆէնտի առած նամակը տուաւ Արուսեակին :

Շատ տակն ու վրայ եղած էր խեղճ կինը եղբօրը դրածներէն: Տարի մըն է որ ինքն ալ վախի մէջ էր .— աղջկանը վրան «բան մը չէր դներ» , բայց երբեմն սարդ էր, արիւնին տաք առնէն էր, ու մի՛շտ մի՛տքը բերած էր այդ վիճակին մէջ դառնուող ուրիչ մէկ քանի երիտասարդ աղջիկներու դժբախտութիւնը : Սրտաղդով կը սպասէր արդէն նամակին : Տան բժիչկը իրենց երթալէն քանի տոյ ետք էր թէ որչափ կարեւի է չուշ կարդալ աղջիկը : Հիմա ի՞նչ ըսէր. «Ուակը հրամանքնիդ է». ինչ որ օգտակար կը տեսնէր՝ անոր դէմ ինք ըսելիք չունէր .Աստուծոյ կամքն այսպէս է – դեր : — Այս հինգ բաներն մէջ կ'ամփոփէր, առանց զգալու, սրտին բոլոր դաւթիւնը եւ համակերպութեան ճանը : — Ինք ատ ձմեռ Եւրոպա չէր երթար դարնան կը մտածէր :

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(27 Շար.)

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՕԳՈՒ ԶԱՒԱԿԸ

— Ատ է որ ինծի մտածել կուտայ. այդ բարի կնոջմէն կրնա՞նք պահանջել որ մեզի չափ փիլիսոփայ ըլլայ եւ սակա՞յն...

— Եւ սակա՞յն... հարցուց անձկութեամբ Արուսեակ :

— Եւ սակայն պէտք է որ ըլլայ , եթէ բարի է :

Ծնողք մը իր զաւակներուն համար ցոյց տուած բարեսրտութեանը եւ անչահախընդրութեանը չափին համեմատ անոնցմէ յարգուելու է, եւ զոհողութիւն յուսալու : Աղջիկ մը մեծ յանցանք կը գործէ վշտացնելով իր մայրը. բայց մի՛թէ նուա՞զ յանցաւոր է, մինչեւ իսկ ոճրագործ մը չէ՞ մայրը երբ իր աղջիկը զրժբախտ կ'ընէ, մինչեւ իսկ կը մեղադնէ իր անձնասիրութիւնը զոհացնելու համար : Մայր մը երբ աղջկանը ամուսնութեանը մէջ անոր ապագայ դժբախտութիւնը կը դուշակէ, մեղադրելի չէ եթէ հզօր դիմադրութիւն կ'ընէ :

Մայրը կրնայ սխալիլ, եւ ընդհանրապէս ալ կը սխալի, բայց անձնական տեսակէտը չէ որ կը մոլորեցնէ զինքը, ուստի արդարանալի է. բնի բարեբարեն – րուն դասակարգէն է : Բայց երբ մայր մը իր անձնասիրութիւնը զգուելու համար, ընկերութեան մէջ մեծարանք ու յարգանք վայելելու տենչով, ընտանեկան փառքը անարատ պահելու փափաքով աղջկանը երջանկութիւնը կ'ուզէ զոհել , պարզապէս չահախնդրական զործ մը ըրած կ'ըլլայ. եւ ի՞նչ իրաւունքով պահանջել դեռատի աղջիկէ մը իր կեանքը զոհել պառաւի մը անճուկ չահախնդրութեանը : Մի՛թէ անիկա (խնդալով ըսաւ) իր ամուսնութիւնը, իր երջանկութիւնը ենթարկա՞ծ էր իր աղջկանը հաւանութեան: Իր հաճոյքին համար արարած մը հրապարակ նետած է, եւ պէ՞տք է որ իր զերին ըլլայ ան :

Հիմա, աղջիկս, ես ի՞նչ կրնամ ըսել քեզի : Դուն տասն եւ ինը տարեկան, նոր կը ծնիս կեանքին, ոչ ոք իրաւունք ունի զրկել քեզ քու յուսացած երջանկութենէդ : Այդ իրաւունքը կը ճանչնամ, եւ սակայն պէտք է դուն քեզի հարցնես , սիրտդ քննես : Կան պարագաներ, որոնց մէջ միտքը՝ սիրտը իրարու հետ կը կըռւին, եւ յաղթանակը կը մնայ հզօրագոյնին : Եթէ միտքդ կ'ըսէ քեզի որ եր – կանկութիւնդ զոհելու չես մօրդ նախապաշարմունքներուն , ու սիրտդ ալ կը մնայ մօրդ հետ, ի՞նչ վճիռ կրնամ տալ : Ես մտքիդ հետ եմ, բայց զաւակը դուն ես : Աշով մէկտեղ քրոջս կը դրեմ. պատասխանը ցոյց պիտի տայ որ զաւկին աչ՞րը թէ փառասիրութիւնը նախապատիւ կը դասէ: Քեզի կը մնայ այնատեն որոշել թէ պարտականութիւնդ ի՞նչ է: Ու կարծեմ թէ մայրդ, թէեւ մեծ կարեւորութիւն կուտայ ընկերային նկատումնեերուն, բայց իր արտաքին ծանրութեանը հակառակ՝ չատ զգայուն սիրտ ունի, քեզ ալ չատ կը սիրէ . տեսնենք — մանաւանդ երբ դովենք Եւրոպան, ըսենք թէ ալ հոս պիտի ապրինք — վասն զի պիտես թէ ալ ապկ չըլլար Պոլիս զառնալնիդ, միշտ նեղութեան առիթ պիտի ներկայանայ :

— Օհ, չատ չատ աղէկ է, հոս կը կե – նանք, մայրս ալ կը բերենք. ես ալ ատ կ'երազեմ :

— Նայինք — այն ատեն մայրդ դժուարութիւն չեմ կարծեր որ հանէ : Բայց կարեւորը. Նաւաբեա՞ն ...

— Բնաւ ակնարկութիւն մը չէ եղած մեր միջեւ . սակայն կարծեմ թէ զոհ կը մնայ :

Ի.

Տենդոտ, ջղային էր Արուսեակ՝ մօրը պատասխանին սպասած քանի մը օրերը: Իրիկուն մը եկաւ այդ պատասխանը՝ երբ մէկտեղ էին երեքը: Արուսեակ տեսաւ զայն. իր կեանքի վճիռը պարունակող փակ պահարանն էր, երեսին զոյնը այլափոխուեցաւ: Տիրան էֆէնտի առանց բան մը ըսելու՝ նամակը դրպանը դրաւ ու քիչ մը եաքը մեկնեցաւ անոնց քովէն:

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ

ԱՂԵՏԱԲԵՐ ՏԱՐԻԻՆ

—o—

Է·

Գերմանեւռուս վերջին բախումն ալ տեղի ունեցաւ երբ Պոլսոյ գերման դեսպան Վանկենհայմի առաջարկով վիլհելմ կայսր Պոլիս ղրկեց Զօր· Լիման ֆոն Սանտերսը (26 Ապրիլ) կազմակերպելու համար թուրք բանակը, որպէս հրամայատար թուրք առաջին բանակին : Սա – դնոով անմիջապէս կը բողոքէր· « Պոլիս ամէնէն կարեւոր կէտն է Համպուրկ – Պաղտատ գիծին, այսպէս Գերմանիա կը միացնէ Եւրոպան Ասիոյ եւ առեւտրական ընդարձակ չարժում մը պիտի ստեղծէ գէպի Միջագետք եւ Պարսից Ծոց Հիւսիսային Ծովէն սկսելով : Զօր· Լիման գերման ազդեցութիւնը պիտի հաստատէ Օսմ· կայսրութեան վրայ » : Սպանով կը հեռագրէ Պերլինի ռուս դեսպանին թէ Լիմանի պաշտօնով Գերմանիա «յաւէնի թշնամական գործ մը կը կատարէ Ռուսիոյ դէմ ռուս սահմանին վրայ» (1913 Նոյեմբեր 10) :

Ֆրանսայի Արտաքին Նախարար Փիչոն կ'առաջարկէ հաւաքական ծանուցագիր տալ Թուրքիոյ, որովհետեւ գերման զօրավարին առաջին բանակին հրամանատար նշանակութեամբ 1) դիւանագիտական մարմինը կը մնայ գերման պաշտպանութեան տակ, 2) Նեղուցներու բանալին կը մնայ Գերմանիոյ ձեռքը, 3) Սուլթանին վերապետութեան դէմ կը գործէ, 4) կը խանգարէ պետութեանց հաւասարակշռութիւնը, որ երաշխաւորուած է Օսմ· կայսրութեան դոյութեամբ :

Կրէյ կը համոզուի եւ Դեկտեմբեր երկուքին կը հեռագրէ Պոլսոյ անգլիական դեսպանին հանձնել Լիմանի պաշտօնին բնոյթը :

Սուլթանը 1913 Դեկտեմբեր 4ի իրա – ւոյով Լիմանը կ'անուանէ Պոլսոյ բանակին հրամանատար : Լիման կը մնայ Պոլիս, որովհետեւ զինուորական Ակադեմիայի վարչ այն պաշտօնը, զոր ունի անգլիական ծովակալ Լիմփս :

Համաձայնականները համաձայն չեն բացատրութեան : Սպանով կը հեռագրէ Լոնտոնի ռուս դեսպանին (1913 Դեկտեմբեր 13), « Համաձայնական պետութեանց միջեւ համերաշխութեան եւ համագործակցութեան պակասը առաւելագոյն պակաս մըն է երբեակ Զինակցութեան ամուր պլոքին դիմաց » :

Մեծ վեզիրը կը յայտնէ թէ Զօր· Լիման կառավարութեան հրամանին տակ է, պետութեան ներքին գործն է իր անուանումը, Նեղուցներուն հրամանատարութիւնը իր ձեռքը չէ եւ քաղաքական նշանակութիւն չունի :

Սպանով կը մտածէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի առաջարկել զրաւումներ կատարել Փոքր Ասիոյ կողմէն, Ռուսիա պիտի գրաւէր Տրապիզոնը, Անգլիա՝ Իմմիրը, Ֆրանսա՝ Պէյրութը : Գերմանիա պիտի ընդդիմանար եւ պիտի պատերազմէր, այնատեն պիտի լուծուէր Նեղուցներու հարցը :

Փուէնքարէ եւ Տէլքասէ կը հեռագրեն թէ Ֆրանսա Ռուսիոյ կողքին է, կը հաւատան « Ֆրանսա պիտի երթայ այնքան հեռու որքան Ռուսիա փափաքի » :

Լիման կը նշանակուի օսմանեան բանակին ընդհանուր քննիչ եւ զինուորական ակադեմիայի տնօրէն : Ռուսիա դոհ կը մնայ, եւ կը կենայ գրաւումներ կատարելու առաջարկէն :

Պատերազմական նախարար Ժոնար կ'ըսէր· « Գերմանիոյ հետ պատերազմի մը հաւանականութիւնը հետզհետէ կը ճշդուի, եւրոպական պատերազմը կը մօտենայ, սովորական միջազգ մը կը բաւէ աղէտը դահավիժելու » :

Ֆրանսայի երեսփ· Ժողովը կը քուէ – արկէ մէկ միլիառ ֆրանք պատերազմական վարկ : Ռուսիոյ մէջ Տուման, Ծո – վային նախարարին առաջարկով, կը քուէարկէ 110 միլիոն ռուբլի վարկ մը Սեւ Ծովու նաւատորմին զօրացման համար :

Սարայեվոյի ոճիրը պատրուակ մը պիտի ըլլար ընդհանուր պատերազմին : Մեծ դուքսը խաղաղասէր էր, հակառակեցաւ ապարապետ Քոնրատի ծրագրին՝ երբ պալքանեան պատերազմին առեն կ'առաջարկէր յարձակիլ Սերպիոյ վրայ, որ – բովհետեւ համոզուած էր թէ Ռուսիա պիտի միջամտէր եւ հետեւանքը պիտի ըլլար եւրոպական պատերազմ մը, կը փափաքէր որ Աւստրեհունգարիան Զը – ւիցերիա մը դառնայ :

Սերպ յեղափոխականները, մեծ Սեր – պիոյ կազմութեան կոմիտէն, մկրտուած « Սեւ Ձեռք » անունով, կը վախնային որ մեծ դուքսը դահը ժառանգելով, բարենորոգումներ կատարելով եւ լայն ա – զատութիւն տալով Պոսնիոյ բնակչութեան, անկարելի կ'ըլլար խրուանիներու միացումը Սերպիոյ : Մեծ դուքսին նը – պատակն էր երբեակ միապետութեան կազմութիւնը, այնատեն Սերպիա իր գահէդ Աւստրիոյ, մաս պիտի կազմէր երկպետութեան կայսրութեան : Անիկա անընդունելի էր Ռուսիոյ համար :

Տիմիթրիեւիչ երկար ատեն Պերլին մը – նաց որպէս սերպ դեսպանատան կցորդ, ըմբռնեց դուքսին քաղաքականութիւնը, լսեց աւստրիահպատակ Սերպերու եւ Պոսնիացիներու համակրական արտայայտութիւնները դուքսին հանդէպ, ծրագրին հանդէպ : Առաջին առիթով վերջ տալու էր դուքսին կեանքին, որովհետեւ իր ծրագիրը դէմ էր եռվռոլալ ազգային դաղափարին, իր գոյութիւնը մահն էր « Միութիւն կամ մահ » ընկերութեան դաղափարին : « Սեւ Ձեռքը » կազմակերպեց Սերայեվոյի ոճիրը ռուս դեսպանատան օժանդակութեամբ :

Ոճիրը վրիժառութիւն մըն էր Պոսնիոյ կցումին, կառավարութիւնը տեղեակ էր դաւադրութեան :

Պալքանեան տաղնապի առեն Փոքր Ասիոյ ժողովուրդներն ալ սկսան չարժիլ : Քիամիլ Փաշայի դահլիճը 1912ին յայտարարեց թէ կառավարութիւնը ներքին դաւառներու բարենորոգմանց պիտի ձեռնարկէ նախ քան Եւրոպայի միջամտութիւնը : Ասոր վրայ Պալքանեան պետութիւնները պատերազմ յայտարարեցին Թուրքիոյ : Պալքանեան պատերազմը տեւեց 8 ամիս : Աւանդախօսները, տեսնելով ժողովրդային հանճարի անօրինակ հրաշագործութիւնները մէկը եւ գմայլեցան ու աքանչանալով անոր վրայ յօրինած են այս աւանդութիւնը : Սակայն, որքան «մատաղին» ըլլայ այս աւանդութիւնը, իրրեւ բուն ժողովրդական ըսկզբնաղբիւրն չի կրնար կտրուած իրական – պատմական հողէն, քանի որ ոչ միայն աւանդութիւնները, այլ մինչեւ անդամ առասպելները, ինչպէս Նորենացի, «ճշմարիտ իրացն այլաբանաբար յինքեանս թաքուցեալ » :

Արդ, ո՞րն է ճշմարտութիւնը այս աւանդութեան մէջ : Զեռքի տակ չունենանք համապատասխան դրաւոր վկայութիւններ, չենք կրնար ըսել, թէ որո՞նք են գեղարդավանքին ճարտարապետները, քարագործ վարպետները եւ քարագործած են իրենց գործերը : Յանօթ է միայն ժամատուներէն մէկին անունը (Գալճազ), որ արձանագրուած է յիշեցնել ժամատան դմբեզին նուագարդ երիվին վրայ եւ նաեւ այն, որ վանքը չինել տուած է Պռոշ իշխանին զաւակը Պապաքը իր Ընտանեաց հետ, Հայոց Ձկէ (1288)ին, ի յիշատակ իրենց հոգիին :

Այս տեղեկութիւններուն հիման վրայ անհատական չէ, որ ժողովրդական աւանդութեան մէջ յիշատակուած «տղոց – տան տան » զաւակները քոյր եւ եղբայրը, քան երեւոյթին, Պռոշին տղուն եւ անոր կնոջ վիպական արձագանգն են : Ինչ կը վերաբերի վանքը նախագծող բուն ճարտարապետին եւ քարագործ վարպետներուն, իրրեւ հասարակ մահկանացուներ, մնացած են անյայտութեան մէջ :

Աղարտագոնանք ուրիշ ուշագրաւ աւանդութեան մը վրայ եւս, որ կը վերաբերի եղեգնաձորի չքջանի, Ամատու գիւղին մօտ գտնուող Նորավանքին՝ կառուցած ԺԳ· – ԺԴ· դարերուն :

Ըստ ժողովրդական այդ աւանդութեան, թափառական վարպետ Մոմիկը անձնելով Սիւնեաց իշխանի աղջիկը՝ կը պարտարի անոր : Աղջիկն ալ կը սիրէ վարպետը : Իշխանը կ'իմանայ եւ կ'ըսէ վարպետին · « Ես այն ժամանակ միայն կառամ աղջիկս քեզի, եթէ դուն երեք տարուան մէջ յաջողիս երեք դեղեցիկ տաճար չինել ինձի համար» : Երիտասարդ վարպետը կը համաձայնի եւ կանգնի գործի : Քանի մը քարինք մատած կ'աշխատի դիշեր ցերեկ, ապառաժէն քարեր կտրելով, քարերը տաչելով եւ կանգնելով : Քիչ կը մնայ, որ վարպետը աւարտէ տաճարներուն չինութիւնը ... սակայն իշխանին ծառան կատարելով ամբողջ հրահանգը, կը բարձրանայ երկրորդ տաճարին գմբէթը եւ հոնկէ կը հրէ վարպետը : Մոմիկ ջարդ ու փշուր կ'ըլլայ՝ մեծ բարձրութենէն իյնալով իր չինած տաճարին խորանին առջեւ, ուր պայմանին համաձայն, հոն պիտի կատարուէր անոր պսակադրութիւնը իշխանին աղջկան հետ :

ԱՐԱՄ ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ

(3 Շար·)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԶՄՄԱՌԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը գրեն·— Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր ութին, կէսօրէ ետք ժամը 4·30ին տեղի ունեցաւ Զմմառի Հայոց դարաւոր վանքի թանգարանին բացումը, նախագահութեամբ Կաթողիկէ Հայոց Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ· Պաթանեան Կաթողիկոս – Պատրիարքի :

Բացման հանդէսին ներկայ էին Գերապայծառներ Պայեան Ռափայէլ, Ճէնան – Ճեան Ցովսէփ, Թայրոյեան Ներսէս, Լափիքեան Գէորգ եւ Թէրզեան Մեսրոպ Ե – պիսկոպոսները, Կաթողիկէ Հայոց պետական երեսփոխան Մեթր Ժողէֆ Զաար, մեծատուներ, բարձրաստիճան հիւրեր եւ ստուար թիւով հասարակութիւն մը :

Հանդէսին բացումը կատարելով, Զմմառի վանքի մեծատուր Ցովսէփ Ծ· վրդ· Պասմաճեան կարդաց պեղեցիկ ուղերձ մը, ի մէջ այլոց ըսելով, թէ «այսօրի – նակ թանգարանները, հայ արժէքներու պահպանումին եւ օգտագործումին ծառայող, միաժամանակ մեզ Հայութեան հին չքջաններուն կապող զօդեր են » :

Ժապաւէնը կտրեց Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ· Կաթողիկոս – Պատրիարքը, կատարեց տնօրհնէքը եւ ապա խօսեցաւ բովանդակալից ճառ մը : Իր խօսքին մէջ ըսաւ· « Անցեալի մեր նախնեաց սիրոյ հոգին կը ժառանգենք այս մշակոյթի տան մէջ, որ թանգարան է, ձեռագրատուն եւ դիւան :

Խօսք առաւ նաեւ նորակառոյց չէնքի բարերար Պօղոս Զիթոյեան : Ցայտնեց իր ուրախութիւնը, թէ «տրուած լուման, լաւագոյն կերպով կ'օգտագործուի հայ կրօնական եւ մշակութային արժէքներու դնահատումին եւ արժէքաւորումին համար » :

Ներկաները մեծ հետաքրքրութեամբ դիտեցին առժամապար թանգարանին մէջ դրուած մէկ մասը այն հին ու արժէքաւոր առարկաներուն — ձեռագիրներ, դիրքեր, չուրչառներ, սկիհներ, դրամներ եւայլն եւայլն,— որոնց ամբողջական դասաւորումը տեղի պիտի ունենայ շուտով, երբ աւարտի կարդ ու սարքի չինութիւնը, Լիզպոնի Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան մեծագումար յատկացումով :

նարկէ ապակեղրոնացման հիմերու վրայ :

1913 Յունուարին Պէյրութի մէջ դումարուած համաժողովին, ներկայութեամբ 83 պատուիրակներու, Արաբներ կը պահանջեն արմատական բարենորոգումներ՝ երաշխաւորուած եւրոպական պետութեանց կողմէ :

Ինքնավարութիւն կը պահանջեն Պոսոսի եւ Իմմիրի Ցոյները՝ քրիստոնեութեամբ Աթէնքի կառավարութեան :

ՅՈՐԻՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(7 Շար·)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Աքլու գլխով մարդը՝ գլուխն վերեւ բարձրացուց վհանը· եւ այնպիսի ձայն մը հանեց՝ կարծես ճաթած դանգակ մը ըլլար : Բայց վհանին տակէն դուրս պրպտած անոր ձեռքը՝ ծանր լծառը բռնած, ու այնպէս մը հարուածեց ախոյանին գլուխն որ սաղաւարտը տեղիք տուաւ :

Ճմռսած սաղաւարտով մարդը եա քաշ ձին ու գընդէն իջաւ :

Աքլու գլխովը՝ վար առաւ սաղաւարտը, կը խնդար :

Լեցուն դէմքով թուխ մարդ մըն էր : Թիկունքը ու խիտ պեխերը բոլորովին դէմքին կպած էին սաղաւարտին ճնշումէն, պեխին մէկ ծայրը մինչեւ յօնքերը կը հասնէր, ու միւսը մինչեւ վիզը կախուած էր :

— Իշխան Վաղենտ է ,— բսաւ քահանան մանչուկին ,— երբ հոս նայի գըլ – խարկդ հանէ :

Բայց Վաղենտ Թէօրէօք իրենց չէր նայեր, իր ախոյանը կը դիտէր, որուն գլուխէն ծառաները վար կը քաշէին սաղաւարտը :

Ձիաւորը , երբ դժուարութեամբ գլուխէն հանեցին սաղաւարտը՝ նախ եւ առաջ իր երեք ակռաները թքաւ բակին քարուտ յատակին վրայ, ապա սկսաւ Թուրքերէն հայհոյել :

Դրան կողմէն ութի չափ Թուրք զերիներ մէջտեղ ելան ու անոր օգնեցին զրահները մերկանալու : Ա՛ս ալ միւսներուն պէս հասարակ Թուրք զերի մըն էր :

— Տեսնենք ուրեմն, ձեղմէ ո՞ր մէկը դեռ ախորժակ ունի չափուելու, — պոռչեց Վաղենտ Թէօրէօք իր ձին ցատկեցնելով : — Ձիս մեռցնողին վարձքը ասպատութիւնն է :

Կարմիր չալուարաւոր, ցանցառ մօրուքով , ուժեղ Թուրք մը ներկայացաւ .

— Այսօր Թերեւս աւելի բախտաւոր ըլլամ :

Հազաւ երկաթէ ծանր զրեստները· ընկերները եռեւէն հաստատեցին զրահին կաշիները, զլուխը սաղաւարտ անցուցին ու նոր սոնապանները բերի, որովհետեւ աւելի մեծ ոտքեր ունէր :

Ապա լծակով բարձրացուցին զինքը ձիուն վրայ· ձեռքը դահճի խոշոր սուր մը տուին :

— Ցիմար ես, Ահմէտ , — գոչեց զրահաթօրէն Վաղենտ Թէօրէօք : — Այդ սուրը զրահին չարմար չէ :

— Ես այսպէս վարժած եմ, — պատասխանեց զերին : — Եթէ չես համաձակիր, Տէր իմ ես ուրիշ կերպ չեմ կրնար :

Թուրքերէն կը խօսէին, քահանան Գրիգորին կը թարգմանէր :

Իշխան Վաղենտ նորէն գլուխը անցուց սաղաւարտը· ինքը պարզապէս թեթեւ նիզակ մը կը չարժէր մինչ կ'արշաւէր բակին չուրջ :

— Առաջ,— գոչեց , ապա դէպի կեդրոնը խոյացաւ :

Գրիգոր կը դոցար :

Թուրքը թամբին վրայ դէպի առաջ ծռեցաւ ու հսկայ սուրը երկու ձեռքերուն մէջ սեղմած խոյացաւ Վաղենտի վրայ :

— Ալլա՛հ :

Երբ իրարու մօտեցան, չոկուեցաւ ու ահաւոր հարուած մը կչռելու պատրաստուեցաւ :

Իշխան Վաղենտ Թուրքին մէջքին ուղղեց նիզակը, սակայն նիզակը սահեցաւ ու ինկաւ անոր ձեռքերէն· այնու հանդերձ վահանով բռնեց Թուրքին ահաւոր հարուածը : Ու նոյն ակնթարթին Թուրքին բաղուկէն բռնելով վար նետեց զայն ձիէն :

Թուրքը կոմնակի ինկաւ ասպարէզին վրայ ու փոշիի ամպ մը բարձրացաւ անոր չուրջ :

— Կը բաւէ ,— ծիծաղեցաւ Վաղենտ Թէօրէօք, սաղաւարտին ճապը վեր քաշելով :— Եթէ վաղն ալ հոս ըլլամ՝ կըրնաք հետս մրցիլ :

Ու այնքան ուժով կը խնդար որ բոլոր մարմինը կը ցնցուէր :

— Ասիկա արդարութիւն չէ ·— կը պոռար Թուրքը, մինչ խախտած բաղուկով ոտքի կանգնիլ կը ջանար :

— Եւ ինչո՞ւ արդարութիւն պիտի չըլլայ ·— հարցուց Իշխան Վաղենտ :

— Ասպետի մը վայել չէ որ ձեռքով վար նետէ ախոյանը :

ԿԵՋԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար·)

Պ. Միհրան Գավէզեան,
Տէր եւ Տիկին Արիս Գավէզեան եւ զաւակները՝ Միհրան եւ Թադուհի,
Օր. Ալիս Գավէզեան,
Օր. Անահիտ Գավէզեան,
Պ. Տելեմաք Գավէզեան,
Պ. Խուաար Գավէզեան,
Տէր եւ Տիկ. Քրիստինէ Գասպարեան եւ զաւակը՝ Մարի – Քրիսթին, Արծրուն Գասպարեան եւ Արծուիկ Մարգարեան ընտանիքները ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ աղգականին՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԴԱՎԻԶԵԱՆԻ

(Ծնեալ Եղիազարեան – Նարոյեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Քան, Սեպտ. 11ին, ուրկէ մարմինը փարիզ փոխադրուեցաւ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ ժամը 14·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանեէօ – Փարիզիէնի դերեզմանատունը :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիոն.— Հ. Բ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Կարապետ Յովսէփեանի իր քրոջ՝ մահուան առթիւ : Ինչպէս նաեւ ընկեր Յակոբ Խաչէրեանի իր հօր՝ մահուան առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Բ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը, այս Շաբաթ, (16 Սեպտեմբեր), ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Լիոն.— Հ. Բ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐՆՈՊԼԸ.— Հ. Բ. Դ. «Եօթնեկ – բայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին դպրոցի սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Լանսէյի եւ Ընտաժի ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅ.— Ֆ. Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի :

Արձանագրութիւն, դասարաններու բաժանում եւ դասատանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Վահրամ Կ. Միսաքիկի կողմէ :

Փափաքելի է որ Պօմոնի եւ չրջակայքի հայ ծնողքները փութան արձանագրել տալ իրենց զաւակները ու չզրկել զանոնք՝ մայրենի լեզուի ուսումէն :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ժողի ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ
Հոկտեմբեր 25ին, ժամը 16էն 24 :

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան Փորագրութիւն —

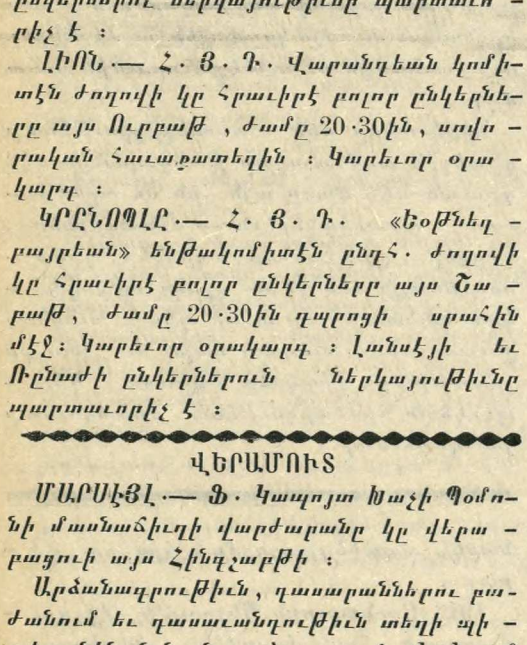

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

—*—

ԱՆԾԱՆՕԹ ՁԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

« Հայաստանի Մուրի » կոմիտէն կը հաղորդէ որ հրաւիրուած է արծարծելու Անծանօթ Զինուորին Բոցը, այս Ուրբաթ ժամը 18ին : Համախմբում՝ ժամը 17·30–ին, էթուալի հրապարակին ստորերկրեայ անցքին առջեւ : Այս արարողութիւնը կ'ոգեկոչէ ի մէջ այլոց Շամփանեըի, Սոմի եւ Արարայի ճակատամարտները որոնց մասնակցած են Հայերը :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

1964 – 1965 ուսումնական տարեշրջանի վերամուտը տեղի պիտի ունենայ, կրթական նախարարութեան որոշումին համաձայն, Սեպտեմբեր 21ին երկուշաբթի, ժամը 8էն մինչեւ 18 :

Մնողքներէն կը խնդրուի ընկերանալ իրենց զաւակներուն :

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
Sèvres (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անկողնի սաւան չինող գործատորուհի – ներ եւ սորվիլ փափաքող ապրիկներ :
Դիմել՝ Ցակոբ Փափազեան տուն,
3, Rue Lafayette, MARSEILLE

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 21ին, երկուշաբթի առաւօտ :

1, Bld. du Nord, LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փանոսեան Զաւէն Արշակի, ծնած 1921–ին Պաթում, հայրը՝ Արշակ, մայրը՝ Եբաղիկ, քոյրը՝ Ռոզա, եղբայրները՝ Գէորգ, Դանիէլ : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի Այրի Տիկին Տոնոյեան,
13, Rue Victor Arnaud
LA CIOTAT (B. du R.)

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԱՄԵՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռաթոռ – Սենեակներ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զովալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
Téléphone : 626031
Cables : 206 Tehran

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆՈՒԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպած

Նոր Սերունդի Լիոնի եւ Տէսինի խումբերուն կողմէ :

Այս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին Հ. Բ. Դ. Տան սրահը :

Կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականները եւ Կապոյտ Խաչի ընկերուհիները :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մեծաքանակի պոնեթրիի մը մէջ ապխատելու համար կ'ուզուի երիտասարդ մը, որ կարող վարել պիտանի : Դիմել՝
MUTEVELIAN
58, Rue de Cléry, PARIS (2e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Արծիւ» ակումբին կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 18էն 24 : CASSITA, 167, Rue Montmartre

Գեղարուեստական յայտագիր — Ընկերական մթնոլորտ

B A R — DISQUES SELECTIONNES — BUFFET

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորները ալ լաթակազմ են, տպուած երեւան

ՐԱՖՖԻ, երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 ֆր·
ԵՂԻՇԷ ԶԱՐԵՆՑ, երկեր, 2 հատոր	15 ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Ցուշերի գիրք	7 ֆր·
ՌԱՖԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, երկեր, Ա· հատոր	10 ֆր·
ՆԱԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 ֆր·
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, երկերի ժողովածու, հատորը	10 ֆր·
Ա· Գ· ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 ֆր·
Մ· Գ· ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 ֆր·
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական Էէֆեաքներ, 3 հատ, հատորը	15 ֆր·
ԱԼ· ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 ֆր·
Ա· Բ· ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 ֆր·
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 ֆր·
Գ· Խ· ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 ֆր·
Հ· ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 ֆր·
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր·
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	10 Ֆր·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԴՐԱՏՈՒՆՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԷԼԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՁՈՒԼ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԼՈՑԸՐ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՐ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՐ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՁԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՅՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ· —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱԼՈՒՅՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 17 SEPTEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՃԺԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10111 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.111

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՋՈՎԳ ԿՈՆԴԱԿՆԵՐԸ

—o—

[illegible] մէկ օր տարբերութեամբ, նը– [illegible] ական մեր զոյգ Ա[illegible]ներու պա– [illegible]ները, Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամ– [illegible] առթիւ, կոնդակները հրատարա– [illegible]՝ ուղղուած հայ ժողովուրդի բո– [illegible]ակիներուն՝ ի Հայաստան եւ ի [illegible] աշխարհի :

[illegible] Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Ա[illegible]ն Ա.ի կոնդակը ղրուած է 16 Օգոս– [illegible]ին (տե՛ս Յառաջ, Սեպտ· 2 – 5), [illegible]ների գահակալ Վազգէն Ա.ինը կը [illegible] 17 Օգոստոս Թուականը (Յառաջ, [illegible]մբեր 10–11) :

[illegible]ախալի երեւոյթ է տեսնել, որ մեր [illegible] վհատոտներն ալ միաժամանակ, [illegible]նին նոյն Թուականին նոյն մտածու– [illegible]ն ունեցած եւ մօտաւորապէս նոյն [illegible]ները կուտան եւ նման թելա– [illegible]իններ կ'ընէին Մեծ Եղեռնէն [illegible]ողիներուս, համազգային չափա– [illegible] եւ արժանավայել կերպով ոգեկո– [illegible] համար յառաջիկայ տարի մեր ա– [illegible]ն մէկ միլիոն նահատակներու [illegible]ալի եւ անմոռանալի յիշատակը :

[illegible]ին կաթողիկոս 1963ի Ապրիլ ամիսը [illegible]ակէ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԱՄԻՍ, իսկ Ապ– [illegible]ը՝ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՕՐ, « ի սպառ [illegible]լով մեր ժողովուրդի միաքէն ու [illegible]ն պարտութեան ու սուգի զգա– [illegible]ն ու զգացումը, որոնք բնական [illegible] ժամանակաւոր ապրումներ էին ե– [illegible]ն հետեւող սկզբնական տարինե– [illegible], անոր տարուածին ցնցումին ներ– [illegible] :

[illegible]ներէն ի վեր արդէն ի սիւնոս աչ– [illegible]ի Ապրիլեան Եղեռնի տօնակատա– [illegible]ինը մեզի համար գարձած է ո՛չ թէ [illegible]ոգիս, այլ Ուխտի Օր, ուր՝ հա– [illegible]իմ մնալու մեր Թանկագին նահա– [illegible]ներու կոակին :

[illegible]ր կոակը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ի – [illegible]նացումը ազատ, քնկախ ու միաց– [illegible]ալրնկերի, որուն համար զոհուե– [illegible]անոնք :

[illegible] Ապրիլ 24»ի տարեդարձին առթիւ [illegible]ն մէկ օր խոնարհելով անոնց յի– [illegible]ին առջեւ, կը վերանորոգենք մեր [illegible]ը՝ հետապնդելու Հայկական Դատը [illegible]ու անչէջ պահելու մեր հոգինե– [illegible]ի մէջ հայրենասիրական կրակը :

[illegible]ր կոակը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ի– [illegible]նացումը ազատ, քնկախ ու միաց– [illegible]ալրնկերի, որուն համար զոհուե– [illegible]անոնք :

Ապրիլ 24»ի տարեդարձին առթիւ [illegible]ն մէկ օր խոնարհելով անոնց յի– [illegible]ին առջեւ, կը վերանորոգենք մեր [illegible]ը՝ հետապնդելու Հայկական Դատը [illegible]ու անչէջ պահելու մեր հոգինե– [illegible]ի մէջ հայրենասիրական կրակը :

Հայց դարաւոր պատմութիւնը ար– [illegible]ած է Աշխարհաքաղաքական [illegible]ները : Հայ ժողովուրդը դարերով [illegible]ած է օտարի բռնակալ լուծին տակ, [illegible]ու տարուկ :

[illegible]ախն ամէն անգամ արիւնաքամ [illegible]ը տուած է ամէն կարգի հալա– [illegible]ներու եւ կեղեքումներուս : Քանիցս [illegible]ան դուռը հասնելէ վերջ, փիւնիկի [illegible] յարութիւն առած է իր աճիւններէ – [illegible]նչիւ ապրելու եւ յարատեւելու [illegible]ողդող կամքին, չնորհիւ մանա– [illegible] քրիստոնէական համբերատարու – [illegible] տոկալու եւ դիմանալու իր բա – [illegible]ին ընդունակութեան :

[illegible]ոգաքակլները, բռնակալները եւ տր– [illegible] դահիճները յաջղած են աւերել մեր [illegible]ինքը, կոտորել անմեղ ու անպաշտ– [illegible]ը ջարդիկ, սակայն երբե՛ք չեն կըր– [illegible]ած մեր հոգիներուն մէջ մարել ապա – [illegible]ին հուրը, անկախ հայրենիքի [illegible]ափարականը :

[illegible]ապրիլեան Եղեռնին վրէժը լուծեցինք [illegible]ական դաշտին վրայ, Սարդարա– [illegible]ով, որուն սրատուչ ոգեկոչումը [illegible]ին Ա.ի կոնդակին մէջ, իսկապէս [illegible]ը եւ սրատպնդիչ երեւոյթ մըն է : [illegible]ը կ'ունենանք անդրադառնա– [illegible]ը երկու կաթողիկոսներու դոյզ [illegible]ներուն :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵԻԻ ՃԱՌԸ

—o—

«ԳԱՅԼԵՐՈՒ ՄԷՋ ԵՐԲ ԱՊՐԻՍ : ԳԱՅԼԻ ՊԷՍ ՊԻՏԻ ՎԱՐՈՒՆԻՍ »
Կ'ԸՍԷ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

—o—

Խօսք առնելով Ճափոնի ընկերվարա– [illegible]ան երեսփոխաններու առջեւ, դրս կ'ըն– [illegible]ունէր Կրեմլինի մէջ, խորհրդային վար– [illegible]չապետը յայտարարեց թէ Խորհրդային Միութիւնը նոր զէնք մը ունէր որ կրնար [illegible]նաջնջել համայն մարդկութիւնը : Յայտնեց նաեւ թէ զաղտնի կերպով այ– [illegible]ելած է միջուկային հետազօտութեանց կեդրոն մը ուր իրեն ցոյց տրուած է այդ զէնքը : « Ինծի ցոյց տուին բնաջնջման զարհուրելի զէնք մը : Այդպէս բան եր– [illegible]բեք չէի տեսած : Գոյութիւն ունեցող բոլոր զէնքերուն ամէնէն զօրաւորն է : Իր ուժը սահման չունի » : Եւ Խրուշչեւ, որ չատ կը սիրէ առակները, յիշած է հատ մը.— « Երբ գայլերու մէջ կ'ապրիս գայլի պէս պիտի վարուիս » : Հանդուրա– [illegible]ցնելու համար մտահոգ մարդկութիւնը, Խրուշչեւ անմիջապէս ապահովութիւն տուած է.— « Բնաջնջման այս զարհու– [illegible]ելի միջոցը չեմ ուզեր օգտագործել » : Նախապէս յիշած է « Ճափոն ժողովուր– [illegible]դի ողբերգութիւնը, որ առաջինը Պատ– [illegible]մութեան մէջ, կրեց հիւլէական ռումբը» :

Խրուշչեւ անչուշտ խօսած է նաեւ Չի– [illegible]նաց հարեւաններուն մասին : « Ան որ կը խորհի թէ հիւլէական ռումբը թուղթէ վագր մըն է խենթ է : Պատերազմ չենք ուզեր, բայց պաշտպանութեան զարհուրհելի մի– [illegible]ջոցներ ունինք : Մաօ – Ցէ – Թունկ վըս– [illegible]տահեցուց որ Խորհ· Միութիւնը հարկ եղածէն չատ աւելի մեծ երկիրն է եւ ցա– [illegible]րական Ռուսիան չինական չատ հող զը– [illegible]բաւած է : Չեմ ուզեր ցարականութիւնը պաշտպանել, ցարերը եւ չին կայսրերը նոյն խմորէն էին : Բայց չին կայսրերը ներքին Մոնղոլիան զրաւեցին, Մանչու– [illegible]րիան, Թիպէթը եւ Սինքիանկը : Սին– [illegible]քիանկը Չինաստան չէ : Հոն կ'ապրին Ղազախներ, Ույիկուրներ : Ղազախներու եւ Ղիրկիզներու մեծամասնութիւնը Ղա– [illegible]պախստան եւ խորհրդային Ղիրկիզիստան կ'ապրին, բայց Ղազախ, Ղիրկիզ, ուզ– [illegible]պէք ցեղերու ժողովուրդները Սինքիանկ կ'ապրին : Մոնղոլիան որ իրրեւ անկախ պետութիւն գոյութիւն ունի իր բնակչու– [illegible]թեան կէսը չունի : Մեւս կէսը՝ մոնղոլ ցեղը, Չինաստան կ'ապրի : Մաօ – Ցէ – Թունկ քաղաքական հարցերը կ'ուզէ լու– [illegible]ծել ոչ թէ քաղաքական հիման վրայ այլ՝ ցեղագրական : Եթէ այդ հիման վրայ վիճինք, պատճառաբանութիւնները չեն պակսիր : Ղազախստան ինք պէտք է իր ճակատագիրը որոշէ : Զօրավիդ կը կե– [illegible]նանք ժողովուրդներու փափաքներուն : Չինաստանն ալ թող այդպէս ընէ » :

Ապա Խրուշչեւը Մաօ – Ցէ – Թունկը Հիթլերի նմանցուցած է եւ «վճռական պատասխան մը խոստացած » անոր որ կը համարձակի խորհրդային սահմանը անցնիլ փորձել : « Շատ կը ցաւիմ որ քաղաքական դէմքեր գոյութիւն ունին որ միայն ատելութիւն կը սերմանեն : Երբ Ճափոն պատուիրակութիւն մը Փեքին դնաց անցեալ Յուլիսին, Խորհ· Միու– [illegible]թեան դէմ քարոզչութիւն ըրին : Շատ կը ցաւիմ այս յայտարարութեանց համար : Ասոնք ոչ մէկ կապ ունին համայնավա– [illegible]րութեան փիլիսոփայութեան հետ : Մաօ Ցէ Թունկ կը զրդռէ Ճափոն ժողովուրդը պատերազմի համար եւ Խորհ· Միու– [illegible]թեան դէմ : Ուղղակի զրգռութիւն է : Մաօ Ցէ Թունկ ըսաւ որ Ճափոն չատ փոքր է եւ չատ բնակչութիւն ունէր : Հիթլերի ընդհանուր տեսութիւնն է, ու– [illegible]րիշ լուծումներ ալ կան.— Գերման դաշնակցային Հանրապետութիւնը, թէ– [illegible]եւ բնաջնջուած քան տարի առաջ, բար– [illegible]պատաճ երկիրներու առաջին կարգին վը– [illegible]րայ է այսօր : Ճափոն իր ժողովուրդին հետ կրնայ նոյնպէս բարգաւաճիլ : Վը– [illegible]տանգաւոր կ'ըլլայ ռեւէ մէկուն համար իր հոգեմասը մեծցնել : Ոճրային ձեռ– [illegible]նարկ կ'ըլլայ : Իւրաքանչիւր սահման այլեւս իր պատմութիւնն ունի : Չենք կրնար մեր սահմանները չպաշտպանել» :

Խրուշչեւ եզրակացուցած է ճառին այս մասը, խաղաղ համակեցութեան դովքը հիւսելով, որ միակ լուծումն է. « Անոնք որ չեն ուզեր, միայն պատերազմ կրնան ուզել : Չին ղեկավարները կը մեղադրեն ինծի իմ այս քաղաքականութեանս հա– [illegible]մար : Բայց ի զուր : Երբեք կարծիք պիտի չփոխենք » :

Խրուշչեւ տրամադրութիւն յայտնած է երկու կղզի վերադարձնել Ճափոնի այն պարագային երբ Միացեալ Նահանգները իրեն վերադարձնեն Օքինովա : Ցայտա– [illegible]րարեց թէ ամբողջովին վստահութիւն կ'ընէ Ճափոնցիներուն այն օրը երբ Միացեալ Նահանգները վերջ դնեն իրենց երկրին զրաւման » :

Խրուշչեւ առաջարկած է Ճափոնի, որ երկարաձգէ Խորհ· Միութեան բացած վարկերը, եւ միասին օգտագործել սի– [illegible]պերիական հարստութիւնները :

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

—o—

ԹՈՒՐՔԵԻՀԵԼԼԷՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ
Ե՞ՐԲ ԵՒ Ի՞ՆՉ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԿ
ԿՐՆԱՑ ԾԱԳԻԼ

—o—

Միլիյէթի խմբագրականէն .— Ինչ– [illegible]նեւի վերջին յայտարարութիւնները Ազգ· Ժողովին առջեւ, մեզ կը ստիպեն որ պաշտօնապէս կանգ առնենք Թուրք եւ Հելլէն պատերազմի մը հաւանականու– [illegible]թեան առջեւ : Ինչօնիւ չեշտեց թէ այս հաւանականութիւնը կրնայ իրականանալ երբ Թուրքիա զօրահանուի կատարէ Կիպրոսի մէջ : Ոմանք կ'առարկեն թէ Յունաստան տեղէն անդամ չի կրնար չարժիլ, ինչպէս որ բան մը չկրցաւ ընել, երբ անցեալները Թրքական ձեռքերը որմ– [illegible]բակոծեցին Կիպրոսը : Այս անգամ ալ, երբ զօրք հանենք Կիպրոս, Յունաստան ստիպուած է հանդիսատես մնալ, որով– [illegible]հետեւ պիտի թէ եթէ երրեք պատերազմի մտնէ, ինչպիսի ադէտներ կրնան գալ դլխուն : Միայն թէ վտանգաւոր է ան– [illegible]վերապահօրէն ընդունիլ այս տեսակէտը : Վարչապետ Ինչօնիւ աւելի զգուշ եւ չըր– [illegible]ջահայեաց է իր տեսակէտին մէջ, եւ կը խորհի թէ Թրքական զօրահանում մը կրնայ ծնունդ տալ պատերազմին : Կը նշանակէ որ Թրքական զօրահանումէն կախում ունի ամէն բան :

Ընդդիմադիրները առաջին օրէն կը պահանջէին որ Թուրքիա օգտագործէ իր միջամտութեան իրաւունքը, իսկ Ինչօնիւ իր վերջին յայտարարութեամբ հաւաս– [illegible]տեց թէ կրնանք ամէն վայրկեան զօրա– [illegible]հանում կատարել : Ուրեմն սկզբունքը կայ եւ կը մնայ, խնդիր է գիտնալ թէ Թուրքիա ե՞րբ եւ ի՞նչ պայմաններու տակ պիտի ընէ զօրահանումը :

Ընդդիմադիր կուսակցութեանց համա– [illegible]ձայն, այս զործին առնելը եկած եւ ան– [illegible]ցած է նոյն իսկ : Անոնք կը ցաւին որ ին– [illegible]չո՞ւ անմիջապէս զօրահանում չկատա– [illegible]րեցինք : Ինչօնիւ մինչեւ վերջին րոպէն խուսափիլ կ'ուզէ պատերազմէն եւ վճռը կարդադրել հաշտարար եղանակներով :

Ե՞րբ պիտի հնչէ այդ «վերջին ժամը » : Պատասխանը գտնելու համար, դարձեալ պիտի դիմենք Ինչօնիւի յայտարարու– [illegible]թեան : Վարչապետը Հալքի խմբակին առջեւ բաւ թէ երբ Հելլէնները ծանու– [illegible]ցանեն ԷՆՈՍԻՍը, պատերազմն ալ ծա– [illegible]զած է ինքնին : ԷՆՈՍԻՍը կրնան իրակա– [illegible]նացնել երկու միջոցաւ, կամ կատարուած իրողութեան մը առջեւ կը դնեն մեզ, եւ կամ Ազգաժողովին այդ ուղղութեամբ ո– [illegible]րոչում կը ստանան : Կիպրոսի Յոյները առաւելապէս վերջին միջոցը կը նախ– [illegible]ընտրեն, որպէսզի Յունաստան ազդե– [illegible]ցութիւն բանեցնէ ՄԱԿի վրայ եւ կղզին կցելու կարելիութիւն գտնէ : Այս նպա– [illegible]տակով է որ արդէն Հելլէնները խափա– [illegible]նարարութիւն ըրին Փընեւի ժողովներուն դէմ, եւ ուզղակի ուղեցին ժամանակ չա– [illegible]հալ մինչեւ Ազգաժողովին դումարումը, այսինքն մինչեւ յառաջիկայ Նոյեմբեր : Այս փափաքով է որ նաեւ ձգձգողական քաղաքականութեամբ մը օրօրեցին բա– [illegible]նակցող կողմերը :

Միայն թէ չատ կասկածելի է որ Ազ– [illegible]գաժողովը Յունաստանի փափաքին հա– [illegible]մաձայն որոշում մը տայ : Եթէ այս տը– [illegible]կար հաւանականութիւնը իրականանայ իսկ, ԷՆՈՍԻՍը վճռական հանգամանք մը չունենար : Որովհետեւ Ազգաժողովին տուած որոշումները գործադրելի չեն, եւ Թուրքիան առաջին պետութիւնը չէ, ՄԱԿի Ընդհ· Ժողովին այս կամ այն ո– [illegible]րոչումը չճանչցող : Աւելին ըլլալով, Թուրքիա նոր իրաւունք մը պիտի չահի, ղէպի Կիպրոս ցամաքահանում կատարե– [illegible]լու համար : Անվիճելի իրողութիւն մը կայ, Թուրք կառավարութիւնը ի զօրու– [illegible]դաչնագրերու համաձայն, գինեալ միջա– [illegible]մտութեան իրաւունք ունի, իսկ ՄԱԿը որեւէ դաշինք խզելու իրաւասութիւն չունի :

Կարճ խօսքով, ԷՆՈՍԻՍը ինչ ձեւով որ իրականանայ, — ՄԱԿի որոշումով թէ տարբեր կարդադրութիւններով, — ա– [illegible]նիք պիտի տայ Թրքական զօրահանումի մը եւ Թուրքեւհելլէն պատերազմի մը : Աւելցնենք որ եթէ Ինչօնիւ իշխանութե– [illegible]նէն քաշուի, եւ ուրիշ կուսակցութիւն դայ զործի ղլուխ, ամէն վայրկեան կըր– [illegible]նայ պատերազմ ծագիլ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ Բ·ի երրորդ նստաշրջանին Բ· նիստին խօսք առած է չափաւորական նախադահներէն՝ Կարդինալ Ալգաճեան : Փափաքելի գտած է որ այս նստաշրջա– [illegible]նը վերջինը ըլլայ :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՀՀՐԱՐՏ առաջարկեց որ չորս արեւմտեաններու վեհաժողով մը գումարուի, անգլիական եւ ամերիկեան ընտրութիւններու վաղորդայնին :

ԱՐՄԱՆ ԿԱՍՊԱՐ (Գասպարեան) որ խմբագրապետն է Փրէօվ – էնֆօրմասիո– [illegible]նի, չահեկան յօդուածաշարք մը սկսած է «Լը Մոնտ»ի մէջ (Սեպտ· 16), «Լեռնե– [illegible]րու Թուրքիան» խորագրով : Առանձին կ'անդրադառնանք :

ԻՐԱՔ եւ Արաբ Մ· Հանրապետու– [illegible]թիւնը որոշած են քաղաքական ձուլում մը կատարել :

ԱՆԳԼԻՈՑ կառավարութիւնը պաշտօ– [illegible]նական զեկոյցով մը յայտարարեց թէ ե– [illegible]րեսփոխանական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 15ին :

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ եւ Վատիկան համաձայ– [illegible]նագիր մը ստորագրեցին : Առաջին ան– [illegible]գամն է որ Հռոմի Ս· Աթոռը համաձայ– [illegible]նութեան կուգայ երկաթեայ վարագոյ– [illegible]րչն անդին գտնուող պետութեան մը հետ :

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ

Բ.

ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐԻ ՁԵՒՆ ՈՒ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Շարականները, գրեթէ բոլորը, երեք կամ երեք անգամ երեք տնից են կազմըւած: Բոլոր տները միեւնոյն եղանակով են երգւում, (երեքական տներից բաղկացած լինելը Ս. Երրորդութեան նշանակ է, իսկ միեւնոյն եղանակով երգելը՝ Երեք Անձն մի Աստուածութիւն լինելուն):

Շարականների մեծագոյն մասն արձակ, փոքրագոյնը տաղաչափական բանաստեղծութիւն է. բանաստեղծութեամբ մշակուած է աւելի միտքը քան պատկերաւորութիւնը: Տաղաչափութեան երկու ձեւն եւս կայ՝ շեշտական եւ վանկական: Օրինակ՝ շեշտական տաղաչափութեամբ է գրուած Մ. Խորենացու «Կանոն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Ճրագալուցի» առաջին 3 տունը:

Ուրախացիր Սրբուհի, Գաբրիէլի
ածեսոք,
Որ քարոզեացն զգալուստ Արքային
Տեառն ի յերկնից:
Ողջոյն ընդ քեզ, Մարիա՛մ, ի քեզ
Ս. Հոգին եկեսցէ:
Եւ զօրութիւն բարձրելոյն ի վերայ քո
հովանասցի,
Որ ծնանելոցն է ի քէն Իսրայէլի
առաջնորդ,
Եւ ընդհանուր քարոզի Աստուած հզօր
Անմահ Բանն:

Նոյն տաղաչափութեամբ գրուած է «Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի» շարականը: Իւրաքանչիւր տան մէջ ութ չէ՞ կայ, բայց վանկերի քանակը 14 կամ 16 է:

Վանկական տաղաչափութեամբ գրուած է, օրինակի համար, Ներսէս Շնորհալու Հոգեգալստեան Բ. աւուր կանոնը՝ «Նոյն եւ նման»:

Նոյն եւ նման Հօր եւ Որդւոյ,
Հոգիդ անեղ եւ համագոյ,
Բղխումըն Հօր անքննաբար,
Առող յՈրդւոյ անճառաբար,
Ի վերնատունն այսօր իջեր,
Զհոգիդ շնորհաց քոց արբուցեր,
Արբո՛ եւ մեզ ողորմութեամբ,
Ի բաժակէդ իմաստութեան, եւայլն:

Շարականների մեծագոյն մասը, ինչպէս յիշեցինք, արձակ բանաստեղծութիւն են: Բայց նկատելի է, որ սոյա միջից կան այնպիսիներն, որոնք թէպէտ արձակ, բայց տուն տուն համաձայնում են: Օրինակ՝

Աւ.
Ա. Տով կենցաղոյս հանապազ զիս ալեկոծէ:
Բ. Մրրրկեալ ալիք թշնամին ինձ յարուցանէ:
Գ. Նաւապետ բարի լեր անձին իմոյ ապաւէն:

Շարականների բովանդակութիւնը շատ հարուստ է, արտայայտում են կրօնական զգացմունք: Բովանդակութեան գլխաւոր մասերն՝

ա. Հաւատի էական մասը:
բ. Քրիստոսի տնօրինութիւնները:
գ. Եկեղեցու խորհուրդները:
դ. Ս. Գրքից կտորներ, որոնք լուսաբանում են Քրիստոսի տնօրինութեանց որեւէ գաղափարը:
ե. Սուրբերը, որոնք նպաստեցին քրիստոնէական ճշմարիտ լուսոյ տարածման:

Այսպիսի բազմակողմանի բովանդակութիւն ունեցող բանաստեղծական մի Ս. Գիրք, անշուշտ, պէտք է որ ունենար եւ բազմապիսի եղանակ, համապատասխան կրօնական զգացմունքին:

ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՒ ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԵՐԻ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ

Շարականի եղանակները տասն են.— Ութ ձայն եւ երկու ստեղի: Այն ինչ հոգեւոր երգերը, տաղերը, Գանձերը, Աւետիսները բազմեղանակ են, եւ այնքան բազմատեսակ, որ կարիք է զգացուել դոցա միմեանց չփոթելու համար զատ զատ անուն տալ:

Շարականի գլխաւոր եղանակները եւ սոցա ստորաբաժանումների ընդհանուր թիւն է 40, իսկ միւս հոգեւոր երգերինը՝ 152:

Այս հանգամանքը բացատրւում է այսպէս.— Տաղերի, Գանձերի եւ միւս հոգեւոր երգերի եղանակները զանազան դարերում, այլ եւ այլ անձանց ճաշակին նայելով, փոփոխուել եւ աճել են, որովհետեւ սոցա գործածութիւնը ստիպողական չէ եղած: Իսկ շարականի եղանակները պարտադիր եւ գործածութեան մէջ սահմանափակ լինելով՝ չեն փոփոխել ըստ էութեան, թէպէտ ԺԸ. դարից յետոյ Կ. Պոլսոյ հարուստ եւ զէպի եկեղեցական եղանակները սէր ունեցող ամիրաների առատաձեռնութիւնից եւ հովանաւորութիւնից օգտւում քաղեցին մի քանի տիրացուներ եւ մրցման ասպարէզ մտան, ջանք թափելով միմեանց գերազանցել կամայական կլկլանքներով եւ գեղգեղանքներով, որոնք բաւական նըպաստեցին եղանակների նախկին պարզութեան խախտումին: Այնուամենայնիւ շարականի եղանակները ըստ էութեան անփոփոխ հասել են մեզ: Այս կէտի մասին մի ուրիշ անգամուան պատեհ ժամանակին կը գրենք:

ՄԱՆՐՈՒՍՈՒՄՆ

Հին երաժիշտները «Մանրուսումն» ասելով հասկանում էին ուսումն եկեղեցական երգերի, եղանակների եւ խազերի մասին:

Մանրուսումն շատ մեծ ծաւալ ստացաւ ԺԲ.—ԺԷ. դարը, մանաւանդ ԺԲ. դարու վերջին կէսին այնքան անհրաժեշտութեան հասաւ, որ Ներսէս Շնորհալին իւր «Ընդհանրականի» մէջ քահանայութեան գլխաւոր նախապատրաստութիւններից մէկն էր համարում. «Զեկեղեցական գիրս ուղիղ ընթեռնուլ եւ զմանր ուսմունս ձայնաւորացն պաշտել յեկեղեցիս, եւ ապա գալ ի ձեռնադրութիւն քահանայութեան» (Ընդհանրական Ն. Շնորհալւոյ, տպ. Երուսաղէմ, էջ 59):

Արդեօք կա՞ր առանձին դասագիրք կամ կանոնագիրք իբրեւ ուղեցոյց Մանրուսման, չգիտենք: Մեր ձեռքն են հասած եւեթ ձայնագրած հոգեւոր երգեր, որոնց խազերի զօրութեան թափանցելն անհնար է դեռ: Դոքա մեզ համար մնացած նշաններ են, նախնիք սոցա բացատրութիւնը զլացել են մեզ աւանդել:

Մանրուսումն լիակատար իմացողներ թերեւս թւով շատ քիչ են եղել, որոնք եւ թաքստի են պահել իրանց գիտութիւնը ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս յիսուն տարի առաջ Կ. Պոլսոյ հայ երաժիշտները՝ նոթաները արդի խսկական ձայնագրութիւնը, հացի խնդիր էին դարձրել: Եթէ երաժիշտները, որոնք իմաստուն կամ փիլիսոփայ էին կոչւում այն ժամանակի լեզուով, չթաքցնէին միւս ձայնագրած բազմաթիւ ձեռագիր կամ արտագրած երգարանների հետ մեր ձեռքը հասած կը լինէր գոնէ մի քանի օրինակ եւս ձեռնարկ հին խազերի եւ եղանակների մասին, որոնք Մանրուսման նիւթ են: Մեր այս կարծիքը հաստատում է մի յիշատակարան.— «Զոր (զարուեստ Մանրուսման) ի մանկանց եկեղեցւոյ սաւանւք գնոյն գիտեն»:

Իմաստուն կամ փիլիսոփայ բառի բացատրութիւնը գտնում ենք Ն. Շնորհալու մէջ.— «Ունիմք սովորութիւն փիլիսոփայ ասել, որ յերաժշտական արուեստի կատարեալ են, այպէս եւ Դաւիթ (Անյաղթ) ոչ միայն փիլիսոփայ, այլ աստուածեղէն եւ յարտաքին հրահանգս անթերի եւ լիակատար էր, նորին ազգաւ կոչի փիլիսոփայ, զպատիւն զեկուցանելով» (Պատմութիւն Հայոց Դպրութեան, էջ 296):

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

(2 Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Այս աւանդութեան համար անհրկրաջօրէն նիւթ ծառայած է ԺԳ. դարու վերջերուն եւ ԺԴ. դարու սկիզբներուն ապրած նոյնանուն արուեստագէտին կեանքն ու գործը: Արդ, ո՞վ էր Մոմիկ:

Մինչեւ վերջերս գիտէինք, որան եղած է նշանաւոր գրիչ, նկարիչ եւ քանդակագործ: Անոր անունին հետ կապուած են այդ դարերուն պատկանող հայկական քանի մը գրչագիր մատեաններուն գունագեղ մանրանկարները, ինչպէս նաեւ Նորավանքի եւ առհասարակ Վայոց ձորի մէջ գտնուող կարգ մը խաչքարերուն քանդակները, մասնաւորապէս Արփա գիւղի եկեղեցիին ճակատամասին վրայ եղած Աստուածածնի քանդակը (1321):

Վերջերս միայն յայտնի դարձաւ, որ վարպետ Մոմիկ եղա ծէ նաեւ շինարար-ճարտարապետ, Նորավանքի (Ամաղիի) Աստուածածին կոչուած երկյարկանի տաճարը շինողը, որ աչքի կը զարնէ իր ճարտարապետական գեղեցկութեամբ, մշակուն քարերով, բազմաթիւ նուրբ բարձրաքանդակներով եւ զարդաքանդակներով, ինչպէս նաեւ իր խաղացած պատմական կարեւոր դերով:

Վերոյիշեալ աւանդութեան բովանդակութեան մէջ պատմական են, նախ, Մոմիկի ձեռքով Նորավանքի տաճարներուն կառուցման եւ քանդակազարդման վերաբերեալ եղած ակնարկը, եւ ապա, Սիւնեաց իշխանին յիշատակութիւնը իրբեւ եկեղեցիները շինել տուող մը:

Գալով վարպետ Մոմիկի եւ Սիւնեաց իշխանի աղջկան սիրավէպին, պատմական թերեւս իշխանին աղջկան ազնուական եւ շատ հաւանականութեամբ հասարակ ծագում ունեցող Մոմիկի միջեւ գոյութիւն ունեցող ընկերային անհրաժեշտութեան է, որ պատճառ կը դառնայ անոր ողբերգական վախճանին:

Ուշագրաւ են նաեւ հայկական այն աւանդութիւնները, որոնք կը խօսին քարարուեստի մեր վարպետներուն եւ անոնց աշակերտներուն ստեղծագործական եւ անձնական կապերուն մասին:

Պատմական աղբիւրներէն յայտնի է, որ հին դարերուն քարագործ վարպետները (ինչպէս նաեւ ուրիշ կարգի արհեստաւորներ) Հայաստանի մէջ կ'աշխատէին մեծ կամ փոքր խումբերով, ընդհանրապէս, յաճախ հայր եւ զաւակ իրարու հետ: Տեղէ տեղ երթալով, շինած են բազմաթիւ աշխարհիկ կամ կրօնական բնոյթ ունեցող շինութիւններ, անջնջելի յատուկ պատուէրներու վրայ:

Յայտնի է նաեւ, որ յիշեալ վարպետները կամ անոնց խումբերը բերդերու, պալատներու եւ այլ շէնքերու շինութեան համար երկրին զանազան կողմերէն հրաւիրած են թագաւորները, իշխանները, կամ հոգեւոր պետերը: Եւ արհեստաւորներու այդ խումբերը ի մի հաւաքուելով, իրականացուցած են մեծ ձեռնարկներ:

Աւանդութեան մը մէջ, օրինակ, պատմուած է, թէ ինչպէս Սանահին գիւղի իշխանը իրենց գիւղին մէջ վանք շինել տալու համար բերել կուտայ համապատասխան վարպետ — արհեստաւորներ: Նոր շինցած վէճ կը ծագի վանքի շինութեան վրայ աշխատող վարպետ հօր, զաւակին եւ ենթավարպետի մը միջեւ: Վերջինները խռովելով իրենց ղեկավար վարպետին հետ կէս կը ձգեն գործը եւ կը հեռանան: Ժամանակ մը ետք կը վարձուին ուրիշ իշխանի մը կողմէ վանք մը շինելու համար Հաղպատ գիւղին մէջ: Կիրակի օր, երբ բոլորը կը հանգստանային, վարպետ հայրը տղուն աշխատանքը տեսնելու կուգայ: Կը մօտենայ կիսաւարտ վանքին, լաւ մը կը զննէ պատերը, եւ ոտքը դնելով անոնցմէ մէկուն վրայ կ'ըսէ. Հաւս պատ է (այսինքն թէ՝ լաւ, ամուր պատ է): Հայրը զաւակին լաւ աշխատանքը տեսնելով կը փաթթուի անոր, կը համբուրէ եւ կը հաշտուի հետը: Կ'ըսեն, թէ այդ օրուընէ վանքին անունը կը մնայ Հախպատ:

Ուրիշ աւանդութեամբ, որ նուիրուած է Իջեւանի շրջանի Աչաջուր գիւղի գտնուող Մակարավանքին, կը պատմուի, թէ ինչպէս վանքը շինող վարպետը կ'ուխտէ, որ մինչեւ ամբողջ շէնքը չվերջանայ՝ պատէն վար պիտի չիջնայ: Վարպետին կ'օգնէ զաւակը, որ քարտաշ էր եւ շէնքին քարերը տաշելով, ուրիշներու ձեռքով կը ղրկէր վեր՝ հօրը: Երբ եւ ամբողջ շէնքը գրեթէ վերջացած էր

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՈԳՈՒ ՁԱՅՆԸ

— Զրսի՞ քեզի թէ քոյրս բարի սիրտ ունի եւ խեղճ կինը քեզ չի զոհեր ընտանեկան նկատումներու: Ալ ուրեմն կեանքիդ տէրն ես, առանց ոեւէ խղճահարութեան:

Այդ բոպէին Արուսեակի մօրը համար զգացած սէրն այնքան ուժգին էր, որ կրնար մղումի մէջ մտնել Նաւարեանի համար տածած զգացումներուն հետ:

Շատ քիչ քնացաւ Արուսեակ նոյն գիշերը: Միւս օրը Տիրան էֆէնտի վանք գնաց եւ Արուսեակ ու Նաւարեան ալ Կիտօ, ուրկէ երեքը եաքը միանալով՝ մէկտեղ պիտի վերադառնային:

Արուսեակ ու Նաւարեան կը քալէին Լիտոյի գեղեցիկ ծառուղիներուն մէջ լուռ, անձայն, երկուքն ալ իրենց մտածութիւններուն անձնատուր: Հասան ծովեզրը, հոն ուրկէ Ադրիականը լայնարձակ կը պարզուէր իրենց առջեւ. աւազներու վրայ երկու մեծ քար իրենց հանգստարան եղան:

Արուսեակ պտոյտէն, յուզմունքէն շատ ոգեւորուած էր, ու երբեք այնքան սիրուն չէր երեւցած Նաւարեանի աչքերուն: Կը նմարէր երիտասարդը թէ այդ աղջիկը երբեք այդքան լուռ չէր եղած, եւ ոչ ալ այդքան մտազբաղ: Օհ, անոր սրտին մէջ չէր որ տեսնէր ինչ պայքար կը մղուէր հոն: Արուսեակ գիտէր թէ Նաւարեան իր սէրը պիտի չյայտնէր իրեն, անոր դիրքը չէր ներեր փափկանկատութեանը կատարել առաջնութեան պարտականութիւնը: Ուրեմն իրեն կը մնար պարզապէս Նաւարեանը ամուսնութեան խնդրել: Այդ գաղափարը զինքը կը ծիծաղեցնէր. կարելի՞ բան էր. բայց ինչո՞ւ չէ. եթէ պիտի յաղթենք ամէն նախապաշարումի, ուրեմն եւ չենք կրնար ընդունիլ թէ միայն էրիկ մարդը իրաւունք ունի աղջկան մը իր սէրը յայտնելու:

Այս մտածութիւնը որչափ որ շատ ուղիղ կ'երեւէր Արուսեակի, բայց եւ այնպէս բնածին զգացում մը կը տառապեցնէր զինքը:

Երկուքն ալ կը մտածէին աչքերնին յառած ծովուն վրայ, երբ Արուսեակ խզելով լռութիւնը ըսաւ.

— Ի՞նչպէս, քիչ մը Հալքիի յիշատակները միտքդ չի՞ բերեր այս ծովը, տեսարանը:

Նաւարեան մէկէն ի մէկ ցնցուեցաւ. քանի օր է այս առաջին անգամն էր որ Արուսեակ ակնարկութիւն մը կ'ընէր իրենց առաջին կեանքին: Աղջիկը շարունակեց.

— Ի՞նչ երջանիկ օրեր էին, ինծի համար գէթ:

— Եւ ինծի համար:

— Բարեկամս, կ'ուզե՞ս որ այդ երջանկութիւնը միշտ պահենք:

Նաւարեան տրտում ժպտեցաւ մը.

— Անցեալը անցեալ է, ըսաւ, եւ անոր յիշատակներովը միայն կրնամ եւ ասկէ ետքը ապրիլ. աշխատութեան եւ պարտականութեան մէջ փնտռելով մոռացում, եթէ երբեք կարելի է, եւ զօրութիւն որ միշտ կարելի է:

— Մօրեղբայրս, մայրս չափազանց զիս պիտի մնան, եթէ դուն ու ես երջանիկ ըլլանք մէկտեղ:

Արուսեակ ասկէ աւելի փափկութեամբ չէր կրնար հասկցնել թէ ընտանիքը ա... արգելք չունէին՝ ընկերային նախապաշարումներէ դրդուած:

— Հեռու Պոլսէն, միշտ օտար երկիր մէջ. ինչ խաղաղաւէտ երջանիկ կ'ըլլանք:

— Հեռո՞ւ Պոլսէն խաղաղաւէ՞տ կեանք: Օհ, չէ, ես կը զգամ թէ համար դիւտ հանդարտ ապրելու համար չեմ ըստեղծուած, ու պարտականութիւնս զիս Պոլիս կը կանչէ:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(28 Շար.)

...միայն գմբէթը, գաւակը կը հի-
...ւ եւ կը մենի : Հարաւարանները
...ն այս մասին բան չըսել, հօրը,
...գաւակին տեղ կը սկսի աշխա-
...հմուտ վարպետ մը : Սակայն
...հայրը տաշուած քարերն կը
...որ ասոնք իր գաւակին ձեռքին
...ն : կը կռահէ, որ փորձանք մը
...ուած է, ծանր վիշտէն ինքզինք վար
...չնքէն եւ կը մեռնի : Այդ
...ով ալ վանքին գմբէթը կը մնայ
...ատարտ :

...երորդ աւանդութեան մէջ, որ կը
...րի Իջեւանի շրջանի Գետաշէն
...մօտ գտնուող Կիրանց վանքին
...դար) կը պատմուի, որ այս վանքը
...չինած է նշանաւոր վարպետի
...աշակերտը : Երբ կը վերջացնէ գոր-
... կը հրաւիրէ վարպետը՝ իր աշխա-
...գնահատելու համար : Շէնքը այն-
... յաջող էր եւ փառահեղ, որ հռչակա-
... վարպետը կը նախանձի աշակերտի
... Ան ամէն կերպ կ'աշխատի թերու-
... մը գտնել՝ եղածը նսեմացնելու
..., բայց չի յաջողիր : Եւ երկար
...ելէ ետք, կ'ըսէ . « Լաւ է, բայց
... անց ես կայրել » : Այդ օրուընէ ալ,
... թէ, վանքին անունը կը դնեն «Կի-
... վանք» :

Այս երեք աւանդութիւնները (եւ ու-
...ները) ցոյց կուտան հին օրերու հայ
...րարգործ վարպետներուն եւ անոնց ա-
...կերտներուն կեանքն ու աշխատանքը,
...ապատին հետ անոնց ունեցած յարա-
...րութիւնները, կը պարզեն անոնց ան-
...կան խառնուածքը, իւրաքանչիւրին
...ր աշխարհը՝ սէրն ու ատելութիւ-
..., ուրախութիւնն ու վիշտը :

...որոյիշեալ նմոյշներով չեն սահմանա-
...իր ժողովրդական այն աւանդու-
...թիւնները, որոնց մէջ արձագանգ գտած
... Հայաստանի քարարուեստի հին յու-
...արձանները եւ քարագործ վարպետնե-
... Այս ձեւի բազմաթիւ աւանդութիւն-
... կան նաեւ Էջմիածինի (Վաղարշա-
...), Գնդէվանքի (Վայոց ձոր), Ծաղ-
...վանքի (Աշտարակ), Կարմիր վանքի
... Նախիջեւան), Անիի հովիւի եկեղե-
..., Ղօշավանքի (Շիրակ), Թարգման-
... (Խանձակ), Թանահատի (Սիւնիք),
...մարաս (Վարանդա), Ամենափրկչի
...(Մոկս), Փութկի Ս. Գէորգի (Մոկս),
...ւտի (Մուշ), Կոնկի (Վասպուրա-
...ն), Հոգոց (Վասպուրական), Մեծո-
...(Վասպուրական) վանքերու, Երե-
..., Մաղասա (Շիրակ), Հալիձորի
...(Սիւնիք) բերդերու, Ջուղայի, Արածա-
... (Ալաշկերտ) կամուրջներու մասին :
Սակայն քարարուեստի մասին յիշա-
... աւանդութիւններն ալ բաւա-
... են հաստատելու համար այն միտքը,
... Հայաստանի ճարտարապետական ու
...ագործական լաւագոյն յուշար-
...ներուն մեծ մասը կերտուած են ժո-
...ուրդի ընդերքէն ելած «անանուն»
...րպետներու հրաշագործ ձեռքերով,
...րպետներ, որոնց հանճարին առջեւ իր

գլուխը խոնարհած է հայ մեծ բանաստեղծը, գրելով.

«Մեր վարպետները հնուց տուփ են
սիրել ու մարմար,
Շունչ ներշնչող են եղել կարծր քարին
ու հողին…
Ես խոնարհում եմ գլուխս հանճարի
առջեւ ձեր անհառ,
Ով վարպետներ, որ տուիք ձեւ,
կերպարանք մեր հողին :

Աշխարհի ծայրերում բոլոր մենք
գտնում ենք հիմա բեկորներ,
Որ տաշած կողերի վրայ աստղաձեւ
խազեր են կրում :

Այդ՝ կորած անուններն են ձեր,
ով անանուն վարպետներ,
Որ կերտել էք լուռ ու անցել
եւ ձեր շունչը թողել դարերում :
Չի յաջողւում մեզ թէկուզ ձեր
անունները գտնել,
Բայց գիտենք, որ ապրել էք դուք —
գեղանաքարշ, խարխուլ խուցերում » :

ԱՐԱՄ ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԱՂԵՏԱԲԵՐ ՏԱՐԻՒՆ

(Ութերորդ եւ վերջին մաս)

Հայերն ալ Պերլինի դաշնագրով խոստացուած բարենորոգումներու գործադրութիւնը կը պահանջեն : Ֆրանսա կը հետաքրքրուի Սուրիայով եւ Լիբանանով, Ռուսիա կը պաշտպանէ հայկական պահանջները : 1913ի սկիզբները Սվազի կուսակալը կը հրահանգէ Թուրքերուն պոյքոթի ենթարկել հայ առեւտրականները : Հոսանքը կը ծաւալի հայկական նահանգներու մէջ : Թուրքերը կը հրդեհեն Տիգրանակերտի հայ շուկան, Ադրիանուպոլսոյ մէջ՝ Հայերու թաղը : Տնտեսական պոյքոթը կը վնասէր եւրոպական առեւտուրին, դեսպաններ կը բողոքեն՝ պահանջելով դադրեցնել պոյքոթի հալածանքը :

Գերմանիա կ'ընդդիմանայ ռուսական հովանաւորութեան տակ կատարուած բարենորոգումներուն : Անգլիա կ'ընդունի որ ռուսական յառաջացում է դէպի Հարաւ եւ Իսկենտէրուն : Ֆրանսայի կիսապաշտօն թերթը կը գրէր . « Հայկական խնդիրը կը ներկայանայ Թուրքիոյ կազմալուծման հզօր ազդակ մը : Հայերու հաւատարմութիւնը Օսմ. կայսրութեան հանդէպ խախտուած է : Իրենց բոլոր ուժերով պիտի քանդեն Թուրք պետութեան հիմերը. եւ դայն մղեն կործանումի » : («Լը Թան», 1913 Օգոստ. 1) :

Համայնքներու ժողովին մէջ Սայքս կը քննադատէ Ռուսիոյ արեւելեան քաղաքականութիւնը, որ սպառնալիք մըն է բրիտանական կայսրութեան :

Միլանոյի մեծ թերթին տնօրէն ծերակուտական Լուիճի Ալպերթինի եռահատոր գործին մէջ մէկ տեղ միայն կը յիշէ . « Ռուսիա ժառանգական թշնամին էր Թուրքիոյ Մեծն Պետրոսէն սկսած, Պալքանները ըմբոստացնելէ, Թուրքերը Պալքաններէն հեռացնելէ ետք ծրագիրներ ունէր Հայաստանի համար» :

Մարք Սայքս, որ երբեմն քարտուղար էր Պոլսոյ անգլիական դեսպանատան, յետոյ պաշտօնեայ Արտաքին նախարարութեան, կը դիմէ պատմութեան . « Փոքր Ասիոյ մէջ միշտ պատերազմական վիճակ գոյութիւն ունեցած է, Յոյներու եւ Պարսիկներու միջեւ, Հռոմի եւ Տիգրոնի միջեւ, Բիւզանդիոնի եւ Սասանեաններու միջեւ : Խաղաղութիւնը կը հաստատուի՝ երբ այդ հողամասը կը մնայ մէկ պետութեան մը տիրապետութեան տակ » (1913 Մայիս 29) :

« Եթէ Ռուսիա հաստատուի Փոքր Ասիոյ մէջ, մեր դիւանագիտական յարաբերութիւնները անցեալէն աւելի դըժուարին պիտի ըլլան» (12 Օգոստոս) :

Սայքս այցելած է Փոքր Ասիա, խորունկ արհամարհանք ունի Հայերու հանդէպ, զանց կ'առնենք մակդիրները . «Այս ժողովուրդը ինքզինք չի կրնար կառավարել, հայ գիւղերը պառակտուած են, հայ կազմակերպութիւններ միշտ իրարու դէմ պայքարի մէջ են, հայ եկեղեցին հիմերէն խախտուած է » :

Տարի մը վերջ Սայքս Ֆրանսացի Փիքոյի հետ պիտի կնքէ իրենց անունով ծանօթ համաձայնութիւնը :

Ֆրանսա եւ Անգլիա դէմ են ռուսական պահանջքներուն, սպառնալիք մը Միջերկրականի, Պարսից Ծոցին, սպառնալիք տնտեսական շահերու, որոնց պաշտպանութիւնը կը ձգեն Գերմանիոյ :

Վերսայլի դաշնագիրը Գերմանիոյ կը պարտադրէր պատերազմի պատասխանատուութիւնը (յօդ. 231) : Գերման պատուիրակները մերժեցին պարտադրութիւնը : Պատմաբաններ քննութեան ենթարկեցին վաւերագրերը, բայց իւրաքանչիւրը իր տեսակէտով մեկնաբանեց զանոնք : Գերման պաշտպանողականը գրեց Ջօր. Մոնժըլա : Ամերիկացի պատմաբաններ Ֆէյ եւ Շմիտ պատասխանատուութիւնը կը բաժնեն Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ : Ասոնց տեսակէտները քննուած են Ժիւլ Իսահակի կողմէ «Պատմական վէճ մը, պատերազմին ծագումին հարցը» գործով : Սորպոնի ուսուցիչ Փիէռ Ռընուվէն մասնակցած է բանավէճին : Երկու Ֆրանսացի պատմաբանները պաշտօնական անձեր են, Ժիւլ՝ կրթական ընդհանուր քննիչ եւ պատմական դասագրքերու հեղինակ, Ռընուվէն՝ Պատերազմական Թանգարանի վարիչ :

Իրենցմէ վերջ երեք ստուար հատորներով հարցը քննութեան ենթարկած է Միլանոյի մեծ թերթին նախկին տնօրէն, ծերակուտական Լուիճի Ալպերթինի, «1914ի Պատերազմին Ծագումը», Միլանո, 1943 :

Ալպերթինի կը հերքէ Ֆրանսայի վարչապետ Վիվիանիի եւ Ռընուվէնի հաստատումները՝ թէ Ռուսիա զօրաշարժ ըրաւ, որովհետեւ Գերմանիա զօրաշարժ ըրած էր : «Ռընուվէն քաջութիւնը չէ ունեցած հրատարակելու թիւ 115 վաւերագիրը, Ռուսիոյ զօրաշարժը կը կանխէր Աւստրիոյ զօրաշարժը : Գերմանիա վերջնագիր տուաւ ռուս ընդհանուր զօրաշարժէն ետք, ոչ թէ առաջ, ինչպէս որ կը պնդէր Վիվիանի : Կըսէ, ռուս զօրաշարժը լսելով՝ ֆրանսական դեսպան Քամպոնի կ'ըսէ . «Ասիկա պիտի արագացնէ տագնապը, գերման զօրաշարժը պիտի բռնադատուի Ռուսիայէն», «Կապոյտ Գիրք»ին մէջ այս տողերը զանց առնուած են, ասիկա անտանելի է » :

«Պերլին 4րդ անգամ ըլլալով հանդիսաւոր կոչ կ'ուղղէ Վիէննայի Յուլիս 30ի գիշերը : Պեթման Հոլվէկ կը հեռագրէ . « Եթէ Աւստրիա մերժէ միջամտութիւն, պիտի մտնենք ընդհանուր պատերազմի մը մէջ, Անգլիա մեզի դէմ պիտի ըլլայ, Իտալիա եւ Ռումանիա մեզի հետ չեն, երկուքս պիտի մնանք չորս մեծ պետութեանց դէմ եւ Գերմանիան պիտի վերցնէ ամբողջ ծանրութիւնը, պատասխանատուութիւնը շատ ծանր պիտի ըլլայ Աւստրիոյ եւ մեզի համար : Ընդունելու է միջամտութիւնը պատուաւոր կերպով » :

Իտալացի պատմաբանը ուսումնասիրած է 16 հազար վաւերագրեր, հազարի մօտ հատորներ եւ համոզուած է որ պետութիւններէն իւրաքանչիւրը աւելի կամ նուազ իր բաժինն ունի եւրոպական պատերազմի պատրաստութեան՝ Պերլինի Վեհաժողովէն սկսած : Պատմաբան Տեպիտուր գրած էր արդէն . «Վեհաժողովին գործն եղաւ դժգոհ թողուլ թէ մեծերը եւ թէ փոքրերը » :

Վեհաժողովը գումարուեցաւ Ս. Սթեփանոյի դաշնագիրը սրբագրելու համար . Ռուսիա տարիներ սպասեց սրբագրութիւնը վերցնելու համար : Զուգադիպութիւնը բացորոշ է, պահանջեց Փարիզի դաշնագրին սրբագրութիւնը, Նեղուցներու հարցին լուծումը, Աւստրիոյ գիջում ըրաւ Պոսնիան ըմբոստացնելէ ետք : Տարիներ վերջ կրկին Պոսնիոյ գիջում, Նեղուցներու հարցին լուծում եւ բախում Պալքաններու մէջ, բաժանում Փոքր Ասիոյ : Այն ատեն բռնեցաւ Ռուսիա Օսմ. կայսրութեան հարցը սեղանի վրայ պիտի դնէ արեւմուտքէն եւ արեւելքէն, այս անգամ ալ կը բանար Պոսնիայէն եւ Փոքր Ասիոյ արեւելեան նահանգներէն : Իր դէմ պիտի գտնէր Պիզմարքի Գերմանիան, բայց իր յաղթութիւնը պիտի ըլլար պարտութիւն մը, որովհետեւ զինակիցները, որոնք Գերմանիոյ ծաւալման դէմ կը պատերազմէին, պիտի չհանդուրժէին իր ալ ծաւալումին դէպի Պալքանները, դէպի Հարաւ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Դուն ասպետ չես, չան զաւակ հե-
...ոս : Ճիշդ ձեզմէ՞ պիտի սորվիմ թէ
...ինչ է ասպետականութիւնը, անիրաւ
...ակներ :

Թուրքը բարկացած լռեց :

— Դուք ասիկա ասպետական մըցո՞ւմ
... կը կարծէք՝ երբ ես ձեր դէմ ելլեմ,
... կը շարունակէր պոռալ Վաղենտ Թէօ-
...օք : — Կռողը տանի ձեզ, կեղտոտ
...րջի կտորներ :

Ու մէկ ոտքը հանեց ասպանդակէն իջ-
...ելու համար :

— Տէր իմ, — պոռաց թխադէմ նիհար
...երի մը տխուր, լալկան ձայնով մը . —
...յոր ալ կ'ուզէի քեզի հետ չափուիլ :
...կին մէջ կեցողները սկսան խնդալ :

— Անշուշտ կը կարծես թէ հիմա յոգ-
...ած եմ, բայց քիչ մը ուրախացիր :

Ու նորէն գլուխը անցուց սաղաւարտը, որ քիչ առաջ գրկին մէջ կը բռնէր :

— Աս քանիերո՞րդ անգամն է որ դէմս կ'ելլես, Թուխակ :

— Տասնեօթներորդ անգամն է . — լալագին պատասխանեց Թութակի քիթով գերին : Վաղենտ Թէօրէօք սաղաւարտը վար առնելով մէկդի նետեց :

— Այսչափ ալ քեզի շնորհք մը ուժէս : Տեսնենք :

Աչքի կը զարնէր երկուքին տարբերութիւնը . իշխան Վաղենտ լաւ աճած, հասուն մարդ մըն էր, ամբողջ ողներ եւ աշխուժութիւն . իսկ Թուրքը յիսունի մօտ՝ փոխ, կորաքամակ մարդ մը :

Նիզակներով յարձակեցան իրար վրայ . իշխան Վաղենտ առաջին բախումին արդէն այնպէս մը դուրս նետեց զայն թամբէն՝ որ օդին մէջ ինքնիր վրայ դառնալով ինկաւ գետին :

Ծառաները, զինակիրները ու մինչեւ իսկ գերիները առհասարակ կը խնդային :

Իշխան Վաղենտ մէկդի նետեց վահանը, երկաթէ ձեռնոցները, ու վար ցատկեց ձիէն՝ որպէսզի ծառաները միւս երկաթներէն ալ ազատեն զինքը :

Թութակ ոտքի ելաւ :

— Տէր իմ, — դէպի Վաղենտ Թէօրէօք դարձուց արիւնոտ դէմքը, — թող որ տուն երթամ : Այրիս ու որբերս երկու տարիէ ի վեր ինծի կը սպասեն :

— Այն ատեն ինչո՞ւ տուն չմնացիր, հեթանոս . — պատասխանեց Վաղենտ Թէօրէօք սրտնեղած ձայնով :

Միշտ կը բարկանար երբ գերիները գթութիւն պաղատէին իրմէ :

— Տէր իմ, — կուլար գերին՝ ձեռքերը կոտրտելով, — սիրտդ թող գթայ վրաս : Սիրունիկ սեւաչուի մանչուկ մը ունիմ . երկու տարիէ ի վեր չեմ տեսած զինքը :

Ու ծունկերուն վրայ սողալով եկաւ իշխան Վաղենտի դիմաց ու անոր ոտքերուն առջեւ փոշիին մէջ ինկաւ .

— Գթա վրաս, Տէր իմ :

Իշխան Վաղենտ թաշկինակով դէմքը կը սրբէր, քրտինքը կը վազէր վրայէն :

— Երանի թէ բոլոր անօրէն Թուրքերը հօս ըլլային չթային զարնուած, իրենց Սուլթանով մէկ տեղ, — կը հեւար . — մարդասպան աւազակներ . ոչ մարդիկ՝ այլ գազաններ :

Ու հեռացաւ :

Թուրքը ափով փոշի առաւ գետնէն ու զայն դէպի իշխան Վաղենտ նետեց :

— Ալլահ պատժէ քեզ, ապականած կեավուր : Շղթաներու մէջ ծերանաս : Մեռնելէդ առաջ՝ այրի եւ որբեր թողուս : Ալլահ հոգիդ դժոխք նետելէ առաջ՝ սորվեցնէ քեզի երեք անգամ աւելի լալ՝ քան ինչպէս հիմա ես կուլամ :

Ու մինչ այսպէս կ'անիծէր, արցունքը կը հոսէր աչքերէն, ու արիւն փոխուած կը վազէր անոր ջախջախուած դէմքէն վար :

Ծառաները մէկդի քաշեցին կատաղութենէն փրփրացող հեթանոսը ու ջրհորին մօտ տանելով դոյլով ջուր թափեցին վրան :

Վաղենտ Թէօրէօք վարժ էր այսպիսի տեսարաններու . ու սիրտը կը նեղուէր : Սակայն ոչ աղաչանք եւ ոչ անէծք շըղթաները կը քակէին իր բերդին մէջ :

Վերջ ի վերջոյ ամէն գերի՝ ամէն ժամանակ ու ամէն տեղ՝ ազատութեան համար կ'աղբայ . միայն թէ մէկը լուռ, իսկ միւսը բարձրաձայն : Մանկութենէն այսպիսի աղաչանքներու մէջ կ'ապրէր : Այն ժամանակները սակայն գերիները տնական հարստութեան մաս կը կազմէին . որը դրամով, որն ալ հունգարացի գերիներով կը փրկանաւորէին : Ուստի ի՞նչպէս կարելի էր մտածել թշնամի գերի մը, պարզապէս Աստուծոյ անունով, արձակել :

Կոնակն ու բազուկները տուաւ որպէս զի սպասաւորները խողանակեն : Ապա բարկութենէն տակաւին կարմիր, պեխերը ոլորելով մօտեցաւ քահանային :

— Բարի եկար, սիրելի Վարդապետս, բարի եկար — ու ձեռք երկարեց անոր : — Լսեցի որ խեչափառի պէս խաչեր են քեզ : Գոնէ մորթդ նորէն կը բուսնի :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Օր· Ալիս Յարութիւնեան (Մարսէյլ), Հ· Յ· Դ· Դիւան – Թանգարան այցելու – թեան առթիւ քսան ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան : (Տառնալ Յառաջէն) :

ԿԱՌՏԱՆ · — Տիկին Տիգրան Թոմայեան, պ· Ժան Թոմայեան, Այրի Տիկին Անժէլ Տաուտ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Ճնկլարը – եան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ազատ – եան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ագաեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Կիրակոսեան եւ զաւակները եւ համայն պարագաները յաւուր կը ծանուցանեն՝ ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՄԱՑԵԱՆԻ (61 տարեկան) մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուելու պիտի էր, Կիրակի Սեպտեմբեր 13ին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր· Օր· Զարուհի, Էլիզ եւ Լօրա Մեհթերեան, Տիկին Ալիէթ եւ համայն ընտանեկան պարագաները կը ծանուցա – նեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (20 Սեպտ·) ա – ռաւօտ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկե – ղեցին,

ԳՐԻԳՈՐ ՄԵՀԹԵՐԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալ արուեստա – գէտին յիշատակը յարգող իր ընկերներն ու բարեկամները :

×

Գնեազեան եւ Պետրոսեան ընտանիքնե – րը կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (20 Սեպտեմբեր) Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պի – տի կատարուի իրենց սիրեցեալ մօր եւ մեծ մօր տարելիցին առթիւ : Այս առթիւ կը նուիրեն հարիւր ֆր· Մշակոյթի Տան (Տառնալ «Յառաջ»էն) եւ հարիւր ֆր· «Յառաջ»ի բարդաւաճման :

×

Օր· Մարի Զանտրեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Լիոնի Ս· Յակոբ եկե – ղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատար – ուի իր ողբ· եղբօր՝ ՅԱԿՈԲ ՋԱՆՏՐԵԱ – ՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ : Ցիշ – տակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

×

Տէր եւ Տիկին Միհրան Հայցազործեան եւ զաւակը՝ Անահիտ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ադամեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վարսենիկ Աչէվպաչեան եւ զա – ւակները, ինչպէս նաեւ Հայցազործեան, Ադամեան, Աչէվպաչեան, Բաբայեան ըն – տանիքները եւ համայն պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (20 Սեպ – տեմբեր) Մարսէյլի Փրատոյի Մայր է – կեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց զաւկին, եղբօր եւ ազգականի

ԺԻՐԱՅՐ ՀԱՅՑԱԳՈՐԾԵԱՆԻ

դառնապէտ մահուան երկրորդ տարեդար – ձին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թորոսեան եւ զաւակը՝ Օննիկ, Այրի Տիկին Նոյեմզար Հրաչեանի մահուան առթիւ երեսուն Ֆր· կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի կա – պոյտ Խաչի Օղափ · կայանին :

(Տառնալ «Յառաջ»էն) :

ՓԱՐԻԶԻ

ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ· ՍԻՄԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անկողնի սաւան չինող գործաւորուհի – ներ եւ սորվիլ փափաքող աղջիկներ :
Դիմել՝ Յակոբ Փափազեան տուն,
3, Rue Lafayette, MARSEILLE

VILLE DE SARCELLES
dans le cadre de la
5e DIZAINE COMMERCIALE
Vendredi 18 Septembre 1964 à 20 h. 45
Place de la Libération (près de la Mairie)

GRAND SPECTACLE GRATUIT

avec les
VEDETTES INTERNATIONALES
des
BALLETS FOLKLORIQUES ARMENIEN

- S O S S I -

Directrice Mme H. KUTNERIAN
Directeur Artistique
Mr. APRAHAMIAN

ՍԱՐՍԵԼԻ ՄԷՋ

Առեւտրական 5րդ տասնօրեակի առթիւ *Ուրբաթ (Սեպտ· 18), ժամը 20·45ին Քաղաքապետարանի մօտ, Փլաս տը լա Լիպերասիոն*

ԶՐԻ ՀԱՄԵՐԳ

Միջազգային արուեստագէտներու եւ
ՍՕՍԻ
Պարախումբի մասնակցութեամբ
Ղեկավարութեամբ՝
ՏԻԿԻՆ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ
Գեղարուեստական ղեկավար՝
Պ· ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ·— Հ· Յ· Դ· վարանդեան կոմի – տէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերնե – րը այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովո – րական հաւաքատեղին : կարեւոր օրա – կարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ·— Հ· Յ· Դ· «Եօթնեղ – բայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շա – բաթ, ժամը 20·30ին դպրոցի սրահին մէջ: կարեւոր օրակարգ : Լանսէյի եւ Ռընաժի ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԻՄ·— Հ· Յ· Դ· ընդհ· ընկերական ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Քափէ տը Լիոնի վերնայարկը: կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ան – պայման ներկայ ըլլալ :

ՎԱԼԱՆՍ·— Հ· Յ· Դ· Շրջ· «Քրիսաս – փոր» կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրա – ւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները, այս Շա – բաթ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան Ակում – բը : կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅ·— Ֆ· կապոյտ Խաչի Պօմո – նի մասնաճիւղի վարժարանը կը վերա – բացուի այս Հինգշաբթի :

Արձանագրութիւն, դասարաններու բա – ժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պի – տի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Վահրամ Կ· Միսքիկի կողմէ :

Փափաքելի է որ Պօմոնի եւ շրջակայքի հայ ծնողքները փութան արձանա – գրել տալ իրենց զաւակները ու չզրկել զանոնք՝ մայրենի լեզուի ուսումէն :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՏԷՍԻՆԻ ԴՊՐՈՑԻ

Կապ· Խաչի Տէսինի «Ազգային» դպրո – ցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի կէսօրէ ետ – քը ժամը 2ին: Կը խնդրուի ծնողքներէն այդ օրը զպրոց առաջնորդել իրենց երա – խաները :

Արձանագրութեանց համար դիմել ու – սուցիչ Պ· Գեղամ Կանանեանի, դպրոցին սենեակը՝ Հինգշաբթի 17 եւ Շաբաթ 19 Սեպտեմբեր, կէսօրէ ետքը ժամը 2էն մինչեւ 6, եւ յաջորդ շաբթու նոյն օրե – րուն ու ժամերուն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մեծաքանակի պոնեթրիի մը մէջ աչ – խատելու համար կ'ուզուի երիտասարդ մը, որ կարող վարել դիմանայ : Դիմել՝
MUTEVELIAN
58, Rue de Cléry, PARIS (2e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՐՊԻՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆ

ԸՆԴԴԷՄ

ԼԷՈԹԱՐ ՔՐԷՄԷՐԻ

(Գերման)

Այսօր Հինգշաբթի (Սեպտ· 17) ժամը 21ին :

CIRQUE D'HIVER
Rue Amelot
(Métro République et Fille du Calvaire)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· «Վարանդ – եան» կոմիտէի կողմէ :

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Հայ Ազ – գային Տան սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ:

Կը խօսի ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

Նիւթ·— Հայկական Դատը եւ Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

ԾԱԽՈՒ Է

A Vendre urgent FAUTE DE PLACE, à bas prix (300 frs), machine bobinoire 12 broches, grandes bobines, avec moteur, en parfait état de marche.

A vendre urgent, FAUTE DE PLACE, une machine rectiligne, jauge 14, talons hauts et bas, mouvement et moteur spécial incorporé, état neuf. Bas prix.
TIMCO
38, Rue de Trévise, Paris (9e)
PRO. 85-25

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Լիոնի եւ Տէսինի խում – բերուն կողմէ :

Դասախօս·— ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱՊԵՏ – ԵԱՆ :

Այս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին Հ· Յ· Դ· Տան սրահը :

Կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականները եւ կապոյտ Խաչի ընկերուհիները :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84:
Այս կիրակի, Հռոմի ժա – մով՝ 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկանը պիտի սփռէ Հայկա – կան ճայնաւոր Ս· պատարագը :

Կը պատարագէ՝
ՅՈՎՍԷՓ Թ· Ծ· Վ· ԽԱՆՑԵԱՆ
(Առաջնորդ՝ Ցունաստանի
Կաթողիկէ Հայոց)
Կը քարոզէ ՌԱՓԱՅԷԼ ԵՊՍ·
ՊԱՑԵԱՆ
(Վիճակաւոր Եդիպտոսի)

Պատարագի երգեցողութիւնները պիտի կատարուին, բազմաձայն, Լեւոնեան վարժարանի եւ Մխի – թարեան ուսանողարանի ժառան – գաւորներու կողմէ՝ ղեկավարու – թեամբ Յովսէփ Ծ· Վ· Գաֆթան – ճեանի :

ԱՂՔԱՏԱՀՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ժորժ Ե·ի շքեղ սրահներուն մէջ
Հոկտեմբեր 25ին, ժամը 16էն 24 :

ՊԱՐԱՆՅԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Փարիզի «Արծիւ» ակումբին կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 18էն 24 : CASSITA, 167, Rue Montmartre

Գեղարուեստական յայտագիր — Ընկերական մթնոլորտ

B A R — DISQUES SELECTIONNES — BUFFET

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՋԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առկայ – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիք — ծածկոցներ· —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղչ ունենալ :

ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 18 SEPTEMBRE
1964

Le Numéro : 0,30 Fr.

…ՏԱՐԻ — Թիւ 10112 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — No 10.112

…ԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋՔՆԵՐ

…ի ժողովուրդին վրայ ապրող ցեղերն
…ժողովուրդները, ի միջի այլոց, կը
…ուին նաեւ երկու դասի ·
… Անոնք, որ հողային պահանջներ
…ն :
… Եւ անոնք, որ հողային պահանջ –
…անին :
…նք առաջիններէն ենք, նոյնիսկ ա –
…ններուն մէջ առաջիններէն ենք :
…ային պահանջներ ունինք թէ՛ աջէն,
…ախէ, թէ՛ հարաւէն, թէ՛ հիւսիսէն:
…այն մեր պահանջները հիմնուած չեն
…ակալութեան վրայ, այլ հիմնուած
…րաւունքի վրայ, զոր իրաւագիտու –
…ը կը կոչէ «ժառանգութեան իրա –
…նք »:
…նք աշխարհակալ ժողովուրդ չենք :
…ք եղած անցեալին եւ ապահովաբար
…ը չըլլանք նաեւ ապագային :
…ևանք, թէ աշխարհակալութիւնը,
…ութիւն պարագային իսկ, յաղթանակ
…չէ : Գիտենք նաեւ, թէ հրաժարիլ ա–
…ով շահուած հայրենի իրաւունքներէ,
…պէս յաղթանակ մը չէ :
…կը կարծենք՝ աւելորդ է նոյնիսկ ըսել,
…մենք բթաչափ մը հող չենք ուզեր ոչ
…հարեւաններէն, ոչ ալ մեր հարեւան–
…ուն հարեւաններէն : Ինչ որ կ'ու –
…ք, հայրենի ժառանգութիւն մըն է,
…որքն մեզմէ խլուած եւ ընծայուած
…ոսի ժողովուրդներու, որոնք հողա–
…սահմանափակութենէ չեն տառապիր :
…ան մը աշխարհակալութիւնը թէ՛
…ութիւն էր եւ թէ մանաւանդ պրակ –
…էր: Այսօր ոչ մէկն է, ոչ միւսն է:
…յսօր գրեթէ կայսրութիւններ չկան
…, այլ կան անկախ պետութիւններ,
…ցեղային ազգեր եւ ինքնավար երկիր –
…:
…մէն ժողովուրդ իր հայրենիքին մէջ,
…ն հայրենիք՝ իր բնական սահմաննե –
…ն մէջ, ամէն սահմանագիծ՝ երաշ –
…աւորուած միջազգային յանձնառու –
…թիւններով :
…արդկութիւնը ամէն օր քայլ մը կ'առ–
…դէպի այս հեռանկարը, որ, ինչպէս
…հաւատանք, օր մը պիտի դադրի հե –
…ակար ըլլալէ եւ պիտի դառնայ իրա –
…կանութիւն :
…եզմէ ընդամէնը յիսուն տարի առաջ,
…մանեան կայսրութիւն մը կար : Հիմա
…ւսս կայսրութիւն չկայ, այլ կան հայ–
…նիքներ, — սուրիական հայրենիք,
…իրանեան հայրենիք, արաբական հայ–
…իք, իրաքեան հայրենիք, յորդանան –
…հայրենիք, հիւսիս – ափրիկեան
…յրենիքներ, եւայլն :
…յս հայրենիքները նոր չստեղծուեցան,
…յին արդէն, բայց կային իբրեւ օս –
…մանեան կայսրութիւն : Մէկ յիսնամեա–
…ն մէջ հպատակները դարձան վեհապետ
…վերատիրացան հայրենի ժառանգու –
…թեան, որ բռնօրէն խլուած էր իրենցմէ :
…երէկ՝ հեռանկար, այսօր՝ իրականու –
…թիւն :
…Օր պիտի գայ, որ ամէն ժողովուրդ
…անկարէն պիտի մեկնի ու պիտի հաս–
…իրականութեան : Հող պիտի ունենայ,
…թէ իր ուզածին չափ, այլ իրեն բաւա–
…չափ: Ոչ թէ ասկէ անկէ բռնօրէն խլ–
…ով, այլ՝ ժառանգութեան իրաւուն –
…ով :
…այդ օրերը մենք չտեսանք, հաւանա –
…ր պիտի չտեսնեն մեր զաւակներն ալ :
…այց ի վերջոյ պիտի տեսնեն մեր թոռ –
…ներ կամ թոռնորդիները, երբ աշխարհի
…կառավարումը կատարուի ոչ թէ ըստ ուժի,
…այլ ըստ իրաւունքի : Ուժը իրաւունք
…չէ, բայց իրաւունքը ուժ է :
…մեր դատը հողային դատ է՝ ազատու –
…թեան ու անկախութեան դատ ըլլալէ ա –
…ռաջ եւ ըլլալով հանդերձ :
…մենք անհայր չծնանք եւ անորդի պի –
տի չմեռնինք : Ինչ որ մեր հայրերը ու նախահայրերը ձգեցին մեզի իբրեւ ժա – ռանգութիւն, իրաւունք մըն է մեզի հա– մար : Ոչ ոք կ'ուրանայ մեր ժառանգու – թիւնը, բայց նաեւ ո՛չ ոք կը ճանչնայ մեր իրաւունքը :

Երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք, ա – ռաջին անգամ մեր հողային պահանջները ուրացուեցան 1945ին, երբ Փոցտամի մէջ Սթալին պահանջեց Խ. Միութեան կցել Կարսն ու Արտահանը : Այս նոյն ուրա – ցումը երկրորդ անգամ տեղի ունեցաւ 1947 Հոկտեմբեր 24ին, երբ ՄԱԿի Ընդ – հանուր Ժողովին մէջ Վիշինսկի պահան – ջեց յիշատակուած երկու քաղաքները վերադարձնել իրենց բուն իրաւատիրոջ՝ ... Վրաստանի :

Մօտ վեց տարի ետք, 1953 Մայիս 31 – ին, Սթալինի մահէն հազիւ մէկ տարի անց, Խորհրդ. Միութեան արտաքին գործոց նախարարը՝ Մոլոթով յուշագրով մը յայտնեց Անգարայի կառավարու – թեան, յանուն Հայաստանի եւ Վրաստա– նի, թէ այս երկու երկիրները հողային ոչ մէկ պահանջ ունին Թուրքիայէն :

Երրորդ ուրացումն էր ասիկա, զոր կրնանք կոչել Պետրոս առաքեալի ուրա– ցում :

Հայաստան եւ Վրաստան լուր իսկ չու– նէին անշուշտ Մոլոթովի յայտարարու – թեան մասին ոչ 1953 Մայիս 31ին, ոչ ալ այդ թուականէն առաջ: Լուր ունեցան Մայիս 31էն ետք :

Այս կը նշանակէ, որ մեր հողերուն տէրը մենք չենք. ռուսն է կամ թուրքն է: Երկուքն ալ տեղին եւ պարագային հա – մեմատ պահանջատէր են, տեղին եւ պա– րագային համեմատ պահանջատէր չեն : Կ'առնեն կուտան, կը ծախեն, կը գնեն ըստ իրենց շահերուն, իրաւատիրոջ իրա– ւունքը ժխտելով կամ փորձելով օրակար– գի վրայ դնել զայն՝ դարձեալ համաձայն իրենց շահերուն եւ քաղաքական նկա – տումներուն :

Այս խաղատիպ «առեւտուրին» մէջ մենք ո՛չ թէ առնող ենք, այլ տուող ենք միշտ: Ոչ թէ գնող այլ ծախող ենք:Ոչ իսկ հաշ– ուի կ'առնուի մեր ձայնը կամ իրաւատէ– րի մեր հանգամանքը :

Չորրորդ անգամ մեր հողային պա – հանջները ժխտուեցան եւ ուրացուեցան 1963 Յուլիսին :

Արդարեւ, 1963 Յուլիսի վերջերը, խորհրդային վարչապետը, ճառ մը խօ – սելով թուրք խորհրդարանական պատ – ուիրակութեան Մոսկուա այցելութեան առթիւ, հանդիսաւորապէս կը յայտա – րարէր.

«Թուրքեւռուս յարաբերութիւնները, վերջին տարիներուն, բաւական ցրտա – ցան : Պէտք է խոստովանինք, թէ մենք անմեղ չենք ասոր մէջ: Այն ատենուան հողային պահանջները Սթալինի եւ Բե – րիայի թշնամական զգացումներէն առաջ եկած էին: Սթալին, իր բնականոն շըր – ջանին, հողային պահանջ չունէր Թուր – քիայէն » :

Չէ ըսուած, թէ Սթալին «բնականո՞ն շրջան»ի մէջ կը գտնուէր թէ անբնակա – նոն, երբ, շահուած յաղթանակէն ետք, 1945ին, Փոցտամի մէջ կը պահանջէր Խորհրդ. Միութեան կցել Կարսն ու Ար– տահանը :

Խորհրդային վարչապետը, իր հանդիսա– ւոր յայտարարութիւնը ընելէ ետք թուրք խորհրդարանական պատուիրակութեան, կը ներկայացնէր նաեւ հետեւեալ առա – ջարկները Թուրքիոյ .

Ա.— Աւելցնել առեւտրական փոխանա– կութիւնները երկու երկիրներուն միջեւ:

Բ.— Գործօն չարժման անցնիլ եւ զար– գացնել ու զօրացնել Թուրքեւռուս բարե– կամական յարաբերութիւնները :

Գ.— Ելմտական եւ թեքնիք օժանդա – կութիւն ընծայել Թուրքիոյ՝ աւելի եր – կար պայմանաժամով եւ աւելի նուազ տոկոսով, քան կ'ընծայեն արեւմտեան երկիրները :

Ապա, խօսելով այն մասին, թէ այլեւս պատճառ մը չկայ թուրքեւռուս յարաբե– րութիւններու ցրտացման, խորհրդային վարչապետը կ'աւելցնէր ·

« Սեւ ծովը եւ Նեղուցները ատենօք կարեւոր խնդիրներ էին մեզի համար, բայց երկուքն ալ հիմա կորսնցուցած են իրենց ռազմագիտական արժէքը : Ռու – սիա բաց ծով ելած է արդէն: Ո՛չ մէկ զինուորական խարիսխ ձգեցինք Սեւ ծո– վու մէջ: Դուք մեզի եկէք, մենք ձեզի գանք » :

Մեզ շահագրգռողը այն չէ, որ ռուսա– կան շահերու տեսակէտէն կրնան ճիշդ կամ սխալ ըլլալ խորհրդային վարչապե – տին յայտարարութիւնները: Բայց, մե՛ր շահերու տեսակէտէն մօտենալով հար – ցին, կը գտնենք, որ մեր Դատը պարզ յաղթաթուղթ մըն է ինչպէս Խորհրդ. Միութեան, նաեւ այլ պետութեանց հա– մար :

Ամէն զինաբախումի՝ ռուսական բա – նակները դէպի Հարաւ կը յառաջանան կայծակնային թափով : Եւ դէպի հիւսիս կը նահանջեն, նոյն թափով : Երկու պարագային ալ զոհը մենք ենք, թէ՛ այն ատեն, երբ հարաւ կ'իջնեն, եւ թէ այն ատեն, երբ հիւսիս կը քաշուին :

Պատմութիւնը — հինը՝ ինչպէս նորը — վկայութիւններ ունի այն մասին, որ երբ իր շահը պահանջէ՝ Ռուսաստան կըր– նայ զրաւել ամբողջ հիւսիսային Թուր – քիան կամ իր հարեւանին զիջիլ ո՛չ մի – այն Կարսը եւ Արտահանը, այլեւ ի հարկին բովանդակ Կովկասը, մեզ ձգելով մեր բախտին եւ Աստուծոյ ողորմու – թեան ...

Մենք քարտէզին վրայ կանք, բայց չը– կանք ռուսական շահ ու զէնի հաշուետո– մարին մէջ :

Մենք կը դաւանինք, թէ հզօր Ռու – սաստանն է մեր տէրն ու պաշտպանը : Սակայն իրողապէս ոչ մէկն է, ոչ միւ– սը, վկայ Սթալինը, Վիշինսկին, Մոլո – թովը, Խրուշչեւը :

Թուրքիոյ բարեկամ ըլլայ թէ թշնամի, Ռուսաստան գրեթէ միշտ բան մը կ'առ – նէ մեզմէ՝ իր հարեւանին տալու համար, եւ ոչ թէ հարեւանէն բան մը կ'առնէ՝ մեզի տալու համար :

Իրաւամբ կը մտածենք հիմա, թէ Թուրքեւռուս բարեկամական յարաբերու– թիւնները զարգացնելու եւ զօրացնելու համար նորէն ի՛նչ պիտի առնեն մեզմէ :

Ձենք ըսեր՝ ի՛նչ պիտի տան մեզի, այլ կ'ըսենք՝ ի՛նչ պիտի առնեն:

Կարսն ու Արտահանը առին, չորս գա – ւառները առին. անդին ի՞նչ մնաց ...

Բ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՆՈՐ ՄԻՋՆՈՐԴ ՄԸ՝ ՓԼԱԶԱ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՈՒՏԵԼԻՔ ՍՏԱՑԱՆ

Կիպրոսի հարցը նոր փուլի մէջ մտած է նոր միջնորդի մը նշանակումով՝ Կալօ Փլազա: Էքուաթորի նախկին նախագահ Փլազա, ցարդ Ու. Թանի ներկայացուցի– չըն էր Կիպրոսի մէջ: Շահակից չորս պետութիւնները՝ Կիպրոս, Յունաստան, Թուրքիա եւ Մեծն Բրիտանիա, նպաստա– ւոր կարծիք յայտնած են :

Կիպրոսի մէջ կացութիւնը աւելի լաւ կը թուի : Մակարիոս Արք. վերցուցած է Քօքինայի պաշարումը, բայց Թուրքերը կեցուցած են ՄԱԿի ուժերը որոնք ուտե– լիք կը տանէին եւ պոռացած են .— « Թուրքեր ենք եւ կը նախընտրենք մեռ – նիլ քան թէ Մակարիոսի ուտելիքը ըն – դունիլ, այդ մարդը որ մեր մահը կ'ու – զէ » : « Ե՛տ տարէք ուտելիքները », « Մակարիոս ոճրագո՛րծ »: Թուրքերը յայտարարած են թէ գիւղին բնակիչները իրենք որոշած են մերժել ուտելիքը ոչ թէ ղեկավարներու հրահանգին հետեւած են :

Թուրքերը չեն ընդունիր իսկ թէ Մա – կարիոսի ժեսթը ազնիւ ըլլայ, ընդհակա– ռակն, «Միլլիյէթի» խմբագիրը կը գրէ · — « Կրօնաւորը կը խուսափի դժուար կացութեան մը մէջ դնելէ ինքզինքը ՄԱԿի առջեւ, որմէ մեծ ակնկալութիւն – ներ ունի: Նոր պատճառաբանութիւն մը չուզեց տալ Ապահովութեան Խորհուր – դին»: Գալով Ազգ. Ժողովի արտաքին յանձնախումբի նախագահին, յայտարա– րած է թէ Մակարիոսի առած քայլը կըր– նայ նաեւ խորամանկութիւն ըլլալ :

Ապահովութեան Խորհուրդը նիստ գու– մարած է քննելու համար նոր կացութիւ– նը եւ մանաւանդ նկատի առած է եղած անհրաժեշտութիւնը ՄԱԿի ուժերու Կիպ– րոս մնալը երկարաձգել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍԸՐ գիր մը ուղղած է Խրուշչեւի Ա – լէն Փաչըլի միջոցաւ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ վերջին ճառին առթիւ, տիրող կարծիքն այն է որ խորհրդային վարչապետը նոր յարձակում մը սկսած է Փեքինի վրայ: Ամէն պարագայի մէջ բո– լորն ալ վստահ են թէ Խրուշչեւ չէ «նե– տած» երբ յայտնած է թէ Խորհ. Միու – թիւնը զարհուրելի զէնք մը ունի :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ կառավարու– թիւնը կը մերժէ Պոնի վերջին «պահանջ– ները» որոնք անցքի թուղթերու կը վե – րաբերին արեւելեան եւ արեւմտեան Պեր– լիններու միջեւ :

ՃՈՆՍԸՆ Քափ Քենըտիի հաստատու – թիւնները այցելած է: Առաջին անգամն է որ նախագահ Ճոնսըն այդ այցելութիւնը կը կատարէր իբրեւ պետութեան ղեկա – վար: « Երկրորդները չենք ըլլար անջրը– պետին մէջ երբ առաջիններն ենք աշխար– հի մէջ » :

ԱՆԳԼԻԱ, 34 տարի է առաջին անգամ ըլլալով նոր օրաթերթ մը լոյս կ'ընծայէ Սըն (Արեւ) որ երեք միլիոն 400 հազար տպաքանակ ունի :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ քանի կացութեան տէ– րը ըլլալ կը թուի : Իշխանութենէն հե – ռացուցած է բոլոր ընդդիմադիրները : Իրեն զօրավիգ կը կենայ «Նոր հոսանքի» սպաներու խումբ մը: Պատերազմական վիճակ կայ երկրին մէջ եւ այդ շրջանին գործադուլը արգիլուած է :

ՓՈՄՓԻՏՈՒ յայտարարեց թէ 1965ի պիւտճէն հաւասարակշռուած է: Ծախ – քերը 92 միլիառ 89 միլիոն է (5 միլիառ 625 միլիոն աւելի քան անցեալ տարի), մուտք՝ 97 միլիառ 726 միլիոն (աւելի 12 միլիոն): Գիներու յաւելում կը նախա – տեսուի երկաթուղիի, թղթատարի եւն. :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին Սու – րիա – Լիբանանէն խումբ մը ուսուցիչ – ուսուցչուհիներ, որոնք, ինչպէս ամէն տարի, Հայաստան հրաւիրուած էին եւ իրենց վերադարձի ճամբուն վրայ Փարիզ հանդիպած են .—

Վերապատուելի Մանուէլ Տարագճեան (Հալէպ) :

Տիգրան Տիգրանեան (Պէյրութ) :

Յակոբ Գարայակոբեան (Պէյրութ) :

Տիկին Ալիս Վարդանեան (Դամասկոս) :

Օր. Ազատուհի Ասիլեան (Դամասկոս) :

Երուանդ Տէմիրճեան (Հալէպ) :

Արտաշէս Տէր – Խաչատուրեան (Պէյ – րութ) :

Յակոբ Իսքէնտէրեան (Պէյրութ) :

ԿՈՊԵՌՆԻԿ ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

(ՅՈՒՇԵՐ)

Ա.

Յառաջի մէջ անակնկալ, իսր ցաւով տեղեկացայ մահուան բոթին՝ բարեկամ – միս Կոպեռնիկ Թանտրճեանին :

1920 Օգոստոսին էր, որ պինք ճանչ – նալու եւ իրեն հետ բարեկամանալու բախտին արժանացայ Պոլսոյ մէջ :

1914 – 18ի Ա. ընդհ. պատերազմի վի– նաղադարէն եաքը, երբ Պոլիս գացած էի գործով, «Ազատամարտ» օրաթերթին մէջ աչքիս դպաւ աղդ մը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէր հայ սպաները՝ վարչա – կան ընտրութիւններու համար : Թէեւ անդամագրուած չէի տակաւին Հայ Սպա– յից Միութեան, բայց խիստ հետաքրքր– բուեցայ ասիկա որ երթամ գտա– բիստան փողոց, կարծեմ, որոշեալ թը – ւականին :

Հոն, ժողովասրահը լեցուն էր ծայրէ ի ծայր : Հայ սպաներուն մեծ մասը ան– ծանօթ ինծի :

Չեմ դիտեր ինչպէս եղաւ, բայց ընտ – րութիւններուն արդիւնքը այն եղաւ որ միաձայնութեամբ նախագահ ընտրուած էի միութեան :

Զարմանքս եւ չփոթութիւնս տեսնելով, քնդհանուր ծափահարութեան մէջ, քովս եկան, պաշարեցին զիս՝ Գալուստ Էյ – նաթեան, Մանուկ Աբեղեան, Թորոս Ա– դատեան, Աստուր Մակարեան, Թադեոս Այվազեան, բոլորն ալ այսօր մեռած, ինչպէս եւ մեր ողբացեալ նորոդ հան – դուցեալ Կոպեռնիկը եւ չնորհաւորեցին զիս, ստիպելով որ ընդունիմ :

Զինուորական կոչումս եւ հայրենիքիս ծառայելու անկաշառ մարմաջս պարտա– դրեցին զիս որ Պոլիս հաստատուելով լծուիմ աշխատանքի, քանի որ Հայաս – տանն ալ նոր կազմակերպուելու վրայ էր եւ թէ պէտք ունէր, անխտիր իր բոլոր զաւակներուն գործակցութեան :

Վերջէն տեղեկացայ որ չատերը զիս կը ճանչնան եղեր իմ իբրեւ սպայ թրքական բանակին մէջ ծառայած չրջանէս, մաս – նաւորաբար Պանորմայէն, ուր կեդրո – նացած էր երկար տարի մը 3րդ զօրաբա– նակը, որու մէջ չատ կարեւոր պաշտօն մըն ալ ինծ վստահուած էր (Պէօլիւք զօ– մանտան էի, այսինքն Ե.րդ բանակի կեդրոնատեղւոյ պահակ վաշտի հրամա – նատար) : Մեւնոյն տարի ալ վարիչն էի պինուորական ոստիկանութեան :

Այս բանակին հրամանատարն էր զեր – մոնացի նշանաւոր մարեշալ Ֆօն Զան – տերս, Թուրք բանակին կազմակերպման գերման պինուոր – յանձնախումբին նա – խագահը, որուն օգնականը պնդապետ Հինդէրզանցը նորանոր փոփոխութեան ենթարկուող ամէն տեսակի պինուորական մարզանքները առաջին անգամ իմ այս վաշտիս մէջ կիրարկել կուտար : Շատ կը սիրէր զիս : Իսկ սպայակոյտի պետն էր Թուրքիոյ ամենակարող զօրավարներէն բազմաթիւ լեզուներու տեղեակ Քեազիմ փաշան :

1917ին աշնան, երբ Գերմանիոյ կայսրը Վիլհելմ Տարտանէլ այցելեց, դիտելու համար ահռելի ճակատամարտներուն հե– տեւանքները, իմ այս վաշտս էր որ պաշ– տօն ատանձնած էր Թուրք բանակը ներ – կայացնելու պատուի առով : Կայսրը ու– րիշ սպաներու կարգին զիս ալ պատուա – նշանով մը պատուեց :

1920 Օգոստոս 28ը իրապէս պատմա – կան օր մը եղաւ իմ եւ Կոպեռնիկին մի – ջեւ կազմուած բարեկամութեան :

Պոլսոյ Հայ Սպայից Միութիւնը վա – ւերացուած էր եւ կը վայելէր համաձայ– նական յաղթական պետութիւններու դէմ. իշխանութեանց հովանաւորութիւնը :

Հայաստանի իշխանութիւնն ալ նոյն – պէս պաշտօնապէս ճանչցած էր եւ ներ – կայացուցիչ նշանակած ներդպետի հա – մար՝ Պոլիսը կեդրոն ընդունելով :

Ամէն անգամ որ կարաւան մը մեկնէր Հայաստան, մեր Սպայից Միութենէն մէկը կ'առաջնորդէր զայն մինչեւ Պա – թում երբեմն նոյնիսկ մինչեւ Երեւան :

Օգոստոս 28ին մեկնելիքը, որ կը բաղ– կանար մօտ երեք հարիւր հոգիէ, բը – ժիշկներ, փոստաբաններ, ճարտարա – գէտներ, արուեստագէտներ, արհեստա – ւորներ, կամաւոր պինուորներ եւ ընտա – նիքներ՝ եկած հաւաքուած ամէն կողմէ, փափաքեցայ որ ես տանիմ :

Այս խումբին մէջ էր նաեւ Կոպեռնիկ Թանտրճեանը իր ընկերակիցներով, Բար– թամ Պասմաճեան եւ հողագէտ Զար – մայր :

Առաջին վայրկեանէն իսկ Կոպեռնիկը եղաւ իմ դլխաւոր աջակիցս :

Ցունական չոգենաւ մըն էր մեզի տրա– մադրուածը, որ կը փոխադրէր միանգա– մայն քառասունեւհինդ հազար դինուոր – ներու համար այն պէնքերը, հագուստնե– րըն ու կապուստները, որոնք պնուած է– ին Անդլիայէն Հայաստանի համար :

Դուրսէն ուրիշ ճամբորդ չկար :

Երկու օրէն հասանք Պաթումի դեզա – ծիծաղ ափերը՝ զմայլելի ճամբորդու – թենէ մը եաք :

Արդէն մեր հայրենիքին ներկայացու – ցիչները եկեր էին մեզ դիմաւորելու ար– ժանավայել կերպով :

Երկու օր մնացինք Պաթումի մէջ, մինչեւ որ մեզի յատկացուելիք չոգե – կառքը պատրաստուի :

Այսպէս էր այն ատեն : Փոխադրական միջոցներ չատ չկային Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ :

Հետզհետէ հանդրուաններ ունեցանք Թիֆլիսի, Գոլագետանի, փամբակի, Գարա – Քիլիսէի (այժմ Կիրովական) եւ Ալեքսանդրապոլի մէջ (այժմ Լենինա – կան), մէկ կամ աւելի օրեր մնալով : Ա– մէն տեղ ալ լաւ ընդունելութիւններու արժանացանք :

Ալեքսանդրապոլի մէջ Կոպեռնիկին հետ ներկայացանք կուսակալ Կարօ Սասու – նիին, որ մեծ ուրախութեամբ համակ – ուեցաւ : Երբ տեղեկացաւ թէ կան նաեւ մեզի հետ կամաւոր դինուորներ, փափա– քեցաւ որ անմիջապէս իր տրամադրու – թեան տակ դնենք զանոնք, յայտնելով թէ այդ մասին հարկ եղած օրինական ի – րաւասութիւնը ունի արդէն, քանի որ անհրաժեշտ են թրքական սահմանագըլ– խին համար :

Անշուշտ ընթացք տուինք իր կամքին :

Երբ հասանք Երեւանի կայարանը ցըն– ծութիւնը կատարեալ էր : Առաջնորդը – ւեցանք մեզի համար տրամադրուած հան– դըստարանները : Հայրենիք, այո՛, ե – կանք գտանք դարերէ ի վեր երազած մեր ազատ երկիրը :

Կոպեռնիկ բաժնուեցաւ եւ ուղեւորուե– ցաւ Նոր – Պայազիտ, ուր հաստատուած էր Գիւղատնտեսական բարձրագոյն վար– ժարանը, որու տնօրէնն նշանակուած էր եւ ուր պիտի ուսանէր Արմաչէն հան – դուցեալ Հայկ Սէրէնկիւլեանի դեկավա – րութեամբ Հայաստան փոխադրուած ա– չակերտութիւնը :

Ես ալ իմ տեղեկագրովս պաշտօնա – պէս ներկայացայ պատերազմական նա – խարար Ռուբէն Տէր – Մինասեանին : Ու– նէի նաեւ յատուկ յանձնարարագրեր : Սիրով եւ չնորհակալութեամբ ընդունե – ցաւ զիս եւ ջերմօրէն չնորհաւորեց, երբ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ՄԱՐՍԷՅԼԸ

(ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ)

Օգոստոս ամիսը այլեւս պաշտօնապէս արձակուրդի ամիս դարձաւ : Աշենօք, արձակուրդը «լիւքս» բան մըն էր չա – տերուս համար, — մանաւանդ մի – այն մատչելի ,— այսօր, «վճարովի ար– ձակուրդի օրէնքէն ասդին, կարծես բո – լորիս համար դարձած է սովորութիւն :

Ամէն ընտանիք, ամէն անհատ, միջոց մը կը ստեղծէ մէկ – երկու չաբաթով հե– ռանալու իր բնակավայրէն, տեղ մը եր– թալ հանդչելու , կամ իր դիտցած ձեւով ժամանակ անցընելու համար :

Մարդոց խառնուածքին հետ կապուած է այս հարցը :

Ոմանք կը սիրեն, խաղաղ, ամայի տե– ղեր, ուր քաղաքներու ժխորը, եւ ան – հատնում աղմուկը յաւիտենապէս բացա– կայ է : Ուրիշներ կը նախընտրեն բար – ձունքները, մաքուր, կենսարար օդ չընչելու համար : Դեռ ուրիշներ ալ տաք ա– բեւին եւ ծովուն կապոյտին սիրահար են :

Ընդհակառակն, կարգ մը մեղաւորներ

(ետքը դրի իր տրամադրութեան տակ, ծառայելու համար հայրենիքիս բարգա – ւաճման գործին :

Մեզի հետ կար նաեւ կամաւոր հայ աղ– ջիկ մը, Օր. Էլիզ Սոմունճեան անունով : Նախարարին փափաքին համաձայն, յա – ջորդ անգամ զայն եւս ներկայացուցի : Թէ՛ Ռուբէն Տէր – Մինասեանին եւ թէ իր օգնականին, զօրավար Հախվերտեանին, խրատներն ու խորհուրդները չօդնեցին այս աղջկան՝ մնալու եւ ծառայելու հա – մար ճակատէն դուրս հիւանդանոցներու եւ այլ պինուորական չրջանակներու մէջ : Ան անդրդուելի մնաց իր որոշման մէջ եւ դրկուեցաւ ծառայելու խրամներուն մէջ ուեթերորդ զօրաբանակին խողովակով , որուն հրամանատարն էր պնդապետ Բադ– ուասարեան, որու տարի յանձնեցի ձեռ – քովս :

— Հիւանդանոցներ եւ այլ աչխատան – քի վայրեր Պոլիս ալ, Ամերիկա ալ եւ ա– մէն տեղ ալ կայ : Ես Հայաստան եկայ մասնաւորաբար զէն ի ձեռին կռուելու համար խրամներու մէջ, մեր դարաւոր ոսոխին դէմ : Ահա այս աղջկան խօս – քերը :

Ես ալ պատերազմական նախարարու – թեան տրամադրութեան տակ մնացի , մինչեւ որ մասնակցելու դժբախտութիւ– նըն ունեցայ հայկական բանակի ամբող– ջական սպաներու աչքերին հայ յեղափո– խական համայնավար կառավարութեան կողմէ :

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԸՃԵԱՆ

(Ետնացեալը յաջորդով)

կը սիրեն մեծ քաղաքները, անոնց ժխորը եւ աղմուկը , մարդկային հեղեղին ան – հատնում չարանը : Քանի մը «գլխի չար– մար» մարդոց եւ ընկերներու հետ, լայն պողոտայի մը վրայ, սուրճի պատճե– րու չուրջ բազմիլն ու զրուցելը :

Հինն ու նորը իրար խառնելը :

Կը խոստովանիմ, այս վերջին մեղա – տորներու դասին կը պատկանիմ :

Օգոստոս է, ու ես զարձեալ Մար – սէյլ կը գտնուիմ : Կարծես ուխտ ըրած եմ, տարին գոնէ անգամ մը այս քաղա – քը իջնել չեմ դիտեր ինչ ընելու համար : Մարսէյլ օդափոխութեան տեղ չէ, հան – դիսաւ ալ տեղ չէ, տեսարժան վայրեր ալ չունի :

Բայց Մարսէյլը բաներ ունի, որ ուրիշ քաղաքներ չունին : Հայկական կեանքը , ընկերային, հայրենակցականը, երի – տասարդականը եւայլն : Ի հարկէ այս– տեղ ալ հինին ու նորին մէջ անդունդ մը կայ : Ժամանակը իր հարթիչ դանին տակ տրորելէ չատ բան, աւա՛ղ, բայց Մարսէյլը կրկին Մարսէյլ է իր մխիթա– րիչ երեւոյթներով :

Աշենօք, ամբողջ թաղամաս մը դրկէ Հայնոց էր : Մեծ կայարանէն մինչեւ ֆա– նըպլիէռի կռնակը, հոնկէ մինչեւ ֆուր Պէլզէօնս, անկէ ալ մինչեւ փաս ու՛ք« Հայկական թաղամաս» կը կոչէին տե– դացիները :

Եւ իրօք, այն տեղն Հայերը, դեռ դպրթական եւ անփորձ, վրայ – վրայի լեցուած էին այդ նեղլիկ փողոցներուն մէջ : Հոն այդ չրջադիծին մէջն էին հայ– կական սրճարաններն ու ճաչարանները : Հոն էին ակումբներն ու դրադարանները : Այնտեղ էին հայկական պանդոկները : Վերջապէս հոն էր «Ցառաջ» դրատունը՝ Ներիկեանի հակոդրեան տակ :

Եթէ հեռաւոր Զինաստանէն, կամ Հա– րաւ. Ամերիկայէն ծանօթ մը նամակ մը դրէր ձեզի ու հասցէն դնէր Ռիւ Նասիո– նալ «Շէ Կապոյեան» կամ Րիւ Փըթիթ Մարի Թիւ 26, անպայման այդ նամակը կը գտնէր ձեզ :

Նորեկները էինք այս երկիրը : Անծանօթ տեղին, անծանօթ լեզուին, անծանօթ միջավայրին : Եղածովը գոհ էինք սա– կայն, չէ՞ որ մեր վիճառածին գոնէ տար– բերականը գտած էինք : Հոս ջարդ չկար , սարսափ չկար, վախ չկար : Հոս ազա– տութիւն կար : Պատառ մը չոր հաց ճա– րելու հնարաւորութիւնը տրուած էր մե– զի : Գէշ – աղէկ ապաստանարան մը ու– նէինք, ալ ի՞նչ կ'ուզէինք :

Բայց... ազատութեան այս երկրին մէջ, այն օրերուն հայկական կեանքը իր լիութեան մէջ կ'ապրէր : Տարեցներ եւ ե– րիտասարդները կրակի գետերէ անցեր էին, արեան մկրտութիւնը տեսեր էին : Պատանիները Տէր – Զօրները չափչփած՝ որբանոցներէն դուրս եւած էին, բոլորն հոգիին խորը վրէժ, սիրտերուն վրայ լեռնակուտակ վիշտ, եւ աչքերուն մէջ կայծ ու կրակ կար :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀՈԳՈՒ ՁԱՒԱԿԸ

Այդ պատահանին չէր ապասեր Արուս– եակ , զարմացումով եւ միանդամայն հիացումով հարցուց .

— Անդրդուելի՞ է որոշումդ :

— Անդրդուելի : Մեծ վատութիւն մըն է ինծի համար փախչիլ այն դաշտէն ուր սկսած էի կռուիլ եսակասութեան, չա – համոլութեան, նախապաշարումներու դէմ : Չէ, անկարելի է որ բարեկամներս միայնակ ձգեմ ատոր քաջ լրբենիներու դէմ, ու ես հանդստաւէտ կեանք մը վա– րեմ, ո՞չ ապաքէն վիճակակից կ'ըլլամ անոնց դոր այնքան կ'արհամարհեմ :

Տարի մըն է, Արուսեակ, (առաջին անդամն էր որ այդ անունը այսքան պարզօրէն կը թուէր), որ մեծ մտատան– ջութիւն մը զիս կը տառապեցնէր. կը պատրաստեմ գործ մը, որ եթէ գրական մեծ արժանիք ալ չունենայ, դէթ պիտի կրնայ սփոփանք մը ըլլալ վիրաւորուած սրտերու, զայրացած հոգիներու , եւ ա– ջակցութիւն մը պաղպաղի մարտը մը – դողներուն : Սակայն տարակոյս միտքս կը պաչարէր. արդեօք իտալական իւթո– փի՞ մըն է յուսալ թէ մարդիկ կրնան կա– տարեալապէս ազնիւ ըլլալ, վեր բարձրա – նալ այն ամէն եսական նկատումներէն , որոնց յենարանը նախապաշարումն է ու չհամոլութիւնը : Դուն, մօրեղբայրդ , մայրդ փարատեցիք այդ տարակոյս – ները :

Հիմա պիտի կրնամ աւելի զօրացած հաւաքով աչխատիլ, դիտեմ թէ իւթո– փիի մը ձգտող չենք : Շատ բան ըրած ե– ղաք դուք ինծի, չնորհակալ եմ, ալ ա – ւելին չեմ պահանջեր :

— Պահանջո՞ւմ : Օհ, չէ, հիմա քու կարճ խօսքերէդ կը տեսնեմ որ ես պիտի ըլլամ պահանջողը : Անձնուիրութիւնդ պիտի պահանջեմ կեանքիս համար : Վր– րդովդ բռնանալու իրաւունք մը չես տը – ւած ինծի, միայն կ'ըսեմ . քեզ երջանիկ պիտի ընեմ, ձեռքս ձեռքիդ մէջ, ուր որ կ'ուզես՝ միասին հոն կ'երթանք :

Նաւարեան ձեռքը երկնցուց եւ Արուս – եակի ձեռքն առնելով՝ առաջին համբոյ– րը դրաւ :

ԻԱ.

Ամիս մը վերջը Փարիզի Հայոց հոգե– ւոր հովիւը կը պսակէր նոյն քաղաքին մատրան մէջ Նաւարեանն ու Արուսեակը, կենքահայրութեամբ Տիրան էֆէնտիի : Ա– րարողութենէն յետոյ սեղանի մը կը նը– բաւերուէին հայ դպրթականութեան ծա– նօթները : Եւ նոյն դիշերն իսկ տէր եւ Տիկին Նաւարեան Նիս մեկնեցան, ձմեռ հոն անցընելու : Տիրան էֆէնտի քանի մը չաբաթ ալ փարիզ մնալէն յետոյ վերա – դարձաւ Պոլիս :

Ձմեռը Նաւարեան ձեռնարկեց իր մա– դրած վէպը, բայց չատ աչխատութիւն կը պահանջէր . մէկուկէս տարի դործին նուիրեց իր բոլոր ժամանակը . կը զդար թէ կատարեալ հանդարտու– թեան պէտք ունէր իր փափաքած աչխա– տութիւնը կատարեալ ընելու համար : Ա– րուսեակ իր անձնուէր աչակիցն էր, ու վէպին համար գրեթէ աչխատակիցը . ար– դէն ներշնչարան էր եղած :

Ամառը Իտալիոյ դանադան կողմերը դացին, ձմեռը Նիս վերադառնալով : Գարնան ձեռագիրն արդէն ամբողջացած էր, եւ հեղինակն ու կինը վերադարձած Վենետիկ , հոն ապրելու համար դործը :

Երբ վերջնայ տպադրութիւնը, տէր եւ Տիկին Նաւարեան կը վերադառնան Պոլիս : Իրենց բնակարանը դարնան հա– մար արդէն պատրաստ է Չալքի :

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(29 եւ վերջ)

...օրերուն «պարապ» մարդ չկար : ...օրերուն «չէզոք» մարդ չկար : Այդ ...օրերուն «չէզոք» մարդը անբան անասուն ...րերուն «չէզոք» մարդը անբան անասուն ...րերուն : Այսպէս կ'ըսէին :

...ան, խնջոյք, թատրոն : Գրական ...ասներ : Հրապարակային մեծ ու ...ղխնիներ : Հրապարակային մեծ ու ...ղխնիներ ձեռնարկները : Կուսակցութիւննե– ...ղխնի ձեռնարկները : Կուսակցութիւննե– ...ան ու հայրենակցականները մրցման մէջ ...ան ու հայրենակցականները մրցման մէջ ...ին իրարու հետ եւ ասիկա ամէն Շա– ...ին իրարու հետ եւ ասիկա ամէն Շա– ...ամէն կիրակի :

...ժողովուրդը կը փութար այս ձեռ– ...ներուն, կը քաջալերէր զանոնք : ...ներուն, կը քաջալերէր զանոնք : ...այդ օրերուն «Մուա»ն «Թուան» ...ած չէինք դեռ, եւ հետեւաբար չատ ...ած չէինք հասկնար տեղականէն : Հայ – ...անքը մեզի համար հողեկան անհրա– ...ան, պիտանի անունդ էր :

...երդող աշխարհամարտը վերջնա– ...ադին, ի հարկէ չատ բան փոխուած ...Մարսէյլի հայկական կեանքին մէջ : ...ալը, ի ծնէ խելացի, աշխատասէր ու ...ան, կրցեր է քալել ժամանակին հետ, ...եր է օգտուիլ տիրող պայմաններէն : ...երկի հին ու խարխուլ թաղամասի ...ներէն չատոնց ազատած է : Սեփա– ...ներէն չատոնց ազատած է : Սեփա– ...ան ափ մը հող, անձնական փոքր տնակ ...ի միչտ, ամէն ժամանակ Հայուն մէ – ...ոգին երազն է եղած : Եւ առաւելա – ...ին Մարսէյլի մեր հայրենակիցները ...ուրին ութսուն տոկոսով իրականա – ...ած են իրենց այդ նուիրական երա –

Պոմոն, Սէն Ժեռոմ, Սէն Լուս, Պուլ – ...ար Օտտօ, Վալպարէզ, արդէն դիւղա – ...ղաքներ դարձեր են Հայու չինարար ...եռքով : Ասկէ դատ, դեռ ճամբաներու ...փերները կրնաք հանդիպիլ հոյակապ ...աններու, փարթամ վիլլաներու, որոնք ...պահանին մեր հայրենակիցներուն եւ ...նք հիացում կրնան պատճառել որեւէ ...որդի : Քաղաքին կեդրոնական մեծ ու ...ոդոտաններուն վրայ բազմաթիւ ...ա վաճառատուներ կան, որոնք պատիւ ...ր բերին Հայութեան :

Այսօր, Մարսէյլի հրապարակին վրայ ...ինք անուն չունած, արդէն համբաւի ...ղացած բժիշկներ, առեւտրականներ, ...ղարհներ, ճարտարապետներ, քի – ...ղհներ, ոստիկանական ու պետա – ...ն պաշտօնեաներ : Քամխէր Նահա – ...եան, հաղարապետներ, Քէչիչեան, ...ղատեան եւ ուրիշներ : Մեծ դրամա – ...ներու եւ այլ անուանի հաստատու – ...ներու մէջ պաշտօնավարող բազմա – ...ր հայրենակիցներ :

Այսօր Հայը երկկի խեղճուկ Հայը չէ : ...ր այսօր արժէք է, դործօն ուժ է, ...իկա եւ աշխատասէր քաղաքացին է ...ր մեծ եւ արժէքաւոր երկրին :

Այս բոլորին փոյ, սակայն, ինչ որ կը ...ոքի այժմ մեր հայրենակիցներուն՝ ...իկա հայկական կեանքին հանդէպ ի – ...ր նուազ հետաքրքրութիւն է : Զենք ...անոնք պատճառները, չենք ժխտեր ...իկայ պայմաններն ու անոնց յարուցած ...ուրիւնները : Բայց եւ այնպէս, ...ան ունենալով այդ բոլորը, առանց ...ուրելու մէկին ու միւսը, կրնանք ը – ...ուիլ, որ կը տիրէ ամէն ճակա – ...ի վրայ : Մարդիկ, — նորերէն դուրս, ...արիւն ու արցունք տեսած մարդիկ, ...որ այլեւս հին թափով չեն հետաքրք– ...իները հայկական դործերով (բացառու – ...իները միչտ յարդելի են) : Պէտք է – ...անոնք եւ ջերմութիւնը պակսած, ...անոնք կարծես այլեւս հաչտուած են է – ...ին հետ եւ երկկի իրենց հետապնդ – ...խաչները վաճած են դոց տեսրա– ...ր մէջ ու մէկ կողմ դրած :

...արիութիւնն է՞ր, այս չատ են, ...ոչ արդարանալի :

...անք՝ իրենց յառաջացած տարիքին ...վարդեն : Ոմանք՝ ասկէ առաջ ...ա աշխատած են», եւ այժմ բաւ կը ...ին իրենց յողնութիւնը : Կան որ ...ութիւնը, երթ ու դարձի ...արութիւնները կը պատրուակեն : Ու ...թիւնները :

Ըսան, այս կրնանք ըսել, չկան այն ...ու գործունեայ Հայրենակցականնե – ...ր, կրթասիրացները, Ուսումնասիրաց – ...ները, բարեսիրացները, Երիտասարդա – ...ները, Մշակութայիններն եւ այլն : ...ք տակաւին երբեմն մէկ – երկու ...ութիւնը

ՃԱՇ

Ի պատիւ

ԳՆԴ. ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԳԱԶԱՐԵԱՆԻ

(Նիմբ եւ չրջակայքը ազատագրող)

Կազմակերպուած Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրութեան Միութեան:

Այսօր Ուրբաթ, ժամը 20ին, Սերֆլը Ռեփիւպլիէէն, 5 Ավընիւ տը լ'Օփերա:

Ճաշագին 23 ֆրանք

Տեղերը սահմանափակ են: Նախապէս հեռաձայնել ԹՐԻւտէն 09–67 :

ՅԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան վարչութիւնը բոլոր հայրենակիցներուն կողմէ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Յասմիկ Գայթանճեանի իր որդւոյն Վահէի, Տէր եւ Տիկ. Սահակ եւ Վարսենիկ Մանուկեանի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իր փոխ – նախագահին, նորոգ հանդուցեալ ԼԵՒՈՆ ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆԻ մահուան տը – խուր առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Թագուհի Գավէզեանի մահուան առթիւ, Տակառեան եւ Շերինեան ընտանիքները հարիւր ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Օգափ. կայանին :

(Տառնալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գնեազեան եւ Պետրոսեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (20 Սեպտեմբեր) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց սիրեցեալ մօր եւ մեծ մօր տարելիցին առթիւ :

×

Օր. Մարի Զանտրեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իր ողբ. եղբօր՝ ՅԱԿՈԲ ԶԱՆՏՐԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ : Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

×

Տէր եւ Տիկին Մխրան Հացագործեան եւ զաւակները՝ Անահիտ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ադամեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վարսենիկ Աչէիպաշեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Հացագործեան, Ադամեան, Աչէիպաշեան, Բաբայեան ընտանիքները եւ համայն պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (20 Սեպտեմբեր) Մարսէյլի Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց զաւկին, եղբօր եւ աղգականի

ԺԻՐԱՑՐ ՀԱՑԱԳՈՐԾԵԱՆԻ

դառնադէտ մահուան երկրորդ տարեդարձին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշատակը յարգողները :

×

Արժանթինաբնակ Տէր եւ Տիկին Կ. Ա. Պաղճեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (Սեպտ. 20) Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց Ծնողաց՝

ՎԱՂԱՐՇԱԿ եւ ՀԱՄԵՍՏՈՒՀԻ ՄԱԿԱՐԵԱՆԻ (Շ. Գարահիսարցի) *ինչպէս նաեւ Գէորգ, Սրբուհի եւ Արշակ Պաղդճեանի (Քիւթահեացի) յիշատակին : Կը խնդրուի հանդուցեալներուն յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ :*

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

V ILLE DE SARCELLES
dans le cadre de la
5e DIZAINE COMMERCIALE

Vendredi 18 Septembre 1964 à 20 h. 45
Place de la Libération (près de la Mairie)

GRAND SPECTACLE GRATUIT

avec les

VEDETTES INTERNATIONALES
des
BALLETS FOLKLORIQUES ARMENIEN

- S O S S I -

Directrice Mme H. KUTNERIAN
Directeur Artistique
Mr. APRAHAMIAN

ՍԱՐՍԵԼԻ ՄԷՋ

Առեւտրական 3րդ տասնօրեակի առթիւ
Ուրբաթ (Սեպտ. 18), ժամը 20·45ին
Քաղաքապետարանի մօտ, Փլաս տը լա Լիպերասիոն

ԶՐԻ ՀԱՄԵՐԳ

Միջազգային արուեստագէտներու եւ
ՍՕՍԻ
պարախումբի մասնակցութեամբ

Ղեկավարութեամբ՝
ՏԻԿԻՆ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ
Գեղարուեստական ղեկավար՝
Պ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

1964 – 1965 *ուսումնական տարեշրջանի վերամուտը տեղի պիտի ունենայ, կրթական նախարարութեան որոշումին համաձայն, Սեպտեմբեր 21ին երկուշաբթի, ժամը 8էն մինչեւ 18:*

Ծնողքներէն կը խնդրուի ընկերանալ իրենց զաւակներուն :

ՏԵՍՈՒՉՈՒԹԻՒՆ

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
Sèvres (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը վերաբացուեցաւ Հինգշաբթի :

Արձանագրութիւն, դասարաններու բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Վահրամ Կ. Միսքիկի կողմէ :

Փափաքելի է որ Պօմոնի եւ չրջակայքի հայ ծնողքները փութան արձանագրել տալ իրենց զաւակներն ու չզրկել զանոնք՝ մայրենի լեզուի ուսումէն :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՏԷՍԻՆԻ ԴՊՐՈՑԻ

Կպ. Խաչի Տէսինի «Ազգային» ղբպ – րոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2ին : Կը խնդրուի ծնողքներէն այդ օրը դպրոց առաջնորդել իրենց երախաները :

Արձանագրութեանց համար պիտի ուսուցիչ Պ. Գեղամ Կանանեանի, դպրոցին սենեակը՝ Հինգշաբթի 17 եւ Շաբաթ 19 Սեպտեմբեր, կէսօրէ ետքը ժամը 2էն մինչեւ 6, եւ յաջորդ շաբթու նոյն օրերուն ու ժամերուն :

ԱՂՔԱՏԱՀԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ժորժ Ե.ի շրջեղ սրահներուն մէջ
Հոկտեմբեր 25ին, ժամը 16էն 24 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մեծաքանակի պոնեթրիի մը մէջ աշխատելու համար կ'ուզուի երիտասարդ մը, որ կարող վարել դիմանայ : Դիմել՝
MUTEVELIAN
58, Rue de Cléry, PARIS (2e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի, Հռոմի ժամով՝ 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկանը պիտի սփռէ Հայկական ձայնաւոր Մ. պատարագը :

Կը պատարագէ՝
ՅՈՎՍԷՓ Թ. Ծ. Վ. ԽԱՆՅԵԱՆ
(Առաջնորդ՝ Ցունաստանի
Կաթողիկէ Հայոց)
Կը քարոզէ ՌԱՓԱՅԷԼ ԵՊՍ. ՊԱՅԵԱՆ
(Վիճակաւոր Եպիսկոպոսը)

Պատարագի երգեցողութիւնները պիտի կատարուին, բազմաձայն, Լեւոնեան վարժարանի եւ Մխիթարեան ուսանողարանի ժառանգաւորներու կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթանճեանի :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ :

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Հայ Ազգային Տան սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ:

Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

Նիւթ.— Հայկական Դատը եւ Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

GALERIE MARCEL BERNHEIM
35, Rue la Boetie, Paris (8e)

Simone Baltaxé - Martayan

PEINTURES

Du 18 Septembre au 1er Octobre
Ouvert de 10 h. à 12 heures et de
14 à 18 h. sauf Dimanche et Lundi

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Ց. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ : Լանսէյի եւ Ուրնաժի ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԻՍ.— Հ. Ց. Դ. ընդհ. ընկերական ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Քափէ տը Լիոնի վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ չրջանի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան Ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ չրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8·30ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : (Շարունակութիւն նախորդ ժողովին) :

ԾԱԽՈՒԻ Է

A Vendre urgent FAUTE DE PLACE, à bas prix (300 frs), machine bobinoire 12 broches, grandes bobines, avec moteur, en parfait état de marche.

—

A vendre urgent, FAUTE DE PLACE, une machine rectiligne, jauge 14, talons hauts et bas, mouvement et moteur spécial incorporé, état neuf. Bas prix.
TIMCO
38, Rue de Trévise, Paris (9e)
PRO. 85-25

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Արծիւ» ակումբին կողմէ, այս Շաբաթ ժամը 18էն 24 : CASSITA, 167, Rue Montmartre

Գեղարուեստական յայտագիր — Ընկերական մթնոլորտ

B A R — DISQUES SELECTIONNES — BUFFET

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորներն ալ լաթակազմ են, տպուած երեւան

ՐԱՖՖԻ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, Երկեր, 2 հատոր	15 ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ՉՕՐԵԱՆ, Ցուշերի գիրք	7 ֆր.
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, Երկեր, Ա. հատոր	10 ֆր.
ՆԱԻՐԻ ՉԱՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 ֆր.
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, հատորը	10 ֆր.
Ա. Գ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 ֆր.
Մ. Գ. ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 ֆր.
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական Էէպեաթներ, 3 հատ., հատորը	15 ֆր.
ԱԼ. ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 ֆր.
Ա. Բ. ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 ֆր.
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 ֆր.
Գ. Խ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 ֆր.
Հ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ	14 ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱԻԻԹ, *Մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ*	10 ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅՐԱՏԱՐԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ SAMEDI 19 SEPTEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՃԻԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10113 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.113

ՄԻՏՔԱՆ ՀՕՍՔԸ

ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՐԴԱՆԷՆ ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏ

—o—

Հայաստանի անկախութեան կործա – նքին վերջ, հայ ժողովուրդը բոլորուե – ցաւ իր ազգային եկեղեցիին շուրջ , որ դարեր վառան ինքնապաշտպանու – թեան:

Հայաստանեայց առաքելական եկեղե – ցին պետերը , — կաթողիկոս, արքեպիսկոպոս — , զանա – զանութիւնով քաղաքական ճեռնարկ – ներ ալ ըրին՝ վերականգնելու համար կորսնցուցած անկախութիւնը :

Քիչ անգ քանի մը անուններ .—

Ազգ. դարուն Յակոբ Ջուղայեցի կա – թողիկոսը , ԺԸ. եւ ԺԹ. դարերուն Գան – զասրի եւայի կաթողիկոսը, Թիֆլիսի առնորդ (հետքն կաթողիկոս Էջմիած – նի ներկայ Ա. տարակեցի, Յովսէփ արք· Հալեպեան (ընտրեալ կաթողիկոս), Մը – նասեան Հայրիկ, Խորէն արք· Նարպէյ , Պոլսոյ վարժապետական՝ պատրիարք Գրիգոր Թուրքիոյ , Ներկայ դարուն Գէ – ղ. կաթողիկոս Սուրէնեանց եւ Զա – քարիա պատրիարք Տէր – Եղիայեան : (Ա – նոնց մեծերուն հետագիր մըն ալ ուղ – ղած Զ· կաթողիկոս Զէօրէքճեան, Պոլսոյ):

Բոլոր այս եկեղեցականներու դիմումը ազգային արդիւնքի մը չյանգեցան : Պետերնոյ յեղափոխութիւնն է , որ վերա – դարձուց Հայաստանի անկախութիւնը 1918ին :

Պարիսեան Եղեռնի յիսնամեակին առ – թիւ անգամ մը եւս մեր նուիրապետական գահերու պետերը, հետեւելով դարա – ւոր աւանդութեան, հրապարակ իջած են ազգային ձգտումներով , վերար – ծարձելու համար մէկ մըլիոնէ աւելի նա – հատներու յիշատակը, բացառիկ ձեռ – նարկներով :

Երեքշաբթի պահակային Օգոստոս 17ի գիշերը խմբագրուած է ժուժկալ ոճով: Ներքեւ է սակայն հայրենասիրական ո – գի, որ կը ցոլայ մանաւանդ առաջին տողին մէջ :

Ինչպէս վարդանանց հերոսամարտի պարագան եւ այնուհետեւ դարեր շարու – նակ մահը յաղթող Հայոց պատմութեան ամբողջ մը եւս պատեց վարագոյ – րը ազգով ճակատագրին ու կեանքի կո – չումներուն վրայ :

Ճշդուած արտադրելով մեր ազգային կացութիւնը « Մեր Հայրենիքի»ի չափ ծանօթ ու տողը, կը շարունակէ .

«ԻՐ ՔԱՋ ՈՐԴԻՈՑ ՍՈՒՐԲ ԱՐԻՒ – նով » արիացած հայ ժողովուրդը , հա – զիւ հինգ հարիւր տարիներ յետոյ, կար – ող վարդանին մեծ աւետիս տուաւ՝ ՊԱՏԱՐԱԳԱՏով»:

Ազգին Ա. 1965 տարին կը հռչակէ « Ազգային սուգի եւ ապօթքի տարի » մեր ներկային եւ համայն մեր ժողովուրդին համար :

Ի՞նչ պատասխանէ ու կը հրահանգէ մչտա – պէս կանխեղնէր պետերը բոլոր եկեղե – ցիներու մէջ, նուիրուած հայ նահա – տներու յիշատակին :

Ամենայն յուշի եւ յարգանքի համապարտ հաւաքոյթներ, դասախո – սութիւններ եւ ազգային – դեղարուես – ական նիստեր կազմակերպել, հայ եւ օտար Պապերի հաստատութեանց համար, նը – պատուած Ալբերիեան եղեռնին :

Ինչպէս կը տեսնուի, էջմիածնի դահ – լիճը պոյծ է եւ հայկական դատ չար – չարեր այս առթիւ, ինչպէս կ'ըսէ Մեծի Նարեկացի, « անդունդ անդունդ կը կանչէ » :

Ցաւալին այն է որ Մայր Աթոռի Վեհափառ Հայրապետն ալ կը լռէ, ինչպէս կը լռեն Պոլսոյ, Երուսաղէմի եւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսները, որոնք ամենայն հանգամանաց մէջ ալ պարտական են իրենց ժողովուրդին ձայնը լսելի դարձնել :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՁԵՒ ԿԸ ՃՇԴԷ

—o—

«ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ԶԻՆՔԻ ՄԱՍԻՆ ՉԽՕՍԵՑԱՒ »

Հնդկաստանի դեսպանատան մէկ ըն – դունելութեան ընթացքին, Խրուշչեւ ա – ռիթը ստեղծած է ճշդելու թէ «անսահ – ման ուժ ունեցող » զէնքի մասին չէ խո – սած երկու օր առաջ, Ճափոնցի երեսփո – խաններուն առջեւ : Զրոյց մը ունեցած է նուիայքըտ Փրէսի ծանօթ թղթակիչ՝ Անրի Շափիրոյի հետ : Ընդունելութիւնը վերջ գտնելու վրայ էր եւ Խրուշչեւ կը պատրաստուէր մեկնելու երբ մօտեցած է ամերիկացի լրագրողին եւ ըսած . — « Գիտէք թէ չատ լաւ տրամադրութիւն ունիմ մամուլին հանդէպ, բայց միեքս խեղաղիւրած են » — ի՞նչպէս , կը հար – ցընէ Շափիրօ, ուսւերէն :

Դիւանագէտներն ու լրագրողները կը չընդհատեն խորհրդային վարչապետը լսելու համար Շափիրոյի եւ Խրուշչեւի խօսակցութիւնը : Ու Խրուշչեւ կը բա – ցատրէ .— Չեմ ըսեր որ մտածուած ձե – ւով եղած է , բայց դիտէք թէ նը – ման բաներ կը պատահին : Խօսեցայ ռու – սերէն եւ խօսքերս նախ ճափոներէնի թարգմանուեցան ուրիշ լեզուներէ առաջ :

Շափիրօ կը հարցնէ .— ի՞նչպէս խե – ղաւիւրուած է ձեր միեքը :

= Ոչ ոքի սպառնացի :

— Գիտցածիս համաձայն, այսինքն ճափոնցիներուն ըսածին, անոնք չեն ը – սած որ սպառնացած էք :

= Կարդացածս այդ էր օտար մամու – լին մէջ եւ մեր ձեւով պիտի հրատարա – կենք ըսածս : Քանի մը օր պիտի առնէ :

— ի՞նչ ըսիք ճափոնցիներուն :

= Ըսի որ պիտուններըը ինձի սարսա – փելի զէնք մը ցոյց տուին :

— Ըսի՞ք որ այդ զէնքը անսահման ուժ ուէր :

= Ո՛չ, այդպէս բան չըսի : Հիւլէական զէնք չէ քանի որ Մոսկուայէն հեռու չէ , յետոյ հիւլէական զէնք մը պէտք է փոր – ձուի, արդ, ամէն պարագայի մէջ, այլ – եւս փորձ ըրած չունինք : Ամբողջ ըսածս այն էր որ սարսափելի զէնք մը տեսած էի որ ցոյց կուտայ թէ մարդիկ ինչեր կրնան իրագործել :

— Նիքիթա Սերգիեւիչ, թոյլ կուտաք որ չեչտեմ թէ այս բանը յաճախ կը պա – տահի տրուած ըլլալով որ առուգելու որ – եւէ միջոց չունինք :

= ի՞նչ կրնամ ընել :

— ինչ որ լաւ կ'ըլլայ այն է որ առու – գելու միջոց ունենանք :

= ի՞նչ ընեմ : Արդէն քանի մը օրէն պաշտօնական բնագիրը կը առանաք :

Այդ պահուն Անաստաս Միկոյեան կը մօտենայ Խրուշչեւին, թեւը կը մանէ ու կ'ըսէ .— « Նիքիթա Սերգիեւիչ , կը մեկնինք » : Ու երկու դեկավարները կը հեռանան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ դերմանացի մը յաջողած է օգտաւէտ արեւմտեան Գերմանիա անցնիլ: Իր քաջագործութիւնը եղակի կը նկատուի Պոնի մէջ :

ՌԸՆՈՑԷՆ եւ Փէօժոյէն հետ, Սիմֆան ալ կրճատեց իր ժամերը :

ՈՒՐԲԱԹ եւ երկուշաբթի աւելի քան 11 միլիոն դպրոցականներու համար վերա – մուտ է : Ոչ հարկ եղածին չափ դասարան կայ ոչ ալ դասախարակ :

ԴԱՄԱԿԱՆ վերամուտին առթիւ, բար – ձրագոյն առենակալը որ աւանդական ճառը կ'արտասանէ « մամուլի օրինա – դիրք» մը նախատեսեց եւ ծանր յարձա – կում մը ըրաւ հեռատեսիլին վրայ, զոր « հոգեբանական թունաւորում » որակեց :

ՊԱՐԱԿԱՍՏԱՆԻ մէջ օդանաւային ար – կած մը պատահած է որու հետեւանքով երկու հոգի մեռած են եւ 32 վիրաւորներ կան: Ինկած օդանաւը մաս կը կազմէր Հայլէ Սէլասիէի օդանաւը առաջնորդող խումբին :

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ իր վէթօն դրաւ նորվեկիական բանաձեւի ծրագրին, որ Հնդկաստանի եւ Մալեզիայի կառավար – կէր վերսկսիլ բանակցութիւնները :

ՀՌՈՄԻ մէջ վերջ դրաւ Տէմօ – Քրիս – թիանի կուսակցութեան 9րդ համագու – մարը : Ներքին տագնապը բոլորովին չէ փարատած :

ԱՆԳԼԻՈՑ պահպանողականները հրա – պարակած են իրենց ընտրական մանի – ֆեստը : Հոն կը չեչտուի թէ աշխատա – ւորականներու ծրագիրները անիրագոր – ծելի են որովհետեւ երկրին միջոցներէն վեր են : Այդ առթիւ, աշխատաւորական պարագլուխ՝ Հարըլտ Ուիլսըն, չատ վի – րաւորուած նման ամբաստանութենէ մը, ապսպրեց կը կարդայ Սըը Ալէքի (վար – չապետը որ պահպանողական է) եւ կը հրաւիրէ որ միասնաբար վիճին այդ մա – սին, հեռատեսիլին առջեւ :

ԿԻՊՐՈՍԻ նոր միջնորդը Փլազա , յայ – տարարած է որ տագնապը չի լուծուիր մէկ կամ միւս կողմին ամբողջովին իրա – ւունք տալով : Իր կարծիքով լուծումը պէտք է կիպրոսի մէջ փնտռել :

ՊՈԼՍՈՑ մէջ, ներքին նախարարը յայ – տարարած է որ այն Ցունահպատակները որոնք պէտք է արտաքսուէին Սեպտեմ – բեր 16էն ի վեր, խումբ խումբ պիտի արտաքսուին եւ ոչ բոլորը՝ միասին : Նախարարը կ'աւելցնէ որ «մարդկային վերաբերումի » պիտի արժանանան : Թուրքը կ'ըսէ նաեւ թէ այս որոշումը դիմում մը չէ եւ արուած է Թուրքերուն կողմէ, ոչ թէ որեւէ արտաքին ազդեցու – թեան տակ :

ՊՈՒՏԻԱՖ, որ ալժերական յեղափո – խութեան « պատմական դէմքերէն » է , յայտարարեց թէ ընդդիմութեան միայ – եալ ճակատ մը կազմուած է :

եալ 25 առ հարիւրը պիտի միշտ բար – դուի մայր դումարին վրայ, որ չատ պատկառելի դումար մըն է :

Հայ Կրթական Հիմնարկութեան կեդ – րոնական վարչութիւնը, իր Փետրուար 19, 1964ի նիստին, միաձայնութեամբ ցմահ Պատուոյ անդամ հռչակեց Պօղոս եւ Եղիսաբէթ Տէր – Պետրոսեան :

Եւ այս առիթով, կրկին անգամ եւս հր – ապարակային կերպով , մեր խորին ե – խախտագիտութիւնը եւ չնորհակալութիւ – նը կը յայտնենք աղնիւ եւ ազգանուէր բարերարներուն, այն վստահ յոյսով ,որ ուրիշներ պիտի հետեւին անոնց գմայլելի օրինակին : Արդէն ուրիշներուն օրինակ եւ մղում ծառայեցնելու համար, է որ կրցինք բարերարներու հաւանութիւնը ստանալ՝ հրապարակելու իրենց այս մե – ծահիւ որոշումը :

ՀՐԱՏ ՎԱՆ ՏԷՐ–ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՓՈՆՏ

Այս կարեւոր փոնտը կը կոչուի « Հր – ատ Վան Տէր – Պետրոսեան Փոնտ » , անունովը երիտասարդ Հրատին, որ 21 տարեկան ծաղիկ հասակին դոհ գացած է ինքնաչարժի արկածի մը Ամերիկայի մէջ :

Կրթական Հիմնարկութեան քարտու – ղար ընկեր Բ. Կասնեան հետեւեալ կեն – սագրական տողերը կը գրէ հանդուցեալի մասին .—

Հրատ Վան Տէր Պետրոսեան ծնած էր 1916 Մարտ 15, Պոսթընի մէջ: Իր նախ – նական կրթութիւնը ստացաւ իր ծննդա – վայրին մէջ եւ չարունակելով իր ուսու – մը երկրորդական եւ բարձրագոյն հաս – տատութիւններու մէջ , 1933ին չրջանա – ւարտ եղաւ Պոսթընի Լատին վարժարա – նէն փայլուն արդիւնքներով :

Ուսանողութեան չրջանին եղաւ սիրուած ընկեր մը եւ գործօն աչակերտ : Սկաուտ էր եւ բարձրացաւ մինչեւ Իկլ Սկաուտի աստիճանը : Եղաւ նախագահը Սըը Կէյ – հատ եղբայրակցութեան : Վարժարանի պաշտօնաթերթի դեղարուեստական խըմ – բագիր : Արժանացաւ ճարճ ճէյ· Ուեսթ մեռալի, որ կը տրուէր յառաջադոյն ա – չակերտի : Ստացաւ բազմաթիւ այլ կար – ող չքանչաններ եւ վկայականներ :

Ժամանակ մը պաշտօնավարեց Պոսթը – նի հանրային մատենադարանին մէջ · իր մահուընէն ետք, հայրը իր հաղուագիւտ գրքերը նուիրեց նոյն այդ գրադարանին, ուր դասաւորուած են Հրատ Վան Տէր – Պետրոսեան Յիչատակի Գրադարան ան – ուան տակ :

Բարձրագոյն վարժարանէն չրջանա – ւարտ ըլլալէ ետք, Հրատ մտաւ որպէս պաշտօնեայ չոգենաւային այն ընկերու – թեան մօտ, ուր հայրը անցեալին ծառա – յած էր :

Օժտուած փայլուն խմացականու – թեամբ, կեանքով եւ խոստումներով լե – ցուն, արտակարգօրէն համակրելի էր :

Ահա այս կենսալիր, խոստմնալից եւ չնորհալի երիտասարդը 1937ի Դեկտեմ – բեր երեքին մեկնեցաւ սովորականին պէս տունէն եւ երեկոյեան տուն չվերադար – ձաւ : Զոհ գացած էր ինքնաչարժի ար – կածի մը : 21 տարեկան էր : Այս եղեռա – կան եւ անպատեհի մահը խորտակեց իր ծնողքներուն սիրտը անդարմանելի եւ անմխիթար կերպով :

Ծնողական այս մեծ սիրոյն եւ իրենց ազգի հանդէպ իրենց տածած անսահման նուիրումին ի խնդիր Պօղոս եւ Եղիսա – բէթ Տէր – Պետրոսեան հաստատեցին ՀՐԱՏ ՎԱՆ ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՅԻՇԱ – ՏԱԿԻ ՓՈՆՏԸ, որպէսզի անկէ օգտուին ուրիշ հայ ուսանողներ՝ կատարելագոր – ծելու իրենց ուսումը եւ գարգացնելու ի – րենց ընդունակութիւնները ու չնորհները ի սպաս իրենց գարաւոր եւ ազնուական ժողովուրդին, քան մը՝ որու ճամբուն , իր երազին մէջ կիսաւարտ, մեռաւ երի – տասարդ Հրատ Վան Տէր–Պետրոսեանը :

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ

Գ.

ՄԱՆՐՈՒՍՄԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ

Մանրուսումն յառաջացաւ, զարգացաւ Կիլիկեան վանքերում: Այս գեղարուեստի զարգացման սկզբնադարը մօտաւորապէս ԺԱ. դարի վերջին կէսն է: Մանրուսման ականաւոր կեդրոններն էին Արքակաղին, Դրազարկ, Սկեւռայ, Կարմիր վանք եւ այլ վանքերը Կիլիկիայում: Մեր գտած Մանրուսման եղանակները 152 տեսակ են, սոքա գտնւում են ձեռագիր, ձայնագրած ժամագրքերի մէջ, որոնք կոչւում են խազգիրք՝ հաւանաբար խազերի հոծութեան պատճառով: Ժամագրքերի մէջ Մեսեդիներն ու Ուզիգեղիցները կազմուած են երաժշտական խազերով: Ոմանց մէջ գտնւում են Հարցփառեր եւ այլ այժմ անգործածելի հոգեւոր երգեր:

Մեսեդիներէ եւ ուզիգեղիցներէ առաջ՝ լուսանցքում գրուած են այլեւ այլ եղանակների անուններ, Ութ ձայնի բաժանմունքով՝ սոցա նրբութիւնները ցոյց տալու: Այս եղանակների անուան հետքը կայ Շարականի մէջ եւս ԱՁ, ԲՁ եւ այլ անուններով:

Այս եղանակների մէջ կան տեղերի, երաժիշտների կամ սոցա մականունների, տոհմերի, երգի սկզբնաբառի, տէրունական տօների, նուագարանների, հանքի, կենդանիների, գործիքների, եղանակի բնաւորութիւնը պատկերացնող, բոյսի եւ մի քանի անհասկնալի բառերի անուններ:

Եղանակների տեսակների զատ զատ անուանակոչութիւնը շատ վաղ ժամանակներից է յայտնի մի սովորութիւն որ յատուկ է եղել միշտ արեւելեան ազգերին՝ Հայերին, Պարսիկներին, Քրդերին, Արաբներին, Տաճիկներին, եւայլն, որոնք մինչ այժմ եւս գործածում են՝ բաց Հայերից: Մեր եղանակների լոկ անունները ու անյայտ խազերն են մնացել ձեռագրերի մէջ: Միայն դոցա հիմնական եղանակները պահուել են շարականների մէջ ութ ձայն:

Պարսկական, արաբական եւ տաճկական եղանակները գրեթէ նոյն անուններով են յայտնի: Մէջ ենք բերում, համեմատութեամբ ութ ձայնի, նոցա գլխաւոր եղանակների անունները, աւելի ընդարձակը պատեհ ժամանակին թողնելով.

ԱՁ = Առաջին Ձայն, հէփտիկեահ:
ԱԿ = Առաջին Կողմն, սիկեահ:
ԲՁ = Երկրորդ Ձայն, հիւսէյնի:
ԲԿ = Աւագ Կողմն, աճէմ:
ԳՁ = Երկրորդ Ձայն, հիճազ:
ԳԿ = Վառ Ձայն, սապահ:
ԴՁ = Չորրորդ Ձայն, Նեվա կամ Սփահան:
ԴԿ = Վերջին Ձայն, իւշշաք:

Ութ ձայն եւ երկու ստեղի եղանակները եւս ունեցել են նոյնպիսի անուանակոչութիւն, որպէս գտնում ենք Յայսմաւուրքի մէջ, որ Ս. Սահակին է վերագրում տասն ձայնի կարգաւորութիւնը. «Ըստ թուոյ տասն արարածոյ ի չորից ձայնից տասն բարդեցաւ, եւ չորս ձայնք ի չորս տարերցս ունեն զգայունքն, որպէս Ա. ձայնն է հողոյն, եւ Բ ձայնն ի ջրոյն, Գ ձայնն ի յօդոյն, Դ ձայնն ի հրոյն, եւ ի ձայնիցն բաժանեաց չորս կողմ, վառ եւ վերջ երկու ստեղին. ունէր ունին եւ այլ յատկութիւն, զի Ա. ձայնն ի հիւսնականէն է, Բ ձայնն՝ ի դարբնէն, Գ ձայնն՝ ի գետոց, Դ ձայնն՝ յաղօրեաց, Ե ձայնն՝ յերկաթոյ, Զ ձայնն՝ ի ծովու ծփանաց, Է ձայնն՝ յանասնոց, Ը ձայնն՝ ի գազանաց, Թ եւ Ժ ձայնքն՝ ի հաւուց» (Շնորհալի եւ պարագայ իւր Ալիշանի, տպ. Վենետիկ, էջ 88):

Ցետոյ Ալիշան աւելացնում է թէ Ստեփանոս անունով մի երաժիշտ 26 եղանակ է յօրինել բնական իրերի եւ կենդանիների ձայնից առնելով:

Պատահմամբ մեր ձեռքն անցաւ մի ձեռագիր, որի մէջ սպրդել էր մի անյայտ գրչի գործից մի գլուխ բան «Յաղագս ձայնից թէ ուստի՝ գտաւ» վերտառութեամբ, բոլորովին անկախ գրքի բուն նիւթից:

Այս կտորը բաւական շահաւէտ տեղեկութիւններ է հաղորդում, որոնցից մէկն է եւ ոմն Ստեփանոս Փիլիսոփայ երաժշտի մասին: Մեր կարծիքով Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի յիշած Ստեփանոս երաժիշտը նոյնինքն այս անձն է, բայց ոչ թէ յօրինել է յիշեալ 26 եղանակը, այլ թարգմանել է Երանելի Բարսեղի գրութիւնից, եւ որ եղանակների թիւն է 24: Այդ կտորը նոյնութեամբ արտագրում ենք:

ՅԱՂԱԳՍ ՁԱՅՆԻՑ ԹԷ ՈՒՍՏԻ՝ ԳՏԱՒ

«Երանելոյն Բարսեղի յաղագս ձայնից թէ ուստի՝ իցեն եւ կամ յումմէ՝ գտան, զոր թարգմանեաց Ստեփանոս փիլիսոփայ, զի նա եղեւ երաժիշտ եւ հմուտ ձայնից ամենայն կենդանեաց եւ բաժանեաց զձայնս իմաստունս 24 որ են այսոքիկ.—

Բառաչել, բչել, կոնչել, գոչել, բնչել, մնչել, բբչել, կառանչել, մոմռել, ճչել, կանչել, ղօհղօհել, վչել, խանչել, հառաչել, կառանցել, կաղկնձել, հաջել, կարկանջել, զոկել որ է կարկաջել, սօղալ, սրովինջալ, մնմնջել, ճռճռել:

Եւ սա առնու ի ձայնիցս եւ գործէ զուգաթիւս առ ամենայն ձայնս, որ մի առ մի երգեն սոքօք ձայն արարեալ:

Արդ ետ սորա Սարգիանոս Թեղեացի լեալ երաժիշտ ըստ արուեստաւոր գործարանի զամենայն հաւաքեալ զձայնսն, ի մի աղի եւ զմի մի ձայն ի բաց բաժանեաց մինչեւ ի քարանց անգամ զգալ գլխրախտաղմունս ձայնից ամենայն կենդանեաց:

Եւ ետ սորա զՆդէոս, երաժիշտ լեալ այլակերպ ի սոցանէ յարմարեաց նուագս եւ հարկանէր նովաւ զամենայն ձայնս կենդանեաց: Ապա Սենեդէս, երգիչ լեալ եւ ուսեալ զնոցայն եւ ի հիւսնակոփ փայտէն հնչմանն գտեալ զառաջին ՁԱ. ձայնն: Եւ ապա Փլեղեղէս, եղբայր նորա երաժիշտ եգիտ զգեստրոն, որ է երկրորդ ՁԲ ձայն ի դարբնէ եւ երկաթէ կռելոյ: Եւ ապա Սոփեկլէս եղբայր սոցին եգիտ զերաժշտական տառ, ի տոնն որ է երրորդ ՁԳ ձայնն, օրինակեալ ի գետոյ խաղացմանց եւ ի յորձանաց հոսմանց: Եւ ապա Պիպանոս, քեռորդի նոցին, լեալ երգիչ զուսուստոսն որ է չորրորդ ՁԴ ձանն ի հոսմանէ ծովային ալեաց: Արգելէս, երաժիշտ, եգիտ զամենայն ի մաքրութիւն որոշարար ըստ աշտիճանից ի յիննէն, քանզի ասեն գնմանէ ոչ միայն վարժել վասն որոյ կողպատեալ զլսելիսն եւ խցեալ, զի մի լուիցեն զայլ քաղցրութիւն ձայնից, եւ ի Թէոփիլեան եղանիլ գործեաց երաժշտականաց զոր ի ձայնից ստեղաց ուսան առաջինքն: Եւ ապա Դաւիթ թագաւոր եւ մարգարէ եւ երգող սաղմոսածայլին երգոյն: Եւ այդ՝ ամենայն զաս եւ յարմարումն ձայնից զմինն տէր եւ ամենայն ահեն զԱստուած զոր մարգարէն ասէ. տաղս ասացէք թագաւորին մերոյ՝ հետեւեցին եւ ոմանք առանց զործոց երգէին, Ասափ եւ Էափ ծծղաւք վերադոչէին, Զաքարիա եւ Ովրամ եւ Սամիաւ եւ Էլիաս եւ Մովսէս եւ Դիթում տաւղիւք երգէին»:

Ուշադրութեան արժանի են «ըստ տասն արարածոց ի չորս ձայնից 10 բարդեցաւ ... եւ ի չորս ձայնիցն բաժանեաց չորս կողմն» եւայլն, եւ «Սենեղէս, փլեղեղէս, եղբայր նորա, Սոփեկլէս եւ Պիպանոս» գտնում են ՁԱ, ՁԲ. ՁԳ, ՁԴ ձայները: Այս տեղից երեւում է որ նախ քան Ս. Սահակը գոյութիւն է ունեցել չորս բուն ձայն, Ս. Սահակը կարգաւորել եւ զարգացրել է, որպէս պատմում է Յայսմաւուրքը: Վերոյիշեալ երկու կտորները համեմատելով՝ տեսնում ենք, որ ձայների նշանակութիւնը նոյն եւ նման է:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

(3 Շար.)

ԿՈՊԵՌՆԻԿ ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

(ՅՈՒՇԵՐ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կառավարութեան ղեկը Դաշնակցութենէն համայնավարներուն յանձնուելէ ետք, ես դարձեալ չարունակեցի մնալ գործիս մէջ եւ օր մըն ալ հրաման ստացայ երթալ Նոր Պայազիտ եւ ստանալով այնտեղ լուծարքի ենթարկուած զօրամասի մը զինուորական բոլոր պիտոյքները, փոխադրելու համար զանոնք Երեւան: Այս մասին հարկ եղած օրինական պաշտօնական արտօնագիրն ու զէնք կրելու իրաւասու ըլլալս յայտնող վկայագիրը տուին ինծ յիսուն զինուորներու հետ միասին:

Երբ հասանք Նոր Պայազիտ, զինուորներս տեղաւորելէ ետք գացի ուղղակի Գիւղատնտեսական վարժարան: Կոպեռնիկը հոն էր: Դեկտեմբեր ամսոյ մէջ էինք: Խիստ էր ձմեռը: Այդ ձիւնին ու բուքին տասնօրեայ ճամբորդութեան եւ ճամբաներուն վրայ իջեւաններուն մէջ պառկելով ոջլոտ էինք: Ուզեցի որ մաքրուիմ իմ սիրելի բարեկամիս մօտ:

Ծիշդ այն ատեն երբ ես չպիտէս կը հանէի տնօրէնութեան սենեակին մէջ, քանի մը ուսուցիչներու ներկայութեան, յանկարծակի դուռը բացուեցաւ եւ երկու սուինաւոր ոստիկան դրան երկու կողքերը կեցան, իսկ հրամանատար կոմիսարն ալ ինծմէ պահանջեց իմ ինքնութեան թուղթերս, ցոյց տալով իր պաշտօնական հանգամանքը ճշդող պաշտօնագիրը:

Ներկայացուցի իմ առաքելութիւնս ճշդող վաւերագրերը: Գոհ մնաց եւ գիս բարեւելէ ետք հեռացաւ:

Կոպեռնիկը, որ դաս կուտայ եղեր աշակերտներուն, եկաւ եւ ողջագուրուեցանք: Շատ ուրախացաւ: Եկան նաեւ ուրիշ ուսուցիչներ:

1921 Յունուար 11ին էր, որ վերադարձայ Երեւան:

Հետեւեալ օրը տեղեկացայ որ պետ. երաժշտանոցի համար մասնագէտ դասախօսներ կը փնտռուին: Որոշեցի ներկայանալ իբրեւ մասնագէտ արեւելեան եւ մասնաւորաբար հայկական ազգային եւ եկեղեցական երաժշտութեան, բարեկամտաբար վկայականներս ալ հետս էին:

Ցետոյ տեղեկացայ որ հայ բանակին բոլոր սպաները Երեւան կանչուած եւ խորհրդարանը շէնքին մէջ կայանալիք պաշտօնական հաւաքոյթի մը մասնակցելու պարտադրութեամբ:

Յունուար 13ի երեկոյեան ճաշի հրաւիրուեր էի հանդուցեալ Թանկաղին բարեկամիս վաստակաւոր ուսուցիչ բժիշկ Սիլվերեցի Մկրտիչ Փափազեանին եւ իր այնիւ կնոջ Տիկին Գեղան Շինիքճեան-Փափազեանի կողմէ:

Նոր Պայազիտ գտնուած միջոցիս Կոպեռնիկ Սեւանայ իշխանաձուկ տուած էր ինծ, քիչ մը աղած վիճակի մէջ: Անոնք Գեղանին տուած էի: Այդ գիշեր պիտի ուտէինք:

Մեզի հետ էին նաեւ ողբացեալ Հայկ Սէրէնկիւլեանը եւ Իգմիրցի փաստաբան Արթաքի Աչճեանը:

Վկայականներովս, հետեւեալ առտուն երբ սենեակէս դուրս ելայ իբրեւ երաժիշտ դասախօս իմ թեկնածութիւնս դնելու համար պետական երաժշտանոցին, ճամբուս վրայ հանդիպեցայ նախ խորհրդարան, հասկնալու համար աղմուկը:

Տրուած հարցարանները լեցնելէ ետք, որոնցմով կը ճշդուէր իւրաքանչիւրին ինքնութիւնը, երբ դուրս ելլել ուզեցի, անկարելի եղաւ այլեւս: Պահակը թոյլ չտուաւ: Բացատրութիւններս օգուտ չունեցան:

Այսպէս, եկողը վեր մնաց եւ ներկաներուն թիւը թերեւս հազար մը եղաւ:

Գնդապետ Հուսպով, որ պարենաւորման նախարարին օգնականն էր եւ ինծ շատ մօտ բարեկամ, տեսնելով իմ այլայլումս, ցոյց տուաւ դուրսը պատուհանէն եւ ըսաւ թէ լաւ չի տեսնար ասոր հետեւանքը. որովհետեւ պաշարուած ենք:

Իսկապէս տեսայ որ ամէն կարգի զինուորներ հետեւակ, հեծելազօրք եւ թնդանօթաձիգ պաշարեր են մեր շէնքը:

Կէս օրէ ետք ժամը չորսին ատեններ պատասխանատու վերին մարմինները եկան եւ զատելով մեր մէջէն անոնք որ ընտրեալ էին իրենց համար, ազատ արձակեցին, իսկ մնացեալներս մօտաւորապէս 900 հոգի հսկողութեան տակ փողոց իջեցուցին եւ չորս չորս շարք կազմել տուին:

Երեւանի ժողովուրդը հազարներով հոն էր, լաց ու կոծ եւ աղաղակ մեր շուրջ

ԺՕՐԷՍԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ծիշդ յիսուն տարի առաջ, 1914, Յուլիս 31ին, անպատասխանատու ձեռք մը վերջ տուաւ կեանքին Ֆրանսայի քաղաքական մեծագոյն դէմքերէն Ժան Ժօրէսի՝ ղեկավարն ու առաջնորդը Ֆրանսական Ընկերվարական Կուսակցութեան: Առաջին աշխարհամարտի նախօրեակին էր: Փարիզի ժողովուրդը, Ֆրանսան ու բովանդակ աշխարհը սահմռկեցան այս արարքէն: Այդ շրջանի Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը՝ Ռէյմոն Փուանքարէ խոկոյն կը գրէր Տիկին Ժօրէսի. «Տեղեկացայ այն քստմնելի մահափորձին որուն զոհ գնաց ձեր ամուսինը: Ժօրէս յաճախ իմ քաղաքական հակառակորդս էր եղած, սակայն անոր նկարագրին ու տաղանդին հանդէպ մեծ հիացում ունեցած եմ միշտ, եւ այնպիսի պահու մը ուր ազգային միասնականութիւնը աւելի քան անհրաժեշտութիւն մըն է, կուզեմ ձեզի յայտնել այն զգացումները զորս կը տածէի անոր հանդէպ»:

Ֆրանսացի ծանօթ գրող Ֆրանսուա Պրինիօ հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ Ժօրէսի սպանութեան դէպքը, տալով մանրամասնութիւններ մեծ Տրիբունին կեանքէն ու նկարագրէն.—

×

— Ալլօ՛... արդեօք կրնա՞մ խօսիլ Պ. Ժօրէսի հետ ...

Հեռաձայնի զանգը հնչեց սուր ու ճչացող ժխորով մը Թուր փողոցը գտնուող քաղքենի յարկաբաժնի մը մէջ:

Մատըլէն Տըլափորթ կը քնանար սենեակի մը մէջ, ուր կը բնակէր երբ տակաւին կը կոչուէր Մալու Ժօրէս:

Մանկամարդ կինը խսկոյն ցատկեց անկողնէն ու մրմնջեց.

— Հայրիկս պիտի արթնցնեն ...

Ոտքերուն ծայրերուն կոխելով յառաջացաւ մինչեւ նրբանցքի մը ծայրը ուր կը գտնուէր հեռաձայնի գործիքը: Մալու վերջուց ընկալուչը, որուն մէջէն լսեց.

— Ալլօ՛... արդեօք կրնա՞մ խօսիլ Պ. Ժօրէսի հետ ...

— Այո պարոն:

— Բարեւ, Տիկին, հոս՝ Լեւի Պրիւլն է: Ներողամիտ եղէք որ կը հեռաձայնեմ այսպէս տարաժամ կերպով:

— Բնաւ երբեք, Պ. Լեւի Պրիւլ: Ես եմ, Մատըլէնը:

— Բարեւ, Մատըլէն, ձեր հայրը այդտե՞ղ է:

— Այո, պարոն, կը քնանայ: Կէս գիշերը անցած էր երբ վերադարձաւ Պրիւսէլէն, բոլորովին յոգնած ու սպառած:

— Կը խորհի՞ք թէ կրնայ այս առաւօտ զիս ընդունիլ:

— Անկասկած, ձեզի համար միշտ ներկայ է: Եկէք ժամը 9ին ատեններ: Գէշ լուրե՞ր կան ...

— Այո, Մատըլէն, Քլէմանսօ իր յօդուածը խորագրած է՝ «Անդունդին եզերքը»:

— Ահ ...

Մոըլէն վար դրաւ ընկալուչը եւ մրմնջեց.

— Նախ եւ առաջ պատրաստեմ նախաճաշը:

Ինչպէս ամէն տարի, իր մայրը, եղբայրը եւ սպասուհին արձակուրդի մեկնած:

Նրբանցքէն դէպի խոհանոց առաջացած պահուն Մատըլէն զարնուեցաւ հինցած ճամբորդութեան պայուսակի մը զոր Մալու «խաղաղաբաղդողները կ՚անուանէին»: Պայուսակը թեան ճամբորդին պայուսակը »: սակը քայքայուած վիճակի մը մէջ էր գրեթէ. անոր կղպանքները կոտրուած էին: Բաց կաշիէ պարանները քղքղուած էին ու խոնարհութեան մաթիւ անգամներ բացուած էր ան վրայ, իր յարաններու քարափներուն վրայ, իր պարունակէն դուրս թափելով գոյն գոյն հինցած կօշիկ, քանի մը աղտոտ շապիկներ, անձալ տափատ մը, յունարէն եւ լատիներէն գիրքեր եւ թուղթի կտորներ մէջ պլլուած չերտ մը պանիր ...: Ժօրէս երբեք չէր յօժարած փոխել իր կենցաղը

(1 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Օգտուելով ընկ. Հրաչ Տաճատպետեանի Մարսէյլ այցելութենէն, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. կոմիտէն կազմակերպած էր հրապարակային չահեկան բանախօսութիւն մը, որ տեղի ունեցաւ անցեալ Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, Սալ Մաղընոյի մէջ։

Բանախօսութեան նիւթ ընտրուած էր «Հայկական Դատը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը», որ պարագաներու բերումով, այսօր դարձած է Հայ իրականութիւնը չահագրգռող այժմէական կարեւորագոյն խնդիրներէն մէկը։

Հակառակ հապճեպով կազմակերպուած ըլլալուն, չահագրգռուողներու կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր սրահը, լեցնելու երիտասարդ բանախօսը, որ բոլորովին անծանօթ չէր Մարսէյլի Հայու թեան որոշ շրջանակներուն, որուած ըլլալով, որ, տակաւին իր ուսանողու թեան շրջանին, Լիոնէն յաճախ կ'այցէր Մարսէյլ դասախօսելու Նոր Սերընդ ականներուն։

Ընկ. Ա. Քէօսէեան, համառօտ դիմե րով ներկայացուց բանախօսը, որ ուսա նողական շրջանը աւարտելէ յետոյ, նը ւիրուած է հայ կրթական գործին, իբրեւ ուսուցիչ պաշտօնավարելով Համազդայի Պէյրութի Նչան Փալանճեան ճեմարա նին մէջ, դառնալով երիտասարդ մտա ւորական լաւագոյն ուժերէն մէկը։ Օր. Սեզա Թուրէլեան արտասանեց Յովհ. Շիրազի մէկ բանաստեղծութիւնը, որմէ յետոյ, ընկեր Քէօսէեանի կողմէ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը՝ ընկ. Հրաչ Տաճատպետեան, որ մեծ ձեռնհա սութեամբ եւ փաստական հարուստ տըւեալներով ներկայացուց իր նիւթը, Հայկական Դատը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, կանգ առնելով հայկական հարցի քաղաքական կարեւոր փուլերուն վրայ, րա կիպէրէն մինչեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծնունդը։ Նկատի առնելով նիւթին չահեկանութիւնը, կը փորձենք համառօտակի ներկայացնել զայն Յառաջի ընթերցող ներուն։

«Հայկական դատ ըսելով, պէտք է հասկնալ այսօրուան հայ իրականութիւնը ժողովուրդ մը, որուն կէսը նենգամտութեամբ զոհ գացած է պատմութեան մէկ աննախընթաց ցեղասպանութեան ոճիրի մը, իսկ միւս կէսը, իր հայրենի պատմական հողերէն բռնի արտաքսուած, ցրուած սփիւռս աշխարհի, որ չէ հաշտուած իրեն պարտադրուած ճակատագրին հետ, եւ յամառ կերպով կը պահանջէ իր իրաւունքները։ Այնուհետեւ, դարերու ընթացքին, պտնուեցան Հայ երեւելի ներ, ինչպէս Սեւբիանոս Սիւնեցի, Յակոբ Զուղայեցի, Իսրայէլ Օրի, Դաւիթ Բէկ, Յովսէփ Էմին, Յակոբ Շահամիր եան, Յովսէփ Կաթ. Արղութեան, Ն. Աղտարակեցի եւ ուրիշներ, որ հայկական դատ հետապնդեցին, դիմումներ կատարելով զանազան պետութիւններու մօտ։ Աւելի ուշ, հայ մտաւորական շրջանակի ընդլայնումով, հայկական դատը կ'արծարծուի նաեւ հայ դրականութեան մէջ։ Ալիշան, Աբովեան, Արիմեան, Րաֆֆի, Գամառ – Քաթիպա եւ ուրիշներ, իրենց բանաստեղծութեանց եւ վէպերուն միջոցաւ ազգային ազատագրութեան դաղափարը կը ջատագովէին։ Թուրքիոյ Հայոց Ազգային Սահմանադրութիւնը՝ վաթսունական թուականներուն, կարեւոր պահերէն մէկը կը դառնայ հայկական դատի ճանաչման տեսակէտով։ Սակայն, բուն Հայկական Հարցը ծագում կ'առնէ 1878ի ռուս – թրքական պատերազմով, Սան – Սթէֆանոյի մէջ կնքուած ռուս եւ թուրք համաձայնութեան 16րդ յօդուածով, որ յետագային, անգլիական դիւանագիտական խաղերով, Պերլինի վեհաժողովին մէջ, փոխակերպուեցաւ 61րդ յօդուածին։ Պերլինի վեհաժողովին 61րդ յօդուածը շատ տարբեր էր, բազդատմամբ Սան Սթէֆանոյի 16րդ յօդուածին, որովհետեւ, ռուսական բանակները պարտաւորուած էին հեռանալ Տաճկահայաստանէն, որով, Սուլթանը աղատ ասպարէզ կը դտնէր չարունակելու իր հայասպիղ քաղաքականութիւնը եւ դանդուածային կոտորածները։

Սուլթանական հայասպիղ քաղաքականութեան իբր հակադարձութիւն, հայ մտաւորական շրջանակներու մէջ հետզհետէ հող կը դտնեն յեղափոխական իր մորումները, որոնց ջատագովներն են Արիմեան հայրիկ, Փորթուգալեան եւ ուրիշներ։ Կը կազմուին հայրենասիրական դաղտնի ընկերութիւններ, Արմենական, Հնչակեան եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն կոտսակցութիւնները։ Հայ Յեղափոխութեան առաջին շրջանը կը ճգտի կարդ մը ցուցական գործերով եւ յեղափոխական կուսներով, մէկ կողմէն արթնցնել Հայ ժողովուրդը, միւս կողմէն եւրոպական պետութեանց ուշադրութիւնը հրաւիրել Հայկական Հարցին վրայ, նպատակ ունենալով բարենորոգումներ մտցնել հայկական վեց նահանգներու մէջ։ Առաջին շրջանը կ'երկարի մինչեւ 1908ի օսման եան սահմանադրութիւնը, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը պահանջէ որոշ ինքնավարութիւն Տաճկահայաստանի վեց նահանգներուն համար, Դաշնակցային կապերով կապուած Օսմանեան պետութեան։ Այս ծրագիրը արդէն իրականացման ճամբուն վրայ կը դտնուէր, երբ ծագեցաւ առաջին համաշխարհային մեծ պատերազմը, եւ Թուրքիան առիթէն օգտուեցաւ, բնաջնջելու Հայութիւնը, իբրեւ դործադրելով համաշխարհային պատմութեան մէջ, մինչ այդ իր նախընթացը չունեցող ղանդուածային ցեղասպանութիւնը, չխնայելով ոչ ծերերուն, ոչ կիներուն եւ ոչ ալ երախաներուն։ Այս ան նախընթաց ոճիրին հետեւանքները կը կրենք մինչեւ այսօր, այն տարբերութեամբ որ կարմիր ջարդը փոխարինուած է սպիտակ ջարդով, եւ մեր ժողովուրդը ամէն օր իր տուրքը կը վճարէ հոդեկան եւ բարոյական խաթարման, քիչ մը աւելի հեռանալով իր ազգային առանձնայատկութիւններէն։ Մինչ, եթէ այդ ցեղասպանութեան ոճիրը դործուած չըլլար, Հայ ժողովուրդը պիտի մնար իր բնաշխարհին մէջ, եւ մտահոդուած պիտի չըլլար իր ազգային ապագային համար։

1918ի Մայիսեան կռիւները, Սարտարապատ, Ղարաքիլիսէ, Բաչ – Ապարան եւ Մայիս 28ի Անկախութեան յայտարարութիւնը, հանրապետական անկախ Հայաստանի իրաւական դոյութիւնը, նոր դարձակէտ մը բացաւ հայկական դատին համար, եւ 1919ին Երեւան դումարուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան 9րդ ընդհանուր ժողովը ընդունեցաւ Միաց. եւ Անկախ Հայաստանի տեսակէտը, որ մինչեւ այսօր ալ կը մնայ անփոփոխ։ Որովհետեւ, առանց միացեալ եւ անկախ Հայաստանի մը դոյութեան, հայ ժողովուրդը չի կըրնար իր ազատ տեւականացնել եւ պահել իր ազգային դիմագիծը։

Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի ըս կըղրունքը, ամբողջապէս կը համապատասխանէ հայ ժողովուրդի բազձանքներուն։

Վերջացնելէ առաջ, կ'ուզենք յայտնել որ, ընկեր Հրաչ Տաճատպետեան իր նիւթը ներկայացուց չատ խնամքով եւ կատարեալ ձեռնհասութեամբ, ունկընդիրները իրենց զոհունակութիւնը յայտնեցին երկարատեւ ծափերով։ Ընկեր Քէօսէեանի փակման խօսքէն յետոյ, վերջ դտաւ այս չահեկան բանախօսութիւնը։ Փափաքելի էր որ ապագային նման առիթներ կրկին ստեղծուին Մարսէյլի Հայութեան համար, որ իրապէս կարօտն ունի նման հոդեշունչ խօսքի։

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՑԵԱՆ

Անգամ մը Պոլիս ալ հանդիպեցայ ի բեն՝ Կոլկասէն վերադառնալէս ետք։

Լաւագոյն յիշատակները կեանքին բուրումնաւէտ եւ կենսալից ծաղիկներն են։

Լաւագոյն անհատականութիւնները, թէեւ հովի մը պէս կ'անցնին կեր թան եւ իրենց մարմինները անչօչափելի կը դառնան եւ կ'անհետանան, բայց միտքերու եւ սիրտերու մէջ միշտ վառ կը մնան անոնց լուսաւէտ վաստակն ու յիշատակը։

Կոպեռնիկ Թանտրճեանը անոնցմէ էր։

Թող օրհնեալ ըլլայ իր դերեզմանը։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐՃԵԱՆ

ԿԵՐԻ ** ԱՍՏՂԵՐԸ

**

:

— Վեհափայլ Իշխան, — ըսաւ քա նանն պլհարկը ձեռքը բռնելով ։— իմ ընթրիս դեռ բան մը չէ։ Բայց դէշն այն է՝ որ բոլոր հօտս ջարդեր են, խեղճ մայրս ալ սպաններ են։

— Նուններըը լափեն սա Թուրքերը ։— ձրմռաց իշխան Վաղենա, դէպի ետ նայելով ։— մէկը կ'անիծէ դիս՝ որով հետեւ չեմ արձակեր, ուրիշ մը ինծի կ'ուզէ սորվեցնել թէ ինչ է ասպետական ըն թիւնը ։ Դէմը կ'ելլեմ նիզակով՝ իսկ ան դահիճի սուրով։ ու սա իրեն համար ասպետական մրցում մըն է։ սակայն ես պինքը ձիէն վար նետեմ՝ դեռ ինչ պիտի ընեմ ձիէն վար նետեմ՝ դեռ ինչ պատուները ուտեն զամէնքը ։

Ու սրտնեղած քաշեց տաբատի գօտին։

կարմրցեր էր՝ ինչպէս այն արջը որ իր դինանչանին վրայ ոտքի կանդնած կը կենար, բերդին դրան վրայ ։

Ապա տղեկին նայեցաւ ։

— Ասիկա՞ է ան։— ըսաւ զարմացած ժպիտով ։

— Շուտ վար իջիր ,— ըսաւ քահանան Գրիգորին ,— ու դլխարկդ հանէ ։

Տղեկը, բոկոտն ու սուրը մէջքին , անմիջապէս փորի վրայ պառկեցաւ ձիուն վրայ ու կամացուկ մը վար սահեցաւ անոր վրայէն, ու կեցաւ Վաղենա Թէօրէօքի դիմաց ։

— Այս ձի՞ն առեր ես ։— հարցուց Վաղենա Թէօրէօք։

— Ասիկա – պատասխանեց տղան խը րտխտաբար ։

Վաղենա Թէօրէօք տղեկին ձեռքէն բռնելով սկսաւ քալել այնքան արագ, իր կնոջ ներկայացնելու համար զայն, որ Գաբրիէլ քահանան հաղիւ կրնար անոնց հետեւիլ հասնիլ ։

Կինը սպիտակադէմ, դիրուկ, կարճահասակ ու խարտեաշ մէկին էր։ Ներքնատերբերդին պարտէզին մէջ նստած էր երկանաքարէ սեղանի մը քով ու եփած պը տուղը չիչերու եւ փարչերու մէջ դնելով ղբաղած։ Սպիտակաճեղն քահանայ մըն ալ անոնց հետ ։ բերդին քահանան էր ։ Անոնց մօտ հինդ տարեկան ու երեք տարեկան երկու մանչուկներ կը խաղային ։

— Կատարինէ, հոդիս, հոս նայէ ան –

դամ մը։— դոչեց Վաղենա Թէօրէօք ,— ասիկա Թոպօյին մանկլաւիկն է։ սա լակոտը։

Գրիգոր տիկնոջ ձեռքը համբուրեց ։

Գերմանական սերունդէ՝ կապոյտաչ – ուխ, դիրուկ կինը, ժպտուն զարմացու – մով կը նայէր անոր։ ապա ծռեցաւ ու այտը համբուրեց ։

— Ասիկա՞։— զարմացաւ քահանան ալ։ — ասիկա ծծկեր է տակաւին ։

— Այո, բայց Թուրքի արիւն կը ծծէ , — պատասխանեց բերդին իշխանը ։

– Անօթի՞ ես, փոքրիկ պինուտոս , — հարցուց կինը ։

— Այո, անօթի եմ։— պատասխանեց Գրիգոր ։— բայց նախ կ'ուզէի Տիար Թոպօն տեսնել ։

— Վահ, տղաս, հիմա կարելի չէ , — ըսաւ իշխան Վաղենա լրջացած ։— ան հիմա պառկած է ...

Ու Գաբրիէլ քահանային դարձաւ ։

— Դեռ չե՞ս դիտեր։ Ցիսուն հոդիով երկու հարիւր Թուրքերու վրայ յարձակեր է ։ Թուրք մը այնպէս մը զարկեր է նիզակը անոր աղդրի մէջ՝ որ երկաթը թամբին փայտին մէջ դամուեր է ։

Գրիգոր խոշոր բացուած աչքերով մըտիկ կ'ընէր խօսակցութեան. չատ կը յաւէր որ ինքը այն տուն Թոպօյին քով չէր դտնուեր. ինքը այդ Թուրքը կը սպաննէր ։

— Գնա՛,— ըսաւ բերդին քահանան — իշխանիկներուն հետ խաղալու ։

Երկու սեւահեր մանչուկներն ալ հոն էին ու Գրիգորը կը դիտէին իրենց մօր քղանցքի քովէն ։

— Ինչո՞ւ կը վախնաք ,— ըսաւ անոնց մայրերնին ,— ասիկա հունդարացի տըղայ մըն է, ձեզ կը սիրէ ։

Ապա ըսաւ Գրիգորին ։

— Սա մեծը՝ Յովհաննէսն է, իսկ փոքրիկը՝ Փրանկ ։

– Հոս եկէք, – –ըսաւ Գրիգոր բարեկամաբար,— ձեզի սուրս ցուցնեմ ։

Երեք մանչուկները չուռով բարեկամացան իրարու հետ ։

— Իսկ դուս, սիրելի վարդապետս , — ըսաւ Վաղենա Թէօրէօք ինքզինքը նստարանի մը վրայ ձգելով , — հիմա առանց ծուխի ի՞նչ պիտի ընես ։

Գաբրիէլ քահանան ուսը թօթուեց ։

— Լհ.. այս կամ այն ձեւով կ'ապրիմ , դէթ ճգնաւորներու նման ։

Վաղենա Թէօրէօք պեխերը ոլորելով կը մտածէր ։

— Դուս Թուրքերէն կը հասկնա՞ս ։

— Կը հասկնամ ։

— Գերմաներէ՞ն ալ ։

— Երկու տարի Գերմանիա ուսանող եղած եմ ։

ԿԵՋԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ դիւանը իր կրթական ձեռնարկներու համար առացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Տիկ. Վեհանուհի Զրբաչեան 200 ֆր., Տիկին Նոյեմեան Հրաչեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

Պ. Կարապիս Զրբաչեան հարիւր ֆրանք Տէր Եսայի քհնյ. Ալթունեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

×

Ազգ. Առաջնորդարանը, փոխան ծաղկեպսակի, շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները ողբ. Պ. Լեւոն Գայթանճեանի մահուան առթիւ.—

Բարձր Հայքի Հայր. Միութիւն 50 ֆր., Վահան Խալօղլանեան, Յակոբ Արծրընեան, Սահակ Մանուկեան, Արսէն Տէր – Սարգիսեան (Վալանս) քանակական, Վաղարշակ Տէր – Վարդանեան, Տիգրան Նիկողոսեան, Սիմոն Գասպարեան, Կիրակոս Կարապետեան տասնական ֆր.:

×

Մարսէյլի Աղք. – Որբախնամ Միութիւնը շնորհակալութեամբ առացաւ մայր ձէնոիկեանէ յիսուն ֆր., Պ. Վրոամ Գրիգորեանէ քսան, ողբացեալ Մըկրտիչ Շեխիկեանի մահուան Բ. տարելիցի հոգեհանդստեան առթիւ : Պ. Աֆարեան Լօֆէթէ քսան ֆր. ողբացեալ Լեւոն Գայթանճեանի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին

Տիկին Սրբուհի Մարդարեանէ 200 ֆր, Պ. Սուրէն Սահակեանէ իր թոռան մը – կըրտութեան առթիւ յիսուն, Պ. Կիրակոս Տէրվիչեանէ (Ամերիկայէն) 25, Աբրահամ Հաթապեան քառասուն, Ժան Մոսկոֆեան (Սէն է Ուազ) յիսուն, Յովսէփ Սեդրակեան Տիկին Տինկճեանի մահուան քառասունքին առթիւ 15, Կարապետեան Յարութիւն 10, Տիկին Փափազեանէ 10, Ոմն քսան ֆրանք :

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՂԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեկ – բայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին ղպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ : Լանսէյի եւ Ռընաժի ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԻՍ.— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ընկերական ժողովը այս կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Քափէ տը Լիոնի վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրխտափոր» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ չրջանի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան Ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ չրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ դիչեր ժամը 8·30ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : (Շարունակութիւն նախորդ ժողովին) :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈՓԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84:

Այս կիրակի, Հռոմի ժամով՝ 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկանը պիտի սփռէ Հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագը :

Կը պատարագէ՝
ՅՈՎՍԷՓ Թ. Ծ. Վ. ԽԱՆՅԵԱՆ
(Առաջնորդ՝ Ցունաստանի Կաթողիկէ Հայոց)
Կը քարոզէ ՌԱՓԱՅԷԼ ԵՊՍ. ՊԱՅԵԱՆ
(Վիճակաւոր Եղիպտոսի)

Պատարագի երգեցողութիւնները պիտի կատարուին, բազմաձայն, Լեւոնեան վարժարանի եւ Մխիթարեան ուսանողաբանի ժառանգաւորներու կողմէ՝ ղեկավարու – թեամբ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթանճեանի :

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հասուն տարիքով մէկը սենեակ կը փնտռէ կահաւորուած եւ խոհանոցի դիւրութեամբ, նախընտրաբար Փարիզի արուարձանները: Դիմել Թաշուրեան Ժիրայր,

13, Allée Eugénie
GAGNY (S. et O.)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը վերաբացուեցաւ Հինգշաբթի :

Արձանագրութիւն, դասարաններու բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Վահրամ Կ. Միսքիկի կողմէ :

Փափաքելի է որ Պօմոնի եւ չրջակայքի հայ ծնողքները փութան արձանագրել տալ իրենց զաւակները ու չզրկել զանոնք՝ մայրենի լեզուի ուսումէն :

×

Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը եւ տեղւոյս Կապ. Խաչի վարչութիւնը մի – ասնաբար կը ծանուցանեն թէ 1964 – 1965 տարեչրջանի միօրեայ հայերէն լեզուի դասընթացքը կը սկսի 1964 Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 8·30 – 11·30: Կը դասաւանդէ Գուրգէն վրդ. Թրթռեան: Արձանագրութեանց համար դիմել եկեղեցի, յատակիկայ երկու կիրակի օրերը, առաւօտեան ժամը 9–12:

Իսկ հայերէն լեզուի դիչերային դասընթացքի հետեւողներուն համար, դարձեալ Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ ամէն Հինգշաբթի դիչեր ժամը 8–9 :

Դպրոցի բացման հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 27, կիրակի կէսօրէ վերչ ժամը չորսին, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՏԷՍԻՆԻ ԴՊՐՈՑԻ

Կապ. Խաչի Տէսինի «Ազգային» ղպրոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2ին: Կը խնդրուի ծնողքներէն այդ օրը ղպրոց առաջնորդել իրենց երախաները :

Արձանագրութեանց համար դիմել ուսուցիչ Պ. Գեղամ Կանանեանի, ղպրոցին սենեակը՝ Հինգշաբթի 17 եւ Շաբաթ 19 Սեպտեմբեր, կէսօրէ ետքը ժամը 2էն մինչեւ 6, եւ յաջորդ չաբթու նոյն օրեր – ուն ու ժամերուն :

ԱՂԲԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ժորժ Ե.ի շրեղ սրահներուն մէջ
Հոկտեմբեր 25ին, ժամը 16էն 24 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մեծաքանակի պոռնեքրիի մը մէջ աչխատելու համար կ'ուզուի երիտասարդ մը, որ կառք վարել գիտնայ : Դիմել՝
MUTEVELIAN
58, Rue de Cléry, PARIS (2e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 21ին, երկուչաբթի առաւօտ :

1, Bld. du Nord, LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ժիրայր Աբրահամեան կը փնտռէ իր մօրաքոյրը՝ Նաղիկ, Պուրսայի, ծանօթ «Ժամկոչին աղջիկը» անունով : Տարաւ կը կարչ: Կը կարծուի որ Փարիզի չըր – ջանը կ'ապրի : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Ժիրայր Աբրահամեանի,

1, Rue Phanie Leleu
TAVERNY (S. et O.)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ :

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Հայ Ագգային Տան սրահին մէջ, 295 Բիւ Պուալօ:

Կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

Նիւթ.— Հայկական Դատը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Նահանջային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, առանց բացառութեան, այս կիրակի կէսօրէն ետք, ժամը 3ին Իսիկ Արիմեան ղպրոցը :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Արծիւ» ակումբին կողմէ,
այս Շաբաթ ժամը 18էն 24 : CASSITA, 167, Rue Montmartre

Գեղարուեստական յայտագիր — Ընկերական մթնոլորտ
BAR — DISQUES SELECTIONNES — BUFFET

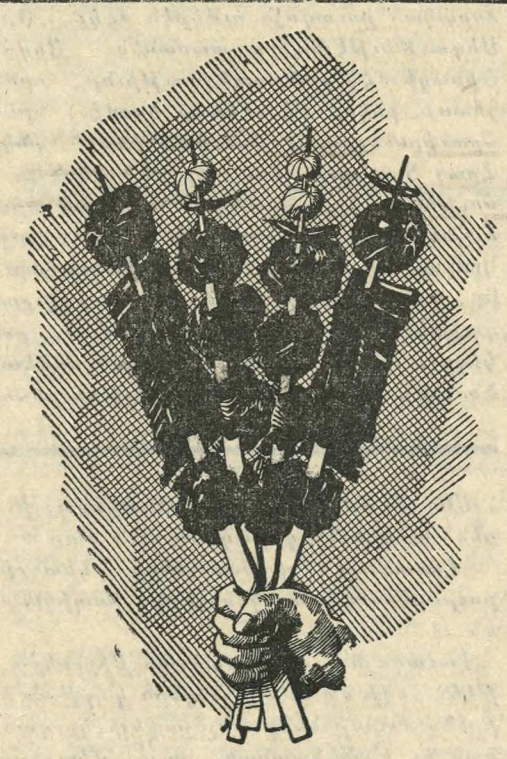

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԻՒԱՆԵՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ELYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Metro : F. D. Roosevelt

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ DIMANCHE 20 SEPTEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40e ANNÉE — Nº 10.114 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10114

ՄԻԱՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՀԱՆՋԵԼ

———o———

Հայրապետական գոյգ կոնդակներու համեան նպատակն է Ապրիլեան եղեռնամակին առթիւ համբերաչէս վերարտահայտել եւ միացեալ ճակատ մը ստեղծել՝ ո՛չ միայն պանծացնելու համար մեր ժողովուրդի նահատակներու յիշատակը, այլեւ կատարելու որոշ ձեռնարկներ, արդարութիւն պահանջելու համար անիրաւուած ազգին :

Գոյգին Ա.ի կոնդակին մէջ յատկապէս են հետեւեալ տողերը.—

«Հայ ժողովուրդի զաւակները, որ ի Հայաստան եւ ի Սփիւռս աշխարհի, այժմ եղեռնէն յիսուն տարի յետոյ, միաժամանակ կը խոնարհին բիւրաւոր նահատակներու անմոռաց յիշատակներուն առջեւ, ու կ'ապօթեն անոնց հոգիներու խաղաղութեան եւ ազատութեան համար : Եւ կը վերահաստատեն անոնց ուխտը՝ սուրբ պահելու անոնց ընտանեաց յոյսը հաւատքին, ԱՆՈՆՑ ՔՐԻՍՏՈՍԱԿԱՆ ՈԳԻԻՆ, ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԸ ԱՍՏՎԱԾԱՒԱՆ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ԱՄԲՈՂՋ ԵՐԿԻՐ ՓՐԿՈՒԱՆ ՏԵՍՆԵԼՈՒ ԱՆՈՆՑ ՀԱՅՐԱՒԱՆ ԵՐԱԶԻՆ » :

Ուրեմն Հայաստանի եւ սփիւռքի Հայութիւնը կ'երազէ տեսնել Հայ ազգը մկկտեղուած եւ Հայոց ամբողջ երկիրը՝ փրկուած :

Հիմածնի գահակալը հայրենասիրա-ապես այս զեղումէն վերջ ապօթքի, խաղաղութեան եւ ժողովուրդներու եղբայրութեան յորդոր կը կարդայ, «որպէսզի երբ՛ք աշխարհի երեսին ո՛չ մէկ ազգի չհոսի եւ մարդիկ սուր չքաշեն իրենց նմաններուն վրայ » :

Իր խօսքը որդուց սուրբ արիւնով ներկուած հայ ժողովուրդը ապօթքով չէ կրնար, որ պիտի հասնի իր նպատակին, այսինքն ազատագրելու մեր հայրենիքը — Թրքահայաստանը —, մեր քրիստոնեաց ոտնակոխ :

Մենք Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսը իր կոնդակին մէջ կը չեշտէ թէ «չի՛ բաւեր անցեալը, հպարտանալ անցեալ սքանչանակներով : Մենք ունինք առաքելութիւն մը, որ կ'երկարի դէպի լուսաւոր ապագայ » :

Ու դիտել կուտայ թէ «հայ ժողովուրդին ամէն բանէ առաջ, առանց դաւանաբանական եւ զաղափարական խտրութեան, աշխարհի չորս ծագերուն ապրող հայութիւնը, աշխարհի ժողովուրդներու կեանքին մէջ » :

Իրրեւ եզրակացութիւն, Հորէն Ա. Քալպաքեան կ'ուզէ «բացառիկ տարի» դարձնել 1965ը, «վճռական դէմ եւ նշանակալից դրոշ կատարելով մեր ազգային գոյութեան պայքարին եւ ապագայի իրագործումներու տեսակէտէն» :

Ցաւուկ ճիշդ պէտք է կատարէ մասնաւորաբար մեր երիտասարդ սերունդը, « պիտակցօրէն հաղորդուելու համար Նահատակներու ոգիով եւ ճանչնալու զէնքը իր ողբերգական թէ յաղթական կողմերով հաւասարապէս » :

1965ը պէտք է դառնայ Միութեան եւ եղբայրութեան Տարի :

Պէտք չէ՛ զոհանալ եկեղեցիներու մէջ ապօթելով եւ նահատակներու յիշատակին մոմեր վառելով, այլ քաղաքական աշխատանք պէտք է տանիլ՝ Հայկական Դատ արծարծելու եւ արդարութիւն պահանջելու համար :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱԿԱՐԲԱՆԵԱԿ ԶԷՆՔ ՈՒՆԻՆՔ ԿՂԵՍԷՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ

———o———

Պատերազմական նախարար Մք· Նա – մարա մամուլը հրաւիրած էր առջի օր, կարգ մը տեղեկութիւններ տալու համար պաշտպանողական այն զէնքերուն մասին, որոնց ակնարկած էր ճոնսըն, Սաքրա – մենթոյի մէջ :

Մէկ կողմէ կայ հակաբանեակ երկու դրութիւն, միւս կողմէ ռատարի նոր սարքաւորում մը :

Ա.) Նախարարը ճշդած է որ հակար – բանեակ զէնքը փորձուած է : Արդէն յա – ջողած է ամերիկեան զանազան արբան – եակները «բռնել», զանազան բարձրու – թեանց վրայ, մինչեւ քանի մը հարիւր մղոն (մէկ մղոն = 1600 մեթր) :

Նախարարը մերժած է ըսել թէ խնդրոյ առարկայ զէնքը սովորակա՞ն թէ հիւլէական պայթուցիկ պարունակող գլուխներ են :

Ամէն պարագայի մէջ, երբ նկատի առնենք թէ կատարելագործուած զէնքը փորձուած է անցեալ Մայիսէն ի վեր — Մոսկուայի զսպիչին սառոյգրութենէն բազմաթիւ ամիսներ առաջ — կարելի է եզրակացնել թէ զէնքը հիւլէական չէ :

Բ) Ռատարին մասին, նախա – րար Մք· Նամարա յայտարարած է թէ այդ ռատարը կը դառնէ հրթիռ ռումբը ա – նոնց հետեւելէն անմիջապէս առաք եւ ոչ 15 վայրկեան, ինչպէս կ'ընեն նախապէս դասական ռատարները :

Պաշտպանութեան նախարարութեան պետը յայտնած է նաեւ թէ թշնամիին ուղեցած զէնքը նոյն նպատակին համար, կէս ժամ կը դնէ իր նպատակակէտին հասնելու համար :

Մք– Նամարա ըսած է նաեւ թէ այն տեղեկութիւնները որոնք կը վերաբերին այս ռատարին, պիտի դրուին Միացեալ Նահանգներու Ազգանուեան դիմակիցնե – րու տրամադրութեան տակ :

Այս նոր դէր – ռատարը ամերիկեան հետազօտութեանց կարեւորութիւնները քանի մը տասնեակ քիլոմեթրէն քանի մը հազար քիլոմեթրի կը հասցնէ :

Ամերիկայի պատերազմական նախարա – րը չի հաւատար որ Խորհ· Միութիւնը նոյնքան մեծ յառաջդիմութիւններ կա – տարած ըլլայ, բայց կը խորհի թէ Խորհրդայի Միութիւնը պաշտպանութեան այս դրութիւնը պիտի իրագործէ :

———

ՅՈՒՇԻ ՓՇՈՒՐ

Կ'ԱՄԶՆԱ՛Ն Ք...

Երեւանէն հեռացեր եմ, շա՛տ :
Փախեր եմ ճամբու ընկերներէս, փախեր եմ բարեկամներէս :
Խօսքերը, վերլուծումները ա՛լ կրկնութիւն են, ոյնիսկ՝ աւելո՛րդ :
Կ'ուզեմ ըլլալ ես ինծի հետ, մանաւանդ՝ Արարատի՛ն :
Արեւը հրաժեշտ տուեր է Երեւանին ու իր վերջին շողերով, լոկ կը շոյէ կամքի լերան ճակատը :
— Երեւանի գիշերն է այս, կապուտա՛կ··
Ջով է, հով է ···
Լռութիւն է խորհրդաւոր· ծառերը կը հեւան հունի կարօտով :
Կուրծքս բացեր եմ բնութեան, ու միտքս՝ ալեկոծ ծով է, փոթորկո՛տ :
Կը մտածեմ :
— Քանի եղածը եղաւ, բանի գողցան մեր երկիրը, բաժնեցի՛ն, բաժնուեցա՛ն : Երե՛ք եղաւ, երեք տարբեր ճակատագրով :
Ինչ լաւ այդ ողբերգութեան ահաւորութեան մէջ այն՝ որ Արարատը մնաց հոն : Հոն՝ հոս մտածել տալու համար ամբողջական հայրենիքի պահանջքը :
Ժողովո՛ւրդը :
Այն հսկայ սի՛րտը : Բոլոր բաղաբակաւորութիւններու եւ դիւանագիտական խաղերու անուսնկնդիր եւ մերժո՛ղ ուժը :
Ժողովո՛ւրդը :
Արարատն է հո՛ն, ժողովուրդը՝ հո՛ս :
Գիրէն ու խօսքէն վեր է հեւքը որ ժողովուրդին է :
Ու ժողովուրդը՝ Արարա՛տ կը շնչէ, կը շշնչէ :
Կը խալեմ : Ինծի հետ պատմութիւնը՝ որ գիտեմ :
Ջուր չէ տառապանքը, եւ աչքերուս թացը, — լա՛ցը ժողովուրդիս, — փրկու – թիւնն է Լերան :
Քարացած եմ սուրբ բարին դէմ : Ժամո՛վ :
Փոթորիկը բարացած է իր կարգին :
Ա՛լ վերջ մտքին, յուզմունքին :
Ինչ լաւ է այսպէս :
Ցանկարծ ոտքի կանգներ՝ չեմ ուզեր ցոյց տալ «տկարութիւնս» : Անհիւրասէր, անտարբեր ձեւ կ'առնեմ, կ'ուզեմ բանով մը զբաղած ըլլալ :
Կը ծոխմ, բար մը կ'առնեմ գետնէն, կը «բնեմ», կը նետեմ :
Կը զգամ ձախաւեր կեղծիքս :
Հոգ չէ· հեռանա՛յ ոտնաձայնը :
Բայց ո՛չ : Կը մօտենայ յամառ եւ համառաչափ :
Ակամայ կը դիտեմ եկուորը :
Գիւղացի մըն է· տարիքո՛տ :
Մթութեան մէջ ճակտի ակօսները աւելի արագ ուշադրութիւն կը գրաւեն, բան ամբողջ սապոթը հոգածեփ :
Հաստ այլ տիրական, մեղմ ու հայրական, այսպէս ·—
— Տղա՛ս, դիտո՞ւմ ես, է՛, ոչի՛նչ : Ելի՛, էդ քո բանն է· իսկի ես ամաչում եմ Նրան նայելու :
Այսքա՛ն :
Եւ ոտնաձայնը երազի ձեւով միացաւ մթութե՛ն :
Մնաց՝
Հայ գիւղացու «ամօթը» կուրծքիս՝ որպէս մեծագոյն հպարտանք :

Փարիզ — Ե· ԵՐԿԱԹ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ, խորհրդային եւ հնդկական բարեկամական հաւաքոյթ – մը ընթացքին, քառասուն վայրկեան տեւող ճառ մը արտասանած է ուր, նախ, յայտարարած է թէ Քուպա «ուղղակի վտանգ մըն է պատերազմի » : Խրուչչեւ վաւերացուցած է այս խօսքը, յայտարարելով — աշխարհ կրնայ անգամ մը եւս դէմ դնել պատերազմական ուղղակի վտանգի մը : Ա· Միկոյեան աւելցուցած է թէ որոշ բարելաւում կայ միջազգային յարաբերութեանց մէջ, բայց քանի մը ամիսէ ի վեր, աշխարհակալ ուժերը աւելի զործունեայ են, մանաւանդ Վիէթնամի, Լաոսի եւ Քարայիպեաններու մէջ, նաեւ Կիպրոս՝ «ուր Ատլանտեան ուժը կը փորձէ զրկել կղզին իր իրաւունքներէն եւ ազատ որոշելէ » : Եմէնի մէջ՝ «ուր Մեծն Բրիտանիա կը միջամտէ » : Մալայզիա՝ ուր հաստատուած է « Նոր – աշխարհակալ դրութիւն մը որ կը սպառնայ Ինտոնեզիոյ ապահովութեան » :

ՖՐԱՆՍԱ յունական կղզի կը նկատէ կիպրոսը յայտարարած է պետական նախարար Լուի Ժոքս :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈՂ Լատին Ամերիկա կը մեկնի կիրակի օր : Երկուշաբթի օր կը հանդի Քարաքաս որ առաջին հանդրուանն է չորս շաբաթ տեւող ճամբորդութեան մը, որու ընթացքին նախագահը տասը Հարաւ· ամերիկեան հանրապետութիւններ պիտի այցելէ :

ՋՈՄՊԷ յայտարարած է Նայրոպիի Ազգերու Ամերիկեան Միութեան կազմակերպութեան ժողովին որ կռիւներու դադրիլը ազգային համերաշխութեան առաջին պայմանն է :

ՓԱՐԻԶԻ կարեւորագոյն չաբաթաթերթերէն՝ «Էքսփրէս» բոլորովին կը փոխէ իր ձեւը : Իրրեւ բաղդատութեան ազդակ կարելի է միայն Թայմը, Նիւզուիքը կամ դերմանական Տէր Շփիկըլը առնել : Ծաւալը աւելի փոքր պիտի ըլլայ, բայց Ժան – Ժաք Սերվան – Շրեպէր, 88ի կը բարձրացնէ էջերու թիւը, դոնաւոր եւ սեւ – ճերմակ : Ամբաղդատելը ճշդած է թէ նոր «Էքսփրէս»ը ոչ կասթոն Տէֆէրի ոչ ալ ոչ մէկուն պաշտօնաթերթը պիտի ըլլայ, աւելցնելով թէ արդէն չի հաւատար « կուսակցական թերթի » :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորը ամուսնացաւ առջի օր Դանիոյ Անն – Մարի իշխանուհիին հետ, որ կը դառնայ աշխարհի ա – մէնէն երիտասարդ թագուհին : Ըստ յունաստանեան աւանդութեանց, հնգամայրը եղաւ թագաւորին մայրը՝ Ֆրեդերիքա, որ խաչը բռնեց եւ կատարեց թագաւորու արարողութիւնը :

ՀԻՆ ՎԷՄ ՆՈՐ ԷՋԻ ՎՐԱՑ

ՄԱԴՐԱՍԻ ՏՊԱՐԱՆԻՆ ԱԻԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Եւ արդ, ի բա՛ց, Սիմոնիդէս (*), ա – բի է՛կ, Մովսէս :

ԵԹԷ երկար կանգ առի Սիմէոն կաթո – ղիկոսին մէջամուտքեան վրայ՝ ներկա – յացնելով իր վկայութիւնն ու յաւակնու – թիւնները, պատճառն այն էր որ, ինքը, մեկ ժամանակակիցը, դրաւոր յիշատա – կութիւն մը կը բերէր Մովսէս Բաղրամ – եանի մասին, «որին ճանաչում էր ան – ձամբ »՝ ըստ Լէոյի :

Դժբախտաբար կարելի չէ մանաւանդ կարեւորութիւն մը ընծայել կաթողիկո – սական այս վկայութեան, որու համա – ձայն՝ «դիւրքն զայն (Յորդորակ) այն խելացնոր Մովսէսն էր չարադրեալ »: Ա. Շ. Մնացականեան եւս ցոյց կուտայ նոյն վերապահութիւնը .— « Սիմէոն կաթո – ղիկոսը կարծիք է յայտնել՝ ելնելով ոչ թէ սովորական բանասէրի, ընթերցողի կամ ժամանակակցի անկողմնակալ դիր – քերից, այլ՝ պաշտօնական անձնաւորու – թեան, որն ուներ յատուկ պարտաւոր – ութիւն, նպատակ եւ դիտաւորու – թիւն»: Դեռ աւելին,— «չմոռանանք նը – շել որ Սիմէոն կաթողիկոսի համապա – տասխան տողերը գրուած են ոչ թէ իր կողմից, ի՛ր ձեռքով, այլ նրա անունից, ուրիշի ձեռքով, ուրիշի խմբագրու – եամբ » (Մայր Աթոռի քարտուղարին ձեռքով) :

Այստեղ պէտք է յայտնեմ թէ տարբեր են իմ վերապահութեանս պատճառները . — Սիմէոն Երեւանցի կը ճգտէր, առա – ջին՝ հաստատել կաթողիկոսական չահըն – չահութիւն, երկրորդ՝ «արմատախիլ ա – նել Մադրասի դրական – քաղաքական օ – ջախը» եւ երրորդ՝ ա՛յդ իսկ նպատակով հարուածել եւ հեռացնել Մովսէս Բաղ – րամեանը, «որին վաղուց էր ատում », չկարենալով բաց պայքար մղել Շահա – միրեանի դէմ : Թշնամական այս դիրքին մէջ մտնելէ եառ, Սիմէոն կաթողիկոս հաճեր է Յորդորակի հեղինակ ճանչնալ Մովսէս Բաղրամեանը կամ թէ չէ հաճեր, վկայութիւն մըն է որ դղումի կուտ իսկ չ'արժեր :

Բայց Ա. Շ. Մնացականեան ունի զօ – բաւո՞ր, յո՛յժ զօրաւոր ապացոյց մը : Յորդորակի բովանդակութեան մէջ դը – տած է ոտանաւոր մը, անուանակապ կամ ծայրանուն կոչուած, Ֆրանսերէն՝ af – fronթիշ (ծագմամբ՝ յունարէն), որու յաջորդական տողերուն առաջին կամ վերջին տառերով կը կազմուի անուն մը՝ երբ հեղինք վերէն վար կամ վարէն վեր, եւ կամ երբ հաւաքենք մէջ ընդ մէջ տո – ղերու առաջին տառերը :

Ժամանակին, Ն. Շնորհալի, ինչպէս Գ. Նարեկացի եւ ուրիշները նման անուա – նակապերով էնտէլէպիլ, այսինքն ան – ջընջելի, անեղծելի եւ անկողոպտելի կը դարձնէին հեղինակի իրենց իրաւունքը, միաժամանակ թաքցնելով իրենց անունը :

Ա. Շ. Մնացականեան դիտած է որ Յորդորակին ոտանաւորներէն մին կու տայ վերջին ձեւով, մէջ ընդ մէջ տողե – րու առաջին տառերով՝

Յ. Շ. Ա. Ա. Կ. Մ. Օ. Ի. Բ. Ր. Ե. Ա. Ն. Է.

զոր կը կարդայ Յակոբ Շամիրեան :

Այս դիւրը Մնացականեանի դիւտն է, որ... ոչինչ կ'ապացուցանէ : ԵԹԷ ոչ՝ այն թէ « թաքնուած անձը », որու մա – սին կը խօսի Գիւտ քահ. Ազանեանց, ոչ թէ Մովսէս Բաղրամեանն է, այլ՝ Յակոբ Շամիրեանը :

Յակոբ Շամիրեան պատճառ մը ունէ՞ր « թաքնուելու » : Թերեւս Բաղրամեան ունէր՝ կը հաւատայ Իսահակ եպ. Գեղա – մացի, — կաթողիկոսէն կը վախնար : Բայց ի՞նչ վախ ունէր Յակոբ Շամիր – եան, որ փափաքէր անծանօթ մնալ : Լէօ կը զրէ թէ կը վախնար «անհամեստութե – նէ», եւ ինչպէս ինք կը խոստովանի՝ «ոչ դինքն յիշատակել ի նախերգանս ճահ վարկեաց », իրրեւ... համբակ :

Սակայն, երբ ստուգուի թէ Յակոբ Շամիրեանը չէ Յորդորակի հեղինակը, այլ ուրիշ անձ մը, որ մնալով «թաքնը – ւած»՝ խմբագրած է այս դիրքը, նոյն – իսկ Յիշատակարանը, չ՞որ պիտի տես – նուէր նման քմայք մը ... ուրուականին համար :

Անոնկնէնք այլապէս «արժէքաւոր » մը – կայութեան մը, զոր կը բերէ դարձեալ անխոնջ պրպտողը՝ Ա. Շ. Մնացական – եան :

« Պատմութիւն Մնացորդաց Հայոց Վրաց » խորագրեալ դիրք մը եւս հրա – տարակուած է « ի տպարանի Յակոբայ Շամիրեան կոչեցելոյ »: Տպագրութեան թուականը՝ 1775 : Ուրեմն Յորդորակի տպագրութենէն երեք տարի եառ, երբ մէկ տարիէ ի վեր մեռած էր Յակոբ Շա – միրեան: Վայրը՝ միշտ « ի Հնդիկս ի քաղաքն Մադրաս»: Այս անգամ « ի լոյս ածեալ տպիւք եւ ծախիւք Եղիազարու Շամիրեան կոչեցելոյ՝ աչխատակցու – թեամբ Մովսէսի Բաղրամեան հրահանգ – չին իւրոյ »:

Թարմացնելու համար ընթերցողին յի – շողութիւնը՝ կուտամ անգամ մը եւս Յորդորակին չապիկին արձանագրութիւ – նը.— « Տպագրեալ ջանիւք եւ ծախիւք Յակոբայ Շամիրեան կոչեցելոյ , — աչ – խատութեամբ Մովսիսի Բաղրամեան հր – րահանգչին իւրոյ», (յառաջաբանին մէջ, որ կը կրէ «Արգահատանք» խորագիրը , դասական նչանակութեամբ՝ աղերս , Բաղրամեանը կը ներկայացուի «աչխա – տակից » բառով) :

Այս երկու արձանագրութեանց մէջ մէկ տարբերութիւն միայն կայ ,— եղիազար կը փոխարինէ իր եղբայրը՝ որ մեռած է, հրահանգիչը, իմա՝ ուսուցիչ, կը մնայ նոյն Բաղրամեանը :

Այս երկու գործերուն մէջ Յիշատակա – րաններն են կարեւորը, որովհետեւ ա – տոնց մէջ է որ ցոյց կը տրուի հեղինա – կի ստուգութեան ապացոյցը :

Ա. Շ. Մնացականեան երկրորդ դիրքին Յիշատակարանէն կը քաղէ իր թանկա – գին վկայութիւնը, ուր եղիազար, խոսե – լով իր երէց եղբօր մասին, կը յայտնէ թէ «յառաջ եւ յերիտասարդական տիս փոխեալ ի կենաց աստի առ արարիչն իւր, զիւրն թողլով յիշատակութեան ար – ժանին, զՏէտրակ իմն, յորմէորմէալն Յորդորակ »:

Այստեղ ի՞նչ բան կայ, որ հաստատէ թէ Յակոբն է գրած Յորդորակը: Կըր – նա՞նք, ուրեմն, եղիազարի տալ երկրորդ դիրքին հեղինակի իրաւունքը՝ այն պատճառաբանութեամբ թէ ան է որ հր – րատարակած է : Բայց դիրքը գրողն է... Մեսրոպ երէց :

Մնացականեան եթէ չարունակած ըլլար Յիշատակարանին ընթերցումը, ափ ի բերան մնացած՝ պիտի կարդար հետեւ – եալ նոյնքան « արժէքաւոր» վկայութիւ – նը, ամէն մեղքիս վրայ ... Եղիազարի անունով գրուած .— « Մեք ի մերս Յոր – դորակ կոչեցեալ տեառակոչն ... » : Ի՞նչ , եղիազա՞րն եղաւ հիմա հեղինակ ... Յորդորակի :

Ափսո՛ս, հազա՛ր ափսոս : Այսպէս են մեր բոլոր վկայութիւնները, յիշատակա – րանները: Այսպէս գրուած է նաեւ մեր Պատմութիւնը :

Թողլ տուէք, այստեղ, փոխ առնել հին դրիչի մը սա տողերը . « Որպէս ի պատ – ճառէ անճարութենէ մերմէ յանձն առաք համարձակապէս բանալ զբերանս մեր ընդդէմ արարողաց եւ ուսուցանողաց մե – րոց, հարցանելով թէ ո՛ւր է Պատմու – թիւնն նախնեաց մերոց »:

Կ'ուզէի այս հոյակապ հարցումին տալ հետեւեալ ձեւը .— Մի՞թէ ունինք Հայոց Պատմութիւն մը, որ չնմանէր Ֆիքսպ – սըզ Առնաւուտներու պատմութեան : Բայց չարունակենք .—

« Նոյնպէս պարտ է մեզ եւ ամենայն Հայոց խոստովանիլ մեզս մեր զամենայն զոր ինչ արարն, զի մեք որդիքս Հայոց միաբան պոռնկացաք ի բնակութենէ տանց, ի լեզուէ խօսելոյ սեփականութե – նէ, ի տառէ մերոյ ընթերցմանէ եւ հնա – զանդութենէ վարպետաց , ուսուցանո – ղաց եւ ամենայն վարուց դերազանց աղ – գին Հայոց »:

Խորենացիէն չէ քաղուած այս երե – միականը, այլ մեզի չատ մօտիկ դարու մը մէկ անծանօթ դրիչէն, որ կը յարձա – կի հայ հարուստներուն վրայ հաստատե – լով թէ անոնց համար «ձմերուկ եւ դր – դում մի առաւել արժէ քան զամենայն Պատմագիրք տաուիս եւ բառիս Հայոց »:

Գրողին քննադատութեան իմաստն այն է թէ մեր ունեւոր դասակարգը տէր չկանգնեցաւ փրկելու եւ ճոխացնելու հա – մար հայ մատենագրութիւնը : Այդպէս չէ՞ եւ այսօր : Հայ կոչուած արաբածը ունի՞ մի թէ անմահութեան տենչ կամ գաղափար : Հայը այն հարուստը չէ՞ մի – թէ որ կ'երթայ օտար երկիր, « կը պատ – նըկանայ» , այսինքն կը խորթանայ իր տունէն վանելով հայ խօսքը, հայ դի – րը, Հայոց պատմութեան հետ ամէն կապ ու կը հարստանայ , կը զրկէ իր սպա – սուհին՝ որու հետ եաքէն կ'ամուսնանայ եւ ամբողջ հարստութիւնը ժառանգ կը թողու սպասուհիին տղուն ... բախտ – ներուն (ներողութի՛ւն անպատկառ բա – ռիս համար, առկօ գործածեցի՝ չդանե – լով հայերէն պատշաճ բառ):

Ուստի, ինչո՞ւ զարմանալ՝ եթէ եղ – ծուած, աղճատուած, անճանաչելի կամ անհատատարիմ դարձած է մեր մատենա – դրութիւնը, իբրեւ խորթ ժառանգութիւն անժառանգներու ձեռքը լքուած :

Այս մեղադրականին վրայ պէտք է ա – ւելցնել նաեւ մեր մատենագիրներուն ծուլութիւնը, անհոգութիւնը, անպա – տասխանատուութիւնը , գոհոգութեան անընդունակութիւնը : Երբ կը ձեռնար – կեն ուսումնասիրութեանց , իրարմէ կը քաղեն կամ ձիւթ կը ծամեն: Զեն երթար մինչեւ աղբիւր : Ընդօրինակութի՛ւն : Մուկը մուկին վկայութիւն տալու նման բան :

Օրինակ.— Սիմէոն կաթողիկոսի հրա – տարակութեանց մասին խօսելու ժամա – նակ՝ Գարեգին Լեւոնեան կը հետեւի Լէոյի, ու Լէօ կը հետեւի Գարեգին Լե – ւոնեանի: Այս վերջինը կը գրէ . « 1771 թուին, (էջմիածնի) տպարանի հիմնար – կութեան տարում, դիրք չի լոյս տես – նում » : Կը փորձուի տպագրել Սաղմո – սը մը, կ'անցնի անյաջող : «Առաջին հրա – տարակութիւնը, որ լոյս է տեսնում 1772 թուին», աղօթագիրք մըն է (Հայ գիրք եւ տպագրութեան արուեստը , բ. տպ. էջ 149) : Այսքան : Եւ միշտ կրկնուած , ընդօրինակուած :

Իմ ձեռքս անցաւ, սակայն, հրատարա – կութիւն մը, « Գիրք հանդիսապրութեանց ոսկից կայսերականաց» , որու առաջին տպագրութիւնը կատարուած է 1771 Յու – լիս 10ին, էջմիածնի Ս. Գրիգոր Լուսա – ւորիչ տպարանին մէջ (պատմութիւնը տուի նախորդ յօդուածով): Երկրորդ տպագրութիւնը կատարուած է 1823ին : Երրորդը՝ 1859ին : Չորրորդը՝ 1877ին: Վերջին տպագրութեանց մէջ յապաւուած են կարդ մը հրահանգներ եւ աղօթքներ : Այս դիրքը չեն տեսած Զարբհանալեան , Ղազիկեան, Անասեան : Պէտք է ենթա – դրել թէ երեւանի մատենադարանները չունին այս դիրքը, որ շատ ալ պատա – րեր չէ Սիմէոնի անուան :

Քանի դեռ մատենացոյցի (պիպլիոգրա – ֆի) թերութեանց մասին է խօսքը, կ'ար – ժէ արձանագրել թէ «Պատմագրութիւն վարուցն եւ գործոց Նախըր Շահ թագա – ւորին Պարսից » դիրքը, որ տպուած է Մադրաս, նոյն Յակոբ Շամիրեանի ը –

ԺՕՐԷՍԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

— Ո՛ւր հայրիկս, մրմնջեց Մաթլէն:

Ներս հայրիկը, այո: Ձիւղ է որ Մա – թլէն երբեք այնքան ընկճուած ու յու – սահատած չէր տեսած իր հայրիկը, որ – քան առջի դիշեր: Աթոռի մը վրայ ին – կած էր անիկա ու իր հարբուխային ձայ – նով լսած .

— Գաւաթ մը ջուր տո՛ւր...

Դեղահատ մը կլլելէ եառ, դլուխը ա – ռած երկու ձեռքերուն մէջ, մնացած էր պահ մը, ինքն իր վրայ կծկուած: Սո – վորութիւն չունէր երբեք դանդատելու իր վիճակէն, եւ սակայն Մաթլէն լսած էր որ իր հայրը կը մրմնջէր .

— Ա՛խ, եթէ այս գլխացաւերը չունե – նայի՛...

Ցետոյ, իր կարճ ու մսուտ ձեռքերով իր աղլկան այտերը չոչլել եառ, գացած էր քնանալու :

Կազը կը վառէր սուլոց մը արձակելով եւ չէր տաքցներ ըստ բաւականին : Արդեօք այս բոլորը նախանշաններն են այն անցքերուն որոնց կը սպասուին : Ե – բէկ, 1914 Յուլիս 30, Մաթլէն դնում – ներ ըրած էր Պուլվարին վրայ: Հոն տե – ւած էր երիտասարդներ, որոնք ձեռք ձեռքի տուած կ'անցնէին երդելով «Մար – սէյեզ»ը եւ ազաղակելով .

— Դէպի Պերլի՛ն, մա՛հ Քայզէրին :...

Երիտասարդ կինը դգուչութեամբ հրեց ննջասենեակին դուռը.

— Ա՛հ, չէ՞ս քնանար, հայրիկ ...

Անկողնին մէջ Ժօրէս կը չարժէր իր թեւերը: Ի՞նչպէս կրնար քնանալ: Չէ որ երէկ գրած էր. «Ի՞նչպէս կարելի է քնա – նալ երբ կ'արթննան մարդկութեան հո – դին մէջ մրափող անասնական կիրքե – րը»: Փպտաց իր աղլկան : Մալու վազեց դէպի հայրիկը, զրկեց անոր յոդնած ու մեծդի գլուխը, համբուրեց անոր զան – դուր մազերը: Որքան ըսելիքներ ունէին իրարու : Ինչէ՛ր կային իրենց հոգինե – րուն մէջ , մանաւանդ Մալուի որ կ'ափ – սոսար թէ չէր կրցած երբեք այդպիսի արտակարգ հօր մը արժանաւոր զաւակը ըլլալ ...

Մաթլէն դժուարին պատանեկութիւն մը ունեցած էր: « Տանըլութ տարեկա – նին, անիկա կը նմանէր ճիշդ ու ճիշդ Քոնքորտի հրապարակին վրայ դանուող արձաններու », կը գրէր Պարէս իր «Քա – յիէ»ներուն մէջ: Մաթլէնի չրթունքնե – րը հաստ էին, ձեռքերը մսուտ եւ մար – դոց յատած իր նայուածքին մէջ կար բան մը որ կը կարմրցնէր զանոնք :

Ժօրէս չէր սիրեր անկանոն կեանքը : Կը չատագովէր ապահարզանը եւ սակայն կը խորչէր ու կը ղգայնանար երբ անկա – նոնութիւններ տեղի կ'ունենային կիրքե – րու հետեւանքով : Ճիշդ այդ պատճառով ալ դժգոհ էր իր աղլկան կենցաղէն եւ ա – նոր զործած իւրաքանչիւր անկանոն ա – րարքը յաւ կը պատճառէր իրեն :

Այսուհանդերձ, 1900ին, համաձայնե – ցաւ որ Մալու ամուսնանար: Իր փեսան , սակայն, հաճելի չէր իրեն: Կը կոչուէր Մարսէլ Տըլափորթ եւ կը պաշտօնավա – րէր պետական հաստատութեան մը մէջ : Խոլորը զարմացած էին թէ ո՞ր սատանան մղած էր Մաթլէնը դէպի այդ աննչան մարդը որ արտակարգօրէն տզեղ ալ էր:

Ամուսնութենէն եառ, զաւակ մը ծնաւ, փոքրիկ մանչ մը: Եւ նորապսակ ամոլը , որուն կեանքի ընթացքը կը կազար ար – դէն, այդ ծնունդէն եառ, բոլորովին չքաւեց : Ժօրէսի թոռը խուլ – համր էր ծնունդով եւ ունէր խոշոր ու անճոռնի գլուխ մը ...

Այս ողբերգութիւնը աւելի միացուց ի – րարու հայր ու աղլկիկ : Մինչ Տիկին Լուիզ Ժօրէս զբաղած էր միայն ու միայն իր գլխարկներով, իր փոքրիկ կառքով՝ լծուած մաեակ ձիու մը, որուն համար վճարած էր 1500 ֆրանքի պատկառելի դումար մը եւ որ Ժօրէսի հակառակորդ – ները իրրեւ զէնք կը գործածէին իրեն դէմ, Մաթլէն սկսաւ զբաղիլ իր հօր նիւթական կեանքով : Զուզեց արձա – կուրդի երթալ, իր հայրիկը միեակ չձգե – լու համար Թուր փողոցի յարկաբաժին մէջ :

Այդ Ցուլիս ամիսը, իրար անդամ ու – ռեւփող Փարիզին մէջ, երեն կը թուէր սպառնալիքներով լեցուն: Կը զգար իր հօր կեանքին համար: Չէ՞ որ այրի կին կիծով կարդացած էր «Փալէ – Միխի մէջ Մօրիս տը Վալէֆի յօդուածը, որ կ'ըսուէր . « ԵԹԷ պատերազմի նախօրեակ – կին, զօրավարը որ պիտի հրամայէ տոր մարդու եւ տասնապետի մը, կրծքանիշ քաղաքացի Ժօրէսը պատին ու անոր ա – ղեղին մէջ զետեղէր կապար մը, չէր կարծեր որ այդ զօրավարը կատարած պիտի ըլլար իր տարբերան պարտակա – նութիւնը : Այո, եւ ես պիտի ոչնչէ – րեն ...»:

— Որեւէ բանէ չե՞ս կասկածիր, հայ – րիկ, չե՞ս վախնար, հարցուց Մաթլէն:

Ժօրէս ցնցեց իր ուսերը: Աեելորդ – նը, չատոնց է որ վարժուած էր վախ չունէր, եւ այդ առաւօտ, դարձեալ, ինք էր որ կը վստահեցնէր իր աղլկան , ըսելով .

— Մի վախնար, փոքրիկս, պիտի տա – նենք իմ յիսունը հինգամեակը Սեպտեմ – բեր 3ին, եւ նոյնիսկ անկէ առաջ բեր 3ին, եւ նոյնիսկ անկէ առաջ բեր 3ին, եւ նոյնիսկ անկէ առաջ բեր 3ին, եւ նոյնիսկ անկէ առաջ մայրիկիդ հետ երթանք մինչեւ Պիարից...

(2 Շար.)

** ԱՅԳԵՏՈՒ **

Ա. ՄՍՍՈ

— Ան ալ ինձի պէտք էր ըսել, ինչո՞ւ ես ինքզինքս կը զոհեմ։ Ես ալ կրնայի ըսել, ինչո՞ւ դուն ինքզինքդ կը զոհես։ Ես ալ կրնայի ըսել, ինչո՞ւ ես ինքզինքս կը զոհեմ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ , ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը *Մանրամասնութիւնները յետագային*

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միճչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միճչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓԻԼԻԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեան պարագային, բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին, կցել անպայման հինը (լաւագոյնը՝ թերթին *պանոը* կցել) եւ երեք փրանք :

Կը խնդրուի մանաւանդ շատ յստակ գրել հասցէները :

Շնորհակալութիւն

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Ֆ· Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը վերաբաց – ուեցաւ Հինդշաբթի :

Արձանագրութիւն, դասարաններու բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Վահրամ Կ· Միսքիկի կողմէ :

Փափաքելի է որ Պօմոնի եւ շրջակայքի հայ ծնողքները փութան արձանագրել տալ իրենց զաւակներն ու չզրկել զանոնք՝ մայրենի լեզուի ուսումէն :

×

Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) Ս· Յարութիւն եկեղեցւոյ թաղականութիւնը եւ տեղւոյս Կապ· Խաչի վարչութիւնը մի – ասնաբար կը ծանուցանեն թէ 1964 – 1965 տարեշրջանի միօրեայ հայերէն լեզուի դասընթացքը կը սկսի 1964 Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 8:30 – 11·30: Կը դասաւանդէ Գուրգէն վրդ· Թրքոեան: Արձանագրութեանց համար դիմել եկեղեցի, յառաջիկայ երկու կի – րակի օրերը, առաւօտեան ժամը 9–12:

Իսկ հայերէն լեզուի դիշերային դասընթացքի հետեւողներուն համար, դարձեալ Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ ամէն Հինգ – շաբթի դիշեր ժամը 8–9 :

Դպրոցի բացման հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Պուլվար Օտտոյի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՏԷՍԻՆԻ ԴՊՐՈՑԻ

Կապ· Խաչի Տէսինի «Ազգային» դպրոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի կէսօրէ ետքը ժամը 2ին: Կը խնդրուի ծնողքներէն այդ օրը դպրոց առաջնորդել իրենց երախաները :

Արձանագրութեանց համար դիմել ուսուցիչ Պ· Գեղամ Կանանեանի, դպրոցին սենեակը՝ Հինգշաբթի 17 եւ Շաբաթ 19 Սեպտեմբեր, կէսօրէ ետքը ժամը 2էն մինչեւ 6, եւ յաջորդ շաբթուն նոյն օրերուն ու ժամերուն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

1964 – 1965 ուսումնական տարի – շրջանի վերամուտը տեղի պիտի ունենայ, կրթական նախարարու – թեան որոշումին համաձայն, Սեպ – տեմբեր 21ին երկուշաբթի, ժամը 8էն մինչեւ 18:

Ծնողքներէն կը խնդրուի ընկերա – նալ իրենց զաւակներուն :

ՏԵՍՈՒՈՒԹԻՒՆ

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
Sèvres (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ժիրայր Աբրահամեան կը փնտռէ իր մօրաքոյրը՝ Նազիկ , Պուրսայի, ծանօթ «Ժամկոչին աղջիկը» անունով : Տարաւ կը կարէ : Կը կարծուի որ Փարիզի շրջ – ջանը կ'ապրի : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Ժիրայր Աբրահամ – եանի ,

1, Rue Phanie Leleu
TAVERNY (S. et O.)

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն· Ֆ· Շրջաւնակով 300 Ն· Ֆ·
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ'Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ'Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւաջանութիւնը	7 ֆր.
Մ· ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ.*)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորներն ալ լաթակազմ են, տպուած երեւան

ՐԱՖՖԻ, երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, երկեր, 2 հատոր	15 ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ՉՕՐԵԱՆ, Յուշերի գիրք	7 ֆր.
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, Երկեր, Ա· հատոր	10 ֆր.
ՆԱԻՐԻ ՉԱՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 ֆր.
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, երկերի ժողովածու, հատորը	10 ֆր.
Ա· Գ· ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 ֆր.
Մ· Գ· ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 ֆր.
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական հէքեաթներ ,3 հատ,· հատորը	15 ֆր.
Ալ· ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 ֆր.
Ա· Բ· ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 ֆր.
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 ֆր.
Գ· Խ· ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 ֆր.
Հ· ԴԱՔՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ , երկերի ժողովածու , 2 հատոր լաթակազմ	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, *մեծադիր, զունաւոր նկարներով, լաթակազմ*	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՑՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԼՈՑԸՐ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՐ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՐ ՏՈՒԷ'Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՄԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
22 SEPTEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10115 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.115

ՊՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁՄՈՌՆԱ՛ՆՔ ԱՐԱՐԱՆ

1915ի Սեպտեմբեր ամիսը պատմական ժամանակ մը արձանագրեց Մերձաւոր Արեւելքի տարեգրութեանց մէջ :

Մեծ պատերազմը իր վախճանին կը մօտենար :

Ռուսիոյ պետութեանց բանակները եւ-րոպայի պանպան ճակատներուն վրայ կռուելէ ձանձրացած էին ֆրանսական ճակատի դաշ-նակից զօրախումբերուն, նեղ կացութեան մատնելով Գերմանները, Զօր· Ֆոշի հրամարութեամբ :

Արեւելեան ճակատի ֆրանսական եւ միւս բանակները չանչանիչ պարտու-թեան մատնած էին Աւստրեւհունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ զօրաղունդերը :

Կովկասի մէջ Հայերը ծունկի բերեր էին վհատ փաշայի Զօրախումբերը եւ գրաւած Հայաստանի անկախութիւնը :

Գերմանական եւ Թրքական ուժերը ի դուր կ'ջանային փրկելու համար քարիւղի հարուստ աղբիւրն : Հայկական զօրաղունդերը գրաւարար կռուելով պատնէշ կը կազ-մէին անոնց ճամբուն վրայ :

Պաղեստինի ճակատին վրայ է, որ պե-տական Գերմանական կայսրութեան գլխաւորը :

Թուրքերը Երուսաղէմ Օրտուսու յա-ջորդ մակդիրը տուած էին 7րդ եւ 8րդ բանակներուն, որոնց առաջինին հրամա-նատարն էր Մուսթաֆա Քեմալ — բանա-կներուն Նպաստ, — 8րդի հրամանա-տարը՝ ձկվատ փաշա — բանակատեղին Տրքերմ :

Այս զոյգ բանակներու ընդհանուր հր-ամանատարն էր զերմանացի Լիման Զանտէրս փաշա, որ յաջորդած էր Ջեմալ Գէմալ Փաշայի :

Պաղեստինի ճակատի

ՀԱՅԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԿՇԻՌՔԻՆ ՎՐԱՅ

« Յառաջ » հաւատարմօրէն կը կատարէ հայ մամուլի իր պարտականութիւնը: Արձագանգ կուտայ մտքերու հրապարակային փոխանակութեանց, մանաւանդ ազգային մտահոգութեանց առթիւ, մեր պատմութեան մեծագոյն հարցերուն մասին: Օրուան մեծագոյն հարցը որքան իրաւունքի դատ մըն է, նոյնքան խղճի խնդիր մըն է: Յիսուն տարին կը լրանայ քանի մը ամիսէն եւ ահա ազգովին ար – թընցած, — իրա՞ւ է, — դուրս ելլելով աննախընթաց դժբախտութեան մը չփո – թութենէն, կ'ուզենք տէր դառնալ նահատակներուն կտակին, դարմանել կատարուած անիրաւութիւնը: Եւ ի՞նչ կ'ընենք, սակայն: Յօդուած կը գրենք, — ի՛նչ տքնութիւն, ի՛նչ քրտինք, — յօդ – ուած կը գրենք հասկցնելու համար, — որո՞ւ, — թէ Ապրիլեան Նահատակնե – րուն յիսնամեակ պիտի տօնենք: Տօնենք, եղբա՛յր, տօնենք, բայց շարժի'նք: Ի՞նչ ծրագիր կազմուած է, ի՞նչ գործնական առաջարկներ ունի աջը կամ ձախը, մարմին մը ստեղծուա՞ծ է վերջապէս՝ ըն – թացք տալու համար շարժումին: Եթէ այս ձայները սպակից երեւնալու փորձեր են, մենք պէտք չունինք եղերամայրե – րու, ոչ ալ նահատակները: Աւելի քան տարի մըն է, որ կը խօսուի այս սեւ յիսնամեակին մասին, բայց գործնական ոչ մէկ առաջարկ, իրապաշտ ոչ մէկ խոր – հուրդ կամ միտք: Յօդուածներ միայն՝ ջուրի ձայնով: Մենք կը սպասէինք, որ կազմուէր Մարմին մը, գործելու համար ոչ թէ միայն մամուլին էջերուն կամ հանդէսներու բեմերուն վրայ, այլ եւ քիչիկ մը... սորբերկրեայ, գաղտնի: Այսինքն, քիչ մըն ալ ծածկելու համար մեր ընելիքը, թշնամիին աչքերէն եւ ականջներէն հեռու: Ու մենք կը վախնանք որ յիսնամեակը աղմուկ մը միայն դառնայ, հասարակ աղմուկ մը, պարապ տակառ գլորողներու աղմուկ մը, զուարճանալու համար, զուարճացնելու համար նաեւ թշնամին:

Հայութիւնը, այս յիսնամեակին, ինքզինք պիտի դնէ պատմութեան կշիռքին վրայ:

Տեսնենք թէ ծա՞նր պիտի կշռէ թէ չատ թեթեւ:

Շատ բան ընինք: Բաւական է ինչ որ ընինք:

« Յառաջ » պիտի շարունակէ հայ մամուլի իր պարտականութիւնը, արձագանգ տալով հրապարակային խորհրդակցութեան, ի չգոյէ փակ սենեակներու մէջ կատարուած խորհրդակցութեանց: « Յառաջ » հայ մամուլին այն ներկայացուցիչն է, որու կուսակցական գիծը ծանօթ է արեւելքէն արեւմուտք, — այդ գիծը որեւէ խաթարում կրած չէ երբեք, կը մնայ միշտ մաքուր: Այդ գիծը յարգանք կը ներշնչէ բոլորին: Եւ իր կարգին՝ « Յառաջ » յարգելով մաքուր կամեցողութիւնները, Յիսնամեակի նախապատրաստութեանց — աւա՛ղ — այս չատ կարճ շրջանին՝ արձագանգ պիտի տայ կուսակցական տարբեր գիծերէ արձակուած ձայներուն, ուզելով համադրել արտայայտուած միտքերը եւ առաջարկները, այսպէս հասնելու համար գործնական եւ իրական եզրակացութեան մը:

Առաջին առթիւ՝ այսօր կուտանք Պայքարի մէկ աշխատակցին յօդուածը, իբրեւ առաջարկ սեւ Յիսնամեակի աշխատանքներու:

ՅԱՌԱՋ

« ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ... »

(ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻՆ ԱՌՆՉՈՒԹԵԱՄԲ)

Ա.

Կը գտնուինք 1965ի սեմին:

Յիսուն տարի անցաւ այն սեւագոյն Թուականէն ասդին, ուր գործուեցաւ պատմութեան մեծագոյն ցեղասպանութիւնը հանդէպ հայ ժողովուրդին, քաղաքակիրթ մարդկութեան աչքերուն եւ խիղճին առջեւ:

Ողջ արեւմտահայութիւնը տեղահան եղաւ իր պապենական օճախներէն, բնաջնջուեցաւ երկու միլիոնի մօտ Հայութիւն, անճիտուեցաւ արեւմտահայ մտաւորականութիւնը, խոշտանգուեցան բիւրաւոր հայ կոյսեր եւ մայրեր, բռնագրաւուեցան Հայոց շարժական եւ անշարժ բոլոր ստացուածքները, կողոպտուեցան անոնց միլիոններու հասնող հարստութիւնները...:

Եւ ցարդ, հակառակ ազգային եւ միջազգային ատեաններու գոյութեան,

Ա) Ոչ մէկ պատիժ կրեց ցեղասպանը, որ կը կոչուի Թուրք կառավարութիւն:

Բ) Ոչ մէկ հատուցում եղաւ զոհին, որ կը կոչուի հայ ժողովուրդ:

Ընդհակառակն, անցնող յիսնամեայ շրջանին քաղաքական պայմանները այնպէս դասաւորուեցան, որ ցեղասպանը ոչ միայն չդատապարտուեցաւ ու չպատժուեցաւ, այլ նոյնիսկ քաջալերուեցաւ, ի վարձ իր « ծառայութեանց »:

Այժմ հայ ժողովուրդին կը մնայ ի գին ամէն զոհողութեան, արժեցնել իր իրաւունքները:

Եւ մեր ցեղին նահատակութեան յիսնամեակը լաւագոյն առիթն է առ այդ:

Ազգովին արթնցած կ'երեւին վերապրող Հայութեան գիտակցութիւնը եւ ազգային արժանապատուութիւնը:

Որոշուած է Հայկական Դատը անգամ մը եւս, եւ աւելի վճռական թափով ներկայացնել Միացեալ Ազգերու ժողովին:

Հայ մամուլը առհասարակ խանդավառուած է ազգային այս զարթօնքով, եւ անընդհատ կոչեր եւ պահանջներ կը բանաձեւէ ի շահ մեր նուիրական դատին:

Այս միահամուռ ցանկութիւնը դրսեւորելու, եւ համազգայնօրէն ներկայացնելու համար առ որ անկ է, անտարակոյս պիտի կազմուի Համազգային Մարմին մը՝ բաղկացած բոլոր հայ համայնքներու եւ քաղաքական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներէն:

Սակայն կան գործեր, նախապատրաստական աշխատանքներ, որոնք կամ տեղքայլ կ'ընեն, կամ խոր նիրհի մէջ են տակաւին:

Առաջինը՝ միջազգային փրոփականտի գործն է:

Պէտք է բոլոր գլխաւոր լեզուներով հրապարակ ելլեն գրքոյկներ կամ պրոշիւրներ, որոնք միջազգային հանրային կարծիքին ներկայացնեն.

ա) Հայ ժողովուրդը եւ իր անցեալը: Պատմական Հայաստանը՝ իբր մշակոյթի եւ գրականութեան երկիր:

բ) Օսմանեան տիրապետութիւնը եւ անոր հայաջինջ կամ ցեղասպան քաղաքականութիւնը, սկսեալ սուլթան Համիտէն մինչեւ Իթթիհատ Թերաքքը եւ Մուսթաֆա Քեմալ:

գ) Միջազգային համաժողովներ, դաշնագիրներ եւ յանձնառութիւններ Հայերու հանդէպ:

դ) 1915ի սպանդը պատկերներով, եւ Թուրք կառավարութեան եւ յատկապէս Թալէաթի ծածկագիր հրամանները՝ հայ ցեղը ի սպառ բնաջնջելու:

ե) Ամփոփում միջազգային հեղինակութիւններու (Մորկընթաու, Լեփսիուս, Պրայս, Մենտըլսթամ, Նանսէն, Քունցլէր եւայլն), վկայութեանց:

զ) Հայանպաստ յօդուածներ միջազգային մամուլին մէջ:

Այս ամէնը կը կարօտի ժամանակի եւ ... դրամի:

Ներկայ ընթացքով կարծես թէ ուշ պիտի մնանք ...:

Մոնթեվիտէօյի փոքրիկ հայ գաղութին ելոյթները՝ այս տարուան նահատակաց տօնին առթիւ, ինչպէս եւ Փարիզի մէջ Հայագիտական Կեդրոնի անդամ Ժաք Նազարեանի ելոյթը՝ Մայիս 24ին, ԻՒՆԵՍՔՕի պալատին մէջ երկու հազար բարձրաստիճան օտարներու ներկայութեան, օրինակ եւ խթան են ողջ գաղթահայութեան, որ արագ, միահամուռ եւ ազդու շարժին ...:

Պիտի յաջողի՞նք միջազգային մեծագոյն կազմակերպութեան՝ ՄԱԿի օրակարգին վրայ արձանագրել տալ հայկական դատը, ու մանաւանդ պիտի յաջողի՞նք այդ դատով գբաղեցնել պետութիւնները:

Հարցեր են՝ որոնց այժմէն պատասխանել կարելի չէ:

Սակայն յուէտ դատապարտելի կը մնան այն Հայերը, — անհատ թէ կազմակերպութիւն, — որոնք հիմակուց սկսած են վերապահ կամ անյուսալի ընթացք մը ցոյց տալ հայկական դատին առընչութեամբ:

Եթէ Թուրքիոյ անձեռնմխելիութիւնը երաշխաւորուած է Թրումընեան վարդապետութեամբ կամ այլ զինուորական դաշինքներով, չի նշանակեր թէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը կը պատկանի միայն անոնց, եւ հայ ժողովուրդը պիտի չունենայ իր պաշտպաններ:

Հայերը ազգերու արիսպագոսին առջեւ պիտի ներկայացնեն իրենց արդարագոյն դատը:

Եւ ասոր համար ամչնալու կամ վախնալու ոչ մէկ պատճառ ունինք:

Եթէ դայն մերժեն դուռէն, պէտք է ներմուծենք պատուհանէն, մեծաւորինց, ազմկայոյզ, սրտաթունդ եղանակով:

Թող ամչնան անոնք՝ որ մեզ խաբեցին ու դաւաճանեցին:

Թող ամչնան անոնք, որոնց կեղծաւոր եւ անկարեկիր նայուածքներուն առջեւ չարաչար խողխողուեցաւ ժողովուրդ մը ամբողջ:

Եթէ նոյնիսկ ձախողինք, եթէ նոյնիսկ չշահինք մեր արդար դատը, գոնէ չափով մը սարսած կ'ըլլանք ընդարմացած խիղճերը:

Կարեւորը մեր ազգային միասնականութիւնն է այս սրբազան գործին հանդէպ, որուն սիրոյն պէտք է լռէ ամէն կիրք:

Հայ ժողովուրդի մեծագոյն դահիճներէն եւ աշխարհի մեծագոյն ցեղասպաններէն Թալէաթ փաշա, շնականօրէն հետեւեալը կը յայտարարէր Օսմ. խորհրդարանի հայ երեսփոխան Վարդգէսին, վերջինիս տարագրութենէն քիչ ժամանակ առաջ.

— Ամէն անգամ մեր ծանր եւ տագնապալի դրութենէն օգտուելով, մեր կոկորդը սեղմեցիք, Եւրոպացիներուն եւ Ռուսերուն դիմելով բարենորոգումներու հարց հանեցիք: Հիմա կացութիւնը է նպաստ մեզի է: Ձեզ Հայերդ այնպէս մը պիտի ջարդեմ ու ցիրուցան ընեմ՝ որ յիսուն տարի խելքերնիդ գլուխնիդ չը գայ, եւ չկարենաք խորհիլ բարենորոգումներու մասին:

Քանի որ Հայերը համարձակած էին ինչքի, պատիւի եւ կեանքի ապահովութիւն պահանջել, քանի որ այդ ուղղութեամբ համարձակած էին օգնութիւն հայցել Եւրոպացիներէն, ուրեմն մեծ պատերազմը առիթն էր հայկական հարցը արմատապէս լուծելու, բնաջնջելով ամբողջ Հայութիւնը, վստահ ըլլալով որ իրենց հօգերով եւ հաշիւներով կլանուած քրիստոնեայ Եւրոպան չատ ալ պիտի չընդվզէր եւ հաշիւ պիտի չպահանջէր...:

Թուրք նորագոյն պատմագէտներ կամ փափկասիրտ դիւանագէտներ, ուրիշներու կարգին իրենք ալ կը դատապարտեն

ԺՕՐԷՍԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Արդարեւ, Տիկին Ժօրէս չատ կը սիրէր ծովափը եւ Ժօրէս երբեմն կ'ընկերանար անոր: « Հօն, ծովեզերքը գտնուող մարդոց աչքին կը ներկայանէր յարդէ գլխարկով մարդու մը երեւոյթը, միշտ իր քաղաքի հագուստներով, տաբատին ծայրերը վեր առած, չարունակ կարդալով յունարէն գիրքեր, մերկ ոտքերը ջուրին մէջ: Կը սիրէր լողնալ, եւ սակայն պաղ ջուրը արգիլուած էր իրեն, կոկորդին չվնասելու համար ...»:

— Սակայն, պա...

Մատըլէն պիտի ըսէր «պատերազմը », բայց Ժօրէս կտրելով անոր խօսքը, ըսաւ.

— Կացութի՞ւնը ... ծանր է, անկասկած, սակայն ոչ յուսահատական ...:

×

Առաս փողոցի մեծ պանդոկներէն մէկուն մէջ, խոշոր ժամացոյցը հնչեց առաւօտեան ժամը ութը:

Երիտասարդ մը, իր սենեակին մէջ, քունէն արթնցաւ: Ձեռքերը սահեցուց բարձերուն ներքեւ եւ շօշափեց երկու ատրճանակներու կոթերը:

Պանդոկին զրասենեակին մէջ, յաճախորդներու սենեակներուն համապատասխանող փոքրիկ արկղիկներէն մէկուն մէջ՝ որ կը համապատասխանէր երիտասարդին սենեակին թիւին, սպասեակը հեռագիր մը դրաւ:

Հեռագիրը կուգար Ռէնս քաղաքէն եւ կը պարունակէր հետեւեալ խօսքերը. « Անմիջապէս վերադարձիր: Հանդարտօրէն կը խօսինք Կիրակի օրը: Հայրդ »: Հեռագիրը հասցէագրուած էր Պ. Ռաուլ Վիլէնի անուան:

×

Գիրքերով խճողուած պայուսակ մը թեւին տակ, Ժան Ժօրէս յուշիկ քայլերով կը յառաջանայ Թուռ փողոցի մայթերէն:

Ֆրանսական ընկերվարական կուսակցութեան պետը կառք չունի. իր աշխատանքին երթալու համար մէթրօ կը մտնէ: Օդը հեղձուցիչ է եւ ճնշող: Իր մաշած սեւ բաճկոնին տակ Ժօրէս արդէն սկսած է քրտնիլ:

Քիչ յետոյ, ծածրակին քրտինքը սրբած պահուն, մէկ կողմ կը դնէ իր փողկապը, հինցած փողկապ մը, զոր գնած է քառասուներհինգ սանթիմի Պոն – Մարշէ վաճառատունէն: Անտարակելիօրէն, Ժօրէս խորհրդարանի ամէնէն գէշ հագուած երեսփոխանն է: Ձմեռը՝ կը հագնի կանաչի զարնող վերարկու մը որ միշտ կոճկուած է անյարմար կերպով, եւ գլխուն՝ սեխաձեւ գլխարկ մը: Օր մը, Ավինեոնի կամուրջին վրայ հովը Ժօրէսի գլխէն կը թռցնէ գլխարկը: Տրիբունը կը վազէ գլխարկին ետեւէն եւ հերոսական արշաւէ մը ետք կը տիրանայ անոր, սակայն ջարդուփշուր եղած վիճակի մէջ: Գէշ աղէկ, իր բաճկոնին թեւերով մաքրելէ ետք կոտրտուած գլխարկին եզերքները, կը մտնէ առաջին գլխարկավաճառին խանութը եւ փոխանակ նոր գլխարկ մը գնելու, ֆրանսական ընկերվարութեան առաջնորդը անօրինակ միամտութեամբ մը ու պարզութեամբ կ'ըսէ գլխարկավաճառին.

— Բարեկամս, կնա՞ք արդեօք նորոգել գլխարկս ...

Այսպէս էր ահա այն մարդը զոր թերթերը կը կոչէին « Ընկերութեան Պառոնը»: Իրականին մէջ, Ժօրէս այն մարդն էր որ թանգարաններու մէջ կրնար չատ ճարտարօրէն վիճաբանիլ գեղեցկագիտական հարցերու մասին, եւ սակայն անկարող էր որեւէ գեղեցկութիւն ճանչնալ կեանքին մէջ: Ժօրէս կարողութիւնը ունէր հասկնալու եւ վարելու ամբողջ ժողովուրդի մը տնտեսական մեքենան, բայց ոչ մէկ գաղափար ունէր դրամի մասին:

1911ին, Հարաւային Ամերիկայի մէջ կատարած իր դասախօսութեանց համար կը վճարեն իրեն 120·000 Ֆրանք: Ժօրէս, վերադարձին, այդ գումարը ամբողջութեամբ կը յանձնէ «Իւմանիթէ»ի հաշւոյն պահպանութեան, վասնզի այդ շրջանին թերթին նիւթական գործերը չատ գէշ կ'ընթանային:

Այսօր, յաճախ կը լսենք յուզիչ պատմութիւններ գաղափարական թերթերու մասին, որոնց վախճանը մօտալուտ կը նկատեն: Այս բոլորը նորութիւն չեն: 1914ի Ապրիլի երեսփոխանական ընտրութեանց ընթացքին, ընկերվարականները շահեցան 103 աթոռներ: Այս կուսակցութիւնը որ կը հաշուէր 72·000 անդամ, իր շուրջ կը հաւաքէր մօտաւորապէս մէկուկէս միլիոն ձայն: Սակայն, « Իւմանիթէ»ն, այդ կուսակցութեան օրկանը հազիւ թէ քան հազար ընթերցող ունէր: Շուտով այդ թիւը իջաւ 12 հազարի: Ժօրէս կը տանջուէր, աջ ու ահեակ փոխառութիւններ կը կնքէր: Մէկէն կ'առնէր, յաջորդ օրը միւսին վճարելու համար, եւ այսպէս չարունակաբար « Իւմանիթէ»ն իր գոյութեան իմաստը կ'ունէր...

Երբ Փարիզ գտնուէր, ժամեր ամբողջ կ'անցընէր խմբագրատան մէջ, գրելով, կարդալով եւ առանց դադրելու ուղղելով, հրելէ, հարցաքննելէ եւ պատասխանելէ:

(3 Շար.)

ՊԱՏԿԵՐ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱԼԷՊԷՆ

Ա.

Ըլլալով Արեւելքի կարեւոր քաղաք – ներէն մին, Հալէպ դարեր շարունակ մը– նացած է իր աւանդութիւններուն հաւա– տարիմ եւ կարծես մազաչափ իսկ չէ հե– ռացած այն սովորութիւններէն, որոնք իրենք յատկանշած են :

Զբօսաշրջական քաղաք մը չէ որ օտա– րը հրապուրէ : Հոնկէ անցնող Եւրոպա – ցիները կամ Ամերիկացիները մատի վրայ կը համրուին :

Հոս կարելի է տեսնել տիպար արաբը՝ իր բոլոր մասնայատկութիւններով, մին– չեւ գետին հասնող տեղական տարազով եւ կարմիր տրեխով : Մերթ բաց եւ մերթ ծածկուած գլուխներով մարդիկ կը խճո– ղեն մայթերն ու ինքնաշարժի կայաննե – րը : Հոս է նաեւ գիւղէն ժամանած արա–

ԲԸ, խոտադէմ, միամիտ նայուածքով :

Հալէպի լայն պողոտաներէն ու ճամ – բաներէն կրնաս անցնիլ հանդարտօրէն : Ինքնաշարժներու թիւը տակաւին չէ հա– սած Պէյրութի համեմատութեան : Նոյն– իսկ էշն ու իշապանը կրնան համարձակ շրջագայիլ ամէն տեղ, առանց նեղու – թիւն պատճառելու : Բանուկ ճամբանե – րու եւ քառուղիներու վրայ դրուած կա – նաչ – կարմիր լոյսերը աւելի զարդի բը– նոյթ ունին քան՝ «պաշտօնի» : Երբեմն կը պատահի որ լոյսը քանի մը անգամ բաց– ուի – գոցուի ու ոչ մէկ ինքնաշարժ անցնի այդ ժամանակամիջոցին :

Հանդարտութիւնը ակներեւ է քաղաքին մէջ : Ասոր պատճառը անկասկած որ լայն բացուած ճամբաներն են, որոնք առիթ կուտան բնակչութեան քալել առանց ուսը զարնելու ուրիշներուն թիկունքին : Բա– ւական մաքուր քաղաք է, բայց երբ ժա– մանեն զանազան գիւղերէն հասնող թափ– թըփած տիպարներ, այն ատեն քաղաքը կը ստանայ աղտոտ տեսք : Մուրացկան– ները կարծես անգոյ են այս քաղաքին մէջ, ինչ որ բարենիշ մը կարելի է նկա– տել :

Հալէպ ունի երկու ծանօթ հանրային պարտէզներ : Մին կը կոչուի Սեպիլ, իսկ միւսը՝ Մեշբել : Առաջինը ունի քիչ մը պաշտօնական նկարագիր, իսկ երկրորդը՝ ժողովրդական :

Երբ դրսեցի մը Հալէպ այցելէ՝ ան – պայման անոր կը հարցնեն .

— Մեր Սեպիլը տեսա՞ր :

Սեպիլով պարծենալու անոնց խանդա– վառութիւնը արդար է : Սա շատ գեղե – ցիկ, խնամեալ եւ բաւական ընդարձակ հանրային պարտէզ մըն է, աւազանով, ցայտաղբիւրով ու քանի մը տեսակ անա– սուններու վանդակով, որ կը ձգտի տալ կենդանաբանական պարտէզի մը պատ – րանքը :

Սեպիլ բաժնուած է երկու մասի : Կայ ժողովրդային ընդհանրական պարտէզը (մուտքը ձրի) եւ անհատական նախա – ձեռնութեամբ իրագործուած մեծ զբօ – սարանը, որ գիշերները կը փոխուի հա – ճոյքի եւ վայելքի վայրի : Դասակարգ մը կայ որ կը հմայուի Սեպիլով եւ կը փութայ հոն հաճելի պահեր ապրելու : Բայց անոնք ընդհանրապէս յղփացած քաղքենի դասակարգի պատկանող մար – դիկ են, որոնք կը նստին սեղաններու շուրջ հանդարտօրէն : Հոս կայ նուագա – խումբ մը, որ կը մատուցանէ եւրոպա – կան նուագ, արդիական ճազի եղանակ – ներով : Հակառակ մթնոլորտին վիպա – կան ըլլալուն, գեղեցիկ տեքորներուն եւ ցայտաղբիւրներու արտայայտումին, եւ հակառակ նուագախումբին ու անոր եր– գիչին ճիգերուն, հազիւ մէկ կամ երկու զոյգ պարող : Անկասկած դրսեցիներ ... Դիտելով այդ տեսարանը կը խորհրդա – ծեմ : Ինչո՞ւ այս մարդիկը չեն ստեղծեր մթնոլորտին պատշաճող պահ մը : Հոն տիրող տրամադրութիւնը պղատոնական է : Սիրելի բան մը կը խտացնէ իր մէջ, որ կը բացատրուի իւրաքանչիւր այցե – լուին ինքնուրոյն հայեցակէտով :

Գալով Մեշբելին, այս ալ շատ ըն – դարձակ հանրային պարտէզ մըն է, ուր կը գտնուին պուրակներ, դալարագեղ ծառեր, ծաղիկներ, որոնց շուքին կը զովանան գիւղական տարազ հագած մար– դիկ, որոնք անպայման հասած են հե – ռաւոր կամ մօտաւոր գիւղերէն : Ոմանք կը պառկին խոտերուն վրայ, ապրելով ամբողջական վայելքը վայրին, ուրիշներ կը նստին նստարաններու վրայ, յոգնա – բեկ ու տրտում : Պարտէզին ընդարձա – կածաւալ գիրքին համեմատած շատ քիչ այցելուներ կան, որոնց մէջ արեւմտեան տարազով կամ այր մարդ գրեթէ չես տեսներ : Բոլորն ալ ակալներով եւ ապա– յաներով, տեսի – մուճակներով համեստ մարդիկ : Ըստ երեւոյթին որոշ դասա – կարգ մըն է հոս հանդստացողը : Պէյրու– թի մէջ մենք կրնայ ունինք նման պար– տէզներու, իսկ հոն մարդիկ չեն գնա – հատեր անոնց արժէքը ...

Անցնելով Հալէպի լայն պողոտաներէն այն տպաւորութիւնը ունեցանք, թէ քա– ղաքը ձեւուած է զերձակի մը կողմէ, որուն յանձնուած են առատ կերպաս : Անոր մկրատէն դուրս ելած են լայն ճամբա – ներ, քառուղիներ, հանրային պարտէզ – ներ, իսկ աւելցած կտորն ալ մէկ կողմ նետած՝ որպէս զատարկ հողամաս :

Հալէպ ունի իր հսկայ բերդը, որ շըր– ջանակաձեւ է իր արտաքին տեսքով : Շատ հին դարերու քաղաքակրթութիւնը յիշեցնող բերդ մըն է այս, որ օտարա – կանը դէպի իրեն կը կանչէ ծանօթանալու համար հնադարեան հրաշալիքներուն եւ հիանալու զանոնք կերտող ձեռքերու զաղտնիքին : Անպայման որ հետաքրք – րական ներքնամաս մը ունի բոլորակա – ձեւ բերդը : Սակայն, ներս մտնելու առի– թը չունեցանք, որպէսզի մեր կարգին գնահատանքի մեր խօսքը ըսէինք : Գո – հացանք բերդը գլխելով դուրսէն ու հե– ռացանք, որովհետեւ «ներս մտնելու օ– րը չէր ...» :

Հալէպի մէջ ուշադրութիւն գրաւող առաջին երեւոյթը կանոնաւոր շրջագա – յութիւնն է : Օթօպիւսներ, թաքսի – սեր– վիսներ ամէն վայրկեան կը շրջագային քաղաքին զանազան շրջաններուն մէջ, մեծ դիւրութիւն ընծայելով հանրու – թեան : Այս իրողութեան անշուշտ որ կը նպաստեն լայն ճամբաները : Քաղաքա – ցին երբեք չի յոգնիր ինքնաշարժ մը ճա– բելու համար : «Սերվիս»ները՝ լեցուն թէ պարապ միշտ գործի վրայ են : Ցա– ճախորդ սպասելու սովորութիւն չկայ : Պէտք է նշել նաեւ, որ այդ բոլորին փո– խարէն «ճամբորդը» կը վճարէ միայն 10 սուրիական դահեկան :

Խիստ քաղաքավար են Հալէպի շարժա– վարները, կը վարեն դանդաղ ու հան – դարտ, յարգելով յաճախորդը :

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

(1 Շար.)

Թէթեհատի խժդժութիւնները նախ՝ պա– տասխանատուութենէ զերծ կացուցանե – լու համար Թուրք ժողովուրդը, եւ երկ – րորդ՝ դատապարտելու համար Հայ յե – ղափոխութիւնը, որ իբր թէ պատճառ դարձած էր Հայկական ջարդերուն :

Բայց ասիկա վրան բաց աճպարարու – թիւն մըն է :

Փաստօրէն Հայերուն ամբողջական բնաջնջումը ծրագրուած էր նախքան Համաշխարհային պատերազմը, եւ զայն գոր – ծադրեցին Թուրք կառավարութիւն, պաշտօնէութիւն, ոստիկանութիւն եւ ժողովուրդ՝ միասնաբար :

Կարշապետ Սայիտ Հալիմ փաշայի կառքին ամբողջութեամբ վաւերացուց Թէթեհատի պարագլուխներուն հայաջինջ ծրագիրը :

Եթէ միայն մի քանի իթթիհատական պաշտօնեաներու գործը եղած ըլլային Հայկական ջարդերը, եթէ վալիները, միւթեսարրըֆները, քայմաքամները, ոստիկանները, մուխթարները, մոլլանե – րը, իւլեմաները եւ ողջ խուժանը հլու հպատակութեամբ եւ անխառն հըր – ճուանքով իրենց մասնակցութիւնը չբե – րէին այդ մեծագոյն ցեղասպանութեան ոճիրին, ծրագիրը վաղուց իր սաղմին մէջ վիժած կ'ըլլար :

Թուրք կառավարութիւնը յեղափոխու– թիւն մը չէր որ կը զսպէր, ոչ ալ ըմ – բոստութիւն մը կը պատժէր :

Ան իր առջեւ ունէր ապաշինուած եւ կարծր տակ կանչուած այրեր, անպաշտ– պան ծերեր, կիներ, մանուկներ : Ապա ... ո՛չ մէկուկէս միլիոն մարդ, ան ալ ... ոչխարի պէս կ'ենթարկուէի՞ն ու խողխողուէի՞ն ... :

Յ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆՈՐԵՐ Ի ՊԱՏԻՒ

Համալսարանական յաջողութիւններու կարգին կ'արձանագրենք Օր. Եւա Մկըր– տիչեանի ներկայացուցած գիտական ա – ւարտաճառը : Օրիորդը որ կը հետեւէր Սորպոնի գիտական ճիւղին, անցեալ Յու– նիսին Փարիզի Գիտական Համալսարանին առջեւ ներկայացուցած է հետեւեալ թէզը.—

La Photolyse et la Radiolyse du Benzene en milieu rigide

եւ ստացած «Շատ պատուաբեր» յիշա– տակութիւնը : Օրիորդը այս աւարտա – ճառով արժանացած է պետական տոքթո– րայի տիտղոսին :

ԵՐԳԻԾԱՆՔԸ ԵՐԿԱԹԷ ՎԱՐԱԳՈՅՐԻ ԵՏԻՆ

Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, երկու բարեկամներ կը զրուցեն :

— Կէսօրէ ետքերը դուրս չեմ ելլեր, կ'ըսէ առաջինը : Կնոջս հետ կը նստիմ եւ պատկերասփիւռ կը դիտեմ :

— Ցայտագիրը լա՞ւ է, կը հարցնէ երկրորդը :

— Երէկ կէսօրէ ետք, կը բացատրէր չազանկով ու սալորով լեցուած հնդկա– հաւ եփելու կերպը : Չտեսա՞ր :

— Դժբախտաբար ոչ : Ամբողջ կէսօրէ ետքը կարգի սպասեցի՝ երկու քիլօ հողկիթ առնելու համար, կ'ըսէ երկ – րորդը :

×

Համայնավար կուսակցութեան ներկա– յացուցիչ մը, իր ինքնաշարժով լեհա – կան պզտիկ գիւղ մը կը հասնի եւ կը հրահանգէ որ բոլոր բնակիչները գիւղին հրապարակը հաւաքուին :

Ժամ մը վերջ, գիւղացիները գիւղին հրապարակն են : Կուսակցութեան ներ – կայացուցիչը աթոռի մը վրայ ելլելով կ'ըսէ .

— Շատ մը հարցեր կան, որոնց մա – սին պիտի խօսիմ ձեզի : Ամէնէն կարե– ւորը այն է, որ Լեհաստանի կառավա – րութիւնը, ուսեստեղէնի հարցին մէջ բազմաթիւ դժուարութիւններ դիմագրա– ւեց : Բայց, շնորհիւ իր ձեռք առած մի– ջոցներուն, վստահ է, որ յառաջիկայ տարի 1965ին, ուտեստեղէններու մէջ նը– կատուած փոքր պակասը՝ գոյութիւն պիտի չունենայ այլեւս :

— Փոքր պակասը, լաւ : Հապա մեծ պակասը ի՞նչ պիտի ըլլայ, ընկեր, կը հարցնէ գիւղացիներէն մէկը :

×

Երկու անգլիացի բարեկամներ կը զը – րուցեն :

— Ի՞նչ է դիւանագէտը, կը հարցնէ առաջինը :

— Դիւանագէտը՝ պատուաւոր մարդ մըն է, որ արտասահման կը ղրկուի, իր երկրի բարիքին համար սուտ խօսելու, կը յարէ երկրորդը :

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Ասոր հակառակ շատ փոխուած էր պատանին . այդ ութը տարուան ընթաց– քին մանչուկը մարդու կերպարանք առած էր . բայց հասակով միայն, դէմքը՝ այդ անորոշ ոչ գեղեցիկ ու ոչ տգեղ դէմքն էր, որ տասնեւհինգ տարեկան պատանի– ները սովոր են ունենալ : Իր ուսերուն վրայ թափող ալեձեւ մազերը նոյն ժա – մանակուան այլ մարդոց սովորոյթն էր : Ծառան երկու բահեր հանեց մախաղէն . բրիչ մը . անոնցմէ մէկը քահանան ա– ռաւ, իսկ միւսը՝ պատանին :

Մայր ճամբուն մէջտեղ սկսան փորել : Ծառան երկու պարկերը գետին դրաւ ծիերուն քով գնաց, հանեց անոնց սան– ձերը ու անոնց փոխան ոտնակապեր դը– րաւ, որպէսզի կարենան արածիլ անտա– ռին ցօղալից խոտերուն մէջ : Յետոյ ին– քըն ալ սկսաւ աշխատիլ . կաշիէ խոշոր մախաղէն ամէն բան պարպեց, հաց, գի– նիի կուժ, պէնքեր : Մախաղին մէջ կը լեցնէր քարուտ հողը զոր երկու փորող – ները մէկդի կը նետէին ու կ'երթար կը սփռէր ճամբուն եզերքին երկարող փո – սին մէջ . իսկ դարձին՝ մեծ քարեր կը բերէր փորուող փոսին քով :

Ժամ մը չանցած մինչեւ կէս մէջքը փո– սին մէջ կեցած էր յաղթանդամ մարդը :

— Կը բաւէ, — ըսաւ քահանան, — հիմա պարկերը հոս բեր, Յովհաննէս :

Ծառան երկու պարկերը քովը տարաւ :

— Հրացանը խոնաւ տեղ մի ձգեր, — զգուշացուց քահանան :

Ապա շարունակեց իր հրամանները տալ .

— Բռնէ սա բրիչը, ու ակօս մը բաց փոսէն մինչեւ վայրի տանձենին : Ակօսը հոս ճամբուն վրայ մէկ բազուկ խորու – թիւն ունենայ, իսկ խոտին մէջ կէսն ալ կը բաւէ : Խոտը այնպէս մը հանէ որ կարելի ըլլայ նորէն տեղը դնել : Մեր գործը ամենեւին պէտք չէ յայտնի ըլ – լայ :

Մինչ ծառան ակօսը կը բանար՝ երկու– քը փոսին մէջ տեղաւորեցին պարկերը : Պարկերուն մէջ վառօդ կար, կաշիի մէջ կարուած վառօդ :

Աղէկ մը կոխկռտելէ վերջ՝ խոշոր քա– րեր դրին անոնց վրայ, գրեթէ չէնք մը չինելու պէս : Քարերու միջեւ մնացած ծակերը աւելի փոքրիկ քարերով ու հո – ղով լեցուցին ու յետոյ աղէկ մը ծեծե – ցին :

Մինչ այն՝ ծառան ակօսը պատրաստեց մինչեւ տանձենին . ակօսին երկու կող – մերը քարերով պատ մը շինեց : Հրձիգ պատրոյգը անոր մէջէն պիտի անցնէր : Յետոյ ելոտ քուրջերով ու քարերով գոցեց վրան, ամբողջ երկայնքին ; որպէս զի եթէ երբեք անձրեւ ալ գալու ըլլար՝ պատրոյգը չխոնաւնար :

— Էհ, — ըսաւ ծառան զուարթու – թեամբ, — հիմա կը հասկնամ թէ ինչ կը պատրաստուի հոս :

— Ըսէ նայինք ի՞նչ, Յովհաննէս :

— Մէկը հոս երկինք պիտի թռչի :

— Ու ի՞նչ կը կարծես, ո՞վ կրնայ ըլ– լալ :

— Ո՞վ, ո՞վ կրնայ ըլլալ : Շատ դիւ – րին է կռահելը : Սուլթանը վաղը ասկից պիտի անցնի :

— Այսօր, — ըսաւ քահանան, եր – կինքին վրայ արշալոյսին առաջին նը – շոյլները դիտելով . ու թաշկինակով սըր– բեց քրտնած երեսը :

Երբ ծագող արեւը մայր ճամբան լու – սաւորեց՝ ակօսին ու փոսին հետքն ան – գամ չէր երեւեր :

Քահանան մէկդի նետեց բրիչը .

— Հիմա Յովհաննէս, տղաս, ձի հե – ծիր ու գնա մինչեւ Մեչէքի գագաթը, մինչեւ հոն՝ ուրկէ կարենաս ամբողջ ճամբուն երկայնքը տեսնել :

— Հասկցայ, վարդապետ :

— Մենք պատանիին հետ ծառէն քսան երեսուն քայլ անդին պիտի պառկինք . դուն հսկէ՝ տեսնելու համար թէ ե՞րբ կուգան Թուրքերը : Երբ առաջին ձիա – ւորը տեսնես՝ սրարշաւ դարձիր ու մեզ արթնցուր :

Անտառին մէջ աղուոր խոտաւէտ տեղ մը փնտռեցին ու վերարկուներն տարածե– լով պառկեցան, ու երկուքն ալ անմիջա – պէս քնացան :

Բ.

Կէսօրուան մօտերը ծառան սրարշաւ վերադարձաւ գագաթէն :

— Կուգան, — գոչեց հեռուէն — ա – հաւոր բանակ մըն է որ կը թափի . ծովա– ծաւալ բազմութիւն մը : Հազարաւոր ուղ– տեր ու կառքեր : Քանի մը ձիաւորներ մայր ճամբէն արդէն դէպի մեզի կուգան :

Քահանան պատանիին դարձաւ .

— Էհ, այն ատեն կրնանք ճաշելու եր– թալ քու այդ երկրորդ հօրդ քով :

— Տիար Ջեձէյի՞ն :

— Այո, հոն :

Ուսանողն ու ծառան քահանային կը նայէին հարցական :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ , ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — *Մանրամասնութիւնները յետագային*

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանսայի գաւառներու մեր բաժանորդներուն (բացի Լիոն, Մարսէյլ եւ Տէսին) հաշուեցոյցեր կը ղրկենք այս միջոցին : Կը խնդրենք որ անյապաղ կարգադրեն իրենց առկախ բոլոր հաշիւները որպէսզի վարչութիւնը չստիպուի թերթին առաքումը դադրեցնել :

Դիւրութեան համար, մեր բաժանորդները կրնան իրենց վճարումները ընել հետեւեալ հասցէներուն .—

ՎԱԼԱՆՍ .— Կ· ՍԻՄՈՆԵԱՆ, 39 Պուլվ· տիւ Ժեներալ տը Կոլ :

ՎԻԷՆ .— Կ· ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ, 65 Րիւ Վիքթոր Ֆօժիէ :

ՆԻՍ .— Շ· ՋՕՏԵԱՆ, 3 Րիւ տիւ Փը-թի Փարք :

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆ .— Ս· ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ, 2 Պուլվ· տիւ Ժեներալ տը Կոլ :

ՍԷՆԹ - ԷԹԻԷՆ .— ԽՐԻՄԵԱՆ, 2 Րիւ Ռապըլէ :

ՊՈՐՏՕ .— Կ· ՏՕՆԷՐԵԱՆ, 74 Րիւ տիւ Լու :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— ՔԻՒՐԷՃԵԱՆ, 39 Րիւ Ա· Քռուազա, Սէն - Մարթէն :

×

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Հասցէի ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ փոփոխութեան պարագային, բաժանորդներէն կը խընդրուի իրենց նոր հասցէին, կցել անպայման հինը (լաւագոյնը՝ թերթին *պանտը* կցել) եւ երեք փրանք :

Կը խնդրուի մանաւանդ շատ յստակ գրել հասցէները :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԷՐ

Ֆ· Կապ· Խաչի Պանեօ - Քաշանի մասնաճիւղը իր ողբացեալ ընկերուհիին, Թագուհի Գալէգեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի , կը նուիրէ յիսուն փրանք, Ֆ· Կապ· Խաչի դաստիարակչուհիներու ֆոնտին :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԵՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր Սեբունդի «Արծիւ» ակումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Հ· Յ·Դ· Նոր Սերունդի Կեդր· վարչութեան :

Այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը խօսի՝ Ընկ· ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Նիւթ՝ Նոր Սերունդի կոչումն ու պարտականութիւնները :

Կը հրաւիրուին բոլոր Նոր Սերնդականները եւ համակիրները :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Ֆ· Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարժարանը վերաբացուեցաւ Հինգշաբթի :

Արձանագրութիւն, դասարաններու բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Վահրամ Կ· Միսթիկի *կողմէ :*

Փափաքելի է որ Պոմոնի եւ շրջակայից հայ ծնողքները փութան արձանագրել տալ իրենց զաւակներն ու չզրկել զանոնք՝ մայրենի լեզուի ուսումէն :

×

Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը եւ տեղւոյս Կապ· Խաչի վարչութիւնը միասնաբար կը ծանուցանեն թէ 1964 - 1965 տարեշրջանի միօրեայ հայերէն լեզուի *դասընթացքը կը սկսի 1964 Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 8·30 - 11·30: Կը դասաւանդէ* Գուրգէն վրդ· Թրթռեան: *Արձանագրութեանց համար դիմել եկեղեցի, յառաջիկայ երկու կիրակի օրերը, առաւօտեան ժամը 9-12:*

Իսկ հայերէն լեզուի գիշերային դասընթացքի հետեւողներուն համար, դարձեալ Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ ամէն Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8-9 :

Դպրոցի բացման հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Պուլվար Օտտոյի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները :

×

Կապ· Խաչի Տէսինի «Ազգային» դըպրոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի կէսօրէ ետքը ժամը 2ին: Կը խնդրուի ծնողքներէն այդ օրը դպրոց առաջնորդել իրենց երախաները :

Արձանագրութեանց համար դիմել ուսուցիչ Պ· Գեղամ Կանանեանի, դպրոցին սենեակը՝ Հինգշաբթի 17 եւ Շաբաթ 19 Սեպտեմբեր, կէսօրէ ետքը ժամը 2էն մինչեւ 6, եւ յաջորդ շաբթու նոյն օրերուն ու ժամերուն :

×

Ալֆորվիլի հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին այս Հինգշաբթի (24 Սեպտեմբեր) առաւօտեան ժամը 9ին : Կը խնդրուի ծնողքներէն որ արձանագրել տան իրենց զաւակները վերոյիշեալ օրը, Րիւ տը Լիէժի *դպրոցը :*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ժիրայր Աբրահամեան կը փնտռէ իր մօրաքոյրը՝ Նազիկ, Պուրսացի, ծանօթ «Ժամկոչին աղջիկը» անունով : Տարատ կը կարէ : Կը կարծուի որ Փարիզի շըրջանը կ'ապրի : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Ժիրայր Աբրահամեանի ,

1, Rue Phanie Leleu
TAVERNY (S. et O.)

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 փր·
Ժ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 փր·
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 փր·
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7 փր·
Մ· ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ.*)	10 փր·
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	Կարթը	5 փր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորները ալ լաթակազմ են, տպուած Երեւան

ՐԱՖՖԻ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 փր·
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, Երկեր, 2 հատոր	15 փր·
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Յուշերի գիրք	7 փր·
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, Երկեր, Ա· հատոր	10 փր·
ՆԱԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 փր·
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, հատորը	10 փր·
Ա· Գ· ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 փր·
Մ· Գ· ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 փր·
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական հէքեաթներ, 3 հատ,· հատորը	15 փր·
ԱԼ· ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 փր·
Ա· Բ· ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 փր·
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 փր·
Գ· Խ· ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	5 փր·
Հ· ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	7 փր·
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 *հատոր լաթակազմ*	14 Ֆր·
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, *մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ*	10 Ֆր·

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է···· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ՁԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք *— ծածկոցներ. —*

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
23
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
23 SEPTEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

Տարի ՏԱՐԻ — Թիւ 10116 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.116

ՄԻՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԻԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

—o—

Ամերիկահայ Ուիլեըմ Սարոյեան վո– [illegible] Թմբուկով ղղրդագին ճամբորդու– [illegible] մը կատարեց ղէպի իր ծննդավայրը՝ Պիթլիս : Այս առթիւ [illegible] մէջ մտան հայ մամուլէն զատ [illegible] Թուրքերէն թերթերը, Թուրք նա– [illegible] պետներ եւ պինուորականներ , ո– [illegible] կարելին ըրին պատուելու համար [illegible], ա լա թուրքա կեղծ քաղաքավա– [illegible]մբ , որուն պատճառքն ունին [illegible] :

[illegible]ղն ու Թմբուկը իր իրական արտա– [illegible]թիւնն ունեցաւ Էրզրումի մէկ [illegible]ին մէջ, ուր տավուղ – գուռնայով [illegible] ներկայացում մը տուին ի պատիւ [illegible]հայ հիւրին, որուն բարեկամու– [illegible]նը մեծապէս պիտի օգնէր իրենց գո– [illegible]ական նպատակներուն :

[illegible] աչքարհանդակ դրագէտի մը թերը– [illegible]ատ դրութիւնը անգին դրամագը – [illegible] մըն է, զոր ջարդարարներու սե – [illegible]նդը կրնայ չհագործել չնականօրէն՝ [illegible]նոյ անոր պատկանած ազգին :

[illegible]ոյեանի ճամբորդական տպաւո– [illegible]ութիւնները անգին արձագանգները չլսուեցան [illegible]աւին : Վճիռ արձակելէ առաջ ան– [illegible]ժէտ է սպասել :

[illegible]երկրորդ ճամբորդն է դուիցերահայ [illegible]ան Գասպար (Արմէն Գասպարեան), [illegible]րդմանիչը Յովհաննէս Թումանեանի [illegible]ատուցի Դաւիթ»ին եւ աշխատակիցը [illegible]. Դ. Նոր Սերունդի Հայաստան [illegible]թին, որ ծանօթ անուն մըն է Զուի– [illegible]ոյ եւ Ֆրանսայի մէջ իբրեւ լրա– [illegible], ու ներկայիս խմբագրապետն է [illegible]ով – էնֆորմասիոնի, Փարիզ :

[illegible]ան Գասպար քանիցս դրուագիններ [illegible]արակած է Ֆրանսական եւ դուի– [illegible]ական թերթերու մէջ՝ հայ գրակա– [illegible]թիւնն ու մշակոյթը ծանօթացնելու [illegible]ար օտարներուն :

[illegible]երջերս փափաք ունեցած է այցելելու [illegible]որ՝ հանդուցեալ ընկեր Դաւիթ Գաս– [illegible]եանի ծննդավայրը՝ Վան, ընկերակ– [illegible]ոք իր զուիցերուհի կնոջ :

[illegible]ոյց մինչ Թուրքերը ամէն ալկոյտու– [illegible]ն ընծայած էին Ուիլեըմ Սարոյեանի՝ [illegible]րացնելու համար արեւելեան նա– [illegible]ներու մէջ իր տեղէ տեղ ճամբոր– [illegible]թիւնը, Արման Գասպար որոշ դժ– [illegible]ուրեւիններ կրած է «արդիլեալ գո– [illegible]էն ներս մտնելու համար :

[illegible]եր հայրենակիցը իր ճամբորդական [illegible]ուրեւինները հրատարակեց Լը [illegible]ոնի Սեպտեմբեր 16ի եւ 17ի թիւերուն [illegible] « Լեոնիայի Թուրքիա» ընդհանուր [illegible]ապրին տակ :

[illegible]առաջին յօդուածին ենթախորագիրն է [illegible]ոյեան Տապանի երկրին մէջ», երկ– [illegible]ոդինը՝ « Արգիլեալ վիլայէթներու [illegible]ն :

[illegible]ման Գասպար իր ճամբորդութեան [illegible]նարկած է Տրապիզոնէն, ուսկից ան– [illegible]ած է Էրզրում , Կարս եւ Անի յետոյ [illegible]ապրելքիր եւ Վան :

[illegible]առիկական են իր տուած տեղե– [illegible]թիւնները, զոր քաղած է տեղւոյն [illegible], լսածներուն սուր աչքերով : Իր [illegible]ուրեւիններէն համեմատ է պատ– [illegible]ական վկայութիւններով :

[illegible]ոյեան հետաքրքրական են իր դի– [illegible]ները արեւելեան նահանգներու լրջ– [illegible] վիճակին եւ քրտական հարցին մա– [illegible], որ Անգարայի կառավարութեան [illegible]ւոր մտահոգութիւններէն մէկն է :

[illegible]արժէ ուշադրութեան առնել Գասպար [illegible]եանի այս վերջին ուղեւորութեան :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԿՕՂՋՈՒՆԷ ՏԸ ԿՈԼԸ

—o—

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԸ՝ ՔԱՐԱՔԱՍ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախա– դահը սկսաւ իր լատին ամերիկեան չըր– ջապտոյտը Քարաքասով, ուր հասաւ երկուշաբթի իրիկուն : Առաջին օրն իսկ, 32 աստիճան տաք օդով մըն է, որ տը կոլ արտասանեց երեք ճառ, ոչ անչուչտ մայրաքաղաքին հրապարակին վրայ որ կը կոչուի «Փլացա տէլ Սիլէնցիօ» (Լռու– թեան հրապարակ) :

Երեք ճառերէն կարեւորագոյնը կը նը– կատուի այն զոր Ֆրանսայի նախագահը արտասանեց Մորհրդարանին առջեւ :

« Թոյլ տուէք որ նախ ըսեմ թէ որքան կը գնահատեմ , այն պատիւը զոր կ'ընէք ինծի : Ձեմ կասկածիր թէ ուղեցիք ցոյց տալ Վենեզուելացի ժողովուրդին այն բարեկամութիւնը զոր կը տածէ իմ երկրիս հանդէպ եւ որու կապուած է մը– տաւորական եւ զգայնական այնքան կա – պերով : Ո՛չ դուք, Վենեզուելացիներ, ո՛չ մենք Ֆրանսացիներ, մոռցած ենք այն ազդեցութիւնը զոր Ֆրանսային եկած ազդեցութիւնները ունեցած են ձեր այն հայ– դապափարներ ունեցած են ձեր այն հայ– րենակիցներուն վրայ որոնք գլուխը ան– ցան անկախութեան չարժումին : Այսօր , Վենեզուելան սահմանադրական կայու – նութիւն կը վայելէ : Իր ժողովուրդը անցեալ Դեկտեմբեր մէկին, քաղաքա – կական քաջութեան փառաւոր փաստ մը տուաւ, զանգուածային ձեւով քուէա – տուի երթալով : Նախագահական իշխա– նութեանց յանձնումը կատարուեցաւ նութեանց յանձնումը կատարուեցաւ կարգի եւ օրինաւորութեան մէջ : Հա – կառակ այն հետաւորութեան որ զմեզ կը բաժնէ, բայց օրէ օր կը նուազի, Ֆրան– սա կը հետեւի ձեր ճիգերուն, ոչ միայն հետաքրքրութեամբ այլեւ բարեկամու – թեամբ : Կը յիշէ այն համակրութիւնը զոր վենեզուելացի ժողովուրդը, միշտ ցոյց տուած է իրեն, մանաւանդ Բ. աշ– խարհամարտի սեւ տարիներուն : . . . Այս ամբողջը կը բացատրէ թէ որքան, վենեզուելացի եւ Ֆրանսացի, համաձայն ենք որպէսզի որեւէ ճնշում կամ մենա – տիրութիւն դուրս մնան մեր աշխարհէն : Ատկէ մեկնելով մենք աշխարհի այնպիսի համակարգողութիւն մը ունինք, որ համա– խոհութիւնը կազմակերպուի բարեկամե– ցողութիւն ունեցող պետութեանց միջեւ : Ա՞յդ չէր, դաղափարը, որ Ամերիկայի ասպիճանաչափով , ձեր «Լիպերթատոր » Պոլիվարը կը ներշնչէր երբ Փանամայի համաժողովը կը դումարէր : Այսօր , հաւանաբար, Պոլիվար պիտի դտնէր, ինչպէս մենք, թէ այնպիսի ազգերու մէջեւ , որոնց ամէն բան կը թե – լադրէ որ մերձենան, Ատլանտեանը չի կրնար խոչընդոտ մը ըլլալ իրենց դոր – ծակցութեան : Որքան իրաւ է , նախ , մեզի, Լատիններուս համար » :

Նախագահ Լէոնի պատասխանած է այս ճառին չեչտելով .— « Ձեր այցելութիւ– նը կուգայ մեզի հաստատել Ֆրանսայի ներկայութիւնը այս հողերուն վրայ ուր ձեր երկրին մշակոյթը եւ իտէալները խոր հետքեր ձգած են » :

Տը Կոլի յաջորդ հանդրուանն է՝ Քո – լոմպիա :

× Տը Կոլի մեկնումին առթիւ, վար – չապետ Էրհարտ հեռագիր մը ղրկած է , ուր յոյս կը յայտնէ որ Ֆրանսա եւ Գեր– մանիա կրնան միասնաբար գործակից լատին Ամերիկան Եւրոպայի կապելու համար : Տը Կոլ , իր պատասխանին մէջ, ինք ալ կը չեչտէ որ Գերմանիա եւ Ֆրանսա գործունէութեան դաշտ մը կըր– նան դտնել հոն :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄԸ ՊՈԼՍԷՆ

—o—

ԱՆԳԱՐԱ.— Արտաքին նախարար Ֆէ – բիտուն ճէմալ Էրքին նոր յայտարարու – թիւններ ըրաւ Կիպրոսի մասին, եւ չեչ– տեց թէ խնդիրը դրական ճամբու մէջ է : Նախարարը այս առթիւ ըսաւ թէ Հասան Եէօրիւք չարժանաւոր երկ առաուրնէ ի վեր սկսած է պարպել իր բեռը, Մակու– սայի նաւահանգիստը եւ թէ Թուրքիոյ կողմէ ղրկուած ուսեստեղէնը եւ կենսա– նիւթերը անմիջապէս կը ղրկուին հարկ եղած տեղերը : Կիպրոսի կառավարու – թիւնը որեւէ մաքսատուրք չի պահանջեր այս նիւթերէն :

Արտաքին նախարարութեան բանբերը Իսմայիլ Սօյսալ եւս ըսաւ թէ թրքական օժանդակութիւնը «առանց որեւէ կաչ – կանդումի » կիպրոս պիտի մտնէ : Մի – միայն չարժանաւին մէջ զտնուած պետ – նախնձորները պիտի արդիլուին, բուսա – կան հիւանդութեան մը հետեւանքով : Մակարիոս խոստացած է որ նոյն քանա– կութեամբ տեղական պետնախնձոր պիտի բաչխէ Կիպրոսի Թուրքերուն :

Թուրքիայէ ղրկուած նիւթերը Մակի ուժերուն հսկողութեան տակ կը պարպը– ւին : Առաջին առթիւ , պարենաբարձ չորս քամիոն էրէնքէօյ մեկնեցաւ , միւս նիւթերը չեմարաններու մէջ կը մթեր– ուին : Թրքական սիկառներ եւս պիտի բաչխուին Մակի միջոցաւ :

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՀԱՐՑԸ

Պարէնէն զատ, կայ նաեւ բնակարանի խնդիրը : Ձմեռը կը մօտենայ եւ Թուր –

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱԹի յանձնումի գործադուլը կը չա– րունակուի եւ Ֆրանսայի դլխաւոր քա – ղաքները երեք օր է ղրկուած են կաթ : Հոլանտա եւ Պելժիան ալ մերժած են կաթ յանձնել որպէսզի համախոհ ըլլան Ֆրանսացի բանթողներուն :

ԱՐԵԻԵԼԵԱՆ Պերլինի մէջ իր մահկա – նացուն կնքած է ժողովրդական հանրա – պետութեան նախագահ՝ Օթթօ Կռոթ – վոլ : 70 տարեկան էր եւ արեան խլիրդէ կը տառապէր :

ԹՈՒՐՔ ԿԻՆԵՐ ՄԱԿի քանատացի դին– ուորներուն վրայ յարձակած են առջի օր , ամէն տեսակ բան նետելով անոնց դէմ – խուն, նոյնիսկ զարչահոտ : Քանատացի – ները փախած են Թրքուհիներու այս վայ– րապղ յարձակումին տակ, լքելով պա – րիսպներու քանդումը որոնց ձեռնարկած էին : Թրքուհիները չեն խնայած նոյնիսկ հայհոյանքներու տեսակը ... :

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ Նովեմբեր – Թիթօ տե– սակցութիւն մը տեղի ունեցած է : Չեխո– սլովաքիոյ հանրապետութեան նախա – դահը համայնավար չորրորդ դեկավարն է որ երեք չաբթուան ընթացքին, մտեւ– չալ Թիթոյի հանդիպած է :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ մէջ երկու ժողովական հայրեր մեռած են առջի օր :

ՖՐԱՆՔՖՈՒՐԹի մէջ դերման դրաւա– ճառներու «խաղաղութեան մրցանակը » պաչտօնապէս տրուեցաւ կապրիէլ Մար– սէլի : Այս առթիւ նախագահ Լիւպքէ յայտարարեց .— « Երաչխաւոր եմ դեր– մանացի ժողովուրդի բարեկամութեան Ֆրանսայի նկատմամբ :

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ մթնոլորտը միչտ ձըգ – տուած է եւ նոր քաղաքական տադնապի վախ կայ միչտ :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ճամբաներուն վրայ ար – կածներու թիւը միչտ մեծ է : Այս չա – բաթավերջին 27 մեռեալ եւ 203 վիրա – ւոր եղած է :

քերը վրաններու տակ կ'ապրին : Արտա – քին նախարարութիւնը այս մասին դիմած է Ամերիկայի , Կարմիր Խաչի եւ այլ կազմակերպութիւններու, որպէսզի կար– գադրուի Կիպրոսի վտարանդի Թուրքե – րու բնակութեան հարցը : Ներկայիս ե – րեսուն հազար Թուրքեր վրաններու տակ կ'ապրին :

Ինչպէս յայտնի է , 1810 Հելլէնահպա – տակներ այս օրերս պիտի վտարուէին Թուրքիայէն եւ այս ուղղութեամբ ձե – ւակերպութիւնները լրացած էին : Այժմ կը տեղեկանանք թէ Հելլէն կառավարու– թեան խնդրանքով , անոնց մէկ ամիս պայմանաժամ տրուած է եւ անոնց մեկ – նումը յետաձգուած : Հելլէն կառավա – րութիւնը, արքայական հարսանիքի մթնոլորտը չխանգարելու համար , խնդրած է Թուրք կառավարութենէն որ յետաձգէ 1810 Հելլէնահպատակներու մեկնումը : Թուրք կառավարութիւնը ըն– դունած է խնդրանքը եւ մէկ ամիս յետա– ձգած է անոնց մեկնումը : Աթէնքի հա– մաձայն, ոչ թէ մէկ ամիս, այլ վեց ամիս երկարաձգուած է անոնց բնակութիւնը Թուրքիոյ մէջ : Հելլէն Արտաքին նախա – րար Քօսթօփուլոս, Աթէնքի Թուրք դես – պան Նէհմի Վէյսէլ Իլքինի հետ մամնա– ւոր տեսակցութիւն մը ունեցած է եւ խնդրած է որ Հելլէնահպատակներու Թուրքիայէ մեկնումը առեղի մը համար յետաձգուի : Թուրք դեսպանը հետեւեալ պատասխանը տուած է Քօսթօփուլոսի .

— Կը փափաքինք որ անդորրութիւնը վերահաստատուի Կիպրոսի մէջ : Արդէն Հելլէնահպատակներու վտարման չուրջ որոշումը մէկ ամսուան մէջ պի– տի չգործադրուի :

Քօսթօփուլոս յիչեցուցած է թէ Ցու – նաստան հարսնիքի մէջ է այս պահուն, մթնոլորտը խաղաղ է ու պայծառ , եւ պէտք չէ այս բարեբաստիկ մթնոլորտը խանգարել :

— Կացութիւնը հանդարտած է նաեւ Կիպրոսի մէջ ,— ըսած է Քօսթօփուլոս, — պիտի խնդրենք որ յետաձգէք ձեր ո – րոշումը :

— Մենք ալ ձեզի չափ կը փափաքինք որ կացութիւնը բարւոքի, պատասխանած է Իլքին :

ՀՍԿԱՅ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Արտաքին նախարար Ֆէրիտուն Ճէ – մալ Էրքին, Թուրքեւհելլէն խնդիրներու չուրջ յայտարարեց նաեւ .

— Մէկ ամիս պայմանաժամ տուինք Հելլէնահպատակ Ցոյներուն, այս պայ – մանաժամին մէջ կրնան կարգադրել ի – րենց գործերը : Հելլէնահպատակները վճռաբար պիտի մեկնին Թուրքիայէն , որովհետեւ մեր երկրին մէջ բնակելու եւ գործելու համար օրինական որեւէ հնա– րաւորութիւն չունին : Հակայ տալոս – կարծութիւններ ունինք Ցունաստանի հետ : Որքան ատեն որ կարգադրուած չէ կիպրոսի վէճը, ոչ մէկ խնդիր կրնանք քննել : Այս կարգէն է նաեւ Հելլէնահը– պատակներու բնակութեան խնդիրը :

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ԶՕՐԱԳՈՒՆԴԸ

Կիպրոսի Թրքական զօրագունդի փո – փոխման մասին, Արտաքին նախարար Էրքին ըսաւ .—

Այս օրերս պիտի վերջանայ այս խնդի– րը : Ձեմ կրնար աւելի բան մը ըսել, բայց վէճը դրական ճամբու մէջ մտած է : Այս օրերս մեր զօրագունդը Կիպրոս պիտի մտնէ : Նախապէս խնդրեցին մեզ– մէ, որ միջոց մը ապահովենք, մեր համբե. րութիւնը սպառեցաւ եւ ալ չենք կրնար սպասել, բոլոր չահադրգռուող կողմե – րուն ազդարարեցինք թէ Թրքական զօ – րասիւնը կազմուպատրաստ կը սպասէ , փութով կիպրոս մտնելու համար : Ի վի– ճակի ենք յայտարարելու թէ մեր զօրքին կիպրոս մեկնումը պիտի չուշանայ :

ԿԻՊՐԱՀԱՅ

ՄՇԱԿՈՒԹ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

1· Ուսումնասիրաց ընկերութիւն (1901)

Կիպրոսի մեզի ծանօթ հնագոյն ընկերութիւնն է ասիկա : Հիմնումի թուականն է 1901 Սեպտեմբեր 8 : Հիմնադիրներն են Կիպրոսի Մելգոնեան վարժարանի աշակերտները : Ահա իր համառօտ պատմութիւնը · « 1901 Սեպտեմբեր 8ի Կիրակի երեկոյին Մխիթար Արքահօր երկհարիւրամեակի յոբելեանին առթիւ Կիպրոսի Ս · Մակար վանքին մէջ Նիկոսիոյ Ազգ · Կրթարան – Որբանոցին կողմէ տեղի ունեցած հանդէսէն ներշնչուելով, նոյն հաստատութեան աշակերտները ձեռնարկեցին կազմելու Մելգոնեան Ուսումնասիրաց անուամբ ընկերութիւն մը » (կանոնագիր Մելգոնեան Ուսումնասիրաց ընկերութեան, Գահիրէ 1906 , էջ 3 – 4) :

Մինչեւ 1906 Յունուար 1 ընկերութեան կեդրոնը կ'ըլլայ ԿԻՊՐՈՍ եւ կը կառավարուի Ազգ · Կրթարան – Որբանոցի աշակերտներէն : 1906ին յիշեալ հաստատութիւնը փակուած եւ աշակերտները ցրուած ըլլալով՝ ընկերութեան կեդրոնը կը փոխադրուի ԳԱՀԻՐԷ, ուր գտնուող ընկերութեան անդամները կը ստանձնեն ընկերութեան վարչական ղեկը (կանոնագիր, անդ՝ էջ 4) :

Ընկերութիւնը 1906ին կ'ունենայ իր կանոնագիրը, հրատարակուած Գահիրէ 1906ին, որ ունի ԽԵ · (45) յօդուած : Ընկերութեան նպատակն է · — « Համեստ սահմանի մէջ ծառայել Ազգին զարգացման : Կարօտ դպրոցներու եւ ուսանողներու օգնել նիւթապէս կամ այլ միջոցներով » (Յօդ · Ա ·) , անդամակցութեան նուազագոյն սակն է՝ կէս ֆրանք (յօդ · Բ ·) :

Անծանօթ կը մնայ թէ որքան ատեն պահած է ընկերութիւնը իր գոյութիւնը :

2· Աղքատախնամ Ընկերութիւն (1902?)

Կը թուի թէ հին է Կիպրոսի մէջ (Նիկոսիա) առաջին անգամ կազմուած «Աղքատախնամ Ընկերութիւնը», *զոր կը յիշէ* Նուպար Մազլումեան (*Ընդարձակ Տարեցոյց* 1929, *էջ* 332), *կիպրահայ մը եւ երկար ատեն կիպրոսէն թղթակցութիւն ընող մը : Նա կը գրէ · «Կիպրոսի մէջ հիմնուած է նաեւ* «Հայ Աղքատախնամ Ընկերութիւնը », *որ կը ճգնի կիպրահայ կարօտեալներուն օժանդակել » : Մազլումեան չի ճշդեր ընկերութեան հիմնումի տարին եւ չի տար որեւէ մանրամասնութիւն : Յայտնի չէ թէ մինչեւ երբ տեւած է :*

3· Հայկական Ակումբ (1902)

Ծանօթ չեն իր հիմնումի պարագաները : Ըստ Կարօ Գէորգեանի (*Ամէնուն Տարեգիրքը*, 1961, *էջ* 396) *հիմնուած է* 1902*ին : Իր գոյութիւնը երկար ատեն պահած է, անշուշտ մերթ վերակազմուելով :* 1960ին *կանգուն էր տակաւին, ունէր երկու հարիւր անդամ եւ հետեւեալ վարչութիւնը ·*
Արշաւիր Պէրպէրեան՝ ատենապետ ,
Արամ Նիկողոսեան՝ ատենադպիր ,
Յակոբ Գույումճեան՝ գանձապետ ,
Կարպիս Պետրոսեան» (անդ) :
Հաստատուած է Նիկոսիա : Ունէր գրադարան (ընդ · Տարեց · 1929, էջ 332) :

4· Հայուհեաց Միութիւն (1903)

Կազմուած է 1903ին : Անծանօթ են հիմնումի, հիմնադիրներու պարագաները եւ նպատակը : 1960ին ունէր 135 անդամ եւ վարչութեան կ'անդամակցէին ·
Տիկին Պէաթրիս Սանտրունի՝ (ատենապետուհի),
Տիկին Անահիտ Պէրպէրեան ,
Տիկին Արշալոյս Տէր–Նշանեան ,
Օր · Արմէն Ուզունեան ,
Օր · Նուարդ Նիկողոսեան ,
Օր · Արշակուհի Գալուստեան (Ամէնուն Տարեգիրքը, 1961, *էջ* 396) :
Իր կեդրոնն էր Նիկոսիա : Կ'օժանդակէր Լսարան – Ընթերցարան (ժամանակ, 1914, թ· 1717) :

5· Պատանեաց Միութիւն (1903 – 10)

Կը յիշուի 1914 Փետրուարին՝ « Հայուհեաց Միութեան » հետ : 1914ին ըսկիզբը հանդէս կը սարքէ ի պատիւ Պօղոս Նուպար փաշայի՝ երգով, նուագով եւ ճառով (ժամանակ, *Կ · Պ ·* 1914 *Թ ·* 1717) :

6· Լսարան – Ընթերցատուն (1904 – 10)

Հիմնումի թուականը չենք գտած : 1914ի սկիզբը կը գրէ թղթակից մը Կիպրոսէն · «(Նիկոսիոյ մէջ) գովեստի արժանի է Լսարան – Ընթերցատունը, *որ իր կանոնաւորութեամբ պատիւ կը բերէ Կիպրահայոց : Լսարանի մէջ կը գտնուին բացի ազգային թերթերէ՝ օտար լրագիրներ եւ հանդէսներ : Լսարանը երկու մասի բաժնուած է · ընթերցասրահ եւ խաղասրահ : Տեսակ մը ք լիւպ է, որուն անդամները կ'ընդունուին* քուէարկութեամբ : *Իր ներկայ անդամներուն թիւն է 42, որոնք կը վճարեն մակ տուրք եւ ամսավճարք : Լսարան – Ընթերցատունը ունի իր վարչութիւնը, որուն կ'օժանդակեն «Հայուհեաց » եւ «Պատանեաց» Միութիւնները »* (ժամանակ, 1914 *Թ ·* 1717, *Փետր ·* 10) :

7· Ընթերցասիրաց Ընկերութիւն (1910 – 15)

Լառնաքա (*Կիպրոս*) *լոյս տեսնող «Արաքս» թերթը 1924 Մայիսին կը գրէ ·—* «Տարիներէ ի վեր Նիկոսիոյ մէջ ··· Ընթերցասիրաց Ընկերութիւնս ··· » («Արաքս», *Լառնաքա* 1924 *Թ ·* 1) : *Այսքան անորոշ յիշատակութենէ մը ճշդում կարելի չէ : Կը համարինք* 1910 – 15*ը իբր հիմնումի տարի :*
1924*ի սկիզբները միանալով* «Յառաջդիմասէր » *ընկերութեան հետ՝ կը կազմեն «Հայկական Ակումբ»ը* (Արաքս, *անդ*) : *— Կը յիշէ նաեւ* Կոչնակ (1923 *Թ ·* 28, *էջ* 884) *լոկ անունով :*

8· Յառաջդիմասէր Ընկերութիւն (1910 – 15)

1924*էն առաջ գոյութիւն ունեցած է « տարիներէ ի վեր »* (Արաքս, *անդ*) : 1924*ի սկիզբները կը միանայ Նիկոսիոյ «Ընթերցասիրաց Ընկերութեան » հետ՝ կազմելով «Հայկական Ակումբ»ը : Կը յիշէ* Կոչնակ (1923 *Թ ·* 28, *էջ* 884), *լոկ անունով :*

9· Սանուց Միութիւն (1910 – 15?)

Մազլումեան (Ընդարձակ Տարեցոյց , 1929, էջ 332) չունի ճշդրտութիւն մը , անորոշ յիշատակութիւն մը կ'ընէ լոկ , գրելով · «Ազգային վարժարանը ունի իր «Սանուց» եւ Սանուհեաց Միութիւնները :

10· Սանուհեաց Միութիւն (1910–15)

Կիպրոսի Ազգ · վարժարանի սանուհիները հիմնած են «Սանուհեաց Միութիւն» մը, որու յիշատակութեան մէջ Մազլումեան (Ընդ · Տարեցոյց , անդ) բնաւ կարեւորութիւն չէ տուած ճշդել հիմնումի թուականը, վարչութիւնը, նպատակը, կանոնագրի *պարագան, եւ այլն : Նա կը գրէ ընդհանուր բառերով · «Սանուց եւ Սանուհեաց Միութիւններ, որ իրապէս կը սատարեն մասամբ սերունդին մտամբչակումին իրենց սարքած գրական լաբաններուն ու փոքր գրադարանին շնորհիւ»* (*անդ* , *էջ* 333) :

Հ · ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

« ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ... »

(ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻՆ ԱՌՆՉՈՒԹԵԱՄԲ)

—o—

(Բ· եւ վերջին մաս)

Եթէ պատահաբար մի քանի ընդվզումներ եւ ըմբոստացումներ պատահեցան (Վանի, Ուրֆայի, Զէյթունի , Շապին Գարահիսարի, Մուսա Լերան), գերագոյն նպատակը ինքնապաշտպանութիւններն էր, եւ ճողոպրումը ստոյգ սպանդէ : Խեղճուկ հաւն անգամ իր ձագը քաջաբար կը պաշտպանէ բազէին դէմ :

Հայ ժողովուրդի ցեղասպանութեան եղանակը ինքնին արժանի է միջազգային ատեաններու կողմէ խստագոյն դատապարտութեան :

Մէկուկէս միլիոն ժողովուրդ մենցնել ծրագրուած ձեւով, օրերով եւ շաբաթներով անօթի ծարաւ քալեցնելով, ճամբաներուն վրայ կողոպտելով, առեւանգելով, պղծելով, ապա բազմաթիւ չարչարանքներով մեռցնելով, գլխէն ուանց փամփուշտի, գալարանով, դանակով, կացինով, քարով : Կիսամեռ կամ ողջ ողջ թաղելով : Ջանդուածովի գետ թափելով : Եւ այլ հազարումէկ նախճիր գործութիւններով », որոնց միայն թուրքը ատակ է :

1915ը հանդիսացաւ «ցեղասպանութեան » անկեղծ վկայականը թուրք ցեղին :

1915ը հանդիսացաւ միանգամայն անջնջելի խարան մը՝ դրոշմուած քաղաքակիրթ մարդկութեան ճակտին, որ միայն մեղապարտ ականատեսը եղաւ նահատակուող Հայութեան հոգեվարքին :

— Իթթիհատի պարագլուխները դատապարտուեցան եւ պատժուեցան :

Ճիշդ է : Դաշնակիցներու յաղթանակէն ետք « տապալեցաւ» Իթթիհատի կառավարութիւնը , եւ նոր թրքական կառավարութիւնը բռնեց Իթթիհատի պարագլուխները եւ դանոնք մահուան դատապարտեց ··· Սակայն, ով հրաշք, կախաղանի վրայ կամ գնդակահարութեամբ իր ոճիրը չքաւեց ոչ մէկ իթթիհատական պարագլուխ : Անոնք առօք փառօք բանտէն «խոյս տուին» , եւ ապատօրէն ապաստանեցան օտար երկիրներ, յատկապէս Գերմանիա , եւ կեղծ անուններով տակ շարունակեցին յղփանալ Հայութենէն կողոպտած իրենց միլիոններով :

Եթէ սակայն Թալէաթ, Էնվէր, Պեհաէտտին Շաքիր եւ իրենց գլխաւոր գործակիցները յաջողէին բնական մահուամբ մեռնիլ, արդարութիւնը պիտի չկարենար դառնալ այնքան անմրցելի եւ ամենածայրելի :

Եթէ դատարաններն ու ատեանները լռէին, մէկուկէս միլիոն Հայերուն ոսկորները պիտի աղաղակէին :

Այնուամենայնիւ, շատ հաւանական էր որ կատարուէր նաեւ այդ մեծագոյն արդարութիւնը, կամ կատակերգութիւնը, եթէ հայ Նեմեսիսը անձամբ չլուծէր իր ցեղին վրէժը, գէթ մասամբ :

— Եթէ Սողոմոն Թեհլիրեանի գնդակը, 1921 Մարտ 15ին, Պերլինի մէջ մայթին վրայ չանմատակ չփռէր ժողովուրդի մեծագոյն դահիճ եւ մեծագոյն ցեղասպան Թալէաթը ··· :

— Եթէ Էնվէր գլխատուած չլինէր 1922 Օգոստոս 22ին, համաթուրանականութեան համար իր մղած ճակատամարտին մէջ, հաւանաբար Հայու գնդակով :

Եթէ 1921 Դեկտեմբեր վեցին Հռոմի մէջ չգլխատուէր հայկական ջարդերը կազմակերպողներէն ըլլալով հռչակուած Սայիտ Հալիմ փաշան ··· :

— Եթէ 1922 Ապրիլ 17ին Արամ Երկանեանի եւ Արշաւիր Շիրակեանի գնդակներէն ···

ԺՈՐԷՍԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Այդ օրը կէսօրուան մօտ հասաւ խմբագրատուն եւ իր առաջին հարցումը եղաւ ·

— Ի՞նչ կ'ընէ Անգլիան :Այդ մասին բան մը գիտէ՞ք ···

Իր անմիջական աշխատակիցներէն Մարսէլ Վիփը պատասխանեց ·

— Անգլիան վերջին փորձ մը պիտի ընէ կողմերը հաշտեցնելու տեսակէտէն :

Ժորէս մտաւ իր աշխատութեան սենեակը : Տօթը անտանելի էր, Սրբեց քըրտինքը ու սկսաւ գրել :

×

Կէսօրէն ետք ժամը մէկն է : Պուլվառ Մոնփարնասի վրայ գտնուող ճաշարաններէն մէկուն մէջ, չէկ երիտասարդ մը , առանց ակնյայտնի ախորժակի, կ'ուտէ ճաշադեղ մը :

Իր բարակ ու նուրբ մատները յաճախ կը տանի դէպի իր փողկապը : Յետոյ , այդ մատները շարունակելով իրենց ճամբան, կը մտնեն բաճկոնին ներքին գըրպանին մէջ ու կը հպին ատրճանակի մը կոթին ···

Տարօրինակ հանդարտութիւն մը կը տիրէ իր դէմքին վրայ, կը թուի գոհ ըլլալ արդարութիւնը գործադրողի իր դերէն : Առաւօտուն գացած էր դրամատուն, իսկ քիչ ետք պիտի վերադառնար պանդոկ ու պիտի մտնէր դարձեալ իր սենեակը : Այն պարագային որ ոստիկանութիւնը զինք ձերբակալէր, պէտք չէր որ իր ընտանիքը նեղութեանց ենթարկուէր : « Ձերմակեղէններուս վրայէն պէտք է ջնջեմ անուանս սկզբնատառերը ու պէտք է ոչնչացնեմ ստացած հեռագիրս ··· : Յետո՞յ ··· :

Յետոյ, պիտի գրէր գեղեցիկ նամակ մը իր հօրը, լեցուն՝ մեծ զգացումներով, ինչպէս որ սովորութիւն է գրել այսպիսի պարագաներուն : Պիտի գրէր՝ «Հայրենիքը վտանգի տակ է, պէտք է գործել ներքին թշնամիներուն դէմ ···» :

Վերջացուց իր ճաշը ու սպասեակը կանչելով, ըսաւ ·

— Սուրճ մը, եթէ կը հաճիք ···

Այնուհետեւ , Ռաուլ Վիլէն իր պայուսակէն հանեց գիրք մը՝ Մեթերլինկի « Կապոյտ Թռչունը» եւ սկսաւ կարդալ :

Մոնփարնասի կայարանին ժամացոյցը ժամը մէկուկէսը հնչեց ···

×

— Նստէ՛, Արիսթիտ , տեղեկութիւն ունի՞ս նորութիւններէն :

Ժամը երեկոյեան վեց եւ կէսն է : Քէ տ'Օրսէի իր մեծ գրասենեակին մէջ, Ֆըրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Ռընէ Վիվիանի, որ կը պաշտօնավարէր քառասունըմէկ օրէ ի վեր, կ'ընդունի Արիսթիտ Պրիանը : Քսան տարիէ ի վեր կը ճանչնան զիրար եւ երկուքն ալ հաւասարապէս կ'ատեն Ժորէսը :

— Այո , կը պատասխանէ Պրիան, քիչ առաջ տեսնուեցայ Շէօնի հետ : Բոլորովին վրդոված էր ու տժգոյն :

— Տեղեկացո՞ւց քեզի ամէն բան :

— Այո՛ :

Շէօն , Փարիզի գերմանական դեսպանը, այցելած էր Վիվիանիի, ծանուցանելու անոր թէ՝ Վիլհելմ կայսրը հակադարձելու համար ռուսական տասներեք զօրաբաժիններու զօրակոչին , քրիկսկեֆահրցուշթանտ *յայտարարած էր :*

— Պահանջեց ինծմէ որ իր անցագրերը պատրաստենք, աւելցուց Վիվիանի :

Պրիան ուշադրութեամբ դիտեց նախարարը : Գիտէր որ Վիվիանին կը տատամսէր : Արդարեւ, նախարարը բազկաթոռին վրայ ընկողմանած Պրիանի շուրջ բոլորը դառնալով , կը շարունակէր խօսիլ ·

— Կը տեսնե՞ս ··· երբեմն կը խորհիմ թէ պէ՞տք է որ Ռուսիոյ հանդէպ մեր ունեցած պայմանագրութիւնները յարգենք, թէ ընդհակառակն՝ պէտք է որ չէզոք մնանք : Շէօն ինծի հարցուց թէ ի՞նչ պիտի ընէր Ֆրանսան եթէ Գերմանիան պատերազմ յայտարարէր Ռուսիոյ դէմ : Չպատասխանեցի : Իւրաքանչիւր վայրկեանը որ արդէնք կ'ըլլայ միջազգային բարդութիւններու բազմապատկումին, շահ մըն է ի նպաստ խաղաղութեան ···

Պրիան կը սահմռկի : Կը խորհի թէ Վիվիանի անպայման տեսած է Ժորէսը եւ այս վերջինը զինքը բոլորովին համոզած էր :

— Ի՞նչ կ'ըսես, Ռընէ, չե՞ս անդրադառնար ըսածիդ : Անկարելի է ···

Ճանչնալով Վիվիանիի անվճռական նկարագիրը, Պրիան աւելի համոզիչ ոճով մը կը շարունակէ ·

— Մեր ներկայ կացութեան մէջ ուրիշ ելք չունինք քան դաշինքը : Եթէ թոյլ տանք որ Գերմանիա յարձակի Ռուսիոյ վրայ, յարձակողները իրենց յաղթանակէն ետք զէնքերը պիտի դարձնեն մեր կողմը, որ արդէն միայնակ պիտի ըլլանք ···

— Կը կարծե՞ս, կը մրմնջէ Վիվիանի, ու գլուխը պատուհանէն դուրս հանելով եւ ցոյց տալով խորհրդարանին շէնքը կը մրմնջէ ·

— Այս տաք օդին, արդեօք այնքան որքան ջղայնացած են հիմա ···

(4 Շար·)

—o—

ԿԵՂԾ ** ԱՏՏԱՂԱՐԿ

— Ես էլ ասեցի, ինչպես որ ասում են, ձեռքս ծոցս դրի, ոչ մի բան չասացի։ Ինչ որ ասելիքս էր, ասացի։ Ես ինձ համար ոչ մի բան չեմ ուզում, ես ուզում եմ ամբողջ ազգի համար։ Ես ուզում եմ, որ մեր ազգը ազատ լինի, ինչպես որ ուրիշ ազգերը։ Ես ուզում եմ, որ մեր ազգը էլ ունենա իր ազատ դատարանները, որ մեր ազգը էլ ունենա իր ազատ մամուլը, որ մեր ազգը էլ ունենա իր ազատ ընտրությունները։ Ես ուզում եմ, որ մեր ազգը էլ ունենա իր ազատ ժողովները, որ մեր ազգը էլ ունենա իր ազատ ընկերությունները։ Ես ուզում եմ, որ մեր ազգը էլ ունենա իր ազատ ուսումնարանները։ Ես ուզում եմ, որ մեր ազգը էլ ունենա իր ազատ ճանապարհները։ Ես ուզում եմ, որ մեր ազգը էլ ունենա իր ազատ ամեն բան։ Ես ուզում եմ, որ մեր ազգը էլ ունենա իր ազատ կյանքը։ Ես ուզում եմ, որ մեր ազգը էլ ունենա իր ազատ ապրելու իրավունքը։ Ես ուզում եմ, որ մեր ազգը էլ ունենա իր ազատ գոյության իրավունքը։ Ես ուզում եմ, որ մեր ազգը էլ ունենա իր ազատ գոյության իրավունքը։

—

Գ. Նուպար Նիկողոսեան, Այրի Տիկին Շողիկ Դերձակեան, Տիկին Գոհար Գաբրիէլեան, Տիկին Գըլըճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Դերձակեան եւ զաւակը՝ Իգպալէլ, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Մօրօ եւ զաւակը՝ Էրիք, Տէր եւ Տիկին Է. Թոմսըն (Քանատա), ինչպէս նաեւ Վարդեան (Աւստրիա), Չիլինկիրեան (Պոլիս), Աւետեան (Մարսէյլ), Աճէմեան (Մարսէյլ) ընտանիքները եւ Գ. Տ. Ջրաքեան (Ամերիկա) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գաբրիէլեան)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտ. 21ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 24), ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Անիէռի Նոր — Գերեզմանատունը (Քաթր — Ռութ):

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Նուպար Նիկողոսեանին, ինչպէս նաեւ Դերձակեան եւ Մօրօ ընտանիքներուն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանսայի գաւառներու մեր բաժանորդներուն (բացի Լիոն, Մարսէյլ եւ Տէսին) հաշուեցոյցներ կը ղրկենք այս միջոցին: Կը խնդրենք որ անյապաղ կարգադրեն իրենց առկախ բոլոր հաշիւները որպէսզի վարչութիւնը չստիպուի թերթին առաքումը դադրեցնել:

Դիւրութեան համար, մեր բաժանորդները կրնան իրենց վճարումները ընել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՎԱԼԱՆՍ — Կ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ, 39 Պուլվ. տիւ Ժէնէրալ տը Կոլ:

ՎԻԷՆ — Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ, 65 Րիւ վիքթոր Ֆօժիէ:

ՆԻՍ — Շ. ԶՕՏԵԱՆ, 3 Րիւ տիւ Փրթի Փարք:

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆ — Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ, 2 Պուլվ. տիւ Ժէնէրալ տը Կոլ:

ՍԷՆԹ - ԷԹԻԷՆ — ԽՐԻՄԵԱՆ, 2 Րիւ ՌԱՊԸԼԷ:

ՊՈՐՏՕ — Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ, 74 Րիւ տիւ Լու:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ — ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ, 39 Րիւ Ա. Քռուազա, Սէն - Մարթէն:

GALERIE MARCEL BERNHEIM

35, RUE LA BOETIE, PARIS (8e)

Simone Baltaxé - Martayan

PEINTURES

Du 18 Septembre au 1er Octobre
Ouvert de 10 h. à 12 heures et de
14 à 18 h. sauf Dimanche et Lundi

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ իր հիմնած Հայերէնի Դասընթացքը վերսկսած է, ուսուցչութեամբ Տիկին Ս. Թորոսեանի, Բարեգործականի սրահին մէջ, 5, Րիւ Փաւիեր, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր, ժամը 18–21, երկու սեռէ աշակերտներու համար, վարչութիւնը կոչ կ'ընէ ծնողքներուն՝ հոգածու ըլլալ իրենց զաւակներուն հայերէն գրել-կարդալ սորվելուն, անոնց առիթ տալով օգտուելու անվճար դասաւանդութենէն:

× Վարչութիւնը փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ողբ. Լեւոն Գայթանճեանի յուղարկաւորութեան առիթով Գ. Ա. Համալեան 10 ֆր., Ողբ. Սիրանոյշ Մաղաքեանի յուղարկաւորութեան առիթով Գ. Գ. Աւետիս Մելքոնեան 50, Յակոբ Տարագճեան 30, Եդուարդ Գազանճեան 10, Մինաս Պօղոսեան 10:

× Արմենուհի մայրիկ Ճնտիկեան կը նուիրէ եկեղեցիին հարիւր, Սէն - Ռաֆայէլի ծերանոցին յիսուն: (Աւանդ գումարը ստանալ քարտուղարութենէն):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԵՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Արծիւ» ակումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան:

Այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

Նիւթ՝ Նոր Սերունդի կոչումն ու պարտականութիւնները:

Կը հրաւիրուին բոլոր Նոր Սերնդականները եւ համակիրները:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21.30ին սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը վերաբացուեցաւ Հինգշաբթի:

Արձանագրութիւն, դասարաններու բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Վահրամ Կ. Միսթիկի կողմէ:

Փափաքելի է որ Պօմոնի եւ շրջակայքի հայ ծնողքները փութան արձանագրել տալ իրենց զաւակներն ու չզրկել զանոնք՝ մայրենի լեզուի ուսումէն:

×

Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը եւ տեղւոյս Կապ. Խաչի վարչութիւնը միասնաբար կը ծանուցանեն թէ 1964 – 1965 տարեշրջանի միօրեայ հայերէն լեզուի դասընթացքը կը սկսի 1964 Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 8.30 – 11.30: Կը դասաւանդէ Գուրգէն վրդ. Թրթռեան: Արձանագրութեանց համար դիմել եկեղեցի, յառաջիկայ երկու Կիրակի օրերը, առաւօտեան ժամը 9–12:

Իսկ հայերէն լեզուի գիշերային դասընթացքի հետեւողներուն համար, դարձեալ Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ ամէն Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8–9:

Դպրոցի բացման հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները:

ՏԷՍԻՆ

Կապ. Խաչի Տէսինի «Ազգային» դըպրոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի կէսօրէ ետքը ժամը 2ին: Կը խնդրուի ծնողքներէն այդ օրը դպրոց առաջնորդել իրենց երախաները:

Արձանագրութեանց համար դիմել ուսուցիչ Գ. Գեղամ Կանանեանի, դպրոցին սենեակը՝ Հինգշաբթի 17 եւ Շաբաթ 19 Սեպտեմբեր, կէսօրէ ետքը ժամը 2էն մինչեւ 6, եւ յաջորդ շաբթու նոյն օրերուն ու ժամերուն:

ՓԱՐԻԶ

Ալֆորվիլի հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին այս Հինգշաբթի (24 Սեպտեմբեր) առաւօտեան ժամը 9ին: Կը խնդրուի ծնողքներէն որ արձանագրել տան իրենց զաւակները վերոյիշեալ օրը, Րիւ տը Լիէժի դպրոցը:

ԼԻՈՆ

Լիոնի Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի Հայութեան, որ Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի օրուընէ ըսկըսեալ դպրոցը կը վերաբացուի: Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն, որ առաջ արձանագրել իրենց զաւակները, Ազգ. Տան գրասենեակը, քարտուղար Գ. Թըրագօշի մօտ, ժամը 10էն 12 եւ կէսօրէ ետք՝ 4էն 7:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Աւոյի քոյրը՝ Սանդուխտ կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Թէրզեան Աւօ Սարգսի. ծնած 1909ին: Մօր անունը Անուշ, եղբօր անունը Արտաշէս, կնոջ անունը Աշխէն, երախաներու անունները Յասմիկ եւ Այտա: Հասցէ՝ Ռուստավէլի 41, Երեւան:

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն կազմակերպած է ընկերա– համակրական դասախօսութիւն մը, որ տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

Նիւթ ունենալ՝ Հայաստանի ներկայ իրականութիւնը:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7 ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սահմանուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: ծածկոցներ.— Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
24
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
24 SEPTEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

Տարի ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10117

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.117

ՄԻՒԶԻՒՆ ԱՕՍՓԸ

ՊԱՊԻԶՈՆ ԵՒ ԷՐԶՐՈՒՄ

—o—

Պարսից Գասպար դէպի արեւելեան նահանգները իր ճամբորդութիւնը սկսած էր Պաղտոնէն, Սեւ Ծովու դլխաւոր նաւահանգիստէն, ուսկից դէպի Ճունաստանդիպատէն նաեւ նստած էր Աթենացի պատմագիր, փիլիսոփայ եւ զօրավար Քսենոփոն, մեր թուականէն չուրջ չորս հարիւր տարի առաջ, իր տասը հազար դինուորներով Հայաստանը ճեղքելէ վերջ, ինչ - որ նկարագրած է իր նշանաւոր Նահանջ Բիւրուց դրքին մէջ :

Ինչին հասկնալի է, որ հեռք չէ մը- նած Հայերէն եւ Յոյներէն, որոնք վաղուց կեդրոնի մը վերածած էին Պոլիսը : Օսար հիւպատոսարաններ - կայ միայն իրանականը : Մեծ թիւով Հայերու կողքին կանգուն է կամիս - նիկեցի մը, իսալացի 2 կրօնա - ւորով : Օրթոտոքս ամենահին մայր եկեղեցին մզկիթի վերածուելէ վերջ, նոր մը առաջ Թանգարան դարձած է, ուր խոհրդարկի համալսարանէն դասախօսի մը, որ երեւան հանած է դարու խիստ դեղեցիկ որմանկար - ներ :

Ներկայիս Տրապիզոնի մէջ հաստատ - ուած են դինուորական խարիսխ մը, իսկ հրացիներ ընդարձակած եւ արդիա - նացուցած են Նաւահանգիստը 1963ին : Անոր մէկ միլիոն Թոն տպրանքի յատկութիւն կարելի է ընել հոն նե- րմուծ :

Ոսկիր (նախկին «Պաղտատի Ուխտը») Ճամբաներ պիտի չինէ Տրապիզոնէն դէպի Իրան ու Փաքիստան : Թէյի մշա - կութիւնը զարգացած է Լազերու երկրին վերջին տարիներս :

Երկրորդ հանդրուանն է եղած Էրզը - րում, Տրապիզոնէն 325 քիլոմեթր հեռու, — նախանձելի թճուղիով մը, — ծովու մակերեսէն երկու հազար մեթր բարձր : Ձմեռները ջերմաչափը ամառը քառասուն աստիճանի կը հասնի, ձմեռը զերոյէն վար 40 ° ի ներքեւ :

Էրզրում թուրքիոյ տասներորդ քաղա- քն է եղեր չուրջ հարիւր հազար բնակ- չութեամբ : Այս հինաւուրց բերդաքա - ղը բանակատեղին է Թրքական երրորդ բանակին, կովկասի դիմաց : Քառուղի կ՝ երեւոյթի եւ արեւելքի մինչեւ՝ դէպի դէպի Կովկաս, որ լքուած է դէպի, այլ դէպի Իրան եւ Հնդկաստան : Քաղաքին մեծագոյն մասը կը բակլա - նոյ հողի պիւսէ չինուած միայարկ տուներէ, ինչպէս չրջանի դիւղերունը : Միայն արդիական քաղաքի մը երեւոյ - թը ունի : Նոր ինքնաշարժերու քով կը տեսնուին անցեալ դարու յիշատակ կառ - քեր, նոյնիսկ սայլեր : Քօղածածուկ կի - նոջ կողքին կը հանդիպիս արեւմտա - կան հագուստով եւ չափազանցօրէն չը - փացած ուսանողուհիներու :

Նաւուցուած է նոր թաղամաս մը, ուր կեցած տարի բացուած է արդիական հի- ւանդանոց մը եւ այս տարի դարնան՝ համալսարան մը, Նեպրասքայի համա - գործակցութեամբ : Շէնքերը նաւուցուած են ճափոնական յատակա - պով, դիմանալու համար երկրաչար- ժումներուն :

Հանգիստի ամերիկացի եւ երկու եւրո- պացի ուսուցիչներ կը պաշտօնավարեն համալսարանի զանազան ճիւղերուն մէջ, ուր ի պատուի է եղեր նաեւ Ֆրանսերէնն ալ :

Նորմալ մինչեւ Ա· Հայաստանի տասնամեակը նոյն բարձրաբերձ լեռներն են, հարուստ արօտավայրերով, ուր կը տանին ձիեր, ոչխարներ, եղներ ու

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՊՈԿՈԹԱ ՀԱՍԱՒ

—o—

ՎԵՆԵԶՈՒԵԼԱՅԻ ՀԵՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՆԸ ՊԻՏԻ ԱՄՐԱՊՆԴՈՒԻ

Նախագահ որ կոչ եւ կինը, Պոկոթա հասան երեքշաբթի ժամը 17ին, (տեղական ժամով որ վեց ժամ տարբերութիւն ունի Ֆրանսական ժամուն հետ) : Հարիւրաւոր ոչխարի ցուցատախտակները դի - մաւորած են որ Կոլ : Ի մէջ այլոց՝ « Պոկոթա էն փիա փարա սալուտոր էլ հերոէ» : (Պոկոթա ասքի՛, հերոսը ով - չնչելու համար) :

Օդակայանին մէջ, Քոլոմպիոյ Հան - րապետութեան նախագահը, ընդունելով Ֆրանսայի նախագահը յայտարարեց .— «Կ՝ապրինք մեր պատմութեան ամէնէն մեծ ժամերը : Պատուաւած ենք եւ երախտապարտ ձեր այցելութենէն, ամբողջ Քոլոմպիոյ ազգը ինծի հետ կը պոռայ . — Փառքի օրը հասաւ : Քոլոմպիա ձեզ կ՝ողջունէ, կեցցէ՛ Ֆրանսա» :

Բարի դալուստի այս ճառին պատաս - խանելով, ըսը Կոլ չէշտած է .— « Այն ջերմ խօսքերուն մէջ, զորս արտասանե - ցիք, կը տեսնեմ խոր համակրանք մը երկրիս հանդէպ եւ չնորհակալ եմ : Թոյլ տուէք որ յայտնեմ այն յուզումը զոր կը զդամ հոս հասնելով : Էլտորատոյի այս փառաւոր օդակայանը անուն մը կը կրէ որ երազել կուտայ չատ մարդիկ : Ինք - հրդրանչան մը կայ կարծես, մեր երկու ազգերուն որոնք անած են հին աւանդու - թիւններով եւ միաժամանակ կը նային դէպի յառաջդիմութեան :

Վենեզուելայէն մեկնելէ առաջ հրապա - րակուած դեկոյցը կը չեշտէր թէ Ֆրան - սայի եւ Վենեզուելայի գործակցութիւնը պիտի ամրապնդուի : Կը յիշուի թէ Ֆր - րանսայի եւ Վենեզուելայի արտաքին քաղաքականութիւնը նոյն սկզբունքներէն կը ներշնչուի միջազգային իրաւունքի յարգանք, պայմանագրութեանց հաւա - տարմութիւն : Իրենց հասարակաց նպա - տակն է խաղաղութիւնը, համաչխարհա - յին հաւասարակշռութիւնը եւ ժողո - վուրդներու հասկացողութիւնը :

Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ ճառ մը արտասանած է դինեալ ուժերու կեդրոնը եւ յայտարարած ի մէջ այլոց . « Այն տպաւորութիւնն ունիմ որ վենե - զուելայի մէջ, սենտիքաները չատ ան - համբեր են եւ կ՝ուզեն որ խզենք մեր ա - ռեւտրական կապերը Քուպայի հետ : Գի - տեմ որ վենեզուելական սենտիքաները դժգոհ են այս կապերէն , եթէ Ֆրանսա խզէր այդ յարաբերութիւնները, այն ա - տեն Ֆրանսական սենտիքաները դժգոհ կ՝ըլլային » :

× Փրատա կը զրէ թէ տը Կոլ իր ո-

Ցաւկանչական է Արման Գասպարի այն դիտողութիւնը թէ թուրք կառավարու - թիւնը երեսի վրայ ձգած է այս չրջանը, ուր դիւղերու մեծ մասը խեղճութեան մէջ կը տուայտի : Պատճառն այն է, որ պատերազմի մը պարագային կրնայ վը- տանդուիլ :

« Արդարեւ անցեալ դարու սկիզբէն ի վեր Ռուսերն ու Թուրքերը ուժգնօրէն ի - րարու դէմ ելած են այս հողամասին տի - րանալու համար : Տակաւին վերջին պա - տերազմի վաղորդայնին Մոսկուա պա - հանջներ ներկայացուց այս հողամաս - րուն վրայ , որոնք ցարական կայսրու - թեան մաս կը կազմէին 1917ին » :

Ցաջորդ հանդրուանը՝ Կարս եւ Անի :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԶՐՕՍԱՆՔ··· ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

ՓԱՆԹԱԼՈՆ ԵՒ ՆԻԼՈՆ

—o—

Զամենայն լրնու գիաճոյս՝
Որ պիտանին խառնէ ընդ անոյշ :
ՈՐԱՏԻՈՍ, 342

Այս սիւնակին մէջ՝ սուղպարանական , բառապիտական, ուղղաղրական դասեր պիտի տանք իրրեւ ··· զբօսանք : Զը - ւարճանալով եւ ուսուցանելով : Հաճելին ու պիտանին միախառնելով : Սովորու - թիւն էր, երէկ, աշակերտներուն միտքը հարստացնել՝ լացնելով, — արդի ման - կավարժութիւնը կ՝ուսուցանէ դուարճա - յընելով :

Ցառա՛ջ, օ՛ Ցառաջականք, զբօսուցիկ իմն արտացուք զրանն առանց հառաչա - նաց :

×

Փանթալոնը դիտէ՞ք թէ ի՛նչ է : Այր մարդոց յատուկ, կէս մկնքէն վար՝ ըս - տորին անդամներուն ձեւով կարուած հագուստ մը : Հայերէն կը զրենք համա - պատասխանը՝ տարաւ : Ոմանք, նկատե - լով որ արդուկուելէ ետք տափակ ձեւ մը կ՝առնէ այս հագուստը, կը զրեն ··· տա - փատ : Սխա՛լ,— բառը երբեք կապ չունի տափակնալ բային հետ, բայց եւ այնպէս ծագումը կը մնայ քննութեան կարօտ :

Բառին ամենահին զործածութիւնը կը

քը կը դնէ Ամերիկայի «պիղնէս» մար - դուն վերապահուած դաշտին մէջ : «Ֆը - րանսայի մուտքը այդ հողամասին վրայ, հին երազ մըն է զոր Ֆրանսայի նախա - դահը կը փայփայէր » :

× Ժորժ Պիտօ, որ մէյտ Ռիօ տէ Եա - ներիօ է, յայտարարած է մամուլին .— « Քաղաքական կեանքէն քաշուած եմ : Կեանքս այսօր խաղալ կեանք մըն է եւ իմ միակ մտահոգութիւնս է, այն գիրքը զոր կը գրեմ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՐԵՄԼԻՆի մէջ առեւտր· երկու հա - մաձայնագրեր ստորագրուած են Խորհ· Միութեան եւ Արաբ Մ· Հանրապետու - թեան միջեւ : Առաջին համաձայնագիրը կարգ մը գործատուներու չինութիւնը կը նախատեսէ իսկ երկրորդը՝ Արաբ Մ· Հանրապետութեան ընկերային եւ տնտե - սական զարգացումը :

ԻՇԱՆ ՖԻԼԻՓ, որ յանուն Անգլիոյ կը նախագահէր Մալթայի անկախութեան տօնակատարութեանց հակակրանքի ցոյ - ցերու ենթարկուեցաւ աշխատաւորական - ներու կողմէ :

ՎԱՀՏԻՔ ՌՈՇԻ յայտարարած է որ Զի - նաստանի անջատողական գործունէու - թիւնը կը նպաստէ Միացեալ Նահանգնե - րու յարձակողական քաղաքականու - թեան :

ԱՄԵՐԻԿԱՑի պաշտպանութեան նախա - րարը յայտարարեց թէ ամերիկեան ռազ - մավիտական ուժերը ի վիճակի են բնա - ջնջելու Խորհ· Միութիւնը եւ համայնա - վար Զինաստանը :

500·000 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ պիտի նպաս - տաւորուին 2·50 առ հարիւր յաւելումով մը, որ կը տրուի միայն նուազագոյն ամսականներու : Այլ խօսքով ժամը 1 Ֆր· 88էն կ՝անցնի 1 Ֆր· 93ի :

ԱՄԵՐԻԿԱ մտահոգ է ոչ այնքան Ֆր - րանսական մրցակցութենէն այլ՝ այն «դէշ» ազդեցութենէն զոր կրնայ ունի Լատին Ամերիկայի վրայ : Ֆրանսայի նա - խագահը չէ վարանած ձակդիլէ ամերիկ - եան աշխարհակալութիւնը Լատին Ամե - րիկայի վրայ :

զտնենք Աստուածաչունչ Մատեանին մէջ· « Զանդրավարտիսն տարաւ է նիւթոյ բեհեզոյ» (Ել· Լթ· 28) : Երբայերէն բը- նագիրն է «անդրավարտիք կտաւեայ » : Ասկէ կը հետեւցնեն թէ հայերէն տարաւ բառը ծագում առած է կտաւ նշանակու - թեամբ երբայերէն բառէն, բայց կ՝ա - ռարկուի թէ երբայերէնի մէջ այդ բառը կը գրուի բադ, ոչ թէ բատ, եւ ոչ երբեք Տ ձգատ :

Վէճը երկար է, այսքանը բաւ է : Մի - այն թէ մի՛ մոռնաք որ հայ լեզուի մէջ փանթալոնը կը կոչենք եւ կը գրենք , տարաւ, ոչ երբեք տափատ :

Հապա ուրկէ՞ ծագում կ՝առնէ փան - թալոնը :

Սուրբ մը հայ մարտիրոսաց դիրքին մէջ, որ կը կոչուի Փանթալեոնէ, աւելի կարճ՝ փանթալոն : Այս սուրբը բժիշկ էր արհեստով : Թէեւ ծնած Նիկոմիդիա, ուր եւս նահատակուած, բայց Վենետիկցին - րը իրենց քաղաքին պաշտպան սուրբը հրո - չակած էին զայն : Այնքան որ չատ կը սիրէին իրենց զաւակները մկրտել Փան - թալոն անունով : Ահա թէ ինչո՛ւ ··· Փանթալոնները մեծ թիւ մը կը կազմէին Վենետիկի մէջ : Փանթալոն կը կոչուէր նաեւ , իտալական հին կատակերդու - թեան մը դլխաւոր դերակատարը , ծե - րուկ ու կծծի, բնիկ Վենետիկցի , որ կը սիրէր հաղնիլ, չեմ դիտեր ինչպէս ու - թեա՞ն համար, անդրավարտիք մը՝ նեղ ու երկար, միասին կպած ու փակած : Այս դերակատարին անունով, թերեւս եւ ի յիշատակ սուրբին, ժամանակ մը Փան - թալոն կը կոչուէին բոլոր Վենետիկցին - րը : Այժմ փանթալոնը ոչ մարդ է, ոչ Վենետիկցի, այլ արտաքին վարտիք մը՝ զոր կը հաղնի ամէն աշխարհաքաղաքա - ցի :

×

Հիմա քիչ մըն ալ իմնենք վար, մինչեւ ··· զուլպայ :

Ամերիկան մեղի նուէր զրկած է զուլ - պայ մը, որ ըստ իր նիւթին՝ ժամանակ մը կը կոչուէր ··· ապակեայ զուլպայ , չա՞տ թափանցիկ ըլլալուն թէ ճարտա - րարուեստական իր նիւթին համար, խելքիս հասնելիք բանը չէ այդ պարա - գան : Այժմ նոյն ձեւով կը պատրաստուին նաեւ չապիկներ :

Այս զուլպաները եւ չապիկները կը կոչուին նիլոն՝ ըստ նիւթին, կամ նայ - լոն՝ ըստ Եանքիներու լեզուին :

Բայց դիտէ՞ք թէ ի՛նչ կը նշանակէ նի - լոն կամ նայլըն :

Հնարիչը Ամերիկացի մըն է : Երկար փորձեր կը կատարէր այս Ամերիկացին՝ մրցելու համար ճափոնացիներուն հետ , որոնք հրաշալի բաներ կ՝արտադրէին ու կը վաճառէին , մինչ նորութիւն : Ի վերջոյ Ամերիկացին եւս կը յաջողի եւ կը ստեղծէ նոր նիւթ մը, որու ի տես՝ մատ պիտի խածնէին ճափոնցիք : Ուրախու - թենէն՝ բացագանչութիւն մը կը թուի ըերնէն .

Now You Lousy Old Nipponese !

Դժուար է թարգմանել այս բացագան - չութիւնը : Կրնանք ըսել .— Հիմա տեսը - ւինք, ոչլոտ ճափոնցիներ , ձեր խերն եմ անիծեր : Աւելի լաւ թարգմանողը թող դայ դաս տայ ինծի, փոխարէն ես ալ ի - րեն պիտի ցոյց տամ թէ այս նախագա - սութեան բառերուն առաջին տառերով է կազմուած նիլոն կամ նայլըն բառը , Nylon.

ԱՍՈՂԻԿ

Ց· Գ·.— Այս դասերը պիտի շարունակ - ուին, շաբաթը մէկ անգամ՝ « Զբօսանք ··· լեզուական » կոդմնակի խորագրով (ի հնումն՝ խորանագիր) : Մեր յաջորդ դասին խորագիրն է ··· « Հայ կը ծա - խեմ » : Գուշակեցէք թէ ի՛նչ բառի մա - սին է դասը : Գուշակողին՝ մրցանակ մը :

ԿԻՊՐԱՀԱՅ

ՄՇԱԿՈՒԹ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Բ· եւ վերջին մաս)

11· Հայ Գրասիրաց Միութիւն (1922–3)

Հիմնուած է ԼԱՌՆԱՔԱՅԻ մէջ: Ամէնուն Տարեգիրքը (1961, էջ 398) կը գրէ· — «Գրասիրաց Միութիւն՝ *հիմնուած է 1924ին*»: *Մինչ* Հ· Կոչնակ (1923 *Թ*· 28, էջ 884) 1923 *Յուլիսին կը յիշէ Միութիւնը* : *Հետեւաբար հիմնումը կը թուի թէ* 1922 – 3*ին է* :

Թղթակից մը կը տեղեկագրէ կիպրո – սէն.— « *Կիլիկիոյ պաղեստինեան գաղթականներու գիտակից գաւակները ... հիմնեցին* Հայ Գրասիրաց Միութիւն *մը, որ իր նպատակը ընտրած է զարկ տալ գրչի ու մտքի զարգացման, սատարել ժողովուրդի գիտական ու հոգեկան առողջութեան, ծանօթանալ հայ գրական մշակներու գործունէութեանց* » (Հ· Կոչնակ, 1923 *Թ*· 28, էջ 884, *Յուլիս*)։

Միութիւնը կը յաջողի 1923*ին լոյս ընծայել խմորատիպ թերթ մը* — Գրասէր, *գրական չաթաթաթերթ*, (Հ· Կոչնակ, *անդ*)։ *Մեր հաւաքածոյին մէջ չունինք «Գրասէր»ը* :

Աղեքսանդրիոյ (Եգիպտոս) *մէջ լոյս տեսնող «Մասիս»* (1924, *Յունիս* 14) *կը գրէ*· « *Հայ Գրասիրաց Միութիւնը կ'ունենայ կանոնաւորապէս ժողովներ եւ պարբերաբար կուտայ ներկայացումներ ... նախաձեռնեց Ադ*· *վարժարանի սրահին մէջ գիշերային վարժարան մը, ընթերցարան մը եւ կիրակնօրեայ լսարան մը բանալու* »։

Միութիւնը 1931*ին կը վերածուի «Հայ Ակումբ»ի*: 1960*ին ունէր* 70 *անդամ եւ « Տիկնանց Օժանդակ Մարմին» մը վաթառուն անդամուհիներով* : *Ակումբի վարչութիւնը կը կազմէին*·

Գէորգ Նահապետեան՝ առենապետ,
Կիրակոս Վայվայեան՝ առենադպիր,
Վարդգէս Սարաֆեան՝ դանձապետ,
Գէորգ Գէորգեան :

Յարութիւն Շատարեւեան (Ամէնուն Տարեգիրք, 1961, էջ 398)։

12· Հայախօս Միութիւն (1922–3)

Գաղմուխեան Թուական չի յիշուիր : 1924ին «*Հայ Գրասիրաց Միութեան* » *հետ համագործակցաբար կ'աշխատէր* (Մասիս, *Աղեքսանդրիա* 1924, *Յունիս* 24)։ *Միութիւնը* 1926*էն սկսած կը հրատարակէ «Լուսաբիւր » անունով ամսագիրը մը, որ շարունակուած է մինչեւ* 1928։ *Վիճննա ունինք ամբողջ հաւաքածոն* :

13· Աշխատաւորական Միութիւն (1922 – 3)

Լառնաքայի (Կիպրոս) «*Արաքս*» (1941 *Թ*· 1) *թերթը* 1924 *Մայիս* 16*ին կը գրէ*· «*Նիկոսիոյ մէջ վերջերս նոր միութիւն մը կազմուած է «Կիպրահայ Աշխատաւորական Միութիւն անուան տակ, նպատակ ունենալով օգնել կիպրահայ մը – տաւոր, բարոյական եւ ֆիզիքական զարգացման»*։ *Ուրիշ տեղեկութիւն չունինք*։

14· Հայ Քրիստ· Եղբայրակցութիւն (1922–3)

Վերոյիշեալ հայ թերթը ըսելէ յետոյ թէ «Նիկոսիոյ մէջ վերջերս կազմուած է «Հայ – Քրիստոնէական Եղբայրակցութիւն»ը՝ կը չեշտէ Ընկերութեան նպատակը· «*իրենց օրինակելի կեանքովը կ'ուզեն ազդել հայ ժողովուրդին վրայ* » (Արեւմտ, 1924 *Թ*· 1)։ *Ընկերութեան անդամ կրնան դրուիլ բոլոր Հայերը*(անդ)։

15· Հայ Ուսանողաց Միութիւն (1923 – 4)

Լոկ անունով կը յիշէ Ա· *Ալպոյաճեան* 1926*ին* (Ամէնուն Տարեցոյցը, 1927, էջ 239)։

16· Հայ Լեգէոնական Միութիւն (1923 – 4)

Վերինին պէս լոկ անունով յիշուած 1926*ին* (*անդ*)։

17· Տիկնանց Աղբատախնամ Միութիւն (իբր 1930)

Կիպրոսի Առաջնորդ Պետրոս Արք· *Սարաճեան կը գրէ* 1939 *Փետրուար* 1*ին* ·— «*Քանի տարիներէ ի վեր Աղքատախնամ Մարմին մը կազմած եւ նիւթապէս կը նեցուկ կ'ըլլայ Նիկոսիոյ մէջ*» (*Հայ Աղքատախնամ Մարմին Նիկոսիոյ*, *Նիկոսիա* 1939, էջ 3)։

Հաւանօրէն այդ «Աղքատախնամն » է որ 1937 *Հոկտ*· 22*էն սկսած՝ յետագայ վարչութիւնը ունեցած է* ·

Տիկ· *Մառի Մ*· *Մելիքեան՝ առենապետուհի*,
Օր· *Ալիծ Մ*· *Սուլթանեան՝ առենադպրուհի*,
Տիկ· *Աստղիկ Վ*· *Գուլումճեան՝ փոխառենադպրուհի*,
Օր· *Նուարդ Ա*· *Իւթիւճեան՝ դանձապահ*,
Տիկ· *Արաքսի Յ*· *Քիւչիւքեան՝ փոխդանձապահ*, (*Հայ Աղքատախնամ Մարմին Նիկոսիոյ*, *հաշուետուութիւն* 1937 – 38, *Նիկոսիա*, 1939, էջ 2)։ *Միութիւնը ունեցած է մուտք* 657 *ոսկի եւ ելք՝* 444 *ոսկի* (*անդ՝ էջ* 3)։

1960–1*ին Միութիւնը ունէր հետեւեալ վարչական կազմը* ·

Տիկին Մառի Մելիքեան,
Տիկին Խորէն Ա· *քհնյ*· *Գաղիկեան*,
Տիկին Ալիս Կէօչէրեան,
Տիկին Հեղինէ Ուզունեան,
Տիկին Վերոնիքա Մահտէսեան,
Տիկին Զապէլ Սիմոնեան,
Տիկին Պերճուհի Մանկոյեան :
Տիկին Հռիփսիմէ Գէորգեան (Ամէնուն Տարեգիրք, 1961, էջ 395)։

18· Հայ Երիտասարդաց Միութիւն (1934)

Հիմնուած է Նիկոսիոյ մէջ 1934*ին* : 1955*ին սկիզբը տօնած է իր քսանամեակը* (Ցարաջ, *Փարիզ* 1955 *Թ*· 7601)։ *Միութիւնը միեւնոյն տարին Մարգական Միութիւն մը եղած է, ունեցած է Ակումբ*, *Գրադարան՝* 1500 *գրքերով եւ Ընթերցարան*: 1960 – 1*ին իր վարչութիւնը կը կազմէին* ·

Փիրայր Տէր – Ասեփեան,
Անահիտ Մահտեսեան,
Ղազարոս Յակոբեան,
Վահան Մահտեսեան,
Մանուէլ Փաստրմաճեան,
Կարպիս Խաչիճեան, (Ամէնուն Տարեգիրք, 1961, էջ 389)։

19· Հայ Կանանց Կիլիկեան Միութիւն (1938)

Կազմուած է 1938*ին եւ է օժանդակ մը «Հայ Երիտասարդաց Միութեան »* (Ամէնուն Տարեգիրք, 1961, էջ 393)։

20· Տիկնանց Աղբասախնամ Միութիւն (իբր 1945)

Հիմնուած է Լառնաքա (Կիպրոս)։ 1961*ին ունէր ութսուն անդամ եւ իր վարչութիւնը կը կազմէին հետեւեալները*·

Տիկին Հերանոյշ Նահապետեան՝ առենապետուհի,
Օր· *Վարդուհի Քէչիչեան՝ առենադպրուհի*,
Տիկին Արաքսի Ազիրեան՝ դանձապետուհի,
Տիկին Արշակուհի Տէր – Առաքելեան,
Տիկին Շաքէ Զաքմաքճեան (Ամէնուն Տարեգիրք, *անդ՝ էջ* 399)։

Թղթակից մը կը գրէ որ կիպրոսի մէջ ամէնէն շատ Մշակութային Ընկերութիւն ունեցողները Հայերն են :

Հ· ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԱՅՆՃԱՐ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՄԷՋԷՆ

Ա·

Ամէն տարի այս Թուականին, Այնճարի մէջ տեղի ունեցող համազգային խրախճանքներն ու կրօնական հանդիսու – թիւնները եւ Պէյրութի ու շրջակայ Հայութեան այդ հանդիսութիւններուն հանդէպ ցոյց տուած խանդավառ մասնակ – ցութիւնը նկատի ունենալով եւ դիտնա – լով այդ բազմութիւններուն անծանօ – թութիւնը Այնճարի պատմահնագիտական կարեւորութեան, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ դարերով դրաւած քաղաքական ու մշակութային դիրքին, պարտք սեպեցինք գրի առնել այս յօդուածը, որուն առա – ւելապէս պէտք է խորապէս հետաքրքիր ըլլան Մուսա Տաղի քառասուն օրերու մեր անմահ հերոսներն ու անոնց զաւակ – ներն ու թոռները:

Բազմահարիւր հազար դարերու կեանք մը ունեցող մեր աշխարհը, բնութեան թէ մարդկութեան վերաբերող թաքուն ու անտեսանելի, չօչափելի ու տեսանելի, երբեմն անիմանալի ու խորհրդաւոր, երբեմն բարդ ու կնճռոտ, համելի կամ չատ անգամ անախորժ, արիւնալի ու արհաւրալի դէպքերու եւ եղելութիւններու հիւսք մը ունի:

Մեծ ուղեղներու եւ մեծ սրտերու հա – մար ազգային սահմանները նեղ եկած եւ պղպջատեայ օդակի մը նման սեղմած են անոնց պարանոցը՝ խեղդելու աստիճան :

Աւսր իրրեւ բնական արդիւնք, պոթ – կալով, ընդոստ դուրս նետուելով ազգային սահմաններու զծէն արշաւելով երկրէ երկիր, խորխոխ նետած են ուրիշներու կուրծքին վրայ :

Հարկ չկայ պատմութեան էջերը թերթատելով յիշել մէկ առ մէկ անունները Արեւելքէն Արեւմուտք եւ Արեւմուտքէն Արեւելք խուժող ազգերու եւ ցեղերու : *Հին պատմութեան մէջ ամենավերջինները էն եղան Մակեդոնացիները, Հռոմայեցիները եւ Հայերը* :

Աղեքսանդր Մակեդոնացի մինչեւ Հնդկաստան քալելէ յետոյ, դինուորական պատճառներով ինքզինքը բաբելոն վերադառնալով, Նարուգոթոնոսորի պալատին մէջ մահ – կանացաւն կնքեց 323 (Ն· Ք·) *թուականին*: *Աղեքսանդրի մահով, կայսրութիւնը բաժան բաժան ըլլալով Մերձաւոր Արեւելք Սելեւկեաններուն բաժին ինկաւ*:

Սելեւկեանները ի մէջ այլոց փիւնիկէի վրայով տիրապետելով, մօտաւորապէս դար մը իշխեցին (198 – 82 Ն· Ք·)։ *Կայն տիրապետութեան այդ շրջանը տնտեսական ու քաղաքակրթական անվերջ կռիւներու պատմութիւն մը եղաւ*: *Ներսը, դանազան տարրերու իշխանատենչութիւնը եւ դուրսը՝ երկրին վրայ աչք տնկող յափշտակիչներուն յարաւ – պրդումները, ինչպէս նաեւ վարչութեան յոռի կազմակերպութիւնը պատճառ դարձան պետութեան կործանման*: *Հարաւէն Երրայեցիները, Յորդանանի Ղպտիները՝ Արեւելքէն եւ Պարթեւները հիւսիսային Արեւելքէն, վաչկատուն ցեղերու օժանդակութեամբ ներս խուժելու առիթի կը սպասէին* :

ՅՕՐԷՍԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վիվիանի չատ լաւ կը ճանչնար երես – փոխանական Ժողովի մթնոլորտը, քանի որ քանի տարիէ ի վեր հոն բազմած էր իբրեւ Նրդ Թագաւոր երեսփոխան : Արդարեւ, այդ օր ալ չէր սխալած, ալեկոծ էր Պուրպոնի Պալատին ներքնամասը :

Յօրէս հասած էր ժամը երկուեւկէսին : Բազմութիւնը լեցուցած էր ժողովասրահը :

Պարէս կը հասնի իր կարգին եւ արհամարհոտ կ'անցնի Յօրէսի քովէն : Անցած են այն ժամանակները ուր ան իր « Քայիէ »ներուն մէջ կը գրէր թէ «խորհրդարանին մէջ երկու բոցեր կան՝ Յօրէս եւ Մէօն··· ես սակայն, կը նախընտրեմ հրէշ Յօրէսը ···»: Իսկ հիմա Պարէս կը մտածէ (եւ կը գրէ ալ) Մօրասի հետ միասին, թէ «Յօրէս Գերմանիոյ ծախուած հասարակ աղջիկ մըն է ···»:

« *Աղջիկը* », *սակայն, իր գերազոյն ուժերը նետած է այդ պահուն խաղաղութեան համար մղուած ճակատամարտին մէջ* :

Շնչասպառ, արիւնը երեսը խուժած, վիշտն եւ յոգնութենէն խելակորոյս, կարելի է ըսել հոգեվարք վիճակի մէջ, Յօրէս կը վազէ խորհրդարանական մէկ խումբէն միւսը, թախանձելով, համոզելով, սպառնալով ···

Այդ պահուն կը հասնի Ֆրանսայի կըրթական նախարարը՝ Օկանեոր, ձեռքը հեռագիրներու տրցակ մը :

— Գերմանիան կտրած է բոլոր հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները եւ գրաւած է արեւելեան սահմաններու բոլոր կամուրջները : Ընդհանուր զօրակոչի կը սպասուի Պելժիոյ մէջ, «Պերլիներ Թակեպլաթ » կը գրէ ·— « *Ռուսիա եւ իր դաշնակիցները պէտք չէ վայրկեան մը իսկ կասկածին որ Գերմանիա վճռած է երբեք չընկրկիլ ռուսական սպառնալիքին առջեւ* ···»:

— Անկարելի է, անկարելի է, կը մռնչէ Յօրէս :

Քրտինքը չնարաւած է անոր ճակատը ու պղտորած իր ակնոցներուն ապակի – ները : Կը դիմեն լրագրողներուն եւ ե – լեփոխաններուն : Ընդհանուր թոհ ու բոհին մէջ տրիբունը կը վերագտնէ իր մեծ օրերու ստենաորեան ձայնը, ու կը գոռայ ·

— Անկարելի է ··· Մի՛թէ՞ համաշխարհային պատուհաս մը պիտի ստեղծենք միայն ու միայն Իզվոլսքիի(*) համար···

(*) Իզվոլսքի· այդ օրերու Փարիզի ռուսական դեսպանը :

Վրայ կը հասնի Մալվին : Յօրէս անմիջապէս դադրեցնելով իր ճառը, կը դիմէ ներքին նախարարին :

— Պէտք է դարձեալ բանակցիլ, կը գոռայ տրիբունը, պէտք է ըսել Ռուսաստանին վճռականապէս թէ սպառնալ – ցող ընդհարումին մէջ Ֆրանսան է որ պիտի կրէ ամէնէն ծանր հարուածը, եւ այդ իսկ պատճառով ալ մեր երկիրը իրաւունք ունի պահանջելու իր դաշնակիցէն որ կարելի եղածին չափ հետեւի Անգլիոյ ցոյց տուած ուղղութեան :

— Գերմանական ֆրիկակեփահրցուղ – թանտ յայտարարած է, կը գոչէ ձայն մը : Շէօն տեղեկացուցած է Վիվիանիին :

— Առիկա ընդհանուր զօրակոչ կը նշանակէ, կը բացականչեն ուրիշներ :

— Ոչ, կը գոռայ դարձեալ Յօրէս, ֆրիկ կը նշանակէ պատերազմ, կեֆա – հըրցուշքաանտ՝ վտանգի պահ : Արդ, այդ բառը կը նշանակէ ճշդրիտ կերպով՝ պատերազմական վտանգի պահ :

Կ'ուզէ դիմել խորհրդարանի բառարանին, բայց բառը գոյութիւն չունի հոն : Տօքթ· Փուանքվէն իր տունէն կը բերէ ուրիշ բառարան մը, ուր կը հաստատուի թէ Յօրէսի բացատրութիւնը ճիշդ է :

Կը շարունակէ բացատրել, խօսիլ, սակայն հետզհետէ համոզում կը գոյացնէ թէ ինքը մտիկ ընող չկայ ···

Այն ատեն վերջին խօսքի դրոհով մը, դառնալով Մալվիի, Յօրէս կ'աղաղակէ·

— Իմ՛նչ, պարոն նախարար, թո՞ղ պիտի տաք որ Յեղափոխական Ֆրանսան հետեւի մուժիճներու ···

Բայց քանի մը բաբեկամներէ, բոլորը տակաւ կը հետանան իր չուրջէն, մինակ կը թողլով զինքը: Կը զգան որ ան պարտուած է պատմութեան առջեւ, ինք պայքարած էր խաղաղութեան համար, բայց այդ պայքարի ընթացքին խաղաղութիւնն էր որ պարտուած էր: Հաւատացած էր ընկերվարական Միջազգայինին, բայց այդ պահուն, ընկերվարականները դաշնակից էին ազգայնականներ ···

Քրտնաթաթախ, չնչասպառ, վերջին պոթկումի մը կ'ունենայ :

— Պիտի գրեմ նոր կ'ամբաստանեմ որ մը···: Կ'ամբաստանեմ Ռուսաստանը պատերազմ կը ցանկայ ··· Կ'ամբաստանեմ Ֆրանսան որ չի կրնար արգիլել այդ նեմ ··· Կ'ամբաստանեմ բոլորը ··· Ամբողջ դիւերը պիտի անջրանը ··· Մխակ փրկութեան միջոցն է ··· նեմ ··· Մխակ փրկութեան միջոցն է ···

Նուիրական աշխատանքի մը լծուելու հետանկարը պահ մը կը հանդարտեցնէ իր ջիղերը : Ամբողջասաւն երթալէ առաջ, կը փափաքի անդամ մը եւս ընկերական պատգամաւորութեան : Լուրը անցած, դիմել կառավարութեան : Վիվիանին մեզ տեսնել չուզեր, կ'ըսէ պատգամաւորներէն մէկը, Պէտուս : Ապէլ Ֆէրրին է որ պիտի ընդունի մեզ :

(5 Շար·)

ԿԵՑՈՒՈՂ ** ՎԱԳԻՆ **

Ա. ՆԱՀԱՊԵՏՅԱՆ

Ամեն առավոտ, երբ Կեցուղ Վագինը արթնանում էր, նրա առաջին մտածումը լինում էր այն, թե ինչպես կարելի է ավելի շուտ հագնվել, որ ժամանակ չկորցնի։ Ամեն առավոտ նա ուզում էր ավելի շուտ հագնվել, քան երեկ։ Եվ ամեն առավոտ նա ավելի ուշ էր հագնվում, քան երեկ։ Ամեն առավոտ նա ավելի ուշ էր հասնում գործարան, քան երեկ։ Ամեն առավոտ նա ավելի ուշ էր գալիս

Պ. Նուպար Նիկողոսեան, Այրի Տիկին Շողիկ Դերձակեան, Տիկին Գոհար Գաբրիէլեան, Տիկին Գըլըճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Դերձակեան եւ զաւակը՝ Իզապէլ, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Մօրօ եւ զաւակը՝ Էրիք, Տէր եւ Տիկին Է. Թոմսըն (Քանատա), Ինչպէս նաեւ Վարդեան (Աւստրիա), Զիլինկիրեան (Պոլիս), Աւետեան (Մարսէյլ), Ադէմ-եան (Մարսէյլ) ընտանիքները եւ Պ. Տ. Զրաքեան (Ամերիկա) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ աղգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

(ծնեալ Գաբրիէլեան)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի առաւօտ, Սեպտ. 21ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 24), ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Անիէռի Նոր-Գերեզմանատունը (Քաթր-Ռութ):

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

4, Rue Jean Jaurès
BOIS-COLOMBES (Seine)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿՐԸՆՈՂԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տէր-Կոմսեանի եւ զաւակներուն իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր Բաբգէն Տէր-Կոմսեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ-Անթուանի Ս. Թաղէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. Նշան Յակոբեանի զաւկին մկրտութեան առթիւ Մուշեղ եւ Արթաքի Յակոբեանէ 30 ֆրանք, Ոսկան Յակոբեանէ (Կըր-նոպլէն) քսան, Նշան Յակոբեանէ 10 ֆր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ իր հիմնած Հայերէնի Դասընթացքը վերսկսած է, ուստի չըլլեմք Տիկին Ս. Թորոսեանի, Բարեգործականի սրահին մէջ, 5, Բիւ Փափեր, Զորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր, ժամը 18–21, երկու սեռէ աշակերտներու համար, վարչութիւնը կոչ կ'ընէ ծնողքներուն՝ հոգածու ըլլալ իրենց զաւակներուն հայերէն ըրլկարդալ սորվելուն, անոնց առիթ տալով օգտուելու անվճար դասաւանդութենէն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Հրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օքէլի հանդիսասրահին մէջ:»

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՂՔ ԵՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Արծիւ» ակումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան:

Այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

Նիւթ՝ Նոր Սերունդի կոչումն ու պարտականութիւնները:

Կը հրաւիրուին բոլոր Նոր Սերնդականները եւ համակիրները:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Սեպտեմբեր 27ին, Կիրակի եկեղեցւոյ Տօնին առթիւ աւանդական մատաղօրհնութիւն պիտի կատարուի: Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին նիւթապէս մասնակցիլ, թող հաճին իրենց նուէրները ղրկել Պ. Ա. Մարտիրոսեանի, 27պիս, Բիւ Սէն Ժիւսթ, Առնուվիլ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը վերաբացուեցաւ Հինգշաբթի:

Արձանագրութիւն, դասարաններու բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Վահրամ Կ. Միսքիկի կողմէ:

Փափաքելի է որ Պօմոնի եւ շրջակայքի հայ ծնողքները փութան արձանագրել տալ իրենց զաւակներն ու չզրկել զանոնք՝ մայրենի լեզուի ուսումէն:

×

Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը եւ տեղւոյս կապ. Խաչի վարչութիւնը մի-ասնաբար կը ծանուցանեն թէ 1964–1965 տարեշրջանի միօրեայ հայերէն լեզուի դասընթացքը կը սկսի 1964 Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 8·30–11·30: Կը դասաւանդէ Գուրգէն վրդ. Թրթռեան: Արձանագրութեանց համար դիմել եկեղեցի, յառաջիկայ երկու կիրակի օրերը, առաւօտեան ժամը 9–12:

Իսկ հայերէն լեզուի դիշերային դասընթացքի հետեւողներուն համար, դարձեալ Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ ամէն Հինգշաբթի դիշեր ժամը 8–9:

Դպրոցի բացման հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները:

ՏԷՍԻՆ

Կապ. Խաչի Տէսինի «Ապպային» ղըպրոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի կէսօրէ եւ քը ժամը 2ին: Կը խնդրուի ծնողքներէն այդ օրը ղպրոց առաջնորդել իրենց երախաները:

Արձանագրութեանց համար դիմել ուսուցիչ Պ. Գեղամ Կանանեանի, ղպրոցին սենեակը՝ Հինգշաբթի 17 եւ Շաբաթ 19 Սեպտեմբեր, կէսօրէ եաքը ժամը 2էն մինչեւ 6, եւ յաջորդ շաբթու նոյն օրեր-ուն ու ժամերուն:

ՓԱՐԻԶ

Ալֆորվիլի հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին այս Հինգշաբթի (24 Սեպտեմբեր) առաւօտեան ժամը 9ին: Կը խնդրուի ծնողքներէն որ արձանագրել տան իրենց զաւակները վերոյիշեալ օրը, Բիւ տը Լիէժի ղպրոցը:

ԼԻՈՆ

Լիոնի Աղգ. Միութեան կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի Հայութեան, որ Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի օրուընէ դասընթացը կը վերաբացուի: Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն, օր առաջ արձանագրել իրենց զաւակները, Աղգ. Տան ղրասենեակը, քարտուղար Պ. Թը-րպոշի մօտ, ժամը 10էն 12 եւ կէսօրէ եաք՝ 4էն 7:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Աւոյի քոյրը՝ Սանդուխտ կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Թէրզեան Աւօ Սարգսի. Ծնած 1909ին: Մօր անունը Անուշ, եղբօր անունը Արտաշէս, կնոջ անունը Աշխէն, երախաներու անունները Յասմիկ եւ Այտա: Հասցէ՝ Ռուստաւէլի 41, Երեւան:

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն կազմակերպած է ընկերա-համակրական դասախօսութիւն մը, որ տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8·30ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պէօ:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

Նիւթ ունենալ՝ Հայաստանի ներկայ իրականութիւնը:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԻԼ.— Հ. Յ. Դ. վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21·30ին սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21-ին Ակումբի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԻԼ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ենթակոմիտէները եւ խումբերը.—

Քրիստափոր ենք. եւ Շ. Միսաէեան խումբ, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին:

Զաւարեան ենք. այս Շաբաթ ժամը 20·30ին:

Համազասպ խումբ.— Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին:

Ընկեր Կարօ խումբ.— Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին:

Վարդանդեան խումբ.— Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին:

Վարուժան խումբ.— Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին:

Վռամեան ենք.— (4 Հոկտ.) կիրակի կէսօրէ եաք ժամը 3ին:

Մուրատ խումբ, (4 Հոկտ.) կիրակի կէսօրէ եաք ժամը 4ին:

Հայաստան ենք. (3 Հոկտ.), Շաբաթ, ժամը 20·30ին:

Ակնունի ենք. (28 Սեպտ.) այս երեքշաբթի ժամը 20·30ին:

Նիկով Դուման խումբ, (4 Հոկտ.), կիրակի կէսօրէ եաք ժամը 3·30ին:

Գէորգ Զաւուշ խումբ, (11 Հոկտ.), կիրակի կէսօրէ եաք ժամը 3ին:

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւաջանութիւնը	7 ֆր. 7 ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (քանաստեղծ.)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ	կարքը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՋԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՋԴ	40 ֆ.	միջնէ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 ֆ.	միջնէ 1/8 սիւնակ		
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՑՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 ֆ.	»	»	»
«ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	5 ֆ.	»	»	»
ԾԱՒՈՒ Է	25 ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշգրտուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՀԱՅՐԱԼՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ VENDREDI 25 SEPTEMBRE 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՀԱՅ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10118 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — Nº 10.118

ՕՐՈՒԱՆ ՀՕՍՔԸ

ԿԱՐՍ ԵՒ ԱՆԻ

1945ին Մոսկուա ընդունած յայտարա– 1925ին կնքուած ռուսեւթուրք բարե– ական դաշնագիրը , որ նորոգելի էր ար– ին անգամ մը : Նորոգուած էր 1947ին « Թրումընի վարդապետու– ն ալ Ամերիկայի պաշտպանութեան ամանները երկարեց մինչեւ Թուրքիա , ուած էր Թուրք կանգնելու համայ– ութեան ծաւալման դէմ դէպի ա – ն ափերն :

Այդ օրերէն սկսեալ Թուրքիոյ արեւել– նամարդներու սահմանամերձ հոգա – ը զարձան արդիւնաւէտ զօսի եւ ան– ան բանակի խիստ հսկողութեան : Օսար դիտորդներ , նոյնիսկ ներ իրաւունք չունէին մօտենա– զինուորական զօսի նկատուած նա – ներուն , առանց մասնաւոր արտօ – եան , որ դժուար էր ձեռք բերել : 1963ի Նոյեմբերէն ի վեր էրզրում – չքանէն — մինչեւ խորհրդային մանակոլտը — արգելքը վերցած է , ան պինուորական խիստ հսկողու – ն ենթարկուած են քրտաբնակ եօթը ներ , — Ուրֆա , Մարտին , Տի – քր , Սղերդ , Պիթլիս , Վան եւ Հէք– , որոնք սահմանակից են Սու – , Իրաքի եւ Իրանի :

ան Գասպար էրզրումէն անցած է բերդաքաղաքը , որ ո՛չ մէկ հրա – ր ունի : Ամբողջ թաղ մը մը– ած է այն վիճակին մէջ, ինչպէս էր – 1920ի կռիւներէն վերջ , ցարա – վարչաձեւի առեղուան չէնքերով , ոնցնելով եւ կիսովին քանդուած և– ններով : Ա· Միութեան մօտիկու – ն ակներեւ է շատ տեսակէտներով : ան անդրանատոլեան երկաթու – վերջաւորութիւնն է , մեւնոյն ժա – ակ սկիզբը՝ ռուսականին , աւելի զիներով : Շաբաթը երկու անգամ մը կը մեկնի Կարսէն դէպի ա – , Անդրկովկասի ճամբով :

արսէն վերջ Անի , յիսուն քիլոմեթր ն, — սահմանագլուխին ծայրա – :

Մինչեւ դարուն Հայաստանի թաղա – ներուն փառաշուք մայրաքաղաքը ալ քաղաք մըն է այսօր », կ'ըսէ գասպար , որ դիտել կուտայ թէ չ մնացած ժամանակի բանաս – ներուն երած « հազարումէկ եկե – ներէն : Մասամբ կանգուն են մի – կմ երկվեցեակ եկեղեցիներ եւ պա– ները : Տեսարանը ընդվզեցուցիչ է : երթին , տասներորդ դարուն 200-000 ի հաշուող Անին ծածկուած է եր – տուներով եւ ուղտափուշերով : Ա. – ներու մէջէն կը ցցուին մութ կար– ծայրեր , որոնց ստորոտէն կը հոսին աչխարհները իրարմէ բաժնող դէ – քնորակ ջուրերը : Միւս եղերքին կը նշմարուին Սորհրդային Հայաս– ի զինուորական պահականոցները :

Անի մը տարիէ ի վեր հնախոյզներ ի ներողներ յաճախ հետաւոր երկիր– ն եկած , ուխտի կ'երթան դէպի Անի , զինելով ճամբորդութեան բոլոր դժ– ութիւններով : Ա· Միութեան մօտիկու – ն ակներեւ է շատ տեսակէտներով : ան անդրանատոլեան երկաթու – վերջաւորութիւնն է , մեւնոյն ժա – ակ սկիզբը՝ ռուսականին , աւելի զիներով : Շաբաթը երկու անգամ մը կը մեկնի Կարսէն դէպի ա – , Անդրկովկասի ճամբով :

արսէն վերջ Անի , յիսուն քիլոմեթր ն, — սահմանագլուխին ծայրա – :

Մինչեւ դարուն Հայաստանի թաղա – ներուն փառաշուք մայրաքաղաքը ալ քաղաք մըն է այսօր », կ'ըսէ գասպար , որ դիտել կուտայ թէ չ մնացած ժամանակի բանաս – ներուն երգ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ

(Դ· եւ վերջին մաս)

Մեր ձեռքն անցած խազգիրքերը 22 են, որոնց իւրաքանչիւրի մէջ պարունակուած եղանակների համեմատութիւնը, ցանկը թողնում ենք մի այլ անգամուան : Այժմ յառաջ ենք բերում այստեղ նոցա այբբենական եւ ութ ձայնի բաժանմունքով ընդհանուր ցանկը :

Այս եղանակներից 70ի այբբենական ցանկը գտնւում է նոյնպէս Ալիշանի Սիսուանի մէջ (էջ 254), բայց յայտնի չէ թէ սոքա ինչ ձայնի կամ եղանակի են պատկանում : Ալիշանի գտածներից հինգը մէջ նշանակեցինք երկու աստղանիշով, սոքա մեր խազգրքի մէջ չկային: Այս հինգ եղանակը չկարողացանք տեղաւորել ութ ձայնի բաժանման մէջ, որովհետեւ չգիտէինք թէ նոքա ո՞ր ձայնի մէջ են պարունակւում, իսկ մնացած 65ը, որ գտնւում էր մեր 22 խազգրքի մէջ, տեղաւորեցինք եւ մէկ աստղանիշ գրինք այն բոլոր եղանակների առաջ, որոնք չըկան Ալիշանի ցանկի մէջ :

Այդ խազգիրքերի մէջ կան եւ այնպիսի եղանակներ, որոնք թէպէտ ձայնագըրած են հին խազերով, բայց լուսանցքում եղանակին համապատասխանող անունը չենք գտնում, այլ նորա տեղ մի երկար գիծ է գրած: Երբեմն արտագրողը կամ չէ գտել եղանակի անունը կամ իրբեւ իրան լաւ ծանօթ համարելով բաց է թողել եւ զանց առել : Անանուն եղանակների թիւն է, մեր խազգիրքերի մէջ, քսանեւմէկ :

ՄԱՆՐՈՒՍՄԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐՆԻ ԱՅԲԲԵՆԱԿԱՆ ՑԱՆԿԸ

(ՅԱՌԱՋ·— Տպագրական դժուարութեանց պատճառով՝ զանց առած ենք աստղանիշերը) :

Աղաչանք, աղաւնեկ, այսաւրմտանէ, անմեղուկ, անձեղն, անձէթ, աչակերտ, առաւօտերգ, առեղն, առիւծ, արծիւ, արջն, աւելի, բաղէ, բղեշխ, բերդ, բոռ, բրաւոր, Գաբրիէլ, գալստեան, գայլ, գետ, գզած, գոճնակ, գոյնիկ, գուսնակ, գռուզ, գալրուկ, գարբին, եզնակ, եկեղեցւոյ, երկաթ, զաւճառող, զողատող, թագաւոր, իմաստնակ, իրեցկին, լալկան, խաբուսիկ, խաչի, խաւսող, խեղճի, ծիծեռն, ծնծղայ, ծովցի, կակղոտ, կաղ, կատուն, կարմիրվանեցի, կիրակամտի, կիրառսերէց, կողեռն, կրետ, կըցխակ, հաս, հաւատուոր, հաւրնձի, հիեանդ, հոռոմ, հոռմակ, հովիւ, ձաղն, ճիշող, ճոխ, մակեդոնացի, մամկոն, մառեղ, մաստնակն, մատն, մեծղլուխ, մեղուն, մեռելքաշ, Միքայէլ, Մշեցի, Մովսէս, յաւնեղն, յեղմն, յեղմուկ, յետքաշն, յովանիսուկ, նաւ, շահեան, շաւառն, շնորհազարդ, ոչխար, ովէսս, ուղտն, չիտ, չոր կամ չորուկ, պարնկուլ, պիծակ, ջահրիկ, ջաղացք, ջորէքաշ, ջուլահակ, ռամվար, սայլ, սարկաւագ, Սերոբէ, Սուրբ Նշանեցի, ստեղն, սըրինկ, վարուժնակ, վարսեղն, վոգտատէք, տանուտրակ, տարածումն, տարունեցի, տաւպտաւպայ, տժգոյն, տիրոցի ձագ, տուկատ, ցինայ, փող, փորակ, քնքշակ :

Այս ցանկի մէջ պարունակուած եղանակների թիւն է 129, բայց տաղարանների, երգարանների, գանձարանների եւ այլ գրքերի մէջ յիշուած են մի այլ երկուսն եւս արեւելցի եւ խոսրովային, այս երկուսն ու 21 անանուն եղանակները գումարելով նախընթացի հետ՝ բոլորի գումարը հասնում է 152 :

Բայց այս թիւը ճիշդ չափի տեղ չէ կարող ծառայել, որովհետեւ կան եղանակներ, որոնք այլ եւ այլ անունով են կոչւում զանազան տեղեր, իսկ անուններից մեծագոյն մասը համաձայնում է ցանկի եղանակներին : Եթէ առ առաւելն կրկնուող եւ համաձայնող եղանակների թիւը հաշուենք մինչեւ 32, կը մնայ զուտ եղանակ 120, համարեա տաճկական եղանակների չափ :

Այժմ տեսնենք թէ ցանկի մէջ մնող եղանակները բուն ութ ձայնի մէջ ի՞նչպէս են դասաւորւում եւ ամէն մէկինը քանի՞ են :

ՈՒԹ ՁԱՅՆԻ ՆՐԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՁ· առաջին ձայն :

1·— Գզած, գզածն, գզզած, գզզածն : 2·— Կիրակամտի : 3·— Իմաստնակ, մաստնակն : 4·— Անմեղուկ, անմեղուկն, անմեղ, 5·— Խաւսող, խաւսողն : 6·— Ձագ, ձագն, 7·— Մամկոն, մամկոնն : 8·— Ձագ, ձագն : 9·— Հիւանդ, հիւանդըն : 10·— Գուսնակ, գուսնակն, գուսան : 11·— Հոռոմ, հոռոմն : 12·— Ջուլահակ, ջուլահակն, ջուլհակ, ջուլահ : 13·— Փորակ, փորակն : 14·— Հոռմակ : 15·— Մովսէս : 16·— Աշակերտ : 17·— Բրաւոր : 18·— Երկաթ : 19·— Պիծակ : 20·— Բոռ : 21·— Ծիծեռն Հաթեռբեցի : 22·— Աւելի, աւե : 23·— Դալրուկ :

ԱԿ· առաջին կողմն :

1·— Գռուզ, գռուզն, գըռուզն : 2·— Ցինայ, ցինայն, ցինա : 3·— Եկեղեց, եկեղ, եկե, եկ : 4·— Քնքշակ, քնքշակն : 5·— Գոճնակ, գոճնակն : 6·— Աղաւնեկ, աղաւնեկն, աղօնեկն, աղաւն : 7·— Ծովցի, ծովցին, 8·— Ջահրիկ, ջահրայն, ջահրեկն : 9·— Մեռելքաշ : 10·— Զողատող : 11·— Տարունեցի : 12·— Վոգտատէք :

ԲՁ· երկրորդ ձայն :

1·— Կատուն, կատու : 2·— Ջորէքաշ, ջորէքաշն : 3·— Արծիւ, արծիւն : 4·— Ձագ, ձագն : 5·— Հովիւ, հովիւն : 6·— Լալկան, լալկանն : 7·— Անձեղն, անձեղ, անձիղն : 8·— Զիտ : 9·— Բաղէ : 10·— Շահեան : 11·— Ջաղացք : 12·— Աւելի :

ԲԿ· աւագ կողմն :

61·— Շնորհազարդ, շնորհազարդն, շընորհազա, շնորհազ : 2·— Հաւրնձին, հաւրնձի : 3·— Մեղուն, մեղու : 4·— Սուրբ Նշանեցի, Սուրբ Նշանեցին, Սուրբ Նշանի : 5·— Կարմիրվանեցին, Կարմիրվանեցի, Կարմիրվան, Կարմիրվա, կարմրեցի : 6·— Ուղտն : 7·— Կողեռն : 8·— Հաս : 9·— Մեծգլուխ : 10·— Խաբուսիկ, խաբուսիկ : 11·— Զորուկ :

ԳՁ· երրորդ ձայն :

1·— Զաւճառող, զաւճառողն, զոճառող, զոճղող :

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԽՄԲ·— Հոս կը վերջանայ մեր ունեցած օրինակը, անշուշտ կիսատ : Հրատարակեցինք այս հազուագիւտ ուսումնասիրութիւնը, ի պէտս երաժշտական բանասիրութեամբ զբաղողներուն: Դժբախտաբար մեր ունեցած օրինակը ոչ կողք ունի, ոչ ալ վերջաւորութիւն եւ չենք գիտեր թէ ո՛ւր տպուած է, ո՛ր թուականին :

ԱՅՆՃԱՐ
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՄԷՋԷՆ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Ութերորդ դարուն, իսմէյլական Արաբները՝ բաւական հող տանելով Այնճարի տնտեսական ու մշակութային զարգացման, բիւզանդական փլատակներուն վրայ բազմաթիւ նորանոր շէնքեր բարձրացուցին : Այնճարի կառուցումներուն բիւզանդական կամ արաբական ըլլալը խնդրոյ առարկայ է եւ վիճելի: Այս մասին ըսի բսաներ շատ են :

Թրքական տիրապետութեան շրջանին Իրաքը գրաւող Սուլթան Մուրատ Դ· 1622 թուականին Դամասկոսի կամ աւելի ճիշդը սուրիական ընդհանուր նահանգապետութեան շրջանին մէջ գտնուող Նապլուս եւ Աճլուն գաւառները էմիր Ֆախրէտտին Բ·ին նուիրելով, էմիր իլ Պէռր կոչեց : Սակայն Սուրիոյ փոխարքան՝ Մուսթաֆա փաշա ընդդիմանալով Սուլթանի հրամանին, մերժեց յանձնել վերոյիշեալ երկու գաւառները Ֆախրէտտինին : Էմիր Ֆախրէտտին իրեն շնորհուած իրաւունքը զէնքի զօրութիւնով գրաւելու համար, չորս հազարնոց լիբանանեան ուժով մը Մուսթաֆա փաշային 12 հազարէ բաղկացած բանակը ցիր ու ցան ընելով չարաչար պարտութեան մատնեց եւ Այնճարի առջեւ, գերի բռնելով փաշան, Այնճարի մէջ բերդարգել ըրաւ, քիչ յետոյ արձակելու համար :

Որո՞նք հիմնած են Այնճարը· Հռոմայեցինե՞րը, Բիւզանդացինե՞րը թէ Արաբները :

Հնագէտներէն ոմանք այս քաղաքին հակառակ բիւզանդական ճարտարապետական դրոշմ մը կրելուն, մեր թուականի 685 – 717 տարիներուն արաբ Իսմէյլական խալիֆաներէն Ապտիւլմելիք եւ յաջորդը՝ Վէլիտ Ա·ի կողմէ կերտուած ըլլալը կը պնդեն :

Ըստ հնագէտ Քլէրման Կանոյի կարծիքին, Այնճար Սթրաբոնի յիշած բուն Զալխին է, ուր նախապէս բնակութիւն հաստատած էին, մեր յիշածին պէս, Իթուրեններ եւ կարգ մը արաբ ցեղախումբեր : Սակայն ներկայիս աչքի առջեւ գտնուող եւ աւերակներու փլատակներուն մէջ գոյութիւն ունեցող մնացորդները բացայայտօրէն հռոմէական ճարտարապետութեան նմոյշներ են :

4224 քառակուսի մեթր տարածութեան մը վրայ հիմնուած կեդրոնական պալատին, մայր եկեղեցիի մը նմանող ընդունելութեան սրահը այցելող զբօսաշրջիկները անմիջապէս կը յափշտակուին առաջին առթիւ աչքի զարնող ճարտարապետական բացառիկ յղացումներով, գոյներու գրաւչութիւնով ու ներդաշնակութիւնով, շքեղութեան ու ճոխութեան փայլատակումով, որոնք տարակոյսի ու կասկածի ալիքով մը կ'ողողեն մարդկային միտքը, նման ստեղծագործութիւններուն իսմէյլականներու նման կէս դարու կեանք մը ունեցող նորաբոյս իշխանութեան մը գործը ըլլալու մասին:

Պահ մը եթէ ընդունելու տրամադիր գտնուինք Այնճարի կամ Զալխի իսմէյլական խալիֆաներու կողմէ կառուցուած ըլլալը, կրնանք սակայն յանգիլ այն եզրակացութեան՝ թէ Իսմէյլականներու քաղաքական ասպարէզի վրայ երեւցած ատեն եւ անկէ մէկ երկու դար յետոյ ալ, բիւզանդական մշակոյթն ու ճարտարապետական ոճերը տիրապետող էին Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Միջին Արեւելքի կարգ մը երկիրներուն մէջ եւ Իսմէյլականները այդ ազդեցութեան տակ գտնուելով, կրնան կերտած ըլլալ Այնճարի նման հոյակերտ քաղաք մը· (Ընդ· Պատ· Արուեստի, Ծօրճ Հիւմէն):

Այնճար իսմէյլական վերջին խալիֆէ Մերվան Բ·ի կենդանութեանը, Ապպասեան առաջին խալիֆէ Էպս – Ապպաս – սէֆֆանի բանակին սպարապետ Ապտուլլահ Իպն Ալիի ձեռամբ աւերակուեցաւ 750 թուականին: Նոյն Ապտուլլահ Ալի Իսմէյլական խալիֆէ Մերվանի Զապ գետին եզերքը պարտուելով Եգիպտոս փախուստ տուած ատեն, իսմէյլական [illegible]

ԺՈՐԷՍԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կը հասնին Ֆերրի մօտ : Ժօրէս, մերժելով իրեն առաջարկուած աթոռը, ոտքի վրայ կը սկսի կրկնել քիչ առաջ ժողովի ընթացքին իր ըսածները : Բազմաթիւ անգամներ կը խզուի իր ձայնը : Քրտինքներու մէջ կը լողայ : Օձիքը թաց խնուսմ է կտրած : Բայց, յոգնիլ չի գիտեր, կը շարունակէ խօսիլ տրիբունը, նման խօսքի անսպառ շտեմարանի մը :

Ապել Ֆերրի քաղաքավարութեամբ կը հասկցնէ թէ իրեն համար այլեւս ամէն բան որոշ է : Եւ սակայն, մեղմութեամբ հարց կուտայ պատգամաւորներուն :

— Եթէ հակառակ ամէն բանի, կացութիւնը ծանրակշիռ հանգամանք ստանայ, ի՞նչ կը խորհիք ընել, ի՞նչ կը խորհի ընել ընկերվարական կուսակցութիւնը ···

Ժօրէս՝ մատակ առիւծի մը նման ցնցելով իր բաշերը եւ իր մարած ձայնին վերջին զօռ շեշտ մը տալով, կ'ըսէ ·

— Պիտի շարունակենք ··· պիտի շարունակենք պատերազմի դէմ մեր պայքարը ···

— Այդ պարագային, կը պատասխանէ Ապել Ֆերրի, այդ պարագային, շատ կը վախնամ որ, օր մը, փողոցի մը անկիւնը քեզ սպաննեն, Պ· Ժօրէս ···:

×

Արագ գնացքով մը, Թաքսի մը կ'անցնի Քոնքորտի հրապարակէն, դիմելով դէպի Րիւ Ռուայալ :

Կառքին ետեւի նստարաններուն վրայ նստած են Ժօրէս եւ Ռընոտէլ, մինչ Լօնկէ տեղ գրաւած է կառավարին մօտ :

Տօթը մեղմացած է, սակայն սալայատակներէն դուրս կուգայ գաղջ շոգի մը, ուրկէ կուգայ քրտինքի եւ ապսէնթի հոտը :

Փողոցները բազմութեամբ լեցուած են, լրագրավաճառները բարձրաձայն կը ծանուցանեն վերջին հրատարակութիւնները : Սրճարաններուն առջեւ հաւաքուած մարդիկ կը խօսին մեծ աղմուկով :

Ժօրէս աչքերը գոցած է : Երբեմն անյաղօրէն շունչ կ'առնէ : Մերթ ընդ մերթ ձեռքերը կը տանի դէմքին ու ճակտին : Քանի կը յառաջանան, այնքան բազմութիւնը կը դառնայ խիտ ու ջղագրգիռ : Աղաղակներ կը բարձրանան, որոնց մէջ կը լսուին :

— Դէպի Պերլին ··· կեցցէ բանակը ··· Փարիզ պիտի բերենք հետերնիս Վիլհելմին պեխերը ···

Այդ պահուն, Տօնու փողոցէն դուրս կ'ելլէ կառք մը : Իր արընթաց գնացքին մէջ քիչ կը մնայ որ թաքսին բախի այդ կառքին : Լօնկէ, դառնալով կառավարին, կը յանդիմանէ զայն, ըսելով ·

— Ուշադրութիւն ըրէք, քիչ էր մնացեր որ մեռցնէիք մեզ ···

Սակայն, կառավարը, ժպիտ մը արձակելով իր պեխերուն ընդմէջէն, գլխարկը գլխէն հանելով, շարաճճի եղանակով մը, կը պատասխանէ ·

— Հազար ներողութիւն, ոչ մէկ վտանգ կայ: Եւ յետոյ, կը խորհի՞ք թէ կարելի է սպաննել քաղաքացի Ժօրէսը :

Կը հասնին խմբագրատուն: Հոն կը տիրէ արտակարգ եռուզեռ մը: Խմբագրապետը նոր «Կ'ամբաստանեմ» մը պիտի գրէ :

Մարիուս Վիլփէ աճապարանքով կը պատրաստէ թղթածրարները, թերթին հաւաքածոն :

Ժօրէս հարց կուտայ :

— Ի՞նչ լուր Անգլիայէն :

— Լորտ Աքուիթ յայտարարութիւն մը պիտի ընէ ժողովին մէջ:

— Ժամը իննէն առաջ կարեւոր ոչ մէկ լուր կրնանք ունենալ :

— Լաւ, կը պատասխանէ Ժօրէս, առանց այդ նորութիւններուն չեմ կրնար սկսիլ ամբաստանագիրս : Աքուիթի յայտարարութիւնները խիստ կարեւոր են ···:

— Երթանք ճաշելու, կ'առաջարկէ մէկը :

— Երթանք «Ոսկեայ Աքաղաղ» ճաշարանը, խորհուրդ կուտայ Լօնկէ :

— Ոչ, կ'ըսէ Ժօրէս, հոն նուագ կայ եւ կիներ ··· Աւելի լաւ է երթանք Քրուասան :

— Քրուասա՞ն ··· չերթանք հոն, կ'ըպնդէ Լօնկէ : Այնտեղ գլուխներ կան որոնց բնաւ չեմ հաւնած ···

— Ո՛չ, ո՛չ, Քրուասան երթանք, կ'առաջարկէ դարձեալ Ժօրէս : Եւ [illegible] րենք, երեք քառորդ ժամէն պէտք է վերջացնենք մեր ճաշը, այս գիշերը ճակատագրական կրնայ ըլլալ ···

×

Նոյն կարծիքը ունի նաեւ այն [illegible] եաշ երիտասարդը, որ հիմա նստած [illegible] քարտի ճաշարանը, հանդարտօրէն կը ճաշէ :

Ռաուլ Վիլէնն է ան: Վճռած է սպաննել Ժօրէսը : Իրեն համար [illegible] կայսրը, որ բացայայտ թշնամին է [illegible], այնքան աւելի ու այնքան [illegible] բարբառիկ մէկը չէ, որքան Ժօրէսը, որ Ֆրանսացի ըլլալով հանդերձ, կը քարոզէ այն պատերազմին դէմ որ պիտի վերադարձնէր Ֆրանսային իր [illegible] նահանգները :

(6 Շար·)

** ԱՅԳՆՏՈՒ **

** Վ Ա Ր Կ **

— Իրավ է, որ Ձեզ մահվան դատապարտեցին :

— Այո՛, ես ինքս լսեցի դատավճիռը :

— Ձեզ, որպես «Ժողովուրդ» օրաթերթի խմբագրի, ինչպե՞ս հաջողվեց խուսափել մահապարտությունից :

— Ես ինքս էլ չգիտեմ : Ինչպես ասում են՝ ինքնաբերաբար : Ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչպես ազատվեցի մահապարտությունից : Ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչպես ազատվեցի մահապարտությունից : Ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչպես ազատվեցի մահապարտությունից :

— Ձեզ հետաքրքրում է, թե ինչպես ես ազատվեցի մահապարտությունից : Ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչպես ազատվեցի մահապարտությունից : Ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչպես ազատվեցի մահապարտությունից :

— Ես ինքս էլ չգիտեմ, թե ինչպ

Տէր եւ Տիկին Գ. Բզդեան եւ զաւակ – ները, Տէր եւ Տիկին Վ. Ասատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Սուրեան, Պ. Մ. Եաղուբեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մաննիկ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, զոքանչմօր եւ աղգականին՝

ԱՃԻՒ ՏԻԿ. ՓԵՓԻՐՈՆ ՄԵՐՋԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Դէրմանեան, Մեծ Նոր–Գիւղացի)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Զո – րեքշաբթի Սեպտ. 23, առաւօտ ժամը 10ին փիթիէի հիւանդանոցը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ օր (26 Սեպտեմբեր) ժամը 15·45ին, Ալֆորվիլի Հայոց Ս. Պ. Պետ– րոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատու– նը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ կրօնական մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տէր – Կոմսեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներու Պ. Բարկէն Տէր– Կոմսեանի մահուան առ – թիւ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Կ. ԽԱՉԻ մասնաճիւղը չը– նորհակալութեամբ առացած է տասը Ֆր. Տիկին Թաղուորեանէ ի նպաստ դպրոցի (Ֆոնթէն) :

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ կրօնական կիրակնօր – եայ դասաւանդութեանց արձանագրու – թիւնը տեղի կ'ունենան Հոկտեմբեր 4ին, կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին դպրո– ցի սրահին մէջ :

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ անտարբեր չըլլան եւ բարեհաճին արձանագրել ի – րենց զաւակները առանց խորութեան :

Քաղաքի տղոց համար դիմել հետեւ – եալ հասցէին.— Ընկերուհիին բնակարա– նը, 31 Բիւ տ'Ալամպէր :

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սե – րունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կող – մէ : Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմ – բեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

GALERIE MARCEL BERNHEIM
35, RUE LA BOETIE, PARIS (8e)

Simone Baltaxé - Martayan

PEINTURES

Du 18 Septembre au 1er Octobre
Ouvert de 10 h. à 12 heures et de
14 à 18 h. sauf Dimanche et Lundi

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ՝ իր հիմնած Հայերէնի Դա– սընթացքը վերսկսած է, ուսուցչութեամբ Տիկին Ս. Թորոսեանի, Բարեգործականի սրահին մէջ, 5, Բիւ Փափեր, Զորեքշաբ– թի եւ Ուրբաթ օրեր, ժամը 18–21, երկու սեռէ աշակերտներու համար, վարչու – թիւնը կոչ կ'ընէ ծնողքներուն՝ հոգածու ըլլալ իրենց զաւակներուն Հայերէն դրել– կարդալ սորվելուն, անոնց առիթ տալով օգտուելու անվճար դասաւանդութենէն :

ՎԱՐԱԳՈՅՆ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղե– ցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Սեպտեմբեր 27ին, կիրակի եկեղեցւոյս Տօնին առթիւ աւանդական մատաղոր – նութիւն պիտի կատարուի : Բոլոր այն ինք որոնք կը փափաքին նիւթապէս մասնակ– ցիլ, թող հաճին իրենց նուէրները դրկել Պ. Ա. Մարտիրոսեանի, 27պիս, Բիւ Սէն Ժիւսթ, Առնուվիլ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Հրջանին, 12 Դեկ– տեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ ար– շալոյս, Սփալանտիտ Օթէլի հանդիսասը – րահին մէջ : »

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՂՈՎ ԵՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սե – րունդի «Արծիւ» ակումբի կողմէ եւ հո– վանաւորութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերուն– դի Կեդր. վարչութեան :

Այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյ– թի Տան մէջ :

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

Նիւթ՝ Նոր Սերունդի կոչումն ու պար– տականութիւնները :

Կը հրաւիրուին բոլոր Նոր Սերնդա – կանները եւ համակիրները :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հինգշաբթի օրուան վարժարաններու

Այսօր Սեպտեմբեր 24ին, Հինդշաբթի օր, կը վերաբացուին Հայաստանեայց Ե– կեղեցւոյ Հովանաւորութեան տակ գըտ – նուող Հինդշաբթի օրուան դասընթացք – ները հետեւեալ վայրերուն մէջ :

ԺԱՆԹԻԻՅ.— 22 Բիւ Վիէթոր Հիւկօ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տեղական Ֆրանս. դպը– րոցի սրահին մէջ :

ՊՈՒԱ ՔՈԼՕՄՊ– ԱՆԻՆ.— 4 Բիւ Մարի Լօռ, Պուա Քոլոմպ :

ՇԱՒԻԼ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրա – հին մէջ :

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— 24 Բիւ Հայկ Դպիրեան :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻ.— 15 Բիւ Ժան Կու– ժօն, եկեղեցւոյ խորհրդարանը :

Տեղական կրթ. մարմինները ապահո – ված են ուսուցչական կազմերը :

Կը խնդրուի հայ ծնողքներէն որ – ձանագրել տալ իրենց զաւակները վերո – յիչեալ թաղամասերուն մէջ :

ԴԻՒԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կապոյտ Խաչի Պօմո– նի մասնաճիւղի վարժարանը վերաբաց – ուեցաւ Հինդշաբթի :

Արձանագրութիւն, դասարաններու բա– ժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պի – տի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Վահրամ Կ. Միսքիկի կողմէ :

Փափաքելի է որ Պօմոնի եւ չրջակայքի հայ ծնողքները փութան արձանա – գրել տալ իրենց զաւակներն ու չգրկել զանոնք՝ մայրենի լեզուի ուսումէն :

×

Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) Ս. Յա – կոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը եւ տեղւոյս Կապ. Խաչի վարչութիւնը մի – ասնաբար կը ծանուցանեն թէ 1964 – 1965 տարեշրջանի միօրեայ հայերէն լեզուի դասընթացքը կը սկսի 1964 Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 8·30 – 11·30 : Կը դասաւանդէ Գուրգէն վրդ. Թրթռեան : Արձանագրութեանց համար դիմել եկեղեցի, յատակիկայ երկու կի – րակի օրերը, առաւօտեան ժամը 9–12 :

Իսկ հայերէն լեզուի դիշերային դասըն– թացքի հետեւողներուն համար, դարձեալ Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ ամէն Հինգ – շաբթի դիշեր ժամը 8–9 :

Դպրոցի բացման հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 27, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները :

ՏԷՍԻՆ

Կապ. Խաչի Տէսինի «Ազգային» դըպ – րոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի կէսօրէ ետ – քը ժամը 2ին : Կը խնդրուի ծնողքներէն այդ օրը դպրոց առաջնորդել իրենց երա– խաները :

Արձանագրութեանց համար դիմել ու – սուցիչ Պ. Գեղամ Կանանեանի, դպրոցին սենեակը՝ Հինգշաբթի 17 եւ Շաբաթ 19 Սեպտեմբեր, կէսօրէ ետքը ժամը 2էն մինչեւ 6, եւ յաջորդ չաբթու նոյն օրե– րուն ու ժամերուն :

ԼԻՈՆ

Լիոնի Ազգ. Մուրեան կրթ. Մարմի– նը կը ծանուցանէ Լիոնի Հայութեան, որ Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի օրուընէ ըս– կսեալ դպրոցը կը վերաբացուի : Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն, օր առաջ արձանագրել իրենց զաւակները, Ազգ. Տան դրասենեակը, քարտուղար Պ. Թը – րպազէի մօտ, ժամը 10էն 12 եւ կէսօրէ ետք՝ 4էն 7 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Հ. Ց. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Ընտրական Կոմիտէն կազմակերպած է ըն – կերա– համակրական դասախօսութիւն մը, որ տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրի – կուն ժամը 8·30ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ :

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝ Հայաստանի ներկայ իրականութիւնը :
Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները :

Հ. Ց. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԻԼ.— Հ. Ց. Դ. վարդան Եղթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21·30ին սովո – րական վայրը : Կարեւոր օրակարգ :

ՍԻՆԹ ԼՈՒԻՆ.— Հ. Ց. Դ. «Անոօք» Եղ– թակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21– ին Ակումբի սրահին մէջ : Կարեւոր օ – րակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժո– ղովի կը հրաւիրէ իր չրջանի Եղթակոմի – տէները եւ խումբերը :—

Քրիստափոր Եղբ. եւ Շ. Միսաքեան *խումբ, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին :*

Զաւարեան Եղբ. *այս Շաբաթ ժամը 20·30ին :*

Համազասպ *խումբ.— Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին :*

Ընկեր Կարօ *խումբ.— Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին :*

Վարուժան *խումբ.— Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին :*

Վռամեան Եղբ.— (4 Հոկտ.) կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին :

Մուրատ խումբ, (4 Հոկտ.) կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին :

Հայաստան Եղբ. (3 Հոկտ.), Շաբաթ, ժամը 20·30ին :

Ակնունի Եղբ. (28 Սեպտ.) այս երեու– չաբթի ժամը 20·30ին :

Նիկով Դուման խումբ, (4 Հոկտ.), կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին :

Գէորգ Զաւուշ խումբ, (11 Հոկտ.), կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին :

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ներկայացու – ցիչները :

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ'Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ'Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանանութիւնը	7 ֆր. 7ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱԶԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՑ

ՅԱՌԱՋ

ԼՈՑԸՐ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՐ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՐ ՏՈՒԷ'Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷ'Ք – ՋԱՐԴԱՐԷ'Ք – ՆԵՐԿԷ'Ք

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի դեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիք — Ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՄԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ
26
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
26 SEPTEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԺԷ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10119

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 10.119

ՄԱՐԴԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՆ ԵՒ ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

—o—

Վան կը դիտուի արդիւնաբեր գօտին Եր-կու անգամ մերժուելէ վերջ, Գասպար եւ կինը յաջողած են ստանալու արտօնութիւն ստանալ Անգա-տի կառավարութենէն :

Ոգեւորութեամբ Մալաթիայէն վերջ հանդի-պած է Տիարպէքիր, ուր ոստիկանութիւ-նը ուզեր է արդիլել անոնց ճամբան շա-րունակելը , զրաւեր է անցագիրներն ու թուղթեր, առարկելով որ դիմումը իշխանութեան կողմէ ստորագրուած չէր Գոլոյ «Մխիթէթ» թերթին կողմէ տրուած նամակ մըն է իրենց ունեցածը :

Գրանուի վարիչը յետաձգեր է մեկնու-թիւնը, քաղաքի ոստիկանապետէն արտօ-նութիւն առնելէ վերջ է միայն, որ թոյլ տուեր է անոնց օգնական նատիլ :

Տիարպէքիր, Տիգրիսի վրայ, մեծ քա-ղաք մըն է, միջնադարեան պարիսպներ ու չրջապատուած : Եռուղեռ կայ փո-ղոցներու մէջ : Օդը խիստ տաք է եւ խո-նաւ, մալարիայի բոյն : Պաշտօնեաները թրախնդիր են :

Գոլորովին տարբեր է Վանը, այս «Հայրդրութեան բուն նպատակը», կը ըսէ Արման Գասպար : Ծովէն 1700 մեթր բարձրութեան վրայ եւ Ժընեւի լիճէն անգամ աւելի մեծ ադի լիճի մը ափերուն կը գտնուի Վան, աշխարհի ա-մենահին քաղաքներէն մէկը, որ Քրիստո-սէ առաջ աւելի քան հազար տարի առաջ կեդ-րոնն էր Ասորեստանի մրցակից Ուրար – ուի թագաւորութեան : Ցեղով զարմաւ Հայրապաղքներէն մէկը Հայաստանի :

Անցեալէն երբեմն յիշատակ կը մնան տարեւոր նշխարներ , — բերդի ժայռե-րուն վրայի բեւեռագիր արձանագրու-թիւնները, Աղթամարի կղզիին մայր եկե-ղեցին, — կառուցուած Ժ· դարուն , — տարզարուած դեղարուեստական մեծար-ժէք քանդակներով :

Արման Գասպար կը չեչտէ Վանի հայ – ոհանութիւնը , երբ դիտել կուտայ թէ տարուն սկիզբը 80·000էն 100·000 Հայեր ապրէին այնտեղ, բարգաւաճ վիճակի մէջ: «Ո՛չ մէկ հետք մնացած է անոնց – կից, կ'ուզէ : Ու կ'աւելցնէ թէ անկու-ղ չրջանէ մը վերջ նոր քաղաք մը կը ստեղծուի նախկինէն քանի մը քիլոմեթր աւելի: Ներկայիս երեսուն հազար բնա-կիչ ունի, երկու անգամ աւելի քան տասը տարի առաջ :

Իր տպաւորութեանց վերջին մասը տեղեկացուցած է քրտական հարցին :

Ինչո՞ւ ուզեր էին արդիլել դինքը այ – ցելել Վան , ուր ոչ մէկ ռազմական խո-չընդոտ կայ, մինչ զբօսաշրջիկները ազա – տօրէն կը շրջագային էրզրումի եւ Կարսի մէջ, ուր ամբողջ զօրաբաժիններ իրենց կազմածներով կը կատարեն ռազ – մական զորաւարժութիւններ , որոնք զաղտնի պէտք է պահուին :

Պատասխանը, կ'ըսէ, Քիւրտերն են :

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախա – գահ Ջօր· Կիւրսէլ իշխանութեան գլուխ գալէ ետք վերջ ճառ մը խօսելով ըսած էր թէ Թուրքիոյ մէջ քիւրտ ըսուած ժողո – վուրդ մը չկայ , այլ կան «Լեռնցի Թուր-քեր»:

1962ին Գոլոյ Պարըշ Տիւնեասր թերթը (Ազատ աշխարհ) վաճառած կառավարութեան կող-մէ վատացի դրութեամբ մը կը հաս – տատէր թէ արեւելեան նահանգներուն մէջ կ'ապրին քրտական ծագումով մի – լիոնաւոր Թուրքեր , որոնց մեծագոյն մա-սը նոյնիսկ Թուրքերէն չի գիտեր: Նոյ – նը հաստատած են իրեն այդ չրջանին մէջ տարող կառավարական պաշտօնեաները , ինչպէս նաեւ երիտասարդ սպաներ , ո – րոնք նոր օրէնքի մը համաձայն իրենց

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՒԻԹՈՅԷՆ ԵՏՔ՝ ԼԻՄԱ

—o—

ՏԸ ԿՈՂ ԽԱՆԴԱՎԱՌ Է

Քարաքասէն եւ Պոկոթայէն ետք, նա-խագահ տը Կոլ հասած է Քուիթօ եւ ար-ժանացած արտակարգ խանդավառ ըն – դունելութեան մը , բայց արկած մը պի-տի պատահէր նոյն առեն : Արդարեւ ամ-բոխէն սարսափած , ձի մը որ մաս կը կազմէր նախագահական թափօրին , ժո-ղովուրդին մէջ կը մտնէր եւ կը տապա – լէր քանի մը հոգի : Ծանր վիրաւորներէն մէկը մեռած է հազիւ հիւանդանոց հա – սած , բազմաթիւ ուրիշներ կը խնամուին: Նախագահը իր ցաւը յայտնած է :

Ընդունելութիւնը գլած անցած է բո – լոր նախատեսութիւնները : Առեն մը , երիտասարդ տղայ մը ձեռքը միխրոֆո եւ բանաստեղծական շունչով , սկսած է ող-

---

գինուորական ծառայութեան մեծագոյն մասը իրրեւ ուսուցիչ կը կատարեն այն գիւղերուն մէջ, ուր ցարդ դպրոց չկար: Առանք թուրքերէնի տարրական դասեր կուտան դպրոցականներու , որոնց մայ – րենի լեզուն քիւրտերէն է :

Վանի մէջ բացէ ի բաց, առանց քաշ – ուելու կը խօսին եղեր քրտական հարցի մասին: Վերջին տարիները Քիւրտերը կը հալածուէին, կը բանտարկուէին կամ կ'աքսորուէին : Սակայն ներկայիս կա – ցութիւնը կը բարւոքի եղեր : Աւելի քան երեք տարի առաջ չորչ յիսուն Քիւրտե-րու դէմ բացուած դատաճանութեան դա-տը վերջ գտած է անցեալ գարնան եւ բո-լորն ալ ազատ արձակուած են : Ընդհ· դատախազը անոնցմէ քանիսին հա – մար մահապատիժ պահանջած չէր : Քիւրտերը կը պահանջեն եղեր, որ Վանի ճայնափիւռը իր յայտագրին մէջ դնէ քրտական երգեր : Եթէ իրագործուի այս ծրագիրը, Քիւրտերը պէտք պիտի չունենան դադնօրէն մոխիկ ընելու իրա-նի, Իրաքի եւ Խ· Հայաստանի ճայնաս – փիւռներու քրտական յայտագիրները : Սակայն ասոր համար կայ օրինական ար-դելք մը, այն՝ որ ըստ 1924ի մէկ օրէն – քին, արգիլուած է քիւրտերէնի գործա – ծութիւնը :

Ըստ իրեն, Թուրքիոյ մէջ քրտական հարցին լուծում տալու միջոցն է լեռ – նային գիւղերու մէջ դպրոցներ եւ դար – մանատուներ բանալ , այցելու բժիշկներ եւ անասնաբոյժներ դրկել եւ վերջ տալ տգիտութեան : Բարելաւել հաղորդակ – ցութեանց միջոցները :

Երկաթուղին, որ մինչեւ Մուշ կը հաս – նէր , երկարած է այժմ մինչեւ Դատուան, Վանայ լիճին արեւմտեան ափը, կատա – րած նաւով : Շինուելու վրայ է երկա – րաձ նաւով : Շինուելու վրայ է երկա – թուղի մը, որ քրտական լեռներուն մէ – ջէն անցնելով Խոտուրի վրայէն պիտի կարճ սահմանագլուխը , Ուրմիոյ լիճին հիւսիսը Շարաֆխանէի մէջ միանալու համար Թաւրիզ – Թեհրան գիծին :

Այս ծրագիրը պիտի աւարտի երեք տարիէն: Այն ատեն Իրանէն եւ ասիական տարիէն: Այն ատեն Իրանէն եւ ասիական ուրիչ երկիրներէ դէպի Եւրոպա արտա – ծումները պիտի կատարուին ցամաքի ճամբով: Փոխադրութիւնը վեց չաբաթէն վեց օրուան պիտի իջնէ : Եւրոպայի ըղ-բօսաշրջիկներն ալ փարիզէն Թեհրան պիտի երթան ինքնաշարժներով, որոնց երեսը չեն տեսած այդ չրջաններու կէս – վաչկատուն բնակիչները :

Այսպէս կը վերջացնէ Արման Գասպար իր ճամբորդական տպաւորութիւնները :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ջունել՝ «աշխարհի մեծագոյն առեւնակա – լը» ան որ «կուգայ յանուն յաւիտենական Ֆրանսայի : Տը Կոլ տիեզերքի առաջին մարդն է : Մեզի կուտայ Ֆրանսայի սիր – տը, իրեն կը պարտին էքուաթորի սիր – տը» : Հազիւ կարելի կ'ըլլայ զսպել խան – դավառ երիտասարդը :

Տօնը կը սկսի : Ֆրանսայի լրագրողնե – րը խառնակութիւններ կը սկսին, թափօ – րը կը ստիպուի կենալ :

Ճաշի ընթացքին է որ պինուորական ա – պըստամբութեան նախապահը՝ Ծովակալ Ռամոն Քասթրօ – Փիխոն խօսք կ'առնէ · —«Ֆրանսա, պատմ· երկիր, չէր կրնար հանդիսատեսի դիրքին մէջ մնալ աչ – խարհի մեծ հարցերուն առջեւ :» Իր եզ – րակացութեան մէջ, նախագահ Ծովակալը չէյտած է .— « Ձերդ վսեմութիւնը Ֆը – րանսայի առաքինութեանց խորհրդանչա – նն է : Կարելի չէ վարկի եւ տիպոսի ա – ւելի մեծ դումարներ տալ »:

Իր պատասխանին մէջ, տը Կոլ յայտա – րած է թէ Ֆրանսա ուրախութեամբ եւ վստահութեամբ կ'ողջունէ Լատին Ամե – րիկայի մը զալուստը միջազգային բեմին վրայ :

Պատչգամէն արտասանած ճառին մէջ , տը Կոլ ըսած էր .— «Կ'ողջունեմ էքո – աթորը յանուն Ֆրանսայի : Այ՛ն, որքան մեր երկու երկիրները հակառակ հեռա – ւորութեանց , մօտ են իրարու մտքով եւ սրտով : « Երկար ժամանակ կղզիացած լեռներուն մէջ, Էնւաթորցի ժողովուրդը հիմա կը մասնակցի աչխարհի բոլոր հո – սանքներուն : Իր պղպջաբեր հողերով , իր քաղ մարդոցմով, էքուաթոր կ'ուզէ որ իր ճակատագիրը ըլլայ՝ անկախու – թիւնն ու յառաջդիմութիւնը :

« Գալով Ֆրանսայի, պիտէք թէ ո՛վ է : Գիտէք թէ ի՞նչ ճիգեր ըրաւ ժողովուրդ – ներու ազատութեան համար : Գիտէք թէ մեր դարուն, կը փորձէ օգնել ուրիշնե – րու որպէսզի յառաջանան քաղաքակրթ – թութեան մէջ: Այսպէս էքուաթորը եւ Ֆրանսան այսօր, աւելի քան երբեք ինչ որ պէտք է ունին դիւրաւ հասկնալու եւ գործակցելու համար : Կեցցէ՛ էքուա – թորը »:

Էքուաթորէն ետք, նախագահ տը Կոլ անցած է Լիմա, Փերուի մայրաքաղաքը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՐԵՐՒ Ի վեր առեւանգուած երեք դպրոցականները գտնուած են առջի օր, երբ առաձին կը քալէին ամայի ճամբու մը եղերքը : Նախորդ օրը առեւանգող – ները 105 միլիոն պահանջած էին: Ման – րամասնութիւնները ծանօթ չեն :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ բացէ ի բաց Մօյիզ Զոմպէի կողմը բռնած են :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ վերջ գտած է երե – ւոյթներու Ֆորոմը զանազան մի – ջադէպերով համեմուած : Խորհրդային պատուիրակութիւն մը փեքին պիտի եր – թայ սակայն յեղափոխութեան 15րդ տա – րեդարձին առթիւ :

ՀՌՈՄԷՆ սրտի մասնագէտ մը՝ Տոքթ· Տոլիոթթի փեքին մեկնած է : Կը կարծուի թէ Մաօ Ցէ Թունկ հիւանդ է, թէեւ ըստ պաշտօնական աղբիւրներու բժչկական համագումարի մը մասնակցելու գացած է :

ԿԱՔԻ գործադուլը կը չարունակուի Փարիզի մէջ եւ պատերազմի մը հանգա – մանք ստացած է : Փիզանի մերժած է որ եւ է յանձնում

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Պելճիկի եւ ժողովրդա – վար Գերմանիոյ միջեւ կնքուած համա – ձայնագիրը մեծ աղմուկ հանած է թէեւ Պոն կը փորձէ նսեմացնել դէպքը : Հա – մաձայնագիրը կը վերաբերի Պելճիկի անցքին :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ այն չորս երկիրները (Սու – րիա – Յորդանան – Լիբանան — եւ Արաբ Մ· Հանրապետութիւնը) որոնք հանդրա –

ՌՈՒՍԵՐԸ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն ·—

ԱՆԳԱՐԱ·— Անդարայի խորհրդային դեսպանատան դործակատար Վէրոնին Թուրքեւեուս յարաբերութեանց մասին յայտարարութիւններ ըրած է «Միլլիյէթ» խմբագրին , եւ ըսած ի մէջ այլոց·

— Անկեղծօրէն կը փափաքինք որ Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւն – ները աւելի ամրապնդուին, բարի դրաց – նութեան աստիճանին հասնելով, այնպէս ինչպէս էին Աթաթիւրքի եւ Լենինի օ – րով : Երկու պետութեանց չահերը կը պահանջեն որ այսպիսի դրացնութիւն մը հաստատուի : Մենք մեր կարելին կը փորձենք այս ուղղութեամբ : Գոհ պիտի մնանք, եթէ Թուրքիա եւս այդպիսի քայլ մը առնէ : Երկու երկիրներու յարաբե – րութիւնները անմոռանալի աւանդութենէ մը կը ծնին : Այն օրերուն, ուր Աթա – թիւրք Թուրքիոյ անկախութեան համար մահու եւ կենաց պայքար մը կը մղէր, Խորհրդային Ռուսիա միակ պետութիւնը եղաւ, որ առանց որեւէ նկատումի օժան – դակեց Թուրքիոյ այս արդար պայքարին : Եթէ ընդարձակենք մեր առեւտրական եւ մշակութային յարաբերութիւնները , փոխադարձ չահերու հիման վրայ, աւե – լի պիտի զօրանան Թուրքեւխորհրդային կապերը : Ինչպէս ըսաւ Խրուչչեւ, Աթա – թիւրքի մահուան 25ամեակին, «առեւ – տուրը պատերազմին եւ քաղաքական ձգտումներուն հակաթոյնն է : Եթէ մարդկային հաւաքականութիւնները ա – ւելի լաւ ծանօթանան իրարու եւ աւելի սերտ յարաբերութիւններ մշակեն, ան – վտահութիւնը եւ թիւրիմացութիւննե – րը կարեւոր չափով մը կը նուազին »:

կայ սահման ունին Իսրայէլի հետ , ա – ռանձին խօսակցութիւններ սկսան Դա – մասկոսի մէջ, այն թեքնիք միջոցներուն մասին զոր պիտի գործադրեն Ցորդա – նան գետի ընթացքը փոխելու համար :

ԿՐՈԹՎՈԼԻ մահէն ետք, Վիլլի Շթոֆ յաջորդեց անոր իրրեւ նախագահ արե – ւելեան Գերմանիոյ ժողովրդավար հան – րապետութեան : Շթոֆ յիսուն տարե – կան է :

« ԱՐԻՒՆԱՀՈՍՈՒԹԵԱՄԲ ՉԼԻՄ»ը նոր հիւանդութիւն մըն է որ կը տարածուի Հարաւ – արեւելեան Ասիոյ մէջ եւ կը սպառնայ այլ չրջաններու : Ցարդ դի – տութիւնը ճար մը չէ գտած : Հիւանդու – թիւնը մահացու է :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը ոչ մէկ որոչում տուած է Կիպրոսի մասին : Թուրքիոյ մէջ, պինուորական արձա – կուրդները չնչուած են :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ պինուորական ուժերու թերթին համաձայն, Միացեալ Նահանգ – ները տրամադիր են դեղչելու Եւրոպայի իրենց օդային ուժերը :

ՀՈՂԱՆՏԱԿԱՆ Հասկէ Քուրանք թեր – թին համաձայն, Հիւկ որ Պուրպճն–Փարմ որ վերջերս ամուսնացաւ Հոլանտայի Ի – ռէն իշխանուհիին հետ, մտադիր է հր – ամարելու Սպանիոյ գահաժառանգի իր թեկնածութենէն :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ եւ Քոլոմպիոյ մէջեւ ըս – տորագրուած համաձայնագիրը կը նա – խատեսէ որ Ֆրանսայի գաղտխօսները եր – թան Քոլոմպիա :

ՍԱՑԿՈՆԻ մէջ, Ջօր· Քան օդանաւ ա – ռած ու վիկթ – Նամի լեռնային չրջանը մեկնած է : Հոն համախմբուած են ըմ – բոստները :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ հեռատեսիլի 1964ի «Մէջ – քաղաքային » (Էնթերվիլ) խաղ – մըր – ցումը չահեցաւ Ռոյան :

— ԱՆԻ —

Ա.

Հայաստանի պատմութեան դիւանատան մէջ հայ ժողովուրդին հերոսական, բազմաբովանդակ եւ հարուստ պատմութիւնը ամփոփող հազարաւոր կարեւոր փաստաթուղթերուն հետ կը պահուին երկու արժէքաւոր գործեր՝ Անիի այցելուներուն տպաւորութիւններուն երկու մատեանները: Բագրատունիներու հռչակաւոր մայրաքաղաքին՝ Անիի բազմախօսուն աւերակները դարերու ընթացքին ուշադրութիւնը գրաւած են ճամբորդներու եւ մասնագէտ ուսումնասիրողներու:

Մինչեւ 1920, ինչպէս ծանօթ է, Անին իր շրջակայքով մաս կը կազմէր մեր Մայր Հայրենիքին, կը մտնէր անոր սահմաններուն մէջ: Աւերակ մայրաքաղաքը կարելի էր երթալ երեք ուղղութեամբ՝ Ալեքսանդրապոլէն կառքով 35–40 քիլոմեթր բնական քարքարոտ դէշ ճամբով մը, կամ Աղինի երկաթուղիի կայարանէն, որ կը գտնուէր աւերակներէն 12 քիլոմեթր հեռու, եւ վերջապէս Անի կայարանէն 6–8 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ, ոտքով կամ սայլով:

Բարգաւաճ ու շէն տարիներուն, Անի Շիրակին կապուած էր Ախուրեանի վրայ հաստատուած հոյակապ քանի մը կամուրջներով:

Դարերու արհաւիրքներէն քանդուած մեծ կամուրջին աւերակները մինչեւ այսօր տեսանելի են Անիին մօտերը:

Աշոտ Ողորմածի (963 – 977) թագաւորութեան տարիներուն, 964ին, շինուեցան քաղաքին առաջին, այսպէս կոչուած Աշոտեան պարիսպները: Այս պարիսպներուն մեծ մասը պեղուած են 1893 եւ 1904ին: Աշոտեան պարիսպներուն շինութեամբ Անիին սկզբնական մասը, որուն մէջ կը մտնէր Անիի պատմական միջնաբերդը, կը ստանայ քաղաքի տեսք:

1963ին լրացաւ Անիի հիմնադրութեան հազարամեակը:

Աշոտ Թագաւորին յաջորդ Սմբատի (977 – 990) օրով ալ աւելի կը զարգանայ քաղաքին շինարարութիւնը, անոր սահմանները կը մեծնան պարիսպներով, աշտարակներով եւ այլ ամրութիւններով:

Անին մեծ, անգնահատելի բացօթեայ թանգարան էր, որուն գոհարներն էին կաթողիկէն, Գագկաշէն Ս. Գրիգոր եկեղեցին, Հովիւի եկեղեցին եւայլն: Ըստ պատմական տեղեկութիւններու, հրաշակերտ Մայր Տաճարին հիմը դրած է Սմբատ Թագաւորը 989ին: Շինութիւնը շարունակած է Գագիկ Թագաւորին կինը՝ Կատրամիտէ Թագուհին:

Իր չափերով, իր վեհութեամբ եւ ըմբռնելի քանդակներով ու փորագրութիւններով, մեծ տպաւորութիւն կը ձգէ Կաթողիկէն: Գմբէթը զարդարուած էր մեծ արծաթեայ խաչով մը, որ ըստ աւանդութեան բերուած էր Հնդկաստանէն: Գմբէթը, ըստ եղած տեղեկութիւններուն, վնասուած եւ խորտակուած է 1319ի մեծ երկրաշարժէն: Բարեբախտաբար մեզի հասած է շինութեան ժամանակակից Ասողիկ պատմիչին կարեւոր վկայութիւնը, որ Կաթողիկէն շինուած է « Ի ձեռն ճարտարապետի Տրդատայ, որ զԿաթողիկոսարանին եկեղեցին շինեաց յԱրգինայի »:

Կաթողիկէի աշխատանքները վերջացնելէ ետք, Տրդատ կը ձեռնարկէ ուրիշ կարեւոր աշխատանքի մը՝ Գագկաշէն Ս. Գրիգոր եկեղեցիի շինութեան: Պատմագիրներէն հասած վկայութիւններուն համաձայն (Ասողիկ, Սամուէլ Անեցի), Գագիկ Ա. ուզած է, որ Ս. Գրիգոր եկեղեցին շինուի Ներսէս Տայեցիին կողմէ կառուցուած Զուարթնոցին նման:

1036ին կառուցուած է Ս. Փրկիչ եկեղեցին:

Միայն 1905 – 1906ին կատարուած պեղումներուն շնորհիւ յայտնաբերուեցան Գագիկ Ա. Թագաւորին կողմէ 1001 – 1015ին կառուցուած կլորակ հոյակապ տաճարին փլատակները: Այդ եկեղեցին, ինչպէս ըսինք, Զուարթնոցի՝ է. դարու հայ ճարտարապետութեան հոյակապ կոթողին ընդօրինակութիւնն է:

Այդ կարեւոր յուշարձանը նոյն Ժ. – ԺԱ. դարու տաղանդաւոր Տրդատ ճարտարապետին գործն էր: Աւերակներու պեղումին ընթացքին գտնուեցաւ Գագիկ Թագաւորին մօտ 2,3 մեթր բարձրութեամբ արձանը: Գագիկ քանդակուած է իր ամբողջ հասակով, թագաւորական արեւելեան վերնազգեստ խալաթով եւ խալիֆային կողմէ նուէր ղրկուած փակեղչալմայով:

Դարեր շարունակ ճարտարապետական եւ պատմական արժէք ներկայացնող Անիի անգուգական գոհարները պահպանելու հարցը եղած է ու կը մնայ թէ՛ կարեւոր եւ թէ այժմէական: Արդարեւ, դարերու ահաւոր արհաւիրքներէն ազատած ու մնացած աւերակները միշտ ենթակայ եղած են քանդուելու վտանգին՝ շրջակայ բնակչութեան կողմէ: Կացութիւնը չփոխուեցաւ նաեւ 1877 – 1878ի ռուս – թաճկական պատերազմէն ետք, երբ Կարսը եւ իր շրջանը, որուն մաս կը կազմէր նաեւ Անին, կցուեցան Ռուսաստանին: Անին եւ շրջակայքը միշտ անուշադրութեան մատնուած մնացին եւ շրջակայ քուրդ քոչուորներուն համար ծառայեցին իբրեւ առօտատեղի: (Պետութեան հաւանութեամբ):

Միայն անցեալ դարու ութսունական թուականներուն, երբ Անիի աւերակներուն հսկողութիւնը յանձնուեցաւ Էջմիածինի հոգեւոր իշխանութեան եւ Գէորգ Դ. Կաթողիկոսի կարգադրութեամբ հաստատուեցաւ վանահայրութիւն մը Անիի համար, հիմը դրուեցաւ յուշարձաններու (թէեւ անբաւարար) հսկողութեան եւ պահպանութեան գործին: Նոր կազմակերպուած Ալեքսանդրապոլի հոգաբարձութեան ջանքերով շինուեցաւ քանի մը սենեակներէ բաղկացած շէնք մը («միաբանութիւն»)՝ այցելուներու եւ ուխտաւորներու համար: Յետագային այս եւ ասոր նման համեստ իրագործումները մեծ նշանակութիւն ունեցան Անիի աւերակները պահպանելու եւ անոնց գիտական ուսումնասիրութիւնը կատարելու համար:

Լէօ իր « Անի» աշխատութեան մէջ, ուրիշ ականատես այցելուներու նման, Անիի վանահայր Միքայէլ վարդապետ Տէր – Մինասեանի մասին գովեստով կը խօսի, իբրեւ մէկը, որ կարեւոր աշխատանք տարած է աւերակները պահպանելու համար:

Մեր պատմական անցեալին ծանօթ, պատմական յուշարձաններու պահպանութեան գործին նուիրուած այդ համեստ վանականը, ԺԹ. դարու վերջերէն մինչեւ 1920, չորս կողմ տիրող ամայութեան մէջ, ամառ ու ձմեռ, յաճախ օրուան հացի կարօտ, եղած է աւերակներուն պահապանը, խնամողը, այցելուներուն ուղեկիցը եւ բացատրութիւններ տուողը:

1891 – 93ին եւ յատկապէս 1904 – 1917ին, աւերակներու ուսումնասիրութեան գործը դրուեցաւ գիտական հիմերու վրայ, երբ ակադ. Ն. Մառի նախաձեռնութեամբ սկսան պեղումները, որոնց զանազան առիթներով մասնակցած են նաեւ Թ. Թորամանեան, Յ. Օրբէլի, Սմբատ Տէր – Աւետիսեան, Տարագրոս, Աշխարբէկ Քալանթար, Դոկարսկի եւ ուրիշներ:

Պատմական ողբերգական դէպքերը արգելք հանդիսացան, որ Մառն ու իր աշակերտները իրագործեն իրենց փափաքը՝ հիմնել «Անիի հնագիտական հիմնարկութիւնը »:

Ըստ ակադեմիկոս Ն. Մառի, Կովկաս կրնայ պարծենալ ոչ միայն բնութեան պարգեւած զարդերով եւ գանձերով, այլեւ «անոնցմէ լաւագոյններուն հաւասար, Կովկաս կրնայ պարծենալ Երկինքին ընծայած մշակութային պարգեւով մը եւս՝ Անիի աւերակներով, հնագիտական պսակի իր այդ մեծ մարգարիտով »:

Այդ տարիներուն Անիի մէջ շինուած քանի մը շէնքերէն պէտք է յիշատակել Ն. Մառի անմիջական նախաձեռնութեամբ կառուցուած թանգարանին շէնքը, ուր, կարելիութեան սահմաններուն մէջ, ցուցադրուեցան շատ կարեւոր մասունքներ, այս ձեւով փրկելով անխուսափելի կորուստէ:

Գ. ՇԵՐՄԱԶԱՆԵԱՆ
Ա. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԿՆԱՐԿ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱԼԷՊԷՆ

Դ.

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ–ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

Հաճելի հանդիպում մը ունեցանք Հալէպահայ փորձառու բժիշկ Տոքթ. Յարութիւն Տէր – Ղազարեանի հետ: Բժիշկին բնակարանին մէջ տեղի ունեցող մեր զրոյցը դարձաւ ընդհանրապէս ազգային եւ մշակութային հարցերու շուրջ: Յարգելի բժիշկը ըլլալով հանդերձ իրասպարէզին մարդը, կը ծառայէ նաեւ հայ մշակոյթին: Զինք հետաքրքրող ճիւղն է պատմութիւնը եւ խիստ հմուտ է այդ մարզին մէջ: Պատմական պզտիկ սխալ մը՝ արձանագրուած ուեւէ տեղ, ընդվզում կը յառաջացնէ իր մօտ եւ կը փութայ ճշդել կատարուած սխալը: Խղճամիտ բժիշկ մը ըլլալով հանդերձ, է նաեւ խղճամիտ մտաւորական: Երկու մարզերու մէջ ալ լայն ծառայութիւններ մատուցած է: Հալէպահայեր իր մասին կը խօսին գովեստով ու յարգանքով: Հակառակ իր յառաջացած տարիքին, բժիշկը կը ցուցաբերէ զարմանալի խանդավառութիւն եւ լաւատեսութիւն: Կը ստորագրէ հետաքրքրական յօդուածներ:

Իր գրական վաստակը լոկ այդ չէ միայն: Արդէն իսկ պատրաստած է եւ մօտ օրէն մամուլին պիտի յանձնէ երկու կարեւոր գործեր: « Կիլիկիոյ տեղագրական պատմութիւնը » եւ իր «Յուշերը»: Ունի նաեւ լոյս ընծայելիք երրորդ հատոր մը: Կը սպասենք որ շուտով լոյս տեսնեն այս երկերը:

Բժիշկին հետ մեր տեսակցութեան պահուն, ուշադրութիւնս գրաւեցին տան մէջ շրջող երկու սեւազգեստ կիներ, որոնց դէմքերը ճառագայթային պայծառութիւն մը ունէին: Բժիշկը ներկայացուց զանոնք.

— Քոյրերս են՝ Հայկուհի եւ Լուսին Տէր – Ղազարեան:

Ինքնատիպ տիպարներ էին անոնք: Մանաւանդ Հայկուհին երէց քոյրը, որ հագած էր երկար ու սեւ կտաւէ շրջազգեստ մը: Հազիւ քանի մը վայրկեան կրցանք խօսիլ սեւազգեստ օրիորդին հետ, որովհետեւ տան բաց դռնէն ներս մուտ ընողներու շարքը կ'երկարէր: Եկողները կը մտնէին կողմնակի սենեակ մը, իսկ Օր. Հայկուհի՝ անոնց ետեւէն: Դուրս ելլելով քաղաքավարութեան սահմաններէն, հետեւեցայ քովի սենեակը մտնող մեծ ու պզտիկ մարդոց: Պահ մը կեցայ սենեակին դրան եւ դիտեցի կատարուածը: 70ը անցած օրիորդը աչքերը կը դեղէր ձեռքի վարժ շարժումներով: Սեղանի մը վրայ կը մնային դեղերու

ԺՕՐԷՍԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Այս մէկը հազար անգամ արժանի էր մահուան, ըստ իրեն: Պէտք էր սպաննել զայն, լռութեան դատապարտելու համար Ալզասի եւ Լօրէնի դէմ «կաղկանձող ցռուկը»:

Ռաուլ Վիլէն տող մը իսկ չէ կարդացած Ժօրէսէն: Կ'անգիտանայ թէ Ժօրէս, որ կը պայքարի երեք տարի զինուորագրութեան օրէնքի քուէարկութեան դէմ, համամիտ է «նոր բանակի » մը կազմութեան:

Վիլէն կը բաւականանայ ատել՝ առանց ճանչնալու:

Ճաշը վերջացնելէն եւ լեցուն գաւաթ մը ոգելից ըմպելի պարպելէ ետք, վճարելով հաշիւը, խարտեաշ երիտասարդը ոտքի ելլելով կը յառաջանայ փողոցին մէջ:

Կը սկսի քալել աւելի արագ: Կը հրմշտկէ փողոցին խռնուած բազմութիւնը: Գոհ է ինքնիրմէն: Գոհ է որ լաւ պատրաստած է իր ծրագիրը: Վստահ է որ Ժօրէս ա՛լ չի կրնար խուսափիլ ճակատագրին տնօրինութենէն:

Ժամը ինը կը հնչէ: Իր տան դրան սեմին, «Իւմանիթէ»ի դռնապանուհին՝ Տիկին Տիւպուա կը հանգստանայ: Կը դիտէ անցնող բազմութիւնը:

Երիտասարդ մը, որ շատ կը նմանի նկարիչ արուեստագէտի մը, կը կանգնի իր առջեւ եւ կը հարցնէ.

— Ներողութիւն, Տիկին, Պ. Ժօրէսը վե՞րն է …

Գլխարկը հանած է երիտասարդը: Տիկին Տիւպուա, որ վարժ է այդ տեսակ հարցումներու, մանաւանդ որ երիտասարդը քաղցր ձայն մը ունի եւ խիստ քաղաքավար է, հաճոյակատարութեամբ կը պատասխանէ.

— Ոչ, պարոն, ամբողջ խմբագրութիւնը ճաշի գնաց: Ինչպէս կ'երեւի, գիշերը պիտի լուսցնեն աշխատելու համար:

— Շնորհակալութիւն, Տիկին …

Ռաուլ Վիլէն, գրպաններուն մէջ երկու ատրճանակով, կը յառաջանայ դէպի « Քրուասան » սրճարանը …:

×

— Արդէն ժամը ինը քսանը հինգ անցած է, կ'ըսէ Ժօրէս: Ուշ մնացած ենք, այս գիշեր պիտի չկրնանք վերջացնել մեր գործը:

Մեծ իրադարձութիւնները կը ծարաւցնեն մարդը ու կը սրեն անոր ախորժակը … «Քրուասան» ճաշարանը լեփ – լեցուն է:

Մուտքի ձախին, ընկերվարական կուսակցութեան սպայակոյտին եւ թերթին պաշտօնէութեան համար յատկացուած են երեք սեղաններ, իրարու քով դրուած: Ժօրէս կը գտնուի նստարանին վրայ, կռնակը դարձուցած փողոցին նայող պատուհանին:

Իր ձախ կողմը նստած է Փիէր Ռընոտել եւ Ալզասցի երեսփոխան՝ Ժորժ Վէյլ: Աջին՝ Լանտրիէօ՝ «Իւմանիթէ»ի վարչական տնօրէնը: Լօնկէ նստած է քիչ մը աւելի հեռուն: Խօսակցութիւնը ընդհանուր է: Ժօրէս, լուռ, կը ճաշէ, գլուխը ծռած դէպի իր պնակը:

Բարեկամներ, աշխատակիցներ, հետաքրքիրներ կը մտնեն ու կ'ելլեն: Օդը միշտ տաք է: Մերթ ընդ մերթ Պուլվարներէն կը հասնին տարօրինակ աղմուկներ, սակայն, Մոնմարթրը փողոցը համեմատաբար խաղաղ է: Քանի մը օրէ ի վեր փողոցին մէջ նորոգութեան աշխատանքներ սկսած են այդ պատճառով մասնաւոր պատնէշներ արգիլած են այդ փողոցէն անցուդարձը:

Յանկարծ, սեղանակիցներէն ուրիշ մը՝ Պերթել, կը նշմարէ ստուեր մը, վարագոյրին ետեւէն, որ կը դիտէր իրենց սեղանը:

— Շատ ալ խելացի գործ մը չըրին զալ եւ հոս նստելով, կը մրլտան: Կըրնայինք …

Ռընոտէլ, կտրելով անոր խօսքը, կ'ըսէ.

— Ոչ, ուրիշ բան չէինք կրնար ընել: Բոլոր սեղանները գրաւուած էին, երբ մենք հասանք, եւ մեզի յատկացուած սեղանները հոս էին տեղաւորուած:

Հակառակ իր կամքին, Պերթել կը լռէ, բայց ինքնիրեն կը խորհի. «Գոնէ Ժօրէս չէ՞ որ այդտեղ նստած չըլլար …»: Զլ՞ մը նոյնինքն Ժօրէս իրեն ըսած էր քանի մը օր առաջ.

— Եթէ զօրակոչը յայտարարուի, կը նան զիս սպաննել …

Իրարանցում մը կը յառաջանայ մուտքի դրան մօտ:

— Ահաւասիկ Մարիուսը, կ'աղաղակէ Լանտրիէօ:

Արդարեւ եկողը Մարիուս Վիփըն է: Բերած է վերջին հեռագիրները: Ժօրէս կը ցնցուի: Իր նայուածքը կը դառնայ աւելի կարծր: Ճաշի սկիզբէն ի վեր չէր դադրած կրկնելէ թէ, ամէն բան կրնար կարգադրուիլ եւ սոսկալի վտանգէ մը փրկուիլ, եթէ Լորտ Ասքուիթ բրիտանական խորհրդարանին մէջ վճռականօրէն ընդդէմ գերագոյն բանակցութեանց ըլլալը կ'ըլլայ:

— Ուրե՞մն, կը հարցնէ Ժօրէս, ինչ լուր …

Վիփըլ գլխուն եւ ուսերու շարժումով կը յայտնէ յուսախաբութեան նշաններ:

— Տուէք հեռագիրները:

(7 Շար.)

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԱՐՁԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Ինչպէս « Ցառաջ» Օգոստոս 12ին կը տեղեկացնէր, Տոքթ. Տիրայր Ֆրունճեան հաստատած է Հնդկաստանի մէջ հրատարակուած Ֆրանսերէն դիտական ճոխ բառարան մը, որ կը պարունակէ 30·000է աւելի ֆրանսերէն սկզբնաբառեր հոմանիշներ ունենալու վրայ :

Այս կարգի մասնագիտական բառարան մը պահանջը Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, վերջին տարիներուն մեծապէս զգալի եղած ըլլալով, գերմանական Ակադեմիան հրատարակչականը, որ ասոնցմէ աւելի արհեստագիտական բառարաններ կը հրատարակէ, դիմած է Տ. Ֆրունճեանի, որպէսզի այս եւ լրացուցիչ գերմաներէնէ ֆրանսերէն հատոր – ները չարադրէ, իր մասնագէտի հմտութեամբ :

Արհեստագիտական փորձառութեանց փոխանակութեան մարզին մէջ, յատկապէս Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, Տիրայր Ֆրունճեան հայ անունին պատուաբեր համբաւի տիրացած է, իր ժիր եւ չարունակական հաղորդակցութիւն – ներով երկու երկիրներու ճարտարար – ուեստական հասատատութեանց հետ :

Շատ մը բառեր, որոնք չեն գտնուիր ընթացիկ առձեռն բառարաններուն մէջ, տեղ գտած են այս արհեստագիտական նորադրն բառապաքին մէջ : Ցիշատակ – ուած բառերու չրջանակը չատ լայն է եւ ըստ կարելւոյն լրիւ իրենց տեղն ունին ոչ միայն քիմիաբանութիւնը, բնագի – տութիւնը, մեքենագիտութիւնը, ելեկ – տրական ճարտարարուեստը, արուեստական նոր նիւթերը, անտառային տնտեսութիւնը, թղթաչինութիւնը եւ բջիջանիւթի քիմիաբանութիւնն ու ճարտարարուեստը առաւելաբար, այլ եւ քիմիական տարրներ եւ որոշ համայնագիտական յուշմունքներ, որոնք նչելի կերպով բարձրացուցած են բառարանին գիտական արժէքը :

Գերմանիոյ, Ֆրանսայի եւ Հոլանտայի գիտական մամուլին մէջ գովեստով խօսուած է այս բառարանին մասին, որ կը լրացնէ զգալի պակաս մը՝ մանաւանդ Ֆրանսական եւ գերմանական ճարտարուեստներուն փոխադարձ ճանաչման, գործակցութեան եւ նորանոր ծրագիրներու իրականացման գործին մէջ :

Ըստ հրատարակչականին ալ հատուածին, բառարանը փնտռուած է նաեւ գերմանախօս ուրիչ երկիրներու մէջ՝ Աւստրիա եւ Զուիցերիա, ինչպէս եւ Ֆրանսերէնը իբրեւ միջազգային լեզու գործածող եւրոպական եւ այլ երկիրներու մէջ :

Արժէքաւոր գործ, չնորհաւորելի յաջողութիւն մը, որ միջազգային արհեստագիտական մարզը կը պարտի՝ հայ հեղինակի մը :

ԸՆԹԵՐՑՈՂ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Բնական չինանիւթերու անսպառ պաշարներ ունի Հայաստան : Մեր երկրին ընդերքը հարուստ է քարի բազմաթիւ տեսակներով, որոնք կ'օգտագործուին իբրեւ չինանիւթ, կը գտնան բնակարանները, գործարանները, մշակոյթի օճախները :

Սակայն քարը միայն չինանիւթ չէ : Գիտութիւնը հիմա անոր մէջ գտած է հարստութեան նոր աղբիւրներ եւ հնա-

---

նարհեստագիտական արտադրութեան համար :

Ցայտնի է, որ ածուխը կը պարունակէ ածխաջրածին, ջրածին, ազոտ, ծծումբ, ֆոսֆոր, ինչպէս նաեւ մեծ քանակութեամբ ածխաթթու գազ, ամոնիակ, ածխաթթու ամոնիակ, ածխաջրածնային գազեր, ածխաթթու գազ, ածխածնի օքսիտ, ջրային գոլորշի, ազատ ածխածին, ածխածնի սուլֆիտ, ածխածնի սուլֆիտ, ածխածնի քլորիտ, ածխածնի ֆտորիտ, ածխածնի ֆոսֆորիտ, ածխածնի ֆոսֆորիտ, ածխածնի ֆոսֆ

Տէր եւ Տիկին Գ. Բղէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Աստուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Սուրեան, Պ. Մ. Եաղուբեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մաննիկ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, զոքանչմօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՓԵՓՐՈՆ ՄԵՐՋԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Դէրմանեան, Մեծ Նոր-Գիւղացի)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի Սեպտ. 23, առաւօտ ժամը 10ին Փիթիէի հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ օր (26 Սեպտեմբեր) ժամը 15.45ին, Ալֆորվիլի Հայոց Ս. Պ. Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Յասմիկ Գայթանճեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Գայթանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ալթունթօփեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գիւլճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Աճէմեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Ճիհանեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Մանուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէր-Սարգիսեան եւ զաւակները (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Պէզճեան, ընտանիքներ Գայթանճեան, Գրիգոր, Ղեւոնդ, Հայկազ եւ Վարոս (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Գեղամ Տապաղեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Սրբուհի Տապաղեան եւ զաւակները (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Զիտեմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Բարակեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, մամուլով կամ նուէրներով մասնակցեցան իրենց խոր վշտին, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, աներհօր, եղբօր, քենեկալին, հօրեղբօր որդւոյն եւ ազգականին՝ ԼԵՒՈՆ ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«ՍՕՍԻ» պարախումբի վարչութիւնը եւ ղեկավարուհին՝ Տիկին Յասմիկ Քիւթնէրեան, հաճոյքն ունին յայտնելու հայ հասարակութեան թէ հրաւիրած են Լիբանանի պատլպէքի միջազգային փառատօնին արաբական բաժնի պետական խումբի ղեկավար, «Սլաննուառ» խումբի եւ Հ. Ե. Ե. Ը. «Անդրանիկ» երգի պարի խումբի ղեկավար, «Ալաննուառ» խումբինը, որ անցեալ տարի Հայաստանի պարարուեստի Ակադեմիայէն ստացած է պարուսոյցի եւ բեմադիրի տիտղոսը:

Պ. Սարգիս Բասդալեան սրտաբաց ընդունած է հրաւէրը եւ այժմ կը գտնուի Փարիզ, ուր տասն եւ հինգ օրուան ընթացքին, ամէն գիշեր Սօսի պարախումբին անդամներուն պիտի ուսուցանէ հայրենի տոհմիկ պարեր: Խումբին վարչութիւնը շնորհակալութիւնները կը յայտնէ արուեստագէտին:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՊԱՐՏԻԶԱԿ

—*—

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԱՌԱՒՕՏ.— Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի՝

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
Պարտիզակցի համայն ննջեցելոց համար

կը պատարագէ ՊՍԱԿ ԱՐՔ. ԹՈՒՄԱՑԵԱՆ
Կաթ. Պատուիրակ Անգլիոյ Հայոց

ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ.— Ժամը 15.30ին՝
Ներկայութեամբ Պսակ Արք.ի

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

կը նախագահէ Բժ. Ա. Տէր-Անդրէասեան
Հայ Մշակոյթի Տուն՝ սրահ:
17 Րիւ Պլէօ (մեթրօ Քառէ)

—*—

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է հետեւեալ նուէրները իր Կրթ. ձեռնարկներուն համար:

Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Օհանեան 100 փրանք, իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Օննիկ Վարսամեան յիսուն փր. Տիկին Գրնեազեանի հոգեհանգստեան առթիւ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը վերաբացուեցաւ Հինգշաբթի:

Արձանագրութիւն, դասարաններու բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Վահրամ Կ. Միսքիկի կողմէ:

×

Պուլվար Օտոյի (Մարսէյլ) Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը եւ տեղւոյս Կապ. Խաչի վարչութիւնը միասնաբար կը ծանուցանեն թէ 1964 – 1965 տարեշրջանի միօրեայ հայերէն լեզուի դասընթացքը կը սկսի 1964 Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 8.30 – 11.30: Կը դասաւանդէ Գուրգէն վրդ. Թրթռեան: Արձանագրութեանց համար դիմել եկեղեցի, յառաջիկայ երկու կիրակի օրերը, առաւօտեան ժամը 9–12:

Իսկ հայերէն լեզուի գիշերային դասընթացքի հետեւողներուն համար, դարձեալ Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ ամէն Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8–9:

Դպրոցի բացման հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները:

ՏԷՍԻՆ

Կապ. Խաչի Տէսինի «Ազգային» դըպրոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի կէսօրէ ետքը ժամը 2ին: Կը խնդրուի ծնողքներէն այդ օրը դպրոց առաջնորդել իրենց երախաները:

Արձանագրութեանց համար դիմել ուսուցիչ Պ. Գեղամ Կանանեանի, դպրոցին սենեակը՝ Հինգշաբթի 17 եւ Շաբաթ 19 Սեպտեմբեր, կէսօրէ ետքը ժամը 2էն մինչեւ 6, եւ յաջորդ շաբթու նոյն օրերուն ու ժամերուն:

ԼԻՈՆ

Լիոնի Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ Լիոնի Հայութեան, որ Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի օրուընէ ըսկըսեալ դպրոցը կը վերաբացուի: Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն, որ առաջ արձանագրել իրենց զաւակները, Ազգ. Տան գրասենեակը, քարտուղար Պ. Թըրագօչի մօտ, ժամը 10էն 12 եւ կէսօրէ ետք՝ 4էն 7:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի Կիրակնօրեայ դասաւանդութեանց արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 4ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9.30ին դպրոցի սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ անտարբեր չըլլան եւ բարեհաճին արձանագրել իրենց զաւակները առանց խտրութեան:

Քաղաքի տղոց համար դիմել հետեւեալ հասցէին.— Ընկերուհիին բնակարանը, 31 Րիւ տ'Ալամպէր:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն կազմակերպած է ընկերա-համակրական դասախօսութիւն մը, որ տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ
Նիւթ ունենալով՝ Հայաստանի ներկայ իրականութիւնը:
Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21.30ին սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին Ակումբի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Երկուշաբթի, (28 Սեպտ.) ժամը ճիշդ 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ենթակոմիտէները եւ խումբերը.—

Քրիստափոր ենթ. եւ Ռ. Միսաքեան խումբ, այս Շաբաթ ժամը 20.30ին:

Զաւարեան ենթ. այս Շաբաթ ժամը 20.30ին:

Համազասպ խումբ.— Այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին:

Ընկեր Կարօ խումբ.— Այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին:

Վարանդեան խումբ.— Այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին:

Վարուժան խումբ.— Այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին:

Վռամեան ենթ.— (4 Հոկտ.) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին:

Մուրատ խումբ, (4 Հոկտ.) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին:

Հայաստան ենթ. (3 Հոկտ.), Շաբաթ, ժամը 20.30ին:

Ակնունի ենթ. (28 Սեպտ.) այս երկուշաբթի ժամը 20.30ին:

Նիկոլ Դուման խումբ, (4 Հոկտ.), Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, (11 Հոկտ.), Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին:

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

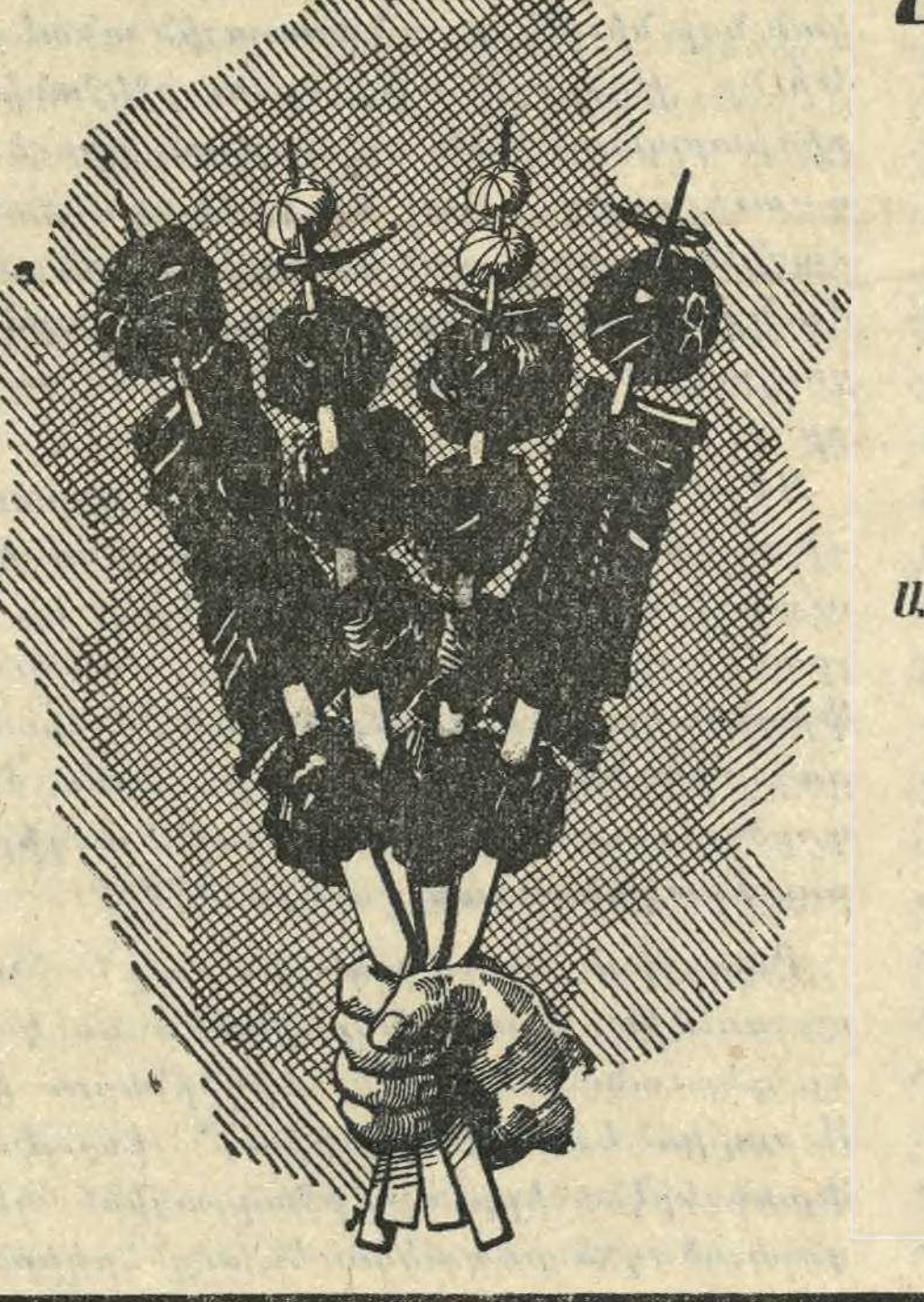

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Metro : F. D. Roosevelt

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ
27
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
27 SEPTEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՀԱՐ· ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10120

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.120

ՄԵՐԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հետ վերջ զատ արձակուրդի [illegible] : երեք ամսուան հանդիստէ վերջ [illegible] պատգամաւորները վերստին գան իրենց [illegible] տեղանքները :

Նախակրթարանները վերաբացուելան [illegible] 18ին, լիսէները՝ Սեպտեմ– [illegible] 21ին : Համալսարանի զանազան ճիւ– [illegible] պիտի վերաբացուին աւելի ուշ :

[illegible] միլիոն տաններէք հազար [illegible] եւ ուսանողներ կը նախա– [illegible] դրոցներուն համար — նա– [illegible], մինչնակարգ եւ բարձրա– [illegible], 1964 – 1965ի տարե– [illegible] համար :

[illegible] տարի ընդհանուր դումարն էր [illegible] : Ուրմէն նոր չրջանին հա– [illegible] ուելոյն է 256·000 աշակերտ :

[illegible] պատերազմէն առաջ Ֆրանսայի [illegible] ճնումը չէր էր, մտահո– [illegible] ուելու աստիճան : Քառորդ դարէ ի [illegible], նորին ընկերային նոր օրէնքնե– [illegible], ծնունդները անհամեմատ յաւելում [illegible] : Եւ այս երկրի բնակչութեան [illegible], որ երկար տարեն քառասուն միլիո– [illegible] կը դառնար, ներկայիս հասած [illegible]·163·000ի, ըստ Լառուսի 1965ի տո– [illegible] :

[illegible] կայունացած է այժմ եւ բնա– [illegible] վիճակ ստացած :

[illegible] նոր տարեշրջանի բացման [illegible] մամուլը ահազանգ հնչեցուց , [illegible] որ բաւարար չափով դպրոցա– [illegible] չէնքեր չկան եւ հազարաւոր փոք– [illegible] դուրսը պիտի մնան : Ցեռոյ նա– [illegible] դասարանները խճողուած են, փոխա– [illegible] 30 – 35ի, 50 աշակերտներ թիմնուած [illegible] սենեակի մէջ :

[illegible] կառավարութիւնը մասնաւոր վարկ [illegible] յատկացուցած էր նոր չէնքերու կառուց– [illegible] համար : Սակայն բաւարար չեն [illegible] շինուածները :

[illegible] մանկապարտէզները յաճա– [illegible] փոքրիկներուն թիւն է 1·409·000 , [illegible] նաւուր դպրոցներունը՝ 247·000 : Ա– [illegible] աւելի աշակերտ ունին տարբա– [illegible] նախակրթարանները, — 4·744·000 [illegible], 852·000՝ մասնաւորները , [illegible] 5·596·000, այսինքն Ֆրանսայի [illegible] նաւուր աշակերտութեան կէսէն ա– [illegible], պետական լիսէները կը յաճախեն, [illegible]·000 ուսանողներ, մասնաւորները՝ [illegible]·000 : Պետական համալսարանի ուսա– [illegible] թիւն է 357·000 հոգի :

[illegible] փոքր ածուն ալ բացաւ իր վար– [illegible] դռնները եւ հայերէնի դասընթացքի [illegible] :

Ներքի Սամուէլ Մուրատեան վարժա– [illegible] այս տարի եւս ունի 110 դիչերօթիկ [illegible] : Ներկայ չէնքերը բաւական աւելին ընդունելու : Իսկ նոր չինու– [illegible] համար պատրաստուած ծրագիրը – [illegible] կը մնան թուղթի վրայ, առ ի չգո– [illegible] պետական անհրաժեշտ արտօնութեանց [illegible] :

[illegible] Դպրոցասիրաց վարժարանը [illegible] ունի միայն 75 աշակերտուհիներու : [illegible] նոյն պայմաններուն մէջ :

[illegible] չորրորդ էջին մէջ կը կար– [illegible] բացումը Հինդշաբթի օրուան Հա– [illegible] դասընթացքներուն՝ Փարիզի եւ [illegible] մէջ :

Փարիզեան չրջանին մէջ Ֆրանսահայ [illegible] Միութը, Եկեղեցին եւ այլ կազ– [illegible] միութիւնները պիտի չարունակեն [illegible] դասընթացքները Իսիի, Ալֆորվիլ– [illegible], Շատիլի, Ժանթիլիի, Պուա Քո – [illegible] – Անկիւղի, Պանէլօ – Քաշանի , [illegible] Վիլի, Փարիզի եկեղեցիի եւ կարգ [illegible] Քաղամասերու մէջ :

[illegible] մէջ եւս Մարսէյլ (Պօմոն , [illegible] Օաուօ), Տէսին եւ Լիոն յայտա– [illegible] բարած են արդէն : Միւս վայրերն ալ ան– [illegible] չուչտ կարգադրութիւններ ըրած են տեղւոյն վրայ :

Ցուսա՛նք որ մեր հայրենակիցները վե– [illegible] րամուտին առթիւ նոր ձիգեր ու զոհո– [illegible] դութիւններ պիտի ընեն՝ աւելի մեծ թի– [illegible] ուով աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ [illegible] դրաւելու համար Հայերէնի Դասընթացք– [illegible] ներուն, յանուն ինքնապաշտպանութեան [illegible] եւ յանուն մեսրոպեան ոսկեղինիկ լեզուի [illegible] յաւերժացման :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԼԿՈԼ ՍՊԱՆԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

ՖՐԱՆՍԱ Կ'ՈՒԶԷ ԱԻԵԼԻ ՍԵՐՏՕՐԷՆ ԳՈՐԾԱԿԻՒԼ ՓԵՐՈՒԻ ՀԵՏ

Էքուաթորէն մեկնելէն եաք, նախագահ [illegible] տը կոչ հասաւ Լիմա «թաղաւորներու քաղաքը», որ զարդարուած էր արտա– [illegible] կարգ չքեղութեամբ մը ընդունելու հա– [illegible] մար Ֆրանսայի Հանրապետութեան նա– [illegible] խագահը :

Ֆրանքեւէքուաթորեան զեկոյցը, որ հրատարակուած էր նախագէս կը չեշ– [illegible] տէր.— « Կառավարութեան զինուորա– [illegible] կան զեկավարութեան նախագահն ու ան– [illegible] դամները եւ Ֆրանսայի Հանրապետու– [illegible] թեան նախագահը խորացած խօսակցու– [illegible] թիւններ ունեցան Սեպտ· 25ին, սիրալիր եւ արտակարգ վստահութեան մթնոլոր– [illegible] տի մը մէջ : Ուսումնասիրած են այն հար– [illegible] ցերը որոնք կը վերաբերին զարգացման մէջ եղող երկիրներուն : Համաձայնեցան որ սերտացնեն իրենց փոխադարձ դոր – [illegible] ծակցութիւնը իրենց ձեռքը եղած բոլոր միջոցներով, անդամ մը եւս հաստատե– [illegible] լով Էքուաթորի եւ Ֆրանսայի դարաւոր բարեկամութիւնը :

« Այս ոգիով, նախագահը եւ զինուո– [illegible] րական զեկավարութեան անդամները ուսումնասիրած են նախագահ տը Կոլի հետ առեւտրական եւ մչակութային փո– [illegible] խանակութեանց կարելիութիւնները » :

Զեկոյցէն դուրս, Էքուաթորի կառա– [illegible] վավարութիւնը տեղեկագիր մը ներկա– [illegible] յացուցած է տը Կոլի այն բազմաթիւ հարցերուն մասին զորս Էքուաթոր ունի :

Փերուի մէջ խօսած սպաներէն ճառով, տը Կոլ մեծ խանդավառութիւն առեղ– [illegible] ծած է : «Փիւրուվկինե՛ր, ըսած է Ֆրան– [illegible] սայի նախագահը, Ֆրանսա, պատմու– [illegible] թեան եւ քաղաքակրթութեան երկիր , [illegible] կ'ողջունէ Փերուն, ազնիւ աւանդու– [illegible] թեանց ժառանգորդ, որ կը նայի ղէպի վերանորոգումը :

« Ֆրանսա կ'ողջունէ Փերուն, Լիմայի մէջ, հանրածանօթ մայրաքաղաք, այն օ– [illegible] րէն երբ Ամերիկա աշխարհի բեմը եկաւ, Լիմա որ Լիւնտան է, եւ արդիականը : Շատոնց խաղաղութեան եւ յառաջդի – [illegible] մութեան Ֆրանսան կը սիրէ եւ կը դնա– [illegible] հատէ յառաջդիմութեան եւ խաղաղու– [illegible] թեան Փերուն : Այսօր Ֆրանսա կ'առա– [illegible] ջարկէ Փերուի աւելի սերտօրէն գործակ– [illegible] ցութիւնը իրենց ձեռքը եղած բոլոր [illegible] մարդոց ազատութեան, հաւասարու– [illegible] յիլ մարդոց արժանապատուութեան եւ եղբայրութեան համար : Կեցցէ՛ Փերուն » :

Փերուի նախկին նախագահը, Մանուէլ Փրատօ, որ 1962էն ի վեր «աքսորուած » է Փարիզ, փերուվական ձայնասփիւռի ալիքներուն վրայ, յայտարարած է որ իր երկիրը պիտի գիտնայ ընծայել նախա– [illegible] դահ տը Կոլի այն պատիւը որու արժա– [illegible] նի է :

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Եղիշէ Պատրիարք որ քանի մը օր է Փարիզ կը գտնուէր, Էջմիածին մեկնե– [illegible] ցաւ Ուրբաթ ցերեկ : Պատրիարքը Ամե– [illegible] րիկայէն երուսաղէմ վերադարձած էր , ապա եկած Փարիզ : Իր վերադարձի ճամբուն վրայ Եղիշէ Արք· կրկին պիտի անցնի Փարիզէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՑԵԱՆ , Մոսկուայի մէջ վաւերացուցած է այն բարեկամու– [illegible] թեան դաշինքը զոր Խորհ· Միութիւնը ստորագրած էր Փանքովի կառավարու– [illegible] թեան հետ, անցեալ Յունիսին : Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, անհատականան չէ որ այդ առթիւ , Խրուչչեւ Պերլին եր– [illegible] թայ Հոկտեմբեր եօթին, արեւելեան Գերմանիոյ վարչակարգին տասնըհինե– [illegible] րորդ տարեդարձին առթիւ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Պերլինի մէջ Օթթօ–Կրօթ– [illegible] վոլ փողոց մը պիտի ըլլայ : Այս փողոցին նախորդ ու ծանօթ անունն էր՝ Վիլհելմշ– [illegible] թրասէ , ուր կը գտնուէր Արտաքին նա– [illegible] խարարութիւնը :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ վարչա– [illegible] պետը՝ Լուտվիկ Էրհարտ յայտարարեց թէ «Գերմանիա Ռափալլօ չի վերադառ– [illegible] նար» Այսաճեւով վարչապետը կ'ուզէ չեշ– [illegible] տել նաեւ թէ Գերմանիա երբեք տրամա– [illegible] դիր չէ միակողմանի որոշումներ տալու Խրուչչեւի հետ, ինչպէս եղած էր 1923ին Ռափալլոյի մէջ ստորագրուած համա– [illegible] ձայնութեամբ մը :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ յայտնի լրագրող՝ Ուոլ– [illegible] թըր Լիփմանն կը գրէ թէ Ամերիկայի հանրապետական թեկնածուն՝ Կոլտուա – [illegible] թըր վտանգաւոր մարդ մըն է որովհե– [illegible] տեւ վերջնագիրները կը նախընտրէ բա– [illegible] նակցութենէն :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ հակակառավարական չարժում մը մէջտեղ եկած է : Այս առ– [illegible] թիւ կարեւոր զեկոյց մը պիտի հրապա– [illegible] րակուի ըսած է սպայակոյտին պետը : Կ'ըսուի թէ ընդդիմադիր չարժումը պա– [illegible] սականներէ կազմուած էր զոր կը դե– [illegible] կավարէր նախկին վարչապետ Ալ Պախր :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր կառավարութիւնը կազմուած է Հիւսէյն Ուէնիի նախագա– [illegible] հութեամբ, որ կը պահէ նաեւ Ներքին եւ պաշտպանութեան նախարարութիւն– [illegible] ները : Տոքթ· Ֆուատ Ամուն կը պահէ Արտաքին նախարարութիւնը : Շարլ Հե– [illegible] լուի օրով, առաջին կառավարութիւնն է :

ՏԻԹՐՈՑԹի մէջ, ձեներըլ Մոթթրզի 260 հազար բանուորները գործադուլի մէջ են, հաւաքական պայմանագրութիւնը վերանորոգուած չըլլալով հակառակ տարուած բանակցութիւններուն բան– [illegible] ուորներու եւ տնօրէնութեան ներկայա– [illegible] յուցիչներուն միջեւ :

ՎԻԼԹ – ՆԱՄԻ ներկայ զեկավարը՝ Զօր· Ֆան չէ կրցած ցարդ համոզել կեդ– [illegible] րոնական – Վիչիստամի ըմբոստ ցեղա– [illegible] խումբերը :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ 12րդ միջազգային տօնա– [illegible] վաճառը պիտի բացուի Հոկտեմբեր 17ին առանց Ֆրանսայի մասնակցութեան : Հոն պիտի ըլլայ սակայն համայնավար Չի– [illegible] նաստանը : Չեն մասնակցիր նաեւ Մի– [illegible] ացեալ Նահանգները :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հաղորդեն թէ ոչ– [illegible] հրեայ աւստրալիացի մըն է որ չհաճ է Աստուածաչունչի ծանօթութեանց մըր– [illegible] ցանակը : Երկրորդ մրցանակը ստացած է ծաղումով հրեայ Խորհրդային Միութե– [illegible] նէն գաղթած երիտասարդ ուսանող մը :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը միա– [illegible] ձայնութեամբ քուէարկեց այն առաջարկը որ եղած էր երկարաձգելու համար ՄԱԿի ուժերու չրջանը Կիպրոսի մէջ :

ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԽԵԼԱԳԱՐԸ

(ԻՆՔՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ)

Երբ դեռ մանուկ տղայ էի ,
Ասում էին՝ խելառ ես դու ,
Ի՞նչ թաքցնեմ՝ խելառ էի,
Խայթում էի ամէն մարդու ,
Աչքս ձեռի հացին ձգում՝
Փախցնում էի կամ թէ սգում ,
Քաղցից խելառ խոտ շատ կերել՝
Դրանից էր խելքս կորել ···

Երբ պատանի դարձայ մի վառ՝
Էլի էին կանչում խելառ՝
Խելառ էի, ի՞նչ թաքցնեմ ,
Աչքերդ էին, իմ աղունակ ,
Խելքս ու միտքս աչքերն հանել ,
Մենակ խելքիս , դու չես մենակ ,
Դեռ ոչ մի կոյս ինձ չի սիրել՝
Դրանից էր խելքս կորել ···

Բայց հիմա էլ չեն ամաչում ,
Հիմա էլ են խելառ կանչում ,
Որ կանչում եմ, ով կոյր աշխարհ ,
Ետ տուր Մասիսն իմ վշտահար ,
Ո՞վ է տեսել սարը բանտէն ,
Քանդուած անհն նորից հանդեն ,
Ո՞նց կը հանես ծովս վանայ :

Երբ իմ Հայոց մի աչքն է նա,
Ջե՞ս վախենում աչքից միւս ,
Որ դարձել է հրթիռ ու լոյս :
Ի՞նչպէս պահեմ խելքս գլխիս ,
Երբ գերի է արեւն հողիս ,
Մի բուռ լուսինն է ազատուած ,
Բաւ չէ՞ սարս տեսնեմ գերուած
Դուք ինձ տեսնէք խելագարուած ···

Ինձ ասում են՝ ողջը լռել ,
Դու այդ ո՞ւմ ես աչքդ յառել ,
— Մասիսին եմ յառել, էլ ո՞ւմ ,
Դու է՞լ թուրք ես, ով արնախում ,
Որ պոկել ես ուզում նորից
Մասիսն անգամ իմ շուրթերից ,
Չէ, դու լռէ, էս դարն անցաւ ,
Քո անհատի խաւարն անցաւ :

Կ'ախպերանամ ողջ ազգերին՝
Թէ չթողնեն թուրքի գերին
Սրբութիւններն իմ հայկական ,—
Խելքի կը գամ, երբ միանամ
Դեռ բանտուածներն ազատուածին ,
Արարատներն՝ Արագածին ,
Ո՞նց մոռանամ շղթայուածին :
Նոր Հայաստանն՝ առանց Մասիս՝
Ինչպէս առանց Մասիս՝ մի Սիս :

Էլ ո՞նց լռեմ՝ միտքս լռում՝
Լուութեամբ էլ սիրտս է գոռում
Թէ՝ ախ, Մասիս, ու մոլորել՝
Սրանից է խելքս կորել :
Ու վիճում են ինձ պէս անմեղ
Իմաստուններն ինձնից խելառ ,
— Խելագար է, բայց հանճարեղ ,
Հանճարեղ է, բայց խելագար ···
Արարատով այնքան տարուեց ,
Որ հայ վշտով խելագարուեց ···

Բայց հարցրէք իմ երգերին՝
Երգի փոխուած իմ վէրքերին,
Իրաւ ծո՞ւռ եմ ծնուել մօրից ,
Կամ թէ իրաւ խե՞նթ եմ նորից ,
Որ երգում եմ սրտով ցաւման ,
Որ կ'ազատուի հողն իմ Սասման ,
Թէ կ'ազատուես իմ հայր Մասիս ,
Ինչ էլ լինի՝ դու կ'ազատուես ,
Էլ չեն հաչի, թէ խենթ եմ ես ,
Կը զոհուեմ ես, բայց մօրս պէս
Կը շընչաբ մեծամարմուռ .
— Ծուռ էր, բայց թէ՝ Սասունցածուռ ···

ՅՈՎՀ· ՇԻՐԱԶ

ՀԻՆ ՎԷՃ ՆՈՐ ԷՋԻ ՎՐԱՅ

« ՄԻ՞ԹԷ ՅԱՌՆԻՑԷ Ի ՄԷՆՋ ՈՄՆ ՄԵԶ ԱՌԱՋՆՈՐԴ »

Թորգոմ պատրիարք (երբ դեռ առաջնորդ էր Եգիպտոսի Հայոց) այցելութեան ելած էր դէպի Հնդկաստան, « այն ատե՛ն օրերուն »: 1917 տարուան սկիզբը կը հասնի Մադրաս :

Ոչ այնքան իբրեւ բանասէր, որքան կրօնաւոր, ըստ որու՝ գերեզմանը տարբեր ... արգանդ մըն է մտնելու համար լոյս աշխարհ, իմա՝ բո՛ւն կեանքը, համաձայն անդենագիտութեան գիրքերուն, պատրիարքը չմոռցաւ այցելել նաեւ հայկական գերեզմանատուները :

Մեզի համար գերեզմանի դուռէն կամ մահուան պատէն անդին կը վերջանայ կեանքը ու կը մնայ պատմութիւն մը միայն եւ ուրիշ ոչինչ : Ուստի մեզի համար՝ պատմութիւն է նաեւ գերեզմանադրութիւնը, իբրեւ իրական վկայութիւն: Եւ Թորգոմ պատրիարք նման իրական վկայութիւն մը կը բերէ Մադրասէն՝ խօսելով տապանաքարերը: Չեմ գիտեր թէ, երբ փոխ կ'առնէ տապանագրին լեզուն՝ գրելով որ «Մադրասի Հայոց խումբը յարգական եւ հանրական տրտմութեամբ » յուղարկաւոր դարձած է « մեծահամբաւ եւ հոյակապ » Շահամիր Շահամիրեանի վերջին շառաւիղին, տեղւոյն վրայ կատարուած պրպտումներէ՞ն քաղած է մահագրական թուականները զորս կուտայ, թէ առած է ուղղակի տապանաքարերու վրայէն: Ահա այդ թուականները —

Բազմանդամ ընտանիքի տէր, Շահամիր Շահամիրեան, որ կորսնցուցած էր աղջիկը Աննա՝ 1764ին, յաջորդ տարի կինը՝ 1765ին, նոյն տարուան մէջ՝ փոքր աղջիկը եւս, տասը տարի ետք՝ 1774ին կը կորսնցնէ նոյնպէս երէց մանչ զաւակը, պատմութեան մէջ Յակոբ Շամիրեան անունով ծանօթ ,— այս վերջինը՝ Մալակայի մէջ, ուր «գաղթած էր», այսինքն այնտեղ հաստատուած, ինչպէս կը գրէ Թորգոմ, այլապէս ինչո՞ւ մարմինը չփոխադրուէր Մադրաս, ուր կը մնային հայրը եւ եղբայրները եւ ուր թաղուած էին մայրը եւ քոյրերը :

Հոգեկան ի՛նչ ահաւոր ցնցում՝ հօր մը համար, երբ կը կորսնցնէ իր անդրանիկ մանչ զաւակը, — վերլուծեցէք այս պարագան, անդրանկութեան տրուած իրաւունքներու եւ ընկերային առանձնաշնորհութեանց տեսակէտով՝ համաձայն հայկական աւանդութիւններու : Շահամիր Շահամիրեան իր անդրանիկ զաւկին վըրայ բարձրացուցած էր հայրենասիրական երազներուն եւ տենչերուն տաճարը, ազատագրական յոյսերու եւ յոյզերու կենդանի չէնքը, — ատոր համար եւս տպարանը կոչած՝ Յակոբի անունով :

Դաստիարակելու համար զայն նոյն խուլին մէջ՝ ուսուցիչ էր բերած հեռաւոր Ղարաբաղի Մելիքներու երկրէն, Հայոց « գերազանց ազգին » յարութեան համար մարտնչող քաջաց քաջերու բարձր լեռներէն, երբ քաղաքական մթնոլորտը եւս բոցավառած, հիւսիսի Շամիրամին դէպի հարաւ արշաւին առթիւ, Հայոց սիրտերուն մէջ կը թրթռար արդէն Վահագնի երգը, « Երկնէր երկին եւ երկիր »:

Եւ յանկարծ կը մեռնի Յակոբ, 29 տարեկան, հօրենական երդիքէն հեռու, Մալակայի մէջ: Ինչո՞ւ Մալակա, հիւա՞նդ էր, դարմանուելո՞ւ գացած էր, — պատմութիւնը բա՛ն մը չ'ըսեր: Թորգոմ պատրիարք կը գրէ միայն թէ Յակոբ « գաղթեր էր» Մալակա, ուր ագարակ մըն ալ գներ էր :

Հայրը եւ ուսուցիչը կը վազեն կ'երթան Մալակա: Արցունքներու մէջ կը թաղեն այնտեղ, հոլանտական գերեզմանատան մէջ: Յուլիս ամսուն սկիզբն է, 7ին: Կլիման տաք, եղանակը տաք, — կարելի չէր փոխադրել մարմինը ապահովաբար: Բայց ինչո՞ւ չփոխադրէին ոսկորները՝ ժամանակ մը ետքը: Ընդհակառակն հայրը եւ ուսուցիչը վերստին կ'երթան Մալակա, այս անգամ տապանաքար մը դնելու համար երիտասարդին հողաթումբին վրայ՝ սրտաշարժ արձանագրութեամբ մը, որ ահաւասիկ, «երկու բառի մէջ ամբողջ պատմութիւնը ».

Ողջո՛յն ընդ քեզ, դամբարանիս տաւն
 ընթերցող ,
Տո՛ւր ինձ լուրն ազատութեան իմոյ
 ազգին, ոյր եմ տենչող ,(*)
Եթէ յարեա՞ւ ի մէնջ ոմն մեզ փրկիչ եւ
 կառավարող ,
Ընդ որ յաշխարհի յաւէտ էի յոյժ
 ցանկացող :
Ես Յակոբոս ի Հայոց Մեծաց ի նախնեաց
 յառաջ եկող ,
Որդի գոլով Շամիր Շամրեանց անուանի
 ընդունող ,
Ծնայ ի նժդեհ աշխարհին ի Նոր Ջուղա
 Պարսիցն գեօղ ,
Ի լնուլ ամաց 29ից ընթացայ ի
 սեփականութիւն ի հող ,
Յայս Մալաղա յօրն Յուլիսին եղէ
 կեանս իմ վճարող ,
Ի թիւն Փրկչին 1774 հանգեայ
 յագարակիս , զոր եմ գնող :

(*) Թորգոմ պատրիարք երկրորդ տողին մէջ կուտայ «ոյր եմ տենչող » (էջ 50), յետոյ «որ եմ տենչող» (էջ 382): Այս վերջին ձեւով՝ նաեւ Թ. Ավդալբէգեան եւ Ա. Շ. Մնացականեան: Երրորդ տողին սկիզբը Թորգոմ եւ Մնացականեան հարցականով կուտան «յարեաւ» բառը, իսկ Ավդալբէգեան՝ առանց հարցականի : Նոյն տողին մէջ Թորգոմ կուտայ «ոմն բարի փրկիչ», միւս երկուքը՝ «ոմն մեզ փրկիչ»:

Իբրեւ զուարճալիք յայտնեմ, որ վերջին պատերազմէն առաջ՝ յօդուածագիր մը այս տապանաքարը կը դնէր ... Սպանիոյ մէջ :

Իրապէս յուզիչ է այս տապանագիրը · — Ո՛վ դուն, որ եկեր ես եւ տապանաքարս կը կարդաս, բսէ՛ ինծի, ազատագրուեցա՞ւ իմ ազգս, մեր մէջէն ելա՞ւ մէկը, որ յաջողէր փրկել եւ կառավարել մեր ժողովուրդը, երազներ՝ որոնցմով ապրեցայ ողջ կեանքիս մէջ :

Բաղդատեցէք ձեզի ծանօթ տապանագրութեանց հետ, — ոչ աղօթք, ոչ ալ ողբ: Ա. Շ. Մնացականեան կը գրէ թէ ամբողջ Յորդորակ գիրքին ոգին է խըտացուած այս տողերուն մէջ: Եւ կը շարունակէ ·

« Ուշագրաւ է յատկապէս ազգից մէկ առաջնորդ դուրս գալու գաղափարը · « Եթէ յարեա՞ւ ի մէնջ ոմն մեզ փրկիչ»: Այս միտքը Յորդորակում համարեա կրկնուած է մի քանի անգամ · «Մի՞թէ յառնիցէ ոք ...» (էջ 17) : կամ «Եղ ոչ ոք ի մէնջ» (էջ 14) :

Եւ կ'եզրակացնէ թէ Յորդորակը գործն է ... տապանաքարին տակ պառկողին : Հրաշալի՛ եզրակացութիւն, որ կը յանգի երկրորդ եզրակացութեան մը՝ իմ կողմէս նուէր իրեն.— Ապահովաբար տապանաքարին տակ պառկողը գրած է այս տողերը տապանաքարին տակ պառկելէ ... ետքը: Ինչո՞ւ չհետեւցնել թէ նո՛յն գրողն է, ուրուակա՛նը, որ գրելէ ետք Յորդորակը գործածած է նոյն բառերը, արտայայտած է նոյն միտքերը, զորս ինք ներշնչեր էր տարաբախտ երիտասարդին:

Բայց դիտեցէք, այս պատմական տապանաքարին առջեւ, հոյակապ կեցուածքը մեծ Հայուն .— Շահամիր Շահամիրեան, դժբախտ հայրը, զոր մահը կը հալածէ՝ մէկ առ մէկ խլելով ձեռքէն իր հարազատները (նախ աղջիկը, յետոյ կինը, նոյն ատեն միւս աղջիկը, եւ այժմ անդրանիկ զաւակը), կը կանգնի անոնց գերեզմաններուն առջեւ՝ ինչպէս կաղնի մը չանթահարուած այլ յաղթահասակ, կ'արհամարհէ մահուան անգութ խաղերը, Մովսէս Բաղրամեանի կը յանձնէ միւս մանչ զաւակը, Եղիազար, ու պատուիրելով ուսուցիչին ու զաւկին՝ կ'ըսէ ·

— Գործը կը շարունակուի՛ :

Իր կարգին՝ ինք եւս կը շարունակէ թղթակցութիւնները արքունիքներու հետ, կաթողիկոսներու հետ, արքեպիսկոպոսներու հետ, մելիքներու հետ : Տըպարանը նոյնպէս կը գործէ: Լոյս կը տեսնեն Որոգայթ փառաց, Նշաւակ կառավարելոյ գիրքերը եւ այլ հրատարակութիւններ: Ի վերջոյ ռուսերէնի թարգմանելու եւ ռուսերէն հրատարակելու համար ազատագրական գործերը՝ եղբայրը կը պրկուի Պետերբուրգ, ուր, ա... ւա՛ղ, կը մեռնի այս երիտասարդն ալ : Տասը տարի ետքը, 1797 Յունիս 13ին կ'իյնայ նաեւ կաղնին, Շահամիր Շահամիրեան, խորապէս տխուր որ «ոչ ոք ել ի մէնջ»: Ծերացած, յոյսերը եւ երազները մարած, 1792ին նամակ կը գրէ Նոր Ջուղայի իր հայրենակիցներուն, գանգատելով կլիմային տաքէն, կարօտ յայտնելով հայրենի կերակուրներուն, մէկ պատուէր միայն տալով անոնց իբրեւ վերջաբան իր երազերգութեան. — Մի՛ դադրէք, հակառակ բոլոր հարստահարութեանց՝ մի՛ դադրէք, մի՛ հեռանաք երկրէն :

Ու կը տիրէ, դարձեալ, տխրութի՛ւն, համատարած տխրութիւն. «Ծերքն ... սպառ պակասեցան, յոյնցան միմիայն Շահամիրն կայր, նա եւս փախճանեալ է, զոր ի լսելն մեր յոյժ տրտմեցաք » կը գրէ Ղուկաս կաթողիկոս: 1834ին կը մեռնի Շահամիրեանի կրտսեր զաւակը եւս, Յովհաննէս, ու կը վերջանայ ... գեղեցիկ երազերգութիւնը, որու կրնանք խորագիր տալ. « Մի՞թէ յառնիցէ ի մէնջ ոմն մեզ առաջնորդ »:

×

Գիրքերը կը մնան, սակայն :

Շահամիր Շահամիրեան, զոր Ավդալբէգեան կ'անուանէ «մեծ ինքնուս», բնական ուշիմութեամբ եւ ... հոգիով մը օժտուած՝ Հայ մըն էր իրապէս « հոյակապ», որ նախ խորհեցաւ իր ամէնէն հաւատարիմ զինակիցները պատրաստել իր զաւակներուն մէջէն, եւ անոնց մէջ արձանացնելու համար իր երազները՝ ընտրել լաւագոյն ուսուցիչը, Արցախեցի Բաղրամեան Մովսէսը :

Շահամիր Շահամիրեան ծնած է, 4 Նոյեմբեր 1723ին, Նոր Ջուղա, Թաւրիզեցւոց թաղը, ուր կը մնար տակաւին, ամուսնացած արդէն, երբ, 1743ին, կ'ունենայ իր առաջին զաւակը, Յակոբ: Երբ կը մեկնի Նոր Ջուղայէն, հաւանաբար հազիւ 4 – 5 տարեկան էր աղջիկը : Հնդկաստան հասած, անշուշտ համեստ դերձակի իր վաստակով չէր որ պիտի կարենար ուսուցիչ բերել հեռաւոր Ղարաբաղէն մինչեւ Մադրաս՝ առաջին իսկ օրը: Իր անսահման հարստութիւնը դիզելու համար՝ բաւական պէտք է ըլլային ասեղն ու մկրատը, զոր շատ սիրած, շատ է գործածած, այնքան որ հրատարակութեանց ձեռնարկած տարիներուն իսկ չէ մոռցած ներկայանալ իր արհեստանիշով : 1760 թուականներուն չունի դեռ գաղութին տարեգրութեանց մէջ: Երբ կը հասնինք իր ընտանիքին առաջին մահագրութեանց (1764 - 1765), 42 տարեկան է այլեւս, իսկ Յակոբը՝ 22 տարեկան :

Մարգարիտի առեւտուրով հարստացած՝ այդ թուականներո՛ւն միայն պիտի կարենար ուսուցիչ բերել, Մադրաս ...

ԺՕՐԷՍԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

———o———

Առնելով անոնցմէ մէկը եւ բանալով, Ժօրէս կը սկսի կարդալ զայն բարձրաձայն, խոր լռութեան մը մէջ :

«Խորհրդարանին մէջ, որ լեցուն էր մեծ բազմութեամբ, Պ. Ասքուիթ ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը .—

« Կը տեղեկանանք, ոչ թէ Սէն Պետերբուրգէն, այլ Գերմանիայէն, թէ Ռուսիա ընդհանուր զօրակոչ յայտարարած է եւ այդ պատճառով ալ Գերմանիոյ մէջ պատերազմական վիճակ յայտարարուած: Մենք կը խորհինք թէ ասիկա կը նշանակէ որ եթէ Ռուսիոյ զօրաշարժը ընդհանրանայ, ընդհանուր զօրակոչ պիտի յայտարարուի նաեւ Գերմանիոյ մէջ: Այս պայմաններուն մէջ, կը նախընտրեմ որեւէ հարցապնդման չպատասխանել Երկուշաբթիէն առաջ» :

Ժօրէսի դէմքը կը պատէ մռայլային տժգունութեամբ մը: Իր քաղցր ու գեղեցիկ աչքերը կը շրջին մէկ դէմքէն միւսը ու կամացուկ կը մրմնջէ ·

— Այսուհանդերձ, ժամանակը կ'անցնի :

Ճաշը վերջացած է: Բովի սեղանին վըրայ, « Պոնէ – Ռուժ»ի խմբագիրները կը ճաշէն: Անոնցմէ մին բարեկամն է Լանտրիէօյի եւ կը կոչուի Ռընէ Տօլ: Ընդհանուր խօսակցութեան ընթացքին կը փոխանակեն բարեկամական խօսքեր :

— Տեսէք, կ'ըսէ յանկարծ Տօլ: Երէկ ստացայ թոռնիկիս մէկ նկարը :

— Կրնա՞նք տեսնել մենք ալ, կը հարցնէ Ժօրէս ...

Ընկերվարական մեծ տրիբունը միշտ ալ սիրած էր երախաները եւ այդ սէրը անոնց հանդէպ աւելի արմատ զաած էր նոյն օրէն ի վեր, երբ իր իսկ թոռնիկը հաշմանդամ ու տխեղծ աշխարհ էր եկած :

Գլուխը կը ծռէ նկարին վրայ ...

Եւ յանկարծ, պատուհանին վարագոյրը մէկ կողմ կ'երթայ: Կը տեսնուի ատրճանակի մը փողը ...

Ցոսփորաղոյն բոց մը ... պայթիւն մը ... ապակիներու փշրումի ձայներ ... Ուրիշ պայթիւն մը ... կիներ կը սկսին պոռալ, իսկ մարդիկ ոտքի կը ցատկեն:

Ժօրէս ինկած է յուշիկ ... իր ձախ այտը կը հանգչի սեղանին եզերքին : Ծմռթկուած հեռալիրները կ'իյնան գետին: Յանկարծ, կը լսուի սուր ճիչ մը ·

— Սպաննեցին Ժօրէսը, սպաննեցին Ժօրէսը :

Ընդհանուր թոհ ու բոհին մէջ, Ռընոտէլ սեղանին վրայէն ցատկելով. ձեռքին շիշ մը բռնած, կը վազէ փախչող մարդու մը ետեւէն ու հասնելով անոր շիշը կը խորտակէ անոր գլխուն ...

Վերադառնալով ճաշարան, Ռընոտէլ կը տեսնէ որ Ժօրէսը պառկեցուցած են երկու սեղաններու վրայ, վիրաւորին սրտին զարկը շատ մեղմ է ու կը թուի թէ կը քնանայ :

— Բժիշկ մը, բժիշկ մը ...

— Գացին արդէն կանչելու :

Դեղագործ մը, նոյնպէս ճաշարանին յաճախորդներէն, բռնելով վիրաւորին բազկերակը, յուսահատօրէն կը ճօճէ գլուխը :

Պատին կռթնած ու բոլորովին սահմըռկած փոքրիկ ծաղկավաճառուհի մը յուշիկ կը հեծկլտայ :

Հիմա, փողոցին մէջ, որ դարձած է յուզումնալից կրկէս մը, ահաւոր փոթորիկ մըն է պայթած կարծես :

Ինչպէս յորձանուտ գետ մը, Պուլվարներու ամբոխը կը խուժէ դէպի Մոնմարթրը փողոցը, աղաղակելով ·

— Սպաննեցի՛ն Ժօրէսը ... Սպաննեցի՛ն Ժօրէսը ...

Ռընոտէլ սեղանի անձեռոցով մը կը կապէ վիրաւորին վէրքը, ուրկէ արիւնը կը հոսի առատօրէն: Վէրքը՝ պզտիկ ու կլոր ծակ մըն է, ճիշդ գանկին տակը, ուրկէ դուրս սկսած են հոսիլ ուղեղի կըտորուանքներ ...

Կը հասնի բժիշկը: Բոլոր նայուածքները կ'ուղղուին դէպի գիտութեան մարդը :

Ամէնուն աչքերուն մէջ տատամ արցունք է լճացած, բայց բոլորն ալ կ'ուզեն տակաւին յուսալ :

Բժիշկը, բանալով վիրաւորին մազոտ կուրծքը, ականջը կը փակցնէ ... Վայրկեան մը, երկու վայրկեան ... Յետոյ ոտքի կ'ելլէ, ու ինքն ալ ... յայտնի կերպով յուզուած, խոր լռութեան մը մէջ կը յայտարարէ ·

— Պարոններ, Պարոն Ժօրէս մեռած է:

×

Դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ 1919ին: Ռաուլ Վիլէն, որ ամբողջ պատերազմի ընթացքին բանտը մնացած էր, դատավարութեան օրը յայտարարեց ·

— Պ. Ժօրէսը ինծի համար հայրենիքի իրական թշնամի մըն էր: Իմ արարքիս ընթացքին իմ միակ մտասեւեռումս հայրենիքս եղաւ: Խորապէս կրօնական զգացումներ ունիմ, սակայն, Պ. Ժօրէսը սպաննած պահուս այդ զգացումները ներկայ չէին իմ միտքիս մէջ ...:

Ոճրագործը ազատ արձակուեցաւ : Ան նուհետեւ քաշուեցաւ Սպանիոյ քաղաքական կղզին: Ու երբ 1936ին, Սպանիոյ քաղաքական կռիւներու ընթացքին, հանրապետականները խուժեցին այդ կղզին, Ռաուլ Վիլէն սպաննուեցաւ :

Իսկ Տիկին Ժօրէս, դատապարտեալը վճարելու դատական բոլոր ծախքերը ...:

(8 եւ վերջ)

ներ կը կատարէ աւստրիացի ականաւոր գիտնական, փրոֆ. Սորչիկովսկի (1862–1941), որ վերմանեերէն լեզուով ար–ձանագրած է իր տպաւորութիւնը : Սորչիկովսկիի հետ ստորագրած են Թ. Թորամանեան եւ Լ. Լիսիցեան : Սորչիկովսկի, հիմնուելով Թորոս Թորամանեանի հին հայկական ճարտարապետու–թեան ուսումնասիրութիւններուն վրայ, 1918ին հայ ճարտարապետութեան եւ ա–նոր աղեցութիւններուն մասին վիէն–նայի մէջ հրատարակած է երկհատոր ար–ժէքաւոր ուսումնասիրութիւնը :

Անի այցելողներուն տպաւորութիւննե–րու մատեաններու մէջ կան հարիւրաւոր արձանագրութիւններ, որոնցմէ քանի մը հատը կը ներկայացնենք հետաքրքրու–թեան համար :

Գ. ՇԵՐՄԱԶԱՆԵԱՆ

Ա. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

×

31 Մայիս, 1902

Անցնող դարերու վեհութիւնը եւ հա–յերու հպարտութիւնը դժբախտաբար այ–սօր կը ներկայացնեն միայն աւերակներ :

ԻՇԽԱՆ Ն. ՋԻԿՈՎԱՆԻ

×

4 Յուլիս 1902

Անի՛,— սանսկրիտ,— մայր լեզուից է բխել, եւ կրակ, հուր կը նշանակէ : Կը–րակի դիցուհի, եւ թող նա, պանծալի Ա–նին, լինի անչէջ հուր Հայութեան սըր–տում վառելու եւ բորբոքելու ազատու–թեան սէրը եւ լինի մեր վերածնութեան ֆէնիքսը, թող այրուի, վառուի Հայու–թեան սիրտը, իսկ ինչ որ այրւում է՝ նաեւ լոյս ունի : Հաւատանք, որ լուսա–ւոր են լինելու մեր գալիք օրերը, մեր նոր կեանքը :

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

×

24 Յունիս, 1904

Մենք փառքեր ունենք թաղուած հողի տակ,
Մենք յոյսեր ունենք պահած մեր սրտում,
Մի՞թէ յաւիտեան կ'ողբանք աւերակ,
Մի՞թէ յաւիտեան կը մնանք տրտում :

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Քարերը խօսում են... Մի՞թէ մենք խուլ կը մնանք :

Պ. ՊՈՕՇԵԱՆ
Ռ. ՄԱՆՈՒԿԼԵԱՆ

— Անի —

(Ր. եւ վերջին մաս)

Անիի աւերակները եռանկիւնաձեւ են եւ կը զբաւեն 160 հեկտար տարածու–թիւն մը : Քաղաքը երեք կողմէ չրջա–պատուած է խոր ձորերով, որով ժամա–նակին անմատչելի էր թշնամիներուն հա–մար : Հիւսիսէն քաղաքը կը պատսպար–ուէր հոյակապ Սմբատեան պարիսպնե–րով, որոնց բեկորները դեռ այսօր ալ մեծ տպաւորութիւն կը ձգեն այցելուննե–րուն վրայ : Պարզ է, որ այդպիսի մեծ քաղաք մը պէտք է ունենար խմելու եւ ոռոգման ջուր : Հիմնական ջրատարները կուգային Ախուրեանի Աւազանէն եւ Սուգութլուի ըս–տորոտներէն բխող աղբիւրներէն : Պե–դումներու ընթացքին դանուեցան փղոց–ներու հետքեր եւ ջրմուղիի խողովակ–ներ :

Բացօթեայ Անիէն զատ, զբօսութիւն ու–նի նաեւ «ընդյատակեայ Անի» մը, որուն մասին հիւսուած են կարգ մը ասոյթներ, աւանդութիւններ : Քաղաքին տակ գըտ–նուող անցքերը ժողովուրդին կողմէն անուանուած են «կիտէն կելմէզ» («գա–ցողը ետ չի գար») : 1901 Յուլիս 29ին Անի կ'այցելեն երկաթուղիի մէջ աշ–խատող ճարտարագէտներ, Ալեքսանդրա–պոլի գիծին տեղամասին տեղական իվան Փանովի գլխաւորութեամբ : Մեծ պատ–րաստութիւններով եւ դժուարութիւննե–րով կը յաջողին մտնել ստորին սրահը եւ այնտեղէն կ'անցնին զանազան ուղղու–թիւններով ճիւղաւորուած ստորին անց–քերը, որոնց երկարութիւնը կը հասնի մինչեւ 960 մեթրի : Իր նօթագրութեան մէջ փանով դիտել կուտայ, թէ ըստ ի–րենց կարծիքին, անոնք առաջիններն են, որ այս դեհանութքներուն իրական պատ–կերը կուտան : Քարանձաւները պատմա–կան մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայա–ցընեն :

Տարուէ տարի կը մեծնար հետաքրքրք–րութիւնը դէպի Անին, անոր կողքին կ'ա–

ՇԱՐՈՒԱԿ

եւ նէտակ »ով զբաղիլ ու թիւը երկարել էջի երկիր, երազներուն համբով :
Եօթը տարի եառ կը մեռնի Յակոբ :
Մովսէս Բաղրամեան «սուրբ հոգւոյ » շաքոմո՞վ սորվեցուց ինչ որ կը վերա–դրուի Յակոբի եւ Եղիազարի հայտնի–թեան :

Շնորհ ըրէք եւ տեսէք : Ահաւասիկ դիրքը, «տպագրեալ ջանիւք եւ ծախիւք Յակոբայ Շամիրեան կոչեցելոյ, աչխա–տութեամբ Մովսիսի Բաղրամեան հրա–հանգչին իւրոյ» : Յորդորակ դիրքն է ներկայացուածը : Ի՛նչ փարթամութիւն գիրքի, ի՛նչ ճոխութիւն բառերու : Դիւ–րաւ է վերագրել Հնդկաստանի խորերն ինկած եւ եաքէն հայերէն սորված երի–ասարդի մը գրչին :

Ա՛չ հաղաֆ, ոչ շէնիֆ, եւ ոչ դղեակիֆ
ամրոցաց
Մնացին՝ որֆ ոչ խորտակեալ ֆակտեցան·
Չի միանգամայն թէ գիւղօրէֆ՝ թէ
աւանիֆ՝ եւ
Ագարակիֆ վեր ի վայր կործանեցան ...
... Որպէս երկիր անապատ եւ անյորդի,
այնպէս աշխարհս մեր կորդացեալ
խոպանացաւ :
Չի առ ի վեր չարաշրուկ աղմուկ
շփոթին ոչ մարդ
Խոսանիւր, եւ ոչ մշակ, որ գերկիրս
գործէին·
Այլ համակ խորշիլ եւ խոյս տալ
ի լկոդացն յայրս
Եւ ի փապարս լերանց խուճապէին :

Եւ ահաւասիկ միւս դիրքը, « ի լոյս ածեալ տպիւք եւ ծախիւք Եղիազարու Շամիրեան կոչեցելոյ, աշխատակցու–թեամբ Մովսիսի Բաղրամեան հրահանգ–չին իւրոյ » : Ակադեմական աշխատու–թիւն մըն է այս հրատարակութիւնը, որի բանասէրներուն իսկ նախանձը պրկելու ստիճան հմտութեամբ ներ–կայացուած : Տեսէք, օրինակի համար, այն մաժիսքրալ քննութիւնը, որու ա–ռարկայ կը դարձուի, այս անգամ, Վեորով Երէցի Պատմութիւն Մնացոր–դաց Հայոց վրայ. դործին ձեռադիրը դոր ի լոյս կ'ընծայեն· « Բանս այս՝ որ Մեծէն Ներսիսէ ասի, փոխանակ դնե–լոյն թէ ի հեռանալն իմում ի Յոյնս որ է Յունաստան, դրեցեալ էր այսպէս՝ ի հե–ռանալն իմում ի յուսն (էջ 80), որով ոմն խանդարեցեալ էր յիմացմանէն » : Երկրորդ օրինակ մը· « Փոխանակ դրէ–լոյն իբրեւ զմիւս այլ ամաց, դրեալ էր իբրեւ զմիւս այլամանց» (էջ 82) : Եւ դարձեալ այսպիսի լեզուի եւ թուականի սրբագրութիւններ, բաղդատու–թեամբ Որբենացիի եւ այլ պատմիչնե–րու գործերուն :

Ըսել թէ Յակոբ եւ Եղիազար Շամիր–ները հայերէն սորվեցան Հնդկաս–տանի մէջ եւ ձեռադիրներու վրայ լեզ–ուի ու պատմական թուականներու սբը–գրութիւն կատարելու չափ հմտացան, ու նման գիրքեր լոյս ընծայեցին Շամիր–

— Անի —

(Ր. եւ վերջին մաս)

Անիի աւերակները եռանկիւնաձեւ են եւ կը զբաւեն 160 հեկտար տարածու–թիւն մը : Քաղաքը երեք կողմէ չրջա–պատուած է խոր ձորերով, որով ժամա–նակին անմատչելի էր թշնամիներուն հա–մար : Հիւսիսէն քաղաքը կը պատսպար–ուէր հոյակապ Սմբատեան պարիսպնե–րով, որոնց բեկորները դեռ այսօր ալ մեծ տպաւորութիւն կը ձգեն այցելուննե–րուն վրայ : Պարզ է, որ այդպիսի մեծ քաղաք մը պէտք է ունենար խմելու եւ ոռոգման ջուր : Հիմնական ջրատարները կուգային Ախուրեանի Աւազանէն եւ Սուգութլուի ըս–տորոտներէն բխող աղբիւրներէն : Պե–դումներու ընթացքին դանուեցան փղոց–ներու հետքեր եւ ջրմուղիի խողովակ–ներ :

Բացօթեայ Անիէն զատ, զբօսութիւն ու–նի նաեւ «ընդյատակեայ Անի» մը, որուն մասին հիւսուած են կարգ մը ասոյթներ, աւանդութիւններ : Քաղաքին տակ գըտ–նուող անցքերը ժողովուրդին կողմէն անուանուած են «կիտէն կելմէզ» («գա–ցողը ետ չի գար») : 1901 Յուլիս 29ին Անի կ'այցելեն երկաթուղիի մէջ աշ–խատող ճարտարագէտներ, Ալեքսանդրա–պոլի գիծին տեղամասին տեղական իվան Փանովի գլխաւորութեամբ : Մեծ պատ–րաստութիւններով եւ դժուարութիւննե–րով կը յաջողին մտնել ստորին սրահը եւ այնտեղէն կ'անցնին զանազան ուղղու–թիւններով ճիւղաւորուած ստորին անց–քերը, որոնց երկարութիւնը կը հասնի մինչեւ 960 մեթրի : Իր նօթագրութեան մէջ փանով դիտել կուտայ, թէ ըստ ի–րենց կարծիքին, անոնք առաջիններն են, որ այս դեհանութքներուն իրական պատ–կերը կուտան : Քարանձաւները պատմա–կան մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայա–ցընեն :

Տարուէ տարի կը մեծնար հետաքրքրք–րութիւնը դէպի Անին, անոր կողքին կ'ա–

եւ « վասն ազատութեան ազգին Հայոց դուն գործեալ ջանայեկ » , իրենց ու–սուցչին պաչտօն տալով միայն ... աւել փարտել նոյն տպարանին մէջ, ընդունե–ցէք՝ հրաչք մըն է, այն ատիճան քա–ջալերական, որ այլեւս պէտք է աւելորդ համարիլ հայկական դպրոցներ հիմնել Հայաստանէն դուրս, այստեղ կամ այ–լուր :

Ժամանակ է որ խօսեցնենք ... ուր–ուականը յաջորդով, վերջին յօդուածով :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

եան տպարանին մէջ, որպէսզի մէկն ելլէ

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Վախ, սիրուն պարոնիկ, ինչո՞ւ վը–ախնդիր կ'ենթարկէք ինքզինքնիդ : Ախ, չէ՞ մտածեր :

— Շատ չերկնցնենք,— լսաւ Գրիգոր անհամբերութեամբ, — ձեզմէ խորհուրդ ինդ ուզեր այլ դինի :

Ու այս բսած ժամանակը Գրիգոր ոտ–որ դեսին զարկաւ : Կինը նեբս վազեց : Ինչ անիմկապէս վերադարձաւ յամառ պատասխանութեամբ :

— Շատ լաւ, հոգս չէ, դուք ուր որ ուզէք գացէք, ես ձեզի հրամայելու ի–րաւունք չունիմ· բայց Թուլիփան տեղէն չի շարժիր· իրեն ես կը հրամայեմ :

— Աո՛ չէ, — պատասխանեց Թուլի–փան :

— Տուն պիտի մնաս, հասկցա՞ր :

— Թուլիփան հետս պիտի գայ, — գո–

— եթէ Թողուս որ հանդիստ խմեմ, չեմ դինովնար : Արդէն անոր համար կը դինովնամ՝ որովհետեւ կը մտածեմ որ վաղը այլեւս խմելիք պիտի չունենամ :

Կինը քիչ մը հանդստացած, կերակու–րը պատրաստեց : Սակայն մինչ էրկան կ'ընկերանար մինչեւ մեծ դուռը՝ ճամ–բայ դնելու համար, աչքերը արցունքոտ էին, ու այնքան մտահոգ կը նայէր իրենց եաեւէն, որ Թուլիփան ուրախութենէն կը դիրնար :

×

Յովհաննէս իրենց ընկերացաւ մինչեւ անտառին խորը· Հոն ձիերէն վար իջան : Յովհաննէս նրեք ձիերը դիւղ վերադար–ձուց ու իրենք երկուքին չարունակեցին ճամբան հետիոտն :

Ժայռը մինչեւ այսօր ալ զոյութիւն ու–նի մայր ճամբուն եզերքը : Շուրջ վեց մարդաչափ բարձրութիւն ունի : Անոր դագաթէն կարելի է տեսնել ճամբան իր ամբողջ երկայնքին մինչեւ վայրի տան – ձենին ուր քահանան պահուըտած էր ար–դէն :

Թուրքը ճիւղերու դէզ մը կարեց ծա–ռերէն, այնպէս մը ծածկելով ժայռին չորս կողմը որ իրենք երկուքը ամէն բան կարենային տեսնել, բայց վարէն ոչ ոք կարենար կասկածիլ թէ հոն վերը մար–դիկ պահուըտած էին :

— Հոն ալ ճիւղեր տնկենք, — ցուցուց Գրիգոր դէպի հիւսիս :

— Ի՞նչ բանի համար :

— Երբ Սուլթանը անցնի՝ կը դառնանք ու եաեւէն ալ կընանք դիտել :

Արեւը այն տեն կ'ելլէր· ամբողջ ան–տառը ցօղով ծածկուած էր : Սարեակնե–րը կը սուլէին, տատրակները կը մըն–ջէին : Յանկարծ հեռուն, փեչի կողմէն, առաջին ձիաւորներու փոշին երեւցաւ :

Մայր ճամբան երկարած փոշիի ամպի մը կը նմանէր դէպի վար, մինչեւ քա–ղաքը : Վերջապէս ծիրանակարմիր դրօշ մը երեւցաւ, իրենց առջեւ փոշիին մէ–ջէն· յետոյ երկրորդ մը, չորս, հինգ ... ու երթալով կը չատնային : Դրօշներու տակէն ու եաեւէն արաբական նժոյգնե–րու վրայ նստած աչտարականման փաթ–թոցներով պինուորներ : Ձիերը այնքան կարճ էին որ պինուորներէն ոմանց ոտ–քերը գրեթէ դետին կը քսուէին :

— Ասոնք կուպերաներն են,— բացա–տրեց Թուլիփան .— միշտ ասոնք կը քա–լեն առաջին գծին վրայ, ասոնք խոպա–կան Թուրքեր չեն :

— Հապա՞ :

— Արաբներ, Պարսիկներ, Եգիպտա–ցիներ, ու ամէն տեսակ խառնիճաղանճ ազատութիւն :

ԿԵԶԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԵԼ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Մարսէյլէն Ափեաեան եղբայրք 50 ֆր·, կը նուիրեն Մշակոյթի Տան : (Սոանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆրանք «Յառաջ»ին , իրենց քեռկինին՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԵԼ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

×

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Զապէլ Նիկողոսեանի կրս – կծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղ – կեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են Մշակոյթի Տան .— Ընկ· Հ· Սամուէլ 50 ֆրանք, ընկ· Խ· Մկրտիչեան 50, ընկ· Պետրոս Պետիկեան 50, ընկ· Պ· Զպուռք – ճեան 30 ֆրանք :

×

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ· Ց ·Դ· Նոր Սերունդի կեդր· վար – չութիւնը եւ Նոր Սերունդի բոլոր խումբերն ու « Հայաստան»ի խմբագրութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկ· Նուպար Նիկողոսեանի, իր մօր կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Պ· Յովհաննէս Թերլէմէզեան իր փե – սային Հ· Սարգիսեանի մահուան տաս – նամեակին առթիւ հետեւեալ նը – ւէրները կ'ընէ .— Դպրոցասէր Տիկ – նանց վարժարանին 30 ֆրանք , Կապ· Խաչի Օգափ· կայան , Կարմիր Խաչի Օ– գափ· կայան, Աղքատախնամ 30ական :

×

Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան իր ա – մուսնոյն մահուան 10ամեակին առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ .— Եկեղեցւոյ կրթ· ֆոնտին 40 ֆր·, Կապ· Խաչի դաս– տիարակչուհիներու ֆոնտին 40 :

(Սոանալ «Յառաջ»էն) :

ԼԻՈՆ *ԼԻՈՆ*

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ· Ց· Դ· Նոր Սե – րունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կող – մէ : Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմ – բեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՑԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռաթօս – Սենեակներ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 370 Ռ·
2 հոգիանոց սենեակ· — Օրը 520 Ռ·
(Նախաճաշով , ծառայութեամբ , սակով)

երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՑՑԵԼԵՑՔ եւ ՎԱՃԵԼԵՑՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

——— ՊԱՐՏԻԶԱԿ ———

—*—

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԱՌԱՒՕՏ .— Ս· Ցովհ· Մկրտիչ Եկեղեցի՝

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
Պարտիզակցի համայն ընկերացելոց համար

կը պատարագէ ՊՍԱԿ ԱՐՔ·ԹՈՒՄԱՑԵԱՆ
կաթ· Պատուիրակ Անգլիոյ Հայոց

ԿԷՍՕՐԻ ԵՏՔ .— ժամը 15·30ին՝
Ներկայութեամբ Պսակ Ա.Ք·ի

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՑՔ

Կը նախագահէ Բժ· Ա· Տէր–Անդրէասեան
Հայ Մշակոյթի Տուն՝ առաջ սրահ :
17 Րիւ Պլէօ (մերթօ Քատէ)

—*—

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պուլվար Օսմոյի (Մարսէյլ) Ս· Ցա – կոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը եւ տեղւոյս կապ· Խաչի վարչութիւնը մի – ասնաբար կը ծանուցանեն թէ 1964 – 1965 տարեշրջանի մէօրեայ հայերէն լեզուի դասընթացքը կը սկսի 1964 Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 8·30 – 11·30 : Կը դասաւանդէ Գուրգէն վրդ· Թրքոեան : Արձանագրութեանց համար դիմել եկեղեցի, յառաջիկայ երկու կի – րակի օրերը, առաւօտեան ժամը 9–12 :

Իսկ հայերէն լեզուի դիչերային դասըն– թացքի հետեւողներուն համար, դարձեալ Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ ամէն Հինգ – շաբթի դիչեր ժամը 8–9 :

Դպրոցի բացման հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 27, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Պուլվար Օսմոյի Ս· Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները :

ՏԷՍԻՆ

Կապ· Խաչի Տէսինի «Ազգային» ղբպ – րոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի կէսօրէ ետ – քը ժամը 2ին : Կը խնդրուի ծնողքներէն այդ օրը դպրոց առաջնորդել իրենց երա– խաները :

Արձանագրութեանց համար դիմել ու – սուցիչ Պ· Գեղամ Կանանեանի, դպրոցին սենեակը՝ Հինգշաբթի 17 եւ Շաբաթ 19 Սեպտեմբեր, կէսօրէ ետքը ժամը 2էն մինչեւ 6, եւ յաջորդ չաբթու նոյն օրե– րուն ու ժամերուն :

ԿՐՔՆՈՊԼԸ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Կրքնոպլի կիրակնօր – եայ դասաւանդութեանց արձանագրու – թիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 4ին, կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին դպրո– ցի սրահին մէջ :

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ անտարբեր չըլլան եւ բարեհաճին արձանագրել ի – րենց զաւակները առանց խորութեան :

Քաղաքի տղոց համար դիմել հետե – եալ հասցէին.— Ընկերուհիին բնակարա– նը, 31 Րիւ տ'Ալամպէր :

ՇՈՒՐԻ ՆԱՒԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	ֆր·
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բաներ, բաներ, ի՞նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Զրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ	
դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիի ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ :
Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանսայի դաւառներու մեր բաժա – նորդներուն (բացի Լիոն, Մարսէյլ եւ Տէսին) հաչուեցոյցերը կը ղրկենք այս միջոցին : Կը խնդրենք որ անյապաղ կար– գադրեն իրենց առկախ բոլոր հաչիւները որպէսզի վարչութիւնը չսոխպուի թեր – թին առաքումը դադրեցնել :

Դիւրութեան համար, մեր բաժանորդ–ները կրնան իրենց վճարումները ընել հետեւեալ հասցէներուն .—

ՎԱԼԱՆՍ .— Կ· ՍԻՄՈՆԵԱՆ , 39 Պուլվ· տիւ ժենեռալ տը Կոլ :

ՎԻԼԻՆ .— Կ· ՏԻՐՄՈՑԵԱՆ , 65 Րիւ Վիէթոր Ֆոժիէ :

ՆԻՍ .— Շ· ՋՕՏԵԱՆ , 3 Րիւ տիւ Փը – թի Փարէ :

ՍԷՆ – ՇԱՄՈՆ .— Ս· ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ , 2 Պուլվ· տիւ ժենեռալ տը Կոլ :

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ .— ԽՐԻՄԵԱՆ , 2 Րիւ ՌԱՊՂԼԷ :

ՊՈՐՏՕ .— Կ· ՏՕՆԼՐԵԱՆ , 74 Րիւ տիւ Լու :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— ՔԻՒՐԼՃԵԱՆ , 39 Րիւ Ա· Քուազա , Սէն – Մարթէն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս , Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի Չրջանին, 12 Դեկ– տեմբեր , Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ ար– շալոյս , Սիլաանտիտ Օթէլի Հանդիսասը – րահին մէջ : »

Հ· Յ· Դ·

ՓԱՐԻԶ .— Հ· Ց· Դ· «Քրխտաֆոր» խումբի ընկ· ժողովը այս երկուչաբթի, (28 Սեպտ·) ժամը ճիշդ 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայու – թիւնը անհրաժեշտ է :

ՊԱՆԵՕ – ՔԱՇԱՆի Հ· Ց· Դ· «Ափթիւ» ենթախումբին ընդհ· ժողովը այս ե – րեքչաբթի , ժամը 20·30ին , սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ· Ց· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէն ժո– ղովի կը հրաւիրէ իր չրջանի ենթախումբ – ւէները եւ խումբերը .—

Վռամեան եղբ·— (4 Հոկտ·) կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին :

Մուրատ խումբ, (4 Հոկտ·) կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին :

Հայաստան եղբ· (3 Հոկտ·), Շաբաթ, ժամը 20·30ին :

Ակնունի եղբ· (28 Սեպտ·) այս երկու– չաբթի ժամը 20·30ին :

Նիկով Դուման խումբ, (4 Հոկտ·), կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին :

Գէորգ Զաւուշ խումբ, (11 Հոկտ·), կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին :

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Հ· Ց· Դ· Շրջ· Կոմիտէի ներկայացու – ցիչները :

ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ , ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — *Մանրամասնութիւնները յետագային*

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր·
Ժ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր·
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւանաւնութիւնը	7 ֆր· 7ֆր·
Մ· ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (քանաստեղծ·)	10 ֆր·
ՎԱՀԷ ՔԱԶԱ	Կարթը	5 ֆր·

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բոլոր հատորներն ալ լաթակազմ են, տպուած երեւան

ՐԱՖՖԻ, երկերի ժողովածու, 10 հատոր	100 ֆր·
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ, երկեր, 2 հատոր	15 ֆր·
ՍՏԵՓԱՆ ՉՕՐԵԱՆ, Յուշերի գիրք	7 ֆր·
ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ, երկեր, Ա· հատոր	10 ֆր·
ՆԱԻՐԻ ՉԱՐԵԱՆ, երկերի ժողովածու, 4 հատոր	39 ֆր·
ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ, երկերի ժողովածու, հատորը	10 ֆր·
Ա· Գ· ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, Հայ Գրի եւ Գրչութեան Պատմութիւն	10 ֆր·
Մ· Գ· ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ, Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թիւրքական բռնապետութեան դէմ	15 ֆր·
ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ, Հայ ժողովրդական Էէֆեաքներ ,3 հատ,· հատորը	15 ֆր·
Ա.Լ· ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ, Հայ երաժշտական պատմութեան ակնարկներ	15 ֆր·
Ա· Բ· ԿԱՐԻՆԵԱՆ, Ակնարկներ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան, 2 հատոր	35 ֆր·
ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ, Դրուագներ հայ ազատագրական մտքի պատմութեան	20 ֆր· 5 ֆր·
Գ· Խ· ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ, Արփիար Արփիարեան	7 ֆր·
Հ· ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ, Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն	1½ ֆր·
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ , երկերի ժողովածու , 2 հատոր լաթակազմ	10 ֆր·
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՑՆԱԴՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 29 SEPTEMBRE
1964

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 ֆր.	Հատը	0·30 Ֆ.

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10121 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — No 10.121

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

...ԻՄԱ

...ՏԸ ԿՈԼ Կ'ՈՒԶԷ ԱՒԵԼԻ
...ՕԳՆԵԼ ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ

...մայի մէջ, նախագահ տը Կոլ երկու ...ճառեր արտասանած է, որոնցմէ ...՝ խորհրդարանին մէջ, իսկ երկրորդ ...ոչունքին ընթացքին զոր նախագահ ...ատնակ տուած էր իրեն ի պատիւ :

...Ֆրանսայի նախագահը յայտնելէ ետք ...ալումը, երեսփոխաններուն պար — ...է իր տեսակէտները : « Ֆրանսա, ...յանելէ ետք իր վէրքերը եւ կատա — ...ետք իր վերականգնումը, սոտանձնած ...ութը — յառաջդիմութեան եւ հա- ...ութեան քաղաքականութիւն մը : ...ին մէջ, այս քաղաքականութեան ...ունքները ուրիշ բան չեն եթէ ոչ այն ...ունքները որոնք աւանդական կեր — ...համապատասխան են իր հանճարին ...յաճախ պաշտպանած է, մանա — ...երբ ազատ Ֆրանսան կը հաստատէր ...ի մէջ, ժողովուրդներու իրա — ...իրենց ճակատագիրը տնօրինելու : ...այս նոյն սկզբունքները ներկայ ...ին մէջ, կը ներշնչեն այն ընդհա- ...արժումը, որ ժողովուրդները կը ...արդիական բարգաւաճման ճամ — ...մէջ որ անկախութեան, տնտեսա — ...ակութային եւ ընկերային յա — ...ութեան ճամբան է : Ֆրանսա, ...այս գործակցութիւնը կ'ուզէ : ...եւ կը գործադրէ : Ծանօթ է որ ...բոլոր ազգերուն մէջ, ինք է որ ...համեմատ մեծադոյն օ — ...թիւնը կ'ընծայէ ուրիշներուն : ...թիւնները ծանր են եւ իր ...սահմանափակ » :

...երկրորդ ճառին մէջ, տը Կոլ խօ — ...մանաւանդ երկու երկիրներու բա- ...կան կապերուն մասին :

...Այս հանդիպումին ընթացքին է որ ...մեր երկու երկիրներու ...պնահատանքն ու բարեկա — ...թիւնը » :

...նախագահը չէ ծածկած սա — ...իր վերապահութիւնը տը Կոլի կարդ ...տեսակէտներուն հանդէպ, մանաւանդ ...աշխարհի մը ստեղծման մասին, ...գոյութեան չի հաւատար : «Լատի- ...միութիւնը աւելի զգայօղական է ...Ֆրանսայի հետ մեր կապերը պէտք ...ընդունուին » կ'ըսէ նախագահը ո — ...նշանախօսքն է .— «Կարելի չէ կա- ...անոնց հետ զորս չենք ճանչնար ...կրնանք զիրենք սիրել » :

...ետք տը Կոլ կ'անցնի Պոլի — ...հակառակ երկրին խառնակ կացու- ...որ կը մտահոգէ շրջապատը :

...ԱՏԻԿԱՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՊԷԱ
...ՐԷԱՅԱՆ ԴԱՏ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ

...Տիեզերական Ժողովին Գ. Նըս- ...կարեւորագոյն դէպքն է, ...կարդինալ Պէայի ներկայա — ...տեղեկագիրը Հրեաներու վրայ : ...է որ նախորդ նստաշրջանին ...չատ կը խօսուէր այս հարցին ...: Ձեւ մը կը փնտռուէր որպէսզի ...այլեւս աստուածասպան չնը — ...եւ քրիստոնէական արարողու — ...ջնջուին այս մասերը որոնք ...վիրաւորական նկատուիլ Հրեանե- ...կողմէ :

...կէտն է, չեշտած է կարդինալ ...իր նախաբանին մէջ, ջնջել «աստ — ...» բառը : Այո, կարդինալը ...է .— « Հրեայ ժողովուր — ...աստուածասպա՞ն եղաւ : Ո՛չ պա — ...դլխաւոր պատճառն այն ...որոնք հակահրէութեան մէջ

կ'իյնան այս պատճառաբանութիւնը կ'առնեն իբրեւ պատրուակ : Բաւարար պատճառ մը չէ սակայն այդ մասին խօ- սելու համար : Կասկած չկայ որ պատ — մութեան ընթացքին, բազմաթիւ անգամ- ներ հաստատուած է որ հրեայ ժողովուր- դը աստուածասպան էր : Այդ պատճառաւ է որ Հրեաները չատ կ'ուզէին որ ջնջուին այն մասերը որ ջնջուեցան : Բացայայտ է որ Երուսաղէմի Սինեդրիոնը հրեայ ժո — ղովուրդը կը ներկայացնէր, այդ ժամա- նակուան մտածողութեան համաձայն : Սակայն կարելի է հարց տալ թէ Սինե- դրիոնը ամբողջովին հասկցած է՞ր Քը — րիստոսի աստուածութիւնը : Եթէ ոչ, վճռական աստուածասպանութիւն չկայ : Արդէն Քրիստոս ըսած է .— « Հա՛յր, թող զոյս, զի ոչ գիտեն զինչ գործեն » եւ Ս. Պետրոս «եւ արդ, եղբարք, գիտեմ զի անգիտութեամբ արարէք, որպէս եւ իշխանքն ձեր» : Նոյն ձեւով կ'արտայայ- տուի Ս. Պօղոս : Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ որոշ է, այն է որ այդ յանցանքը մեր ժամանակաշրջանին ամբողջ Հրեա — ներուն վրայ չիյնար, ոչ ալ Յիսուսի ա- տենուան ամբողջ Հրեաներուն : Զորսու- կէս միլիոն հրեայ կար ցրուած հռովմէ — ական կայսրութեան մէջ եւ չատ քիչ՝ Ե- րուսաղէմ : Հրեայ ժողովուրդի հսկայ մեծամասնութիւնը ուրեմն, անտեղեակ եղած է Յիսուսը սպաննելու որոշումէն : Ժողովի հայրերուն կարծիքը կ'ուզեմ այն ատենուան Հրեաներու յանցաւորութեան վրայ » :

Վերջացնելէ առաջ, կարդինալ Պէա կը չեշտէ թէ հարցը դրուած է զուտ կրօնա- կան գետնի վրայ, ոչ մէկ քաղաքական բնոյթ ունին, ոչ ալ որեւէ կապ Իսրայէլի կամ սիոնականութեան հետ :

Ժողովը ապա անցած է օրակարգի յա- ջորդ հարցին՝ կրօնական ազատութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԼԱԶԱ Կիպրոսի նոր միջնորդը Նիկո — սիա հասած է Երկուշաբթի օր : Կղզին մէջ մթնոլորտը աւելի լաւ է եւ Թուրք ու յոյն փոխանակած են իրենց գերիները, ինչ որ լաւ նշան կը նկատուի :

ՊՈԼՍԷՆ կը հաղորդուի որ նախագահ Կիւրսէլ ներում չնորհած է Եասը Ատայի չորս դատապարտեալներու : Ասոնց կար- գին՝ ազգ. ժողովի նախկին նախագահ Քորալթան, որ անմիջապէս ազատ ար — ձակուած է : Միւս երեք հոգիներն են .— նախ սպարապետ՝ Երտելհուն, նախկին երեսփոխան Եաթայեան եւ Պոլսոյ նախ — կին քաղաքապետ՝ Քեմալ Ակուն :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻԻ սպանութենէն 10 ամիս ետք, տեղեկագիրը կը հաստատէ թէ Օսվալտ առանձին գործած է իր ո — ճիրը եւ միակ պատասխանատուն է : Ոչ մէկ չարժումի գործիքն եղած է :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ յայտարարած է թէ բա — նակցութիւններ սկսած են Ֆրանսայի հետ ձեռք ձգելու համար իրենց «բնական հարստութիւնները » :

ԵՄԷՆԻ Հանրապետութեան նախագա — հը՝ Սալալ, յայտարարած է .— « Այն ամբողջական յաղթանակը զոր տարինք յետադիմութեան, միապետութեան եւ աշխարհակալութեան վրայ բնաւ չի նշա- նակեր թէ յեղափոխութիւնը իր բոլոր նպատակներուն հասած է եւ իրագործած իր առաքելութիւնը » :

ԻՊՏԻ եկեղեցւոյ պատրիարքը մեծ մը- տահոգութեամբ կը հետեւի Հռոմի Տիե — զերական Ժողովին աշխատանքներուն, կարդինալ Պէայի կոչին պատճառաւ : Ղպտի եկեղեցին կը խորհի թէ «Տիեզե — րական ոչ մէկ ժողով կրնայ մոռնալ Հրեաներու պատասխանատուութիւնը Յիսուսի խաչելութեան մէջ» :

ՋԲՕՍԱՆՔ... ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԿԸ ԾԱԽԵՄ...

Մեր մուշտակավաճառները գիտե՞ն թէ ի՞նչ կ'ըսեն՝ երբ կը ծախեն այն թան — կարժէք մուշտակը, որ, ողջ կենդանիին վրայ, Յունիս — Օգոստոս ամիսներու ընթացքին՝ ամառային չէկ գոյն մը կ'ու- նենայ ի վերուստ, եւ բաց դեղնաւուն գոյն մը ի ներքուստ, երբ կը կոչուի ռոզըլէ. ընդհակառակն համակ լուսա — փայլ սպիտակութիւն մը կ'ունենայ ձըմ- բան ընթացքին, բացի պոչին ծայրէն՝ որ միշտ սեւ կը մնայ, երբ կը կոչուի էռմին :

Յոյժ յարգի է այս մուշտակը իր ձը — մեռնային սպիտակութեան մէջ, որ սա — կայն կը կորսուի երկար գործածութենէ ետք :

Կենդանին, որ ծանօթ է այս հագուս- տով՝ ամառը չէկ ու ձմեռը ճերմակ, կը պատկանի աքիսներու ընտանիքին : Հա — յերէն գայն կը կոչենք ճերմակ աքիս, նաեւ՝ կնգում (պարսկերէն գագոմ) : Ծանօթ նաեւ «պոնտական մուկ անունով :

Աքիս բառը կը գտնենք Աստուածա — չունչ Մատեանին մէջ (Ղեւտ. ԺԱ. 29) : Իբրեւ համանիշ ունինք մկնհարսնուկ, Թուրքերէն՝ կէլինճիկ, Ֆրանսերէն պը — լէթ : Զչփոթել սկիւռին հետ (Ֆրանսերէն էքիւռէօյլ) :

Ունինք նաեւ երեք բարդութիւն՝ աքիս բառով կազմուած :

1.— Մուկն բառին հետ միացած՝ մկնաքիս, որ գործածուած է Աստուա — ծաչունչ Մատեանին մէջ՝ նոյն տեղը զոր յիշեցի : Այս բառը, այսօր, կը թարգ- մանենք Ֆրանսերէն միւզարէնըը, Թուր- քերէն՝ սիվրի սըչան : Բայց պէտք է ըսել թէ թարգմանութիւնները հինէն ի վեր կը վիճին Աստուածաչունչ Մատեանին մէջ գործածուած ասոնց համապատասխան եբրայերէն բառերուն մեկնութեան մա — սին, միւս կողմէ հայերէն թարգմանու — թիւնը եւս չատ կը հեռանայ եբրայերէն բնագրէն : Այս հարցը մեզ չի հետաքըր — քրեր սակայն :

2.— Ժանտ բառին հետ միացած՝ ժանտաքիս, այսպէս կոչուած՝ կենդա — նիին գարշահոտութեան պատճառով (Ֆրանսերէն փիւթուա) : Համանիչ՝ ժան- տակուզ :

3.— Կուզ բառին հետ միացած՝ կզա- քիս,— կուզ կը նշանակէ կատու, եւ այս բարդութեամբ պէտք է հասկնալ կատուի մեծութեամբ աքիս, որ կը համապատաս- խանէ Ֆրանսերէն մառթռը կոչուած կեն- դանական խումբին, որու կարգին յիշենք թոխորը (փուին), ախազը (փիւրէ), սամոյրը (զիպըլին) :

Սամոյրը եւ կնգումը չատ կը նմանին իրարու : Կը տարբերին իրենց մուշտա — կով : Գիշակեր են երկուքն ալ, բայց սամոյրը չատ կը սիրէ հազարանը (Թուր- քերէն իւվէզ), եւ երբ չատ կ'ուտէ՝ քեր- ուըտուք կ'ունենայ, ուստի մարմինը կը քսէ ծառերուն՝ վնաս պատճառելով իր հագուստին : Ռուսերը սոբոլ կը կոչեն,— ասկէ կը ծագի զիպըլին եւրոպական բա- ռը :Ընդհակառակն, կնգումը կամ ճերմակ աքիսը իր լուսափայլ մորթով պարծանքն է դարձած ... համեստափայլ տիկիննե — րուն, — Միջին Դարուն՝ ուսպան կը գործածէին թագաւորները եւ ազնուա — կանները, ու բազպան՝ կանոնիկոսները : Բժիշկները եւ փաստաբանները եւս չատ կը սիրէին հագուիլ այս մուշտակով վե- րարկուներ, ու Պուալօ կը ծաղրէ զա — նոնք .— Կենդանիներն ալ ունի՞ն համա — լըսարան, եթէ կը հագուին այս մուշտա- կը :

Վերջապէս Միջին Դարու ասպետներն ալ իրենց վիզէն կը կախէին այս մուշ — տակը՝ մարգարտայեռ տռհմանշանով մը :

Ահա այս թանկարժէք, այս հագուա — գիւտ մուշտակը ծանօթ է էռմին անու — նով՝ Միջին Դարէն ի վեր : Եւ՝

— էռմի՛ն մը ծախեցի կ'ըսեն հիմա մուշտակավաճառները հպարտութեամբ, կարեւոր առեւտուր մը ընողի ուրախու — թեամբ, իրենց ձեռքերը չփելով :

Բայց գիտե՞ն թէ ի՛նչ կ'ըսեն :

— Հա՛յ մը ծախեցի : Այս է նշանակու- թիւնը :

Արդարեւ ճերմակ աքիսին մուշտակը Հայերն են բերած Եւրոպա(*), նախ Հը- ռոմ : Եւ «Հայ» կոչուած է այս մուշ — տակը՝ առաջին օրէն, փոխաբերաբար՝ « հայկական մուշտակ » : Ֆրանսերէն կը գրուի միջնադարեան ուղղագրութեամբ՝ աշ սկզբնատառով, հերմին, բայց կը կարդացուի էրմին, թարգմանի՝ արմէ — նիէն : Տիւքանժ կը վկայէ թէ Ֆրանսացի հին մատենագիրները Հերմենի կը գրէին՝ փոխանակ գրելու Արմենի, ու Հերմէն՝ փոխանակ գրելու Արմէն, ուստի մուշ — տակն ալ կը կոչէին «փօ հերմին», այ — սինքն հայկական մորթ կամ մուշտակ : Ի վերջոյ սկսան գործածել միայն հերմին բառը առանձին (= Արմենիէն), իբրեւ մուշտակի ազնիւ տեսակ :

Լեզուաբանական տեսակէտով՝ երկու փոփոխութիւն կրած է Արմէն մեր ազգա- նունը,— նախ աւելցուած է աշ սկզբնա- տառը (փրոթէզի օրէնք), օրինակ՝ հիւփ, հաշ բառերը լատիներէնէ առնուած, երկ- րորդ ձայնափոխութիւն կատարուած է սկիզբը, օրինակ՝ էսիէօ, լատիներէնին այրը փոխելով : Այսպէս մեր արմէն ա- նունը ստացած է հերմէն, յետոյ իգա — կան՝ հերմին ձեւը :

Եւ Եւրոպացիները այնուհետեւ պոռա — լով կանչելով հերմին ծախած են, հայ — կական մորթ : Օ՛, մի՛ զարմանաք, Եւրո- պացիները առաջին անգամ չէ որ ի վա — ճառ հանած են... մեր մորթը կամ մեր արիւնը : Իրողութիւնն այն է որ չատ սուղ կը ծախեն հայկական մորթը, բայց չա՛տ աժան ... հայկական արիւնը :

Հայերուս անունը գործածուած է նաեւ այլ բաներու համար : Նոյն ճերմակ աքի- սին սուր ու կոր դունչին նմանցնելով՝ էրմինէթ (բառասկիզբը Հ դրած երբեմն) կը կոչեն փոքր կացին մը՝ կորնթարդ բերնով, ուրագի ձեւով : (Համանիշ՝ էւ — ռէթ) : Այստեղ միտքս կ'իյնայ առած մը.

Մի բլլար ուրագի պէս՝
Միշտ դէպի քեզ, միշտ դէպի քեզ,
Այլ եղիր սղոցի պէս՝
Մէկ դէպի քեզ, մէկ դէպի մեզ :

Օտարները գիտէ՞ն արդեօք, որ Հայը մէկ կողմ միայն կը տաշէ, իրենները կը տաշէ, իր ազգութիւնը կը տաշէ : Գէթ երբեմն ալ զա՛րկ դուրսի կողմը, օտար — ներուն, օ՛ Հայութիւն :

Եւրոպացիները դեռ ուրիշ չա՛տ բանե- րու տուած են մեր անունը : Գիտէ՞ք որ ... « մաքսատուրք» կը կոչեն մեզ : Բա- ցէք Ֆրանսերէն մեծ բառարան մը, ուր պիտի տեսնէք թէ էրմէն կը նշանակէ մաքսատուրք : Զարմանալի բան չկայ, բոլոր ազգերուն մէջ ամենաչատ տուրք վճարողներն ենք եղած, — եւ ի՛նչ տե — սակ տուրք, տուն տուինք, արիւն տը — ւինք, հող տուինք, երկիր տուինք : Ու դեռ չհատա՛ւ մեր տալիքը : Եւ վճարե- լով, չարունակ վճարելով, միշտ պարա — պի՛ն վճարելով, հասանք այս օրուան :

ԱՍՈՂԻԿ

Յ. Գ.— Ուրիշ դասով մը՝ Հերմինէ անուան մասին :

(*) Ըստ մատենագրական վկայութեան մը՝ «նախ սամուրն ու գագումն հնարե- ցան լինել մուշտակ, եւ հնարիչ նոցին է Հուշէնկ, արքայ Պարսից» : Բայց պարսիկ բանաստեղծը թագաւորներու վայել մուշտակ կը համարի ոչ միայն կնգումն ու սամոյրը, այլ եւ սկիւռը եւ աղուէսը.
Զու սինճապ իւ գագում չու ռուպահի
ներմ,
Զէհարիմ սէմիւր էօթ՝ քէշ մույի կերմ :

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ «ԲԻՒՐԵՂԱՑՈՒՄ»

ԽՄԲ.— Ինչպէս խոստացած էինք՝ կը շարունակենք հաւաքել այստեղ այն բոլոր յօդուածները, որոնք կապ ունին պատմական Յիսնամեակին հետ, — այս անգամ՝ մեր պաշտօնակցին խմբագրականը, որ աւելի խօսուն է, փոյթ չէ թէ ականջ ծակէ: Մեր վերջին բանլիքը՝ պատասխանատուութիւն ու թերացում ճշդելու ժամուն:

Տարակոյս չունինք, որ բոլոր գաղութներն ալ ջերմօրէ՛ն պիտի ընդունին երկու կաթողիկոսներու կոնդակները՝ Յիսնամեակին նուիրուած եւ ջերմօրէն ալ պիտի արձագանգեն անոնց:

Անուրանալի եւ անչափ ուրախալի է, որ ոգին նո՛յնն է՝ *երկու կոնդակներու պարագային:*

Ասիկա հիմնական նպաստ ու նուաճում է միանգամայն:

Ասկէ անդին, կը մնայ գործնական քայլերու եւ նպատակներու խնդիրը:

Մեզի կը թուի, որ այժմէն իսկ՝ պայմանադրօրէն անհրաժեշտ է բիւրեղացնել, թէ ի՛նչ նպատակ պիտի հետապնդուի:

Բացայայտ է, որ հայ մարդիկ, ուր ալ գտնուին, արդիւնքի ակնկալութիւն մը կապած են Յիսնամեակին:

Զարտասանուած, սակայն բոլորը համակած յոյս մը կայ, որ Յիսնամեակի առիթը կրնայ շօշափելի եւ առարկայական նպաստ մը բերել Հայ Դատին:

Եւ ճիշդ հոս է, որ աններելի պիտի ըլլայ ակնկալութիւններն ու յոյսերը ձգել օդին մէջ, առանց մանրամասնող բանաձեւումի եւ առանց որոշակէս տեսանելի «տարազ»ի:

Ուստի, պատասխանատուներու առջեւ դրուած առաջին հարցն է. հիմք ունի՞ Հայութեան ակնկալութիւնը, որ Յիսնամեակին առթիւ հնարաւոր պիտի ըլլայ շօշափելի արդիւնք *արձանագրել. տե՞ղն է հայ մարդոց յոյսը, որ գալ տարի Հայ Դատը առարկայական նուաճում մը պիտի արձանագրէ:*

Եթէ այո՛, եթէ նման հիմք գոյութիւն ունի՛ եւ եթէ տեղի է այսպիսի յոյս մը, այն ատեն՝ անպատճառ պէտք է ճշդուի, թէ ի՛նչ մարզի մէջ պիտի սահմանուի նպատակը, ի՛նչ բնոյթ պիտի կրէ, ի՛նչ շօշափելի արդիւնքի պիտի ձգտի:

Ներկայիս միայն աղմուկ *կայ: Բոլորն ալ կը ճառեն հայ միացեա՜լ ու միակա՜մ ճիգի եւ աշխատանքներու մասին. միաժամանակ խաչաձեւող կամ զիրար չէզոքացնող ճանապարհ ու նպատակ ներկայացնելով:*

Աղմուկին մէջ մեծ դեր կը կատարէ «պահանջել»*ու պարագան: Անորոշ ու ամբոխավարական յայտարարութիւններ լոյս կը տեսնեն, այն ակնարկուած իմաստով, որ Յիսնամեակը առիթ է* «պահանջելու»: *Ի՞նչ բան. պատասխանը հո՛ն է,* միշտ տարտամ բանաձեւումով, *սակայն* յստակ իմաստով: *Յիսնամեակի առթիւ՝ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՂ է, որ պիտի պահանջուի — առ նուազն՝* Կարսն ու Արտահանը, եթէ հնարաւոր է՝ աւելի՛ն:

Նմանօրինակ յանդգնութեանց մէջ անպատասխան կը մնան հետեւեալ հարցումները.

— Ո՞վ պիտի ըլլայ հայ հող պահանջողը:

— Ի՞նչ հեղինակութիւն պիտի ներկայացնէ այս պահանջատէրը:

— Որո՞ւն պիտի ներկայացնէ պահանջը:

— Բարոյական արժէք եւ իմաստ ներկայացնող տարեդարձի մը — այս պարագային՝ Սպանդի Յիսնամեակը — ի՞նչպէս պիտի բանաձեւուի գերազանցօրէն քաղաքական եւ հողային բնոյթ ունեցող պահանջ մը:

Եթէ այս հարցումներուն պատասխանը տրուէր, տակաւին այլ անորոշ մնացած կէտեր ինքնաբերաբար պիտի ճշդուէին:

Արդ, սառը եւ անխախտ իրողութիւնը այն է, որ հողային պահանջատէր *չունինք:* Պահանջատէր չէ՛ Մոսկուան: Նուազի՛ն բանիւ՝ պահանջատէր չէ՛ Երեւանը:

Ապառաժ նման մեր դէմ ծառացած այս փաստին առջեւ հարկադրուած ենք հաշուել այն իրողութեան հետ, որ նաեւ Սփիւռքը չի՛ կրնար՝ Յիսնամեակի առթիւ՝ ըլլալ ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋԱՏԷՐ:

Ասիկա այնքան բացայայտ է, որ աւելորդ պիտի ըլլար այս մասին որեւէ խօսք, եթէ չըլլար աղմուկին մէջ «թաքնուած» ամբոխավարական ակնարկը:

Եւ սակայն, հակառակ աղմուկին եւ ամբոխավարութեան, մէկ անգամ ընդմիշտ յստակ պէտք է ըլլայ, որ Սփիւռքը չի կրնար.

— Ներկայանալ որեւէ արժէք ունեցող ատեանի, օրինակի համար՝ ՄԱԿին, եւ ըսել — «Կը պահանջենք, որ պատմականօրէն հայ հողեր, որոնք ներկայիս թուրք իշխանութեան տակ են, ԱՌՆՈՒԻՆ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ ԵՒ ԿՑՈՒԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ»:

Բացայայտ բոլոր դժուարութիւններէն անկախ, Սփիւռքը նման քայլ չի կրնար առնել նաեւ ա՛յն պատճառով, որ այսպիսի պահանջք մը պարագային, առաջին պատասխանողը կրնայ հանդիսանալ ՄԱԿի սովետ *լիազօրը, որ ըսէ.*

— Խորհ. Միութիւնը ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ ՈՐԵՒԷ ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋ ՉՈՒՆԻ:

Կը մնայ «արծարծել»ու խնդիրը: Անոնց պահանջքը՝ յիշեցո՛ւմ կատարել: *Յիսնամեակին առթիւ միջազգային հասարակութեան մտքին մէջ թարմացնել, որ Հայաստան եւ հայ ժողովուրդ հողային չվճարուած պարտամուրհակներ ունին, որոնց տէր են՝* բարոյապէս:

Ասոր արժէքը հաւասար է զերոյի:

Երբ ատենը գայ եւ հնարաւորութիւնը ներկայանայ իրաւապէս ու իրապէս հող պահանջելու՝ արար աշխարհ պիտի գիտնայ մեր պահանջի պատմական, ազգային, քաղաքական արդարութիւնը:

Ի՞նչ կը մնայ, ուրեմն:

Կը մնայ միջազգային բարոյական դատապարտութիւնը: *Բան մը, որ կապուած չէ սահմաններու, քաղաքական յանձնառութեանց, մասնաւոր դիրքաւորումի, զինակցութեանց, դաշնակցային կապերու:*

Սփիւռքը ամէն իրաւունք — եւ ամէն հնարաւորութիւն — *ունի՛ միացեալ աշխատանքով ապահովելու, որ Յիսնամեակի առթիւ* Թուրքիան բարոյապէս դատապարտուի*, ըլլայ միջազգայնօրէն, ըլլայ՝ որքան հնարաւոր է բազմաթիւ այլերու պաշտօնական եւ անպաշտօն շրջանակներու կողմէ:*

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՈՒ ԱՆԴԵՐԱԶԱՆՑԵԼԻ ՀԵՂԻՆԱԿՆ Է ԹՈՒՐՔԻԱՆ:

Իբրեւ այդպիսին անոր դէմ վճիռ արձակուած է անթիւ անգամներ:

Այդ վճիռն է, որ պիտի վերակրկնուի, որքան հնարաւոր է հանդիսաւոր կերպով՝ Յիսնամեակի առթիւ:

Պէտք չէ կարծել, թէ չնչին վաստակ մըն է ասիկա:

Եթէ կարողանանք 1965*ին միջազգային դատապարտութեան ենթարկել Թուրքիան, առով մեծապէս ու դրականապէս ծառայած պիտի ըլլանք մեր դատին:*

Սակայն, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ հասնիլ արդիւնքի, հարկաւոր է բիւրեղացնել այն բոլորը, որ ներկայիս մշուշի մէջ է, թէկուզ՝ յետ կոնդակներու:

Մեր կաթողիկոսները չէին, անշուշտ, որ այս հարցերը պիտի պարզէին: Անոնք լիովին ու լաւագոյն ձեւով կատարած են իրենց իրաւասութեան սահմանին մէջ գտնուող պարտականութիւնը:

Ծրագրային աշխատանքներու, միացեալ ուժերով իրագուած առարկայական ու շօշափելի արդիւնքներու, վաւերական արժէք ներկայացնող նպատակի ճշդման համար ամէն բանէ առաջ պէտք է բիւրեղացնել եւ գիտնալ թէ ո՛ր ուժերը, ի՛նչ միջոցներով, ի՛նչ նպատակ պիտի հետապնդեն:

Մեր համոզումն է, որ եթէ այս հարցումին պատասխանը ըլլայ միացեալ ուժերով, քարոզչութեան ճանապարհով՝ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ապահովել — ապա մենք հնարաւոր առաւելագոյն արդիւնքին հասած պիտի ըլլանք:

Աւելցնենք, որ եթէ այս բանաձեւումը ընդունուի, այն ատեն հնարաւոր կ՛ըլլայ բազմաթիւ գործնական առաջարկներ ընել այն մասին, թէ ո՛վքեր կրնան մեզի օգնել, որո՛նք կրնան ըլլալ դրական արդիւնքի մեր կռուանները, ուր դիմումներ հարկ է կատարել, աշխատանքները ի՛նչ ձեւով պէտք է տանիլ:

Սակայն, քանի հիմնականը բիւրեղացած չէ, *քանի կը շարունակուի անհող ակնկալութիւնը ինչ որ անստոյգ արդիւնքներու մասին,* քանի պատասխանատու այն շրջանակները, *որոնց ուսերուն կ՛իյնայ Յիսնամեակի գործնական աշխատանքը, որոշակէս ու վերջնապէս [illegible] բաւած, թէ ի՛նչ նպատակ պիտի փորձեն իրացնել — եղածը պիտի շարունակէ ըլլալ այն, ինչ որ է ներկայիս՝* [illegible] բար աղմուկ, եւ սահմանելի առիթ ու պատեհութիւն ամէն տեսակի անպատասխանատու ամբոխավարութեան:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՍԵՒԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՅԱՏԿԱՆՇԱԿԱՆ ՅՈՅՑ ՄԸ

Անցեալ տարուան Օգոստոս 28ին, երբ տակաւին ողջ էր ողբացեալ Նախագահ Ճոն Քենըտին, Միացեալ Նահանգներու սպիտակամորթները մեծ ցոյց մը ունեցան: 200.000 սեւամորթ Ամերիկացիներ «արշաւեցին» Ուաշինթըն մայրաքաղաքին վրայ: Արշաւը «խաղաղ արշաւանք» մըն էր, բայց կը ցուցնէր թէ Միացեալ Նահանգներու մէջ այլեւս նկատի առնուելու էին սեւերը:

Այդ օրէն ասդին շատ ջուրեր հոսեցան կամուրջին տակէն, եւ Ճոն Քենըտիի մահը աւելի սուր հանգամանք տուաւ սեւերու խտրականութեան հարցին:

Այդ օրէն ասդին, բազմաթիւ արիւնալի բախումներ տեղի ունեցան Միացեալ Նահանգներու սպիտակամորթներու եւ սեւամորթներու միջեւ, եւ աշխարհի տխուր պետութիւն նկատուող Միացեալ Նահանգները, այսօր կը գտնուին [illegible] քաոսի մը մէջ մխրճուելու վտանգին տակ:

ԲԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ուսկի՞ց կուգային այդ երկու հարիւր հազար սեւամորթ Ամերիկացիները: Պատմութիւնը իրապէս զարմանալի է:

Ասկէ երկու դար առաջ, Միացեալ Նահանգները տակաւին գոյութիւն չունէին: Անոնք բաժնուած էին այն ժամանակուան գաղթատէրերուն՝ Անգլիացիներուն, Ֆրանսացիներուն եւ Սպանացիներուն միջեւ:

1776*ին, անգլիական տիրապետութեան տակ գտնուող* 13 *գաղութներ իրենք զիրենք անկախ հռչակեցին «Միացեալ Նահանգներ» անուան տակ, եւ արիւնալի յեղափոխութենէ մը յետոյ, Ֆրանսայի օգնութեամբ, տիրեցին իրենց անկախութեան:*

Հետզհետէ, Միացեալ Նահանգները ընդարձակուեցան օրինաւոր կամ ապօրինի կերպերով (Լուիզիանայի գնումով, 1803*ին, Սպանիոյ եւ Մեքսիկայի [illegible] պատերազմներով, Թեքսասի գրաւումով) եւ կազմեցին հսկայ պետութիւն մը, [illegible]*

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

—o—

ԾՆՈՒՆԴ

Քայլում էինք թաւ, տամուկ, դարաւոր անտառի միջով:

Բաց դաշտերում շողում էր արեւը, իսկ խիտ անտառով ծածկուած այդ ձորակում, փարթամ սաղարթների արանքներից, հազիւ լոյսի կաթիլներ էին ծորում խոնաւ գետնին:

Դուրս եկանք բացատ ու ազատ շունչ քաշեցինք: Այստեղ լուսաւոր էր եւ օդն այնպէս հեղձուցիչ չէր, ինչպէս լինում է ճահիճների ափերին:

— Պառկենք ծաղիկների մէջ, շնչենք մի քիչ այս դրախտային բոյրերը, — ասաց ընկերս եւ պիտի մեկնուէր գետնին, երբ ես արագ բռնեցի նրան:

— Ափսոս են ծաղիկները, մի տրորեր: Երէկուայ փոթորիկից յետոյ նոր են ուշքի գալիս, նայիր, ինչպէս նոր – նոր սկսել են շտկել թուլացած գլխիկները … իսկ ինչքան մեռածներ կան …

Երէկ ամեհի փոթորիկ էր այս բարձրաբերձ ու անդնդախոր աշխարհի վրայ: Մոլեգնել էր երկինքը, գոռում էին ամպերն ահեղաձայն, ժայթքում էր կայծակը տիեզերական ուժով, դղրդում էին լեռ ու ձոր:

— Նստենք կոճղերի վրայ …

— Լաւ, — համաձայնեց ընկերս ու քայլեց ծառերի կողմը՝ յարմար տեղ գտնելու: Ես կանգնած մնացի բացատի եզրին ու տխուր նայում էի, թէ ինչպէս փոթորիկը տրորել է նոյնիսկ ամէն կողմից անտառով պաշտպանուած այս բաց տարածութեան ծաղիկները, անխնայ, անողորմ, անխիղճ կերպով տրորել, միացրել ու անցել գնացել է չգիտես թէ ուր, ինչպէս որ չգիտէիր, թէ որտեղից եկաւ:

— Արի՛, տես, թէ ինչ է կատարուել այստեղ, — ձայն տուեց ընկերս:

Դանդաղ, մտախոհ քայլեցի նրա կողմը:

— Տես …

Նա կանգնել էր վիթխարի մի կաղնու այրուած, ածխացած բնի մօտ:

— Գուցէ այս անտառի ամենամեծ կաղնին է եղել նա: Պատկերացնո՞ւմ ես, թէ ինչ հսկայ ճիւղեր է ունեցել, ինչ վիթխարի սաղարթ, որ այրուել, մոխրացել ու ցնդել է, չկայ: Այրուած ճիւղերի ու սաղարթների մոխիրն է նստել մայր բնի շուրջը: Ուրեմն աւելի ուժգին տարերքներ են մոլեգնել այս անտառի վրայ:

— Բայց կեանքն աւելի ուժեղ է բոլոր արհաւիրքներից, — յուզմունքով ասացի ես եւ զգացի, որ համահնչիւն չէր այդ խաղաղ, երանաւէտ պահերին բնութեան՝ ծառ ու ծաղկի մէջ, կապոյտ, մաքուր երկնքի տակ:

— Ճիշդ է, ճշմարիտ է, — համաձայնեց ընկերս, քնքշութեամբ շոյելով կաղնու ածխացած բնի տակից աճած դալար ընձիւղները:

— Իսկապէս սպանուե՛լ է: Ու նորից ծնւում է: Ու պիտի ապրի …

Երկուսս էլ լռեցինք՝ յուզուելով ինքներս մեր մտորումներից: Ինձ այնպէս էր թւում, թէ շատ անգամ եմ տեսել այս մեծ կաղնու ածխացած բունը եւ նրա տակից հասակ նետող դալար ճիւղերը, որ ծանօթ ու հարազատ է նա ինձ, որ լսել եմ նրա մեծ սաղարթի շառաչը, երբ նա ողջ էր ու կանգուն, զգացել եմ նրա անկման ահաւորութիւնը եւ պիտի տեսնեմ նրա վերածնութիւնը: Ու աչքերըս կկոցած տեսնում էի, թէ ինչպէս մեծանում, մեծանում են այդ դալար ընձիւղները, բարձրանում են դէպի արեւը, ճիւղաւորւում, տերեւակալում են ու գոյանում է կլոր, մեծ սաղարթ, որի տակ կարող է այրող արեւից, անձրեւներից ու կարկուտներից պաշտպանուել մի ամբողջ տոհմ:

— Մարդն էլ յաճախ նման է լինում այս ծառին, — շշնջացի ես եւ դեռ խօսքըս չաւարտած, յիշեցի այդպիսի մի մարդու, որի կեանքն ու բախտը յար ու նման էին այդ ածխացած, կայծակնահար կաղնուն …

Ա.

… Նա Արագածի լանջին ընկած գիւղը եկաւ 1921 *թուականին, մենակ, [illegible] ողջ ունեցած — չունեցածը շալակին եւ ձեռքին՝ գորշ, կեղեւը չհանած մի ձեռնափայտ: Մօտ յիսուն տարեկան էր, բարձրահասակ, չոր նիհարութիւնից աւելի խոշորացած սեւ աչքերով, որոնց խորքերը մութ անդունդներ էին: Եկաւ ու ներս գնաց գիւղի եզրին մենակ կանգնած ու լքուած հօլիկը, որ չգիտես ինչու չէր ծառայել մինչեւ այդ օրը, ոչ թոնրատուն էր, ոչ գոմ, ոչ էլ հնձան:*

Այդ օրուանից հօլիկն ու նրա բնակիչը հանելուկ դարձան գիւղի համար: Բազմաթիւ զոր ու մի, իրար անհամաձայն բաներ էին պատմում եկուորի մասին, որ գիւղամէջ չէր գալիս, չէր խառնւում պատերի տակ նստող, արեւկող [illegible] տարեկիցներին, դաշտ էլ չէր գնում աշխատելու, հողաբաժանութեան օրերին էլ գիւղի իշխանութեան մօտ չեկաւ հող խնդրելու իր համար: Առանց նրա դիմումի ու խնդրանքի, նրա հօլիկի դիմացի տարածութիւնը, գիւղական խորհրդի որոշումով, տրուեց նրան:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(1 Շար.)

ՆՅԳՆՏՈՒ **

— Ես ասեցի :

— Տարեա՛ւ ես կոչուի, որ կոտրել ես ոտքդ ձորում : Բայց ահեկին ես, որ ոչինչ չես ուզում ես ասել :

— Ինչո՞ւ :

— Ընկա՛ր ոտքդ ոտի պես ես ուզում ես ասել :

Ես հասկացայ ինչ ուզում էր ասել Ներսէս եւ ինքս ինձ մտածեցի : Ես ուզում էի ասել, որ ես ոտքերս չունեմ, որ ես ոտքերս չեմ կարող գործածել : Ես ուզում էի ասել

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ժիրայր եւ Ժան – Ժաք Քէֆէեան երկու տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մեծ մայրիկին՝ Տիկին Ա. Պալըգճեանի, Կարտան :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանսայի գաւառներու մեր բաժանորդներուն (բացի Լիոն, Մարսէյլ եւ Տէսին) հաշուեցոյցեր կը ղրկենք այս միջոցին : Կը խնդրենք որ անյապաղ կարգադրեն իրենց առկախ բոլոր հաշիւները որպէսզի վարչութիւնը չստիպուի թերթին առաքումը դադրեցնել :

Դիւրութեան համար, մեր բաժանորդները կրնան իրենց վճարումները ընել հետեւեալ հասցէներուն .—

ՎԱԼԱՆՍ .— Կ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ, 39 Պուլվ. տիւ Ժենեըալ տը Կոլ :

ՎԻԷՆ .— Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ, 65 Րիւ վիքթոր Ֆօժիէ :

ՆԻՍ .— Ճ. ՋՕՏԵԱՆ, 3 Րիւ տիւ Փըրթի Փարք :

ՍԷՆ – ՇԱՄՈՆ .— Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ, 2 Պուլվ. տիւ Ժենեըալ տը Կոլ :

ՍԷՆԹ – ԷԹԻԷՆ .— ԽՐԻՄԵԱՆ, 2 Րիւ ՌԱՊԸԼԷ :

ՊՈՐՏՕ .— Կ. ՏՕՆԷՐԵԱՆ, 74 Րիւ տիւ Լու :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ, 39 Րիւ Ա. Քոուազա, Սէն – Մարթէն :

ԼԻՈՆ *ԼԻՈՆ*

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ : Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 7 Նոյեմբեր՝ երեկոյեա ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

GALERIE MARCEL BERNHEIM

35, RUE LA BOETIE, PARIS (8e)

Simone Baltaxé - Martayan

PEINTURES

Du 18 Septembre au 1er Octobre
Ouvert de 10 h. à 12 heures et de
14 à 18 h. sauf Dimanche et Lundi

★

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Ջուլալ լողարան

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ · — Օրը 370 Ռ ·
2 հոգինոց սենեակ · — Օրը 520 Ռ ·
(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պուլվար Օտոյի (Մարսէյլ) Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը եւ տեղւոյս Կապ. Խաչի վարչութիւնը միասնաբար կը ծանուցանեն թէ 1964 – 1965 տարեշրջանի միօրեայ հայերէն լեզուի *դասընթացքը կը սկսի 1964 Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 8·30 – 11·30 : Կը դասաւանդէ* Գուրգէն վրդ. Թրթռեան : *Արձանագրութեանց համար դիմել եկեղեցի, յառաջիկայ երկու կիրակի օրերը, առաւօտեան ժամը 9–12 :*

Իսկ հայերէն լեզուի գիշերային դասընթացքի հետեւողներուն համար, դարձեալ Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ ամէն Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8–9 :

Դպրոցի բացման հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ : Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները :

×

ՏԷՍԻՆ

Կապ. Խաչի Տէսինի «Ազգային» դըպրոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի կէսօրէ ետքը ժամը 2ին : Կը խնդրուի ծնողքներէն այդ օրը դպրոց առաջնորդել իրենց երախաները :

Արձանագրութեանց համար դիմել ուսուցիչ Պ. Գեղամ Կանանեանի, դպրոցին սենեակը՝ Հինգշաբթի 17 եւ Շաբաթ 19 Սեպտեմբեր, կէսօրէ ետքը ժամը 2էն մինչեւ 6, եւ յաջորդ շաբթու նոյն օրերուն ու ժամերուն :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի Կիրակնօրեայ դասաւանդութեանց արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 4ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին դպրոցի սրահին մէջ :

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ անտարբեր չըլլան եւ բարեհաճին արձանագրել իրենց զաւակները առանց խտրութեան :

Քաղաքի տղոց համար դիմել հետեւեալ հասցէին .— Ընկերուհիին բնակարանը, 31 Րիւ տ'Ալամպէր :

×

ԻՍԻ

ԻՍԻ .— Ֆ. Կապ. Խաչի Իսիի հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին այս Հինգշաբթի : Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝	Շրջանակով
200 Ն. Ֆ.	300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՊԱՐՏԻԶԱԿ

—*—

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԱՌԱՒՕՏ .— Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի՝

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
Պարտիզակցի համայն ննջեցելոց համար

Կը պատարագէ ՊԱՅԼ ԱՐՔ. ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ կաթ. Պատուիրակ Անգլիոյ Հայոց

ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ .— ժամը 15·30ին՝ Ներկայութեամբ Պայլ Արք.ի

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կը նախագահէ Բժ. Ա. Տէր-Անդրէասեան
Հայ Մշակոյթի Տուն՝ սեւ սրահ :
17 Րիւ Պլէօ (մեթրօ Քատէ)

—*—

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի *հանդիսասրահին մէջ : »*

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Եւեքշաբթի, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ենթակոմիտէները եւ խումբերը .—

Վռամեան ենթ. — (4 *Հոկտ.*) *Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին :*

Մուրատ խումբ, (4 *Հոկտ.*) *Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին :*

Հայաստան ենթ. (3 *Հոկտ.*), *Շաբաթ, ժամը* 20·30*ին :*

Ակնունի ենթ. (28 Սեպտ.) *այս երկուշաբթի ժամը* 20·30*ին :*

Նիկոլ Դուման խումբ, (4 *Հոկտ.*), *Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը* 3·30*ին :*

Գէորգ Չավուշ խումբ, (11 *Հոկտ.*), *Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին :*

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Եզանակին առաջին պարահանդէսը — *Մանրամասնութիւնները յետագային*

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 ֆր.
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (*բանաստեղծ.*)	10 ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը	5 ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է···· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ *եւ* փլասթիք *— ծածկոցներ. —*

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
30 SEPTEMBRE
1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՃԻԵ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10122 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — N° 10.122

ԱՌԱՋԻՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՋԻՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ

(ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա·

Նորիւթ տարեկան է ընկերվարական Միջազգայինը, որուն հիմը դրուեցաւ Սեպտեմբեր 28ին Լոնտոնի մէջ, ընկերվարութեան կալ Մարքսի եւ մանակցու – Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի աշխատա – եւ բանուորական կազմակերը – ինչպէս նաեւ զերման եւ լեհ ընկերվարականներու ներկա – :

Ընկերվարական Միջազգայինի համագումարը հանդիսաւորապէս ոն – Բրիւսէլի մէջ Սեպտեմբեր 5–6 : 80·000 հոգինոց թափօր մը Սեպտ· կիրակի օրը տողանցք կատարեց մայրաքաղաքի պողոտաներ – վրայ՝ ընկերվարական ամէն ազգի ներկայութեանց դրօշակներով : Ճառեր տեղան ծանօթ դէմքերու կողմէ ընկերվարութեան յաղթա – եւ ձեռք բերած նուաճումները հա – տարուան ընթացքին :

1847ին է, որ Կարլ Մարքս եւ Ֆրիտ – ինգէլս հրապարակեցին իրենց ծա – «Մանիֆէստ Կոմունիստ»ը, որով կը իրենց բոլոր երկիրներու ընչա – պները միացեալ ճակատով պայքար շահագործող դրամատիրական դա – դէմ, — « Պրոլետարնե՛ր բո – երկիրներու, միացէ՛ք » : Այս նչա – ը պատուի է մինչեւ այսօր ըն – վարական կուսակցութեանց մօտ : Միութեան բոլոր պաշտօնատուներ – եւ թերթերու ճակատը կը զարդարէ – Ինտրնացիոնալին վրայ կը տառնիստ հանրապետութեանց – ին լեզուներով :

1870ին Մարքս գնաց Անգլիա, որ ճար – բուեստի ճիւղին մէջ ամէնէն յա – ղարմ երկիրն էր, — ուսումնասիրե – համար աշխատաւորներու կեանքի ները : Այնտեղ է որ բանուորները կազմակերպուած էին արհեստակցական – քներ մէջ,— Թրէյտ Եունիրն : 1868ին ասոնք առաջիններն եղան մըտ – «Աշխատաւորներու Միջազգային – կցութեան » մէջ, որուն յարեցան Ֆրանսայի բանուորական կազմա – ւթիւնները :

Սկզբնական շրջանին միջազգային այս – կազմակերպութեան գլխաւոր նպատակն փոխադարձ տեղեկատուութիւնը , – ական – ընկերային գեանի վրայ : – ային ստացաւ քաղաքական բը – ը :

Քաղաքական դիծը աւելի եւս չեշտուե – 1867ի Լօզանի համագումարէն վերջ, ընկերվարական Միջազգայինին միա – յանի անիշխանական տեսաբան – ին, որ Նափոլիի մէջ կազմեց ըն – վարական առաջին մասնաճիւղը : Բանուորները կը պահանջէին արտա – քեան մէջոցներու համաձայնացում , – ւանքի ժամերու կրճատում , մնա – բանակներու ջնջում : Գործադուլն – իրենց պահանջները արժեցնելու միակ – ը : Ընկերվարական միջազգայինը – քալներէն դործադուլները Անգլիոյ , ուր օրական տասը ժամ աշխատան – իրաւունք ձեռք բերած էին բանուոր –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՇՐՋԱՊՏՈՒՅՏԸ

ՑԱՋՈՐԴ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԸ՝ ԶԻԼԻ

Ինչպէս դրած էինք, հակառակ երկրին մէջ տիրող խառնակութեանց, տը Կոլ չհրաժարեցաւ Պոլիվիա կատարելիք իր ճամբորդութենէն :

Պոլիվիա երկու անգամ Ֆրանսայի տա – րածութիւնն ունի (1·099·000 քառակուսի քիլոմեթր) եւ երեք միլիոն 500 հազար բնակիչ, որուն 54 առ հարիւրը՝ Հնդիկ : Գլխաւոր քաղաքներն են ·— Լա Փազ , Մայրաքաղաքը որ 353 հազար բնակիչ ունի եւ աշխարհի ամէնէն բարձր մայրա – քաղաքն է՝ երեք հազար եօթը հարիւր մեթր : Երկրորդ դլխաւոր քաղաքն է՝ Քո – չապամպա (92 հազար բնակիչ) : Ուրիշ քաղաքներ՝ Օռուռօ (87·000 բնակիչ) , Սանթաքրուզ (73 հազար), Փոթոզի (55 հազար) եւ Սիւքր (օրինական մայրաքա – ղաքը՝ 54 հազար) :

Երկրին 42 առ հարիւրը կը ծածկէ ան – տառը եւ երկրագործական մեծ առեւ – տուր չկայ :

Պոլիվիոյ տնտեսութեան հիմը նախ ա – ռաջն է (55 առ հարիւր) եւ արծաթ, կա – պար, ցինկ, պղինձ, Թէօնկսթէն եւն· : Երկու հազար եօթը քիլոմեթր երկաթու – ղի կայ եւ հինգ հազար քիլոմեթր ճամ – բայ : Օդանաւային բազմաթիւ ճամբաներ ալ կան, տեղական դրամն է՝ Պոլիվիանօն (2·4 Պոլիվիանոս = 1 Ֆր·) :

Մօտ տասերկու տարի է, երկրին քա – ղաքական ճակատադիրը ներկայ նախա – դահ՝ Տոքթ· Վիքթոր Փաղ Էսթէնսորոյի ձեռքն է, որ տեսակ մը ազգայնական եւ ընկերվարական յեղափոխութիւն կատա – րած է, ազգայնացնելով անագի մեծ հանքերը եւ երկրագործական բարեփո – խում հռչակելով : Նախագահը փորձած է հանդարտեցնել ձախ հոսանքները Մի – ացեալ Նահանգներու վրայ կռթնելով , բայց խռովութիւնները բոլորովին մա – րած չեն :

Այս է երկիրը զոր տը Կոլ այցելեց առ – ջի օր , Լա Փազի տեղ , ժամանեց Քոչապամպա, որ տը Կոլը ընդունելու համար մայրաքաղաք հռչակուեցաւ :

Ֆրանսայի նախագահը դիմաւորելու եկած է նաեւ — Լա Փազէն — Միացեալ Նահանգներու դեսպանը : Ժողովուրդին

Կառավարութիւնները բոլոր երկիրներ – րու մէջ ալ հակառակ էին ընկերվար – կան չարժումին, որ հետզհետէ կը ծա – ւալէր նաեւ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ: Գործադուլներ ծայր կուտային Ֆը – րանսայի մէջ պարբերաբար :

Միջազգայինը կը պահանջէր հաւասար եւ ընդհանուր քուէի իրաւունք բոլոր քա – ղաքացիներու համար եւ կը չատագովէր խորհրդարաններու մէջ մեծ թիւով ե – րեսփոխաններ ունենալ , անոնց միջոցաւ բանուորներու վիճակը բարելաւելու հա – մար :

Բակունին եւ անիշխանականներու իր խմբակը հակառակ էին այս ուղղութեան, քանի որ ո՛չ մէկ պետական իշխանու – թիւն կը ճանչնային ըստ իրենց հիմնա – կան վարդապետութեան: Ասոնք կողմ – նակից էին յեղափոխական միջոցներու :

Ներքին վէճեր ծայր տուին Միջազգա – յինի մէջ, որուն կեդրոնը կը գտնուէր Լոնտոն, իր հիմնադրութենէն ի վեր :

1872ին Լա Հէյի համագումարին մէջ Մարքս եւ կողմնակիցները յաղթեցին եւ Բակունին ու ընկերները դուրս ձգուեցան ընկերվարական Միջազգայինէն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

մէջ, որ հարիւր հազար կը հաչուուի , կը նչմարուին բազմաթիւ Հնդիկներ :

Առաջին ճաշին վերջաւորութեան է, որ տը Կոլ կ'արտասանէ օրուան երեք ճառե – րէն առաջինը: « Այնպէս եղաւ որ ներկայիս այն աշխարհին մէջ ուր ենք , չատ մը պատճառներ կը հրաւիրեն Պոլի – վիացիներն ու Ֆրանսացիները որ մեր – ձեռնան ոչ միայն զրագումի մարդին մէջ այլեւ զործնական դետնի վրայ : Մեր եր – կու հանրապետութիւններուն յարաբե – րութեանց այս զործնական ամրապնդու – մը համապատասխան է այն քաղաքակա – նութեան , որ այսօրուան աշխարհին մէջ, ինքզինքը կը պարտադրէ : Թող ա – մէն ժողովուրդ իր ճակատագիրը տնօրի – նէ: Թող այնպէս ընէ որ իր յառաջդի – մութիւնը ըլլայ իր բոլոր զաւակներուն յառաջդիմութիւնը խորապէս արծարծե – լու համար այն եռանդները ու կարողու – թիւնները որոնք կը բազմապատկեն ճիդե – րը : Թող այն պետութիւնները որոնք մի – ջոցներ ունին իրենց օժանդակութիւնը տան նուազ նպաստաւորուածներու զար – գացման : Ասիկա ըստ փոխադարձ նմա – նութեանց եւ առանց որեւէ օտար միջա – մտութեան ուժէ մէկուն գործին մէջ : Ահաւասիկ որոնք են Ֆրանսայի համար , անհրաժեշտ պայմանները բոլորին յա – ռաջդիմութեան ընդհանուր հաւասարա – կչռութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան համար : Այս նպատակաւ է եւ այս ի – մաստով որ կը փափաքի Լատին Ամերի – կայի երեւումը աշխարհի տնտեսական եւ քաղաքական բեմին առաջին դիծին վրայ եւ կ'ուղէ անոր օժանդակել »:

×

Նախապէս տը Կոլ խօսակցութիւններ ունեցած էր Լիմայի մէջ որոնց տարողու – թիւնը սակայն չատ սահմանափակ է , տրուած ըլլալով որ նախագահ Պելաունդ – է նեմմացուցած է «լատինականութեան» դերը :

×

Պոլիվիայէն ետք, տը Կոլ անցած է Արիքա (Զիլի):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԻՒՐ հազար լիթը հոլանտական կաթ եկաւ Ֆրանսա: Ֆրանսայի գործա – դուլը չարաթ մըն է կը չարունակուի : Ոստիկանական ուժեր կը հսկեն հոլան – տական կաթին վրայ որպէսզի բանթող – ները անախորժ արարքներ չդործեն :

ՍՈՒՐԻՈՅ նախկին նախագահը՝ Զօր· Ատիլ Շիչաքլի սպաննուած է առջի օր, Պրազիլիայի մէջ, ուր քաչուած էր: 55 տարեկան, Զօր· Շիչաքլի Սուրիան դե – կտեմբերէն 1955 Յուլիս եւ Հանրապ· նախագահ եղած 1953 Յուլիսէն 1954 Փետրուար : Նախա – գահական չրջանը չատ կարճ եղած է եւ քաղաքական կեանքէ քաչուած էր: երկ – րորդ աչխարհամարտէն վերջ քանիցս կա – բեւոր եղած էր նաեւ իր դերը հակաֆը – րանսական չարժումին դլուխը : 1954 Փետրուար 24ին, նախ Սէուտական Արա – բիա կ'ապաստանի, ապա Ֆրանսա 1957 Փետրուարին , կը դատապարտուէր , ի բացակայութեան : Տարակոյս չկայ որ քաղաքական ոճիր է, բայց ոճրագործը յաջողած է փախիլ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԷն – Միշէլ – Օտէոնի թաղամասին մէջ ՅԱՒԱՍ կը ծախուի մխայն

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՄԲ·— Էջմիածնէն, Երեքշաբթի ա – ռաւօտ ստացանք հետեւեալ հաղորդա – գրութիւնը :

Ամենայն Հայոց Հայրապետ Ն· Ս· Օ – ծութիւն Տ· Տ· Վազգէն Ա·, Սեպտեմ – բեր 24 Թուականը իր զրութեամբ դիմել է Կաթողիկէ եկեղեցւոյ քահանայապետ Նո – րին Սրբութիւն Տ· Տ· Պաւղոս Զ· Պա – պին, Համայն Ռուսիոյ Պատրիարք Ն· Սրբութիւն Տ· Տ· Ալեքսիին, Քններ – պերիի Արքեպիսկոպոս Նորին Գերաչնոր – հութիւն Տոքթ· Մայքլ Ռամզէյին եւ եկե – ղեցիների Համաչխարհային Խորհրդի ընդհանուր քարտուղար Հայր Տոքթ· Վիզերթ'Հուֆթին , հրաւիրելով Քրիս – տոնէական քոյր եկեղեցիները , որպէսզի յառաջիկայ տարի Ապրիլի 24ին մասնակ – ցեն Հայ Եկեղեցւոյ եւ ժողովրդի մեծ սու – գին, աղօթելով մօտ երկու միլիոն Հա – յերի հոգւոյ համար, որոնք նահատակ – ուեցին Արեւմտեան Հայաստանում , ա – ռաջին համաչխարհային պատերազմի ըն – թացքում :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՑՐ ԱԹՈՌՈՑ
(Կնիք)

Ժ· ՊԻՏՈՑԻ ԿՈՉԸ

Էսփէի Փիւպլիք չաթաթաթերի խմբ – բագրութիւնը մամուլին ներկայացուցած է Ժորժ Պիտոյի մէկ կոչին ձայնագրու – թիւնը :

Կոչին բնագիրն է ·—

« Որեւէ կառավարութիւն օրինաւոր չէ երբ հաւատարիմ չէ Ֆրանսայի ծառա – յութեան մէջ: Բան չեն արժեր քուէնե – րը, բան չեն արժեր պատրանքները, բան չարժեր աթոռ զրաւողներու ծառայակա – նութիւնը եւ միամիտներու հաւանութիւ – նը :

« Հաւաքուած քուէները պէտք չէ խա – բեն քաղաքութիւն եւ պայծառատեսութիւն ունեցող մարդիկը : Բ· կայսրութիւնը ա – ւելի ձայն ունէր Սըտանի տարին: Գ· Ռայխը աւելի ձայն ունէր աչխարհ ար – եան, ցեխի եւ արցունքի ովկիանոսի մը մէջ նետելու նախօրեակին :

« Կառավարութիւն մը որ Ալժերիոյ մէջ ուրիշ Ալզաս –Լօրէն մը կուտայ, կառա – վարութիւն մը, որ անիշխանութեան, թչուառութեան եւ համայնավարութեան ձեռքը կը ձգէ բովանդակ Ափրիկէն, կա – ռավարութիւն մը որ կը սրդողի մեր դի – նակիցներուն հետ եւ մեր բոլոր հակա – ռակորդներուն բարեկամութիւնը կը փնտռէ, այդ կառավարութիւնը եւ մար – դը որ զայն կը ներկայացնէ, ինչ ալ ըլ – լայ դոռոզութիւնը եւ ոստիկանութեանց ուժը, իրաւունք չունի Ֆրանսան ղեկա – վարելու :

« Անդամ մը եւս օրինաւորութիւնը , դիմադրութիւնն է :

« Օրիաւորութիւնը չի բաժուիր, այսօր ծաղրանքի նիւթ դարձած , հիմնական ազատութեանց յարդանքէն :

« Օրինաւորութիւնը չի յարմարիր իշ – խանութեանց չփոթութեան, բացարձա – կապաչտութեան մէջ :

« Ֆրանսա հեղինակութեան պէտք ու – նի կենսական ազատութիւնները փրկելու համար: Պէտք ունի երաչխաւորելու հա – մար իր իսկական մեծութիւնը, կապուած ճշմարիտ արդարութեան : Պէտք ունի վերադտնելու համար, երբ օրը դայ , հօրենական հարստութիւնը , բա – ժան – բաժան եղած անդութ , անճ – նասէր եւ ձախաւեր ձեռքերու մէջ : Ինչ որ սովորաբար ե· Հանրապետութիւն կ'անուանենք ազգային պատմութեան մէկ տխուր չրջանն է: Այս չրջանը պիտի վերջ դտնէ: Ազգային դիմաց, դժուար բայց լաւադոյն , որ կը սպասէ մեր ժողովուր – դին, իմ տեղս չվախնալով ոչ վտանգէն ոչ ալ պատասխանատուութենէն, Ֆրան – սայի կը ծառայեմ »:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԵՒԵԼԱԳԻՏԱԿԱՆ ՕՃԱԽԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արեւելագիտութեան ճիւղի վարիչը՝ Յովհաննէս Ինճիկեան հետեւեալ շահեկան տեղեկութիւնները տուած է, իրեն եղած կարգ մը հարցումներուն:

Արեւելագիտութեան հետ կապուած խնդիրները միշտ ալ գրաւած են հայ գիտնականներուն լուրջ ուշադրութիւնը: Շարք մը հայ պատմաբաններ, արուեստաբաններ, լեզուագէտներ, ուշագրաւ ուսումնասիրութիւններ կատարած են Արեւելքի երկիրներու, եւ յատկապէս Հայաստանի հարեւան երկիրներու պատմութեան ու մշակոյթի հարցերու շուրջ:

Ի՞նչ խնդիրներ կը հետաքրքրեն այսօր Հայաստանի արեւելագէտներուն, ի՞նչպիսի ուսումնասիրութիւններ հրապարակած են անոնք եւայլն:

— Ե՞րբ ստեղծուած է Արեւելագիտութեան ճիւղը, ի՞նչ հիմերու վրայ:

= Ինչպէս գիտէք, մեզ մօտ արեւելագիտութեան հարցերով կը զբաղին Համալսարանի, Մատենադարանի, Գրականութեան Հիմնարկութեան եւ կարգ մը այլ գիտական հիմնարկութեանց մէջ:

Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահութիւնը, 1951ին որոշեց Պատմութեան Հիմնարկութեան մէջ ստեղծել Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի նոր եւ նորագոյն շրջանի պատմութեամբ զբաղելու կոչուած խումբ մը, արեւելագէտ ուժերէ կազմուած: Եօթը տարի ետք, արեւելագիտական խումբը դարձաւ Գիտութիւններու Ակադեմիայի ինքնուրոյն՝ Արեւելագիտութեան ճիւղ, որով ընդլայնեցան անոր ստեղծագործական հնարաւորութիւնները: Նոր ճիւղին յանձնուած է ուսումնասիրել ժամանակակից Իրանի, Թուրքիոյ եւ Արաբական երկիրներու միայն նոր եւ նորագոյն շրջանի պատմութեան, տնտեսութեան, մշակոյթի, ազգային ազատագրական շարժումներու հետ կապուած հարցերը, միաժամանակ լուսաբանելով հայ ժողովուրդի կապերը այդ երկիրներուն հետ:

Արեւելագիտական ուրիշ հարցեր կը մնան Մատենադարանի, Պատմութեան Հիմնարկութեան եւ այլ գիտական հիմնարկներու ուսումնասիրութեան ոլորտին մէջ:

Սկիզբը մենք ունէինք Թուրքիոյ, Իրանի եւ Արաբական երկիրներու պատմութիւնն ու տնտեսութիւնը ուսումնասիրող երեք խումբ. յետագային կազմուեցաւ նաեւ քրդագիտութեան խումբը:

— Ի՞նչպիսի հիմնական ուսումնասիրութիւններ կատարուած են եւ ի՞նչ գիրքեր հրատարակուած են արդէն:

= Այդ, անշուշտ, մեր աշխատանքին ամէնէն էական կողմն է: Մեր առջեւ ցցուած էին բաւական մեծ դժուարութիւններ, քանի որ արեւելագիտութեան այն հարցերը, որոնք լուծում կը պահանջէին, համեմատաբար նոր էին մեր գիտնականներուն համար: Բայց անոնք յաղթահարեցին դժուարութիւնները եւ այսօր կրնանք հաշիւ տալ կատարուած աշխատանքին մասին:

Մեր ճիւղին աւագ աշխատողներէն՝ Երուանդ Սարգսեանին սկիզբէն ի վեր հետաքրքրած են Թուրքիոյ պատմութեան հարցերը: Ան կատարած է ուսումնասիրութեանց շարք մը եւ հրատարակած իր աշխատանքները: Եւ ամէնէն ուրախալին այն է, որ անոր մեծ աշխատանքը՝ «Օսմանեան կայսրութեան նուաճողական քաղաքականութիւնը Անդրկովկասում Ա. համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին եւ պատերազմի տարիներին», ռուսերէն հրատարակուելէ ետք, Ե. Սարգսեան անցեալ տարի յաջողութեամբ պաշտպանեց քննաճառ մը, ստանալով պատմական գիտութիւններու տոքթէօրի աստիճան: Թուրքիոյ պատմութեան, յատկապէս արտաքին քաղաքականութեան հարցերով կը զբաղի նաեւ՝ երիտասարդ գիտնական Ռուբէն Սահակեան: Ինչպէս գիտէք, անոնց երկուքին միացեալ աշխատութիւնը՝ «Հայ ժողովրդի նոր շրջանի Պատմութեան նենգափոխումը Թուրք պատմագրութեան մէջ», լայն արձագանք գտած է նաեւ Սփիւռքի ընթերցողներու մէջ: Այժմ Ռ. Սահակեան կ՚աշխատի «Ֆրանս – Թուրքական յարաբերութիւնները Թուրքիայի ազգային – ազատագրական պայքարի շրջանում, 1919 – 22 թուականներուն» ուսումնասիրութեան վրայ: Ժամանակակից Թուրքիոյ պատմութեան զանազան հարցերով կը զբաղին նաեւ Յակոբ Մարտիրոսեան, Ռիմա Դանիէլեան, Ռաֆայէլ Կոնդակչեան եւ ուրիշներ:

Արեւելագիտական ճիւղին կատարած կարեւոր աշխատութիւններէն մէկը իրաւամբ կը համարուի՝ բազմավաստակ գիտնական Արամ Սաֆրաստեանի «Թուրքական աղբիւրները Հայաստանի, Հայերի եւ Անդրկովկասի միւս ժողովուրդներ մասին» բազմահատոր ժողովածուի առաջին գիրքը, հրատարակուած 1962ին:

ՎԱՀԷ ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹՈՒՐՔԻԱ ՀՍԿԱՆԵՐՈՒ ՄԱՐՏԻՆ ՄԷՋ

Ա.

Աւստրիա առաջին հարուածը կուտար Օսմ. կայսրութեան, երկրորդ հարուածը պիտի տար Իտալիան: Վիլհելմ կայսր իտալական ձեռնարկին մէջ կը տեսնէր «աշխարհի պատերազմին սկիզբը՝ իր ամէն սարսափներով»: Կը ցաւէր որ իր զինակիցը կը պատերազմէր Թուրքիոյ դէմ, որուն բարեկամութիւնը ապահովելու համար տարիներ աշխատած էր: Ձեռնարկին մէջ կը տեսնէր նաեւ ռուսական հաւանութիւնը, հետեւաբար՝ Թուրքիոյ բաժանման համար առաջին քայլ մը: Ռուսիա կը դառնար իր աւանդական քաղաքականութեան՝ Թուրքիոյ հանդէպ:

Ռուսիոյ զինակից Ֆրանսա համամիտ չէր Ափրիկեան Տրիպոլիսի գրաւման: Ֆրանսայէն ռազմամթերք կը ղրկուէր Թուրքերուն՝ Թունուզէն անցնելով: Թուրք սպաներ Մարսիլիայէն Թունուզ կ՚անցնէին, որովհետեւ Քիչնէր խիստ հսկողութիւն կը կատարէր Եգիպտոսի մէջ:

Իտալիա կը գրաւէր երկու Ֆրանսական նաւեր, որոնք Թուրք սպաներ կը փոխադրէին Թունուզ: Փուէնքարէ, բուռն ծանուցագրով մը կը պահանջէր բանտարկեալներուն ազատ արձակումը: Ռուսիա կը միջամտէր զինակցին մօտ, Ֆրանքօ-իտալական բախումի մը պարագային Գերմանիա չէզոք չէր մնար:

Պոսնիոյ խնդիրէն մինչեւ պատերազմ Ռուսիոյ միակ մտահոգութիւնն էր Նեղուցներու հարցին լուծումը: Սազոնով համոզուած էր որ հարցը կը լուծուի միայն ընդհանուր պատերազմով, հետեւաբար աշխատելու էր ընդհանուր բախում մը պատրաստել, կը վստահէր որ կեդրոնի պետութեանց պարտութեամբ զինակից Ֆրանսա եւ դաշնակից Անգլիա համաձայն պիտի ըլլային:

1913 Դեկտեմբեր 6ին ցարին կը ներկայացնէր տեղեկագիր մը. «Նեղուցները կը բռնեն Սեւ եւ Միջերկրական ծովերու բանալիները, որոնց տէրը դիւրին կը թափանցէ Փոքր Ասիա եւ իր գերագահութիւնը կը հաստատէ Պալքան Թերակղզին վրայ: Այդ հարցը կը լուծուի եւրոպական բարդութեանց առթին: Ֆրանսա մեզի հետ է, Անգլիա, եթէ չմիջամտէ, գոնէ բարեացակամ չէզոքութիւն կը պահէ, մեզի կը միանայ Սերպիա, գուցէ, Ռումանիա»: («Սեւ Գիրքը» Բ. էջ, 363 – 72):

Սազոնով ժողովի կը հրաւիրէր նախարարներ, ծովային սպաներ, դիւանագէտներ, կը հարցնէր թէ ինչ միջոցով կարելի է ձեռք բերել Նեղուցները (1964 Փետրուար 21): Ամէնքն ալ համաձայն էին զօրացնելու Սեւ Ծովու նաւատորմը:

Ատիկա բաւական չէր, զօրավար Պալքեւիչ ըսած էր թէ Պոլիս հասնելու համար Վիէննայէն արտօնութիւն ունենալու է:

Միւս պետութիւններն ալ կ՚ըմբռնէին թէ Ռուսիա, տիրանալով Պոլսոյ, պիտի ծաւալի Պալքանեան Թերակղզիին մէջ եւ Նեղուցներէն ու Արեւելքէն պիտի գրաւէ Փոքր Ասիան, պիտի հիմնուի ընդարձակածաւալ կայսրութիւն մը՝ Գերմանիոյ սահմաններէն Խաղաղական, Սառուցեալ ովկիանոսէն Պարսից ծով եւ Միջերկրական: Երկրորդ Հանրապետութեան արտաքին նախարար բանաստեղծ Լամարթին կը գրէր. «Ռուսիա Նեղուցներուն վրայ՝ կը նշանակէ Ռուսիա Մարսիլիոյ մէջ»:

Սեւ Ծովու ափակից Պուլկարիա եւ Ռումանիա համաձայն պիտի չըլլային, որովհետեւ Սեւ Ծովը պիտի ըլլար ռուսական լիճ մը, Ռուսիա պիտի փակէր երկու պետութեանց ճամբան: Վանկենհայմ, Պոլսոյ գերման դեսպանը, կ՚աշխատէր եռրեակ զինակցութիւն մը կազմել Թուրքիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ, վերջինները պիտի ուզէին որ Պոլիսը մնայ Թուրքիոյ: Քիչ մնաց որ Թուրքեւպուլկար զինակցութիւն մը կազմուէր Յոյներուն եւ Սերպերուն դէմ Պալքանեան պատերազմի վերջաւորութեան: Պուլկարիա կը փափաքէր անդամակցիլ եռրեակ զինակցութեան, Գերմանիա կանխահաս նկատեց, բայց յետոյ իր միջնորդութեամբ պուլկար-թուրք զինակցութիւն կնքուեցաւ 1914 Դեկտեմբեր 17ին:

Պիզմարք կ՚ըսէր Ալպէր Պալլէնի. «Երկար պիտի չապրիմ ընդհանուր պատերազմը տեսնելու համար, բայց դուք պիտի տեսնէք, պիտի ծագի Մերձաւոր Արեւելքէն»:

1912 – 14ի համաձայնութիւններով Համաձայնական պետութիւններ Ասիական Թուրքիան բաժնեցին ազդեցութեանց գօտիներու: Թուրքիա աւելի կը մօտենար միակ պաշտպանին՝ Գերմանիոյ: Վանկենհայմ, Պոլսոյ գերման դեսպանը համոզուած էր թէ «Փոքր Ասիան իր ասիական ուժերով չի կրնար այլեւս կանգուն մնալ»: Ազդեցութեանց գօտիներու բաժանումով, պետութիւններ դրացի ըլլալով՝ իրարու վրայ պիտի հսկէին: Ուզեցին կարգադրել Օսմ. կայսրութեան հաշիւը, Ռուսիոյ պնդումներուն տեղի տալով, փոխադարձ զիջումներով, բայց ծանրացուցին կացութիւնը: Բաժանումները կատարուեցան Աւստրիոյ դեսպան Փալլավիչինիի համաձայն «տնտեսական, ռազմական, քաղաքական տեսակէտներով»:

Անգլիա եւ Ֆրանսա հարուէն փակեցին Ռուսիոյ ճամբան: Ռուսիա դուրս մնաց բաժանումէն, Ֆրանսա կը փակէր Իսկէնտերունի ծոցը, Անգլիա՝ Պարսից ծոցը: Ռուսիոյ ամբողջ աշխատանքը պիտի ըլլար ապահովել գոնէ Նեղուցներու սեփականութիւնը, ակնդէտ կը սպասէր ընդհանուր պատերազմին:

«ՆԱՀԱՊԵՏԸ»

ԾՆՈՒՆԴ

— Խեղճ, մենակ մարդ է, թող մօտիկ լինի իր հողը:

Չար սրտով մէկը չար խօսք ասաց.

— Էդքան հողն ի՞նչ պիտի էնէ: Երկու ու կէս արշին հող է պէտք իրան:

Ծերունիները սաստեցին չարախօսին:

— Բերանդ խերով բաց էրէ, անշը — նորհք...

Աշունն անցաւ, եկաւ ձմեռը, ձմեռն էլ անցնում էր արդէն առանց խստութիւններ, ու դեռ գիւղի այդ վերջին բնակիչը դուրս չէր գալիս մարդամէջ, գիւղի խօսք ու զրոյցներով, վէճերով ու աղմուկներով չէր հետաքրքրւում: Լուռ անցնում էր մարդկանց կողքով, իր բարձրահասակ, չոր կերպարանքը թաքցնել չկարողանալով, խոնարհ բարեւում էր հանդիպողներին ու անհետանում: Ո՞ւր էր գնում, ոչ մէկն ասել չէր կարողանում: Երկու երեք չարաճճի յետոյ մարդիկ տեսնում էին դարձեալ, որ հոլիկի երդիկից ծուխ է դուրս գալիս, բարակ, կապոյտ ծուխ, որ նշան էր, թէ նա վերադարձել է:

— Նահապետի թոնդեր վառուեց, բաղերդեանբաշին տուն է դարձել, — ասում էին ջահելները:

Բայց յայտնի էր, որ այդ հոլիկի ներսում թոնդեր չէր եղել, ուրեմն ի՞նչ ծուխ էր:

— Թութունի ծուխն է, — ասում էին, — օրական մի տոպրակ թութուն կը ծխէ..

Այդ կատակներից եկուորի անուան վրայ աւելացաւ «թոնդեր» ածականը: Գիւղացիները դրանից յետոյ նրան Թոնդեր Նահապետ էին ասում, ի հարկէ, իր բացակայութեամբ, այսինքն՝ միշտ, որովհետեւ միշտ էլ բացակայ էր: Մականունն աւելի հաստատուեց, ու ամրացաւ նրա վրայ, երբ գարնանը բոլորն իմացան, որ նա կաւէ թոնդեր է շինել ու թաղել իր փոքրիկ հոլիկի կենդրոնում, եւ տեսան միաժամանակ, որ նրա տան առջեւի տարածութեան վրայ թութուն էր բուսնել, որ չէին իմացել, թէ երբ էր ցանել նա: Թոնիր ունէր արդէն, սեփական ձեռքով ցանուած թութուն պիտի ունենար եւ ունէր թութունի մի մեծ տոպրակ, որ տեսնողներ էին եղել, ուրեմն՝ իսկապէս Թոնդեր Նահապետ պիտի կոչուէր հուր յաւիտեան:

Սկսեց երբեմն նաեւ գիւղամէջ գալ — գնալ, ի հարկէ, շատ խիստ կարիքի դէպքում, հարեւաններից մէկ – մէկ գործիքներ ուզել: Բայց դարձեալ մնում էր անխօս, մարդկանցից հեռու: Զարմանալի էր, որ ուրիշներն էլ նրան չէին մօտենում, կարծես վախենում էին հետը խօսքի բռնուել: Ասում, խօսում, կատակներ էին անում նրա վրայ, բայց տեսնում էին նրան թէ չէ, թէկուզ հեռուից, լռում, պապանձւում էին:

Բաւական ժամանակ էր արդէն, որ նա այդ գիւղն էր եկել եւ ոչ մի բան դեռ չգիտէին նրա մասին: Լսել էին միայն, որ նա Վանայ ծովի ափերից է՝ արտամետցի, կորցրել է գերդաստանը եւ ինչպէս այդ գիւղի բոլոր միւս գաղթականները, թափառել է, թափառել ու պատահաբար, թէ որեւէ մէկի խորհրդով, եկել հաստատուել է Արագածի լանջի այս գիւղում: Կամ գուցէ պիտի անցնէր գնար, երբ գիւղեզրի այդ հոլիկին հանդիպեց: Որոշեց գիշերել այդտեղ, այդպէս էլ մնաց, դարձաւ բնակիչ:

Ամառը որ եկաւ, բոլորը զարմացան Թոնդեր Նահապետի տան առջեւի հողակտորով: Ինչ բանջարեղէն ասես, որ չկար՝ լոլիկներ, պղպեղներ, կաղամբ, բողկ, դդում: Իսկ թութունի մուգ կանաչ տերեւներն արդէն դեղնաւուն էին դառնում: Ե՞րբ էր փորում, երբ էր փոցխում ու ցանում, ոչ ոք չէր տեսնում: Կարծես ուրիշների ներկայութեամբ ամաչում էր բահը ձեռքն առնել, որ անցնող դարձողի «բարի յաջողումը» չլսի, կանգ չառնի՝ նրանց հարցմունքներին պատասխանելու: Նրան տեսնում էին միայն իր հողամասի գլխով անցնող առուի ափին նստած, ծխելիս: Ասում էին կանուխ, ուշ երեկոյեան, յաճախ կէսօրից յետոյ, օրուայ բոլոր ժամերին ներկայ ծխում էր: Վեր էր կենում մարդը, երբ իր հոլիկն էր գնում, երբ էին գալիս իր կողմը: Իսկապէս որ օրական մի տոպրակ թութուն էր ծխում այդ մարդը:

Ուշ աշնանը մի օր մի բարձրահասակ, կարճլիկ, երկու մաքի առաջն առած, գնդլիկ մի մարդ մտաւ այդ գիւղը:

— Նահապետի տուն էստեղ ո՞րն է, — հարցրեց նա գիւղամիջում խմբուած մարդկանց: Ցոյց տուին: Բարձած եղած մաքիները քշեց գնաց դէպի գիւղեզրի հոլիկը: Միւս օրն էլ այդ մարդուց իմացան, թէ ով է Նահապետը:

— Մակուլ մարդ էր Նահապետ բարի մարդասէր, ազնուական: Մկա ի՞նչ է մնացեր Նահապետէն, որ ինչ տեսնայ — պատմում էր ասել — խօսել սիրող այդ կարճլիկ մարդը մի օր յետոյ, — Նահապետ, Նահապետ՝ Նահապետ էր, մեծ հայր, հարուստ գերդաստանի մեծ ծառուն, մեծապատիւ: Մկա մնացեր է մէն — մենակ, ինքն իր չոր գլուխ:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(2 Շար.)

ԹԵՐԹԵՐԸ ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ

Մինչ իր 45 միլիոն բնակիչներով Ֆրանսա ունի օրական մէկ միլիոն թիւ ապառումով միայն մէկ օրաթերթ, «Ֆըգարօ - Սուար»ը, Ճափոն՝ ճիշդ կրկնապատիկը բնակչութեամբ, իւրաքանչիւրը գրեթէ մէկ միլիոն թիւ ապառումով՝ ունի ութ օրաթերթ, կամ աւելի ճիշդ, տասնմէկ օրաթերթ, եթէ հաշուենք նաեւ նոյն թերթերուն առաւօտեան եւ յետմիջօրեայ հրատարակութիւնները :

Ճափոնական թերթերու յատկանիշը՝ վերջոնացումն ու մեծ ապառումն են : Քիչ օրական 41 միլիոն 470 հազար թիւի ապառումը երեւութապէս կը բաժանուի լոյս տեսնող 113 օրաթերթերուն միջեւ, իրականութեան մէջ սակայն, այս ապառիչ թիւը, (որ 113ով բաժնուելով դեռեւս հազար թիւի քանորդ մը պիտի տար) գլխաւորաբար կը բաժնուի ճափոնական մեծագոյն ութ թերթերուն միջեւ :

Այդ ութ թերթերէն «Ասահի Շիմպուն» չորս միլիոն օրինակ կը ծախէ առաւօտուն եւ երեք միլիոն ալ իր յետմիջօրեայ հրատարակութիւնը : « Մայնիչի Շիպուն» չորս միլիոն օրինակ կը ծախէ առաւօտուն եւ երկուքուկէս միլիոն՝ իր երեկոյեան հրատարակութիւնը, « Եոմիուրի Շիպուն»ը՝ չորս միլիոն օրինակ, « Շու - քէյ Շիպունը» երկու միլիոն առաւօտուն ու մէկ միլիոն իր յետմիջօրեայ հրատարակութիւնը, «Շումպոն Նիփփոն»ը՝ մէկ միլիոն հարիւր հազար առաւօտուն եւ ութ հարիւր չիսուն հազար ալ կէսօրէ ետք, « Հօքայտօ Շիպուն»ը եօթը հարիւր չիսուն հազար առաւօտուն ու նոյնքան ալ կէսօրէ ետք, «Թոքիօ Շիպուն»ը եօթը հարիւր հազար առաւօտուն ու նոյնքան ալ կէսօրէ ետք, « Նիփփոն Գայչայ Շիպուն»ը՝ մէկ միլիոն առաւօտուն ու կէս միլիոն կէսօրէ ետք : Այսպէսով կը հասնինք քսանըվեցուկէս միլիոնի եւ հարիւրէ աւելի միւս թերթերուն կը մնայ օրական տասնըհինգ միլիոն միայն, այսինքն, ամէն մէկուն հարիւր հազարէ պակաս :

Ճափոնի մէջ, այս օրաթերթերէն զատ լոյս կը տեսնեն նաեւ՝ տասնըհինգ հազար ամսաթերթեր, տասնըհինգօրեայ թերթեր եւ չաբաթաթերթեր :

ԿԱՑՍԸՐԸ

Կարդալ դիտցող մեծ կամ պզտիկ ամէն ճափոնացի, օրական առնուազն մէկ թերթ կը կարդայ, որուած ըլլալով որ, լոյս տեսնող թերթերէն չատ փոքր քանակ մը, (ընդամէնը հազիւ քսանըհինգ հազար օրինակ), արտասահման կը ղրկուի :

Միւս կողմէ պէտք է նշել՝ թէ անգլերէնով լոյս տեսնող ճափոնական չորս օրաթերթերը, որ առնուազ մեծ ըսպառում ունէին, («Ճափան Թայմզ», « Մայնիչի Տէյլի Նիուզ », « Ասահի Իվնինկ Նիուզ» եւ «Եոմիուրի») փոքր ըսպառում ունին ներկայիս : Այս թերթերը օրական երկու հարիւր հազար օրինակէն աւելի չեն ծախուիր :

Հիրոհիթօ կայսրը, ամէն օր, առանց բացառութեան, կը կարդայ այս չորս թերթերէն ամէնէն հինը «Ճափան Թայմզը», որ իր հրատարակութեան 68րդ տարին կը բոլորէ ներկայիս : Բայց, այնպէս կը կարծուի, թէ անգլերէնի հետ իր կապը չկորսնցնելու համար է որ կայսրը կ'ընէ այս բանը :

Շատ մեծ թիւով Ճափոնացիներ, ոմանք առնօք սնոպիզմէ եւ կամ՝ պատերազմէն եռք հետաքրքրութենէ մղուած այս թերթերը կը կարդային, այսօր չեն կարդար այլեւս : Ներկայիս, իրենց տասնեակ միլիոնաւոր հայրենակիցներուն պէս անոնք ալ կը կարդան իրենց « Շիպուն»ներէն մէկը :

Գաղեց՝ Վ. ԱՅՆ

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԵՐ ՕՐԵՐՈՒ ՀՐԵՇԸ, ԱՂՄՈՒԿԸ

ԻՆՉՈՒ ՋՂԱՑԻՆ Կ'ԸԼԼԱՆՔ

Հրէշ մը կայ մեր օրերուն, հրէշ մը՝ որ անհանգիստ կ'ընէ բոլոր քաղաքներու բնակիչները : Այդ հրէշը ժխորն է, աղմուկը : Արուեստագիտութեան (թեքնիկ) զարգացումը եւ քաղաքներու բնակչութեան աճումը՝ կը նշանակեն աւելի չատ աղմուկ : Ու միայն ինքնաշարժներն ու սաւառնակները չեն, այլ նաեւ ճամբաներու շինութեան եւ այլ խլացուցիչ աղմուկները :

Պէտք է ընդունիլ՝ թէ մեր օրերու մէկ հիւանդութիւնն է ասիկա : Բազմապլուխ Հիդրա մը, որուն մէկ գլուխը երբ կը կարես, տեղը ուրիշ մը կը բուսնի :

Մասնաւոր մեքենաներ կը չափեն աղմուկին ուժգնութիւնը : Մեծ եռուզեռի պահուն՝ սլաքը ցոյց կուտայ 55 եւ 65 աստիճան : Բնակարաններու մէջ իսկ բացարձակ անդորրութիւն չկայ : Մէջին հաշուով՝ աղմուկը քսանէն երեսուն աստիճան է : Երբ ինքնաշարժներ կ'անցնին փողոցէն՝ աղմուկին ուժգնութիւնը մինչեւ ութսուն աստիճանի կը հասնի :

Աղմուկ կայ, աղմուկ ալ կայ : Ցաճախ հնչող ու ջղայնութիւն պատճառող հեռախօսի ձայնը կայ : Նմանապէս, տան մէջ կան ձայնասփիւռի եւ միւս գործիքներու ձայները : Բայց կան նաեւ՝ փողոցները փորելու կամ նոր չէնքեր շինելու տեղ գործածուող մասնաւոր մեքենաներու աղմուկները, որ բառին խոսկական առումով կը խեղթեցնեն :

Այս պայմաններուն տակ զարմանալի չէ թէ ինչու ջղային կ'ըլլանք : Բայց, ուղենք թէ չուզենք, դառն իրականութիւնը այն է, որ մեր աղմուկի մէջ պիտի ապրինք, որովհետեւ, մեր քաղաքակրթութեան փորձանքն է ան եւ ներկայիս, քաղաքներու մէջ, առանց աղմուկի անդորրանալի է կեանքը :

Եւրոպական երկիրներու եւ Ամերիկայի մէջ, չարիքը սահմանափակելու համար ճիգեր թափուած են : Գերմանիոյ մէջ, 52 աստիճանէն աւելի աղմուկ յանդուգնողը տուգանքի կ'ենթարկուի : Զուիցերիոյ մէջ, 45 աստիճանէն աւելին արդիլուած է :

Ֆրանսայի մէջ, բժիշկները այն կարծիքէն են, թէ աղմուկը մարդուն ոչ մի այն ջղային դրութիւնը կը խանգարէ այլ նաեւ սրտի տպնապներ կը պատճառէ : Այս ուղղութեամբ փորձեր կատարուեցան Ֆրանսայի գինուորներու վրայ, որոնք 15 վայրկեան 90 աստիճան աղմուկի ենթարկուեցան : Փորձէն յետոյ մէկ ժամ չափուեցան, 350 գինուորներ լաւ չէին տեսներ, մինչ ուրիշներ՝ սրտի ցաւ ունէին :

Ամերիկայի մէջ, շինանիւթեր արտադրող զանազան ձեռնարկներ, հրապարակ հանեցին նիւթեր, որ բնակարաններու բնակիչներ կը պաշտպանեն փողոցի նեղացուցիչ աղմուկներէն : Այս նիւթերը չատ մեծ ընդունելութիւն գտան եւ կ'առնուին ոչ միայն տուն շինողներու կողմէ, այլ նաեւ անոնց՝ որ գործարաններ կամ հանրային չէնքեր կը կառուցանեն :

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Ցառաջ).— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբի վերամուտի առաջին ժողովը, որուն ներկայ էին 45 անդամներ, նուիրուած էր դասախօսութեան մը :

« Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կոչումն ու պարտականութիւնը » նիւթին չուրջ խօսեցաւ ընկեր Հրաչ Տասնապետեան :

Դասախօսը նախ չեչտեց, թէ Նոր Սերընդականի մը համար հայ ծնած ըլլալը հպարտութեան կարեւոր աղբակ մըն է : Այդ հպարտութիւնը, որ ենթադիտակցական է, պէտք է ըլլայ նաեւ դիտակցական : « Պէտք է ծանօթանանք հայ արժէքներուն, սերտենք լեզուն, պատմութիւնը մեր ժողովուրդին » :

Խօսելով Դաշնակցութեան մասին, ընկերը դասախօսը դիտել տուաւ, թէ անիկա գեղեցիկ ժառանգութիւն մըն է, հը - պարտութիւն ու սքանչացում ստեղծող ժառանգութիւն մը, որուն տէր պէտք է կանգնին Նոր Սերընդականները : « Հայ ժողովուրդը վեց դար չարունակ հալածանք եւ ջարդ կրելէ ետք, ինքնապի - տակցութեան եկաւ չնորհիւ առաւելաբար Դաշնակցութեան յամառ չանքերուն, մղած ազատագրական կռիւներուն » :

Պետականութեան եւ անկախութեան ըմբռնումները դաւանանք դարձան հայ մարդուն համար : Այդ դաւանանքը միշտ կը մնայ ի զօրու, ցորչափ չեն իրագործուած մեր ազգային բաղձանքները :

Նոր Սերընդականին պարտականութիւնն է դառնալ դիտակից հայ, նուիրուած եւ հաւատաւոր Դաշնակցական :

Երիտասարդութեան կը մնայ մտածել, թէ ի՞նչ ձեւով եւ եղանակով կարելի է իրականացնել Հայ Դատը, ծառայել իր ժողովուրդին, հայրենիքին :

Այդ սրբազան ուղին գծած է մեր երկոյ կազմակերպութիւնը, երիտասարդութիւնը եւ յատկապէս Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը պէտք է հետեւին այդ ուղիին, օրուան պատշաճ նոր եղանակով :

« Վստահ եղէք, թէ որեւէ քաղաքական կազմակերպութիւն չի կրնար հասնիլ իր նպատակին եթէ հաւատաւոր երիտասարդութիւն մը չունենայ իր կողքին : Դուք էք ազգին եւ կազմակերպութեան ապագան, յոյսը » :

Օ. ՃԱՒԱՑԵԱՆ

ՀԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Փակի ամպին մէջէն եղիչէրիներու երկար ճերմակ չարքը կը տեսնուէր ճամբուն վրայ : Իրենց դէպի հեռու ծածանող պիտակը կ'երևնեցնդուէր սպաներու գոտի կարմիր գլխարկներուն ու կապոյտ համազգեստներով : Իրենց գլխարկին չարդը առջեւը տնկուած դպակ մըն էր :

— Սուլթանը դեռ հեռո՞ւ է .— հարցուց Գրիգոր :

— Դեռ բաւական հեռու ըլլալու է .— խորհրդածեց Թուլիփան : — Եղիչէրի - ները տասը հազար հոգի ըլլան. անոնց հետեւէն պիտի գան նաեւ ձիաւորներն ու ամէն տեսակ պալատական ծառայները :

— Այն ատեն քիչ մը ետ քաշուինք ու պատառ մը բան ուտենք :

— Իրաւ որ խորամանկ մարդ էք դուք :

— Հարկաւ . մինչեւ իսկ կինս ալ ուզածիս պէս կը խաբեմ . թէեւ չատ խելացի կին մըն է . միայն լեզուն քիչ մը աւելի կարճ ըլլար :

Թարմ հաց, ապուխտ ու խողի ճարպ հանեց մախաղէն ու քանի մը կանանչ պղպեղ : Ուսանողը ապուխտէն առաւ՝ իսկ Թուլիփան ճարպէն՝ առատ աղ ու կարմիր պղպեղ ցանելով վրան :

— Եթէ բանակը տեսնէր, — ըսաւ դը - լուխով դէպի վար նշան մը ընելով :

— Ի՞նչ պիտի ընէր :

— Թուրքերը դինի կը խմեն, — ժպտեցաւ Թուլիփան, — բայց խոզենիէն այնքան կը զանին, ինչպէս մենք հունդարացիներս, առնէատի միսէն :

Գրիգոր խնդաց :

— Մինչդեռ եթէ դիտնային.— բարձրացուց յօնքերը Թուլիփան, — թէ պղպեղով խողի ճարպը ինչպիսի համեղ երկնային կերակուր մըն է : Ես կը կարծեմ թէ Մահմէտը կեանքին մէջ ասոր համը առած չէ :

— Այն ատեն աւելի լաւ է հունդարացի ըլլալ քան Թուրք :

— Ցիմար ըլլալու է ան որ հունդարացի չէ :

Սեւ մետաքսեայ պեհեռը մէկդի քշեց ու հատ մը քաշեց դինիի սրուակէն, ապա ուսանողին հրամցուց :

Գրիգոր գլուխը ցնցեց :

— Թերեւս աւելի ուշ :

Ջեռքը դրպանը խոթեց ու պարկիկը հանեց :

— Կը ճանչնա՞ք այս մատանին, Թուլիփան :

— Ոչ : Բայց կը տեսնեմ թէ մարմարեայ պալատ մը կ'արժէ : Այս փոքրիկները ադամա՞նդ են :

— Այո՛ :

— Այն ատեն անոր նայիլը ադէկ կ'ընէ : Շատ անգամ լսած եմ թէ ադամանդին նայիլը աչքերը կը սրէ :

— Այս գրութիւնը կրնա՞ք կարդալ :

— Հարկաւ : Ես եննիչէրի ալ եղած եմ, բայց վռնտեցին, որովհետեւ Նիչի մէջ անդամ մը խողենի կերած էի : Եննիչէրի դպրոցին մէջ կարդալ ալ կը սորվինք, բայց միայն Ղուրան կը կարդայինք :

Ու սկսաւ կարդալ .

— Իլլա մաշշալլահ . լա հաֆ վելա քուէթ իլ ա պիլլահ էլ ալի ալ ազիմ : Այսինքն . ինչպէս որ Աստուած ուզէ . արդարութիւն եւ զօրութիւն չկայ բարձրեալ եւ գերագոյն Աստուծմէ դուրս :

Ու գլուխով հաւանութեան նշան ըրաւ :

— Այդպէս է . եթէ Աստուած չուզէր՝ ես հունդարացի պիտի չըլլայի :

Ու լռեցին իւրաքանչիւրը իր մտածութիւններու մէջ ընկղմած . ապա Թուլիփան սկսաւ խօսիլ :

ԿԵՋԱ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ԱՍԱՏԻՐՈՅ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ

Ասորիոյ ծանուցագիրը ուղղուած Միքիոյ՝ գոհունակութիւն կը պատճառէ թուրք պետական չրջանակներուն : Մեծ վիզիր Սայիտ Հալիմ հեռագրով կը շնորհաւորէ Ասորիոյ պատերազմական նախարար Պերնթոլոը : Ասորիոյ դեսպանը կը հեռագրէ Վիէննա . « Պալքանեան պատերազմի մը, կամ եւրոպական պատերազմի մը հեռանկարը լաւ ընդունելութիւն գտած է հոս » :

Թուրքիա կը փափաքի ձերբազատուիլ Եւրոպայի կապանքներէն, պատերազմի մէջ կը տեսնէ իր ձերբազատումը համաձայնական հաւակնայարդարէն :

Յուլիս 27ին, Թուրք կառավարութիւնը Միքանիոյ կ'առաջարկէ «պաշտպանողական եւ յարձակողական դինակցութիւն» : Կիւնեմ կահոր գոհ կը մնայ : Ջօր. Սանթաբի համաձայն, Թուրքիոյ դինակցութիւնը բեռ մը պիտի ըլլայ Գերմանիոյ, որովհետեւ իր դինուորական կացութիւնը լաւ վատ է » :

Ֆրանսական եւ ռուս դեսպանները մեծ անոյշ ատեն կը հեռագրեն իրենց կառավարութեանց, թէ Ռուսիոյ վարկը լաւ վար կը մնայ Պոլսոյ մէջ : Վարիչ տասակարգը եւ ամբոխը խորունկ ատելութեամբ լեցուած են Ռուսիոյ հանդէպ : Ինչ վերջերը կ'ըսէ Ասորիոյ դեսպանին . « Եթէ Ռուսիա պատերազմի մտնէ Ասորիոյ դէմ, Թուրքիա պիտի մնայ Ասորիոյ կողքին » :

ԽՈՐԷՆ ԴԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

Փայտը հարաւի կողմէն կը ծածկէր դիրենք բանակին աչքէն, ու դէպի հիւսիս կրնային տեսնել թէ ինչպէս այդ անվերջ բանակը կ'իջնէր դէպի ձոր :

— Կրնանք քուն մըն ալ քաշել , — խորհրդածեց Թուլիփան :

Ու մախաղը բացաւ :

Մախաղէն շղթայ մը ինկաւ ճոնչալով :

— Ա՛ խ՞նչ է , — զարմացաւ Գրիգոր :

Թուլիփան յօնքերը վեր վեր քաշելով կը խնդար :

— Ասոնք իմ ամենալաւ բարեկամներս են . առանց ասոնց ես չեմ հեռանար դիւղէն :

Ու քանի որ պատանին ապշած կը նայէր իրեն, չարունակեց .

— Ասիկա իմ շղթաս է : Ամէն անգամ երբ դիւղէն հեռանամ՝ մէկ ոտքիս վրայ կ'անցընեմ . կը տեսնէ՞ք . ու հիմա այլեւս Թուրքերէն վախ չունիմ, որովհետեւ անոնք դիս բռնելու տեղ՝ կ'աղատեն . ու դիւերը առեն ես ալ ինքզինքս կ'աղատեմ անոնց ձեռքէն : Բայց լաւ պիտի ըլլար որ հիմակ ալ ոտքիս անցընեմ . ահա բանալին, ղրպանիդ դրէք : Եթէ փորձանք մը հանդիպելու ըլլայ՝ կ'ըսենք թէ վաղենտ Թէօրէօզի տունէն ենք . ես դերի՝ իսկ դուք ղրադիր : Իշխան Վաղենտ Թուրքերու կողմնակից է, ուստի խիստ պիտի չվարուին հետերնիս : Գիշերը ես կուգամ ձեզ կ'աղատեմ ու տուն կը փախչինք :

Այրի Տիկին Սուրէն – Ժան Զիլինկիր-եան եւ աղջիկը՝ Ֆապիէն, Այրի Տիկին Վարթէլ, Տէր եւ Տիկին Պ. Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Զիլինկիրեան, Տիկին Օտէթ Միւլէր, Պ. Վ. Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Շարլ Պասմանեան եւ աղջիկները, Տէր եւ Տիկին Գ. Գէորգեան եւ զաւակը, Օր. Գոհարիկ Գէորգեան, Ալէն Զիլին-կիրեան, Օր. Նորա Զիլինկիրեան, Վերո-նիք Զիլինկիրեան, Օր. Սիլվիան Միւլէր, ինչպէս նաեւ Պասմանեան, Զիւրիւքտիչ-լեան, Զիթունի եւ Յակոբեան ընտանիք-ները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, փեսային, հօ-րեղբօր, մօրեղբօր, ազգականին եւ խնա-միին՝

ՍՈՒՐԷՆ – ԺԱՆ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 25ին, յիսուն տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ջորեքշաբթի, (Սեպտ. 30) ժամը ճիշդ 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 Րիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Սէն Քլուի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Պ. Խորէն Սնրգճեան, Պ. Յովհաննէս Պալեան եւ զաւակները (Հայաստան), Պ. Պաղտասար Պալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տէրտէրեան եւ զաւակները (Մոնթէվիտէօ), Տէր եւ Տիկին Վահան Տէրտէրեան (Մոնթէվիտէօ), Տէր եւ Տիկին Վարդեվար Սնրգճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ալթուն Էլպէկ եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ֆիլոր Քա-րաքէօյ եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Մանիա Պահատուրեան եւ զաւակ-ները, Տէր եւ Տիկին Վահան Ալթըքու-լաճեան, Պ. Աթանոս Պալեան եւ զաւակ-ները, Այրի Տիկին Անթառամ Պալեան եւ զաւակները սրտի խոր ցաւով կը ծանու-ցանեն մահը, իրենց կնոջ եւ ազգակա-նին՝

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ՍՆՐԳՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Պալեան)

որ տեղի ունեցաւ Իսի լէ Մուլինոյի հի-ւանդանոցը։

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, (Հոկտ. 1), ժամը 10·30ին, հիւանդանոցին մատ- րան մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսում-նասիրաց Միութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ,

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբ. հրապարակագրին յիշատակը յարգող հայրենակիցներն ու բարեկամները։

×

Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Պըյըքեան, Պ. Եղիա Թօփալեան եւ Օր. Վարդանոյշ Թօփալեան կը ծանուցանեն թէ իրենց հօր ողբ. Արամ Թօփալեանի մահուան քա-ռասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց մօր Սառա Թօփալեանի յիշատակին հո-գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի Շավիլ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ։

Ողբացեալներու յիշատակը յարգողնե-րէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Թագուհի Գավէզեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Քէօսէեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Վահէ Զիլինկիրեան կը նուիրէ 100 ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օզարի կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Մկրտիչ Մալումեանի մահուան առ-թիւ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ լէ Կոնէս–Սարսէլի վարդան ենթակոմիտէն 500 ֆրանք,

Ընկեր Կայծակ Բոյաջեանէ (Մինիխ) 100 մարք։

Պ. Պարթեւ Փանոսեանէ (Թեհրանէն, իր թանգարան այցելութեան առթիւ) 3 տո-լար։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շավիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնոր-հակալութեամբ ստացած է բարեսէր Տի-կինէ մը քսան ֆրանք։

×

Մարսէյլի Ազք. Միութիւնը շնորհակա-լութեամբ ստացաւ Պ. Մինաս Պօղոսեանէ տասը ֆրանք, Տիկին Սիրանոյշ Մակաք-եանի յուղարկաւորութեան առթիւ։

Տիկին Ազատնի Արծրունիի կողմէ տասը ֆրանք իր զաւակներու մահուան տարե-լիցի առիթով տեղի ունեցած հոգեհան-գստեան առթիւ։

×

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալու-թեամբ ստացած է Պ. Եդուարդ Մուրատ-եանէ 5 հարիւր ֆրանք իր մօր՝ Տիկին Ֆօռթինէ Մուրատեանի կատարեալ ա-պաքինման առթիւ։

ՊԱՐՏԻԶԱԿ

—*—

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱՑՕԹԵԱ ՕՐ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԱՌԱՒՕՏ.— Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի՝

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պարտիզակցի համայն ննջեցելոց համար

Կը պատարագէ ՊՍԱԿ ԱՐՔ. ԹՈՒՄԱՅԵԱՆ

Կաթ. Պատրիարք Անգլիոյ Հայոց

ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ.— ժամը 15·30ին՝

Ներկայութեամբ Պսակ Արք.ի

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կը նախագահէ Բժ. Ա. Տէր–Անդրէասեան

Հայ Մշակոյթի Տուն՝ աւագ սրահ։

17 Րիւ Պլէօ (մեթրօ Քատէ)

—*—

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Տարեկան պարահանդէս, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի շրջանին, 12 Դեկ-տեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ ար-շալոյս, Սփլանտիտ Օթէլի հանդիսասր-րահին մէջ։»

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette.

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կող-մէ։ Տեղի կ՚ունենայ Շաբաթ, 3 Հոկտեմ-բեր՝ երեկոյեան ժամը 8·30էն մինչեւ լոյս։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պուլվար Օտտոյի (Մարսէյլ) Ս. Յա-կոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը եւ տեղւոյս Կապ. Խաչի վարչութիւնը մի-աբանար կը ծանուցանեն թէ 1964 – 1965 տարեշրջանի միօրեայ հայերէն լեզուի դասընթացքը կը սկսի 1964 Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 8·30 – 11·30։ Կը դասաւանդէ Գուրգէն վրդ. Թրթռեան։ Արձանագրութեանց համար դիմել եկեղեցի, յառաջիկայ երկու կի-րակի օրերը, առաւօտեան ժամը 9–12։

Իսկ հայերէն լեզուի գիշերային դասըն-թացքի հետեւողներուն համար, դարձեալ Հոկտեմբեր մէկէն սկսեալ ամէն Հինգ-շաբթի գիշեր ժամը 8–9։

Դպրոցի բացման հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 27, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ծնողքները։

ՏԷՍԻՆ

Կապ. Խաչի Տէսինի «Ազգային» դըպ-րոցի դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտեմբեր 1, Հինգշաբթի կէսօրէ ետ-քը ժամը 2ին։ Կը խնդրուի ծնողքներէն այդ օրը դպրոց առաջնորդել իրենց երա-խաները։

Արձանագրութեանց համար դիմել ու-սուցիչ Պ. Գեղամ Կանանեանի, դպրոցին սենեակը՝ Հինգշաբթի 17 եւ Շաբաթ 19 Սեպտեմբեր, կէսօրէ ետքը ժամը 2էն մինչեւ 6, եւ յաջորդ շաբթու նոյն օրե-րուն ու ժամերուն։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի Կիրակնօր-եայ դասաւանդութեանց արձանագրու-թիւնը տեղի կ՚ունենայ Հոկտեմբեր 4ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին դպրո-ցի սրահին մէջ։

Կը խնդրուի ծնողքներէն որ անտարբեր չըլլան եւ բարեհաճին արձանագրել ի-րենց զաւակները առանց խտրութեան։

Քաղաքի տղոց համար դիմել հետեւ-եալ հասցէին.— Ընկերուհիին բնակարա-նը, 31 Րիւ տ՚Ալամպէր։

ԻՍԻ

ԻՍԻ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Իսիի հայերէնի դասընթացքները պիտի վերսկսին այս Հինգշաբթի։ Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խում-բի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայու-թիւնը պարտադրիչ է։ Կարեւոր օրա-կարգ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արդութեան խում-բի ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սո-վորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օ-րակարգ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շա-բաթ, ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. ակում-բը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերնե-րու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, Ռո-մանի ընկերներու ներկայութիւնը կարե-ւոր է։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժո-ղովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ենթակոմի-տէները եւ խումբերը.—

Վռամեան ենթ.— (4 Հոկտ.) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին։

Մուրատ խումբ, (4 Հոկտ.) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին։

Հայաստան ենթ. (3 Հոկտ.), Շաբաթ, ժամը 20·30ին։

Ակնունի ենթ. (28 Սեպտ.) այս երկու-շաբթի ժամը 20·30ին։

Նիկոլ Դուման խումբ, (4 Հոկտ.), Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին։

Գէորգ Չաւուշ խումբ, (11 Հոկտ.), Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին։

Այս ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ներկայացու-ցիչները։

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան Փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ
Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

— * —

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 25ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31 Avenue George V. Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը Մանրամասնութիւնները յետագային

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՆՈՒԻՐԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր	20 Ֆր.
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս	15 Ֆր.
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի	7 Ֆր.
	Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը	7 Ֆր.
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (բանաստեղծ.)	10 Ֆր.
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարբը	5 Ֆր.

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ